

CIRILOVA KNJIŽNICA XL. ZVEZER

K. MAY.

*IZ BAGDĀDA
V STAMBŪL*

III

Čirilova knjižnica

K. MAY

ev. 39 - 42

ZBRANI SPISI

TRETJA KNJIGA

IZ BAGDÂDA
V STAMBÛL

V MARIBORU 1930

TISKARNA SV. CIRILA V MARIBORU

IZ BAGDÂDA V STAMBÛL

PRVI ZVEZEK

SMRT
MOHAMMED EMÎNA

V MARIBORU 1930

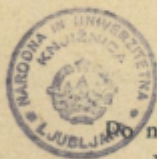
TISK IN ZALOGA TISKARNE SV. CIRILA V MARIBORU

VSEBINA:

	Str.
1. Oglar Allo	5
2. Prepir	87
3. Padel je v boju	109

46780

FZC

nemškem izvorniku

K. MAYA

avtoriziran prevod

0300008 33

I.

Oglar Allo.

Na jugozapadu divjega kurdijskega gorovja leži nepregledna, brezkončna ravnina. Dve reki tečeta po njej, Eufkrat in Tigris, in dežela med njima se od davnih časov imenuje Mezopotamija, medvodje, dežela med dvema rekama.

Mezopotamija je bila torišče pradavne zgodovine človeštva. Eufkrat in Tigris sta po svetopisemskem izročilu izvirala v raju, Noe je bil doma nekje v Mezopotamiji, Abraham se je iz Mezopotamije izselil v Kanaan in trhle razvaline, raztresene po mezopotamski ravnini, pričajo o prastarih narodih, ki so kedaj tam živeli. V Mezopotamiji, v deželi Sindžâr, je ošabno ljudstvo hotelo pozidati stolp, ki bi naj segal do neba, ki pa ga niso dozdali, ker »jim je Bog jezike zmešal«. V Mezopotamiji je ležalo svetovno mesto Babilon, od tam so vladali babilonski kralji vsemu tedaj znanemu svetu.

In potem je minilo skoraj tisoč let in novi narodi so se od jugozapada priselili v mezopotamsko ravnino, Arabci, ki so na konici meča nosili vero svojega preroka Mohameda. Kalifi so zagospodarili nad Mezopotamijo, vstal je sijajni Bagdâd, mesto kalifov, mesto »Tisoč in ene noči«, dolga stoletja središče moči in bogastva, vede in umetnosti.

In spet je pridivjalo, topot od severovzhoda, novo ljudstvo v Mezopotamijo. Osmanski Turki so prevzeli politično dedščino kalifov, stambûlski sul-

tâni so zavladali nad Mezopotamijo. Po njihovi malomarnosti je dežela propadla, slavni Bagdâd je izgubil svoj sijaj, ljudstvo je obubožalo pod nasiljem in izžemanjem turških pašev in njihovih namestnikov, nekdanj rodovitna dežela se je spremenila v puščavo in puščavo.*

Južno od mezopotamskih puščavskih planot pa leži, obdan od Rdečega morja in od Perzijskega zaliva, polotok Arabija.

V strme gore se dviga obrežje Arabije iz morja, le ozek, pa mestoma zelo rodoviten pas ravnine leži ob morju, onstran gorovja pa se širi razsežna, pusta planota, Arabska puščava, brezkončen svet peska, po katerem se le tu pa tam vleče suh wadi ali pa kamenito gorovje.

Nad to deželo se boči večno jasno nebo, po dnevi žari nanj plameneče solnce in ga spreminja v živ pekel, po noči pa gledajo nanj velike, svetle zvezde, sijajne, kakor jih pozna le južno nebo. Poldivji ben Arab, sin Arabije, je gospodar teh puščav, na krasnih konjih in neutrudljivih kamelah se podi po njej, njegovo telo je koščeno in mišičasto, njegova koža ožgana od solnca, njegovo oko je oko jastreba, z vsem svetom živi v nemiru in prepiru, le lasten rod mu je prijatelj.

Skrivnostna, bajna poezija, včasih mehka in sanjava, včasih divja in bojevita, preveva ta svet. Navdahnila je pesnike, ti so vlili poezijo svoje domovine v narodne pesmi, polne plametečega čuvstvanja.

Praded Arabcev je po sv. pismu Joktan, potomec Semov. Joktanovi potomci so živeli v Jemenu, v »srečni Arabiji«. Korân pa imenuje Ismaela, sina Hagare in Abrahama, potomca vseh sinov Arabije.

* Po svetovni vojni so Angleži dobili mandat nad južnim delom Mezopotamije. Imenujejo ga kraljevino Irâk, res ima tudi svojega kralja in tudi svoj parlament. Blagostanje se vidno dviga. — Op. prev.

Pravljica pripoveduje, da je prišel Ismael z očetom Abrahamom v Mekko in tam pozidal »sveto« kaabo. Resnica pa je, da so kaabo postavili Kuraišiti, arabsko pleme, tistikrat, davno pred Mohamedom, ko so bili še pogani. Kaaba je bila svetišče, kjer so častili svoje bogove. Tudi »sveti« studenec zemzen in kamen, ki je »padel iz neba«, so že častili tistikrat.

H kaabi so potovali arabski rodovi in darovali pri njej svojim bogovom. Mekka, kjer kaaba leži, je bila Arabcem versko središče že zgodaj, prav kakor Delfi Grkom in Judom Jeruzalem. Kuraišiti, čuvarji kaabe, so bili najmogočnejši, pa tudi najbogatejši rod Arabije, bogatili so jih romarji, ki so kaabo obiskovali in k njej prinašali svoje darove. Iz rodu Kuraišitov so bili tudi duhovni tega narodnega svetišča.

Iz tega rodu je tudi izšel Abd Allâh, sin Abd el-Muttaliba. Trgovec je bil, kakor vsi njegovi predniki, pa ne prebogat. Umril je l. 570 po Kr. Nekaj mesecev po njegovi smrti, po mohamedanskem izročilu pa meseca aprila l. 571, se mu je rodil sin, poznejši prerok Mohamed. Njegovo prvotno ime je bilo Abu 'l-Kâdhim ben Abd Allâh. Šele ko je postal slaven prerok, je dobil ime Mohamed, »slavljen«. Mati Amina mu je kmalu umrla, sirota je ostal, po očetu ni podedoval druga ko dve kameli, pet ovc in abesinskega sužnja. Izprva ga je vzdrževal njegov ded Abd el-Mukâlib, pozneje pa njegova strica Zuhair in Abu Tâlib. Nato si je sam služil kruh in bil za ovčjega pastirja, gonjača, oprodo, in nazadnje je stopil v službo pri bogati Hadîdži, vdovi trgovca. Služil ji je tako zvesto in požrtvovalno, da ga je vzljubila in vzela za moža, čeprav je bil mnogo mlajši od nje. Zvesta tovarišica mu je bila vse življenje in tolažnica v bridkih urah, ki mu jih je povzročilo njegovo preroško delovanje. Prva je pristopila k njegovi novi veri.

Do svojega štiridesetega leta je bil Mohamed trgovec. Ker tistikrat seve še ni bilo Sueškega kanala in tudi ne pomorske trgovine, so trgovci južno-zapadne Arabije hodili po blago na sredozemska tržišča in ga s karavanami spravljali domov. Tudi Mohamed je mnogo potoval po trgovskih poslih, prišel je v Palestino, v Gazo, ki je bila tistikrat najvažnejše trgovsko pristanišče za Arabijo na Sredozemskem morju, bil je v Jeruzalemu, v Siriji, tudi v Mezopotamiji. Srečal je na svojih potovanjih Jude, kristjane, brahmane, ognjemolce in vragomolce, zanimal se je za ta verstva in se trudil, da bi jih razumel. Bil je živčno bolan, bolehal je na padavici, in je bil zelo nagnjen k halucinacijam, kakor vsi živčno bolni ljudje. Zgodaj se je že tudi vdajal razmišljanju o verskih idejah. Na smer njegovega verskega razmišljanja je mnogo vplivalo tudi razpadanje paganizma med njegovimi sorojaki. Pa tudi judovstvo in krščanstvo je imelo svoj delež na njegovem verskem razvoju. Na svojih potovanjih se je seznanil s temi verstvi, pa tudi v Mekki sami, v rodnem mestu Mohamedovem, je živelo mnogo Judov in kristjanov. Njegov sorodnik Waraka ibn Naufal je bil izprva Jud, pozneje kristjan, in je dobro poznal sveto pismo.

Njegov nemirni duh je gnal Mohameda v samoto, živel je nekaj časa v votlini blizu Mekke. In tam je doživel svoje prve »vizije«, angel Gabriel se mu je prikazal in mu prinesel z nebes »knjigo razodetja«. Tako je Mohamed postal prerok nove vere, čudovite mešanice judovstva, krščanstva, poganstva in drugih verstev, s katerimi je prišel v svojem prejšnjem življenju v dotiko. Glavna poteza njegove vere je bila, v nasprotju s paganizmom, vera v enega samega boga, Allâha.

Njegovi prvi verniki so bili njegova žena Hadidža, njegov suženj Zâid, Mekkanca Otman in Abu Bekr ter njegov bratranec Ali.

Ta Ali, — njegovo ime pomeni »visoki« — je najnesrečnejši junak islâma, kakor se je nova vera imenovala. Rojen je bil l. 602. Mohamed ga je tako zelo čislal, da mu je dal svojo hčerko Fâtimo za ženo. Ko je nekoč v krogu svoje družine razlagal načela svoje nove vere in vprašal, kdo pojde za njim, so vsi molčali, le mladi Ali, ves navdušen po silni poeziji novih nauk, je odločno vzkliknil: »Jaz — in nikdar te ne zapustim!« Tega mu Mohamed ni pozabil.

Ali je bil pogumen, drzen človek in njemu predvsem, ne Mohamedu samemu, gre zasluga, da se je islâm, na konici meča seve, tako naglo razširil. Ko pa je Mohamed l. 632 umrl in ni določil naslednika, so Alija pri izvolitvi prezrli in izvolili Abu Bekra, Mohamedovega tasta, za kalifa, naslednika. Njemu je sledil l. 634 drugi prerokov tast — Mohamed je imel dvanajst žen — po imenu Omar, temu pa prerokov zet Otman. Otmana je l. 656 Abu Bekrov sin umoril. Dolžili so Alija umora, kljub temu pa je bil izvoljen za kalifa. Vladal je najprvo v Medini, pozneje v Kufi blizu Bagdâda, in l. 660 ga je Abd er-Rahmân umoril. V Kufi leži pokopan. Po njegovi smrti je bil izvoljen za kalifa njegov najhujši sovražnik Muawija.

Z Alijevo smrtjo se začne v mohamedanizmu razkol. Prerokova vera je bila tistikrat razširjena že po vsej Arabiji, Palestini, Siriji, Mezopotamiji in Perziji, tudi v Egiptu in severni Afriki. Mohamedovi nasledniki so širili novo vero z mečem v roki, si tudi politično podjarmili spreobrnjene narode, in v nekaj letih je zrastle v srednjem Orientu moččna arabska država pod vladno kalifov. Po smrti četrtega kalifa Alija so se pa začeli politični prepiri za kalifat. Alijevi pristaši, šiiti, so namreč trdili, da ni imel Abu Bekr, prvi kalif, pravice do nasledstva, ampak Ali, Mohamedov najstarejši pristaš in najbližnji sorodnik. Sunniti pa so vztrajali pri Abu

Bekru in njegovih naslednikih. Ta razdor je bil izprva le političen, pa prenesli so ga tudi na versko polje. Še dandanes so mohamedani razdeljeni na sunnite in šiite.

Ali je zapustil dva sina, Hasana in Husaina. Hasana so si šiiti izvolili za kalifa, sunniti pa Muawijo, ustanovitelja Omajjadov. Izbral si je Damask za prestolico, uvedel dedni kalifat in si že pred svojo smrtjo postavil svojega sina Džezida za naslednika. Džezid je bil okrutnež, celò lastni pristaši sunniti ga preklinjajo. Hasan se ni mogel uveljaviti, umrl je l. 670 v Medini za zastrupljenjem.

Njegov brat Husain ni hotel priznati Džezida za kalifa. Z njim se začne krvava, žalostna zgodovina islâma.

Kruto je vladal kalif Muawija in njegovi namestniki so bili njemu enaki. Tako je na primer namestnik v Basri izdal zapoved, da se po solnčnem zapadu nihče ne sme pokazati na ulici. Koj prvi večer po tej odredbi so polovili po ulicah nad dve sto ljudi in jih nemudoma obglavili. Drugi večer je bilo žrtev že manj in tretji večer ni bilo nikogar več na ulici. Najhujši okrutnež vseh Omajjadov je bil namestnik v Kufi, pomoril je nad 120.000 ljudi. Največ so seve trpeli šiiti, pristaši Husainovi.

Krvavo je vladal tudi Muawijev sin Džezid. Husain je živel tistikrat v Mekki. K njemu so poslali mezopotamski šiiti in ga prosili, naj pride v Kufo, da ga bodo za kalifa izvolili. Šel je — v svojo pogubo.

S komaj sto zvestimi pristaši je prispel pred Kufo, pa sunniti so mesto že zasedli. Začel je s pogajanji. Živil mu je zmanjkalo, voda se je posušila v pekočem puščavskem solncu, živali so poginjale in njegovim ljudem je gledala smrt iz vročinskih oči. Zaman je klical Allâha in preroka na pomoč, njegov konec je bil »zapisan v knjigi življenja«.

Pri Kerbeli, kakih sto kilometrov južno od Bagdâda, je prišlo do boja. Obeid Allâh, Džezidov general, je napadel Husaina, pobil vse njegove pristaje in ujel tudi Husaina samega. Ves izčrpan od pomanjkanja je bil že itak blizu smrti, pa niso mu prizanesli, z zadnjimi močmi ginevajočega življenja se je branil, — odrezali so mu glavo, jo nataknili na drog in v zmagoslavnem sprevodu nesli v Kerbelo.

To se je zgodilo 10. muharrema in od tistega dne je deseti muharrem dan žalosti pri vseh šiitih.

Šiiti so razširjeni posebno po Perziji, Indiji in otočju, pa tudi po Mezopotamiji. In desetega muharrema zadoni krik bolesti in žalovanja po vsem šiitskem svetu, od Bornea do Celebesa, po Indiji in Perziji pa do mej zapadne Azije, slika Husainove glave nosijo šiiti po ulicah in z zlato podkvo posnemajo topot njegovega konja. Kdor le more, potuje v Kerbelo, da se na ta dan udeleži slovesnega sprevoda po mestu in predstav v spomin Husainove smrti, ki v svoji divjosti mejijo na blaznost. In vsak šiit, ki le zmore, hoče biti pokopan v Kerbeli ali vsaj v njeni bližini, blizu kraja Husainovega mučeništva, in zato potujejo vsako leto krog 10. muharrema ogromne karavane z mrličmi v Kerbelo iz vseh delov zapadne Azije, kjerkoli živijo šiiti. Vse te karavane se pri Bagdâdu združijo v eno samo orjaško karavano napol gnilih mrličev, res »karavano smrti«. Kajti za njo hodi, priklicana po mirijadah okužujočih miazmov, ki vejejo iz gnijočih trupel, strašna smrt — kuga.

In gorje sunnitu, gorje džauru, ki bi se ta dan pokazal med pobesnelimi in zblaznelimi tolpmami šiitov v Kerbeli —! Raztrgali bi ga na kosce.

Ta krajepisni in versko-zgodovinski uvod se mi je zdel potreben, da bodo moji bravci laže razumeli doživljanje, ki jih bom v tej knjigi pripovedoval.

* * *

Potovali smo tistikrat po kurdijskem gorovju približno med Sulejmanjo na jugu in Banno na severu. Pet nas je bilo, Mohammed Emin, njegov sin Amad el-Gandûr, Anglež sir David Lindsay, jaz in Halef. Srečno smo se iznebili neprijetne družbe Bejatov in neodkritosrčnega kana Heider Mirlama, srečno smo se otresli tudi Bebbehov. Zaostali so, ni jih bilo več videti. Menda so le uvideli, da nam niso kos, vsaj v napadu na odprtem svetu ne. Da bi nam skrivaj sledili, nas prehiteli in nam založili pot, je bilo čisto neverjetno. Saj niso vedeli, kam potujemo. Upali smo, da bomo imeli odslej mir, vsaj pred Bebbehi, in da bomo srečno obšli Sulejmanjo, v kateri se nismo smeli pokazati, ker je tam vladal turški paša in ker si s Turki nismo bili ravno preveč dobri. Če smo le srečno pripotovali do jezera Kjupri in do reke Džala, smo bili varni. Od Džale navzdol smo morali priti v nekaj dneh do Tigrisa, od tam pa k pašnikom Haddedinov ni bilo več daleč.

Svet se je polagoma spreminjal. Ravnina se je dvigala više in više, prišli smo v hribovje in proti večeru smo bili že globoko v gorah. Držali smo se kolikormogoče južne smeri.

Solnce je tonelo, ko smo prijezdili na samotni, gosto zaraščen vrh. Premišljeval sem, kje bi taborili čez noč, ko se mi je zazdelo, da voham dim.

Kjer je dim, tam so tudi ljudje. In ljudem smo se morali izogibati, begunci smo bili.

Pa kdo bi živel v tej divji samoti —?

Odkar smo pustili Bebbehe spodaj v ravnini, nismo ves dan srečali žive duše. Gorovje je bilo samotno in neobljudeno. Bil sem res radoveden, koga bomo našli.

Skozi gozd se je zasvetilo, ozka jasa se je odprla, koča je stala na njej. Iz odprtine v strehi se je vlekel rahel dim.

Obstali smo med drevjem na robu jase.

»Tamle pa nekdo stanuje, gospod!« je menil Halef.

»Vsekakor človek, ki nam ne more škodovati. Počakajte, pojdem pa pogledam.«

Razjahal sem in stopil h koči.

Kamenita je bila, špranje med kamenjem so bile zamašene z mahom. Pokrita pa je bila kočica z gostim vejevjem in vrata so bila tako ozka, da bi otrok komaj zlezal skozi.

Ozrl sem se naokoli, ali bi bilo kje videti kako človeško bitje, pa nikogar nisem opazil. Že sem premišljeval, kako bi zlezal skozi ozko luknjo, ki je pomenila vrata, ko je pozorišče na mah oživel.

Najbrž so zagonetni prebivalci samotne kočice čuli moje korake, kajti skozi vrata se je pomolila kosmata, kocinasta živalska glava. Na prvi pogled bi bil skoraj zasodil, da je medvedja glava. Pa kocinasta žival je zalajala in spoznal sem, da je pravzaprav pes.

V koči je rezko zažvižgalo, kocinasta glava je jadrno izginila in mesto nje se je pojavila druga glava, ki njene pripadnosti v prvem hipu vkljub vsej svoji duhovitosti nisem mogel opredeliti.

Nisem namreč videl druga ko kuštrave lase, tako kuštrave, da bolj niso mogli biti, sredi tega pragozda kuštrov pa svetločrn, ploščat nos. In dvoje majhnih, črnih oči se je bliskalo iz zmedene goščave las kakor oči jeznega šakala.

»Dober večer,« sem pozdravil, ker sem vsekakor zasodil, da mora biti lastnik te kuštrave glave le človeško bitje.

Globok, godrnjav glas je nekaj odgovoril, cesar pa nisem razumel.

»Ali sam stanuješ v tejle koči?« sem spet vprašal.

Godrnjavi glas se je za nekaj stopinj znižal.

»So še druge kočice v bližini?«

Godrnjavi glas je še globlje padel. Kuštravi prebivalec samotne kočje je razpolagal z basom, kakršnega človek le redko sliši na pevskih odrih. Vsaj do velikega C je segal, mislim. Obenem se je prikazala v vratih konica sulice, vse dalje ven je lezla sulica in nazadnje je obstala prav pred mojimi prsi.

Vpričo te neme, pa izrazite grožnje sem moral biti seve previden —.

»Pridi ven!« sem prosil z najvljudnejšim glasom, ki sem ga zmožel.

In zares — godrnjanje se je poglobilo v brezdanji bas in sulica je pomerila naravnost na moje grlo.

To je bilo pa vendarle proti vsem pravilom vljudnosti! Prijel sem za sulico in potegnil.

Gromki basist in zagonetni prebivalec gozdne kočje pa orožja ni izpustil in ker mi ni bil kos, sem ga končno izvlekel iz brloga. Najprvo zmedene, sajaste kuštre s črnim, ploščatim nosom in bliskajočimi se očesci, potem dvoje sajastih rok, ki so se na njih prsti končavali v široke, črne kremplje. Za njimi je prišel na dan sajast, raztrgan žakelj, kakršnega pri nas oglarji rabijo, da v njem oglje naprodaj vozijo, za žakljem dvoje sajastih cevi, ki sta vzporedno moleli iz žaklja, — zasodil sem, da sta iz usnja, in nisem se zmotil, kakor sem se pozneje prepričal — in na spodnjem koncu teh cevi je prišlo nazadnje na svetlo še dvoje reči, ki bi jih navaden človek gotovo ne znal opredeliti, ki sem jih pa jaz, najduhovitejši med duhovitimi, koj spoznal za škornje, pa za škornje, kakršne je menda svojčas nosil Štempihar ali pa kak drug orjak.

In ko sem te orjaške škornje privlekel na dan, se je celo zagonetno bitje postavilo pred mene in tedaj je tudi pes prilezel iz brloga in se postavil pred mene. Kocinast je bil kakor najdivjější kurdijski medved, črn nos je imel, dvoje črnih, majhnih

oči, prav kakor zagonetno bitje s sulico, in oba, pes in lastnik sulice, sta se me huje bala ko jaz nju, to sem koj videl.

Ker mi je na moje vljudno vprašanje sajasti prebivalec gozdne kočice prav nevljudno pomolil sulico pod nos, sem upravičeno zasodil, da z vljudnostjo pri njem ne bom nič opravil. Zato sem ga nahrul, robato kar sem le mogel:

»Kdo si?«

»Allo,« je zagodrnjalo iz goščave kuštravih las, pa bili so topot, hvalaboğu, vsaj človeški glasovi.

»Kaj si?«

»Oglar.«

Ah —! Zato torej je imel godrnjavi prebivalec tega brloga sajast nos, sajasto suknjo, sajaste hlače in tudi sajaste, črne roke, le nohte bi si bil lahko porezal, saj pri svojem poslu ni ravno potreboval takih krempljev. In zato je bil tudi njegov pes sajast —.

Moja robotost je bolj zaleгла ko moja vljudnost, to sem nemudoma ugotovil. Kar klecnil je in pes je potegnil rep med noge.

Nadaljeval sem s poizvedovanjem.

»In ti stanuješ v tejle koči?«

»Da.«

»Si sam?«

»Da.«

»Ali morebiti v bližini živijo ljudje?«

»Ne,« je boječe odgovoril oglar.

»Koliko časa je treba, da se pride do ljudi?«

»Cel dan.«

»Za koga kuhaš oglje?«

»Za gospoda, ki železo dela.«

Oglar je najbrž mislil reči, da za kovača.

»In kje živi tisti gospod, ki železo dela?«

»V Banni.«

»Si Kurd?«

»Da.«

»Džiaf?«

»Ne.«

»Bebbeh?«

»Ne.«

Pri imenu Bebbbeh je srdito pljunil po tleh. To njegovo nevljudno obnašanje, ki bi sicer bilo žaljivo, mi je bilo v danih okoliščinah, to moram priznati, zelo simpatično.

»Iz katerega rodu pa si?« sem ga vprašal.

»Iz rodu Banna.«

»Poglej tjale, Allo! Ali vidiš tistele štiri jezdece?«

Odgrebel si je dolge kocine z obraza, da bi bolje videl, in pogledal.

Vkljub sajam in ogljenemu prahu, ki se je pod njim skrivala njegova prava kurdijska koža, sem razločno videl, da mu je silen strah šinil v obraz.

Sulica se mu je pobesila in v skrbeh je vprašal:

»Ali so Kurdi?«

Končno je vendarle začel tudi sam govoriti. Upal sem, da se bo menda le dalo kaj pametnega zmeniti s tem čudnim samotarjem.

»Niso Kurdi, ne boj se!« sem ga potolažil.

»Kdo pa ste?«

»Trije so Arabci, dva pa sva kristjana.«

Debelo me je pogledal.

»Kristjana —? Kaj je to?«

Mož je bil res pristen samotar. Še za kristjane ni vedel —.

»To boš že pozneje zvedel,« sem mu odgovoril. »Sedaj ni časa za razlaganje. Prenočili bomo namreč pri tebi in mudi se nam. Glej, mrači se žel!«

Še huje se je prestrašil.

»Prenočili —? Gospod, ne stori tega!«

»Zakaj ne?«

»Ni prostora v koči.«

»Prenočili bomo na prostem, tule poleg kože.«

»Zeblo vas bo —!«

»O, vajeni smo svežega zraka!«

»Zli duhovi strašijo v gorah!«

»To nas veseli. Radi bi videli strahove.«

»Pa tudi dežuje včasih tod.«

»O, voda ti ne bo prav nič škodovala!« sem se mu smejal.

»In kadar dežuje, tudi grmi!«

»Groma se ne bojimo.«

»Pa bliska!«

»Seveda! Grom in blisk spadata vkup!«

V zadrego sem ga nagnal. Pomolčal je, najbrž je premišljeval, s čim bi nas še postrašil in odvrnil od svoje kočice, pa dejal:

»Medvedi se potikajo tod —!«

»O, medvedje stegno je prav okusno!«

»Pa roparji pridejo —.«

»Tiste bomo pa vse postrelili.«

Uvidel je, da mi ne more do živega. In ker pod svojo kocinasto lasuljo ni našel nobenega izgovora več, ki bi me z njim še preplašil, je prišel z resnico na dan in proseče dejal:

»Gospod, bojim se vas —!«

Pomirljivo sem mu dejal:

»Prav nič se nas ni treba batil! Nismo roparji in ne morilci. Prenočili bomo tukaj poleg tvoje kočice, jutri pa jezdili dalje. Nič hudega ti ne bomo storili. Še plačali ti bomo za prenočišče. Ako dovoliš, da smemo pri tebi prenočiti, dobiš srebrn piaster.«

Zavzel se je.

»Srebrn piaster —? Cel piaster —?«

»Da. Ali pa tudi dva, če znaš biti prijazen.«

»O gospod, zelo prijazen znam biti!«

Pri teh besedah se je vse smejalo na njem, črni očesci, usta, ki sem jih šele tedaj opazil, črni nos in sajaste roke, ki so od veselja tlesknile druga v drugo. In tudi škornji, ki so živahno zacepetali. To sajavo bitje se je vobče šele začelo razvijati v

človeka, in kakor smo se tekom našega skupnega potovanja prepričali, v prav porabnega in dobrega, poštenega človeka.

In vse to je povzročil srebrn piaster, eden sam piaster —! Kako malo je treba, da človeka osrečiš!

Gospodarjeva prijaznost je prešla tudi na njegovega psa-kocinarja. Previdno je spet zravnal rep in poskusil celò sramežljivo pomigati z njim, s tačico pa je prijazno segel po mojem Dojanu. Ta se je seve prav toliko zmenil zanj, kakor bi se veliki mogul zmenil za dimnikarskega vajenca.

Ker je bil sajavec že bolj sprejemljiv za pametne besede, sem poizvedoval dalje.

»Ali dobro poznaš te gore?«

»Da.«

»Si pogosto na potu?«

»Vse gore sem že prehodil.«

»Poznaš reko Berozie?«

»Da. Na meji je.«

»Kako daleč je do nje?«

»Pol dneva.«

»Poznaš Banno?«

»Da. V Banni je moj gospod, ki mu oglje kuham. Dvakrat na leto pridem v Banno.«

»Poznaš tudi Amehdabad?«

»Tudi.«

»In Bejendere?«

»Tudi poznam.«

»Pa kje da leži Bistan, tega pač ne veš?«

»Zelo dobro vem. Bil sem že dvakrat v Bistanu.

Moj brat živi tam.«

»Ali vsak dan oglje kuhaš?«

»Kadar se mi zljubi,« je odgovoril ponosno.

»Torej lahko odideš z doma, kadar hočeš?«

Nezaužno me je pogledal.

»Gospod, ne vem, zakaj tako vprašaš —!«

Možiček je bil zelo previden. In to mi je ugajalo.

»Le nič se ne boj!« sem ga potolažil. »Koj ti bom povedal. Tujci smo, od daleč smo prišli, ne poznamo teh gor in potov črez nje. In naša pot je še dolga. Poštenega človeka potrebujemo, ki bi nam pot kazal. Plačali bi mu dnevno dva piasra.«

Črne oči so se mu zableščale, usta so se zarežala v kocinasti bradi in škornji zo zacepetali.

»O gospod, ali je res —? Dnevno dva piasra —? Vse leto dobim samo deset piastrov pa moko in sol. Ali vas smem jaz voditi po gorah —?«

»Bomo videli. Ne poznamo te še. Nocoj ostanemo pri tebi. Če bomo zadovoljni s teboj, te najmemo za vodnika in zaslužil boš v nekaj dneh več denarja, nego ga vse leto zaslužiš z oglarjenjem.«

Živahno je postopical.

»O, le ostanite pri meni! Zelo bodete zadovoljni z menoj! Tudi jesti vam bom dal.«

Zagomazelo mi je po želodcu kakor tistikrat, ko mi je dobra Madana ponujala svoj lonec z nedopovedljivo in neopredeljivo vsebino.

»Jesti —?« sem dvomljivo in previdno vprašal.

»S čim nam boš pa postregel?«

»Pokličiči tiste jezdece!« je dejal veselo. »Dal jim bom moke in soli in lonec, da si večerjo skuhaajo. Tudi divjačine imam, kolikor hočete. In vaši konji dobijo trave, kolikor je hočejo. In tam gori je studenec in postlal vam bom, tako mehko postlal, da bodete spali kakor sultâna wâlîde, sultânova mati.«

Ves se je spremenil, dobri Allo. In to spremembo je povzročil edinole srebrni piaster! Denar vlada svet, vlada v samotnih gorah divjega Kurdistana prav tako kakor v velikih mestih Frankistana —.

Mignil sem tovarišem, ki so že gotovo nestrpno čakali na konec najinih pogajanj.

Prijezdili so bliže, pa zavzeti obstali, ko so zagledali kocinasto bitje. Tudi za nje je bil sajasti

možicelj neverjetna prikazen. Posebej še za Angleža. Široka usta so se mu odprla, pa vzelo mu je besedo, v nemem čudenju je gledal utelešeno uma-zanost. Toda tudi oglar se ni nič manj čudil orjaškemu rdečemu podaljšku na nosu master Lindsaya. Tudi njemu so se usta odprla v nemem čudenju.

Master Lindsay je menda opazil, da se oglar preveč zanima za njegov nos, ujezilo ga je, našel je spet besede.

»Fie —! Vraga —!« je zaropotal. »Kaj je to —? Gorila?«

»Ne, ampak Kurd iz rodu Banna,« sem pojasnjeval.

»O joj —! Umij se!« je nahrul siromaka. Ker pa seve Kurdi iz rodu Banna angleški ne znajo, je sajasti oglar zaenkrat ostal sajast, kakor je bil.

Tovariši so razjahali, privezali smo konje, razgrnili odeje po mahu in posedli. Pripovedoval sem jim o oglarju in da bi nam morebiti dobro služil za vodnika. Bili so mojih misli, toda sklenili smo, da ga bomo zaenkrat še opazovali, preden ga najmemo.

Možicelj pa je nemudoma šel na delo, da postreže svojim »gostom«.

Iz kočje je privlekel žakelj na debelo zmlete moke, za njim pa posodo s soljo. Tudi lonec je prinesel, ki je bil sicer cel, pa je služil že kdo ve kakim skrivnostnim namenom. Vsaj dišalo je iz njega zelo sumljivo. Posebno Anglež je nezaupno gledal lonec in majal z glavo.

Za hišo je oglar odkril plitvo jamo. S kameni je bila obložena in za »mesnico« mu je bila, divjačino je v njej shranjeval. Trenutno sta bila v tej »mesnici« shranjena dva zajca in srna, ki pa je bila že načeta.

Povabil nas je, naj si izberemo večerjo. Pregledali smo zalogo pa se po daljši, stvarni kuharski debati odločili za srno.

Oснаžili smo jo, jo razkosali in predvsem pošteno očistili v vodi, še zakurili in pripravili raženj.

Nato je šel Halef konje napajat, oglar je pobral dolg nož in se odpravil, da konjem trave »nakosi«, meni pa je bilo naročeno, da spečem srno na ražnju. Temu ne ravno napornemu, pa važnemu in okusnemu poslu sem nemudoma posvetil vse svoje znanje in vso svojo pozornost. Haddedina sta polegla po mahu, Anglež pa je meni pomagal.

»Umazanec, tale človek —!« je godel.

»Ne zamerite mu!« sem ga miril. »Oglar je po poklicu. In oglje je črno in sajasto, kakor veste!«

»Oglar —? Bi že lahko bil snažnejši, četudi je oglar —!« je godrnjal.

»Pa priden je!«

»Je videti! Škoda!«

»Kaj je škoda?«

»Da je tale lonec tako nesnažen. Kako lepo bi bilo, če bi bil snažen! Bi se dalo v njem speči —! Hm —!«

»Kaj bi neki radi spekli v tem loncu, sir?«

»Pudding.«

»Pudding —? Kako vam pride tukaj v kurdijskih gorah pudding na misel, sir?«

»Hm —! Ali nisem Englishman —?«

»Vsekakor! Toda povejte mi, kak pudding pa za božjo voljo mislite tukaj peči v tej divjini —?«

»Pudding! Kakršnegakoli! Yes!«

»Nad dvajset različnih vrst puddingov poznam, toda nobenega, ki bi se dal narediti z našimi bournimi sredstvi tule!«

»Ah —! Oh —! Zakaj ne?«

»Ker nam vsega manjka, kar je za pudding potrebno.«

»Vsega —? O ne! Saj imamo meso —! Srnino! Imamo moko —! Sol —! Vse —! Yes!«

Pudding je pravzaprav močnata jed, priljubljena posebno pri Angležih. Glavna sestavina je drobno seseklano meso, kateremu pa pridenejo še celo vrsto različnih dišav in drugih primesi, ki jih je dobiti le v mestu in v dobro založeni kuhinji. Umljivo je torej, da so bile Angleževe želje po puddingu več ko čudne.

»Vse?« sem se mu smejal. »Meso imamo, moko, sol, — vse! To kuharsko navodilo si bom pa dobro zapomnil! Za slučaj, da mi bo kdo naročil, naj mu pudding spečem. Imenoval ga bom »pudding à la Lindsay« —. Kar se sicer še rabi za dober pudding, slanina, jajca, čebula, poper, citrone, peteržilj, gorčična omaka itd., — vse to menda po vaših nazorih pudding le pokvari, kajne?«

»Tako je! Well!«

Mesto puddinga je dobil obilen kos srninskega stegna, ki o njem h koncu ni druga ostalo pod njegovim rumenim zobovjem ko gola kost.

Ko sem delil pečenko med tovariše, je stal kurdijski oglar na oglu svoje kočice in si poželjivo oblizoval konce svojih sajastih prstov.

Da bi ga še bolj privezal na nas, sem ga povabil: »Allo, pojdi sem in jej z nami!«

V hipu je sedel ob moji strani. Videl sem mu na zaraščenem obrazu, da sva si odslej najboljša prijatelja.

Dal sem mu kos pečenke, hlastno jo je nesel v kocinasto goščavo, kjer so se menda nahajala usta.

»Kaj stane tvoja srna?« sem ga vprašal.

»Nič, gospod! Podarim vam jo!«

»Pa ti ne boš imel nič!«

»O, saj še imam zajca! In drugo srno si tudi lahko ujamem.«

»Torej loviš divjačino?«

»Da. Na zanke. Nimam puške,« je pravil.

»Pa ti bom le plačal srno! Tule! Vzemi!«
Segel sem za pas, kjer sem imel shranjen denar, in mu dal dva piastra.

Vesel ju je vzel.

»Gospod, tvoje srce je polno usmiljenja!« se je zahvaljeval. »Ali nočeš tudi zajca speči?«

»Za nocoj imamo srne dovolj. Zajca pa vzamemo jutri s seboj na pot, ako ju prodaš.«

Med večerjo se je popolnoma stemnilo in treba je bilo poskrbeti za počitek. Tudi topot se je izkazal oglar zelo iznajdljivega in porabnega.

V gošči je ležal velik kup suhega listja. Tega nam je nanosil h koči in nam postlal široko ležišče, ki smo na njem vsi imeli prostora. Razgrnili smo si po mehkem listju odeje in legli spat. In drugo jutro smo si priznali, da smo krasno spali, kakor že dolgo ne.

Zgodaj smo vstali. Za zajutrak je vsak dobil kos pečenke od prejšnjega večera. Nato je bilo treba misliti na odhod in na vodnika.

Pravkar sem mislil vprašati tovariše za nasvet, ker sam nisem hotel odločiti, ko se je oglasil Anglež.

»Koliko ste dali za srno?«

»Dva piastra.«

»Vam bom vrnil, da veste!«

»Malenkost!«

»Pojdemo?«

»Da. Le vodnika še moramo najeti.«

»Tegale gorilo —?«

»Bo najbolje. Sami ne znamo dalje, drugega vodnika pa tu ne moremo dobiti, ko tegale »gorilo.«

»Bo za nas?«

»Poraben človek je, sami ste videli.«

»Pa — ali pozna gore?«

»Pravi, da pozna. Vprašal ga bom še, ali pozna tudi našo pot.«

»Ga bo tudi treba plačati?«

»Seveda.«

»Ste se že pogodili z njim?«

»Menila sva se. Pogodbe pa še nisva sklenila.«

»Well! Koliko ste mu obljubili?«

»Dva piastra na dan.«

»Bom jaz plačal. Razumete?«

»Dobro.«

Vprašal sem še Haddedina, ali bi bila zadovoljna, da nam oglar kaže pot čez planine.

»Je zanesljiv?« je vpraša Mohammed Emin.

»Opazoval sem ga. Mislím, da bo.«

»Torej pa ga najmimo.«

Lotil sem se še Kurda, da zvem, ali res dobro pozna našo pot.

»Si že kdaj čul o jezeru Kjupri?«

»Bil sem že pri jezeru.«

»Kako daleč je?«

»Želite potovati mimo vasi ali po samoti?«

»Najljubše nam je, če srečamo kolikormogoče malo ljudi.«

»Torej bode te rabili šest dni do jezera.«

»Kod pelje pot k njemu?«

»Odtod se gre k reki Berozie. Potem ob njej navzgor do Amehdabada. Tam je na desni v gorah prelaz, ki pelje v Kizzelzie. In tam teče voda, ki se izliva v jezero Kjupri.«

Iznenadilo me je, obenem pa tudi razveselilo. Kajti pot, ki mi jo je oglar opisal, je bila prav tista, ki sem si jo zarisal v svoj dnevnik po napovedbah Kurda iz rodu Bulbasi, katerega sem srečal v Bagdâdu. Mož me je torej čisto točno poučil.

In ker sta se obe poti ujemale, sem tudi vedel, da se lahko zanesem na oglarja. Vprašal sem ga torej:

»Ali nam boš kazal pot k jezeru?«

»Da, gospod! In še dalje, ako hočete. Ostanete pri jezeru?«

»Ne. V Bagdâd hočemo priti.«

»Torej vas bom peljal do ravnine, po kateri se pride naravnost v Bagdâd.«

»Kako pa, da tako dobro poznaš vse te kraje?«

»Vodil sem trgovce, ki so prišli iz Bagdâda z blagom v gore in se vračali, ko so vse prodali. Tistokrat še nisem bil oglar.«

Vkljub svoji umazani zunanosti je bil mož za nas res zlata vreden. Zdel se mi je nekoliko omejen, pa bil je pošten in zvest.

Ponudil sem mu torej službo:

»Peljal nas boš torej do ravnine, po kateri se pride v Bagdâd. Dobil boš dnevno dva piastra. In če boš priden in nam boš zvesto služil, si lahko tudi konja kupiš in mi ti ga plačamo. Si zadovoljen?«

Konj je pomenil zanj brezmejno bogastvo. Očesci sta se mu zaiskrili, prijel me je za roko in si jo vneto pritisnil na tisto mesto v obrazu, kjer sem slutil, da se pod sajastimi kocinami skrivajo njegova usta.

»Konja —?!« je vzkliknil. »O gospod, tvoja dobrota je večja ko tele gore! Ali smem tudi svojega psa s seboj vzeti in ali mu bodete skrbeli za hrano?«

»Da. Le vzemi ga s seboj! Saj sam ne more ostati tule v koči. Nastrelili bomo med potom dovolj divjačine za nas vse in tudi za tvojega psa.«

»Hvala ti, gospod! Vodil vas bom po takih krajih, kjer bodete našli vedno dovolj divjačine. In kedaj mi boš konja kupil?«

»Koj ko se nam prilika ponudi.«

Spomnil sem se na njegovo zalogo soli.

»Ali bi nam prodal tudi nekaj tiste tvoje soli? Nimamo je.«

»Gospod, vzal je bom s seboj, kolikor hočete.«

»Plačali ti jo bomo.«

»O, zastonj vam jo bom dal. Ker si tako dober.«

Kaka dragocenost da je sol, tega se zave kulturni človek šele na potovanju med poldivjimi na-

rodi, kjer mora včasih po cele mesece živeti brez soli. Večina beduinskih rodov in tudi nekateri kurdijski rodovi namreč niso vajeni soli. Ako torej berete o okusnih pojedinah pri beduinskih šejhah in kurdijskih poglavarjih, si kar ne mislite, da so bile te pojedine vsakikrat tudi — soljene.

Te prekornostne začimbe nam torej odslej ni bilo več treba pogrešati in Allo, lastnik solnih zalog, se ni mogel bolj uveljaviti pri nas, ko s tem, da je vzel velik del te zaželjene snovi s seboj na pot.

Pripravili smo se na odhod. Tudi Allo se je »pripravil« in je bil kmalu gotov s svojimi pripravami. Skril je moko in sol, kar mu je še ostalo, v jamo, kjer je imel svojo »mesnico«, vzel nož in svojo »strašno« sulico, djal psa na vrvico in si jo ovil krog pasu, obrnil domačiji hrbet pa šel z nami. »Preobleči« se mu ni bilo treba, ker je menda leto in dan nosil vedno isto sajasto obleko, in klobuka mu tudi ni bilo treba djati na glavo ali pa turbana, ker vobče ni imel ne enega ne drugega.

Polni svežega, novega upanja smo odpotovali. Sreča nam je bila mila, da smo našli dobrega, zvestega vodnika, zaupali smo v našo srečo, da nas tudi na poti ne bo zapustila.

Allo nas je peljal proti jugu, opoldne smo prišli do reke Berozie. Tam smo počivali in se okopali. Prigovarjali smo Allotu, naj se vendar vsaj enkrat v življenju tudi on okoplje, in ubogal nas je. Z drobnim peskom, ki ga je bilo dovolj ob bregu, si je obdrgnil svojo začrnelo kurdijsko kožo in nanovo preroben in pomlajen je vstal iz dobrodejnih valov.

Potovali smo ob reki navzgor proti jugovzhodu. Dolina Berozie je precej obljudena, številne vasi ležijo ob reki in taborišča vseh mogočih plemen, kurdijskih in perzijskih nomadov. Tem naselbinam smo se morali izogibati, kar je našo pot seve zelo podaljšalo. Prenočili smo ob potoku, ki je od desne strani prihajal z gorovja.

Drugo jutro smo potovali dalje. Uro ali kaj smo jezdili, ko se je Kurd nenadoma ustavil.

»Gospod,« me je nagovoril. »Obljubil si mi, da mi boš konja kupil —!«

»No in —?«

»In sedaj bi bila tista prilika, ki si o njej pravil —.«

O, naš Allo ni bil tako neumen, kakor se je morebiti videlo —.

»Prilika za nakup konja? Kje?« sem se čudil.

»Blizu tu živi moj prijatelj, ki ima konja na-prodaj.«

»Res? Ali živi v vasi?«

»Le štiri hiše šteje naselbina.«

To mi je bilo ljubo. Čim manj ljudi nas je videlo, tem bolje je bilo za nas. Moral sem namreč Allota vsaj jaz spremljati na konjsko kupčijo. Sam ni smel med ljudi, nisem mu zaupal, utegnil je biti blebetav kakor vsi omejeni ljudje.

»Dobro, če je prilika, pa ti bomo kupili konja. Koliko pa je star?«

»Mlad je še. Petnajst let bo imel.«

»Šel bom s teboj, da ga vidim. Tovariši pa naj počakajo. Poišči za nje skrivališče, da jih nikdo ne bo videl.«

Čez četrť ure smo zagledali ob reki nekaj hiš.

»Tamle je vas!« je pravil Allo. »Počakaj, skril bom tvoje tovariše. Koj se vrnem.«

Peljal jih je dalje, pa se koj vrnil,

»Kam si jih djal?« sem poizvedoval.

»Gori v grmovju sem jih skril.«

»So na varnem?«

»Čisto na varnem so, gospod! Nihče jih ne more najti. Pojdiva sedaj po konja!«

Možek je kar gorel, da bi že kmalu zasedel lastnega konjička!

Pa poprej sem ga še moral poučiti, kako se naj obnaša med ljudmi.

»Dobro! Pojdiva! Pa svojim prijateljem na vasi ne smeš besedice ziniti o mojih tovariših in da čakajo na naju! Tudi kam potujemo, ne smeš praviti! Tudi o meni ne govori!«

Zvesto in obenem vdano me je pogledal.

»Gospod, besedice ne bom zinil! Le miren bodi! Tako si dober z menoj in rad te imam. Saj mi boš konja kupil!«

Odjezdila sva po položnem pobočju doline navzdol.

Ob reki je stalo raztresenih nekaj hiš. Na srečo se mi ni bilo treba pokazati »na vasi«, Allo je obstal koj pred prvo hišo. Ob vratih pod kapom so visela sedla in razno jermenje. Za hišo sem opazil zagrajen prostor, konji so se preganjali po njem.

Ni nama bilo treba dolgo čakati. Star mršav Kurd se je pokazal na vratih.

»Allo, ti —?« se je začudil. »Allâh naj blagoslovi tvoj prihod in vsa tvoja pota!«

In tiše je pridjal:

»Kdo pa je tale visoki gospod?«

Koj je Allo pokazal, da ne zna samo oglje kuhati in divjačino na zanko loviti, ampak da zna biti tudi političen, če je treba.

Glasno je povedal:

»Tale gospod je effendi iz Kerkuka, v Kelekovo potuje, kjer se bo sešel s pašo iz Sinne. Ker poznam tod vsa pota, me je najel za vodnika.

Ali še imaš tistega konja?«

»Imam ga še,« je odgovoril Kurd in oči so mu občudovaje obvisеле na mojem vranču. »Za hišo je, v ograji. Ga kupiš?«

»Tale gospod ga bo kupil za mene.«

»Dobro! Pojdita!«

Brž sem razjahal, nisem ju smel sama pustiti, Allotu bi se le utegnilo zareči. Privezal sem vranca k plotu in stopil za njima.

Ni bil slab, tisti konj, ki si ga je Allo tako zelo želel. Niti toliko star ni bil, kakor je Allo napovedal. Drugi konji so bili slabši.

»Ali imaš še katerega naprodaj?« sem vprašal Kurda.

»Ne, gospod. Druge rabim sam.«

To je bilo sumljivo. Zakaj se je hotel ravno najboljšega iznebiti —? Iz ljubezni do Allota? Tako nesebični konjski trgovci navadno niso.

»Koliko stane?« sem vprašal.

»Dve sto piastrov.«

»Poskusi ga!«

Pripeljal ga je iz ograje, ga vodil v koraku, v diru, v skoku, — res je bil dober konj, vreden več ko dve sto piastrov.

Kupčija mi je bila še bolj sumljiva.

»Osedlaj in otovori ga!« sem naročil.

Storil je tudi to. Voljno in na vsak migljaj je konj ubogal.

»Ali ima pogrešek?«

»Prav nobenega ne, gospod!« je zatrjeval.

»Ima pogrešek in bolje je, da mi ga sam poveš!

Konj je za tvojega prijatelja Allota, ki ga gotovo ne boš hotel prevariti!«

»Ne bom ga, gospod!«

»Naj bo! Ker mi pogreška nočeš povedati, ga bom pa sam našel.

Vzemi mu tovorno sedlo, pa mu naloži jezdno!«

Zadel sem pravo. Mož je bil v zadregi.

»Čemu, gospod?« je vprašal.

»Ker jaz tako hočem!« sem mu nakratko odgovoril.

Ubogal je.

»Zajahaj ga!« sem naročil.

V vidni zadregi je obstal.

»Gospod, ne morem!« se je izgovarjal.

»Zakaj ne?«

»Trga me v nogah. Ne morem jezdit.«

»Ga bom pa sam zajahal.«

Na obrazu sem mu videl, da sem uganil pogršek.

Mirno me je pustil konj k sebi. Ko sem pa dvignil nogo k stremenu, se je plaho odmaknil. Vse je bilo zaman, ni me pustil v sedlo. Šele ko sem ga postavil trdo k šteni, kjer se mi ni mogel več odmakniti, se mi je posrečilo, da sem zlezal v sedlo.

Pa koj je sunil z zadnjimi nogami v zrak, da se je skoraj na glavo prekucnil. Nato se je zravnal na zadnjih nogah, malo da ni na hrbet padel, pa je spet vrgel vse štiri od sebe, krivil hrbet in skakal tako divje, da sem ob prvi priliki, ki mi jo je nudil, skočil iz sedla. Pri tem sem namenoma padel, da se je zdelo, kot da me je konj iz sedla vrgel.

Ni bilo prvokrat, da sem imel takega trmastega konja med nogami. Pa tudi ni bilo prvokrat, da sem takega konja ukrotil. Dobro sem poznal vzroke takih muh in vedel sem, kako jih je treba pregnati. Le čudno, da Kurd, konjski trgovec, tega ni vedel in da je rajši konja pod ceno prodajal.

»Človek,« sem se kregal, navidezno jezen, »tale mrcina ni niti pare vredna, kaj šele dve sto piastrov! Noben človek ga ne more jezdit. Pokvarjen je!«

»Gospod, konj je dober! Morebiti pa samo tebe ne pusti v sedlo!«

»O, dobro poznam take konje! Dolgo je nosil slabo sedlo in še slabšega jezdeca! In to si tak konj dobro zapomni! Kdo ga bo jezdil, če vsakega vrže na tla, kakor je mene vrgel? Kvečjemu za tovarno živinče je še poraben.«

»Gospod, ali ne rabiš tovarne živali?«

»Trenutno ne. Morebiti pozneje.«

»Kupi ga, gospod! Ne boš kmalu našel konja naprodaj!«

»Ali naj vlačim za seboj po teh gorah živinče, ki mi ni za drugo ko za nadlego?«

»Dam ti ga za sto petdeset piastrov!«

Imel sem Kurda tam, kjer sem ga hotel imeti. Pa še mi ni bilo dovolj. Hotel me je prevariti, za kazen sem mu tiščal ceno navzdol.

»Sto ti dam, pa niti pare več!«

»Šališ se, gospod!«

»Prav nič! Ga pa sam imej! V Banni bom našel tovrnih konj dovolj.

Pojdiva, Allo!«

Zajahal sem vranca in odjezdil. Z žalostnim obrazom je prihajal za menoj Allo.

Prišla sva kakih petdeset korakov daleč, pa naju je Kurd že klical nazaj.

»Vrni se, gospod! Daj mi sto trideset!«

Nisem odgovoril. Ravnodušno sem jezdil dalje.

Nekaj časa je molčal, pa se je spet oglasil:

»Pa daj sto dvajset!«

Nisem se zmenil.

»Pojdi, gospod! Dobiš ga za sto!«

Obstal sem.

»Dobro! Velja! Dam ti sto piastrov. Mi prodaš tudi sedlo?«

»Sedla imam na izbiro.«

»In odejo?«

»Tudi.«

Vrnila sva se z Allotom, kupil sem konja in za 40 piastrov še tudi sedlo in odejo. In kar je bilo posebno dobro, mož je rade volje vzel za plačilo star, malovreden turški drobiž, ki se mi je tekom časa nabral po žepih.

Osedlal in obuzdal sem konja ter se poslovil.

»Allâh s teboj! Rad bi bil svojega prijatelja Allota prevaril, pa boš že še zvedel, da je dobil konja za tretjino tega, kar je res vreden.«

Zvito se je trgovec smehljaj. Pustil sem mu veselje.

Tudi Allo se je poslovil, pa koj hotel zasesti »svojega« konja. Njegov kocinasti obraz, ali prav-

zaprav le tisti del obraza, ki ga je bilo iz gostih sajastih kocin videti, se je svetil od radosti. Tudi on, ubogi oglar, bo odslej konja imel —! Tudi on bo jezdil v širni svet kakor kak effendi, ne bo mu treba več peš otepati kurdijskih gor —!

Stopil je h konju, pa Kurd ga je preplašen potegnul nazaj.

»Pri preroku, nikar ne! Konj te bo vrgel iz sedla! Še vrat si boš zlomil!«

Spet je žalostno gledal Allo. Potolažil sem ga.

»Res je, Allo! Pa sedi tule na mojega vranca! Varno ga boš jezdil. Jaz pa bom vzel tole mrcino med noge in jo naučil ubogljivosti.«

Da bi bili videli, s kakim veseljem je splezal Allo mojemu vrancu na hrbet —! Rih je mirno in dostojanstveno prenesel ta napad na svojo čast, saj je videl mene v bližini.

Spet sem spravil muhastega konja trdo k steni in tudi srečno prišel v sedlo. Spet je vrgel vse štiri v zrak, krivil hrbet, divje skakal in vse mogoče poskušal, da bi me vrgel na tla. Pustil sem mu nekaj časa veselje, pa ga krepko prijel med noge. Spet je hotel planiti v zrak — pa ni šlo več, komaj da je krčevito prestopical. Nazadnje mu je zmanjkalo sape, pot mu je šinil skozi kožo, penil se je — in se vdal. Miren je obstal, tudi ko sem popustil pritisk. Takemu divjaku je treba le prsni koš stisniti, da mu sape zmanjka, pa se ne bo več muhal. Seve je treba k temu posebno močnih mišic v stegnih in tudi jezdec sam mora paziti, da njemu sape ne zmanjka.

»Premagan je!« sem se smejal trgovcu. »Videl boš, kako krotek bo in kako lepo ga bom jezdil. Nikar ne skušaj več kakega svojega prijatelja prevariti! Allâh s teboj!«

Odjezdil sem, s plemenitim samozatajevanjem je stopal Rih z Allotom na hrbtu za kljusetom.

»Gospod,« se je tedaj oglasil Allo, oglar, »kajne, odslej bo pa tale vranec moj?«

Hm —! Tako vprašanje —!

»Ne,« sem odgovoril.

»Zakaj ne?«

»Ker je škoda za — tebe, Allo!«

»Za mene —?«

»Seveda, Allo! Vranec bi te nemudoma vrgel iz sedla, koj ko bi mene ne bilo več blizu, in polomil bi si rebra. Zato bi bilo škoda za tebe. Danes boš jezdil vranca, jutri pa bo že tale konj tudi lepo ubogal in brez skrbi boš sedel nanj.«

»In potem bo moj? Tudi ko se bom ločil od vas?«

»Da! Tvoj bo! Seve, če bomo zadovoljni s teboj!«

»O gospod, vse bom storil, karkoli bode te zahtevali od mene!«

Prispela sva do grmovja, kamor je Allo skrtil tovariše. Zelo so bili zadovoljni s konjsko kupčijo. Konj je bil res svojega denarja vreden. Celò Anglež ga je hvalil.

Le Halef je bil zelo nevoljen.

»Gospod,« je pravil, »tega ti Allâh nikdar ne bo pozabil —!«

»Česa?«

»Da si dovolil tejle sajasti žabi sestiti na tvojega vranca! Naj sede na mojega konja, bom pa jaz vranca vzel!«

Kako je znal biti nevoščljiv, moj mali Halef!

»Pusti ga!« sem mu dejal. »Razžalil bi ga!«

»Mâ šâ 'llâh —! Kako more biti užaljen človek, ki oglje kuha in saje oblizuje —?«

»Halef, tudi oglar je človek kakor ti, ne pozabi tega!«

Ugovarjal je še, pa oglar je ostal na vrancu.

Popoldne smo prišli na višine, na kateri leži Banna. Naglo smo jezdili dalje in prispeli zvečer do gorskega sedla, ki se odpira na juž.

Konji so mnogo trpeli po nedostopnem gorovju, utrujeni so bili in počitka potrebni.

Ustavili smo se in Allo je šel iskat primerno zavetje za prenočišče. Kmalu se je vrnil in nas peljal v ozko, globoko stransko dolinico, gosto obraščeno s hrastičjem.

Tam smo se utaborili. Mesa smo imeli dovolj, nastrelili smo si ga med potom. Povečerjali smo in si razdelili stražo. V bližini prelaza smo morali biti previdni, vest o Heider Mirlamovem pohodu nad Bebbehe se je gotovo že raznesla po deželi in prišla tudi do Banne. Utegnilo je biti, da so govorili tudi o nas, spoznali bi nas bili.

Pa noč je minila mirno in ob zori smo že jezdili čez prelaz. Izbrali smo si rano uro, da bi nas gotovo nihče ne srečal.

Pot je peljala čez gole višine in kamenite planote, po temnih soteskah in samotnih dolinah, v katerih smo le redkokedaj našli kak potočič. Svet je bil divji in zapuščen, tod še pač menda ni hodila noža Evropejca.

Opoldne je bilo, ko smo prijezdili do tesne dolinice. Bili smo že skoraj mimo, ko je Dojan obstal in me pogledal.

Poznal sem njegovo navado. Opazil ali pa navohal je nekaj sumljivega pa me je po svoje prosil dovoljenja, da sme za trenutek »pogledati«, kaj bi bilo.

Obstali smo, poslušal sem in se oziral na vse strani. Pa nikjer ni bilo videti niti sledu o kakem živem bitju.

»Pojdi, Dojan!« sem dejal in planil je v goščavo.

Nekaj trenutkov pozneje je zadonel krik in Dojan je kratko zalajal. Koj sem vedel, da ima človeka pod seboj.

»Pojdi, Halef!«

Skočila sva s sedla, vrgla vajeti tovarišem in pohitela v gozd.

Res — ob bodičastem grmu divje rože je ležal človek. Na njem je stal hrt, z zobmi ob njegovem grlu.

»Dojan, v stran!«

Pustil ga je in mož je vstal.

»Kaj počenjaš tod?« sem ga vprašal.

Pogledal me je, pomišljaj, kot bi ne vedel prav, kaj naj odgovori, pa planil v grmovje in izginil.

»Neumnež!« je zagodel Halef. Mignil sem hrtu, skočil je za njim in nekaj trenutkov pozneje se je igra ponovila. Mož je kriknil in Dojan je zalajal.

Na grmu poleg naju je visela njegova puška. Pokimal sem Halefu, vzel jo je in šla sva za glasom.

Spet sva ju našla kakor poprej. Mož je ležal na tleh, na njem pa je stal Dojan in mu grozil z zobmi.

»Še enkrat ti dovolim, da vstaneš,« sem ga kregal. »Pa to ti povem, če mi spet uideš, te bo pes raztrgal!«

Dojan ga je izpustil. Neznanec je vstal. Nož je imel za pasom, pa ni mu prišlo na misel, da bi se branil. Bal se je. Ves ponižen je stal pred nama.

»Kdo si?« sem ga vprašal.

»Iz Sooto sem.«

»Si Bebbeh?«

»Ne, gospod!« je odgovoril s poudarkom. »Mi sovražimo Bebbehe. Džiaf sem.«

»Odkod prihajaš?«

»Iz Ahmed Kulwana.«

»To je daleč. Kaj si počel tam?«

»Črede tamošnjega kjaje nadzorujem.«

»Kam si namenjen?«

»Domov v Sooto k prijateljem. Rod Džiafov se pripravlja na veliko slovesnost, pa smo tudi mi povabljeni.«

Džiafova izpoved se je ujemala s tem, kar je pravil Heider Mirlam. Mož se mi je zdel zaupanja vreden.

»Je še kdo drug povabljen?«

»Čul sem, da pride tudi kan Heider Mirlam s svojimi Bejati.«

Tudi to je bilo res. Mož ni lagal, se mi je zdelo.

»Pa zakaj si se skril?«

»Gospod, kdo bi se ne skril, če v tej divji samoti nenadoma zagleda šest oboroženih mož? Posebno če je sam in brez konja. Saj človek tod v gorah nikdar ne ve, ali sreča prijatelja ali sovražnika.«

»In zakaj si nam hotel uiti?«

»Bal sem se te ker si psa naščul na mene.«

»Si res čisto sam?«

»Čisto sam, gospod! Pri bradi prerokovi ti prisegam!«

»Verjamem ti! Šel boš z nami. Stopi naprej!«

Vrnili smo se k tovarišem in tam je moral svojo izpoved ponoviti.

Vsi so bili mojih misli, da mož ni čisto nič nevaren. Vrnil sem mu puško, smel je oditi, kamor je hotel. Lepo se nam je zahvalil, klical blagoslov Allâhov na nas, se poslovil in šel svojo pot.

Tudi mi smo jezdili dalje.

Opazil sem, da je Allo Kurda ves čas zamišljen ogledoval in še ko je odšel, je zamišljen gledal za njim. Počasnih misli je bil, morebiti je kaj vedel o Kurdu, pa se ni mogel domisliti.

Naš položaj je bil tak, da nismo smeli prezreti nobene malenkosti, zato sem ga pravkar hotel vprašati, kaj premišljuje, ko je pognal vranca in prijezdil k meni.

»Gospod,« je začel in njegovi očesci sta gledali iz gostih kocin kakor oči človeka, ki se je nečesa spomnil, »gospod, — tale človek vas je nalagal! Poznam ga, pa se nisem mogel domisliti, kdo da je. Sedaj pa sem se ga spomnil. Brat ali pa vsaj sorodnik je Gazal Gaboje. Videl sem ju skupaj v Nueizgiji.«

»Če je res —? Se ne motiš?«

»Mogoče. Pa mislim, da sem prav videl.«

Povedal sem tovarišem, kaj je oglar videl, in pridjal:

»Najrajši bi jezdil za njim —!«

Mohammed Emin je zmajal z glavo.

»Čemu izgublјati čas? In pa še za stvar, ki ni verjetna. Če je tale človek res Bebbeh, odkod bi bil zvedel, da je Heider Mirlam povabljen v goste k Džiafom? Džiafi in Bebbehi so si sovražniki in o takih obiskih se vpricho sovražnikov ne govori.«

»In,« je pridjal Amad el-Gandūr, »kako bi nam naj tale človek škodoval —? Odšel je proti severu, mi pa potujemo na jug. Ne morejo nas dohiteti, pa če bi tudi v Banni pripovedoval, koga je srečal.«

Ti razlogi so bili seve zelo tehtni. Opustil sem misel, da bi šel za njim.

Anglež pa ni bil zadovoljen.

»Zakaj ne greste za njim?« se je jezil, ko sem mu povedal, kaj smo govorili. »Čemu ste ga vobče izpustili? Ustrelili bi ga bili, lopova! Bi ne bilo škoda za njega! Vsak Kurd je lopov! Yes!«

»Oho —! Ali je gumrijski bej tudi lopov —?«

»Hm —! Da!«

»Sir, nehvaležni ste!«

»Vas nič ne briga! Se ne spominjate več, da nas je dal napasti? In kdo ve, kako bi se nam bilo še godilo, da ni vas spoznal in da vas ni Mara Durime priporočila —! Dobra ženica, pametna ženica, tista stara teta! Yes!«

Ime Mara Durime mi je vzbudilo mehke spomine, vdal sem se jim in pozabil na sedanjost in na tovariše. Molče sem jezdil in se šele zdramil iz svojih misli, ko me je Anglež opozoril, da je poldne in da si moramo odpočiti.

Res je stalo solnce najviše in naše sence so bile najkrajše. Poti so bile slabe, pa prepotovali smo

vkljub temu mnogo sveta. Smeli smo sebi in konjem privoščiti izdaten počitek.

Našli smo ugoden prostor, razjahali, postavili straže in polegli.

Dobro spočiti smo se zbudili, tudi konji so bili sveži. Poskusil sem, ali bo naš novi konj nosil oglarja. Spravil sem ga v sedlo in konj je res ubogal. Opazil je pač, da ga nočemo mučiti. Odslej je oglar jezdil svojega konja, jaz pa vranca. In to je bila moja sreča.

Svet se je spremenil. Čim dalje smo prišli v gore, tembolj so se umikale goličave gosto obraščene planotam. Vode smo našli povsod dovolj.

Pa tudi potovanje je bilo vse težavnejše. O nadelani ali shojeni poti seve ni bilo niti sledu. Plezali smo po gozdnatih strminah navzgor, pa spet drseli po drugi strani navzdol, s težavo smo prodirali skozi gosto podrast in se izogibali stoletnim orjakom, ki jih je kdove kedaj vihar podrl, se prerivali skozi skalovje, obraščeno z bujnim mahom, in konjem se je vdiral na močvirnatih tleh, spotikali so se ob vejevju, ki je križem ležalo po praغوzdu.

Popoldne smo pripotovali v ozko dolino. Le po sredi doline je tekel ozek, travnat pas, vse drugo je bilo bujno zaraščeno z drevjem in grmovjem. V daljavi je bledelo sinje gorovje in nam s svojimi izrastki zastavljalo pot.

Pokrajina je bila lepa in slikovita, pa žal prav nič pripravna za potovanje na konjih.

»Ali pridemo tamle mimo?« sem vprašal Allota in pokazal na sinje gorovje.

»Da, gospod! Na levi ob njegovem vznožju bomo potovali.«

»Kaj pravi?« je vprašal Lindsay.

»Pravi, da pridemo mimo tistih gor tamle v daljavi. Na levi ob njihovem vznožju da bomo potovali.«

»Treba nam je to vedeti!« je godel. Slabe volje je bil, naporna pot ga je utrudila.

Žal je moral le kmalu spoznati, da je bila oglarjeva opomba za nas vse največje, naravnost življenjske važnosti.

Odprl sem usta, da bi mu odgovoril. Pa beseda mi je zastala.

Številni streli so v tistem hipu počili na desni in levi v goščavi in gotovo petdeset jezdecev je planilo izza drevja. V hipu smo bili obkoljeni.

Strašno iznenadenje —! Konji vseh mojih tovarišev so se valjali po tleh, tovariši so se motali iz stremen in vajeti in grabili za orožje. Le moj konj ni bil zadet. Kar pa ni bil samo slučaj, kakor sem pozneje zvedel.

Proti meni sta skokoma dirjala dva jezdeca. Spoznal sem ju. Bil je šejh Gazal Gaboja in tisti Bebbeh, ki sem se z njim na begu iz soteske pogajal, tisti, ki sem mu dal zaušnico.

Položaj mi je bil koj jasen. Streljali so le na naše konje, nas so hoteli žive imeti. Pustil sem torej repetirko na rami in prijel za težko medvedarico.

»Črv —! Imam te!« je zavpil šejh. »Ne uideš mi več!«

Zamahnil je z batom.

Tedaj pa je planil Dojan, se zagnal ob njem kvišku in mu zasadel svoje ostre zobe v stegno. Šejh je zakričal od bolečine, bat je zgrehil in zadel vrančevo glavo mesto moje.

Divje je zarezgetal vranec in vržel vse štiri od sebe. Bilo je še časa, da sem udaril šejha s puškinim kopitom po ramenu — in vranec je planil, pobesnel od bolečine.

»Dojan!« sem zaklical v trušč. Nisem hotel izgubiti svojega dragocenega hrta. Roj sulic mi je zaštrlel naproti, zakolobaril sem s puško in jih sunil v stran ko slamnate bilke, nato pa dolgo dolgo nisem videl in slišal nič več.

Te blazne gonje ne bom nikdar v življenju pozabil. Moji dosedanji poleti z Rihom so bili zabava, sport, v primeri s tistim vrtoglavim divjanjem. Nobena jama ni bila Rihu pregloboka, noben kamen previsok, noben jarek preširok, nobena skala pregladka, nobeno močvirje prenevarno, — vse, vse, drevje, grmovje, skale, hribovje, doline in jarki, vse je bežalo mimo, zrak mi je tulil v ušesih, oči so zaman iskale mirno točko, nobenega stremena, nobenih vajeti, nobenega prigovarjanja ni hotel ubogati.

Kako dolgo sva tako divjala, ne vem. Počasi, počasi sem dobival spet v oblast zbesnelo žival, polagoma se je vranec umirjal, prešel iz skoka v dir, iz dira v korak in nazadnje je obstal.

Sam sem bil. Kje —?

Nisem vedel. Divji, nepoznan, samotni svet me je obdajal. Eno le sem vedel, to, da sem jezdil naravnost proti jugu. In pred menoj se je dvigalo gorovje, ki mi je o njem pravil Allo, da pridemo tam mimo.

Kaj naj storim —? Se naj vrnem in rešim tovariše —? To je bilo trenutno nemogoče, pa tudi preveč tvegano. Gotovo so se Bebbehi podili za menoj, da tudi mene ujamejo. Jezdil bi jim naravnost naproti.

Pa odkod so se Bebbehi vzeli —? Tu, globoko v gorah —? Kdo jim je izdal, kod jezdimo —? Nisem si znal odgovoriti na ta vprašanja.

Trenutno tovarišem nisem mogel pomagati. Bili so ali mrtvi ali pa ujeti. Šejh Gazal Gaboja pa je gotovo prihajal za menoj. Skriti sem se moral, to je bilo prvo in najpotrebnejše. Drugo jutro, tako sem sklenil, pa se vrnem na bojišče in razberem iz sledov, kaj se je s tovariši zgodilo. Šele potem sem lahko za nje kaj ukrenil.

Razjahal sem in preiskal vrančevo glavo.

Velika bunka mu je narastla od udarca in bolelo ga je. Peljal sem ga k bližnji vodi, leči je moral in hladil sem mu glavo z obkladki, skrbno in ljubeče, kakor mati neguje otroka, ki se je udaril.

Pri tem poslu mi je minilo dobre četrte ure, ko sem začul od nekod čuden glas. Čul se je kakor stokanje in hropenje, prav kot če komu sape primanjkuje — in trenutek pozneje je privršalo, radostno je zatulilo in zacvililo in močen pes je planil v mene ter me podrl na tla.

»Dojan —!«

Cvilil je in lajal in tulil, čisto iz sebe je bil od veselja. Skakal je v mene, pa spet v vranca in spet v mene. Pustil sem mu veselje, polagoma se je umiril. Tudi on je odnesel zdravo kožo.

Razumni hrt je kmalu opazil, zakaj da se toliko trudim z vrancom. Nekaj časa je sedel na zadnjih nogah in me pametno gledal, potem pa je prišel bliže, se vzravnaval in previdno začel oblizovati svojemu prijatelju Rihu njegovo bunko. Rih pa se mu je mirno pustil oblizovati in se mu je od časa do časa s prijaznim sopenjem zahvaljeval za nežno skrb.

Nekaj časa sem tako ležal v sočni travi ob vodi. Pa prostor je bil odprt in premalo zavarovan, poiskati sem si moral primerno zavetje. Zajahal sem in odjezdil k vznožju gorovja, ki sem o njem z Alottom govoril. Tam sem bil varen.

Pobočje je kril močno zaraščen gozd, le dolina na levi gorovja je bila odprta in travnata. Na enem mestu je segal gozd daleč ven v dolino. Če sem se na robu tistega gozda skrivil, sem moral vsakega človeka opaziti, ki se je hribovju bližal.

Tja sem se obrnil, razjahal in šel iskat varno skrivališče za vranca.

Pa komaj sem nekaj korakov prodril v temni gozd, me je Dojan rahlo sunil z gobcem in pomenljivo pogledal. Nekaj je zavohal.

Stvar mi je bila presumljiva, nisem ga smel pustiti v gozd. Vzel sem ga na vrvico, privezal vranca k drevesu, pripravil repetirko za strel in previdno stopil za hrtom.

Pa prepočasi sem mu stopal. Vlekel me je za vrvico, da bi jo bil skoraj raztrgal. Med dvema visokima pinijama je zalajal. Praprot se je bohotila ob vznožju dreves in ko sem jo s puško razgrnil, sem zagledal v zemlji luknjo, ki je peljala navzdol med korenine. Kaka dva metra je merila v širini.

Ali je žival tičala v luknji? Pač ne. Hrt bi se bil vse drugače obnašal. Podregal sem s puško in otipal nekaj mehkega, nekaj kakor telo je bilo. In gotovo ne sovražno bitje, to sem opazil na hrtovem obnašanju. Kazal sem mu namreč na luknjo in mu veleval, naj zleze v njo. Pa ni, le z repom je prijazno migal in pričakovaje, da, veselo gledal v luknjo.

Nič nevarnega ni moglo biti. Segei sem v odprtino in zagrabil — kocinasto, kuštravo glavo.

Ah —! Uganka je bila rešena! Oglarjev pes je bil, tako sem zasodil. Ustrašil se je strelav, zbežal je in v svojem strahu je slučajno našel pot sem v gozd pa se skrila v luknjo.

»Eiza —!« sem mu zaklical. Tako je bilo namreč oglarjevemu psu ime.

Zaenkrat je bilo tiho v luknji, ko pa sem iznova zaklical, se je nekaj zgenilo. Širje sem razgrnil praprot — in kaj si mislite, kaj sem našel?

Najprvo nič. Le zadovoljno godrnjanje v najglobokejšem basu sem čul, ki se je še za nekaj stopinj poglobilo. Tak bas je le redkokedaj slišati na pevskih odrih, vsaj do velikega C je segal, mislim.

Za basom se je pojavil v odprtini ploščat, začrnel nos, dvoje črnih očesic sredi gostega pragozda kocin se je zabliskalo, nato so se pojavile umazane roke, ki so se na njih prsti končavali v široke kremplje, za njimi je prišel na dan sajast, raztrgan

žakelj, kakršnega pri nas oglarji rabijo, za žakljem dvoje sajastih cevi, ki sta vzporedno moleli iz žaklja, in na spodnjem koncu teh cevi je prišlo na dan dvoje reči, ki sem jih pa topot nemudoma spoznal za Štempiharjeve škornje — in nazadnje je stal pred menoj Allo, oglar kurdijskega gorovja.

Grdo sem se zmotil, ko sem zasodil, da je njegov pes.

Prestrašil sem se, ko sem ga zagledal, pa veselo iznenaden prestrašil. Kajti če se je ta možicelj rešil, se je pač tudi drugim mojim tovarišem lahko posrečilo, da so se rešili.

»Allo, ti —?« sem radostno vzkliknil.

»Da,« je odgovoril preprosto, pa resnično.

»Kje pa je tvoj pes?«

»Pohojen, pomečkan —!« je dejal in globoka žalost je govorila iz njegovega glasu.

»Kako pa si ušel?«

»Vse je drlo za teboj, nihče ni gledal na nas, pa sem zlezal v grmovje. Bežal sem v tlele goro, ker sem ti pravil, da pridemo tod mimo. Mislil sem si, da boš prišel, če te Bebbehi ne bodo dohiteli.«

»Je še kdo drug ušel?«

»Ne vem.«

»Počakala bova, morebiti pa še kateri pride. Ali veš za varno skrivališče, kamor bi vranca djal?«

»Vem, gospod! Zelo varno skrivališče poznam!«

»Res? Si že kdaj bil tukaj?«

»Oglje sem kuhal v teh gorah. Pojdi pa vzemi konja s seboj!«

Peljal me je v hrib, kake četrte ure daleč, in obstal pri visoki steni, nagosto pokriti z robidovjem. Razgrnil je robidovje in pokazala se je široka razpoka, v kateri je bilo dovolj prostora za vranca.

»Tule sem stanoval tistikrat, ko sem tu oglje kuhal,« je razlagal. »Spravi konja v votlino in ga priveži! Prinesel mu bom krme.«

Dno razpoke je bila shojena prst. Koli so bili zabiti v njo, najbrž nekdanje noge oglarjeve mize, ki pa je bila po jutrovski navadi le zelo nizka. H kolom sem privezal vranca, brez moje vednosti ni mogel iz razpoke.

Zunaj v gozdu sem našel oglarja pri »košnji«. S svojim velikim nožem je rezal sočno travo za vranca. Zelo poraben človek je bil!

»Skrij se v gozd, gospod!« me je prosil. »Utegnil bi kdo priti. Koj ko bom gotov, pridem za teboj.«

Ubogal sem njegov nasvet. Pa izbral sem si ob robu gozda tak prostor, da sem lahko opazoval dolino daleč naokoli, mene pa da nihče ni mogel videti.

Čez četrto ure je prišel Allo.

»Bo vranec varen?« sem ga vprašal.

»Čisto na varnem bo, gospod!«

»Si lačen?«

Dvomeče je pogodrnjal.

»Žal ti nimam kaj dati. Sam nimam nič. Počakati morava do jutri.«

Spet je zagodrnjal, pa pridjal razločno in nedvoumno:

»Gospod, ali bom za danes tudi dobil svoja dva piastra?«

»Dobil boš za danes štiri piastre.«

Godrnjanje je prešlo v zadovoljno rezanje.

In nato sva oba dolgo molčala.

Noč je polagoma legla v gozd in prav ko je zadnji mrak prehajal v temo, se mi je zdelo, da je na robu travnika, ki je ležal nama na levi, neka temna postava šinila skozi goščo.

Ali se je kdo skrival v gozdu —? Tema je bila že pregosta, morebiti sem se zmotil.

Vstal sem, da pogledam.

Odložil sem puški, ki bi me bili pri zalezovanju le ovirali, in naročil oglarju, naj ostane pri njih, vzal psa za vrvico in se splazil proti jasi.

Z ozkim pasom je segala globoko v gozd, tam se nisem smel pokazati. Obšel sem jo po gozdu. Pa nisem še bil na nasprotnem robu gozda, ko je skrivnostna postava šinila črez trato. Hitel sem nazaj, z nekaj koraki sem bil na kraju, kjer je moral neznanec mimo.

Sedaj je bil čisto blizu. Zgrabiti sem ga mislil, pa Dojan me je sunil z nosom in prijazno zacvilil.

»Zounds —! Kdo je tu —?«

Dvoje dolgih rok se je stegnilo po meni.

»Oh —! Ah —! Master —! Yes —! Well —! Jaz sem —! In vi —? Ah —! Oh —! Well —! Tudi vi ste res! Yes!«

Kar osupnil je, tako ga je nenadno srečanje prevzelo. Osupnil pa sem tudi jaz. Kajti stegnil je dolge roke, mi jih ovil krog vratu ter me pritisnil k sebi. Poskusil me je tudi poljubiti, pa njegov podaljšani nos mu je bil pri tem poslu zelo napoti.

»Teža pa si ne bi bil mislil, sir David, da bom vas tukaj našel —!«

»Ne —? Tisti gorila — ne, tisti oglar je vendar pravil, da pridemo tod mimo —!«

»Torej se njemu zahvalite, da ste me našli! Pa povejte, kako ste se vendar rešili?«

»Hm —! Naglo je šlo. Konj je padel, jaz tudi. Zlezel sem izpod njega. Videl sem, da vse drvi za vami. Skočil sem v grmovje — in tule sem!«

»Prav tako se je Allotu posrečilo.«

»Allotu —? Tudi tako posrečilo —? Se je tudi rešil —? Je tukaj?«

»Tamle sedi. Pojdite!«

Šla sva k skrivališču.

Oglar je bil zelo vesel, ko je zagledal Angleža. Svoje veselje je izražal z glasovi, ki so bili podobni brnenju pokvarjene vretenice.

»Kako se vam je godilo?« je vprašal Lindsay. Pripovedoval sem mu.

»Vranec je torej cel?«

»Da. Le bunko je dobil na glavi.«

»Moj konj je poginil. Pridna žival! Bom vse Bebbehe postrelil! Vse! Yes!«

»Pa ste še vsaj puško rešili?«

»Puško —? Jim bom menda puško pustil! Tule je!«

Res jo je še imel. Poleg njega je ležala. Tema je bila, pa je nisem opazil. In bilo je dobro, da jo je rešil. Ena puška več v naši družbi in v rokah dobrega strelca, to je mnogo pomenilo.

»Bodite zadovoljni, sir! Puška bi bila nenadomestljiva, konja se tod že še da dobiti.«

»Tudi nož imam in samokrese. In naboje tule v mošnjičku sem tudi rešil.«

»Kolika sreča, da jih niste imeli shranjene v sedlu! Pa nič ne veste, ali je še kateri drugi tovariš ušel?«

»Prav nič. Ko sem se odpravljal, je Halef še pod konjem ležal, Haddedina pa sta tičala sredi sovražnikov.«

»O jej —! Torej so gotovo vsi trije izgubljeni —!«

»Počakajmo, sir! Allâh akbar — Allâh je velik, tako pravijo Turki.«

»Prav pravite, sir! Upajmo, da so se rešili. In če se niso, bomo vse storili, kar je treba, da jih rešimo, — če so še živi in ujeti.«

»Tako! Sedaj pa pojdimo spat! Utrujen sem! Dolgo pot imam za seboj. In peš sem moral letati! So mi konja ustrelili. Lopovi! In spal bom brez odeje! Tatinski, Kurdi —! Žalosten kraj, tole —! Yes!«

Zleknil se je po travi in koj zaspal. Tudi oglar je zaspal.

Jaz pa sem še dolgo bedel in krog polnoči šel gori k skali, da pogledam za konjem. Nato sem tudi sam skušal zaspati.

Zaspal sem res in še trdno. Zbudil sem se pa, ker me je nekdo zelo krepko za rame potresel.

Odprl sem oči.

Dan se je delal. Oglar je stal poleg mene.

»Kaj je?« sem ga vprašal.

Nič ni rekel, le v gozd je pokazal.

Pogledal sem za njegovo roko.

Ah —! Ob grmu je stal srnjak in se pravkar pripravljaj, da stopi k vodi.

Lep prizor! Pa gladni smo bili, mesa smo potrebovali, srnjak je moral pasti. In če bi nas strel tudi izdal.

Segel sem po puško in ustrelil. Lindsay je planil pokonci ter prijel za puško.

»Kaj je? Kje je sovražnik —? Kaj? Kje? Yes!«

»Tamle leži, sir!«

Pogledal je.

»Ah —! Roebuck —! Srnjak —! Sijajno! Ga potrebujemo! Že od včeraj opoldne nisem nič jedel! Well!«

Allo je odhitel po srnjaka in nekaj minut pozneje je gorel na zavarovanem mestu vesel ogenj in ob njem se je pekla sočna srninska pečenka. Gladovanju je bilo odpomagano, tudi Dojan je dobil svoj delež.

Pri obedu smo se domenili, da ostanemo še do poldneva v skrivališču, potem pa da pojdemo gledat za Bebbehi.

Med pogovorom je nenadoma skočil Dojan pokonci in pozorno gledal v goščo. Nekaj časa se je zdelo, kot da si ni čisto na jasnem, potem pa je z dolgimi skoki planil med drevje, ne da bi bil mene prej pogledal.

Hitro sem vstal in prijel za puško, da pohitim za njim. Pa obstal sem po prvem koraku, kajti mesto običajnega krika groze sem čul le veselo lajanje.

In nato je stopil izza drevja — moj mali hadži Halef Omar, brez konja sicer, pa popolnoma oborožen, s puško na rami, s pištolami in nožem za pasom.

»Hamdulillâh, effendi, da sem te našel in da še živiš!« se je veselil. »Srce mi je bilo polno skrbi za tebe, pa tolažila me je misel, da tvojega vranca noben kurdijski konj ne more dohiteti.«

»O — hadži!« je vzkliknil Anglež. »Oh —! Ah —! Niso ga ubili! Sijajno! Krasno! Koj naj pri-sede! Tule, pečenka! Well!«

Dobri Lindsay, praktični Anglež, je mislil naj-prvo na Halefove telesne potrebe. In Halef, ki je bil sicer zelo vesel, da je našel tudi Angleža in oglarja živa, je z veliko vnemo segel tudi po pečenki.

»Kako si jim ušel, Halef?« sem povpraševal.

»Bebbehi so mi ustrelili konja,« je pripovedo-val, »padel sem in obvisel v stremenu. Niso se zme-nili za mene, le za teboj so drli, le za tvojega vranca jim je bilo. In Allâh jih je udaril s slepoto, da niso videli, kako sta se jim izmuznila tale master iz Inglistana in oglar. Tudi jaz sem se izmotal izpod konja, pobral svoje orožje in pobegnil.«

Kako neprevidni so bili Bebbehi! Streljali so le na konje, da bi jezdece žive dobili, pa so pustili, da so jim jezdecu tudi ušli!

»Si videl, kako se je godilo Haddedinoma?«

»Že ko sem bil na begu, sem videl, da so ju prijeli.«

»O —! Potem ne smemo izgubljati časa, koj moramo nazaj, da jih rešimo!«

»Počakaj, gospod! Daj, da ti vse povem! Ko sem se jim srečno izmuznil, mi je prišlo na misel, da bi bilo pač najbolje, če bi še malo ostal in pogledal, kaj bodo Bebbehi počeli. Zlezal sem na drevo in se skril v gosto vejevje. Tam sem čepel do večera in šele ko se je stemnilo, sem se spustil na tla.«

»In kaj si videl?«

»Bebbehi nočejo zapustiti kraja, kjer so nas napadli. Utaborili so se. Naštel sem krog 80 bo-jevnikov.«

»Kako so se utaborili?«

»Postavili so si kočice iz vejevja. V eno teh koč so djali ujeta Haddedina. Zvezana sta na rokah in nogah.«

»In vse to veš čisto za gotovo?«

»Da, gospod! Ko sem zlezal z drevesa, nisem odšel ali pa morebiti legel spat, vso noč sem se plazil krož tabora in upal, da pridem morebiti kje do ujetnikov. Pa se mi ni posrečilo. Le tebi bi se, gospod! Saj sem se zalezovanja šele od tebe naučil!«

»Ne razumem prav, zakaj da so se utaborili —. Ali koga pričakujejo —? Ali se morebiti na nov napad pripravljajo —? Nisi ničesar opazil, ničesar slišal?«

»Tudi jaz ne razumem, gospod! Nič nisem opazil, tudi zvedeti nisem mogel, zakaj da so ostali.«

»Sicer pa te moram pohvaliti, hadži Halef Omar! Tako tiho si se priplazil, da te nismo čisto nič čuli. Mnogo si se že naučil! Iz česa pa si sklepal, da nas boš prav tule našel?«

»Ker vem, gospod, da si za taborenje vsikdar poiščeš kraj, odkoder vse vidiš, kjer pa tebe nihče ne more videti.«

»Počij si! Utrujen si! Daleč si prišel. Premislil bom položaj in preudaril, kaj bo treba ukreniti.

Allo, napoji mi konja in daj mu krmel!«

Ni še vstal oglar, da bi stopil h konju, ko je Dojan rahlo zalajal.

Zunaj na koncu jase se je pojavil jezdec, prihitel bliže in skokoma izginil po dolini.

»Halo —!« je Lindsay podjetno segel po puški.

»Ga naj upihnem?«

»Za nobeno ceno, sir!«

»Bebbeh je!«

»Naj bo! Pustite ga! Nismo morilci!«

»Pa konja bi dobil —!«

»Konja vam že še poskrbim! Tudi dva ali tri, če hočete!«

»Hm —!« se je nasmehnil. »Nismo morilci — pač pa tatovi! Konjski tatovi! Yes!«

Bebbeh mi je povzročil nove skrbi. Čemu je zapustil svoje ljudi? Kam je jezdil?

Črez dobro uro se je uganka sama rešila. Bebbeh se je pojavil v dolini, jezdil mimo in izginil proti severu. Niti sanjalo se mu ni, da sedimo v goščavi čisto blizu njegove poti.

»Kaj je šel povedat tja doli, tisti lopov?« je vprašal Lindsay.

»Sel je.«

»Sel —? Kdo ga je poslal?«

»Šejh Gazal Gaboja.«

»Kam?«

»K tisti četi Bebbehov seve, ki je niže spodaj, pol ure odtod, zasedla dolino.«

»Odkod veste to?«

»Slutim. Šejh je kakorkoli zvedel, da potujemo k jezeru Kjupri in da pridemo črez tele gore, pa nam je na dveh mestih zastavil pot. Ena četa bi nas naj napadla, druga pa polovila tiste, ki bi morebiti prvi ušli.«

»Jako pametno zasnovan načrt! Če je le res —!«

Lindsay je prav povedal. Če je bilo le res, kar sem slutil. Treba je bilo poizvedeti.

Dogovorili smo se, da ostaneta Anglež in Allo pri vrancu v skrivališču, s Halefom pa da pojdeva na poizvedovanje. Če bi se do opoldne drugega dne ne vrnila, bi naj sir David z vodnikom Allotom na mojem vrancu odjezdil v Bistan in tam pri oglarjevem bratu štirinajst dni na mene čakal.

»In če se do tedaj ne vrnete —?« je vprašal Lindsay.

»Če se v štirinajstih dneh ne vrnem, sem mrtev. In vi, sir David, prevzamete mojo dedščino.«

»Hm —! Oporoka —! Strašno —! Vse Kurde bi pobil —! Dedščino —? Kaj pa?« je poizvedoval vrli sin Albiona.

»Mojeга vranca,« sem odgovoril.

»Ga ne maram! Če padete, naj se ves Kurdistan pogrezne! In vsi konji z njim! Tudi voli, ovce, Bebbehi —! Vse! Well!«

»Zadeva je urejena. Le oglarja moram še prej poučiti.«

»Pa dobro ga poučite, sir! Niti besedice se ne morem pomeniti z njim! Lepa družba —! Krasna zabava —! Sijajna —! Bi bil rajši doma na Angleškem ostal! Ne potrebujem nobenih krilatih bikov —! Yes!«

Prepustiti sem ga moral njegovemu obupu, naročil sem Allotu vse potrebno, vzel obe puški in odšla sva s Halefom. Tudi Dojana sem vzel s seboj.

Halef me je peljal nazaj po lastni sledi. Videl sem, da se je že res mnogo naučil. Zelo premišljeno je potoval, izogibal se je odprtega sveta, si poiskal kritje, kjer je le mogel, bistroumno presojal teren in stopal tako previdno, da bi mu bil tudi Indijanec le s težavo sledil.

Seveda sva tudi midva potovala kar moč previdno. Držala sva se gozda, pa tako, da sva vedno videla ven na odprti svet. Hodila sva proti vetru, z Dojanom ob strani se nama ni bilo treba bati, da bi nepričakovano na koga naletela.

Tako sva nemoteno prispela v bližino dolinice, kjer so nas Bebbehi napadli. Z največjo previdnostjo sva se ji bližala.

Nekaj sto korakov pred taborom sem obstal.

»Tule me boš počakal, Halef!« sem mu naročil.

»Gospod, s teboj pojdem! Nevarno je!«

Nisem mu dovolil.

»Če naju oba iznenadijo, sva oba izgubljena. Če pa mene samega primejo, se vsaj ti rešiš in poneseš vest Angležu. Saj veš, kje čaka. Zaenkrat je najbolje, da zlezeš na eno tistihle pinij. Blizu skupaj stojijo, z vejami segajo druga v drugo, tam se lahko skriješ. Saj dobro poznaš glás moje medvedarice in

nagle strele repetirke. Ne bom v nevarnosti, razen če čuješ, da streljam.«

»In kaj naj tedaj storim?«

»Nič. Ostani in počakaj! Za menoj pridi le, če te pokličem. Pojdi!«

Vzel sem hrta trdo k sebi in se z napeto previdnostjo plazil dalje.

Pri belem dnevu zalezovati sovražni tabor in mu priti tako blizu, da se ga da opazovati in natančno pregledati, — to je vsekakor nevarno in tvegano podjetje, ki je zanj treba mnogo poguma in tudi vaje.

Kmalu sem zagledal prvo koč med drevjem. Zelo preprosto je bila narejena iz vej in postavljena v obliki piramide. Za drugo pač ni služila, ko da je senco delala svojim prebivalcem.

Ko sem ugotovil približno lego tabora, sem spet previdno zlezel nazaj, da v velikem polkrogu tabor obhodim. Utegnile so biti straže razpostavljene krog tabora, utegnil se je tudi kak Bebbeh slučajno potikati po gozdu, bil bi mi za hrbtom in našel bi me bil.

Plazil sem se od drevesa do drevesa in iskal kritje za najdebelejšim drevjem ter napenjal ušesa v gozd. In res — moja previdnost ni bila nepotrebna.

Zazdelo se mi je, da čujem glasove, in obenem me je Dojan sunil z gobcem. Plemeniti, razumni živali je njen naravni nagon povedal, da se ne sme oglasiti, in s svojimi velikimi, pametnimi očmi me je neprestano gledala.

Lezel sem za glasom in opazil tri Bebbehe. Sedeli so pod drevesom, ki ga je od treh strani obdajal divji lorberjev grm. Prostor je bil kakor ustvarjen za prisluškovanje. Zasodil sem, da se gotovo pogovarjajo o včerajšnjem napadu, smuknil sem bliže, legel na trebuh in se splazil do grma, tako blizu, da sem jih razločno slišal.

Zelo sem se začudil, ko sem enega izmed Kur-dov po glasu spoznal za tistega, ki je prejšnji dan dvakrat ležal pod Dojanom in ki sem ga izpustil, ker je pravil, da je Džiaf. Tudi Dojan ga je spoznal, oči so se mu sovražno bleščale, oglasil se pa ni. Allo se torej ni zmotil. Naš sinočišnji ujetnik ni bil Džiaf, ampak Bebbeh. Na straži je bil in v bližini kje je imel konja skritega. Ko smo ga zapustili, ga je zajezdil, se obrnil navidez proti severu, pa nas prehitel, nas prijavil svoji četi, nakar so nas lepo zložno čakali —.

»Zelo trapasti so bili,« je pravil. »Vsi. Najbolj neumen pa je bil tisti, ki jezdi vranca.«

Ali je morebiti s tistim »neumnežem« mene mislil —? Vsekakor se je zelo laskavo izražal o meni —.

»Da ni razorožil in razžalil Bejatov, ki so med kanovim napadom ostali v soteski,« je nadaljeval, »bi nam ne bili pripovedovali, kaj se je pogovarjal s tovariši in kod da misli potovati.«

Ah —! Zato so vedeli, kam potujemo —! Ko smo se pogovarjali, tisto usodno jutro v soteski, medtem ko je kan Heider Mirlam šel nad Bebbehe, snovali načrte in sklenili, da se bomo ločili od Bejatov, so prisluškovali Bejati, ki so ostali v taboru. In ko so jih Bebbehi zajeli, so nas izdali, vsekakor zato, da bi se prikupili zmagovalcem.

»Res je neumen!« je ugotovil drugi. »Celò ti si ga prevaril. Vse ti je verjel, ko si mu pravil, da si Džiaf, in nazadnje te je celò izpustil.«

»Da, neumen je! Pa tudi naš šejh Gazal Gaboja je zagrešil neumnost, ker nam je zapovedal, da moramo le konje postreliti, jezdecev pa ne, in da tudi vranca ne smemo ustreliti. Bi bil rajši dal celo tolpo postreliti. Ne bilo bi škoda za te ljudi! Sedaj pa so nam kar štirje ušli in tista dva Franka z njimi in ker nimajo konj, se nam lahko skrijejo v gore. S

konji pa bi bili morali ostati v dolinah, kjer smo jim zastavili pot.«

Gob so nabrali, ti trije junaki, pa so jih za grmom trebili. In ta posel jim je dal priliko, da so si zaupno povedali svoje mnenje o meni in o šejhu.

»Kaj misli storiti šejh?« je vprašal tretji.

»Poslal je sela k četi, ki je niže spodaj v zasedi. Tam naj počakajo, da bo solnce najviše. Če do tedaj beguncev ne bo, naj se vrnejo k nam, ker so nam begunci gotovo ušli. In nato pojdemo nemudoma domov.«

»In kaj bo z ujetniki?«

»Naša ujetnika sta imenitna moža, nobeden še ni zinil besedice. Pa bodeta že še povedala, kdo da sta, in težko odkupnino bodeta morala plačati, sicer morata umreti.«

Čul sem dovolj, previdno sem zlezal globlje nazaj v gozd. Bebbehi so bili s svojim delom že skoraj gotovi, utegnili bi me opaziti, ko bi se odpravljali v tabor.

Torej neumen sem bil, najbolj neumen med vsemi —! Žal sem moral ta razžaljivi poklon mirno sprejeti, niti zahvaliti se nisem mogel zanj.

Vse bolj ko ocena mojih sposobnosti me je vznemirjala novica, da bodo Bebbehi opoldne zapustili tabor in odšli domov. Med potom namreč Haddedinov nisem mogel sam rešiti, prosta sta morala biti, še preden so odpotovali.

Pa kako ju naj osvobodim —?

Bebbehi so vstali, o pravem času sem se umaknil. Tisti, ki se nam je predstavil za Džiafa, je dejal:

»Pojdita v tabor! Pogledal bom po konjih.«

Šel sem od daleč za njim, peljal me je, ne da bi seve vedel, v plitvo kotlino. Droben potočič jo je namakal in kakih 80 konj je stalo po njej. K drevju in grmovju so bili privezani, pa tako daleč vsak-sebi, da so se lahko pasli. Kotlina je bila solčna in

travnata, od prvega do zadnjega konja je bilo morebiti osem sto korakov.

Obstal sem na robu kotline in skrbno opazoval. Konji so bili dobri, nekateri naravnost krasni, in v duhu sem si že izbral šest najboljših za tovariše. Posebno pa me je veselilo, da je bil samo eden Kurd za stražo pri njih. Z njim sem že lahko sam opravil.

Moj neprostoVOLjni vodnik si je dal opravka z lisastim rjavcem, najboljši konj je bil v čredi. Najbrž je bil njegova last in koj sem sklenil, da bo v zahvalo za ljubeznive poklone, s katerimi me je počastil, na lastnih nogah jezdil domov.

Govoril je še s stražo in odšel v tabor. Šel sem za njim, saj v gozdu za taborom razen straže pri konjih ni bilo nobenega Kurda več.

Priplazil sem se trdo h kočam. Po dolgem in skrbnem opazovanju sem naštel 16 koč, v polkrogu so stale med drevjem. V največji je najbrž stanoval šejh Gazal Gaboja, umazan šâš jo je krasil. Stala je na notranji točki polkroga. In poleg nje je stala kočica z ujetnikoma. Kajti dva Kurda sta sedela pred njo s puškami v rokah.

Vrnil sem se k Halefu.

Zlezal je s pinije in povedal sem mu svoj drzni in nevarni načrt. Skrila sva se v gozd, pa tako, da sva videla v tabor in po travnatem pasu, ki se je vlekel po dolini proti jugu.

In potem sva čakala. Tako prežanje na ugodno priliko za udar razburja in napenja živce, v trenutku udara in napada pa je človek z zdravimi živci hladen in miren.

Dve uri sva čakala. In tedaj se je spodaj na ovinku doline pojavil jezdec.

»Vest prinaša, da prihajajo!« je menil Halef.

»Mogoče. Ali si videl visoki hrast gori na robu kotline, kjer so konji skriti?«

»Da, gospod!«

»Splazi se k hrastu pa počakaj! Ostal bom tu, zvedeti moram, kaj bo sel poročal. Vzemi Dojana s seboj, ne potrebujem ga! Tudi puške vzemi. Napoti so mi pri zalezovanju.«

Vzel je Dojana in puške ter odšel.

Splazil sem se za šejhov šotor kar se je dalo blizu. Ni bilo pretežko in ne prenevarno. Šotori so stali med drevjem, nudilo mi je dobro kritje, Kurdi pa so se itak samo za sela zanimali.

Postavil sem se za debelo drevo. Sel je prijezdil in skočil s konja.

»Kje je šejh?« je vprašal.

»Tamle v šotoru!« je nekdo odgovoril.

Gazal Gaboja je stopil iz kočice.

»Kako vest prinašaš?«

»Četa bo koj tu.«

»Torej niste ujeli nobenega begunca?«

»Ne.«

»Spali ste!«

»Vso noč smo bedeli in stražili, tudi vse stranske doline smo zasedli, pa nismo nikogar videli.«

»Že prihajajo!« so zagnali krik zunaj na trati.

Vse je drlo pred tabor, celò stražnika pred kočico Haddedinov sta odšla. Saj sta bila ujetnika zvezana —

Prilika je bila ugodnejša, nego sem pričakoval —

Skočil sem izza dreves, v hipu sem bil za šotorom ujetnikov, sunek z nožem, pa sem stal v šotoru. Haddedina sta ležala na tleh, zvezana na rokah in nogah.

»Mohammed Emin, Amad el-Gndûr! Vstanita! Brž!«

V dveh sekundah sem jima porezal vezi.

»Pojdita! Brž!«

»Brez orožja?« se je obotavljal Mohammed.

»Kje je vajino orožje?«

»V šejhovem šotoru.«

Smuknil sem zadaj iz kočice in previdno pogledal po taborišču.

Vse je bilo zunaj pred taborom, nihče ni pazil na kočice.

»Ven pa za menoj!« sem hlastnil Haddedinoma, skočil k šejhovemu šotoru in smuknil vanj, Haddedina pa za menoj. Silno sta bila razburjena.

V kočici je viselo njuno orožje in poleg dve s srebrom vloženi pištoli pa dolga arabska puška, oboje menda last šejha Gazal Gaboje.

Haddedina sta pobrala svoje orožje, jaz pa šejhovo puško in pištoli.

Pogledal sem ven. Še vedno se nihče ni brigal za tabor.

Previdno smo zlezli iz kočice in zdirjali h kotlini. Pet minut je bila oddaljena, pa v dveh minutah smo bili pri Halefu.

»Mâ šâ 'llâh —!« se je čudil.

»Brž h konjem!« sem opominjal.

Na dnu kotline je sedel čuvaj, s hrbtom obrnjen proti nam.

Mignil sem Dojanu, planil je in čuvaj je ležal na tleh. Samo enkrat je kriknil, več si ni upal. Pokazal sem tovarišem šest najboljših konj in naročil Amad el-Gandûrju:

»Drži jih! Halef in Mohammed, mi pa poženimo druge v gozd!«

Koj sta me razumela. Pravkar so spodaj v dolini zažgnali glasen krik in pozdravljali došlo četo, mi pa smo hiteli od konja do konja, da porežemo vrvi. Na vsakega je prišlo 25 vrvi, to ni bilo mnogo, kmalu smo bili gotovi. Z udarci in kamenjem smo pognali konje v gozd. Amad je le s težavo držal svojih šest konj, nemirni so bili. Hitro sem si še obesil svoji dve puški in zaplenjeno šejhovo puško na rame, si vtaknil pištolo za pas, sedel na lisastega rjavca in vzal še enega konja za vajeti. Tudi tova-

riši so zajahali vsak svojega konja. Šestega konja je vzel Halef za vajeti.

»Proč odtod! Skrajni čas je!«

Nisem se ozrl, pognal sem konja po pobočju kotline, tovariši pa za menoj. Po gozdu je šlo počasneje, tla so bila mehka in drevje nas je oviralo. V ovinku smo objezdili tabor, prišli na našo pot in se spustili v dir.

Za nami je vstalo silno vpitje. Nismo mnogo razmišljali, kaj pomeni. Najbrž so opazili, da sta ujetnika izginila. Dalje, brž dalje!

Črez nekaj časa sem se ozrl.

Za nami sta se pojavila dva jezdeca. Ko sta nas opazila, se je eden naglo obrnil, drugi pa je jezdil za nami.

»Konje v skok! V najhujši skok!« sem naročal. »Sicer izgubim vranca! Koj nam bodo Bebbehi za petami!«

Dobro smo izbrali, ugrabljeni konji so bili res izvrstni. Prihiteli smo do našega skrivališča, ne da bi se bil pokazal le en sam Bebbeh.

Na robu gozda je sedel Allo sam.

»Kje je emir?« sem ga vprašal.

»Pri vrancu.«

Skočil sem s konja.

»Tule imaš puško! Tvoja je! In sedi na tegale konja! Je tudi tvoj!«

Izročil sem mu puško in konja ter planil po gozdu navzgor k votlini. Četrť ure je bilo do nje, pa rabil sem kvečjemu pet minut.

Pri vhodu je sedel Lindsay.

»Oh —! Ah —! Že nazaj —? Kako je bilo, he?«

»Dobro. Ni časa. Zasledujejo nas. Skočite, kar vas noče nesejo! Spodaj je konj za vas!«

»Zasledujejo —? Ah —! Lepo! Krasno! Konj —? Well!«

In pognal se je s svojimi dolgimi koraki po bregu.

Medtem sem zlezel v razpoko, odvezal vranca in ga spravil ven ter po pobočju navzdol. Žal ni šlo naglo in ko sem prispel k tovarišem, so že vsi sedeli na konjih in nestrpno čakali. Halef je držal šestelega konja za vajeti.

»Dolgo te ni bilo, effendi!« je dejal Mohammed Emin. »Glej, že je prepozno!«

Zunaj v dolinici se je pojavil prvi Bebbeh. Spoznal sem ga.

Četa Kurdov na konjih. (K strani 71.)

»Ali veste, kdo je?«

»Da, gospod!« se je oglasil Halef. »Tisti lažnivi Džiaf od včeraj.«

»Bebbeh je, izdal nas je. Pustimo ga mimo. Naš bo.«

»Pa če medtem drugi pridejo —?«

»Ne bo jih še tako kmalu. Tale je izvidnik.«

Sir David, midva jezdiva naprej, vzeli bomo tistega jezdeca med nas, da nam ne bo mogel uiti. Če se bo branil, mu izbijemo orožje iz rok.«

»Dobro, master! Krasno! Yes!«

Bebbeh je izginil za ovinkom in z Lindsayem sva krenila iz skrivališča. Ko sva prispela do ovinka, sva mu bila na 50 korakov blizu. Čul naju je prihajati, obrnil se je, naju spoznal pa se tako prestrašil, da je nehote ustavil konja. Mislil je, da sva pred njim, pa naju je zagledal nenadoma za seboj. Preden se je zavedel, sva ga že prijela.

Zgrabil je za nož. Ujel sem ga za roko in mu stisnil pest, da je nož izpustil. Lindsay mu je izbil sulico, jaz pa sem prerezal puškin jermen. Puška je padla na tla, razorožen je bil.

Vdal se je v svojo usodo, vzela sva ga na sredo, tovariši so se nam pridružili in v diru smo odjezdili proti jugu. Allo je spet prevzel vodstvo.

In vse dalje proti jugu smo jezdili. Šele popoldne smo se ustavili za nekaj časa, si počili, pa spet hiteli dalje. Bebbehi so bili brez dvoma že tako daleč za nami, da se nam jih za tisti dan ni bilo treba bati.

»Kaj bomo počeli s temle človekom, master?« je vprašal Lindsay.

»Kaznovali ga bomo.«

»Yes! Lažniv Džiaf! Kako ga bomo kaznovali?«

»Ne vem. Posvetovali se bomo.«

»Lepo! Zasedanje! Gosposka zbornica, ljudska zbornica —! Well! Pa kako ste osvobodili Hadde-dina?«

Pripovedoval sem mu. In ko sem v svojem pripovedovanju omenil stražo pri konjih, sem se mahoma ves prestrašen ustavil.

»O joj —! Kaj sem storil —!«

»Kaj, master? Saj je šlo vse gladko!«

»Naščuval sem Dojana na Kurda, ki je stražil pri konjih, in ko sem odjezdil, sem ga pozabil odpoklicati —!«

»Oh —! Ah —! Neprijetna reč! Pa saj bo prišel za nami —?«

»Nikdar! Stražnik je mrtev, Dojan pa tudi!«

»Zakaj že kar mrtev —?«

»Ako je Dojan v nevarnosti, pregrizne svoji žrtvi vrat in se vrže na novega sovražnika. Bebbehi so ga seveda našli in ga napadli, najbrž so ga ustrelili. Preden je poginil, je zadavil Bebbeha. Oba sta mrtva —.

Žal mi je za njim! Skoraj da bi se vrnil in radi Dojana tvegala vse. Pa je seveda prepozno —!

Tudi Halef je žaloval za Dojanom. Ves večer sva bila slabe volje. Morebiti je bila moja slaba volja nalezljiva in se je prijela tudi Haddedinov. Kajti prvič odkar smo bili skupaj, se je tisti dan zgodilo, da smo si prišli navzkriž.

Ko se je zvečerilo, smo se ustavili. Allo nas je peljal v vijugasto stransko dolinico. Utaborili smo se, zvezali Bebbeha in si spekli srnjaka, kar ga je še od tistega jutra ostalo. Vkljub vsej naglici je namreč Halef še našel čas, da ga je natovoril praznemu konju, ki smo ga vodili za seboj.

Po večerji smo zasliševali ujetnika. Ves čas sem ni zinil besedice, brez ugovora nas je ubogal. Najbrž je upal, da bodo itak njegovi ljudje kmalu prišli za njim in ga osvobodili.

»Čuj, mož,« sem ga vprašal, »kaj si pravzaprav? Včeraj si dejal, da si Džiaf, danes pa smo te našli pri Bebbehih. Kaj si torej?«

Ni odgovoril.

»Odgovori!«

Niti trenil ni.

»Ti bomo že razvozlali jezik! Halef, vzemi mu turbân pa mu odreži koder!«

Kurd, vobče musliman, nosi glavo obrito, le na temenu si pusti rasti dolg koder. Muslimanu koder odrezati, to je zanj največja sramota, ki jo more doživeti.

Ko je torej Halef vstal in segel z desnico po nož, z levico pa po kodru, se je Bebbehu nemudoma razvozlal jezik.

»Gospod, pusti mi koder! Odgovarjal bom!«

»Dobro! Pusti ga, Halef! Povej torej, katerega rodu si pravzaprav?«

»Bebbeh sem.«

»Včeraj pa si pravil, da si Džiaf! Torej si nas nalagal!«

»Sovražniku ni treba resnice povedati!«

»Tvoja načela so načela lopova! Razen tega si prisegel pri bradi prerokovi, da je res, kar praviš!«

»Kar se sovražniku priseže, ne velja.«

»Prisegel pa si tudi pred pravovernimi. Štirje pravoverni muslimani so med nami.«

»To me nič ne briga.«

»In dejal si, da sem neumen!«

»Lažeš, gospod!«

»Pravil si, da smo vsi neumni, jaz pa da sem najbolj neumen. Ne lažem, res je! Na lastna ušesa sem čul, za grmom blizu vašega tabora sem ležal, ko si s tovariši gobe trebil. Potem sem šel in osvobodil ujetnika in vam odpeljal šest konj, druge pa razgal. Sam si videl, kako neumni da smo!«

»Odpusti, gospod!«

»Nimam ti kaj odpustiti, kajti beseda iz tvojih ust ne more razžaliti emirja iz Frankistana. Včeraj sem te dvakrat rešil iz zobov svojega psa, ker si se mi smilil, nazadnje sem ti še svobodo dal. Kateri izmed naju je pač pametnejši?

Povej, ali si brat šejha Gazal Gaboje?«

»Nisem.«

»Halef, odreži mu koder!«

Koj je pomagalo.

»Kdo ti je povedal, da sem šejhov brat?«

»Nekdo, ki te pozna.«

»Povej, kako odkupnino zahtevaš!«

»Za tale dva,« sem pokazal na Haddedina, »bi bili zahtevali odkupnino, tako sem vas čul praviti. Kurdi ste. Jaz pa sem kristjan in ne zahtevam nobene odkupnine. Ujel sem te le, ker ti hočem pokazati, da smo pametnejši, pogumnejši in spretnejši ko vi.

Kdo je prvi opazil, da sta ujetnika izginila?«

»Šejh.«

»Kako je opazil?«

»Stopil je v svoj šotor pa takoj pogrešal puško in pištolo. Zasumil je, kaj se je zgodilo, pogledal še k ujetnikoma, pa ju tudi ni bilo več.«

»Jaz sem vzel orožje in osvobodil ujetnika.«

»Kristjani vendar ne kradejo —.«

»Gotovo da ne. Kristjan nikdar ne bo vzel krivičnega blaga. Pa se tudi ne da kar takole oropati, če je količkaj možat. Postrelili ste nam konje in ker konje nujno potrebujemo, smo si vzeli vaših šest. Ne učajajo nam sicer tako, kakor so nam naši učajali, pa potrebujemo jih. Tudi smo imeli v sedlih shranjenih mnogo stvari, ki jih nujno potrebujemo. Vzeli ste nam jih. Zato sem vzel šejhove pištolo in puško. Tako je pravično. Menjali smo. Siloma sicer, pa menjali smo. Tudi vi ste nam s silo vzeli, kar je naše.«

»Konji, ki ste nam jih vzeli, so boljši, nego so bili vaši!«

»To me nič ne briga. Pa ljubši so nam bili nego vaši. Tudi vi niste vprašali, ali so boljši ali slabši nego tisti, ki vam jih bomo vzeli v zameno.

Zakaj pa mojega vranca niste ustrelili?«

»Šejh je tako naročil.«

»Ali si je res domišljeval, da ga bo dobil? In če bi ga tudi bil, dolgo bi ga ne bil jezdil. Prišel bi bil ponj. Frank ne zapusti svojega konja, takega, kakor je moj vranec, pa že vsaj ne.

In kdo je prvi opazil, da so konji izginili?«

»Tudi šejh. Ko je videl, da sta ujetnika ušla, je hitel na pašnik. Tudi konj ni bilo več.«

»Ali je koga našel na pašniku?«

»Da. Mojega tovariša, ki je bil za stražo postavljen pri konjih.«

»In kaj je bilo z njim?«

»Ležal je pod psom.«

»In kaj je šejh storil?«

»Pustil ga je ležati pod psom, za kazen, ker ni pazil.«

»Strašno —! Ali ste ljudje —?«

»Šejh je tako zapovedal.«

»Kaj šele bo s teboj storil, ki tudi nisi pazil! Za lorberjevim grmom sem sedel, komaj nekaj korakov oddaljen od tebe. Šel sem za teboj h konjem, pokazal si mi, kje se pasejo, in nato si me peljal še k taboru. Ves čas sem bil čisto blizu tebe, pa me nisi opazil. Zanimaril si svojo dolžnost!«

»Gospod, nikar tega ne povej šejhu!«

»Ne boj se! Le s teboj imam opravka!«

Povedal bom tovarišem tvoje besede in potem te naj sodijo. Ne bova te midva Franka sodila, ki sva kristjana, tile štirje mohamedani te bodo sodili.«

Prevedel sem tovarišem svoj razgovor z Bebehom.

»Kaj boš storil z njim?« je vprašal Mohammed Emin.

»Nič,« sem mirno odgovoril.

»Emir nalagal nas je, prevaril nas je in izdal nas je! Smrt si je zaslužil!«

»In kar je še hujše,« je pridjal Amad el-Gandûr, »po krivem je prisegel pri bradi Mohamedovi! Trikratno smrt si je zaslužil!«

»Kaj praviš na to?« je vprašal Halef.

»Zaenkrat nič. Sami odločite!«

Mohamedani, oba Haddedina, Halef in Allo, so sedli k posvetovanju, mene pa se je lotil Anglež.

»Nič nisem razumel! Kaj je pravil?«

»Kdo?«

»No, lažnivi Bebeh-Džiaf!«

Povedal sem mu.

»No — in kaj bo z njim?«

»Ne vem. Naši štirje muslimani ga naj sodijo.«

»Aha —! Sodni stol četvorice! Izvrstno! Spada pred mohamedansko sodišče!«

»In kaj bi vi kot Anglež storili z njim?«

»Hm —! Ustrelil bi ga.«

»Ali imamo pravico, mu življenje vzeti?«

»Yes! Zelo!«

»Pravna pot bi bila tale. Pritožiti se moramo pri naših konzulih, konzuli bodo poslali pritožbo v Stambúl. Potem bo paša v Sulejmanji dobil povelje, da mora zločinca kaznovati, — če ne bo dobil naročila, naj ga nagradi.«

»Lepa pravna pot! «

»Pa je edina, ki je nam inozemcem dovoljena. Pa midva sva kristjana. Kaj bi storili kot kristjan —?«

»Pojdite mi s svojimi vprašanji! Englishman sem! Storite, kar hočete!«

»In če mu dam svobodo?«

»Naj jo ima! Ne bojim se ga! Radi mene ga ni treba čisto ubiti! Rajši ukrenite karkoli, da mu lahko obesim svoj nos! Ta kazen bi bila najlepša za človeka, ki nam je včeraj tudi pokazal dolg nos, vse daljši in večji nego je tale moj! Yes!«

Bebbehu je medtem menda pošlo potrpljenje. Ko je Anglež umolknil, se je obrnil k meni:

»Gospod, kaj bo z menoj?«

»To je na tebi. Od koga hočeš biti sojen, ali od naju dveh, ki sva kristjana in ki nas džaure imenujete, ali od tehle štirih, ki so pravoverni muslimani?«

»Gospod, k Alláhu in k preroku molim. Naj me sodijo možje, ki so kakor jaz pravoverni muslimani.«

»Bodi, kakor ti hočeš! Midva bi ti bila odpustila in ti jutri dala svobodo. Vrnil bi se bil k svojim ljudem.

Pa ker si naju odklonil, se tudi midva ne brigava več za tebe. Naj se ti zgodi, kakor sam hočeš! Ne obžaluj, da si dvomil nad kristjani in odklonil njihovo prizanesljivost!«

Mohamedani so bili s posvetovanjem pri kraju.

»Emir, ustrelili ga bomo!« je povedal Mohammed Emin izid posvetovanja.

»Teга za nobeno ceno ne dovolim!« sem ugovarjal.

»Sramotil je preroka!«

»Ali ste vi poklicani, da sodite o tem, kar je zagrešil zoper svojo vest? Naj opravi z imâmom, s prerokom ali pa z lastno vestjo!«

»Prevaril nas je in izdal!«

»Ali je radi tega kateri izmed nas življenje izgubil?«

»Ne. Pa izgubili smo drugo, konje, naše reči, ki so bile v sedlih —.«

»Dobili smo boljše konje in druge stvari za to.

Hadži Halef Omar, ti dobro veš, kako mislim, poznaš tudi moje nazore, — da si vkljub temu tako krvoločan, to me res žali!«

»Gospod, saj nisem hotel!« je ves žalosten ugovarjal. »Le Haddedina in oglar so zahtevali Bebbehovo smrt.«

»Moje mnenje je tako, da oglar pri tej stvari nima nobene besede. Naš vodnik je, plačamo ga. Spremenite svojo sodbo!«

Spet so šepetali med seboj. In nato je Mohammed Emin povedal:

»Emir, nočemo njegovega življenja, pa čast mu bomo vzeli. Odrezali mu bomo koder in ga bičali po obrazu. Kdor izgubi koder in nosi v obrazu proge udarcev, tak ne sme več med bojavnike.«

»Taka kazen je še hujša ko smrt! In bi nič ne pomagala. Predvčerajšnjim sem udaril za uho Bebeha, ki je žalil mojo vero. Sam si pravil, da bo odslej brez časti in da ne bo smel več med bojevnike. In včeraj sem ga videl ob šejhovi strani, ko so nas Bebbehi napadli. Ali ga je zaušnica onečastila?«

»Če se mu vzame koder, bo gotovo brez časti!«

»Turbân bo nosil, pa se ne bo videlo, da nima kodra!«

»Pa si mu ti sam prejle hotel koder odvzeti —!«

»Ne! Naročil sem sicer Halefu, naj mu ga odreže, pa sem le grozil. Ne bil bi grožnje uresničil.

Sičér pa — čemu hočete pravzaprav Bebbehe še huje razdražiti? Prepričani so, da smo bili zavezniki Bejatov, ki so jih napadli in oropali, in zato mislijo, da se morajo tudi nad nami maščevati. Saj ne vejo, da nismo odobravalí napada in da sem to Heider Mirlamu v obraz povedal. Našli so nas pri roparjih in so ravnali z nami kakor z roparji. Srečno smo jim ušli, morebiti nas pustijo pri miru. Ali jih hočete s svojo krutostjo iznova razžaliti, da nas bodo še dalje zasledovali?«

»Emir, njihova ujetnika sva bila, maščevati se morava!«

»Tudi jaz sem bil ujetnik, še večkrat ko vidva. Pa se nisem nikdar maščeval. Rais iz Šorda, Nedžir bej, me je zahrbtno napadel in zavlekel v samotno gorsko kočó, — sam sem se osvobodil in mu odpustil. In postala sva prijatelja. Ali ni to bolje, ko pa da bi bilo med nama smrtno sovraštvo?«

»Emir, kristjan si! In kristjani so ali izdajalci ali pa bojzljive ženske!«

»Mohammed Emin, reci te besede še enkrat, pa bo šla od tistega trenutka tvoja pot na desno, moja pa na levo! Nikdar nisem žalil tvoje vere, zakaj žališ ti mojo vero? Dalje! Ali si kedaj doživel,

da bi bil jaz ali pa tale emir Lindsay bej izdajalec ali pa bojzljiva ženska —?

Prav lahko bi tudi jaz sedajle žalil tvojo vero in tvojega preroka, lahko bi rekel, muslimani so nehvaležni, ker pozabijo, kar so kristjani za nje storili. Pa ne bom tega rekel, ker vem, da če je tudi morebiti ta ali oni slab in ga preмага njegova strast, je vendar tudi mnogo takih, ki se znajo premagati.«

Tedaj je planil Mohammed Emin pokonci, mi ponudil obe roki in me prosil:

»Emir, odpusti mi! Moja brada je bela, tvoja je še mlada, pa četudi je tvoje srce še sveže in toplo, je vendar tvoj razum dozorel in izkušen.

Vzemi si tegale človeka! Stori z njim, kakor se ti prav zdi!«

»Mohammed, hvala ti! Ali je tudi tvoj sin takih misli?«

»Da, effendi!« je odgovoril Amad el-Gandûr. Vesel in zadovoljen sem se obrnil k ujetniku:

»Včeraj si nas nalagal. Ali obljubiš, da boš vsaj danes resnico govoril?«

»Obljubim.«

»Če ti odvzamem vezi in če mi obljubiš, da ne boš pobegnil, — ali boš mož beseda?«

»Bom!«

»Torej dobro! Tile štirje muslimani ti vračajo svobodo. Nocoj še ostaneš pri nas. Jutri pa lahko greš, kamor hočeš.«

Odvzel sem mu vezi.

»Gospod,« je tedaj dejal, »od mene zahtevaš, da te ne smem nalagati, ti pa si vendar pravkar neresnico povedal!«

»Neresnico —? Kako to?«

»Dejal si, da so mi tile štirje muslimani vrnili svobodo. Pa ni res. Le ti sam si mi dal svobodo! Najprvo so me hoteli ustreliti, pa za nobeno ceno nisi dovolil. Potem so mi hoteli vzeti kinč pravo-vernega muslimana in me bičati v obraz. Tudi to si

preprečil, usmilil si se me. Vsako besedo sem razumel, arabski govorim prav tako dobro kakor kurdijski. In tudi to sem zvedel, da niste pomagali Bejatom pri napadu, ampak da ste bili že tistikrat prijatelji Bebbehov.

Emir, kristjan si. Dosedaj sem sovražil kristjane. Danes pa sem jih spoznal. Ali hočeš biti moj prijatelj in brat?«

Kako kmalu je moja prizanesljivost rodila dobre sadove —! In kdo bi si bil mislil, da razume Kurd tudi arabski —!

Ves vesel sem seve sprejel ponujeno prijateljstvo.

»Tvoj prijatelj sem!«

»Ali mi zaupaš?«

»Zaupam ti!«

»Ali boš počakal tu do jutri na moje tovariše?«

»Bom!«

»Daj mi roko!«

»Tule je moja roka!«

Prisrčno sva si stisnila roke. Pridobil sem si prijatelja.

»Toda,« sem nadaljeval, »ali bodo tudi moji tovariši varni?«

»Vsi bodo varni, ki so v tvoji družbi. Nisi zahteval odkupnine od mene, rešil si mi življenj^o in tudi čast. Zato tudi tebi in tvojim ljudem ne sme nihče niti lasu skriviti.«

In tako smo bili na mah vseh skrbi rešeni! Spravljivost in prizanesljivost je le povsod boljša ko jeza in maščevalnost!

Seveda smo bili vsi srečni. In da bi novo prijateljstvo primerno proslavili, sem poiskal po svojih žepih zadnje ostanke tobaka. Ni bilo mnogo, pa prijetno mameči dim je pričaral vse drugačno razpoloženje, ko pa če bi bili Bebbeha ustrelili.

Dobre volje smo legli spat in še celò tako drzni smo bili, da nismo postavili nobenih straž.

Drugo jutro je imel položaj seve drugačno lice ko pa prejšnji večer ob romantičnem svitu plapolajočega taborskega ognja. Vkljub temu sem sklenil, da bom dano obljubo izpolnil.

»Prost si!« sem dejal Bebbehu. »Tamle je tvoj konj, svoje orožje pa boš našel potoma.«

»Moji ljudje bodo našli moje orožje. Kajti jaz ostanem tu,« je odgovoril odločno.

»In če ne bodo prišli?«

»Bodo!« je dejal zelo samozavestno. »In skrbel bom, da ne bodo jezdili mimo.«

Naš tabor je ležal, kakor sem že povedal, v ozki, vijugasti stranski dolinici. Vhod je bil prava soteska in tako skrit, da nas celò po dnevi iz glavne doline nihče ni mogel opaziti.

Bebbeh je šel k vhodu in sedel tako, da je videl daleč nazaj proti severu. Radovedni smo čakali, kako se bodo stvari razvijale.

»In če nas spet prevari —?« je dvomil Moham-med Emin.

»Zaupam mu. Saj je vedel, da bo prost, ni mu bilo treba priznati, da je vsako besedo razumel. Vkljub temu mi je ponudil prijateljstvo in bratstvo. Prepričan sem, da misli resno.«

»Pa če bi nas vkljub temu hotel prevariti, — emir, povem ti in ti prisegam pri Allâhu, on bo prvi, ki dobi mojo kroglo!«

»Si tudi druga ne zasluži!«

Tudi sir David je dvomil.

»Master,« je pravil, »tamle sedi pri vhodu! Če nas je spet nalagal, sedimo v pasti, ki si je lepše misliti ne moremo! Ne zamerite mi, da bom pogledal po svojem konju in po svojem orožju!«

Vsekakor sem si naložil težko odgovornost in rad priznam, da mi ni bilo lahko pri srcu. Na srečo mučni položaj ni trajal dolgo. Odločitev je naglo prihajala.

Videli smo, da je Bebbeh vstal, si zasenčil oči z roko in pozorno gledal v daljavo. Nato je poiskal svojega konja in ga zajahal.

»Kam pojdeš?« sem ga vprašal.

»Svojim ljudem naproti,« je odgovoril. »Prihajajo. Dovolj, gospod, da jih pripravim!«

»Stori, kar se ti prav zdi!«

Odšel je.

Mohammed Emin pa je dejal:

»Emir, ali nisi zagrešil usodnega pogreška?«

»Ne. Mislim, da sem prav storil. Sklenil sem mir in če bi Bebbehu ne zaupal, bi ga spet razžalil.«

»Pa v naših rokah je bil! Za talca bi ga bili lahko imeli!«

»Gotovo se povrne. Sicer pa so naši konji pripravljani, z enim samim skokom smo v sedlu. Pripravite tudi orožje, pa tako, da ne bo vzbujalo suma!«

»Čemu, emir? Bebbehov je mnogo, ti pa ne dovoliš, da bi streljali na ljudi, samo konje bi jim postrelili. In to nas ne bo rešilo.«

»Mohammed Emin, tole ti povem. Če misli šejhov brat res na izdajstvo, nas ustreljeni konji ne bodo rešili in jaz bom prvi, ki bo pomeril na jezdece.

Ostanite tu, šel bom k vhodu opazovat sovražnika. Ravnajte se po tem, kar bom storil jaz!«

Odšel sem z vrancem v sotesko, zajahal in vzel repetirko v roke. Previdno sem se sklonil naprej.

Zunaj na ravnini, ne predaleč od nas, je stala gosta gruča jezdecev, poslušali so, nekdo jim je pripovedoval, menda šejhov brat.

Dva jezdeca sta se ločila od gruče in odjezdila proti nam, drugi so ostali na mestu. Spoznal sem šejha Gazal Gabojo in njegovega brata. K nam sta prihajala.

In tedaj sem vedel, — dobili smo igro, nič se nam ni bilo treba bati, dokler je bil šejh v naših

rokah. In da nam ne bo prezgodaj odšel, za to sem sklenil da bom že poskrbel.

Žal sem se zaračunal. Dogodki so šli proti moji volji svojo usodno pot, in doživel sem najžalostnejše ure svojega potovanja po Kurdistanu.

Ko me je Gazal Gaboja zagledal, je obstal. Njegov zagoreli obraz je bil neprijazen in njegov glas skoraj grozeč, ko me je vprašal:

»Kaj čakaš tu?«

»Prišel sem, da te sprejemem.«

»Ta sprejem ni ravno prijazen, tujec!«

»Ali te naj morebiti emir iz Frankistana prijazno sprejme, če prihajaš ti k njemu z neprijaznim obrazom?«

»Človek, zelo ponosno govoriš! Zakaj si na konju?«

»Saj si tudi ti na konju!«

»Pojdiva k tvojim ljudem! Tale človek, ki je sin mojega očeta, želi, da vidim, ali vam moremo odpustiti.«

»Pa pojdimo! Tudi moji ljudje se bodo posvetovali, ali vas naj kaznujemo, ali pa vas naj odpuštimo.«

Te besede so mu bile le preveč.

»Človek,« je zavrel, »pomisli, kdo da si ti in kdo smo mi!«

»Pomislil sem.«

»Samo šest vas je!«

Nasmehnil sem se in pokimal.

»Nas pa je cela vojska!«

Spet sem pokimal.

»Torej ubogaj pa naju pusti skozi!«

Vnovič sem pokimal in se jima umaknil.

Zajahala sta v sotesko. Igra je bila naša. Tudi če bi se ne pogodili in če bi hotel Gazal Gaboja proti bratovi volji začeti s sovražnostmi, se nam ga ni bilo treba bati. V naših rokah je bil, za talca smo ga lahko pridržali, dokler nismo prišli na varno.

Jezdili smo k tovarišem, razjahali in sedli.

Sir Lindsay je radovedno gledal.

»Ali prihaja kot prijatelj ali kot sovražnik, master?«

»Še ne vem. Mi boste pomagali, sir?«

»Se razume! Yes!«

»Črez minuto ali kaj vstanete čisto ravnodušno —.«

»Yes! Strašno ravnodušno! In —?«

»— in stopite k vhodu. Tam boste na straži in —.«

»Straža —? Jako lepo! Krasno! No, in —?«

»— in če opazite, da se nam Bebbehi približujejo, me pokličite —.«

»Yes! Na ves glas bom zaklical!«

»In če bi kateri izmed tehle dveh hotel brez mojega dovoljenja ven, ga enostavno ustrelite.«

»Well! Bom vzel svojo staro puško s seboj! Čisto ga bom ustrelil! Moje ime je Lindsay! Sir David Lindsay! Se ne šalim! Yes! All right!«

Bebbeha sta seve čula najin angleški pogovor.

»Zakaj govorita v tujem jeziku, ki ga ne razumem?« je nezaupno vprašal šejh.

»Ker tale pogumni emir iz Frankistana ne govori drugega jezika ko jezik svoje domovine.«

»Pogumni emir —? Ali res misliš, da je kateri izmed vas pogumen?«

Prezirljivo je zamahnil z roko in pridjal:

»Bežali ste pred nami!«

»Bežali smo pred vami, to je res, o šejh!« sem se smejal. »Celò dvakrat smo bežali in vsakikrat smo vam ušli! Ker smo namreč pogumnejši in brihtnejši ko vi! Noben Bebbeh se ne more kosati s Franki!«

»Človek, ali me hočeš razžaliti —?«

»Šejh Gazal Gaboja, pomiri si dušo, da bo tvoje oko jasno videlo! Prišel si, da se z nami pogajaš o miru. Ako res hočeš, da sklenemo mir, te prosim,

da si vljudnejši nego si bil dosedaj! Nas je le malo, vas pa je cela vojska, tako si sam dejal. Pa vsa tista tvoja vojska nas ni mogla držati. Ušli smo vam. Pa ne, ker se vas bojimo, ampak ker smo vam hoteli prizanesti, ker nismo hoteli vašega življenja. Ali je to za nas sramotno ali častno? Povej, šejh!«

»Tujec, meša se ti!«

»Misliš? Dvignil sem včeraj enega tvojih ljudi iz sedla in si ga vzel pred sebe na konja, tvoj brat je bil sinoči naš ujetnik in ko smo prišli v vaš tabor in osvobodili tale dva naša tovariša, je bilo celò tvoje lastno življenje v naših rokah. Prav lahko bi te bil počakal in ti vzel življenje. Pa tega nisem storil. Pustili smo vam življenje, prizanesti vam hočemo še tudi topot. Zahtevamo pa, da si vljuden in uvideven in da priznaš svoj položaj.«

»Priznam ga. Moj položaj je položaj zmagovalca. In zato pričakujem, da me boste odpuščanja prosili in nam vse vrnili, kar ste nam ukradli.«

»Šejh, motiš se! Tvoj položaj ni položaj zmagovalca, ampak položaj premaganega. Nismo mi tisti, ki te moramo odpuščanja prositi, ti nas moraš prositi odpuščanja! In upamo, da boš to nemudoma storil!«

Nem od čudenja je strmel Bebbeh v mene, pa se na ves glas nasmejalo.

»Tujec, ali misliš, da smo mi Bebbehi psi in da sem jaz, šejh Bebbehov, pasji izrodek —? Tale moj brat je prišel k meni in prosil za vas, vdal sem se njegovim prošnjam in prišel k vam, da presodim vaš prestopok z očmi usmiljenja. Kazen, ki sem vam jo namenil, bi naj bila mila.«

Ker pa nočete spoznati, kar je vam v prid in korist, pa naj iznova zadoni bojni krik, boj naj se začne med nami! In spoznali boste, da je le moje besede treba, pa ste uničeni.«

»Povej tisto besedo, šejh Gazal Gaboja!« sem ga hladno zavrnil.

Tedaj se je prvokrat oglasil njegov brat.

»Tale tujec iz Frankistana je moj prijatelj. Obvaroval me je smrti in mi rešil čast. Dal sem mu besedo, da bo mir med nami in med njimi. In mož beseda bom.«

»Bodi, če moreš!« je zaničljivo dejal šejh.

»Bebbeh ne prelomi dane besede. Ostal bom svojemu prijatelju ob strani, vse dokler bo v nevarnosti. Bomo le videli, ali se drznejo bojovníki mojega rodu napasti ljudi, ki so pod mojim varstvom.«

»Bodi, da so pod tvojim osebnim varstvom! Pa pod varstvom našega rodu niso! Neumnost si zagrešil in tvoja neumnost ti bo v pogubo! Kajti padel boš s temi ljudmi vred.«

Šejh je vstal in stopil k svojemu konju.

»Taka je tvoja zadnja beseda?« ga je vprašal brat.

»Da. Ako ostaneš pri ljudeh, ne morem druga storiti za tebe, ko da naročim svojim ljudem, naj ne streljajo na tebe.«

»Tisto tvoje naročilo ne bo nič pomagalo! Ustrelil bom vsakogar, ki bo napadel mojega prijatelja, pa če bi ga tudi ti napadel. In zato tudi meni ne bodo prizanašali.«

»Stori, kar hočeš! Allâh je dopustil, da si pamet izgubil. Naj te on čuva, ko je taz ne bom mogel več! Šel bom.«

Šejhov brat je obsedel pri nas, šejh pa je zahajal konja in odjezdil proti vhodu dolinice.

Pa ni prišel daleč.

Sir Lindsay je stal pri vhodu na straži, dvignil je puško in pomeril šejhu na prsi.

»Stop, old boy — stoj, fant!« je povedal. »Stopi s konja, sicer te bom nekoliko ustrelil! Well!«

Šejh se je jezno obrnil k meni.

»Kaj hoče tale človek?«

»Ustrelil te bo,« sem mu zelo ravnodušno odgovoril, »ker hočeš brez mojega dovoljenja oditi.«

Pogledal je mene, hladno in ravnodušno sem mu zrl v obraz, pogledal Angleža, hladno in ravnodušno je meril na njegovo srce s prstom ob petelinu, videl je, da mislimo za res.

Obrnil je konja in zavpil:

»Lopov si, izdajalec!«

»Šejh, zini to besedo še enkrat, pa dam znamenje in mrtev boš!«

»Pa tvoje obnašanje je izdajsko! Prišel sem k vam kot odposlanec svojega rodu. Nedotakljiva oseba sem. Svobodno smem oditi.«

»Nisi njihov odposlanec, ampak njihov šejh si! Pravica, ki jo uživajo odposlanci, ne velja za tebe!«

»Ali ne veš, kaj je mednarodno pravo?«

»Vem. Pa ti ga ne poznaš. Morebiti si kdaj čul o njem, razumel pa ga nisi, ker nisi dovolj dozorel. Mednarodno pravo, ki o njem govoriš, zapoveduje med drugim poštenost v boju in določa, da mora napadalec nasprotnika obvestiti, če ga misli napasti. Si ti to storil? Ne! Napadel si nas, kakor napadajo roparji, planil si nad nas kakor jastreb nad goloba. Pa se čудиš, da ravnamo s teboj, kakor se ravna z roparji!

In praviš, da si odposlanec in da te ščiti mednarodno pravo. Ali te je kateri izmed nas tule prosil, da bi prišel k nam? Če pa si iz lastnega nagiba prišel, je pa to znamenje, da hočeš prositi za mir. Tega pa nisi storil. Prišel si, tako si sam dejal, da presodiš naš prestop ek z očmi usmiljenja, za strahopetneže si nas imel, ki se bojijo tebe in tvojih ljudi. Ali tako govori odposlanec, ki je prišel, da se pogaja o miru?

Pa naj bo dovolj prerekanja! Videl boš, da se ne bojimo ne tebe ne tvojih ljudi. Pomni, šel boš odtod le, če se meni zljubi! Če pa bi siloma hotel oditi, si izgubljen.

Razjahaj in prisedi! Pa ne pozabi, da moraš biti vljuden! In vedi, da te ustrelimo, če nas tvoji Bebehi napadejo!»

Obotavljal se je še, pa videl je, da mislim resno. Počasi je stopil s konja, prisedel in grozil:

»Le poskusi me ustreliti! Moji ljudje bi se strašno maščevali!«

»Ne bojimo se njihovega maščevanja! To si si že izkusil in si še boš!

Sedaj pa pustimo prazne grožnje in govorimo o stvari, radi katere si pravzaprav prišel! Govori, šejh Gazal Gaboja! Pa ne žali nas!«

»Naši sovražniki ste. Bejatom ste se pridružili, da bi nas oropali!«

»Motiš se! Z Bejati smo se le čisto slučajno sešli. Njihov izvidnik nas je našel in peljal v njihov tabor. In tam nam je kan Heider Mirlam dejal, naj se mu pridružimo. Pravil je, da potuje k Džiafom, ki da obhajajo neko slovesnost. Verjeli smo mu in sprejeli ponudbo, ker je bila njihova pot tudi naša pot in ker smo upali, da bomo v njegovi družbi mirno in varno potovali. Da misli vas napasti in oropati, o tem ni zinil besedice. Da smo vedeli, kaj namerava, bi se mu gotovo ne bili pridružili. Odšel je s svojimi ljudmi ponoči, niti vedeli nismo, kedaj. In ko smo videli, kaj je storil, sem mu v obraz povedal svoje mnenje. Sklenili smo, da se bomo ločili od njih.

In prav tedaj si prišel ti in nas napadel. Ušli smo ti in zasledoval si nas. Nismo se te bali, lahko bi bili z našimi daleč segajočimi puškami postrelili vse tvoje ljudi. Pa tega nismo storili, prizanesli smo vam. Sam si videl, da smo streljali le na konje. Pogajali smo se z vašimi ljudmi, dokazali smo jim, da smo nedolžni, in smo odšli. Enega tvojih ljudi sem zgrabil. Lahko bi ga bil zabodel ali ustrelil, pa nisem. Le kaznoval sem ga, ker me je razžalil. Torej vidiš, da smo vam prizanašali!

Pa nisi nas pustil pri miru, pripravil si nam zasedo. Ujel sem tvojega vohuna, v naših rokah je bil, pa pustili smo mu življenje. Napadel si nas, spet smo vam prizanesli.

Šel sem v vaš tabor, osvobodil sem svoja tovariša, tvoje življenje in življenje tvojih ljudi je bilo v mojih rokah, pa niti kaplje krvi nisem preli. Zasedovali ste nas, ujel sem tvojega brata, pa niti lasu mu nismo skrivili.

Premisli vse to, o šejh, pa povej, ali smo ravnali kot tvoji prijatelji ali kot tvoji sovražniki! V zahvalo za vse to pa si prišel k nam s trdimi besedami in žalitvami in mesto da bi ti nas prosil odpuščanja, zahtevaš, naj te mi prosimo odpuščanja, ki ti nismo nič storili!

Allâh naj sodi med vami in nami! Ne bojimo se vas! Glej da si ne boš še izkusil, kakor zelo se morate vi nas bati!«

Malomarno me je poslušal in vidno prezirno mi je odgovoril:

»Tvoj govor je bil zelo dolg, tujec! Pa vse, kar si povedal, je neresnično in napačno!«

»Dokaži!«

»Prav lahko ti dokažem! Bejati so naši sovražniki. Bili ste v njihovi družbi, torej ste tudi vi naši sovražniki. Ko so vas moji ljudje zasledovali, ste nam postrelili konje. Ali je to prijateljstvo?«

»Ali je bilo morebiti tisto prijateljstvo, da ste nas zasledovali?«

»Udaril si me po glavi, da sem se onesvestil. Najpogumnejšega mojih ljudi si udaril v obraz in ga sunil s konja kakor nesnažno žival. Ali je to prijateljstvo?«

»Napadel si me, zato sem te udaril. In tvoj »najpogumnejši« bojevnik me je zasramoval in žalil mojo vero, zato sem mu pokazal, da ga preziram.«

»Udarec v obraz pomeni pri nas najhujšo žalitev in se da le s krvjo oprati. Razžaljeni zahteva tvojo kri.«

»Ne verjamem! Moj udarec zanj pač ni bila žalitev, ampak posebna čast. Videl sem ga ob tvoji strani, ko ste nas iz zasede napadli. Če pa zahteva mojo kri, naj si pride po njo!«

»In končno si nam včeraj ukradel šest naših najboljših konj. Ali je to tudi prijateljstvo?«

»Vzel sem si vaše konje, ker ste nam naše postrelili.

Vsi tvoji očitki so neosnovani, druga niso ko zavijanje in potvarjanje. Naj bo dovolj prerekanja! Ni časa, pa tudi ljubi se nam ne. Povej nakratko, kaj zahtevaš! In dobil boš prav tako kratek in točen odgovor.«

Prišla sva v pogajanjih končno tja, kjer nas je hotel šejh imeti. Začel je:

»Zahtevam, da pridete k nam —.«

»Dalje!«

»Da nam izročite vaše konje, vaše orožje in vse drugo, kar imate —.«

»Dalje!«

»Bojevniku, ki si ga razžalil, boš dal zadoščenje —.«

»Dalje!«

»In potem lahko greste, kamor hočete.«

»To je vse?«

»Da. Vidiš, da sem zelo milosten!«

»Kako zadoščenje bom moral dati človeku, ki mi praviš, da sem ga razžalil?«

»Plačal boš odškodnino, ki jo bomo šele določili. Upam, da boš pristal na naše pogoje.«

»Ne.«

»Ne —?«

»Prav ničesar ne dobiš. Ne ti, ampak mi edini imamo pravico zahtevati. Sicer pa je tvoja zadnja

zahteva blazna. Kako naj plačam odškodnino, če ste mi že itak vse vzeli —?

Svetujem vam, pustite nas pri miru! To bo najbolje za vas! Pomisli, da si v mojih rokah!«

»Ali me misliš umoriti —?«

»Ne bom te umoril, le življenje ti bom vzел, če bi nas Bebbehi napadli.«

»Povedal sem ti že, da bi se moji ljudje strašno maščevali.«

»Ne maščevali bi tvoje smrti, le sami sebe bi pogubili! Kajti mi smo bolj oboroženi ko vi.

Poglej sem, šej Gazal Gaboja! V tejle puški je 25 krogel in v tejle sta dve, tule sta dva samokresa, v vsakem je šest krogel. Tule imam dve tvoji pištoli, v vsaki sta, kakor sam veš, tudi dva strela. Torej lahko 43krat ustrelim, ne da bi bilo treba nabijati. In pomni, nobeden mojih strelav ne zgreši! To si že videl. Moji tovariši niso nič slabše oboroženi. Naš tabor tule v dolinici je dobro zavarovan, skozi sotesko tamle more hkrati le eden sam človek.

Tvoji ljudje bi torej drug za drugim padli, od nas pa bi nobeden niti ranjen ne bil. Ubogaj me, poslušaj glas svojega brata! Pusti nas pri miru!«

»Ali se mi naj moji ljudje smejejo —?

Sicer pa govoriš tako le, da bi me premotil. Kako moreš imeti toliko krogel v tisti puški? Tega ti nihče ne verjame! Prestrašil bi me rad!«

»Res je! Frankovski orožarji so boljši, mnogo boljši ko vaši. Poglej sem, pokazal ti bom svoje orožje. Sam se prepričaj!«

Razložil sem mu sestav repetirke in samokresov. V skrbeh me je gledal. Moja taktika je bila pravilna. Ni bilo prvokrat, da sem s svojim »bahanjem« rešil položaj.

»Allâh akbar — Allâh je velik!« je mrmral. »Zakaj ne da tudi svojim vernikom modrosti, da bi izdelovali tako orožje?«

»Ker bi tako orožje zlorabljali. Allâh ni samo velik, ampak tudi dobrotljiv in moder. Take puške je podaril le kristjanom, ker ve, da jih bodo uporabljali samo tedaj, če njihova potrpežljivost in prizanesljivost nič ne zaleže.

Povej, kaj si sklenil!«

»Gospod, videl sem tvoje orožje. Izvrstno je, toda ne bojimo se ga. Pa vseeno bom milosten z vami, če mi daste, kar bom sedajle zahteval.«

»Kaj pa zahtevaš?«

»Tistih šest konj, ki ste nam jih vzeli, in vranca, ki ga ti jezdiš. Razen tega mi boš dal tole puško s 25 krogli in tisti dve pištoli, ki ima vsaka od njih šest strel, pa puško in pištolo, ki si jih vzel iz mojega šotora. Druga nič.«

»Nobenega svojih konj ne dobiš nazaj. Obdržali jih bomo, ker ste nam naše ustrelili. Tudi vranca ne dobiš, več je vreden ko tisoč vaših konj. Svoje orožje pa sami potrebujemo in ti ga ne moremo dati.

Da pa ti pokažemo svojo popustljivost in dobrohotnost, boš dobil svojo puško in pištolo nazaj, brž ko vidimo, da nas pri miru pustite.«

»Pomisli tujec, kaj —!«

Umolknil je.

Zunaj je počil strel, še eden in še eden.

Poklical sem Angleža.

»Kaj je, sir?«

»Dojan!« je javil.

V hipu sem bil pri vhodu.

Res, Dojan je bil. V silnih skokih se je poganjal proti nam, Kurdi pa so ga lovili. Skušal se jim je v velikem polkrogu umakniti, pa se mu ni posrečilo. Utrujen je bil in oslabel, mali mršavi konji Bebbehov so ga dohajali. Utegnili so mu presekati pot in izgubljen bi bil.

Skočil sem na konja.

»Šejh Gazal Gaboja, sedaj boš videl, kako orožje ima emir iz Frankistana. Pa glej, da ne stopiš iz soteske! Moj ujetnik si, dokler se ne vrnem!«

Tudi Halef je skočil pokonci.

»Kam, gospod?«

»Dojanu na pomoč.«

»S teboj pojdem!«

»Ostani! In pazi, da Bebbeha ne uideta!

Sir Lindsay, nihče ne sme doline zapustiti, dokler se ne vrnem!«

»All right!« je zadonelo za menoj in zunaj sem bil.

Koj sem dal Bebbehom z razprostrtimi rokami znamenje, naj pustijo hrta pri miru. Videli so me sicer, ubogali pa me niso. Ko pa me je Dojan zagledal, je opustil ovinek in v ravni črti planil proti meni, seve trdo mimo svojih zasledovalcev.

Ni mi niti na misel prišlo, da bi si bil dal pred nosom ustreliti pridno žival, ki sem jo tako nepričakovano spet dobil nazaj. Ustavil sem konja na streljaj in mu pokazal puško. Obstal je kakor ukopan. Ustrelil sem in podrl dva jezdeca, ki sta bila Dojanu najbližnja. Streljal sem seve samo na konje.

Kurdi so zagnali silen krik in se obrnili proti meni, Dojan je prišel srečno mimo in se v divjem veselju z enim samim skokom zagnal k meni na sedlo. Moral sem ga suniti na tla, lahko bi mi bil nevaren.

»Semkaj —! Semkaj —!« je pri vhodu v dolino nekdo kričal.

Šejh je bil. Porabiti je hotel ugodno priliko in nam uiti.

Kurdi so ga čuli, besno so zatulili, zavihteli orožje in pognali konje. Seveda sem jih prehitel.

Ko sem prišel v sotesko, je ležal šejh Gazal Gaboja na tleh, Anglež in Halef sta ga vezala, brat pa je mirno stal poleg.

»Emir, prizanesi mojim tovarišem!« je prosil.

»Če boš pazil na šejha, da nam ne uide.«

»Bom, gospod!«

Skočil sem s konja in polegli smo za skale pri vходу.

»Streljajte samo na konje!« sem prosil tovariše.

Mohamed Emin se je jezno dvignil.

»Ali se tako držiš dane besede?«

»Mohammed Emin, dejal sem, da bom jaz prvi, ki bo meril na jezdece in ne samo na konje, — ako misli šejhov brat na izdajstvo. Pa ne misli na izdajstvo. Pošten je. Ubočaj torej, prosim, in streljajmo samo na konje! Potem bomo videli, kaj bo treba ukreniti.«

Medtem so nam prišli Bebbehi na streljaj blizu. Odložil sem medvedarico, ki je bila že prazna, in prijel za repetirko. Strelji so počili, še enkrat in še enkrat.

»Hej, kako padajo —!« se je veselil Anglež.

»Pet — osem — devet konj! Yes!«

Tovariši so vstali, da nabijejo puške iznova, jaz pa sem streljal dalje. Tudi oglar Allo je oddal strel iz šejhove puške. On je bil kriv, da je bil eden Bebbehov ranjen, mi drugi smo bolje merili.

Prvi strelji so Kurde zadržali, lahko smo puške spet nabili, druga salva pa jih je popolnoma ustavila.

»Naprej —!« je kričal Anglež. »Ven na polje! Ubijmo jih, te pasje lovce!«

Prijel je puško za cev in res mislil planiti nad Kurde. Ulovil sem ga za rokav in zadržal.

»Kaj pa mislite, sir! Ali hočete izgubiti svoj lepi nos? Ostanite v soteski!«

Nevoljen je bil.

»Zakaj? Ugodna prilika! Nad nje, master, nad nje!«

»Neumnost! Tukaj smo varni, zunaj pa ne!«

»Varni —? Hm —! Torej pa ležite na divan in si počijte, sir! Tam bodete varni. Neumnost, da bi

tele ljudi pustili! Lepa prilika, da jim damo dober nauk in se jih enkrat za vselej iznebimo!«

»Le mirno kri ohranite, sir! Ali ne vidite, že se umikajo! Saj so že dobili dober nauk, mislili bodo nanj!«

»Lep nauk —! Jih stane komaj nekaj konj!«

Tedaj mi je položil šejhov brat roko na ramo.

»Emir, hvala ti! Lahko bi jih bil mnogo postrelil, še več nego leži konj tamle zunaj, pa nisi. Kristjan si, pa Allâh ti bo poplačal tvojo dobrotljivost in te čuval!«

»Ali priznaš, da je naše orožje boljše, nego je vaše?«

»Vidim!«

»Torej pojdi ven pa povej to svojim ljudem!«

»Storil bom to. Kaj pa bo s šejhom?«

»Pri nas ostane. Četrť ure ti dam časa. Če se do tedaj ne vrneš in ne prineseš miru, bom šejha obesil na tistole drevo. Nikar ne dvomi! Dovolj nam je prerekanja in dovolj nam je boja s tem trmastim nasprotnikom.«

»In če prinesem mir?«

»Bo šejh svoboden.«

»Mu boš dal, kar zahteva?«

»Ničesar ne dam.«

»Tudi ne puške in pištol?«

»Tudi ne. On je kriv, da so nas spet napadli. Nobene prizanesljivosti ne zasluži več. Mi smo zmagovalci. Stori, kar hočeš!«

Odšel je.

Vložil sem predvsem nove naboje v svoje puške. Dojan je ležal pri mojih nogah in cvilil od veselja, čeprav mu je od upehanosti jezik molel iz gobca.

»Kaj misliš,« je vprašal Amad el-Gandûr, »ali je pregriznil vrat Bebbehu, ki je bil na straži pri konjih?«

»Upam da ne. Mislim, da ga je zapustil, ker mu je bilo dolgčas. Ubožec! Ves popoldan in vso noč je stražil pri njem! Strašno je zdelan! Halef, daj mu jesti! Potem šele dobi vode.«

Šejh je ležal zvezan na tleh. Besedice ni zinil, pa njegove oči so sledile vsaki naši kretnji. Videl sem mu na obrazu, da nikdar ne bo naš prijatelj.

Z napetostjo smo čakali na odgovor Bebbehov. Tesno skupaj so stali in krilili z rokami. Posvetovanje je bilo vsekakor zelo burno.

Končno se je šejhov brat vrnil.

»Mir prinašam, gospod!« je dejal.

»In kake pogoje?«

»Brezpogojen mir.«

»Teга nisem pričakoval! Zelo vneto si govoril za nas! Hvala ti!«

»Počakaj, gospod, preden se zahvaljuješ! Prinašam ti sicer mir, mir brez vsakršnih pogojev, — pa tudi Bebbehi ne sprejmejo nikakih pogojev.«

»Hm —! In to imenujejo mir —?

Dobro! Zavarovali se bomo. Povej jim, da bomo šejha vzeli s seboj za talca!«

»Kako dolgo ostane pri vas?«

»Dokler se bo nam zljubilo. Vsekakor pa tako dolgo, da pridemo na varno. Ko bomo videli, da nas Bebbehi pustijo pri miru, mu damo svobodo.«

»Verjamem ti. Dovoli, da tudi to sporočim svojim bratom!«

»Pojdi in naroči jim, naj se umaknejo do hribovja, ki tamle na severu meji na ravnino! In tudi to jim povej, da bomo šejha ustrelili, če vidimo, da nas zasledujejo!«

Odšel je.

Kmalu nato so Bebbehi peš in na konjih odšli počasi proti severu. Šejhov brat pa se je vrnil k nam.

»Emir,« je dejal, »tvoj ujetnik sem. Ali sem sedaj svoboden?«

»Da. Moj prijatelj si. Tule, vzemi šejhove pištole! Ne njemu, le tebi jih dam nazaj. Puška pa ostane mojemu tovarišu, kateremu sem jo podaril.«

Počakal je, da smo privezali šejha na konja in se pripravili na odhod. Za slovo mi je podal roko.

»Allâh s teboj, gospod! Naj blagoslovi tvoje roke in tvoje noge! Moža boš vzal s seboj, ki je tvoj in odslej pač tudi moj sovražnik. Vkljub temu ga priporočam tvoji dobrotljivosti! Kajti sin je mojega očeta.«

Dolgo je še gledal za nami.

Šejh pa mu ni privoščil besedice v slovo. Niti pogledal ga ni. Sovražil ga je —.

II.

Prepir.

Potovali smo dalje na jug.

Kakor mora je ležalo na vsej družbi. Le če je bilo nujno potrebno, smo si povedali nekaj čmernih besed, sicer pa smo molčali.

Opažal sem že več dni sem, da so tovariši slabe volje. Niso bili zadovoljni z menoj. Menda sem jim bil preveč prizanesljiv do ujetnikov. Rekel sicer nobeden ni nič, pa bral sem nevoljo v njihovih pogledih, na njihovih obrazih in v vsem njihovem čmernem obnašanju.

Ta njihova čmernost in redkobesednost me je žalila. Če so imeli kaj zoper mene, bi mi naj odkrito povedali. Nikdar se nisem bal kritike, tudi njihovo kritiko bi bil mirno prenesel. Tako prihuljeno obnašanje pa je za mene neznosno.

Zato sem bil tudi sam slabe volje in čmeren, malo sem govoril.

Tudi pokrajina krog nas ni bila nič kaj prijazna. Po pustem svetu smo jezdili, čez gole vrhove, čez skalnata pobočja, po temnih soteskah. Na večer je zapihal oduren, mrzel veter, prav kakor bi bilo v pozni jeseni, in noč smo prebili med dvema pečinama, ki sta se druga na drugo naslanjali, prezebali smo in naša slaba volja se je še poslabšala.

Malo pred zoro sem vzel puško in šel na lov, da nastrelim divjačine za zajutrek. Po dolgem iskanju

sem res ustrelil siromašnega, mršavega jazbeca in ga nesel v tabor.

Tovariši so bili že vsi pokonci. Sumljivo so molčali. Neopaženo mi je Halef mignil z očmi, razumel sem, da se je med mojo odsotnostjo nekaj posebnega zgodilo.

Ni mi bilo treba dolgo čakati, koj sem zvedel, kaj je bilo. Nisem še prav sedel, pa je že začel Mohammed Emin:

»Emir, kako dolgo bomo še vlačili s seboj tegale Bebbeha?«

»Ako hočeš načeti daljši pogovor,« sem mu dejal, »odstrani prej ujetnika, ker skoraj gotovo tudi razume arabski, prav kakor njegov brat!«

»Allo naj ga straži!«

Vstal sem, odpeljal šejha v stran in ga izročil Allotu v varstvo. Strogo sem mu zabičal, naj ostro pazi nanj, in se vrnil k tovarišem, precej radoveden na Mohammedove očitke, pa miren in pripravljen na vse.

»Sedaj nas nihče ne razume,« je povzel Mohammed Emin. »Ponavljam torej, kako dolgo še bomo vlačili šejha s seboj?«

»Čemu vprašaš?«

»Ali nimam pravice vprašati, effendi?«

»Imaš pravico, ne bom ti je kratil. In dobil boš tudi odgovor na svoje vprašanje. Pridržati mislim ujetnika vse dotedaj, da bomo na varnem. Ko nas ne bodo več zasledovali, ga bomo izpustili.«

»Kako pa boš zvedel, da nas ne zasledujejo več?«

»Čisto lahko! Opoldne se utaborimo na varnem kraju in potem jezdim po naši sledi nazaj. Če nam Bebbehi sledijo, jih bom gotovo opazil. Jutri opoldne se vrnem v tabor.«

»Ali je tak sovražnik vreden tolikega truda?«

»Ni ga on vreden, pač pa je naša varnost vredna, da se za njo potrudimo.«

»Zakaj pa nočeš sebi in nam dela olajšati?«

»Kako ga naj olajšam?«

»Saj priznaš, da je naš sovražnik?«

»Da. In še neizprosen.«

»In ki je že ponovno ogrožal naše življenje —.«

»Gotovo!«

»In ki nas je celò izdal. Kajti ko je bil v naših rokah, je poklical svoje ljudi na pomoč, tistikrat, ko si ti šel branit Dojana.«

»Res je.«

»Po postavah Šammarov je zaslužil večkratno smrt.«

»Ali veljajo postave Šammarov v kurdijskih gorah?«

»Postave Šammarov veljajo povsod, kjer smejo in morejo Šammari soditi in obsoditi.«

»Ah —! Torej hočete ujetnika soditi —? Pa mislim, da ste ga najbrž že obsodili. Kako se glasi obsodba?«

»Smrt je zaslužil.«

»Zakaj pa niste te svoje obsodbe že izvršili?«

»Brez tebe je nismo mogli.«

»Hm —! Sodbe si ne upate brez mene izvršiti, obsoditi pa si upate brez mene —? O Mohammed Emin, po krivih potih hodiš, kajti ujetnikova smrt bi bila tudi tvoja smrt!«

»Kako misliš to?«

»Takole. Tule sedi moj prijatelj David Lindsay bej in tule moj pogumni hadži Halef Omar. Ali misliš, da bi ti ta dva dovolila ujetnika usmrtiti v moji odsotnosti?«

»Ne mogla bi nama braniti. Močnejša sva.«

»Res je. Najpogumenjša junaka rodu Haddedinov sta, pa tudi tale dva še nista nikdar okusila strahu in se nikogar ne bojita.

In kaj pač misliš da bi jaz storil, ako bi opazil, da je šejh ubit?«

»Kaj bi storil —? Izvršene obsodbe bi ne mogel več spremeniti.«

»Tudi to je res. Pa njegova smrt, ponavljam, bi bila tudi vajina smrt. Zasadil bi nož pred vaju v zemljo in se z vama boril, da osvetim smrt šejha Gazal Gaboje, ki sem ga vzel v svoje varstvo, kajti dal sem njegovemu bratu besedo, da se mu nič ne bo zgodilo. In Allâh sam ve, kdo bi zmagal!«

»Emir, molčimo o tem! Sodba še ni izvršena. Sam si slišal, da sva prej tebe vprašala. Šejh Bebehov je zaslužil smrt, dajmo se o tem posvetovati!«

»Posvetovati —? Ali nisi slišal, kaj sem pravkar povedal? Da sem vzel šejha v svoje varstvo —. Obljubil sem njegovemu bratu, da bo svoboden, brž ko se prepričamo, da nas Bebbehi ne zasledujejo več.«

»Prenaglil si se s svojo obljubo! In obljubil si, nas pa nisi vprašal! Ali si morebiti naš zapovednik? Že dolgo časa sem enostavno sam odločaš in naročaš, mi pa moramo ubogati, ne da bi nas le samo vprašal!«

Tega očitka pa nisem pričakoval —.

Dolgo sem molčal. Izpraševal sem si vest, ali sem morebiti res zagrešil, kar mi je Mohammed Emin očital.

In nato sem mu odgovoril:

»Prav si dejal, da sem včasi odločal in naročal, ne da bi bil vprašal vas. Tega pa nisem storil zato, ker sem se smatral za vašega poveljnika, ampak iz čisto drugih razlogov. Nobeden izmed vas ne razume kurdijski, jaz sem bil torej vedno edini, ki je moral s Kurdi govoriti. Ali bi vam bil moral vse prevesti, kar so me vprašali, in vse, kar sem jim odgovarjal —? Kam pa bi prišli —! In če je bilo treba nagle odločitve, posebno kadar je šlo za življenje, in če je bilo treba naglih dejanj, — ali bi se naj bil šele z vami posvetoval in izgubljal čas in ugodno priliko? In pomisli, da samo vi trije razumete arabski, Anglež pa

ne! V dveh jezikih bi bil moral praviti isto reč! Ali bi bilo to za nas vse in vsikdar koristno —? In nasprotno, ali ni bilo še vsikdar dobro in koristno, če ste storili, kar sem sam odločil in naročil —?»

»Odkar smo prišli z Bejati skupaj, ti je šlo vse narobe.«

»Ne zavedam se tega. Morebiti je to stvar zasebnega naziranja, ne bom se prepiral s teboj. Nisem Allâh, ampak navaden človek. In človek se lahko zmoti.

Pa nekaj drugega ti bom povedal! Dosedaj ste mi prostovoljno prepuščali vodstvo, zaupali ste mi. Vidim pa, da mi ne zaupate več, zato odstopim prostovoljno. Mohammed Emin, ti si najstarejši, tebi gre čast, ti bodi naš vodja!«

Teга ni pričakoval.

Nekaj časa je preudarjal. Pa moja ponudba je preveč laskala njegovemu samoljubju, da bi jo bil odklonil. Videl sem mu na obrazu, kaj bo odgovoril, še preden je zinil.

»Ali je taka tvoja trdna in dobro premišljena volja, emir? In — ali res misliš, da bi bil sposoben za poveljnika naše čete?«

»Da! Moder si, pogumen in močen.«

»Hvala ti! Ampak kurdijski ne znam —!«

»Za tolmača ti bom.«

Dobri mož ni niti slutil, da v naši tako različno sestavljeni družbi vobče ni bilo mogoče enega samega postaviti za neomejenega zapovednika.

»Sicer pa pridemo,« sem pridjal, »kmalu v kraje, kjer govorijo samo arabski.«

Mohammed je dvomeče pogledal po Angležu.

»Ali bodo tudi drugi zadovoljni s tvojim predlogom?«

»Moj sluga hadži Halef Omar bo storil, kar mu bom naročil, Angleža pa bom vprašal.«

Razložil sem sir Lindasyu položaj. Suho je odgovoril:

»Ne počenjajte neumnosti, sir! Sem pa sicer že davno opazil, da imata Haddedina nekaj na srcu. Kristjana sva in premehka sva jim. Well!«

»Menda ste pravo zadeli, sir! Pa vprašal bi vas naj, ali priznate šejha Mohammeda Emīna za vodjo.«

»Yes! Če pozna pot. Sicer pa me predrto malo briga, kdo je naš vodja in poveljnik. Englishman sem in storim, kar se mi ljubi.«

»Mu naj to povem?«

»Povejte mu in še marsikaj druga, če hočete! Zadovoljen sem, pa če bi tudi tale oglar Allo poveljeval.«

Pojasnil sem Haddedinu Angleževo mnenje in povedal:

»David Lindsay bej je z vsem zadovoljen. Vseeno mu je, kdo poveljuje, ti ali Allo, ki je oglar. Emīr je iz Inglistana in stori, kar se mu zljubi.«

Nasršil je obrvi. Vladni stolček se mu je že kar pri nastopu majal —

»Kdor mi zaupa, bo gotovo z menoj zadovoljen,« je dejal. »Toda sedaj se moramo posvetovati o usodi tegale Bebbeha. Zaslužil je smrt. Ali ga naj ustrelimo ali obesimo?«

»Ne eno ne drugo! Povedal sem ti že, da s svojo besedo jamčim zanj njegovemu bratu.«

»Emīr, beseda, ki si jo dal, ne velja več, kajti odslej jaz poveljujem in odločam. Kar poveljnik reče, to velja.«

»Kar poveljnik reče, to velja, če so drugi zadovoljni. Nikdar ne bom dovolil, da bi kdo moje besedo prelomil.«

»Effendi —!«

»Šejh Mohammed Emīn —!«

Tedaj je mali Halef segel po pištolo in vprašal:

»Gospod, ali želiš, da požnem komu kroglo v glavo? Pri Allāhu, prav nič se ne bom obotavljal!«

»Hadži Halef Omar, vtakni pištolo za pas!« sem mu mirno dejal. »Priatelji smo in ne bomo se stre-

ljali. Čeprav sta Haddedina, se zdi, pozabila, da smo prijatelji.«

»Gospod, nisva pozabila!« se je zagovarjal Amad el-Gandûr. »Pa tudi ti ne pozabi, da si kristjan in da potuješ v družbi pravovernih! Tod veljajo postave korâna in kristjani nam ne smejo ugovarjati, če se jih držimo. Zagovarjal si šejhovega brata, šejha samega pa si ne damo vzeti.

Zakaj nam neprestano naročaš, da moramo le konje streljati? Ali smo otroci, ki se smejo samo igrati z orožjem —? Zakaj bi morali prizanašati izdajalcem? Tvoja vera te bo še življenje stala!«

»Molči, Amad el-Gandûr! Ti si še otrok, ne pa jaz. Četudi so ti dali ime, ki pomeni junaka. Preden govoriš, se daj poučiti, kaj so možje!«

»Gospod,« je vzrožil, »jaz sem mož!«

»Nisi! Če bi bil, bi vedel, da mož nikdar ne prelomi dane besede!«

»Ne boš prelomil besede! Kajti mi bomo tisti, ki ga bomo kaznovali.«

»To vam prepovedujem!«

»Jaz pa zapovem!« je zavpil Mohammed Emin in jezen vstal.

»Ali ti tu zapoveduješ?« sem ga mirno vprašal.

»Ali ti tu prepoveduješ?«

»Da. Dal sem besedo in zato imam pravico zabraniti smrt šejha Gazal Gaboje.«

»Tvoja dana beseda ne velja nič! Naveličali smo se vlade človeka, ki ljubi svoje sovražnike. Pozabil si, koliko dobrega smo ti storili. Moj gost si bil, ščitil sem te, vranca sem ti podaril, ki mi je bil vreden polovico življenja. Nehvaležen si!«

Ti očitki so bili seve težki —.

Čutil sem, kako mi je kri šinila v lice, kako mi je roka segla za pas po bodalo.

Posrečilo se mi je, da sem se premagal.

»Prekliči svojo besedo!«

Tako sem dejal. Samega me je zazeblo, tako ledeno sem mu povedal te besede.

Vstal sem in mignil Halefu pa šel k ujetemu Gazal Gaboji.

Tam sem sedel. Ni minila minuta, pa je sedel tudi Anglež poleg mene.

»Kaj je, master?« je dejal. »Zounds —! Vaše oči so mokre —!

Človek, sir, povejte, koga naj ustrelim! Koga naj zadavim —?«

»Tistega, ki bi se ujetnika dotaknil.«

»Kdo je tisti?«

»Haddedina. Šejh Mohammed Emin mi je očital, da sem nehvaležen. Vrnil sem mu vranca.«

»Vranca —? Ali ste znoreli, master —? Da mu vračate konja, ki je postal vaša last —!«

Ves se je razburil. Končno je dejal:

»Upam da se bo dala zadeva poravnati.«

Tedaj je prišel tudi Halef. Dva konja je peljal za uzde, eden je bil njegov, drugi pa je bil lisasti rjavec, ki smo ga Bebbehom vzeli.

Osedlan je bil, Halef mu je naložil moje sedlo. Vzel ga je vranču.

Tudi Halefu so se bleščale solze v očeh in njegov glas je trepetal, ko je dejal:

»Prav si storil, gospod! Šejtân je obsedel Haddedina. Ali naj vzamem bič in jima ga izženem?«

»Odpuščam jima. Pojdimo!«

»Gospod, kaj storimo, če bi hotela Bebbeha umoriti?«

»Ustrelimo ju kratkomalo.«

»To mi je zelo ljubo! Allâh naj jih kamenja, te lopovel!«

Privezali smo šejha na konja in zajahali. Jaz nisem sedel na vranču, ampak na rjavca. Pri nas doma bi imel ceno srednjega jezdnega konja.

In nato smo odšli. Seveda smo morali mimo Haddedinov. Še vedno sta sedela, kjer smo ju pustili. Sta pač bila prepričana, da ne mislimo resno.

Ko sta nas videla odhajati, sta skočila pokonci.

»Emir, kam greš?« je vprašal Mohammed Emin.

»Proč!«

»Brez naju —?«

»Kakor hočeta.«

»Kje je vranec?«

»Tamle.«

»Mâ šâ 'llâh —! Saj je vendar tvoj —!«

»Vračam ti ga! Allâh naj ti da svoj mir!«

Spodbodel sem konja, skokoma smo odjezdili.

Nismo še prišli četrte ure daleč, pa sta Haddedina že prijezdila za nami. Amad el-Gandûr je sedel na vrancu in peljal svojega konja za vajeti.

To je odločilo. Čisto nemogoče je bilo, da bi še bil vzel vranca kedaj nazaj.

Mohammed Emin je prijezdil na mojo stran.

»Določili smo vendar, da bom jaz vodja!« je začel.

»Vodjo potrebujemo, ne pa trinoga.«

»Bebbeha hočeva kaznovati, kaj pa sva tebi storila?«

»Mohammed Emin, zapravljal si si ljubezen treh ljudi, ki so za tebe in za tvojega sina življenje tvegali in ki bi bili še do danes za vaju brez obotavljanja šli v smrt —.«

»Effendi, odpusti!«

»Ne zamerim ti.«

»Vzemi vranca nazaj!«

»Nikdar!«

»Ali hočeš onečastiti mojo starost in osramotiti mojo sivo brado?«

»Prav tvoja starost in tvoja siva brada bi ti naj bili dopovedali, da jeza nikdar nič dobrega ne rodil!«

»Ali naj beni Arab po taboriščih in pašnikih pripovedujejo, da je šejh Haddedinov dobil nazaj darilo, ker ga ni bil vreden podariti —?«

»Pripovedovali si bodo.«

»Emir, krut si! Sramoto nakopuješ moji sivi glavi!«

»Sam si kriv! Tvoj prijatelj sem bil, ljubil sem te. Tudi danes ti odpuščam. Vem, da bo sramotno za tebe, če se povrneš k svojemu rodu z vranecem. Rad bi ti pomagal, pa ne morem.«

»Lahko mi pomagaš! Saj ni treba druga, ko da spet sedeš na vranca!«

»Storil bi to tebi na ljubo in da te obvarujem sramote. Pa ni več mogoče. Poglej nazaj!«

Obrnil se je, pa zmajal z glavo.

»Nič ne vidim. Kaj misliš, emir?«

»Ali ne vidiš, da je vranec last drugega —?«

»O, sedaj te razumem, effendi. Amad el-Gandûr bo spet razjahal.«

»Pa jaz ne sprejem več vranca. Naložil mu je svoje sedlo in ga zajahal. To je znamenje, da sta ga vzela nazaj. Da sta mi ga pripeljala, kakor sem ti ga pustil, neosedlanega in nedotaknjenega, bi mislil, prijatelji smo, skregali smo se, pa spet je vse dobro, in obvaroval bi te sramote.

Amad el-Gandûr mi je očital, da sem kristjan in da se ravnam po načelih svoje vere. Dobro! On je musliman, pa se ne drži svojih načel. Sedel je na konda, ki je nosil kristjana. Povej to pravovernim, ki jih boš srečal!«

»Allâh, illâ 'llâh —! Kake napake smo zagrešili —!«

Smilil se mi je stari šejh, pa pomagati mu nisem mogel. Ali bi si naj sam nakopal sramoto, samo zato da bi jo njemu prihranil? Ne!

Kar razumeti nisem mogel, kaj je tema človekoma šinilo v možgane. Osebni oziri gotovo niso bili krivi, da smo se sporekli. Najbrž jima je že dolgo

sem tlela v srcu iskra nevolje in razpihal sem jo s svojim popustljivim obnašanjem do sovražnikov. Prizanesljivost do šejha Bebbehov pa je razvnela njuno nevoljo v usoden požar.

Seveda mi niti na misel ni prišlo, da bi svoje nazore žrtvoval maščevalnim običajem teh poldivjih nomadov — samo da bi dobil nazaj vranca, pa naj mi je še tako k srcu prirastel.

Dolgo je jezdil Haddedin molče poleg mene. Nazadnje je boječe vprašal:

»Zakaj si jezen? Zakaj se ne daš pomiriti?«

»Nisem jezen, Mohammed Emin! Le žalosten sem, da hlepi tvoje srce po krvi tistih, ki jim je tvoj prijatelj odpustil.«

»Dobro! Popravil bom, kar sem zagrešil!«

Obrnil se je.

Za menoj sta jezdila Anglež in Halef, za njima Allo z ujetnikom, zadnji je bil Amad el-Gandur. Nisem se obrnil, mislil sem, da bo Mohammed govoril s sinom. Iz istega razloga se najbrž tudi Anglež in Halef nista obrnila.

Čuli smo le, da je Haddedin glasno povedal:

»Prost si! Jezdi k svojim ljudem!«

Tedaj seve smo vsi hkrati šinili okoli. In prvi pogled nam je povedal, kaj je nesrečnež storil.

Prerezal je šejhu Gazal Gaboji vezi, ta je segel po vajetih in skokoma odhitel —

»Šejh Mohammed, kaj si storil —!« je razburjen vzkliknil Halef.

»Kaj vraga mu je prišlo na misel —?« se je kregal Anglež.

Mohammed je prijezdil nazaj.

»Sem prav storil, effendi?« me je vprašal.

»Kakor otrok si se obnašal!« sem se jezil.

»Tebi sem hotel ustreči!«

»Ali sem dejal, da ga moraš že sedaj izpustiti —? Izgubili smo talca in nismo več varni.«

»Allâh naj mu odpusti!« je pravil Halef. »Hitimó za njim!«

»Ne dobimo ga več!« sem ugovarjal. »Njegov konj je boljši ko naši konji. Le vranec bi ga dohotel.«

»Amad, za njim!« je zaklical Mohammed sinu. »Spravi ga nazaj, živega ali mrtvega!«

Amad je odhitel za beguncem.

Prišel je morebiti pet sto korakov daleč, pa se je vranec ustavil in ni hotel več ubogati. Dvignil se je na zadnje noge, pa spet vrgel vse štiri od sebe, pa skočil v stran in krivil hrbet. Toda Amad je bil dober jezdec, ni se dal izlahka vreči iz sedla, prisilil je vranca k pokorščini. Seveda smo jezdili za njim.

Izginil je za ovinkom in ko smo prišli bliže, je bil že precej daleč. Spet se je boril s konjem. Vse moči je napenjal, vso svojo spretnost je poskušal, zaman, zletel je iz sedla. Vranec pa se je obrnil, pridirjal nazaj, obstal pri meni in z nežnim prhanjem drgnil lepo glavo ob mojem stegnu.

»Allâh akbar — Allâh je velik!« je pravil Halef. »Glejte, dal je konju boljše srce, nego ga imajo mnogi ljudje! Kolika škoda, gospod, da ti ga tvoja čast ne dovoli spet zasesti!«

Haddedin je precej trdo priletel na tla, s težavo je vstal. Preiskal sem ga, na srečo njegove poškodbe niso bile nevarne.

»Tale žrebec je od vraga!« se je hudoval. »Saj me je prej vendar rad nosil —!«

»Ne pozabi, da je od tistikrat mene nosil!« sem mu dejal. »Dosedaj sem še vsakega konja navadil, da je nosil le tistega, ki sem mu jaz dovolil nanj sestiti.«

»Nikdar več ne sedem na tega šejtâna!«

»Bolje bi bilo za nas vse, da vobče nisi nikdar sedel nanj! Da sem jaz sedel na njem, bi nam Bebbeh ne bil ušel.«

»Sedi nanj, emir, pa jezdi za njim!« je prosil Mohammed Emin.

»Ne razžali me!«

»Torej naj nam Gazal Gaboja uide —?«

»Ušel nam bo. In ti si kriv!«

»Strašno —!« je godrnjal Anglež. »Neumnost! Neprijetna reč! Yes!«

»Kaj bomo ukrenili?« je povpraševal Halef.

»Nič. Bebbeha ne dobimo več. Poslal bi Dojana za njim, pa mi je predragocen.

Vsekakor pa moramo nekaj ukreniti, da se vsaj pred Bebbehi zavarujemo.«

Obrnil sem se k Haddedinoma.

»Ali sta davi, ko sem bil na lovu, govorila vpričo Bebbeha o poti, koder mislimo jezdit?«

Obotavljala sta se z odgovorom. Halef je mesto njiju odgovoril:

»Da, gospod, govorila sta.«

»Pa le po arabsko,« se je zagovarjal Mohammed.

Da ni imel osivele glave in snežnobeke brade in da ni bila vsa njegova zunanost tako častitljiva, prav krepek odgovor bi mu bil dal na to neumno opombo.

Pa posilil sem se in mirno povedal:

»To je bilo neprevidno. Kaj sta govorila?«

»Da pojdemo v Bistan.«

»Druga nič? Pomisli! Vsaka beseda, ki sta jo povedala, utegne biti važna. Za vsako moram vedeti. Malenkost, ki bi jo zamolčala, nas utegne stati življenje.«

»Pravil sem, da bomo iz Bistana jezdili v Ahmed Kulwan, vsekakor pa k jezeru Kjupri.«

»Zelo nepremišljeno si govori, šejh Mohammed! Prav nič ne dvomim, da naš bo Gazal Gaboja zasledoval. Ali si še vedno mnenja, da nam boš za vodjo?«

»Emir, odpusti! Prepričan sem, da nas Bebbehi ne bodo došli. Precej časa bo minilo, da bo našel

svoje ljudi, naglo bomo jezdili in spet bo mnogo časa minilo, da nas dohitijo. Medtem pa smo mi lahko že daleč!»

»Misliš? Bil sem pri mnogih narodih, tudi pri divjih, kakor so tile Bebbehi, mnogo sem si pri njih izkusil, težko me kdo premoti. Šejhov brat je pošten človek, pa žal ni šejh. Ne more jim zapovedovati. Uspelo mu je, da so nas v miru pustiti oditi, pa glavo stavim, da so jezdili za nami, seve skrivaj, in da niso niti daleč za nami. Doler je bil šejh v naših rokah, smo bili varni, prepričani so bili, da bi bili našo grožnjo uresničili in šejha ustrelili, če bi se prikazali.

Sedaj pa nimamo več talca v rokah, storijo lahko, kar hočejo. Prišli bodo in se maščevali za vse, tudi za konje, ki smo jim jih postrelili.»

»Ni se nam jih treba bati,« je tolažil Amad el-Gandúr. »Mnogo konj smo jim ubili, ne morejo vsi za nami. Pa če tudi pridejo, jih bomo odbili z našimi dobrimi puškami.«

»Vse to se lepo sliši, pa ni tako. Videli so, da nam v napadu na odprtem svetu niso kos, založili nam bodo pot in nas napadli iz zasede. Morebiti celò po noči.«

»Straže bomo postavili.«

»Le šest nas je in približno prav toliko straž potrebujemo, če hočemo biti vsaj za silo varni.

Misliti moramo na kaj druga.«

Oglar Allo je medtem boječe stal ob strani. V zadregi je bil, očitkov se je bal, da je slabo stražil in pustil ujetniku uiti.

»Kako daleč pridejo Bebbehi na jug na svojih pohodih?« sem ga vprašal.

»Vse doli do jezera Kjupri.«

»Ali dobro poznajo deželo?«

»Čisto natančno. Prav tako, kakor jaz poznam vsak hrib in vsako dolino med Dergezinom in Miekom, med Nueizgijo in Dženavero.«

»Torej moramo poiskati drugo pot,« sem nadaljeval, »in pustiti tisto, ki sta o njej govorila Had-dedina vpricho ujetnika.

Na zapad ne smemo. Kako daleč je odtod na vzhod do gorovja Zagros?«

»Osem ur, če bi jezdili po zraku.«

Allo je mislil na zračno črto.

»In kako daleč je po tleh?«

»Katero pot pač izbereš. Niže spodaj poznam prelaz. Če jezdimo proti solnčnemu vzhodu, bomo nocoj prenočili v varnem gozdu in prišli do Zagrosa jutri, ko bo solnce najviše.«

»Pa tam bomo že na perzijski meji, če se ne motim.«

»Da. Tam meji kurdijska dežela Taratul na perzijsko krajino Sakiz, ki spada k Sinni.«

»Ali živijo tam Kurdi rodu Džiaf?«

»Da, in zelo bojeviti so.«

»Morebiti pa nas le gostoljubno sprejmejo. Saj jim nismo nič storili. Mogoče, da nam bo tudi ime Heider Mirlama pri njih v priporočilo.

Pelji nas k prelazu, ki si o njem pravil! Jezdili bomo na vzhod.«

Govorila sva po kurdijsko. Prevedel sem pogovor tovarišem, bili so popolnoma zadovoljni z mojimi ukrepi.

Amad el-Gandûr je presedlal in sedel spet na svojega konja, Hohammed je vzel vranca za vajeti in jezdili smo dalje.

Med tem neprijetnim pogajanjem in prerekanjem je minilo mnogo časa in poldne je že bilo, ko smo prispeli na prelaz. Spet smo bili globoko v gorah. Obrnili smo se na vzhod, pa poskrbeli, da nobena sled ni izdala naše spremenjene smeri.

Črez dobro uro sem opazil, da svet pada. Vprašal sem Allota in pojasnil mi je, da leži med prelazom in med gorovjem Zagros široka dolina, ki jo bomo morali presekat.

Neljubi prepir, ki smo vanj zašli tisto jutro, je razdril našo dotedaj tako lepo prijateljski in bratski uglašeno družbo. Vsi smo bili slabe volje, najbolj pa menda jaz. Mislim, da se mi je slaba volja že na obrazu videla.

Vranca kar pogledati nisem smel. Lisasti rjavec sicer tudi ni bil čisto slab konj, toda Kurdi znajo tudi najboljšega jezdnega konja dodobra pokvariti, počutil sem se v sedlu kakor začetnik na mršavem kljusetu, čigar dobre in slabe lastnosti je treba šele proučevati. Vrancu sem seve iz srca privoščil, da je smel prost in lahkonož dirjati za nami in si počiti.

Proti večeru smo prišli v gozd in se utaborili. Žive duše nismo srečali, pač pa smo nastrelili nekaj divjačine. Spekli smo jo za večerjo, jo molče použili in legli spat. Stražo smo si porazdelili za vso noč.

Prvo stražo sem prevzel jaz. Poiskal sem si prostor blizu tabora, sedel, se naslonil ob drevo in se vdal svojim neprijetnim mislim.

Tedaj je prišel Halef, se sklonil k meni in me vprašal z rahlim glasom:

»Gospod, tvoje srce je žalostno. Toda — ali ti je vranec ljubši ko tvoj zvesti hadži Halef Omar?«

»Ne, Halef! Za tebe bi dal deset in še več takih vrancev!«

»Torej pa se potolaži, moj dobri gospod! Kajti jaz sem pri tebi in ostanem pri tebi in noben Hadedin me ne bo ločil od tebe!«

Pritrjevalno je djal roko na prsi in sedel poleg mene.

In tam sem sedel na straži in srce se mi je širilo v sladki zavesti, da sem si pridobil ljubezen človeka, človeka, ki sem ga tudi jaz rad imel.

Kako srečen je pač človek, ki ima mirni dom, kamor ne sega valovje burnega življenja, ki ima ženo, kateri lahko zaupa, in otroka, ki v njem vidi doraščati lastno podobo. Tudi trdo srce osamljenega klateža čuti včasih, da se za pustimi, mračnimi globi-

nami duše dvigajo tudi jasne višine, ki jih ožarja in ogreva zlato solnce veselja in ljubezni.

Ob zori smo šli na pot in pokazalo se je, da se Allo ni zmotil.

Res mo bili opoldne ob vznožju Zagrosa. Privoščili smo sebi in konjem izdaten počitek. Taborili smo v ozki dolinici, njena strma pobočja so bila skoraj nedostopna. Spustili smo konje na pašo in polegli v visoko, sočno travo, ki jo je namakal droben, svež potočič.

Lindsay je ležal poleg mene. Glodal je mršavo kost in godel vmes nerazumljive reči. Slabe volje je bil.

Hipoma se je vzravnal in pokazal z roko nekam nazaj.

Obrnil sem se in zagledal tri moške. Počasi so se nam bližali. V redko, prižasto tkanino so bili oblečeni, bosí so bili in gologlavi, razen nožev niso imeli nobenega drugega orožja.

Takih siromašnih postav se nam pač ni bilo treba bati. Mirno smo obsedeli, še za orožje nismo prijeli.

Obstali so pred nami in spoštljivo pozdravili.

»Kdo ste?« sem vprašal.

»Kurdi smo iz rodu Mer Mamalli.«

»Kaj delate tod?«

»Tar nas preganja in pobegnili smo, da si poiščemo rod, ki bi nas sprejel v svoje varstvo.

In kdo ste vi, gospod?« je eden vprašal.

»Popotniki smo.«

»Kaj delate tu?«

»Počivamo.«

Moji redkobesedni odgovori ga niso prav nič užalili. Prijazno je dejal:

»Tule v potoku so ribe. Ali dovoliš, da si jih nalovimo?«

»Saj nimate ne saka ne trneka!«

»Lovili jih bomo z rokami. Vajeni smo.«

Tudi sam sem opazil, da so v potoku postrvi. Radoveden sem bil na ribji lov z rokami, povrh ni bilo podobe, da bi bili reveži kakorkoli nevarni ali sumljivi. Dejal sem:

»Čul si, da smo tod tujci. Potok ni naš. Ne moremo vam zabraniti ribarenja.«

Koj so se spravili na delo.

Z noži so si narezali trave, nanosili kamenja in pozidali na ovinku dva jeza črez potok, enega niže, drugega više gori. Spodnji jez je propuščal vodo, gornji je bil gost, da ni mogla voda skozi. Voda je odtekla in potem seve ni bilo težko, poloviti ribe iz prazne struge.

Ta način ribolova je bil sicer zelo preprost, pa zanimiv je bil. Nekaj časa smo jih gledali, pa smo še sami poskusili. Rib je bilo obilo, zelo lepe postrvi so bile vmes. Stopali smo po suhi strugi, hlatali za ribami, pa polzke živalice so se nam muzale iz rok. Lov nas je razgrel, vse bolj smo se mu vdajali, vso pozornost smo obračali le nanj.

Glazen krik je na mah ustavil naš zanimiv posel.

»Gospod; pazi! Kradejo!« je zavpil Allo.

Dvignil sem glavo.

Res, Kurdi so že sedeli na naših konjih, eden na vrancu, drugi na rjavcu, tretji na Lindsayevem konju. Še se nismo zavedli, pa so že skokoma oddirjali po dolini.

»Vraga —! Moj konj —!« je zarjul Anglež.

»Allâh akbâr —! Usmiljeni Allâh! Vranec —!« je kričal Mohammed Emin.

»Za njimi!« je vpil Amad el-Gandûr.

Edini jaz sem ostal miren.

Ti siromaki niso bili nikaki poklicni konjski tavori, vobče niso bili kdovedi kako prebrisani. Sicer bi nam ne bili pustili orožja in še treh konj povrh.

»Stojte! Počakajte!« sem zadrževal tovariše.

»Mohammed Emin, ali priznaš, da je vranec spet tvoja last?«

»Da, emir!«

»Dobro! Podariti mi ga ne moreš več, pa posodiš mi ga lahko. Ali mi ga posodiš za nekaj minut?«

»Če ga pa nimam več —. Kako ti ga naj posodim?«

»Povej brž, mi ga posodiš?«

»Da, emir!«

»Pridite za menoj!«

Skočil sem na najbližnjega konja in odhitel za tatovi.

In kar sem slutil, se je res že zgodilo.

Niže spodaj v dolini je visel eden Kurdov na vranču, se ga krčevito oklepал z rokami in nogami, vranec pa je brcal in skakal v divjem plesu, da bi se ga iznebil. Nisem še prijezdil do njega, pa je že ležal na tleh. Vranec se je obrnil, priskakljal k meni in obstal.

Nemudoma sem presedel na vranca. Kurd se je pobral in zbežal. Prijel sem pištolo za cev, šinil mimo njega, se sklonil in ga udaril z ročajem po goli glavi, da se je zgrudil.

Brž sem spet djal pištolo za pas pa si odvil lasso. Tatova sta izginila za ovinkom.

Položil sem vranču pest med ušesa:

»Rih —!«

Šinil je kakor ptič po zraku. Koj sem dohitel drugega.

»Stoj! Doli s konja!«

Obrnil se je in se prestrašil. Ubogal pa ni, še hitreje je pognal konja.

Že sva si bila navštric. Vrgel sem nezmotljivi jermen, zanka se je zadržnila, ga potegnila s konja in vlekla po tleh. Zadržal sem vranca, razjahal in stopil k njemu.

Nepremično je ležal, nezavesten je bil.

Odvil sem lasso, napravil novo zanko, pustil nezavestnega Kurda, zajahal in hitel dalje.

Tudi tretjega sem kmalu došel. Saj je bila dolina ozka, na desni in levi nedostopna, nikamor mi nista mogla uiti.

»Stoj!« sem mu zaklical. Ni ubogal.

Spet je zažvižgal lasso, spet se je zadržnila zanka in povezala tatu roke, še nekaj skokov in vranec je obstal. Kurd je ležal na tleh, pa ni bil brez zavesti, posrečilo se mi je, da sem vranca hitro ustavil.

Razjahal sem, ga še tesneje povezal z lassom in postavil na nože.

»Take so torej tiste ribe, ki ste jih mislili loviti! Kako ti je ime?«

Ni odgovoril.

»Prej pa nisi bil mutast. Govori, če hočeš, da ti prizanesem! Kako ti je ime?«

Spet je molčal.

»Pa dobro! Leži tu, da privlečejo še tvoja tovariša!«

Sedel sem poleg nje. Tovariši so že prihajali po dolini, tatove so vlekli s seboj.

Komaj nekaj minut je minilo, pa smo bili spet vsi skupaj, spet smo imeli svoje konje, pa še tatove povrh. Najimnitnejšo pa je pogodil dobri Allo. Medtem ko smo se pehali za ubeglimi tatovi, je pobral postrvi v svojo odejo in jih prinesel za nami.

Koj smo izkopal plitvo jamo, zakurili in spekli ribe na ražnju, seve brez masti in začimbe. Pa za nas so bile prijetna sprememba v našem enoličnem jedilnem listu.

Tudi David Lindsay je spet našel svojo dobro voljo. Tem slabše volje pa so bili ujeti Kurdi. Kratko je bilo njihovo veselje, kratek njihov sprehod. Molčali so, še pogledati nas niso upali.

Pojedli smo ribe pa se lotili ujetih tatov.

»Zakaj ste nam ukradli konje?«

»Ker jih nujno potrebujemo. Begunci smo.«

Tak izgovor je bili seve uvaževanja vreden, posebej še, ker velja pri Kurdih konjska tatvina za junaštvo.

»Mlad si še. Še živijo tvoji starši?«

»Da. Tudi tovariša imata še starše. Tale tukaj je celò oženjen in ima otroke.«

»Zakaj ne govorita?«

»Gospod, sramujeta se.«

»Ti pa ne?«

»Eden vendar mora odgovarjati!«

»Nimaš podobe, da bi bil slab človek. Smilite se mi, poskusil bom, ali bo mogoče izprositi za vas milosti pri tovariših.«

Pa topot sem s svojo prizanesljivostjo propadel. Zaman sem prosil. Vsi, tudi Halef in Anglež, so zahtevali kazen. Lindsay je predlagal batinanje, pa je svoj prelog umaknil, ko sem mu razložil, da je taka kazen sramotna za nas pa tudi za Kurde.

»Torej jih ne bomo batinali,« je pravil. »Well! Pa jim posmodimo brke! Sijajno! Krasno! Yes!«

Lindsayevemu predlogu sem se moral smejati. Prevedel sem ga tovarišem, vsem je ugajal.

Zvezali smo tatove in v nekaj minutah je bila operacija izvršena. Le še ožgane kocine so jim štrlele pod nosom in po bradi.

Izpustili smo jih. Niso se branili, niso zinili besedice. Pa ko so nas zapuščali, sem se ustrašil pogledov, s katerimi so se poslavljali od nas.

Dobro smo si počili pa se odpravili.

Pred odhodom je stopil Mohammed Emin k meni in vprašal:

»Emir, ali mi boš storil uslugo?«

»Kako?«

»Posodil bi ti za danes vranca.«

Res navihan je bil šejh Mohammed! Izmislil si je zvit izgovor, »posodil« bi mi vranca za en dan, pozneje morebiti že za dva dni in za več —! Tako je mislil spet spraviti vranca počasi v mojo posest.

Računal je z mojim mehkim srcem in z mojo popustljivostjo. Pa računal je slabo.

»Ne potrebujem vranca!« sem suho dejal.

»Pa vsak trenutek utegnemo naleteti na priliko, da ga boš spet potreboval! Prav kakor sedajle! Allâh vedi, v kake prilike še bomo prišli!«

»Če ga bom potreboval, te bom že prosil zanj.«

»Pa se utegne zgoditi, da ne bo časa, effendi! Sam si dejal, da utegnemo doživeti položaje, ko se bo treba naglo odločiti in ko od trenutka zavisi življenje! In pa — saj nikogar drugega noče nositi! Jezdi ga ti, effendi! Samo tebe še nosi.«

»Dobro! Jezdil ga bom, pa s pogojem, da ostane tvoja last.«

»Moja last bo.«

Nisem hotel biti nespravljev in oduren. Preveč bi bil žalil starca, ki je gotovo že bridko obžaloval svoje nepremišljene besede. Vzel sem vranca, pa le »na posodo«, in trdno sem sklenil, da ga ne sprejemem nikdar več v dar.

Kdo bi bil slutil, da bo prišlo čisto drugače —?

III.

Padel je v boju.

Pot nas je peljala dalje proti jugu. Ostali smo v dolini »bogatega ribolova« in »ponesrečene konjske tatvine«, strmo in težko gorovje Zagros pa se je dvigalo na naši levici. Pozneje smo dolino zapustili in jezdili po zelenih gorskih planotah. Proti večeru smo se bližali visoki, samotni skalnati steni. Pod njo smo se namenili prenočiti, da bi bili varni pred vetrom.

Ježil sem na čelu, zavil krog skale — in malo da nisem pojahal mlado kurdijsko ženo. Otroka je nosila v naročju in pravkar je tudi mislila zaviti krog skale. Zelo se me je prestrašila.

Ob robu goščave je stalo veliko kamenito poslopje. Zasodil sem po njegovi zunanosti, da gotovo ni last navadnega Kurda.

»Ne prestraši se!« sem miril ženo in ji ponudil roko s konja. »Allâh naj blagoslovi tebe in tvojega lepega otroka! Čigava je tista hiša?«

»Last je šejha Mahmûd Kansûrja.«

»Iz katerega rodu je šejh?«

»Iz rodu Džiaf.«

»Je doma?«

»Ne. Le redko pride sem, tale hiša je le njegovo poletno bivališče. Te dni je daleč na severu, rod obhaja veliko slovesnost.«

»Čul sem o tisti slovesnosti. Kdo pa stanuje tu v njegovi odsotnosti?«

»Moj mož.«

»Kdo je tvoj mož?«

»Ime mu je Džibrail Mamrâš, za šejhovega oskrbnika je.«

»Ali nam bo dovolil prenočiti v svoji hiši?«

»Ste prijatelji rodu Džiaf?«

»Tujci smo, od daleč prihajamo in prijatelji smo vseh dobrih ljudi.«

»Vprašala bom moža.«

Odšla je v hišo, razjahali smo.

Čez nekaj časa je prišel iz hiše mož štiridesetih let. Odkrit in pošten obraz je imel, ugaljal nam je.

»Allâh naj blagoslovi vaš приход!« je pozdravil.

»Dobrodošli ste mi, če mislite pri meni prenočiti.«

Poklonil se je vsakemu in tudi vsakemu posebej roko podal. Njegovo vljudno obnašanje je pričalo, da smo že v Perziji.

»Ali bo tudi prostora za naše konje?« sem ga vprašal.

»Prostora in krme dovolj. Na dvorišče jih spravim in ječmena jim bom dal.«

Visok zid je v štirikotu obdajal hišo, gospodarsko poslopje, dvorišče in vrt. Hiša je imela dva dela, vsak je imel poseben vhod. Soba za moške je imela vhod od spredaj, v ženski oddelek se je prišlo z dvorišča.

Oskrbnik nas je peljal v moško sobo.

Bila je 20 korakov dolga in 10 korakov široka. Oken ni bilo, svetloba je prihajala v sobo skozi lino med streho in stenami. Rogoznice so pokrivalo tla, ob stenah so ležale blazinice, skrinje so stale po kotih.

Posedli smo po blazinicah. Niso bile bogvedi kaj, pa za nas, ki smo že cele mesece tičali v trdih sedlih, so bile vsekakor izredna udobnost.

In tedaj je stopil gospodar k eni izmed skrinj in vprašal.:

»Ali imate pipe pri sebi?«

Pipe —? Torej bomo kadili —?

Ne morem vam popisati, kako čudovito je gospodarjevo vprašanje delovalo na našo družbo. Le kdor je sam kedaj več tednov pogrešal duhteče mamilo, ki se mu tudi v Kurdistanu pravi tobak, le ta more razumeti, kako nam je hipoma bilo.

Allo je ostal zunaj pri konjih, bilo nas je torej pet v sobi. In na vprašanje teга brezprimerneга moža, ki mu ga ni bilo para v vsem Kurdistanu, je seglo vseh deset rok in vseh petdeset prstov po pipe in v mogočnem zboru je zadonel po sobi enoglasen: »Daaa!«

»Torej dovolite, da vam ponudim tobaka!«

In prinesel nam je dolgo pogrešano in dolgo zaželjeno zelišče.

Allâh illâ 'llâh in vsepovsod Allâh! Bili so tisti, meni vsaj tako dobro znani štirioglati rdeči zavojčki, ki v njih čaka ognja in pipe fini tobak iz Bizarana na severnem robu perzijske puščave Lut.

V hipu so bile nadevane pipe in duhteči oblački so zakolobarili v drobnih sivkastih krogih proti stropu —.

In nato je vstopila žena in prinesla duhtečo mokko, ki navadno o svetovno znanem arabskem mestu sicer nič ne ve, ki pa je bila v našem slučaju vendarle sijajen užitek. Kajti tudi kavo smo že več tednov pogrešali.

Tako prijetna in mehka čustva so me obhajala ob teh užitkih, da bi bil ne samo enega, ampak deset ali celò dvajset vrancev v dar sprejel, če bi mi jih bil Mohammed ponudil, in zelo sem se jezil, da smo toliko časa potratili z ribolovom. Pa tak je človek — vsikdar in povsod suženj trenutka.

Izpil sem tri ali štiri čaše kave in stopil s kadečo se pipo na dvorišče, da pogledam po konjih.

Oglar Allo je gospodaril pri njih in ko je zagledal gorečo pipo, je prišlo iz tistega kraja v njegovi gosto zaraščeni bradi, kjer je človek upravičeno smel so-

diti, da ležijo usta, neizrekljivo, koprneče kruljenje, ki sem ga pa takoj razumel. Pohitel sem v sobo, da tudi zanj izprosim duhtečega Baziranca. In ko sem mu ga prinesel, ga je vtaknil — v usta mesto v pipo. Okus je pač pri različnih ljudeh različen.

Stopil sem na dvorišče.

Zid je bil močen in za moža visok, dvorišče je imelo samo eden vhod, ki so ga zapirala močna, velika vrata. Torej so bili konji popolnoma varni, če so bila vrata zaklenjena. Služinčadi nisem opazil.

Zadovoljen sem se vrnil v sobo. Gospodar je prisedel k tovarišem in se z njimi pogovarjal po arabsko. Tod niže doli se govori že več arabski ko v severnem Kurdistanu.

Gospodinja je razobesila po sobi papirnate svetiljke, ki so širile prijeten polmrak, in prinesla večerjo, hladno pečeno perutnino in ploščate ječmenove podpepelnike.

»Dežela tod je bogata na perutnini?« je omenil Mohammed Emin.

»Zelo bogata,« je pravil Mamrâš. »Jezero namreč ni daleč odtod.«

»Katero jezero?« sem vprašal.

»Jezero Zeribar.«

»Ah, jezero Zeribar? Ki na njegovem dnu leži grešno mesto, pozidano iz samega suhega zlata?«

»Da, gospod. Si čul o njem?«

»Njegovi prebivalci so bili brezbožni, odpadli so od Allâha in od preroka, pa je Allâh poslal potres, ki je pogoltnil vse mesto.«

»Prav si čul. In če se pelješ po jezeru, še danes lahko vidiš ob solnčnem zapadu globoko spodaj na dnu vode zlate palače in minârete in kdor je v posebni milosti pri Allâhu, čuje pač tudi glasove mueddzina, ki kliče vernike k molitvi. In potopljeni verniki hitijo v mošeje in molijo in se pokorijo, dokler jim ne bodo odpuščeni njihovi grehi.«

»In ti si že vse to videl in čul?«

»Ne še. Pa oče moje žene mi je pripovedoval. Ribil je na jezeru in Allâh mu je dal videti in slišati življenje grešnega potopljenega mesta.

Pa dovolite, da grem in zaklenem glavna vrata! Trudni ste, počili bi si radi.«

Odšel je in dvoriščna vrata so zaškripala.

»Priden človek, kajne, master!« je menil Lindsay.

»Gotovo. Niti po imenu nas ni vprašal in tudi ne, odkod prihajamo in kam gremo, pa nas je vendar sprejel pod streho in nas še celò pogostil. Še tobaka smo dobili, pomislite! Pristna prava orientalska gostoljubnost!«

»Yes!« je puhnil Lindsay duhteči dim od sebe.

»Dal mu bom imenitno napitnino! Well!«

Gospodar se je vrnil ter nam prinesel več blazinic in tudi odej.

»Posteljite si pa dobro spavajte!«

Zdelo se mi je potrebno, da nekoliko poprašam po njegovih sosedih.

»Ali živijo med Džiafi v teh krajih tudi Bebbehi?«

»Le malo. Džiafi in Bebbehi si niso prijatelji. Pa tudi Džiafov ne bodete mnogo srečali. Naselil se je namreč tod iz Perzije rod Bulba. Ti so najdivjeji roparji, kar jih je v naših gorah. Zdi se, da pripravljajo napad. Zato so se Džiafi s svojimi čredami umaknili.«

»Ti pa si tukaj ostal?«

»Moj gospod mi je tako zapovedal.«

»Pa roparji ti bodo vse vzeli.«

»Našli bodo le gole zidove, v njih pa ničesar.«

»Maščevali se bodo.«

»Tudi mene ne bodo našli. Jezero spodaj obdaje gosto zaraščeno trstičje in nedostopno močvirje. Skrivališča poznam v njih, ki jih noben tujec ne najde.

Sedaj pa dovoli, da vas zapustim! Nočem vam kratiti počitka.«

»Ali pustiš tale vrata odprta?« sem vrašal.

»Da. Zakaj vprašaš?«

»Vajeni smo, da menjaje se čujemo pri konjih. Zato bi nam bilo ljubo, če bi pustil vrata odprta. Sicer ne moremo na dvorišče.«

»Ni vam treba bedeti. Sam bom stražil.«

»Tvoja dobrotljivost je večja nego jo smem zahtevati. Prosim te, ne krati si spanja radi nas!«

»Moji gostje ste in Allâh mi zapoveduje, da moram čuvati nad vami. Naj vam pošlje svoj mir in prijetne sanje!«

Nemoteno smo uživali gostoljubnost prijaznega Džiafa, noč je minila mirno.

Ko smo se drugo jutro odpravljali, nam je gospodar svetoval, naj nikar ne jezdimo dalje proti vzhodu, utegnili bi naleteti na roparski rod Bulba. Najbolje bi bilo za nas, je pravil, če bi potovali k reki Džala in ob njej dalje proti jugu v baġdâdsko ravnino. Ta pot bi bila tudi najkrajša.

Njegov nasvet mi ni prav ugajal. Če so nas Bebehi še zasledovali, smo se utegnili z njimi srečati. Pa Mamrâšev nasvet je zelo ugajal Haddedinoma in vdati sem se moral.

Bogato — vsaj po njunih pojmih — smo nagradili gostoljubnega Mamrâša in njegovo ženo ter odpotovali. Mamrâš nam je še dal na pot spremstvo, četo Džiafov na konjih. Kazali so nam pot proti jugu k Džali.

V nekaj urah smo dospeli v dolino, ki leži med gorovji Zagros in Auroman. Po tej dolini pelje slovita cesta, ki veže Sulejmanjo s Kermanšo.

Ob drobnem potočiču smo se ustavili.

»Tole je reka Garran,« je dejal vodja Džiafov. »Izliva se v Džalo. Odslej poti ne morete več zgrešiti. Treba vam je le, da jezdite ob Garranu, pa boste jutri pri Džali.«

Vrnili se bomo domov. Allâh, z vami!«

Odjezdili so nazaj proti severu in spet smo bili sami.

Drugi dan smo prišli do reke Džale. Ustavili smo se, da si počijemo.

Opoldne je bilo, jesen, solnčni dan smo imeli, nikdar ga ne bom pozabil.

Na naši desnici so šumeli valovi Džale, na levi se je dvigalo zmerno gričevje, obraščeno z javorji, platanami, kostanji in drugim listnatim drevjem, pred nami pa se je očrtaval na modrem opoldanskem nebu ozek skalnat greben z razklanimi vrhovi, ki so bili podobni razvalinam starega gradu.

Mamrâš nam je sicer dal na pot pečenega mesa, pa zaloga je kmalu pošla. Vzel sem torej puško, da poiščem kaj za pod zobe.

Dobre pol ure sem krožil ob skalnatih vrhovih, pa nič mi ni prišlo pod cev. Vrnil sem se v dolino, da še tam poskusim svojo srečo. Pa nisem še bil pri potoku, ko čujem strel in za njim še enega.

Kdo je streljal —? Neznani strah me je popadel.

Pospešil sem korak in hitel v tabor. Anglež, Halef in Allo so sedeli pri konjih. Haddedinov ni bilo nikjer.

»Kje sta Haddedina?« sem vprašal.

»Na lov sta šla,« je odgovoril Lindsay.

»Ste čuli strele?«

»Da. Najbrž sta streljala Haddedina.«

Odgovor bi me bil moral pravzaprav zadovoljiti in pomiriti, pa ne vem, kako mi je bilo — vse bolj nemiren sem postajal.

In koj nato je spet počilo, dva, trije strelji in kmalu za njimi še več.

Ni me več držalo.

»Za božjo voljo! Na konje!« sem zakričal. »Nesreča se je zgodila!«

Planili smo na konje in oddirjali za strelji. Počasi je jezdil za nami Allo s konjema Haddedinov.

Spet so počili strelj. Vmes je jeknil kratki, ostrj glas pištrole.

»Napad —!« je viknil Lindsay.

Ko vihra smo podili po travnati ravnini ob reki in zavili krog hriba.

V hipu smo bili na bojišču, tako blizu in sredi boja, da smo koj posegli vmes.

Ob Džali je klečal trop kamel v travi, čreda konj se je pasla pri njih. Koliko da jih je bilo, tega ne vem. Nisem imel časa šteti.

Videl sem še pri kamelah zagrnjen tahterwan, na desni ob skalah šest ali osem neznanih ljudi, ki so se obupno branili proti številni premoči Kurdov, trdo pred seboj pa Amad el-Gandúrja v gneči napadalcev, katere je obdeloval s puškinim kopitom.

Ob njegovih nogah pa je ležal Mohammed Emin kakor mrtev —.

Nič nisem vprašal, nič se nisem pomišljal, besnost me je popadla.

Izstrelil sem puško in planil v najgostejši bojni vrvež.

Nekdo je kriknil za menoj:

»Tule je! Tule je! Pazite na vranca!«

Obrnil sem se — šejh Gazal Gaboja je bil.

Povedal je zadnje besede v svojem življenju. Halef je zajezdil vanj in ga ustrelil.

In nato je zadivjal boj, ki ga v posameznostih nikakor ne morem popisati, ker se jih ne spominjam več. Saj se jih niti nekaj ur po boju nisem več spominjal.

Pogled na mrtvega Haddedina nas je razpalil v blazno jezo. In če bi nam bilo tudi tisoč sulic molelo nasproti, slepi bi bili planili nad nje, tako smo pobesneli. Le tega se še spominjam, da sem krvavel, da je krvavel vranec, da so pokali krog mene strelj, da so se mi bliskali pred očmi, da sem odbijal sunke in udarce in da je nekdo ob moji strani ne-

prestano prestrezal udarce, ki so meni veljali, ki jih pa nisem opazil — moj zvesti Halef.

In nato se je vzpel vranec, nekdo ga je zabodel v vrat, meni je veljalo, — dvignil se je na zadnje noge, se prevrgel —.

In potem nisem nič več videl ne slišal ne čutil.

Kako dolgo sem ležal v nezavesti, tega ne vem povedati. Ko sem odprl oči, je slonel nad menoj Halef. Oči so mu plavale v solzah.

»Hamdulillâh —! Še živi —! Oči je odprl!«

Ves iz sebe je bil od veselja. Še globlje se je sklonil in vprašal:

»Gospod, te boli?«

Hotel sem odgovoriti, pa nisem mogel. Takò sem bil za nič, da so se mi oči kar same zaprle.

»Jâ 'llâh —! Jâ jazik —! Jâ wai —! O Allâh, o nesreča, o joj! Umira!«

Tako sem ga še slišal tožiti, potem pa spet nisem nič več ne slišal ne čutil.

Čudne, zmedene sanje sem sanjal.

Boril sem se z zmaji in kačami, z velikani in orjaki — pa hipoma so izginile vse te divje, strahotne pošasti, sladek vonj me je objemal, rahli angelski glasovi so prihajali od nekod, nežne, tople roke so me božale.

Ali sem res sanjal —? Je bila resnica —?

Spet sem odprl oči.

Vrhovi so žareli v žarkih zahajajočega solnca, v dolini je ležal polmrak, pa bilo je še dovolj svetlo, da sem videl dvoje lepih ženskih glav, ki sta se sklanjali nad menoj.

»O joj — Beživa —!« sta vzkliknili po perzijsko, si zažgnili obraz in odhiteli.

Poskusil sem sesti, šlo je. Čutil sem, da sem ranjen. Pod ključnico me je skelelo. Pozneje sem zvedel, da me je ranila sulica.

Tudi vse telo me je bolelo. Bilo mi je, kot da me je povozil težek valjar. Rana je bila skrbno po-

vezana in prijetni vonj, ki sem ga čutil v sanjah, je še vedno duhtel krog mene.

Halef je prišel odnekod in dejal:

»Allâh akbar — Allâh je velik, gospod! Vrnili ti je življenje! Hvala Allâhu na vekel!«

»Kako se ti godi, Halef?« sem ga vprašal. Moj glas je donel medlo in hripavo.

»Sreča mi je bila mila, gospod! Dobil sem strel v stegno, krogla mi je zvrtila luknjo in šla na drugi strani ven.«

»In Anglež?«

»Krogla ga je ranila na glavi in dva prsta je izgubil na levi roki.«

»Siromak! In drugi?«

»Allo se je nalezl krepkih udarcev in bunk, pa ni ranjen.«

»In Amad el-Gandûr?«

»Je nepoškodovan. Pa nič ne govori.«

»In njegov oče?«

»Je mrtev. Allâh mu daj veselje raja!«

Molčala sva. Vest, da je šejh Haddedinov le res mrtev, me je globoko pretresla.

Po dolgem času sem spet vprašal:

»Kako je z vrancem?«

»Več ran je dobil, pa niso nevarne.

Pa saj niti ne veš, kako je bilo! Ti naj pripovedujem?«

»Ne sedaj. Poskusil bom vstati. Rad bi šel k tovarišem. Zakaj ste me odnesli sem?«

»Perz je tako naročil. Njegove ženske so ti hotele rane obvezati.«

»Kdo je Perz?«

»Imeniten in bogat gospod je. Pri ognju ga boš našel.«

Poskusil sem vstati. Bolelo me je, pa Halef me je podpiral, šlo je.

Počasi sva stopala k ognju. Dolga postava je šinila pri svitu plamenov pokonci in planila proti meni. Anglež je bil.

»Hallo, master —! Tule ste! Grdo ste padli, pa močna rebra imate, kakor vidim. Nezavestni ste bili, mislili smo, da ste mrtvi.«

»Kako je z vami? Glavo imate povezano in roko tudi —?«

»Strel me je oplazil na mestu, kjer anatomi pravijo, da je shranjen naš razum. Lasje so proč in tudi košček lobanje. Pa nič ne pomeni. Yes! Seveda sta tudi dva prsta šla. Ni bilo ravno treba.«

Obenem z Angležem se je dvignil pri ognju še nekdo drug.

Bil je mož ponosne postave in visoke, dovršeno lepe rasti. Dolge, zelo široke perzijske hlače iz rdeče svile je nosil, belo svileno srajco, do kolen segajočo, ozko spodnjo suknjo, čez njo temnomodro svileno suknjo in volnen površnik iste barve. Prepasan je bil s svilenim kašmirjem, na njem je visela dragocena sablja, pozlačena ročaja dveh pištol sta gledala iz njega, ročaja bodala in kindžala — dolgega, meču podobnega, zakrivljenega noža — bogato obložena z dragulji, sta se bleščala v njem. Jahalne škornjičke iz safijana je nosil in na glavi je imel visoko perzijsko kučmo iz ovčje kože, dragocen šal, belo in modro prižast, je bil ovit krog njega.

Stopil je k meni, se mi poklonil in dejal:

»Klanjam se!«

Enako vljudno sem se mu poklonil.

»Hvala ti!«

»Emir, velik bojevnik si!«

»Gospod, velik junak si!«

»Tvoj brat sem!«

»Tvoj prijatelj sem!«

Perzi so zelo vljudni ljudje, zato se ni treba čuditi tem nenavadnim poklonom in vljudnostim.

Podala sva si roke in dejal je:

»Čul sem že tvoje ime. Mene imenuj Hasan Ardšir mirzo. Tvoj služabnik sem!«

Mirza (naglas je na zadnjem zlogu) je perzijska beseda in pomeni »sin emirjev«. Ako stoji za lastnim imenom, je naslov princa iz perzijske vladajoče dinastije, pred lastnim imenom pa je naslov znanstvenika, učenjaka kakor naš »doktor«. Moj novi znanec je bil torej vsekakor visoka osebnost.

Na njegovo vljudnost sem mu seveda tudi jaz moral vljudno odgovarjati.

»Zapoveduj tudi ti meni!«

»Tile ljudje so moji služabniki. Spoznal jih boš.«

Pokazal je na svoje ljudi, osem jih je bilo, spoštljivo so stali blizu ognja. Nadaljeval je:

»Ti si gospodar tabora. Sedi, prosim!«

»Storil bom, kakor želiš. Dovoli pa, da prej potolažim svojega prijatelja!«

Nekoliko v stran od ognja je ležalo truplo Mohammeda Emína. Pri njem je sedel njegov sin Amad el-Gandûr, nepremičen kakor kip, s hrbtom obrnjen proti nam. Stopil sem k njemu.

Šejh Haddedinov je bil ustreljen v čelo in njegova častitljiva dolga bela brada je bila rdeča od krvi iz globoke rane na vratu.

Pokleknil sem, nem od duševne boli.

Dolgo je trajalo, da sem umiril bolestna čustva. Vstal sem in položil Amad el-Gandûrju roko na ramo.

»Amad el-Gandûr, žalujem s teboj!«

Ni odgovoril, ni se genil. Trudil sem se, da bi ga spravil v pogovor. Zaman. Bilo je, kot da ga je žalost spremenila v kamen.

Vrnil sem se k ognju. Potoma bi se bil skoraj spotaknil ob oglarju. Na trebuhu je ležal in stokal.

Preiskal sem ga. Niti ene rane ni imel, pa dobil je precej bunk in sunkov, kosti so ga bolele. Potolažil sem ga.

Prisedel sem k Perzu. Tudi on je bil nepoškodovan, od njegovih ljudi pa je skoraj vsak krvavel iz številnih ran. Toda premagali so se, nobeden ni tožil.

»Emir,« mi je dejal Perz, »o pravem času si prišel! Rešil si nas!«

»Veseli me, da sem ti koristil!«

»Poročal ti bom, kako je bilo!«

»Dovoli, da te prej vprašam za Kurdi! Ali so pobegnili?«

»Da. Poslal sem za njimi dva svoja človeka, da jih opazujeta. Bilo jih je več ko štirideset. Zelo mnogo jih je padlo, na naši strani je padel samo eden, tvoj prijatelj.

Kam gre tvoja pot, emir?«

»K pašnikom Haddedinov onstran Tigrisa. Razni razlogi so nas prisilili k ovinku čez kurdijsko gorovje.«

»Moja pot pelje na jug. Čul sem, da si že bil v Bagdâdu.«

»Le malo časa.«

»Poznaš pot v Bagdâd?«

»Ne. Pa ni je težko najti.«

»Poznaš tudi pot iz Bagdâda v Kerbelo?«

»Tudi tisto bo lahko najti. Torej hočeš v Kerbelo?«

»Da. Obiskal bom Husainov grob.«

Ta vest je bila za mene zelo zanimiva. V Kerbeli še nisem bil, pa rad bi jo bil obiskal. Želel sem si na tihem, da bi me vzел s seboj.

»Kako pa da si si izbral pot čez gorovje?« sem ga vprašal.

»Izogniti sem se hotel roparskim četam Arabcev, ki ob običajni romarski poti prežijo na plen.«

»Pa si mesto tega Kurdom prišel v pest —. Prihajaš iz Kermanše?«

»Ne. Moja pot je daljša. Že od včeraj taborim tu. Eden mojih ljudi je šel v gozd pa je opazil Kurde.

Tudi Kurdi so njega opazili, jezdili za njim in našli naš tabor. Napadli so nas. Že smo mislili, da bomo podlegli, ko je prišel pogumni starec, ki tamle mrtev leži. Koj je ustrelil dva Kurda in planil v boj. Za njim je prišel njegov sin, junak je kakor njegov oče. Pa vkljub temu bi bili podlegli, da niste prišli vi.

Emir, življenje si mi rešil, tvoja last je, kar imam! Naj gre tvoja pot skupaj z mojo, kakor daleč je mogoče!»

»Tudi jaz si želim, da bi bilo tako. Pa mrliča imamo in ranjeni smo. Našega prijatelja moramo dostojno pokopati in počakati moramo, da nam rane vsaj za silo zacelijo.«

»Tudi jaz bom še ostal. Tudi moji ljudje so ranjeni.«

Med pogovorom sem se na mah spomnil, da Dojana ni nikjer. Vprašal sem Angleža, pa tudi on ni vedel zanj. Halef ga je videl v boju, pogumno je napadal Kurde, pozneje pa ga je tudi izgubil iz oči.

Perzovi ljudje so prinesli živila. Mož je imel res bogato zalogo, kakor je vse kazalo. Pripravili so nam izbrano večerjo in nato sem vstal, da po stari navadi pogledam krog tabora in poiščem Dojana. Halef me je spremljal.

Najprvo sva šla h konjem. Ubogi vranec je ležal na tleh. Sulica ga je ranila v vrat in krogla ga je oprasnila. Halef ga je obvezal, kolikor se je dalo.

Nekoliko v stran so ležale kamele, pet jih je bilo. Prežvekovale so, pa pretemno je že bilo, da bi ocenil njihovo vrednost. Poleg kamel so ležali obilni tovari in blizu njih tahterwan, stanovanje žensk, ki sta zbežali, ko sem odprl oči.

»Videl si, Halef, da sem padel. Kako je bilo potem?«

»Mislim sem, da si mrtev. Zbesnel sem. Tudi Anglež te je hotel maščevati. Tudi on je zdivil. Niso se mogli več ustavljati, premagali smo jih. Perz

je pogumen junak in njegovi ljudje so junaki kakor on.«

»Ste dobili mnogo plena?«

»Orožje in nekaj konj. V mraku jih niti opazil nisi. Ubite Kurde je dal Perz enostavno v reko vreči.«

»Ali so bili morebiti tudi ranjenci vmes?«

»Ne vem. Jih ni škoda.

Kurdi so pobegnili. Po boju sem te preiskal, srce ti je še bilo. Obvezati sem te hotel, pa Perz ni dovolil. Dal te je odnesti na kraj, kjer si se zbudil, in ženske so te obvezovale in negovale.«

»Kdo so tiste ženske?«

»Ena je Perzova žena, druga pa njegova sestra. Služabnico imata s seboj, starikavo žensko, tamle pri tahterwanu čepi pa neprestano dateljne žveči.«

»In kdo je Perz?«

»Ne vem. Mi niso povedali. Menda je prepovedano, govoriti o njegovem stanu. Mislim, da —.«

»Stoj!« sem ga prekinil. »Čakaj —!«

Med pogovorom sva prišla precej daleč ven iz tabora. Tiho je bilo krog naju. Pri zadnjih Halefovih besedah pa se mi je zdelo, kot da sem čul znani Dojanov glas.

Obstal sem in poslušal.

Res! Spet je jezno zalajal. Tako se je vsakikrat oglasil, kadar je imel sovražnika pod seboj. Odkod pa da prihaja glas, ni bilo mogoče točno dognati.

»Dojan —!« sem zaklical.

Glasno lajanje mi je odgovorilo. Prihajalo je iz goščave ob pobočju doline.

Pohitela sva v breg. Od časa do časa sem poklical hrta, da bi ga laže našel. Vsakikrat mi je v odgovor zalajal. In potem sva čula njegovo kratko rahlo žvižgajoče cviljenje, s katerim je izražal svoje veselje. Koj nato sva ga našla.

Kurd je ležal na tleh, nad njim pa je stal pogumni hrt z zobmi ob njegovem grlu.

Kurdovega obraza nisem razločno videl, pretemno je že bilo. Potipal sem ga, bil je še topel. Živel je še, čeprav se iz strahu pred psom ni genil.

»Dojan, nazaj!«

Hrt je ubogal in velel sem Kurdu, naj vstane. Dvignil se je in globoko zasopel. Gotovo je že dolgo ležal pod psom in si užil dovolj strahu.

»Kdo si?« sem ga vprašal.

»Ubog Kurd sem. Tamle gori je moja koča.«

»Iz katerega rodu si?«

»Iz rodu Soran.«

Sorani so bili, kakor sem vedel, smrtni sovražniki Bebbehov. Ker sem sličnim odgovorom že nekaterekrati nasedel in vselej na svojo škodo, sem tudi topot zasumil, da je neznanec morebiti Bebbeh, da pa se izdaje za Sorana samo zato, ker se nas boji in ker bi se rad rešil.

»Kaj pa počenjaš tu? In kako si prišel pod hrt, če si Soran? Sorani vendar stanujejo mnogo nižje!«

»Čujem, da si tujec v deželi,« je povzel, »in da ne poznaš naših razmer. Sorani so res živeli svojčas južno od rodu Bulba. Mogočni so bili, Harir je bil njihov glavni stan. Pa Allâh jim je odtegnil svojo milost, moč je šla od njih in se naselila v taboru njihovih sovražnikov. Naše zadnje bivališče je bilo Kjôj Sandžak. Pa prišli so Bebbehi in nas napadli. Ugrabili so nam naše črede, odpeljali naše žene in naša dekleta, može in mladeniče, otroke pa so pomorili. Le malo se jih je rešilo in ti so se porazgubili po vsem svetu ali pa se skrili v samotne gore.

In med temi maloštevilnimi sem bil tudi jaz. Tamle gori v skalah stanujem, moja žena je mrtva, brate in otroke pa so mi Bebbehi pomorili. Sam sem. Niti konja nimam, le puško in nož imam.«

»Kaj pa si počenjal na bojišču, če si res le Soran? In kako da te je moj pes vrgel na tla? Kje imaš puško?«

»Poslušaj, gospod! Vse ti bom povedal.

Opoldne sem čul v dolini streljanje pa sem stopil po hribu, da vidim, kdo strelja. Začudil, pa tudi razveselil sem se, ko sem zagledal svoje smrtne sovražnike Bebbehe. Napadli so nekega Perza. Njega sicer ne poznam, koj pa sem spoznal Bebbehe. Sovražim jih, maščevati sem se hotel za svoj rod in za sebe, skrtil sem se za drevje, prijel za puško in tudi streljal. Lepo število Bebbehov sem ubil, našel boš moje krogle v njihovih truplih. Mislil sem tudi, da bom morebiti dobil kakega njihovega konja, ker konja zelo potrebujem.

Pa tvoj pes je opazil blisk iz moje puške, mislil je, da sem sovražnik, in me je napadel. Nož sem izgubil in puška ni bila več nabasana, pravkar sem jo izstrelil. Skušal sem se mu ubraniti s puškinim kopitom, umikal sem se mu, pa vrgel me je na tla. Vedel sem, da me bo raztrgal, če se ganem. Mirno sem ležal in čakal, da bi kdo prišel. Ves popoldan sem ležal pod psom. Strašne ure so bile!«

Mož je govoril resnico, to sem videl. Pa vkljub temu sem moral biti previden. Slabe izkkušnje sem doživljal. Nezaupen sem postal.

»Pokaži mi svoje stanovanje!« sem mu dejal.

»Pokazal ti ga bom. Pa ni hiša, gospod! Koča je iz vej in mahu, moje ležišče je trava in listje. Druga ne boš videl v koči.«

»Kje imaš puško?«

»Izgubil sem jo, ko me je pes napadel. Nekje tod blizu mora ležati.«

»Poišči jo!«

Šel jo je iskat. Nisem stopil za njim.

»Gospod,« mi je šepnil Halef, »ušel bo —!«

»Če je lagal in če je Bebbeh, bo pobegnil. Pa nič ne škodi. Dojan ga bo koj spet našel. Če pa je resnico govoril in če je res Soran, kakor je pravil, se bo vrnil. In potem mu smeva zaupati.«

Ni trajalo dolgo, pa nama je zaklical:

»Pridi doli, gospod! Našel sem oboje, puško in nož.«

Stopila sva za njim po bregu. Je bilo torej le res, kar je pripovedoval.

»Pojdi z nama v tabor!« sem mu naročil.

»Rad pojdem, gospod. Pa s Perzom ne morem govoriti. Ne znam perzijski, le kurdijski govorim in arabski.«

»Govoriš gladko arabski?«

»Da. Bil sem že spodaj ob morju in prišel sem tudi daleč čez Eufkrat. Dobro poznam tiste dežele.«

To mi je bilo zelo ljubo. Mož nam je utegnil še koristiti. Z oglarjem Allotom smo se pogodili, da nas bo spremljal samo do bagdâdske ravnine. Do nje smo imeli kvečjemu še nekaj dni hoda, potem bi se Allo vrnil in bili bi brez vodnika. Mesto njega nam je Soran lahko kazal pot.

Začuden so gledali v taboru nepričakovani obisk. Celò Amad el-Gandûr je dvignil glavo — pa se mahoma ves spremenil. Zdelo se je, kot da se je zdramil iz svoje duševne otopelosti.

Mladi Haddedîn je menda mislil, da je neznanec eden izmed Bebbehov, ki so mu ubili očeta in ki je iz kakršnegakoli razloga zaostal. Šinil je pokonci in zgrabil za bodalo.

Ustavil sem ga in mu pojasnil, da je mož sovražnik Bebbehov in v mojem varstvu.

»Sovražnik Bebbehov —?« je hripavo vprašal Amad.

Oči so se mu zasvetile. Stopil je k Soranu.

»Ali poznaš Bebbehe in njihova pōta?« je hlastnil.

»Poznam jih.«

»Torej še bom govoril s teboj.«

Spet je sedel k mrtvem učetu in ni rekel besedice več.

Poročal sem Perzu, kako sem našel Kurda in kdo da je. Dovolil je, da sme ostati v taboru.

Noč je že bila, ko so se vrnil Perzovi ljudje. Pripovedovali so, da so se Bebbehi umaknili precej daleč na jug in se nato v velikem ovinku obrnili na desno v hribovje Merwan. Mnogo ljudi da so izgubili v boju, tudi šejha, premalo jih je bilo, da bi se nas še enkrat lotili. Ni se nam jih bilo treba več bati. Določili smo skupno s Perzom straže za vso noč in šli k počitku.

Prej pa sem še stopil k Amad el-Gandûrju in ga prosil, naj tudi gre počivat.

»Počivat —?« je dejal. »Emir, počival bo le eden, moj oče tule. Žal da ne bo počival v grobiščih Haddedinov, ne bodo ga položili v zemljo sinovi njegovega rodu, ki objokujejo njegovo smrt. Počival bo v tuji zemlji, ki nad njo leži prokletstvo njegovega sina Amad el-Gandûrja.

Šel je z doma, da bi mene vrnil domovini. Ali mi verjameš, da ne bom videl domovine, dokler ne maščujem njegove smrti? Videl sem oba, tistega, ki ga je zabodel, in tistega, ki mu je pognal kroglo v njegovo visoko čelo. Oba sta mi ušla, pa poznam ju, dobro sem si ju zapomnil. Poslal bom oba k šejtânu.«

Skušal sem ga pomiriti.

»Amad el-Gandûr, dobro razumem tvojo bol, razumem tudi tvojo žalost. Prosim te pa, pomiri se! Hladna kri in bistro oko, ravnodušnost in treznost, — to je tisto, česar predvsem potrebuješ!

Očeta hočeš maščevati, morilca hočeš iskati, jezdit hočeš nazaj v kurdijske gore, daleč na sever. Med sovražne kurdijske rodove, ti sam! Ali si premislil, kaj to pomeni —?«

»Tar mi narekuje, da moram. In ubogati moram. Kristjan si in ne razumeš tega, emir!«

Nekaj časa je molčal, pa vprašal:

»Emir, ali me boš spremljal?«

Vedel sem, da bo tako vprašal. Vedel sem pa tudi, kaj mu edino morem in smem odgovoriti.

»Ne,« sem dejal mirno, pa pomilovaje.

Sklonil je glavo in molčal. In počasi je odgovoril:

»Vedel sem, da je Allâh ustvaril svet, v katerem ni pravega prijateljstva in ne prave hvaležnosti.«

»Tvoji nazori o prijateljstvu in hvaležnosti pač niso čisto pravilni,« sem mu odgovoril. »Misli nazaj na pretečene tedne in priznal mi boš, da sem bil tvojemu očetu odkritosrčen prijatelj, da sem bil vsikdar pripravljen zanj življenje žrtvovati, da sem tudi za tebe vse storil, kar je bilo mogoče in treba. In za to bi mi moral biti hvaležen! Pripravljen sem, da te pospremim domov v tabor tvojega rodu, življenje sem pripravljen žrtvovati za tebe, da srečno prideš domov. Pa prav radi tega, ker sem tvoj prijatelj, ti moram odsvetovati, da bi se podajal v nevarnosti, ki se boš v njih gotovo pogubil.«

»Ponavljam ti, kristjan si pa govoriš in živiš kakor kristjan! Mene pa veže tar. In celò Allâh hoče, da se maščujem, kajti nocoj mi je po tebi poslal pomoč.

Sedaj pa te prosim, da me pustiš samega!«

»Izpolnil ti bom željo, pustil te bom samega. Prosim te pa, in kot tvoj prijatelj zahtevam, da ničesar ne ukreneš preden se nisi z menoj posvetoval!«

Obrnil se je v stran, nič ni odgovoril.

Nisem razumel, kaj je mislil s tisto »pomočjo«, ki mu jo je Allâh po meni poslal. Še le drugo jutro sem razumel —. Slutil pa sem že tisti večer, da si je na jasnem in da se je res odločil za nevarno pustolovščino, da pa mi svojega sklepa noče izdati, ker se boji, da bi ga zadrževal.

Sklenil sem, da bom ostro pazil nanj. Sicer pa ni bilo verjetno, da bi kaj ukrenil, dokler ni pokopal očeta.

Ko sem se drugo jutro prebudil, je še vedno nepremično sedel pri mrtvem očetu. Pa Soran je sedel poleg njega, pogovarjala sta se.

Tudi drugi so bili že pokonci. Perz je sedel pri tahterwanu in se pogovarjal z damami, ki sta bili seve zagrnjeni.

Dobil sem zajutrek, kakršnega že mesece nisem videl, kaj šele užival. Po zajutrkju pa je stopil Amad el-Gandûr k meni.

»Emir, pokopal bom očeta. Mi boš pomagal?«

»Da. Kje ga boš pokopal?«

»Tale Soran pravi, da je gori v hribu med skalami kraj, ki ga solnce pozdravlja, zjutraj, ko pride, in zvečer, ko odhaja. Pogledal si bom tisti kraj.«

»Spremljal te bom.«

Ko je Perz čul, kam sva namenjena, se je ponudil, da pojde z nama.

Stopili smo v goro. Soran nam je kazal pot.

Vrh gore smo našli mogočno skalo. Res je sijalo solnce nanjo ves dan, od zore do mraka. Na njej smo sklenili, da postavimo grobnico šejhu Had-dedinov.

Nekoliko niže spodaj je ležala kočja Kurda in poleg nje je bila v gozdu jasa, zelo primerna za taborišče. Tudi studenca ni manjkalo. Posvetovali smo se in sklenili, da preselimo ves tabor v hrib na jaso.

Selitev ni bila lahka, posebno ker ni bilo nade-lane poti. Najteže smo spravili v goro obložene kamele in visoki tahterwan, ki je bil sicer zelo pripraven za potovanje po prosti ravnini, v gozdu pa je bil s svojimi širokimi peruti skoraj nemošč. Ves predpoldan smo se selili, opoldne pa je bil tabor že urejen. Za ženske so postavili iz vejevja in pre-prog lično utico z neprodinimi stenami. Konji so ostali blizu nas, kamele pa, ki jih konji ne marajo v svoji bližini radi neprijetnega duha, smo spravili na rob jase.

Še tisti dan smo se vsi moški, tudi laže ranjeni, lotili grobnice. Dobila je obliko stožca, osem čevljev je bila visoka in v sredini votla. Na večer je bila gotova.

Ob mogrebu — solnčnem zatonu — je bil pogreb. Amad el-Gandûr sam je pripravil očetovo truplo za pogreb, četudi je po pravilih svoje vere postal nečist, ker se je mrliča dotikal.

Solnce je šlo v zaton, dvignili smo truplo in ga v sprevodu nesli h grobnici. Allo in Soran sta nosila mrtvega šejha na nosilnici, narejeni iz vejevja, za njima smo stopali drugi. Amad el-Gandûr nas je pričakoval pri grobnici. Grob je bil odprt proti jugozapadu, natančno proti Mekki. Šejha nismo položili v grob, ampak posadili, pa tako, da je bil obrnjen naravnost proti tistim krajem, na katerih je dobival njegov prerok svoja razodetja, ki mu jih je angel Džibraïl prinašal iz nebes.

Z bledim obrazom je stopil mladi šejh k meni in me prosil:

»Emir, kristjan si sicer, pa v svetem mestu si bil in sveto knjigo tudi poznaš. Prosim te, skaži svojemu mrtvemu prijatelju poslednjo čast in moli nad njim sũro smrti!«

»Rad storim to. Tudi sũro sklepa bom molil.«

Solnce je poljubilo robove zapadnih gor, vsi smo pokleknili. Mohamedani so molili moġreb, večerno molitev. Nato smo se v polkrogu postavili krog odprte grobnice.

Svečan trenutek je bil. Šejh Mohammed Emin je tiho in mirno sedel v svojem poslednjem zemeljskem bivališču. Večerna zarja je rožnato obsevala njegov ko marmor blede obraz in dih večernega vetriča se je igral z njegovo snežnobelo častitljivo brado.

Amad el-Gandûr se je obrnil proti Mekki, dvignil roke in molil prvo sũro, ki ji je ime el-fatha.

»V imenu Allâha, usmiljenega, milostljivega!

Hvala Allâhu, gospodu sveta, usmiljenemu, milostljivemu, kralju sodnega dne! Tebi hočemo služiti in tebe hočemo pomoči prositi. Vodi nas po pravi poti, po poti tistih, katerim si naklonil svojo

milost, po poti tistih, nad katerimi ne počiva tvoja jeza in ki niso v zmoti.«

Nato sem molil jaz s povzdignjenimi rokami 75. sũro, ki ji dajejo ime sũra vstajenja.

»V imenu Allâha, usmiljenega, milostljivega!

Ne bom prisegel pri dnevu vstajenja in ne bom prisegel pri duši, ki samo sebe obtožuje. Ali misli človek, da ne bomo zbrali njegovih kosti? Zares, celò koščičke prstov bomo zbrali. Pa rad bi človek predrzno obrekoval celò to, kar je očitno pred njim. Poprašujejo, kedaj bo dan vstajenja. Pa tistikrat bo, ko bo oko okamenelo in bo zatemnel mesec in se bodeta združila solnce in mesec. Tisti dan bo rekel človek: ‚Kje je pribežališče?‘ Pa ne, ne bo pribežališča. Pri tvojem gospodu pa je tisti dan trdno določen. Napovedana bodo tisti dan človeku njegova prva in poslednja dela. Celò človek sam bo pričal svoji vesti, in če bi se tudi izgovarjal.

Vi pa ljubite življenje, in se ne brigate za to, kar bo prišlo. Nekateri obrazi se bodo tisti dan svetili, ko bodo gledali svojega gospoda. Drugi spet bodo tisti dan odurni. Premišljevali bodo da pride nad nje žalost. Zares! In prišla bo duša do grla, pa bodo rekli: ‚Kdo ga bo zagovarjal?‘ In zasodili smo: ‚To je ločitev! Položil je nogo k nogi in potem bo pripeljan pred svojega sodnika. Pa ne veruje in ni molil!‘ Blizu je ta dan sodbe, zelo blizu je! In misli človek, da se bo rešil?

Ali ni človek seme, ki se razraste? In potem Allâh ustvari in upodobí iz njega človeka. Ali ne more tisti, ki je ustvaril človeka, tudi mrtvega oživiti?«

Spet sem se obrnil h grobnici in govoril tele besede:

»Allâh illâ 'llah — ni boga razen Allâha! En sam Allâh je in mi smo njegovi otroci. Za roko nas vodi, vse nas drži v svoji desnici. Brate nas je ustvaril in nas poslal na zemljo, da mu služimo in

se v složnosti veselimo njegove milosti in dobrotljivosti. On da telesu, da se razvija, in duši, da raste in hrepeni po raju. In potem pošlje svojega angela smrti, da jo reši zemeljskih vezi in nese k rajskemu studentu, iz katerega bo pil večno življenje. Prosta je tedaj bolečin in trpljenja in ne meni se za tugo-vanje tistih, ki žalujejo ob mrtvem truplu.

Tule leži hadži Mohammed Emin ben Abdu 'l-Mutahhar es-Saim ibn abu Marwan Bašar eš-Šohanâ, pogumen in junaški šejh Haddedinov plemena eš-Šammar. Ljubljenec Allâhov je bil, na njegovem jeziku ni bila nikdar laž in iz njegove roke se je razlivala dobrota po vseh bivališčih, kjer je živel siromaštvo. Najmodrejši je bil v družbi starešin, junak je bil v boju, prijatelj je bil prijatelju, sovražniki so se ga bali, vsi pa, ki so ga poznali, so ga spoštovali. Allâh ni hotel, da bi ta junak umrl v temnem šotoru, poslal je angela smrti, da ga odpokliče iz bojnega vrveža, iz sredine bojnikov, ki tukaj stojijo.

Telo se vrača v zemljo. Njegov obraz je obrnjen k Mekki, k zlatemu svetemu mestu, njegova duša pa stoji pred neskončno Usmiljenim in gleda sijaj božji, ki ga nobeno umrljivo oko ne more videti. On ima življenje, mi pa imamo tolažbo, da bomo tudi kedaj stali ob njegovi strani, ko bo prišel Isâ ben Marjam sodit žive in mrtve.«

Allo in Soran sta pristopila, da zapreta grobnico.

Že sem mislil spet povzeti besedo, ko mi je Perz mignil. Stopil je pred grobnico in povedal nekaj stavkov iz 82. sûre, ki jo imenujejo sûro poloma.

»V imenu Allâha, usmiljenega, milostljivega!

Ko se bo nebo razklalo, ko se bodo zvezde razpršile, ko se bodo morja pomešala in se bodo grobovi obrnili, tedaj bo vsaka duša vedela, kaj je storila in kaj je opustila. O človek, kaj te je zapeljalo

zoper tvojega dobrotljivega gospoda? Ki te je ustvaril in naredil po svoji podobi. Tako je! Pa vi očitata laž svoji veri! Pa nad vami so varihi, ki vse zapišejo. Ti vejo vse, kar storite. Resnično, pravični bodo na kraju veselja, hudobni pa v džehenni. Vstopili bodo v džehenno na dan sodbe in goreli v njej. In nikdar ne bodo rešeni iz nje. Na ta dan ne bo mogla nobena duša drugi pomagati. Na ta dan vlada edinole Allâh.«

Zadelali smo grobnico. Treba je bilo moliti še sklepno sûro. Obljubil sem Amad el-Gandûrju, da jo bom molil, pa Halef je stopil pred grobnico. Njegov glas se je tresel, dejal je:

»Molil bom!«

Pokleknil je, sklenil roke in začel:

»Čuli ste, da smo vsi bratje in da nas bo Allâh vse zbral na sodni dan. Tamle je zašlo solnce in jutri bo iznova vzhajalo. Tako bomo tudi mi spet vstali, ko bomo zemlji odmrli.

O Allâh, daj da bomo med tistimi, ki so tvoje milosti vredni, in ne loči nas od njih, ki smo jih tukaj ljubili. Vsemogočen si in v tvoji moči je, da uslišiš mojo prošnjo.«

Čuden pogreb! Kristjan, dva sunnita in šiit so govorili na grobu mohamedana sunnita — in prerok Mohammed ni poslal strele, da bi jih ubila —. Za sebe mislim, da se nisem pregrešil, ko sem se poslovil od svojega rajnega prijatelja v jeziku, v katerem sva govorila v življenju, in z besedami, ki so bile sicer vzete iz korâna, pa so popolnoma krščanske, saj jih je prerok Mohammed vzel iz evangêljev. Perz šiit pa je s svojo navzočnostjo pokazal, da je po svoji srčni in duševni izobrazbi daleč vzvišen nad tropom fanatičnih muslimanov.

In Halefa bi bil za njegove preproste, pa pri-srčne besede najrajši objel. Davno sem vedel, — le na zunaj je še bil »pravoveren« musliman, kar je

tako rad poudarjal izpočetka — saj je tudi mene hotel pomohamedaniti — v srcu pa je bil, ne da bi slutil, že zdavnaj kristjan.

Poslavljali smo se od grobnice.

Tedaj je vzel Amad el-Gandûr svoje bodalo izza pasu in odbil z njim od stene grobnice košček kamena. Vedel sem, kaj to pomeni —. Nobeno živo bitje mu ni moglo več ubraniti osvete. Tisti večer ni ne jedel ne pil, besedice ni spregovoril z nobenim, sam za sebe je sedel. Zaman sem se trudil, da bi ga spravil v pogovor. Ni mu bilo za nič.

Le na eno samo mojo besedo je odgovoril.

»Čul si,« sem ga vprašal, »da je tvoj rajni oče vzel vranca nazaj. Sedaj je torej tvoj!«

»Da.«

»Dobro! Zadeva je torej urejena.«

»Pa ker je moj, ga imam tudi pravico, komu podariti, kajne?«

»Seveda.«

»Torej ga podarim tebi.«

»Ne sprejemem ga!«

»Prisilil te bom, da ga boš sprejel!«

»Kako boš to naredil?«

»Boš že videl! Lahko noč!«

Obrnil se je v stran in me pustil samega.

Odšel sem k družbi, pa sklenil, da bom odslej še bolj pazil nanj. Pa prišlo je vse drugače.

Sploh je bil tisti večer žalosten.

Perz se je umaknil v šotor, ves večer ga ni bilo videti, njegovi ljudje so tihi čepeli pri ognju, mi trije, Anglež, Halef in jaz pa smo sedeli pri studencu, molčali in si hladili pekoče rane. Mohammedova smrt nam je vsem huje segla do srca, nego smo si morebiti priznali.

Pri meni se je povrh pojavilo še nekaj druga.

Moje rane le niso bile tako čisto brezpomembne. Hodil sem sicer, se tudi pogreba udeležil, pa prav

to je povzročilo, da se me je proti večeru lotila mrzlica. Vroče mi je plala kri po žilah, včasih pa me je zazeblo in streslo po vsem telesu. Prezgodaj sem vstal, ležati bi bil moral! Tudi Halefa je tresla mrzlica.

Slabo sem spal tisto noč. Bilo mi je, kot da čutim vsako kapljico krvi, kako se mi vali po žilah, pol bede pol v sanjah sem se premetaval z ene na drugo stran, divje sanje so me nadlegovale, glasno sem govoril — tako mi je Anglež pozneje pravil — bledlo se mi je, z vsemi mogočimi osebami sem se prepiral in vendar sem vedel, da so vse to le sanje.

Pa moja krepka narava je premagala mrzlični napad. Proti jutru sem zaspal, trdno in mirno sem spal in se zbudil — ko je solnce izginjalo za gorami. Spet je duhtel krog mene tisti prijetni, mameči vonj kakor oni večer po bitki, pa mesto lepih oči Perzovih dam sem zagledal nad seboj ogromni Angležev nos, še povečan z živordečim alepskim tvorom.

»Kako je?« je vprašal.

»Dobro, mislim.«

»Dolgo ste spali!«

Pogledal sem krog sebe.

»Kaj —? Tamle je solnce —? Ali je že večer?«

»Bodite zadovoljni, master! Dame so vas vzele v svojo skrb. Kapljice so vam poslale za rane, Halef vam jih je nalival. Ena je celò sama prišla in vam vlila nekaj med zobe. Ni bila limonada, mislim.«

»Katera je bila?«

»Ena. Menda prva. Druga je ostala v šotoru. Morebiti pa da je bila tudi druga, pa je prva ostala v šotoru. Ne vem. Sicer pa se čisto dobro počutite?«

»Vsekakor. Mrzlica me je minila. Čisto svež in zdrav sem.«

»Tudi meni se tako godi. Privoščil sem svojim ranam nekaj tistih kapljic, četudi niso bile posebej meni namenjene. Saj ne bodete zamerili, kaj? Nič več ne čutim bolečin. Izvrstno mazilo! Ste lačni?«

»Gladen ko volk. Imate kaj?«

»Tule jel!« je pokazal. »Tista z modrimi očmi je poslala. Morebiti pa da je bila tudi tista s črnimi.«

Poleg mene je ležal srebrn pladnjik z mrzlo pečenko, kruhom — pravim, kvašenim kruhom, ki ga že dolgo nisem okusil — in slaščicami. V čajni ročki sem našel mesto čaja krepko mesno juho, ki je bila še topla.

»Tale lonec čaka na vas že od opoldne,« je pravil Anglež. »Od časa do časa je prišla tista stara ženica po nježa in juho spet pogrela. Zdi se mi vobče, da tiste dame mečejo oči na vas —!«

Blizu mene je ležal Halef in trdno spal. Žive duše ni bilo videti v taboru razen nas treh.

»Kje je Perz?« sem vprašal.

»Pri damah. Davi je šel na lov, divjo kozo je ustrelil. Tale juha je torej kozja juha.«

»Pa nežne roke so jo pripravile. Zato mi bo še posebno dobro teknila.«

»Morebiti pa jo je tista starka skuhala. Yes!«

»Kje je Amad el-Gandûr?«

»Šel je davi na sprehod.«

Skočil sem pokonci.

»Torej je odšel za Bebbehi —! Nesrečnež!«

»Z oglarjem in Soranom. Yes!«

Ah —! Tedaj sem razumel, kaj je mislil, ko je pravil, da mu je Allâh sam po meni poslal pomoč, da se osveti —! Soran, ki je smrtno sovražil Bebbehe in dobro poznal njihova pota, kakor je dejal, je bil zanj spremljevalec kakor nalašč.

Pa vkljub temu sem njegov nepremišljeni korak obžaloval. Stavil bi bil glavo, da nikdar več ne bo videl domačih pašnikov.

Da bi jezdil za njim, na to niti mislil nisem. Minilo je že najmanj dvanajst ur, odkar je odjezdil, kdo ve, katero smer si je izbral, čisto zdrav še tudi nisem bil, miru sem še potreboval. In končno ni bilo

prav nič po mojih načelih, da bi prelival kri in ubijal radi krvne osvete, pa če bi tudi bilo na ljubo najboljšemu prijatelju.

»Vranca je vendar vzela s seboj?«

»Vranca —? Vranec je tamle!« je povedal Anglež suho.

Še to povrh —! To je torej mislil, ko je dejal, da me bo prisilil in da bom moral vranca vzeti v dar —!

V prvem trenutku res nisem vedel, ali se naj jezim ali veselim. Vobče je bil Haddedinov nepričakovani odhod dogodek, ki mi ni bil vseeno. Moral sem zadevo nekoliko premisliti, preden sem kaj ukrenil.

»Torej je tudi Allo šel z njim? Kako pa bo z njegovo plačo?«

»Se ni zmenil za njo. Pustil nam jo je. Me jezi! Nočem nič zastoj od takega oglarja! Yes!«

»Potolažite se, sir! Dali smo mu puško in konja. Več ko dovolj je plačan! Sicer pa — kdo ve, kaj vse mu je Amad obljubil.

Kako dolgo pa že spi Halef?«

»Prav tako dolgo kakor vi.«

»Res izvrstno zdravilo so nam dame poskrbele! Toda sedaj bom jedel!«

Med mojo večerjo je prišel na obisk Hasan Ardšir mirza. Hotel sem vstati, pa mi ni pustil.

»Le sedi, emir, pa jej! Je zaenkrat za tebe najpotrebnejše! Kako se počutiš?«

»Hvala, dobro!«

»Vedel sem. Zdravila so dobra. Mrzlica te ne bo več obiskala.

Pa sporočiti ti moram nekaj. Davi me je obiskal Amad el-Gandúr. Mnogo mi je pripovedoval, o vas in o sebi, poznam vas prav tako dobro, kakor vas je on poznal. Odšel je za Bebbehi in te prosi, da mu odpustiš. In pa da bi ne prišel za njim. Upa, da

se mu bo njegov namen posrečil in da se kmalu povrne domov. To ti moram sporočiti.«

»Hvala. Hasan Ardšir mirza! Njegov odhod me je zelo užalostil, pa prepustiti ga moram njegovi usodi.«

»In kam gre odslej tvoja pot?«

»Se moramo šele domeniti. Tale moj prijatelj in spremljevalec hadži Halef Omar se bo seveda vrnil k Haddedinom, k svoji ženi. Pa tudi tale emir iz Inglistana mora k Haddedinom, pustil je pri njih svoja služabnika. Naša pot pelje torej slejkoprej k Haddedinom. Mogoče pa je vsekakor, da pojdemo prej še v Bagdâd. Tam čaka na Inglisa parnik, z njim se lahko peljemo po Tigrisu navzgor do taborov Haddedinov. Tudi razvaline pri Hillah bi Inglis rad videl.«

»Pogovorite se, emir! Ako pojdete v Bagdâd, vas prosim, da me ne zapustite. Pogumni junaki ste, življenje vam dolgujem, rad bi ti pokazal, da si mi ljub in drag prijatelj.

Zaenkrat pa ostanemo, dokler se vam zdravje popolnoma ne povrne. Jej in pij, emir! Poslal ti bom še več. Moji gostje ste. Allâh s teboj!«

Odšel je in čez nekaj časa je stara služabnica prinesla nov pladnjik z različnimi okusnimi, izbranimi jedili.

»Vzemi! Gospod ti pošilja!« je ponujala.

»Maderka — mamica —, veliko skrbi vam povzročamo!«

»O ne, emir! Naša hiša se veseli, da smo goste dobili. Gospodar je hiši pripovedoval o vas in prav tako vam moramo postreči kakor gospodarju samemu. Pa ne reci mi maderka! Dekle sem, imenujejo me Alwa, včasih pa tudi Halwa.«

In odstopicala je.

Čudno! Ali mi je bilo res usojeno, da sem moral na svojem potovanju po divjem Kurdistanu studirati

vse različne vrste rastlinstva? V Amadiji sem se podrobno spoznal z Merzino, mirto, v Šordu sem studiral kurdijsko »peteržiljo« Madano in tu na meji Perzije pa srečam Alwo, ki so jo včasih tudi Halwo imenovali!

Besedi imata namreč iste črke, pa zelo različen pomen. Alwa se pravi po perzijsko aloa, halwa pa ni nič druga ko naša marjetica.

Postarna devica iz Perzije je bila seve vse bolj podobna bodičasti, grenki aloi ko pa ljubki marjetici. Nosila je široke, ob gležnjih zvezane hlače, ki so v obilnih gubah padale do tal in skoraj skrivale sive klobučinaste copate, potem rdeč suknen telovnik in kuftânu podobno temnomodro zgornjo obleko, na glavi je imela rumen turbân, krož njega je bil ovit šal in njegova konca sta ji padala na ramena ter razkazovala odzadaj plešast tilnik, odspredaj pa starikav, gubast obraz, ki je živo spominjal na sovo. Vkljub tej nekoliko čudni toaleti je imela marjetica, ki so jo včasih tudi aloo imenovali, zelo dobro srce, kakor sem opazil, in sklenil sem, da si bova dobra prijatelja.

In čisto o pravem času je prinesla nov pladnjik jedil, kajti prav ko se je obrnila in odšla, je Halef globoko zazehal in odprl oči. Začuden je pogledal krož sebe, sedel in zmedeno vprašal:

»Mâ šâ 'llah —! Tamle je solnce! Ali sem se jaz obrnil, ali pa se je solnce —.«

Silno se je začudil, ko je čul, da je Amađ el-Gandûr izginil.

»Šel je —? Res je šel —? Brez nas —? Pri Allâhu, to ni prav!

Sedaj pa ti ni treba več nazaj k Haddedînom, gospod!«

»Mislim, da mi je še vedno treba, Halef! Saj moram tebe spremljati domov k šejhu Mâleku in k Hanni, tvoji ženi. Šele potem pojdem svojo pot.«

»In potem bi naj jaz tebe zapustil —? O gospod, Mâlek in Hanna se počutita čisto dobro in počakala bodeta, da se vrnem! Ljubim Hanno, svojo ženo, pa prej se ne ganem od tebe, dokler se srečno ne vrneš v deželo svojih očetov.«

»Ta žrtev bi bila prevelika za tebe, Halef!«

»Ni za mene žrtev, če te spremljam, ampak za tebe, da me imaš pri sebi! Stori, kar hočeš, pri tebi ostanem in s teboj bom šel — razen če si tako krut, da me boš spodil.«

Za večerjo so nam pripravljali ribe. Ker sem pravkar večerjal, sem se zahvalil za povabilo in odšel na hrib h grobu Haddedina, da tam uživam solčni zaton.

Preprosti kameniti stožec me je živo spominjal na grobnico, ki smo jo postavili kameku v dolini Idiz. Kdo bi si bil tistikrat pri pogrebu jezidskega svetnika mislil, da bo tudi Mohammed Emin dobil svoj grob v divjih kurdistanskih gorah —!

Sedel sem ob spomeniku.

Otožen sem bil, veliko praznoto sem čutil v duši, bilo mi je, kot da je z rajnim prijateljem odšel del mojega srca. Bridka žalost mi polnila dušo in nazadnje prekipela — in ne sramujem se povedati, da sem se tiho razjokal.

In vendar ni prav, da žalujemo na grobu pridnega, dobrega človeka. Saj je smrt le poslanec božji, ki pride po nas, da nas pospremi k jasnim solčnim višavam, ki je o njih Odrešenik rekel svojim učencem: »V hiši mojega očeta so mnoga bivališča, šel bom, da vam pripravim prostor.«

Življenje je boj, smrt dobrega človeka je zмага nad trpljenjem. Zato opominja apostol: »Bojuj dobri boj vere, poprimi se večnega življenja, ki si za njega poklican!«

Solnce je poljubilo obzorje, zadnji žarki so plamteli po večernem nebu, više gori pa se je zarja

prelivala stopnjema v mehkejše, rahlejše barve, ki so nazadnje prehajale v temnomodro nočno nebo na vzhodnem obzorju. Gozdnate tišine pod menoj so bile podobne zelenkastim valovom oceana, zadnji žarki solnca so se še obotavljali na njih, medtem ko je v doline že padala večerna senca. Rahel vetrič je vel od vzhoda in majal vršiče platan in kostanjev krog mene.

Vse temnejše so bile sence, vse bliže so mi prihajale. Daljava je izginila v mraku, na nebu je ugasnila večerna zarja, solnce je zašlo. Mrak je objel tudi samotno grobnico mojega ljubelega prijatelja.

Zakoprnel sem za solncem. O da bi mogel potovati z njim! Tja, kjer je še toplo in prijetno sijalo moji domovini —!

In hipoma je na samotni višini domotožje seglo po mojem srcu, domotožje, ki mu v tujini nihče ne more uiti, kdor ima še čuteče srce v prsih. »Ubi bene, ibi patria« — kjer mi je dobro, tam sem doma —, ta rek je hladen in malomaren. Ne verjamem, da bi mnogo ljudi živelo po njem. Mladost se ne da izbrisati iz duše, spomin na kraje, ki si jih gledal v mladostnih letih, ostane, spi morebiti včasih, umre pa nikdar. In zbudi se, ko najmanj mislimo na njega, in nam prinese tisto hrepenenje, ki je tako tožno, ki tako boli in tako silno vleče domov, da zboliš na njem —.

Po ovinkih sem se vrnil v tabor. Vse je že spalo.

Legel sem, zaspati pa nisem mogel. Dolgo sem se premetaval po odeji in prvo jutranje ptičje petje se je že oglašalo, ko sem končno zaspal.

Spal sem mirno in trdno ter se zbudil opoldne. Halef sam je ležal poleg mene. Pravil mi je, da sta Anglež in Perz odšla na lov in da sta tudi Dojana vzela s seboj. Halefov obraz je bil utrujen, gotovo je tudi on slabo spal. Njegova rana je bila nevarnejša ko moja, čeprav ni hotel nič priznati.

»Kako dolgo še ostanemo tukaj, gospod?« je vprašal, da bi se izognil pogovoru o svojem zdravju.

»Zakaj vprašaš?«

»Ker radi mene ni treba posedati tod. Zdrav sem!«

»Ostali bomo vsekakor tako dolgo, da nam rane zacelijo in da lahko brez nevarnosti potujemo. Si že dobil zajutrek?«

»Da, gospod! In same take stvari, ki jih niti ne poznam in ki jih menda nikdar več ne bom videl. Te Perzijanke znajo izvrstno kuhati, peči in cvreti. Allâh nam jih naj ohrani, vse dokler jih potrebuje! Pa tudi ti boš lačen, gospod! Mirza je naročil, naj samo stopim k steni tamle, če se prebudiš, in tlesknem v roke. Koj ti bodo postregli.«

»Stori to, Halef!«

Stopil je h koči, tlesknil in koj se je prikazala »marjetica« s košarico in kavinim lončkom. V košari je ležal nekvašen kruh in mrzla pečenka, v loncu pa se je kadila duhteča fina kava.

»Kako ti je, emir?« je vprašala starka. »Tudi danes si dolgo in dobro spal, hvala Allâhu!«

»Čisto dobro se počutim in zelo lačen sem, moja ljuba alwa!«

»Tule ti prinašam krepčila. Jej in pij, da ne bo tvojih dni nikdar konec!«

»Hvala ti! Pojzdрави mi »hišo!«

Omeniti moram, da pomeni »hiša« v perzijskem, pa tudi v arabskem jeziku soprogo hišnega gospodarja, hčerke, sestre, vobče vse ženske osebe. Orientalec ne govori o svoje ženi, in če jo že mora imenovati, jo opiše. Tudi gostu ni dovoljeno, govoriti o gospodarjevi soprogi. Zato je tudi Alwa odgovorila:

»Sicer ni v navadi, pa izročila bom pozdrav, kajti ti si prijatelj in brat gospodarjev.«

Odstopicala je in lotil sem se zajutreka.

Razume se, da sem pospravil vse, kar je bilo v košarici. Na dnu sem našel še slastno posušeno grozdje in orehe v sladkorju.

Halef je poželjivo gledal. Rad bi bil nekaj povedal, pa že se je vrnila Alwa z novim lončkom.

»Emir,« je dejala, »tule ti pošilja »hiša« še eno jed, ki je posebno hladilna. Dovoli, da pridem po posodo, ko boš gotov!«

Odšla je spet. Odprl sem lonec in našel hruške-maslenke v sladkorju kuhane.

Tudi Halef se je zanimal za vsebino lonca. In topot se ni mogel več premagovati. Vzkliknil je:

»Allâh illâ 'llâh —! Hvala Allâhu, da da rasti take imenitne sadeže in poleg še ljubše žene, ki znajo tako imenitna jedila pripravljati! Gospod, te Perzijanke so ti naklonjene, sicer ti bi ne pošiljale takih rajskih jedil! Vzemi jih za žene, da ti bodo morale kuhati zdaj in na vse veke!«

»Pojdi od menel« sem se smejal. »Sicer bom od same radosti nad tvojim predlogom pozabil deliti s teboj te rajске sadežel!«

Prestrašen je dvignil roke in razprostrl vseh deset prstov proti meni. Pa vkljub tej izraziti kretnji so se mu sline cedile —.

»Allâh me obvaruj,« je vzkliknil, »da bi tebe oropal užitka, ki ti ga bodo nudile tiste slaščice! Uboğ ben Arab sem, ti pa si velik emir iz Franki-stana! Počakal bom, da mi bodo rajске mladenke kedaj tako jed kuhale.«

»Še boš dolgo čakal, ljubi Halef! Rajši koj sedaj sezi v lonec! Delila boval!«

»Gospod, skušnjava presega moje moči! Nikdar še nisem jedel takih slaščic!«

»Torej sedi! Jaz bom vzel kavo, kruh in pe-čenko, ti pa hruške in tele sladkarije!«

»Pa prav te so za tebe, effendi!«

»Halef, moj sluga si, kajne?«

»Da. In najzvestejši sluga, ki ga moreš najti!«

»Torej pa moraš ubogati, sicer me razjeziš!«

»Če tako strogo zapoveduješ, se moram seve pokoriti.«

Njegova pokorščina je bila tako izdatna, da so kuhane hruške z orehi vred kmalu izginile za njegovimi redkimi brki. Vedel sem, Halef je bil sladkosnedež prve vrste in užitek je bil zanj tem večji, ker je bil izreden.

Mirza in Lindsay sta se vrnila in prinesla bogat lovski plen. Mirza me je prisrčno pozdravil in odnesel divjačino v šotor. Lindsay je prisedel k meni.

»Kako je?« je vprašal dobro razpoloženi. »Ste šele pri kavi?«

»Kakor vidite. Spal sem spet dolgo in prav izvrstno.«

»Well! Živimo kakor v začarani deželi. Kako dolgo še ostanemo tukaj, master?«

»Vsekakor dokler ne odidemo odtod, sir.«

»Duhoviti ste celò! Ni čuda! Če se vam pa tako dobro godi! Spite v beli dan!

In kam odidemo odtod, master?«

»Ali bi šli z menoj v Bagdâd?«

»Zakaj pa ne? Vseeno! Kamorkoli! Rad bi že prišel ven iz tega bregovja. In kam iz Bagdâda?«

»Se bo šele pokazalo. Ne vem, ali pojdemo res naravnost v Bagdâd. Mislil sem le reči, da pojdemo v smeri proti Bagdâdu.«

»Kakor rečeno! Vseeno! Le proč odtod!«

Mirza je prišel iz šotora. Mignil mi je in počasi odšel iz tabora.

Stopil sem za njim.

Med drevjem je bil prazen, senčnat prostor, z mahom obraščen. Tam je sedel in mi ponudil mesto poleg sebe.

Prisedel sem. Nekaj časa je molčal in zamišljen zrl v nebo, pa uprl oči v mene in dejal:

»Emir, zaupam ti! Poslušaj!

Begunec sem. Ne vprašaj me, kdo je bil moj oče! Umrl je nagle in nasilne smrti in njegovi prijatelji so si šepetali, da je bil umorjen, ker je bil drugim na poti. Jaz, njegov sin, pa sem maščeval njegovo smrt. Zato sem moral bežati s svojimi ljudmi. Poprej pa sem še natovoril na kamele vse, kar se je dalo rešiti, ter jih poslal pod varstvom svojega zvestega služabnika čez perzijsko mejo.

Mi smo šli po drugi poti. Vedel sem, da me bodo zasledovali, zvodil sem vohune na napačno pot in se obrnil v gorovje Kurdistana. Tako smo prišli k Džali, kjer so nas Kurdi napadli.

Sedaj pa mi povej, emir, ali me boš spremljal, dokler sta najini poti skupni? Ne pozabi pa, da sem begunec!«

Umolknil je. Odgovoril sem mu:

»Hasan Ardšir mirza, potoval bom s teboj, dokler morem tebi in tvojim ljudem koristiti.«

Dal mi je roko in rekel:

»Hvala, emir! In tvoja tovariša?«

»Pojdeta z menoj. Ali smem vprašati, kam si pravzaprav namenjen?«

»V Hadramaut.«

Hadramaut —! Beseda me je ošinila ko električna iskra. Nepoznani, neraziskani, nevarni Hadramaut bi obiskal v njegovem spremstvu —!

Koj me je minila utrujenost in slaba volja, živahno sem vprašal:

»Te pričakujejo v Hadramautu?«

»Da. Prijatelj živi tam. Obvestil sem ga po posebnem selu, da pridem.«

»Ali te smem spremljati v Hadramaut?« sem prasn timer na dan.

»Tako daleč, emir? Prevelika žrtev bi bila! Ne morem je zahtevati niti od najboljšega prijatelja.«

»Nobena žrtev ni. Rad te spremljam, če ti je le ljubo.«

»Pa še zelo mi je ljubo! Dobrodošel si mi, gospod! Ostal boš pri nas, dokler se ti ljubi. Povedati ti pa še moram, da bom pred potovanjem v Hadramaut še Kerbelo obiskal.«

»Kerbelo —? Ah, res, mesec dhu 'l-hiddže je pri kraju in mesec muharrem se bo začel. Desetega muharrema je veliki praznik šiitov v Kerbeli.«

Mošeja v Kerbeli.

Dhu 'l-hiddže je mesec, v katerem se roma v Mekko, zadnji mesec v mohamedanskem letu, muharrem pa je prvi mesec mohamedanskega leta.

»Da,« je pravil mirza. »Haddž el-manijje — karavana smrti — je že na potu in tudi jaz bom potoval v Kerbelo, da pokopljem očeta na kraju, kjer je trpel Husain. V Kerbelo pa ne moreš z menoj. Zato bo težko šlo, da bi nas spremljal v Hadramaut.«

»Zakaj bi ne smel v Kerbelo? Ker sem kristjan? Tudi v Mekki sem bil, čeprav je kristjanom prepovedana.«

»Raztrgali bi te, če bi te spoznali —!«

»V Mekki so me tudi spoznali, pa me le niso raztrgali.«

»Emir, pogumen človek si! Nikar tudi ne misli, da bi ti morebiti jaz iz verskih razlogov branil obisk v Kerbeli. Vem, da počiva moj oče v Allâhovich rokah, pa najsi je njegovo truplo pokopano v Teheranu ali pa v Kerbeli. Ne potoval bi v Kerbelo ali v Nedžef ali v Mekko, kajti Mohammed, Ali, Hasan in drugi so bili ljudje kakor mi. Pa oče je želel, da počiva njegovo truplo v Kerbeli, obljubil sem mu, da bom njegovo željo izpolnil, in izpolnil jo bom. In zato se bom pridružil karavani smrti.

Ako želiš ostati ob moji strani in potovati z menoj v Kerbelo, te jaz ne bom izdal. Tudi moja hiša bo molčala. Toda moji služabniki so drugačni. Drugega mnenja so o preroku in o njegovi veri. Če bi te videli v Kerbeli, bi te izdali ali pa ubili —.«

»Ne skrbi se! Se bom že sam pobrigal za sebe!

Dejal si, da si poslal svoje imetje naprej čez mejo. Kje te pričakuje karavana?«

»Poznaš Kadhimên pri Bagdâdu?«

»Kadhimên? Mesto Perzov? Poznam ga. Ob Tigrisu leži, konjska železnica veže Kadhimên z Bagdâdom.«

»Si že bil tam?«

»Bil sem. Tistikrat ko sva s prijateljem iz Inglistana potovala po Tigrisu navzgor k Hadde-dinom.«

»V Kadhimênu me pričakuje karavana. Tudi truplo očetovo imajo pri sebi.«

»Spremljal te bom do Kadhimêna. Tam bomo videli, kaj se bo dalo storiti.

Pa misliš, da boš varen v Kadhimênu?«

»Upam. Zasledujejo me sicer, pa bagdâdski paša me ne bo izdal, še manj izročil mojim zasledovalcem.«

»Ne zaupaj nobenemu Turku, pa tudi nobenemu Perzu! Previden si bil dosedaj, zakaj se hočeš svoji previdnosti izneveriti? V Kerbelo lahko prideš tudi, ne da bi se ti bilo treba pridružiti karavani smrti.«

»Ne poznam poti v Kerbelo.«

»Vodil te bom.«

»Ali poznaš pot v Kerbelo?«

»Ne. Pa našel jo bom. Allâh mi je dal dar, da najdem brez vodnika tudi v take kraje, kjer še nikdar nisem bil.«

»Ne bo šlo, emîr! Na vsak način moram v Kadhimên k svojim ljudem.«

»Torej obišči Kadhimên skrivaj, pa se izogni Bagdâdu in karavani smrti.«

»Gospod, nisem strahopetnež! Ali si naj moji ljudje mislijo, da se bojim?«

»Dobro! Tudi ti si pogumen človek! To me veseli. Najina značaja se ujemata, najini nazori tudi. Skupaj bova potovala.«

»Prav mi je, emîr. Pa le z enim pogojem smeš z menoj potovati —.«

»In sicer —?«

»Emîr, bogat sem, zelo bogat. Ako hočeš z menoj potovati, zahtevam, da sprejmeš od mene in le od mene vse, kar potrebuješ.«

»Potem bi bil tvoj sluga, ki ga plačaš!«

»Ne! Moj gost si, moj prijatelj! Ljubim te in zato mi moraš dovoliti, da skrbim za tebe. Pri Allâhu prisegam, da ne boš potoval z menoj, če tega pogoja nočeš sprejeti!«

»Siliš me s svojo prisego, da moram tvoj pogoj sprejeti. Dober si z menoj, zaupaš mi, čeprav me še ne poznaš —.«

»Da te ne poznam, praviš? Ali nas nisi rešil iz rok Bebbehov? Ali mi ni Amad el-Gandûr pripovedoval o tebi? Skupaj bova ostala in za tisto malenkost, ki ti jo morem nuditi, mi boš ti nudil za-

klade, za katere sem se dosedaj zaman boril, ker nikogar ni bilo, ki bi mi jih nudil. Zaklade duha mislim namreč.«

Pomolčal je pa nadaljeval:

»Emir, nisem navaden Perz, običajen bogat človek, kakor jih najdeš v moji domovini. Trudil sem se za duševnimi zakladi, studiral sem in tudi marsikaj vem. Vem na primer, da je naša dežela puščava v primeri z vašo, vem, da ima pri vas največji siromak mnogo več pravic ko pri nas sam veliki wezir. Vem, da vaši otroci več vejo ko pri nas ljudje, ki se imenujejo učene. Vem, da imate pri vas šole, da uživete dobrote iznajdb, ki vam lajšajo in lepšajo življenje. Vem vse to in vem še marsikaj druga —

Premišljeval sem, odkod ta razlika, in našel pravi razlog — Vi imate matere, mi pa nimamo ne mater ne žen. Dajte nam dobrih mater, potem bodo tudi naši otroci taki kakor so vaši! Dajte nam pridnih žen, dajte nam družinó —! Družina je tista sveta, rodovitna zemlja, ki v njej srce otrokovo požene korenine, ki se v njej razraste v rodovitno drevo —

O Mohammed, sovražim te! Ti si našim ženskam vzel dušo, ti si jih ponižal v sužnje naših strasti, ti si uničil našo močatost, okamenil naša srca, ti si nam uničil družino in spremenil našo deželo v neplodno pustinjo in prevaril nje, ki tvojim náukom sledijo —!»

Vstal je in s povzdignjenim glasom govoril obtožbo zoper svojega preroka. Dobro, da ga njegovi ljudje niso čuli!

Dolgo je molčal. Šele ko se je pomiril, se je spet obrnil k meni:

»Ali poznaš pot odtod v Bagdád?«

»Nikoli še nisem tod potoval, pa mislim, da jo bom že našel. Vsaj izgubil se ne bom.

Dve poti imamo na izbiro. Ena pelje čez gore na jugozapad proti gorovju Hamrin. To gorovje pre-

koračimo pa smo v mezopotamski ravnini in pri Tigrisu, ob njem navzdol ni več daleč v Bagdâd. Druga pot pa pelje vedno ob reki Džali trdo proti jugu. In Džala se izliva nekaj kilometrov južno od Bagdâda v Tigris.«

»Kako daleč misliš da je odtod do Bagdâda, oziroma do Kadhimêna?«

»Po prvi poti čez gore bi potrebovali pet dni, ob Džali pa smo že v štirih dneh v Bagdâdu.«

»Ali peljejo te poti po obljudenih krajih?«

»Da. In zato so po mojem mnenju še najbolj varne.«

»Torej so še tudi druge poti razen teh dveh?«

»Seveda. Pa potovati bi morali po ozemlju roparskih beduinov.«

»Katerega rodu so?«

»Rodu Džerboa, pa včasih zaide na njihovo ozemlje tudi kaka četa rodu beni Lam.«

»Se jih bojiš?«

»Bojim? Ne! Pa previden človek izbere izmed dveh poti vedno tisto, ki je manj nevarna. Potni list imam stambûlskega sultâna, ob Džali in zapadno od nje me bo ščitil, Džerboa pa se ne bodo zmenili zanj.«

»Pa vkljub temu bi se rajši odločil za to samotno pot. Begunec sem. Če sem srečno prišel do meje, se ne bi dal rad ujeti zadnji trenutek.«

»Morebiti prav praviš. Pomisli pa, da pelje pot na jug po pustinjah, ožganih od solnca! Ženske imaš v svojem spremstvu, potovanje po puščavi bo za nje naporno!«

»Ne bojijo se ne žeje ne lakote, ne vročine ne mraza. Le enega se bojijo, da bi nas zasledovalci našli. Mehove imam, vode si lahko vzamemo za več dni s seboj, z živili pa sem preskrbljen za več ko teden dni.«

»In — ali smeš popolnoma zaupati svojim ljudem?«

»Popolnoma, emir!«

»Dobro! Potovali bomo po ozemlju Džerboa. Allâh nas bo čuval. Ko nam rane zacelijo, lahko koj odpotujemo.«

Vrnila sva se v tabor.

Poiskal sem Lindsaya in mu povedal, da bomo potovali v Kadhimên in v Bagdâd in mogoče tudi v Kerbelo.

»Bo nevarno, sir?« je vprašal.

»Vsekakor. Po ozemlju roparskih Džerboa bomo marsikaj doživeli, mislim, Kadhimên in Bagdâd za naju ravno ne bodeta posebno nevarni mesti, pač pa Kerbela. V Kerbeli vas enostavno raztrgajo, če vas spoznajo —.«

»Well!« je dejal hladno. »Torej pojdem v Kerbelo.«

IZ BAGDÂDA V STAMBÛL

DRUGI ZVEZEK

KARAVANA SMRTI

V MARIBORU 1930

TISK IN ZALOGA TISKARNE SV. CIRILA V MARIBORU

VSEBINA:

	Str.
1. Izdajalec Saduk	7
2. V mestu „Tisoč in ene noči“	201
3. Pri „babilonskem stolpu“	266

Do nemškem izvirniku

K. MAYA

avtoriziran prevod

I.

Izdajalec Saduk.

Taborili smo tistikrat ob gornjem teku Džale.

Dela ni bilo nobenega, počivali smo, celili naše rane, lenarili ter uživali bogato in radodarno gostoljubnost Hasan Ardšir mirze.

Počitka smo bili pravzaprav vsi zelo potrebni. Že od Môsula sem smo bili neprestano na potu. Le pri gumrijskem beju smo si nekoliko oddahnili, sicer pa smo brez večjega odmora nepretrgano potovali od tabora do tabora, od enega doživljaja do drugega, iz nevarnosti v nevarnost. Posebno jaz sem trpel, ker sem, prostovoljno seve, prevzel na svoje rame skoraj vso skrb za našo varnost.

Hasan Ardšir mirza se je pred begom iz domovine temeljito preskrbel z vsem potrebnim za dolgo pot v Kerbelo in v Hadramaut, kamor je bil namenjen. Imel je med svojimi zalogami celò užitke, ki bi jih človek v kurdijskih gorah tudi za drag denar ne dobil. Zato mi ni treba ponavljati, da se nam je dobro godilo.

Tudi družba je bila prijetna. Mirza je bil izobražen človek, mož brez običajnih orientalskih predsodkov, dalo se je z njim govoriti. In celò dame smo imeli v naši družbi, soprogo Hasan Ardšir mirze in njegovo sestro Bendo ter staro Alwo, služabnico. Prvih dveh seve nismo drugače videli ko od daleč, in še tedaj sta bili zastrti. Le enkrat sem ju videl v obraz, to je bilo tistikrat, ko sem se prvič prebudil iz globoke omotice, posledice ran, ki sem jih dobil pri napadu Bebbehov.

Za tako odlično družbo se mi trije, Lindsay, jaz in Halef, pravzaprav nismo več spodobili. Da se že

dolgo nismo brili, tega mi pač ni treba posebej omenjati. Pa tudi naša obleka je bila vse prej za strašilo v proso ko pa za med družbo. V boljšem kraju bi se ne bili smeli pokazati v njej. V večjem mestu pa bi nas bili gotovo prijeli, misleč da smo potepuhi.

Saj smo pa tudi dan in noč tičali v njej, jezdili, hodili, se plazili po goščavah in pustinjah, sedeli ob taborskih ognjih, tudi spali, — in vse to že nekaj mesecev sem. Takile potopisi se sicer prijetno pripovedujejo in prijetno berejo, marsikaj človek v njih pove in marsikaj se iz njih zve, — toda marsikaj je treba tudi molče preiti, ker je neprijetno, o takih »doživljajih« govoriti. In med take doživljaje spada tudi vprašanje o obleki in o perilu. Kdor potuje iz mesta v mesto, kdor prebiva v hotelih, ta seve lahko vsak teden in še večkrat menja perilo, si osnaži in popravi obleko, jo zamenja z drugo, ki jo ima s seboj v kovčegu. Kdor pa jezdi po puščavah in po divjih gorah, kdor spi na golih tleh in nima druga s seboj ko puško, municijo in nekaj najpotrebnejše drobnarije, nobenega kovčega, nobene vreče, — ta seve ne more misliti na sveže perilo, na snažno in celo obleko in na druge take udobnosti, zadovoljen mora biti, če ob koncu potovanja vobče še visi obleka v cunjah od njega.

Hasan Ardšir mirza je posebej naju z Angležem smehljaje gledal. Bila sva v primeri z njim res prava klateža in skrajni čas je že bil, da sva si omislila novo obleko.

Nekoč sva spet sedela zunaj tabora v mehki mahovini pod senčnatimi kostanji in snovala načrte za naše potovanje v Bagdâd in v Kerbelo, kamor bi bil vkljub nevarnosti tudi jaz rad šel.

»Prišli bomo kmalu v Bagdâd,« je pravil, »in zato bi te rad poprej še nečesa prosil —!«

»Govori, mirza!«

»Pred odhodom iz domovine sem se z vsem bogato založil, tudi z obleko. Vem namreč, da se

na potovanju obleka zelo obrabi. In tudi v Hadramautu ni dobrih trgovin z obleko.

Moj gost si in boš moj gost tudi v Bagdâdu, ti in tvoja spremljevalca. Vaša obleka pa že res ni več za med ljudi, — ali vam smem ponuditi novo obleko iz svojih zalog?»

Smehljaje je gledal moj cunjavi burnus.

Mož je seveda prav govoril. V taki obleki se s sijajnim Hasanom nisva smela pokazati na bagdâdskih ulicah —.

Pa njegova ponudba je imela tudi svojo senčno stran.

Predvsem sem vedel, da Anglež ne bo hotel ničesar zastonj. Prav tako dobro pa sem tudi vedel, da si Hasan Ardšir mirza ne bo pustil obleke plačati. Tudi meni samemu se ni zdelo posebno častno, če bi bil koj prve dni, odkar sva se pogodila za skupno potovanje, že sprejemal darove od njega. Nisem še čisto natančno poznal njegovega značaja, nekoliko previdnosti v občevanju ni moglo škodovati.

Sicer pa smo bili kvečjemu čez teden dni že v Bagdâdu in tam smo se lahko opremili, ne da bi nam bilo treba sprejemati darove. Kaj pa so si o meni in o moji zunanosti beduini med potom mislili, to mi je bilo pač čisto vseeno. Pristen beduin ne pogleda, kako je oblečen tujec, ki ga sreča, ampak kak je njegov konj in kaka je njegova puška. In v teh rečeh sem vedel, da bom vzbujal zavist vseh, ki me bodo srečali. Kvečjemu si je tak sin puščave lahko mislil, da sem konjski tat. Ta »poklic« pa je bil po njegovih nazorih bolj časten ko sramoten za mene.

Odgovoril sem torej:

»Hvala ti, Hasan Ardšir mirza! Vem, da nam hočeš dobro. Pa prosim te, govoriva o tej zadevi šele, ko pridemo v Kadhimên! Za beduine iz rodu Džerboa sem dovolj dobro oblečen in tistih pet, šest

dni do Bagdâda bo obleka že še držala. Mislim, da bomo —.«

Umolknil sem.

Zazdelo se mi je, da čujem za murvinim grmom, ob katerem sva sedela, rahel šum.

Tudi mirza ga je čul.

»Ne daj se motiti, emir« je dejal. »Kaka živalica bo, morebiti martinček ali pa kača. Ali pa kaka ptica.«

»O, moje uho je izkušeno, studiral sem vse vrste gozdnih glasov in dobro znam ločiti šum, ki ga povzroča žival, od šuma, ki ga povzroča človek, če se plazi po gozdu. Tamle v grmu se ne skriva žival, človek je!«

Naglo sem vstal in pohitel v širokem polkrogu za grm.

Res je tičal človek v njem. Eden izmed Perzovih ljudi je bil. Prijel sem ga.

»Kaj počenjaš tu v grmu?« sem ga vprašal.

Ni mi odgovoril.

»Govori, sicer ti odprem usta!«

Odprl je usta, pa ni spravil iz njih druga ko nerazumljivo brbljanje.

Že sem mislil, da se le dela tako, ko je pristopil mirza.

»Saduk je —?« se je čudil. »Ta ti seveda ne more odgovoriti! Nem je.«

»Česa pa je iskal tu za grmom?«

»Povedal mi bo, razumem ga.«

»Hm —! Sliši torej dobro?«

»Da.«

Obrnil se je k Saduku.

»Saduk, kaj si počenjal za najinim hrbtom?«

Saduk je odprl pest in pokazal prgišče zelišč in brinjevih jagod ter s kretnjami svojemu gospodarju nekaj dopovedoval.

»Odkod si prišel?« ga je vprašal.

Pokazal je nazaj v gozd.

»Si vedel, da tu sediva?«

Odkimal je.

»Si čul, kaj sva govorila?«

Spet je odkimal.

»Torej pojdi pa naju ne moti več!«

Odšel je in mirza mi je razlagal:

»Alwa mu je naročila, naj nabere gozdnih zelišč in brinjevih jagod, v kuhinji jih potrebujejo za začimbo pri pečenki. Saj veš, danes dobimo divjačino, divje kure —! Čisto slučajno je prišel za grm.«

»In prisluškovall!«

»Saj si videl, da je zanikal!«

»Ne verjamem mu!«

»O, Saduk je zvest človek!«

»Zvest —? Njegov obraz mi ne ugaja. Človek z oglato čeljustno kostjo ni odkritosrčen. Morebiti je to predsodek, pa dosedaj sem se še vsikdar prepričal, da je res tako.«

»Po krivem ga obsojaš, emir! Ta človek je zvest in pošten. Požrtvovalno mi služi že dolga leta.«

»Ali je nem od rojstva?«

»Ne.«

»Torej je izgubil dar govora?«

»Da.«

»Kako? Kedaj?«

Mirza je bil na mah redkobeseden. Nazadnje je umolknil. Morebiti je bilo moje popraševanje vsiljivo.

Šele čez nekaj časa je odgovoril:

»Nima več jezika.«

»Ah —! In prej je govoril?«

»Da.«

»Torej je izgubil jezik po kaki bolezni?«

»Ne.«

»Hm —! So mu ga odrezali —?«

»Žal!« je dejal počasi.

Z grozo sem mislil na kruto, dandanes hvala-

boгу že redko kaznen, da izrežejo ali celo iztrgajo jezik zločincu, ki se je z njim pregrešil. Ta nečloveška kazen je bila v navadi posebno na Jutrovem in v nekaterih državah Amerike.

»Hasan Ardšir mirza,« sem povzel, »vidim, da ne govoriš rad o tej zadevi. Pa tale Saduk mi ne ugaja, nikdar bi mu ne zaupal, in sumljivo se mi zdi, da je med najinim pogovorom tičal za grmom. Le samo pomisli, da sva govorila o potovanju v Bagdād! Nisem radoveden, pa vajen sem, da se v nevarnih položajih brigam za vsako malenkost. Prosim te, pripoveduj mi, kako je bilo, da je izgubil jezik!«

»Preizkusil sem ga, emir! Zvest je in pošten. Pa zvedel boš, zakaj ga je moj oče tako hudo kaznoval.«

»Tvoj oče —? Ah —! To je važno!«

»Motiš se, emir! Poslušaj!

Tale Saduk je služil od mladih let pri mojem očetu. Bil je njegov oproda, pa tudi njegov sel, prenašal je njegova povelja in naročila. Kot sel je mnogokrat prišel tudi v hišo velikega duhovna. Tam je videl njegovo hčerko. Ugajala mu je, tudi sam je bil lep človek.

Ko je nekoč hodila po vrtu med cvetlicami, je skočil čez zid in ji govoril o svoji ljubezni. Duhoven ga je videl in ga dal prijeti. Tako dejanje je namreč pri nas strogo kaznivo.

Iz posebnih ozirov do mojega očeta ga ni izročil sodniji, ki bi ga bila na smrt obsodila, pač pa je zahteval, da mu mora oče jezik odrezati, ker je z jezikom grešil. Oče bi tega nikdar ne bil storil, toda veliki duhoven je bil vplivna osebnost in povrh se je moral oče še posebej ozirati nanj. Poklical je torej lekarnarja, ki je bil obenem slaven zdravnik, in ta je Saduku izrezal jezik.«

»Taka kazen je hujša ko smrt. In Saduk je vkljub temu ostal pri tvojem očetu v službi?«

»Da. In s potrpežljivo vdanostjo je prenašal bolečine, kajti zelo krotek in miren človek je po svojem značaju.

Toda prokletstvo je viselo nad tem dejanjem.«

»Kako to?«

»Veliki duhoven je umrl za zastrupljenjem, zdravnika so našli nekega jutra umorjenega pred vrati lekarne. In dekle je utonilo. Vozila se je po jezeru, neznanec z zaigranim obrazom je s svojim čolnom trčil ob njenega in ga prevrgel.«

»Zelo čudno —! Ali so izsledili storilce?«

»Ne.«

»In nikogar niste sumili? Niste mislili na osveto?«

»Vem, kaj si misliš, emir! Pa tvoje slutnje niso opravičene! Kajti Saduk je bil pogosto bolan in prav tiste dni je ležal bolan v svoji sobi.«

»In tudi tvoj oče ni umrl naravne smrti?«

»Ne. Nekoč je jezdil na sprehod. Saduk in neki poročnik sta ga spremljala. Napadli so jih iz zasede, oče in poročnik sta padla, Saduk sam se je rešil, pa dobil precej nevarno rano.«

»Hm —! In Saduk ni spoznal napadalcev?«

»Tema je bila. Enega izmed morilcev je spoznal, bil je — smrtni sovražnik očetov.«

»In nad njim si se maščeval?«

»Sodniki so morilca oprostili, vkljub temu je — mrtev.«

Njegov obraz mi je dovolj jasno povedal, kake smrti je umrl morilec njegovega očeta.

Mirza je zamahnil z roko in rekel:

»Minilo je —! Vrniva se v tabor!«

Šel je.

Ostal sem še nekaj časa, moral sem premisliti in preudariti, kar sem pravkar čul.

Tisti Saduk je bil ali docela nesebičen človek, kakršnih je le malo najti, — ali pa je bil zelo nevaren in prebrisan zločinec. Sklenil sem, da ga bom

ostro opazoval. In ne samo radi varnosti Hasanove. Nj mi bilo vseeno, s kom da potujem po divjini in še posebej v družbi begunca, ki je imel vsekakor burno preteklost za seboj.

Tistega popoldne sem vzel repetirko, poklical Dojana in šel na sprehod.

Rana se mi je dobro celila, mrzlica je popustila in sprehod, sem upal, mi bo dobro del. Sir Lindsay se mi je ponujal, da me bo spremljal, pa sem hvaležno odklonil, rajši sem bil sam. Nameraval sem namreč po stari navadi predvsem pregledati okolično tabora, ali ni morebiti sumljivih ljudi v bližini.

Pri tem pa mi je bil sir Lindsay le napoti. Glavna stvar pri takem poizvedovanju je namreč, da previdno iščeš kritje, bistro poslušáš in tudi vohaš, da kolikormogoče zabrišeš lastno sled pa paziš, ali ni kje sledov tujih ljudi. In o vsem tem Anglež seve ni imel niti pojma.

Obšel sem nekaterekrati tabor v vedno širših krogih, pa nisem nič našel. Ko pa sem prišel do reke, sem opazil, da je trava ob bregu pohojena.

Sled je bila sveža in nobeden naših ljudi, kolikor sem vedel, tisti dan ni šel k reki. Stvar se mi je zdela sumljiva in pravkar sem hotel stopiti bliže, ko je zašumelo za menoj.

Brž sem stopil za bližnji grm in počenil. Čul sem korake in koj nato je prišel izza grmovja — Saduk, nemi perzijski sluga.

Previdno se je ozrl na vse strani in ko ni nikogar opazil, je šel k reki, na kraj, kjer je bila trava pohojena. Poteptal jo je še močneje in se vrnil, odkoder je prišel. Ob robu goščave se je obrnil in se ozrl nekam po grmovju.

Smuknil je mimo mene. Šinil sem za njim, ga zagrabil za vrat in mu prisolil zaušnico, da je omahnil.

»Izdajalec! Kaj počenjaš tu?« sem ga nahrul.

Odgovoriti ni mogel, le nerazumljive glasove je dajal od sebe. Silno se me je prestrašil.

Vzel sem repetirko v roke in mu rekel:

»Ali vidiš tole puško? Če ne storiš nemudoma, kar ti bom sedajle naročil, te takoj ustrelim. Vzemi svojo kučmo,« — nosil je običajno koničasto perzijsko kučmo iz ovčje kože — »zajmi vode in polij pohojeno travo, da se bo spet zravnila! In še z rokami boš popravljaj!«

Zakrilil je z rokami, ne vem, ali je hotel ugovarjati ali se opravičevati, pa ko sem dvignil puško, je brž ubogal in med delom neprestano škilil na puškino cev.

»Sedaj pa pojdi,« sem mu dejal, »bova pogledala, zakaj si se po tistem grmovju tamle tako pozorno oziral!«

Preiskal sem grmovje, po katerem se je ogledoval, in našel na dveh grmih šope trave. Grma sta bila kakih dvajset čevljev narazen.

»Glej, glej! Trava na grmu —! Kako je prišla na grm?«

Neumno je gledal Saduk.

»Ker trava ne raste na grmovju, jo je nekdo namenoma obesil. Zakaj?«

Spet me je gledal vprašaje in nedolžno.

»Znamenje je napravil, veš! Zanimiva reč! Poberi tiste šope pa jih vrzi v vodo!«

Ubogal je.

»Takole!« sem pravil. »Sedaj pa pojdiva v tabor. Šel boš naprej in če se boš obotavljal ali pa skušal uiti, te bo raztrgal tale moj pes ali pa te kratkomalo ustrelim.«

Slutnja me ni varala, — nemi Perz je pripravljaj izdajstvo. Kaj je nameraval, to sem moral seve šele natančno doznati. Sumil sem le, da dela v sporazumu z nekom, ki je utegnil biti v naši neposredni bližini.

Ko sva prišla v tabor, sem dal poklicati mirzo. Koj je prišel in se zelo začudil.

»Kaj je? Zakaj držiš Saduka za suknjo?«

»Ker je moj ujetnik. Izdajalec je. Tvoji sovražniki te zasledujejo, tale tvoj »zvesti« služabnik pa jim z dogovorjenimi znamenji kaže pot, da te bodo laže našli. Videl sem ga, kako je spodaj pri reki teptal travo, in na grmu so viseli šopi trave, ki bi naj tvojim zasledovalcem izdali, kod se najhitreje pride v tabor.«

»To ni mogoče!«

»Pa je! Vprašaj ga sam! Če se bodeta le znala sporazumeti.«

Izpraševal ga je in Saduk mu je odgovarjal z znamenji. Pa druga ni zvedel, ko da Saduk ne razume, kaj da pravzaprav hočem od njega.

»Vidiš, da je nedolžen!« je trdovratno pravil mirza.

»Pa dobro!« sem dejal. »Bom pa jaz mesto tebe poiskal dokazov, da je kriv. Upam, da se mi bo posrečilo.«

Vzemi puško in pojdi z menoj! Povej pa prej svojim ljudem, da bodo moji tovariši vsakega ustrelili, ki bi skušal Saduka osvoboditi. Čuvajo se naj! Moji tovariši ne poznajo šale v takih rečeh! In spodaj ob robu postavi stražo, da opozori tabor, če bi se bližala nevarnost!«

»Kam pojdeva?«

»Doli k reki, sledov iskat!«

»Peš ali na konjih?«

»Kako daleč je od tod do kraja, kjer ste tabo-rili, preden smo se srečali?«

»Šest ur smo jezdili.«

»Šest ur? Torej danes ne prispeva. Stopila bova peš nekoliko ob reki navzgor. Pokazal ti bom, kako »zvesto« ti služi tvoj Saduk!«

Šel je po puško.

Izročil sem ujetnika Angležu in Halefu in jima pripovedoval o njegovem sumljivem obnašanju. Zvezala sta ga in ga posadila medse. V varnih rokah je bil.

Nato sva šla z mirzo k reki.

Sredi pobočja sem zavzet obstal.

Na grmu ob posušeni mlaki je visel šop trave, prav tak, kakor so bili tisti, ki jih je moral Saduk v vodo pometati.

»Stoj, mirza! Kaj je to!« sem ga opozoril.

»Trava,« je dejal nedolžno.

»Ali raste trava na grmovju?«

»Alláh —! Ne! Nekdo jo je obesil na grmovje!

Pa kdo —?«

»Kdo drug ko Saduk! Pojdi, stopila bova dvajset čevljev na desno. Tam, slutim, bo viselo drugo tako znamenje.«

Šla sva in res našla spet šop trave na grmu.

»Hm —!« je dvomil mirza. »Ali ni trava že pred nama tule visela?«

»O Hasan Ardšir mirza, kaka sreča za tvoje dostojanstvo, da le jaz sam čujem tvoje besede —!«

»Zakaj?« je rahlo nagubal čelo.

»Poglej si tole travo! Ali je ovenela ali sveža?«

»Hm —! Sveža je in zelena.«

»In koliko časa je minilo, odkar taboriš ob Džali?«

»Mnogo dni že —. Ah, razumem te! Da je visela trava že pred nami na grmu, bi bila že zdavnaj zvenela —!«

»Da! Niti pol dneva ne visi, čisto sveža je še.

Pa pojdiva k reki, kjer sem v čisto enaki razdalji našel prva taka znamenja. Tisti tvoj sluga je čisto točno zaznamoval dvajset čevljev široko pot od reke do našega tabora! Tam bi nas bili tvoji sovražniki napadli in pomorili, prav kakor je bil umorjen tvoj oče in lekarnar in veliki duhoven in njegova hčerka.«

»Gospod, če bi bilo res —?!«

»Res je, ti pravim! Si dober pešec?«

»Za silo že.«

»Si še upaš najti pot, po kateri ste hodili?«

»Da, našel jo bom.«

»Torej pojdiva!«

Šla sva ob reki navzgor in kmalu našla mesto, kjer sem s svojimi tovariši taboril, preden smo hiteli Perzom na pomoč. Prišli smo tistikrat od severa, na tistem mestu pa reka ostro zavije proti vzhodu. Šla sva za ovinkom ter čez nekaj časa našla na desni strani močno vrbo in na njej dve široki zarezi.

»V kakem redu ste navadno potovali?« sem vprašal Perza.

»Tahterwan na sredi, pred njim in za njim pa moji ljudje.«

»Pri katerem oddelku je jezdil Saduk?«

»Vedno je jezdil z zadnjim oddelkom in — ah, sedaj se spominjam! Pogosto je zaostal. Velik prijatelj je cvetlic pa jih je ogledoval in nabiral.«

»Lep prijatelj cvetlic! Zaostajal je, da je neopazeno puščal znamenja tvojim zasledovalcem! Take so bile tiste cvetlice, ki jih je nabiral! Tvoj Saduk je prekanjen, nevaren človek!«

»Ali si spet našel kako znamenje?«

»Tule poglej!« sem mu pokazal zareze na vrbi.
»Pojdi, našla jih bova še več!«

Čez četrte ure se je reka močno razširila, skoraj trikrat širša je bila ko niže spodaj. Plitva je bila in ni je bilo težko prebresti.

Mirza je obstal in pokazal na mlado brezo, nalomljen vrh je imela.

»Ali je tole tudi znamenje?« se je nasmehnil.

Ogledal sem si drevo.

»Seveda je znamenje! Poglej si brezo in če hočeš, še tudi druga drevesa v bližini! Poglej si tudi smer hribovja tod okoli, pa boš moral priznati, da veje veter po tej dolini le od zapada. Noben severnih, noben južnik in noben vzhodnik ne pride v tej dolini do take moči, da bi nalomil vrh takemule prožnemu drevesu kakor je breza. In vendar je na-

lomljen in kaže naravnost na zapad! Ali ni to čudno?»

»Hm —! Seveda —!»

»In poglej si ulomljeno mesto! Les še ni počrnel, torej še ni dolgo temu, kar je vrh nalomljen. Kvečjemu nekaj dni. Vrh je nalomljen torej v času, odkar ste tod mimo prišli.

Ali je bil te dni v Džalini dolini hud vihar?»

»Ne.«

»Tudi mi nismo nobenega doživeli. Vihar torej ni ulomil vrha. In nalomljeni vrh kaže proti zapadu, v smer, kamor ste potovali! Drevo je nekdo nalašč nalomil, ti pravim!

Pa pojdiva dalje!»

»Bova plavala črez reko?»

»Plavala? Zakaj?»

»Ker smo tukaj reko prebredli.«

»Mislim, da ne bo treba plavati. Reka je plitva, prebredla jo bova. In glavo stavim, da bova na drugi strani, točno na mestu, kjer ste šli v vodo, spet našla znamenja.«

Slekla sva vrhnjo obleko, jo zavila v klopčič, si ga privezala na glavo in šla v vodo. Segala nama je komaj do kolen, tu pa tam malo više, le enkrat mi je segala do pazduhe.

Na drugem bregu je Perz takoj videl, da sem prav govoril. Trdo ob reki je rastle divja trta in njene mladike so bile upognjene in zvezane v obliki obokanih vrat.

Vznemirjen je ogledoval spletene mladike. Smeh ga je minil, spoznanje je prihajalo.

»Tule ste šli v reko, kajne?» sem vprašal.

»Da.«

»Še dvomiš —?»

Ni odgovoril, le čelo je gubal in zamišljen zrl v Džalo.

»Ali je imel Saduk pri prehodu čas splesti tale vrata?»

»Da. Dobro se še spominjam, kako je bilo. Kamele niso hotele v vodo, s trudom smo jih spravili črez. Saduk je bil zadnji, pustil je konja na tej strani in vlekel kamele črez reko in potem se je vrnil po konja, pa sam.«

»Prebrisan človek pa je, tale Saduk! Ali mi sedaj verjameš, da pripravlja izdajstvo?«

»Emir, bojim se, da bo le res, kar si pravil!

Toda tamle zunaj na ravnini ni drevja ne grmovja! Kaka znamenja pa je tam dajal?«

»Bova že videla. Iz katere smeri ste prišli k reki?«

»Od vzhoda. Tamle je —.«

Prekinil se je, oči so mu prestrašene obstale nekje na ravnini. Dvignil je roko in rekel:

»Emir, poglej! Kaj je tamle —?«

Pogledal sem in se skoraj sam tudi prestrašil.

Po ravnini, vzhodno od reke, se je pomikala temna, ravna črta naravnost proti nama.

»So tisto tamle jezdec?« je vprašal Perz.

»Seveda so! Brž nazaj črez reko! Tu se ni kam skriti, na oni strani pa je grmovja in skalovja dovolj.«

Hitro sva prebredla reko in si poiskala v grmovju varno zavetišče, odkoder sva lahko opazovala sumljive jezdece. Tudi oblekla sva se šele za grmovjem.

»Kdo bi bili ti ljudje?« je v skrbeh vprašal Perz.

»Hm —! Vsekakor tod ne pelje nobena karavanska pot. Pa plitvino lahko da poznajo tudi drugi ljudje —. Počakati morava, da kaj več vidiva in slišiva.«

V koraku so prijezdili in obstali na bregu. Tako blizu so nama bili, da sva razločno videla njihove obraze.

»O jej —!« je prestrašeno šepnil Perz. »Perzijski vojaki so —!«

»Tukaj na turških tleh —?« sem dvomil.

»Saj vidiš, da so se preoblekli v beduine!«

»Kako pa veš, da so Perzi?«

»Ker poznam njihovega poveljnika. Moj podložnik je bil. Tamle tisti je, ki stoji pri divji trti.«

»Kak čin ima?«

»Susbaši — stotnik — je, Maktûb aga mu je ime, sin Ejjub kana je, predrzen, nevaren človek.«

Videla sva, kako je poveljnik ostro opazoval trto, se obrnil k svojim ljudem, pokazal na vrata in pognal konja v vodo. Četa je pojezdila za njim.

»Emîr,« je ves razburjen šepetal mirza, »v vsem si pravo zadel! Tile ljudje so odposlani, da mene primejo. Tamle je še eden, ki ga tudi dobro poznam, pendžabaši — poročnik — Omram, Sadukov nečak. Allâh, kaj bo, če naju najdejo —! Tvoj hrt naju menda ja ne bo izdal?«

»Ne. Ne bo se genil.«

Naštela sva trideset jezdecev. Njihov vodja je bil drzen, divji človek, to mu je bilo videti.

Ko so prebredli reko, je obstal pri brezi in se nasmejaj.

»Tisoč vragov!« je vzkliknil. »Pojdi sem, pendžabaši!«

Mlad, neznamen Perz je prijezdil k susbašiju, ogledovala sta si brezo.

»Spet znamenje!« je dejal.

»Da! Popolnoma se lahko zanesemo na tvojega strica! In znamenje kaže proti zapadu! Jezditi moramo torej ob reki navzdol. Naprej!«

Jezdili so trdo mimo naju, pa niso ničesar opazili. Na sledove se ti ljudje pač niso prav nič razumeli.

»No, mirza, si sedaj prepričan, da je res, kar sem pravil?«

»Popolnoma sem prepričan, gospod! Pa sedaj ni časa za besede, treba je nekaj ukreniti!«

»Ukreniti? Kaj? Ničesar druga ne moreva ukreniti, ko da previdno stopiva za njimi in jih opazujemo.«

Zlezla sva iz skrivališča in šla za njimi, previdno iskajoč kritja za drevjem in grmovjem. Na srečo so jezdili v koraku, lahko sva jih dohajala.

Čez četrto ure so prišli na taborišče, odkoder je Mohammed Emin jezdil v smrt. Obstali so in si ogledovali sledove tabora.

Midva pa sva krenila na desno v grmovje in kar moč hitela v breg k našim ljudem. Deset minut daleč je bilo, pa preletela sva pot v polovici časa. Mirza je sopihal in hlatal za sapo, jaz pa sem bil ves poten.

Pogledal sem po taboru, vse je bilo v redu.

»Bodite tiho! Sovražnik je blizu!« je naročil mirza in že sva spet šinila skozi grmovje po bregu navzdol in na kraj, kjer smo postavili stražo.

In komaj minuto pozneje so prijezdili. Ustavili so se ravno nama nasproti.

»Tule bi bil lep prostor za tabor!« je menil susbaši. »Kaj misliš, Omram?«

»Dan gre h kraju, gospod,« je odgovoril pendžabaši, »treba bo misliti na prenočišče. Kraj je res pripraven.«

»Dobro, pa ostanimo tu. Vode je dovolj in trave tudi.«

Ta susbašijev sklep je bil proti vsem mojim računom. Položaj je bil za nas naravnost nevaren.

Zabrisali smo sicer vse sledove, kolikor se je dalo, pa na kraju, kjer smo prvo noč po bitki taboreli, tam, kjer sem ležal v nezavesti, je taborski ogenj ožgal travo in posmodil zemljo in teh sledov nismo mogli čisto skriti. Le tam, kjer je Saduk travo pohodil, ni bilo mnogo več videti, trava se je spet zravnila.

Tudi Ardšir mirza se je prestrašil.

»Allâh illâ 'llâh —! Kaj bomo sedaj? Sovražnik nam je čisto blizu, našel nas bo —!«

»Zaenkrat nas še ni našel in nocoj nas še tudi ne bodo šli iskat, ker bo kmalu tema. Do jutri imamo še časa dovolj, da lahko mirno preudarimo položaj in ukrenemo, kar bo najboljše za našo varnost.«

»Kaj pa boš sedaj storil?«

»Opazoval jih bom.«

»Ti sam —?«

»Da. Za opazovanje smo trije čisto odveč, eden zadostuje. Enega samega bodo tudi težje našli.

Jaz bom ostal tu, vidva s stražo pa se vrnita v tabor in vzemita hrta s seboj. Pripravite se za najhujše! Ako slišite glas mojega samokresa, še ne bo prenevarno za mene, lahko ostanete. Ako pa čujete nagle glasove moje repetirke, sem v nevarnosti in nemudoma mi morate priti na pomoč. In hadži Halef Omar mi naj prinese mojo težko medvedarico!«

»Torej res misliš ostati sam blizu sovražnika?«

»Da.«

»Emir, to je prenevarno! Ne smem te pustiti samega!«

»Bolj sem varén ko vi gori v taboru! Le miren bodi pa pojdi! Res si mi napotil!«

Le nerad je odšel.

Sam sem ostal. V takih položajih sem vedno najrajši sam, nezkušeni ljudje me samo motijo in ovirajo. Nevarnosti pa tudi ni bilo nobene posebne. Nevarno bi bilo le, če bi se susbašiju zahotelo, da bi šel brskat po grmovju krog tabora. Pa ta perzijski konjiški stotnik je bil vse drugo prej ko previden indijanski glavar, ki najskrbneje preišče vso okolico, preden se utabori.

Še na misel mu ni prišlo, temu susbašiju, da bi vsaj samo pogledal po tleh na kraju, kjer so tabore, ali pa po bližnji goščavi. Perzi so poskakali s konj, jim odvzeli sedla in jih pognali po trati. Konji

so nemudoma zdirjali k vodi in se razkropili na vse strani. Najbrž je vsak poznal glas svojega gospodarja. Ljudje so vrgli v stran svoje sulice in pometali po tleh brez vsakega reda sedla in prtljago ter polegli po trati, kjer se je kateremu zljubilo.

Le pendžabaši je stopil po taborišču in gledal po tleh. Naletel je na naše zapuščeno ognjišče.

»Hej, grom in strela!« je vzkliknil. »Kaj pa je to?«

»Kaj je?« je skočil susbaši na noge.

»Tule je nekdo kuril! Najbrž so tu taborili.«

»Res? Kje pa?«

»Tule!«

Susbaši je pohitel bliže, si ogledoval sledove ter povedal duhovito:

»Res so kurili. Ali je kje kako znamenje?«

»Nobenega nisem našel,« je povedal poročnik.

»Najbrž Saduk ni imel časa. Jutri bomo našli nove sledove.«

Pendžabašijeve besede so me navdahnile z izvrstno mislijo. Sklenil sem, da jo bom nemudoma uresničil.

Poročnik pa je nadaljeval:

»Tule tudi mi lahko zanetimo. Hej, nanosite suhih vej pa pripravite moke, da si spečemo kruha!«

Teh ljudi se mi res ni bilo treba bati. Susbaši se je utaboril skrajno malomarno, naravnost neprevidno. Ko je našel ognjišče, bi bil moral pogledati še za drugimi sledovi, vsaj zanimati bi se bil moral, kam smo odšli in ali nismo morebiti še kje v bližini.

Pa ni se zmenil več za sledove. Malomarno se je spet zleknil v travo in gledal, kako so njegovi ljudje »kruh pekli«.

Najprvo so zanetili velikanski ogenj, da ga je bilo gotovo miljo daleč videti, nato pa pripravili »testo«. Na ploščate kamene so nasuli moke, jo močili z vodo iz reke, mešali, valjali, gnetli, stiskali in nazadnje izobličili ozke, podolgovate cmoke. Te

so nataknili na sulice in jih pražili nad ognjem. Tako si je vsak sam »spekel« svoj kruh. To polsirovo in polsežgano testo so gladno trgali z zobmi in hlastno požirali.

In ta »kruh«, nesoljen seve, je bil vsa njihova večerja. Napili pa so se vode iz Džale.

Ko je zahajalo solnce, so malomarno zmolili svoj mogreb, večerno molitev, pa polegli krog ognja in si pripovedovali tisoč in enkrat že ponovljene zgodbe iz »Tisoč in ene noči«.

Uvidel sem, da sem v tej družbi pravzaprav čisto odveč. Zlezal sem iz grma in odšel v naš tabor.

Ta je kazal seve čisto drugačno sliko. Nobenega ognja ni bilo videti, vsak je tiho sedel v temi na svojem mestu, z napeto puško v roki, pripravljen na napad. Saduk je ležal med Angležem in Halefom. Podvojili so mu vezi in mu še usta zamašili.

Radovedno me je sprejel Perz.

»Kako je, emir?«

»Dobro.«

»Torej so odšli?«

»Ne še.«

»Pa praviš, da je dobro —!«

»Ker so tile perzijski vojaki s svojim junaškim in strašnim Maktúb ago vred največji tepci, ki sem jih kedaj srečal. Naše sledove so videli, deset minut oddaljeni od nas taborijo, pa nas niso našli. Če ostanemo vso noč mirno v taboru, bodo jutri zarana odšli pa nas niti videli ne bodo.

Halef, ali je tvoja noža že toliko boljša, da bi lahko prišel do njihovega tabora?«

»Da, gospod!«

»Torej jih izročim tebi. Vem, da se lahko zanesem na tebe. Pojdi doli na stražo pa jih opazuj, dokler te ne zamenjam.«

Koj je bil pripravljen.

»Kje me boš našel, gospod?«

»Zakurili so in prav nad ognjem, više v hribu, stoji stara, preperela piniya. Pri njej te bom iskal.«

»Koj pojdem, gospod! Puško bom pustil doma. Napoti mi je. Moj nož je oster in hiter in če bo kateremu tistih tepcev na misel prišlo, da bi se mi približal, bo še v džehenni mislil na hadži Halef Omarja. Allâhi — wallâhi — tallâhi —, tako sem rekel in tako bo!«

Tiho je smuknil v goščavo.

Njegov sosed, sir Lindsaj, me je nepotrpežljivo potegnil za rokav.

»Master —!«

»Kaj je?«

»Kam ste zašli s svojim spominom —?«

»Ali sem kaj pozabil?«

»Strašno —! Še vprašate? Tule sedim in besedice ne razumem —! Na mene ste pozabili! Nič ne vem, kaj se godi. Le toliko vem, da so spodaj nekje perzijski vojaki, druga pa nič. Povejte mi no, kaj je in kako bo!«

Pripovedoval sem mu, pa že me je tudi mirza vlekkel za rokav. Predolgo sem mu govoril. Prekinil me je:

»Emir, ali smem nazaj doli v tabor?«

»Zakaj?«

»Rad bi poslušal, kaj se menijo o meni.«

»Ne bo šlo! Je prenevarno za tebe in za nas vse.«

»Nevarno? Zakaj neki?«

»Ali se znaš neslišno plaziti čez korenine, po listju, po grmovju in čez suho vejevje?«

»Znam. Previden bom.«

»Ali bi se znal premagati, če bi te kašelj posilil ali pa kihavec?«

»To ni mogoče!«

»Ni nemogoče, niti težko ni, le vaje je treba. Če zalezuješ sovražnika, ne smeš kašljati in ne ki-

hati, če pa že moraš, se premagaj. Človek, ki mnogo kašlja in kiše, ni za tak posel.

Pa dobro! Poskusila bova. Splazila se bova do njih, morebiti zveva kaj važnega. Pa zapomni si to-le! Če ti pride na kašelj ali pa na kihanje, lezi brž na tla, položi usta trdo na zemljo in si pokrij glavo pa zakašljaj ali pa kihni v zemljo, in če je ponoči, posnemaj glas sove. Tudi to si zapomni, da kdor zalezuje sovražnika, vobče nikdar ne sme skozi nos dihati, da si ne razdraži živcev v nosu in da ga ne napade kihec. Izkušen lovec pa vobče nikdar ne bo kihnil ali pa zakašljaj.

Sedaj pa pojdiva!«

Lezel sem naprej, mirza pa za menoj. Vse sem mu spravljaj s poti, kar bi ga utegnilo ovirati in mu pri plazenju povzročati težave, posebno suhe veje, ki so za novinca v zalezovanju predvsem nevarne, in srečno sva prišla mimo Halefovega skrivališča na rob goščave.

Tam sva se skrila. Le 12 korakov od naju oddaljen je gorel ogenj.

Susbaši in pendžabaši sta sedela trdo ob ognju, drugi pa v polkrogu poleg njiju. Od časa do časa je ošinil svit plamena konje, ki so se pasli ob bregu in ležali po travi.

Hasan Ardšir mirza ni zinil besedice, pa njegovo globoko, nemirno dihanje mi je izdajalo, da je zelo razburjen. Brez dvoma je bil pogumen človek in vešč vojak in znal je sukati svoj kindžal ko malokateri. Toda tega še pač ni doživel, da bi prisluškoval trdo za hrbtom svojih smrtnih sovražnikov. Saj je tudi meni srce glasno bilo, ko sem prvokrat zalezoval četo Siousov, ki so se napotili, da me ujamejo. Po letih pa sem se takim prilikam privadil, hladen in miren sem bil, tudi če sem ležal trdo za hrbtom sovražnika.

Perzi so bili vsekakor prepričani, da blizu in

daleč ni žive duše, govorili so tako glasno, da jih je bilo slišati gotovo še na drugi breg Džale.

Pravkar je dejal pendžabaši:

»Vse kaže, da nismo več daleč od njega.«

»Da. Znamenja so dobra!«

»Koliko časa še misliš, da bomo hodili za njim?«

»Kvečjemu še jutri in pojutrišnjem.«

»In dobili ga bomo. Nič ne sluti.«

»Upam, da bo šlo gladko.«

»Ga boš živega prijel?«

»Če se bo dal živega prijeti, seveda.«

»In ga živega peljal nazaj?«

»Nisem neumen! Povejte, vi možje, ali ga hočete živega ali mrtvega?«

»Mrtvega!« je zadonelo v krogu.

»Zakaj?« se je čudil pendžabaši.

»Ker je za nas tako bolje. Dobili smo povelje, da ga moramo zasledovati in da moramo vsaj njegovo glavo prinesiti domov, če ga že živega ne dobimo v pest. In bolje je za nas, če prinesemo samo njegovo glavo. Kajti če ga privlečemo živega domov, moramo oddati tudi vse, kar najdemo pri njem. Če pa prinesemo samo njegovo glavo, nas za njegovim imetjem nihče ne bo vprašal.«

»Pravijo, da je naložil na kamele ves svoj denar in vse svoje dragocenosti,« je omenil poročnik.

»Da. Ta sin tistega prokletega serdarja je bil silno bogat. Deset kamel je naložil s svojimi zakladi. Dragocen plen bomo dobili in veliko bogastvo si bomo delili!«

»Pa povej, susbaši, kaj boš storil, če se Perz poda v varstvo šejha ali pa turškega uradnika?«

»Vobče ne bom vprašal, v čigavem varstvu da je. Pa tedaj se seve ne smemo izdati, da smo Perzi. Me razumete?«

Sicer pa sploh ne bo imel časa, da bi si poiskal kako tako varstvo, kajti že jutri ali pojutrišnjem ga bomo imeli. Ob zori odpotujemo in spet bomo našli

znamenja, ki nam bodo kazala pot. Ta tepec Hasan Ardšir mirza misli, da Saduk ne zna pisati, ker ne more govoriti. In vendar nam natančno opisuje pot svojega gospodarja! Znamenja, ki nam jih daje, so kakor pismo tako jasna. In povrh nam še tudi res prava pisma piše.«

Napel sem ušesa. Ali je Saduk tudi pismena obvestila puščal svojim zaveznikom? Sklenil sem, da bom poizvedoval pri mirzi in tudi sam porabil Sadukovo sredstvo.

»Sedaj pa ležite spat, vi psi!« je naročal susbaši. »Pozno je že in za počitek ni mnogo časa. Ob zori odidemol!«

Nemudoma so ubogali, se zavili v odeje in kmalu je pač ta in oni teh spoštovanih »junakov« sanjal o sijajnih zakladih, ki bodo jutri ali kvečjemu pojutrišnjem že v njegovih rokah.

Prisluškovanje pa mi je vsaj v enem oziru koristilo. Zvedel sem, da je bil oče Hasan Ardšir mirze serdar, vrhovni general. Mirza je bil torej najmanj tudi general. Nedvomno so bile visoke, vplivne osebe, ki je radi njih moral bežati.

Tiho sva odlezla.

Ko sva bila na varnem, se mirza ni mogel več premagovati. Ves razburjen je dejal:

»Ėmir, tale dva, susbašija in pendžabašija, sem svojčas obsipaval z dobrotami! In glej, kako sta mi hvaležna —! Umreti morata!«

»Nista vredna, da se meniš za nju! Psa sta, ki so ju naščuvali na tebe! Ne jezi se nad njima, jezi se nad njunimi zapovedniki!«

»Umoriti me mislita, oropala bi me rada —!«

»Rada bi. Pa se jima ne bo posrečilo.

Pa o tem bova govorila v taboru. Vrni se, kmalu pridem za teboj!«

Ni rad šel, pa moral sem ga poslati nazaj, naporno delo me je čakalo, le v napotje bi mi bil.

Sklenil sem namreč, da nemudoma izvedem misel, ki mi jo je navdahnila pendžabašijeva opazka o sledovih, katere da bodo drugi dan našli.

Ko ni bilo več slišati mirze, sem se splazil k Halefu in mu dal nova navodila. Nato sem obkrožil tabor Perzov in prišel onstran tabora k reki. Ob njej sem šel dalje proti jugu. Črez dobrih deset minut sem nalomil nizki jelši vrh in ga obrnil tako, da je kazal proti jugu. Šel sem dalje in vsakih deset minut nalomil vejo ali pa vršiček. Ko je reka krenila v oster ovinek, sem obstal. Zaenkrat je bilo znamenj dovolj, ovinek je zelo ustrezal namenom, ki sem jih prihranil za drugo jutro, vrnil sem se v tabor k tovarišem.

Potreboval sem dobri dve uri za svoj sprehod in mirza si je bil že v skrbeh. Anglež pa je bil spet nevoljen.

»Kod ste se potepali, sir?« se je kregal.

»Spodaj sem bil pri Perzih in poskrbel za našo varnost.«

»Da! Vse sami opravite! Jaz pa sedim tu kakor sirota, nič ne razumem, nihče se ne briga za mene. Sit sem takega življenja! Doživljajev bi rad! Plačam! Yes!«

»Pomirite se! Saj sem spet pri vas. In kmalu dobite dela in prilike za doživljaje. Pa še plačati jih ne bo treba.«

»Delo! Doživljaje? Kje?«

»Spodaj ob Džali.«

»Lepo! Izvrstno! Bomo Perze pomorili —?«

»Ne. Le za nos jih bomo vodili.«

»Za nos —? Me jako veseli! Naj bi dobili nosove, kakor ga imam jaz na primer! Ali pa še večjega! Yes!«

»Upam, da bo njihov nos dolg dovolj. Vsaj do Tigrisa mora segati.«

»Sijajno! In kdo bo poleg?«

»Le vi, sir, in jaz!«

»Tem bolje! Kdor sam dela, sam zasluži. Kedaj začneva?«

»Malo pred zoro.«

»Šele? Torej pa pojdem in se še naspim.«

Zavil se je v odejo in res kmalu zdravo smrčal.

Na mene pa je že čakal mirza in pri utici so stale tri ženske postave, radovedne in polne skrbi, da bi čule vesti o zasledovalcih neposredno iz njihovih ust. Predolgo jim je trajalo, da bi čakale na mirzovo poročilo.

»Kje si bil, emir?« me je vprašal.

»Dal sem ti časa, da zadevo premisliš in se pomiriš. Moder človek ne vpraša svoje jeze za svet, ampak svoj razum. Jeza se ti je med tem polegla, povej, kaj misliš storiti s Perzi!«

»Napadel jih bom s svojimi ljudmi in jih vse pobil.«

»Trideset zdravih, krepkih ljudi s temile obolelimi in ranjenimi možmi?«

»Ti in tvoji tovariši mi bodete pomagali!«

»Ne, tega ne bomo storili. Nisem barbar, kristjan sem. Moja vera mi dovoljuje, da smem braniti svoje življenje, če me kdo napade, brez sile pa ne smem bližnjemu življenja vzeti. Sveta knjiga kristjanov naroča: ‚Ljubi Boga iz vsega srca, iz vse duše in iz vseh moči, bližnjega pa kakor samega sebe!‘ Življenje bližnjega mi mora biti prav tako sveto in nedotakljivo kakor lastno življenje.«

»Ti ljudje so vendar naši sovražniki, zasledujejo nas, braniti se moramo —!«

»Pa so vendar tudi naši bratje! Naša sveta knjiga pravi. ‚Ljubite svoje sovražnike, blagoslavljajte tiste, ki vas preklinjajo, dobro storite njim, ki vas žalijo in zasledujejo! Kajti vsi ste otroci nebeškega očeta!‘ In po teh besedah moram živeti, ker sem kristjan.«

»Pa te besede niso pametne, škodljive so! Če boš po njih živel, se boš v vsaki nevarnosti pogubil in boš v vsakem boju podlegel!«

»Nasprotno! Te besede vsebujejo globoko modrost božjo! Kolikokrat sem že bil v nevarnosti, še v večji, nego je današnja, kolikokrat sem bil že napaden in sem se moral braniti, večkrat ko sto in sto drugih ljudi, — pa vsakokrat sem se ravnal po zapovedih božjih in vsakokrat sem zmaгал. Kajti Bog blagoslavlja tiste, ki so mu pokorni!«

Razočaran in užaljen me je gledal.

»Torej mi ne boš pomagal, emir —? Pa si dejal, da si moj prijatelj —!«

»Tvoj prijatelj sem in ti bom to tudi dokazal.

Vprašam te pa, Hasan Ardšir mirza, ali misliš zahrbtno moriti ljudi?«

»Nikdar!«

»In vendar misliš Perze v spanju napasti! Ali pa jih boš morebiti prej zbudil in jim povedal, da jih boš napadel? V tem slučaju si izgubljen!«

»Gospod, ne bojim se jih!«

»Vem da ne. Povem ti, sam bi se boril s temi ljudmi, če bi šlo za pravično stvar. In premaгал bi jih, kajti moje orožje je boljše ko njihovo. Toda kdo mi jamči, da mi ne bo njihov prvi strel, njihov prvi sunek s sulico življenja vzel? Divji, nepremišljeni pogum je podoben pogumu bivola, ki slepo drvi v smrt.

Ako napadeš Perze, jih boš morebiti v prvem navalu pobil deset, petnajst, toda še vedno jih bo petnajst ostalo in tisti ti bodo dali posla dovolj. In če ti tudi uidejo, ti bodo neprestano za petami. Napadel si jih, izdal si jim svojo navzočnost, maščevali bodo svoje padle tovariše, za teboj bodo, kamorkoli se boš obrnil, zasledovali te bodo, dokler ne bodete vsi do zadnjega padli.«

»Tvoje besede so modre, gospod! Toda če svojih sovražnikov ne uničim, me bodo jutri ali poju-

trišnjem sami napadli. In kaj se bo potem z menoj zgodilo, si sam čul —!»

»Kdo pa pravi, da te bodo napadli?«

»Sami so pravili. Ali jih boš pa morebiti ti pregovoril, da me bodo pri miru pustili —?«

»Pregovoril jih ne bom. Pa povzročil bom, da te bodo pri miru pustili.«

»Pri Allâhu —! To je, to je —. Emir, ne vem, kako naj imenujem tvoje besede —!«

»Morebiti so neumne. Izraz je pravilen, kaj ne?«

»Ne smem reči da, ker te spoštujem. Ali res misliš, da se ti bo posrečilo odvrniti od mene te ljudi, ki hočejo mojo glavo in moje premoženje —?«

»Res mislim, da se mi bo posrečilo.

Toda govoriva razločneje! Povedal ti bom svoj načrt, ki sem ga deloma že izvedel.

Saduk in tvoji zasledovalci so se dogovorili, da jim bo z znamenji kazal pot, koder potuješ, in jih zvabil v tvojo bližino. Dobro! Moj načrt pa je tak, da bom odslej jaz mesto Saduka dajal zasledovalcem znamenja, pa tako, da jih bom speljal proč od tebe in v čisto napačno smer. In posrečilo se mi bo. Kajti tile tvoji zasledovalci so silno lahkomiselní in neumni in se na sledove prav nič ne razumejo. Že prejle, ko sem za pol ure izostal, sem nalomil v kratkih presledkih nekaj vej in vršičev. Jutri bodo našli moja znamenja in se obrnili proti jugu. Zgodaj se bom odpravil, jezdil bom pred njimi in jim puščal znamenja za seboj, da jih bom nazadnje speljal daleč v stran od smeri, v kateri mislimo potovati mi.

Za slučaj pa, da bi vkljub temu pred svojim odhodom našli naš tabor, pa bodite pripravljeni na vse. Čul bom vaše streljanje in koj prihitel na pomoč.«

»Tvoj načrt je izvrsten!« je hvalil mirza. »Oprosti, da sem poprej nespoštljivo mislil o tebi! Tvoja znamenja bodo res odvrnila te ljudi od nas. Ampak,« je podvomil, »kaj pa če bi pozneje kje našli naše sledove —?«

»Ne skrbi se! Zvodil jih bom za nos in jih speljal v tako smer, da nas nikdar več ne bodo srečali. Ali imaš kos pregamenta?«

»Da. Tudi pri Saduku sem našel pregament. Nekaj listov že manjka.«

»Porabil jih je, pisal je zasledovalcem poročila.«

»Misliš —?«

»Sam susbaši je prejle pravil svojemu poročniku. Si ga vprašal, kam je djal liste?«

»Da. Pa noče nič priznati.«

»Ne potrebujemo njegovega priznanja. Daj mi pergament pa pojdi počivat. Bedel bom in vas zbudil, ko bo čas.«

Ženske so ves najin pogovor radovedno poslušale. Ko sva končala, so izginile za steno. Tudi morda so šli počivat.

Saduk je seveda čul vsako najino besedo, ležal je čisto blizu naju. Kako mu je pač bilo, ko je zvedel, da so vsi njegovi načrti uničeni —!

Zagrešil sem seve veliko neprevidnost, da sem vpričo tega izdajalca in prekanjenega zločinca govoril z mirzom o svojih načrtih, pa kdo bi si bil tistikrat mislil, da nam utegne Saduk še kedaj škodovati.

Pregledal sem njegove vezi. Trdno je bil povezan, sam ni mogel uiti. Tudi zamašek v ustih je bil trden dovolj, pri dihanju pa ga ni oviral.

Zavil sem se v odejo in legel, zaspal pa nisem.

Ob zori sem zbudil Angleža. Tudi Perzi so se zbudili in mirza je prišel k meni.

»Že odpotuješ?« je vprašal.

»Da. Tudi susbaši bo s svojimi ljudmi zgodaj na nogah. In še preden odrine, moram biti spodaj ob reki pri zadnjem znamenju, ki sem ga sinoči naredil.«

»Kdaj se vrneš?«

»Ne vem. Vsekakor moram zasledovalce speljati tako daleč v stran, da nas nikdar več ne bodo srečali.«

»Torej utegneš izostati dan, dva dni?«

»Je čisto lahko mogoče.«

»Vzemi s seboj živeža za nekaj dni, moke, mesa in dateljnov!

»Kdo pa pojde s teboj?«

»Anglež Lindsay bej.«

»Nihče drug —?«

»Je eden čisto dovolj.«

»Kaj pa če vaju dobijo? Premalo sta dva, da bi se jim ubranila!«

»Ne boj se! Ne bodo naju dobili, in če tudi, se jim bova že znala ubraniti!«

»Stori, kakor veš, da je prav! Dal ti bom tudi zanj hrane na pot.

In kaj naj počnemo mi medtem?«

»Ostanite mirni. Pokažite se kolikormogoče malo zunaj tabora in pri reki! Če pa bi se pripetilo kaj nepričakovanega in sumljivega, pa se posvetujte z mojim hadži Halef Omarjem. Ostal bo pri tebi. Zvest, pameten in izkušen mož je, lahko mu popolnoma zaupaš.«

Pohitel sem še k Halefu, ki je še vedno stal na straži spodaj pri taboru Perzov, in mu dal navodila za vsak slučaj.

Ko sem se vrnil v tabor, je bil sir Lindsay že pripravljen. V torbah svojega sedla sem našel bogato zalogo živil za več dni.

Poslovila sva se in odšla.

Mučila sva se, da sva spravila konja v temi in po gosto zaraščenem pobočju v dolino. In poleg sva morala še ostro paziti, da naju Perzi ja niso slišali. V velikem ovinku sva obšla njihov tabor, prispela k Džali, zajahala in odjezdila proti jugu.

Zgodaj je še bilo, megla je ležala na reki, ni se videlo daleč. Ko pa je zažarelo na vzhodu solnce, je vstal rahel vetrič in meglo razgnal.

V petih minutah sva bila na ovinku Džale, tam, kjer sem prejšnji večer napravil zadnje znamenje.

Obstal sem in razjahal.

»Obstaneva?« je vprašal Anglež. »Zakaj?«

»Počakati morava, da vidiva, ali bodo Perzi res odšli. Morebiti pa jim le pride na misel, da bi še prej pogledali po okolici svojega tabora. Prišlo bi do boja —«

»Aha —! Pametna misel! Well! In midva sva koj pri roki! Yes!«

»Da. Pa ne verjamem, da bo treba.«

»Torej počakajva. Kadil bi. Sva tudi kaj tobaka dobila na pot?«

»Bom pogledal.«

Zaloge so bile res prav izdatne, ni se nama bilo treba bati, da bi stradala. In Hasan Ardšir mirza je res mislil na vse najine želje in potrebe, kajti med živili sva našla tudi precejšnjo zalogo perzijskega tobaka.

Anglež je bil ves vesel tobaka.

»Krasen dečko, tale mirza!« je hvalil.

»Morebiti pa nama ga je dala na pot njegova krasna sestra —?«

»Hm —! Še bolje! Seveda! Za vami gleda —!«

»Za vami gotovo ne!«

»Oho —!«

»Mislite le na svoj nos —!«

»Glejte, da ga tudi vi ne dobite, če si bode te preveč domišljevali, da gleda kdo za vami!«

Jezen je poiskal pipo.

»Pa tu ne bova kadila, sir!« sem ga ustavil.

»Zakaj neki ne?«

»Glejte, megla se je dvignila, v nekaj minutah bova videla vse gori do tabora Perzov. Pa tudi Perzi naju utegnejo videti in vse bi bilo izgubljeno. Pojdiva niže doli za ovinek! Tam lahko v miru kadiva in čakava.«

Peljala sva konja ob reki za ovinek, sedla in čakala. Čas sva si kratila s tobačnimi zalogami Hasan Ardšir mirze.

Velik dan je že bil, ko sva skozi daljnogled opazila, da se Perzi bližajo. V koraku so jezdili. Moj strah je bil torej nepotreben, niti zmenili se niso za okolico tabora. Jezdili so dalje, da poiščejo njega, ki je deset minut više taboril —.

Brž sva se odpravila, ko veter sva odhitela ob reki. Šele miljo niže spodaj sva se ustavila. Napravil sem novo znamenje, odlupil sem kos skorje na košati vrbi.

»Hm —!« je godel Anglež. »So pač strašno zabiti, ti ljudje, če ne opazijo, da so ta znamenja komaj nekaj minut stara!«

»Da, da! Tale susbaši pač ni sir David Lindsay bej! Pa pogledajte, tule zavije Džala v velik polkrog, se zdi. Za hribovjem tamle na jugu pa pride gotovo spet nazaj v svojo smer. Kaj mislite, ali bi peljala Perze nekoliko v vodo?«

»Kako mislite?«

»No, prebredla bova reko, jih speljala za seboj in niže spodaj jih zvodiva spet nazaj na desni breg.«

»Dobro! Kopel jim ne bo škodovala. Toda — ali bodo šli za nama?«

»To je prav tisto, kar morava poskusiti.«

»Pa voda je tu globoka!«

»Se bojite, da bi utonili?«

»Pshaw —! Saj me poznate!«

»Čemu pa torej dvomite?«

»Perzi ne bodo verjeli, da je šel mirza s kame-lami tod črez vodo —!«

»Poskusiti je treba. Ako nama topot verjamejo in se dajo zvoditi za nos, sva lahko mirna. Verjeli bodo tudi vse druge najine neumnosti in nama slepo sledili.«

»Well! Pojdiva!«

»Dvignite torbo z živili nad glavo, da se nama ne zmočijo!«

Zvezal sem vrbove veje ob bregu v obliki obokanih vrat, poplesal s konjem po trati, da je bilo več

sledov, in ga pognal v vodo. Anglež je jezdil za menoj.

Plavalas sva proti vodi in prišla v kljub močnemu padcu reke ravno na nasprotni strani spet na suho. Tam sem nalomil nekaj grmovja in obrnil veje na jug. Obrežje je bilo travnato, kar mi je bilo čisto prav. Mokra sva bila, da se je cedilo od naju, in v travi so se najine mokre sledi manj poznale, nego bi se bile na suhem svetu.

V skoku sva hitela dalje. V pol uri so morali biti Perzi na mestu, kjer sva prebredla reko, in če niso bili čisto slepi in neumni, so morali videti, da so najine sledi komaj pol ure stare. Precej hudo sva torej izkušala njihovo slepoto.

Še dve uri sva jezdila po samotnem, pustem svetu, deloma po ravninah, deloma med gričevjem po plitvih dolinicah, tu pa tam sva prebredla gorski potočič. Vso pot sva puščala za seboj dobro vidna znamenja.

Prišla sva spet k Džali. Čisto pravilno sem torej sklepal, v velikem polkrogu se je vračala nazaj v svojo prejšnjo smer.

Prebredla sva jo. Pri brodu sem na košček pergamenta napisal Perzom kratko obvestilo.

»Pišete?« je vprašal Anglež.

»Da.«

»Zakaj?«

»Perze moram obvestiti.«

»Torej ne zadostujejo več znamenja?«

»Prišla bova kmalu v puste kraje spodaj na ravnini in znamenja bodo prenehala. Poskusil bom, ali bodo tudi pismenemu naročilu tako gladko nasedli, kakor znamenjem.«

»Pokažite, kaj pišete!«

»Poglejte!«

Dal sem mu listič. Pisal sem seve po perzijsko. Pogledal si je pisanje, pogledal je mene in v za-

dregi zategnil široka usta v poševen štirikot, dolgi nos pa se mu je sramežljivo pobesil po strani.

»Hm —! Kdo bo te kljuge in kvake bral —? Kaj je to?«

»To je pisano po perzijsko, od desne na levo. Pomeni pa: ‚Odslej naravnost navzdol!‘ Videli bomo, ali bodo nasedli.«

»Bastonado zaslužijo, če so res tako neumni!«

»Saj jim je tudi Saduk pisma pisal!«

»Hm —! Torej bodo pa na pisavi poznali, da tega ni Saduk pisal!«

»Ne bojte se! Po vsem, kar jih poznam, niso tako duhoviti! Sicer pa perzijsko, oziroma arabsko pismo, ki ga Perzi uporabljajo, ne kaže tako izrazito individualnih posebnosti piščevih kakor na primer latinica.«

Upognil in zvezal sem veje dveh blizu skupaj stoječih grmov in pritrdil na nje listek tako, da so ga morali takoj opaziti.

Nato sva jezdila ob reki dalje in si poiskala primerno mesto, odkoder sva lahko opazovala prehod, ne da bi naju mogli videti. Tam sva razjahala, si privoščila pošten zajutrek in počitek ter pognala konje na pašo in k vodi. Napeto sva čakala, ali se nama bo zvijska posrečila.

Dobro uro sva čakala. In tedaj je zamigotalo gori na ovinku reke. Vzel sem daljnogled in videl, kako so prišli čez reko, kako je poveljnik našel listek in ga prebral ter odjezdil s svojo četo ob reki navzdol. Za sledove se niti zmenil ni, sicer bi bil moral opaziti, da so čisto sveži.

Prevara se nama je sijajno posrečila in zadovoljna sva jezdila dalje.

Šele opoldne sem spet napravil znamenje, drugo pa zvečer pri vhodu v stransko dolinico, ki je potekala na zapad. Dolinica mi je nudila priliko, da sem lahko izvršil še tudi drugi del svojega načrta. Nameraval sem namreč zvoditi Perze na zapad proti

gorovju Hamrin in proč od Bagdâda, sam pa poto-
vati z mirzo na jug naravnost v Bagdâd.

Pri vходу v dolinico sva tudi prenočila. Varna
sva bila, niso naju mogli dobiti, pa tudi počitka sva
bila potrebna. Saj sva od zore sem neprestano tičala
v sedlu in prejšnjo noč vobče nisem spal.

Drugo jutro sem na grmu ob vходу v dolino pri-
trdil pergament z obvestilom, da bo šla pot odslej
dolgo proti zapadu. Tudi sama sva jezdila na zapad.
Med predpoldnem sem spet pustil Perzom pismeno
obvestilo, da se je Hasan Ardšir mirzi vzbudil sum,
ker da je mene — namreč Saduka — zalotil, ko
sem delal znamenja na grmovju. Opoldne sem napi-
sal četrti in zadnji listek in sporočil zasledovalcem,
da bo mirza potoval najbrž v Džumeilo ali pa v Ki-
fri, pa da bom moral odslej jezdit pri sprednji stra-
ži, ker mi mirza ne zaupa več in me hoče imeti ves
dan pred očmi. Znamenj da jim torej odslej ne bom
več mogel dajati.

In s tem sva svojo nalogo rešila. Ni se mi zdelo
niti vredno, da bi se prepričal, ali bo susbaši mojim
navodilom verjel. Po vsem, kar sem si s tem duho-
vitim perzijskim junakom izkusil, nisem prav nič
dvomil, da bo moji zvijači mirno nasedel.

Vrnila sva se domov, pa seveda ne po isti poti,
ampak v velikem ovinku na sever. Potovala sva po
samotnih, zapuščenih krajih, koder je pač redkoke-
daj hodil kak človek, obšla nekaterekrat strma, ne-
dostopna hribovja, se pozno popoldne obrnila zpet
na vzhod in do noči prispela k Džali. V varnem za-
vetju sva prenočila, zarana drugega dne nadalje-
vala pot in prišla opoldne v naš tabor.

Halef je menda kje s kakega visokega drevesa
pazil na najin prihod, ves razvnet nama je pridiral
po hribu naproti.

»El-hamdu lillâh, effendi, da si se srečno vrnil!
V kakih skrbeh smo si bili za vaju! Je šlo vse po
sreči?«

»Da, Halef! Vse je šlo gladko in po sreči.«

»Pa kako, da sta tako dolgo izostala? Pomisli, dva in pol dni mesto enega, kakor si pravil!«

»Zapeljala sva Perze daleč v stran od naše smeri in prepričati sva se morala, da so se res tudi dali zvoditi za nos.«

»Pa so se dali?«

»Popolnoma!«

»Hvala Allâhu, ki je ustvaril tudi tepcel! Se torej ne bomo več srečali z njimi?«

»Ne. Na zapad potujejo, mi pa bomo potovali na jug.«

Kaj je novega v taboru? Je vse v redu?«

»Da, gospod. Le nekaj se je pripetilo, kar bi se ne bilo smelo —.«

»Kaj?«

»Saduk je ušel.«

Prestrašil sem se.

»Saduk —? Saj je bil vendar zvezan in stražili ste ga tudi —!«

»Najbrž ima med Perzovimi ljudmi prijatelja, ki mu je vezi prerezal.«

»Kdaj je ušel?«

»Včeraj zjutraj.«

»Ga niste stražili?«

»Ti si odšel z Angležem, jaz sem stražil v dolini, Perzovi ljudje pa so stražili Saduka v taboru. Menda jih je gnala radovednost, drug za drugim so zapustili tabor in šli gledat, kaj bodo njihovi zasledovalci počeli. In ko smo se vrnili v tabor, ni bilo Saduka več.«

»Hm —! Stvar utegne biti za nas usodna! Posebej, ker je že včeraj pobegnil, ko so bili zasledovalci še blizu. Izlahka jih bo došel. Da je ušel danes, bi se nam ne bilo treba ničesar bati.

Pa primi konja in pojdiva v tabor!«

Vsi veseli so nama Perzovi ljudje prišli naproti. Na obrazih sem jim videl, da so si bili zelo v skrbeh za naju.

Ko smo se pozdravili, me je mirza odpeljal s seboj.

»Kako si opravil?« je poizvedoval.

Pripovedoval sem mu.

»Ne bodo več križali naših potov — ako se seve ne srečajo s Sadukom.«

»Torej že veš —?«

»Da.«

»Kje si zvedel?«

»Halef mi je pravil.«

»Kaj bo sedaj?« ga je skrbelo.

»Dvoje je mogoče. Saduk bo našel zasledovalce in jih bo seve nemudoma pripeljal nazaj. To je vsekakor mogoče. Mogoče pa je tudi, da vobče ne bo šel iskat svojih zaveznikov, ampak da bo ostal blizu našega tabora in čakal na priliko, da se maščuje. Na vsak način je položaj čisto spremenjen in v nevarnosti smo.«

»Boš šel Saduka iskat?«

»Najprvo moramo nemudoma odtod. Tu gori nismo več varni. Zapustiti moramo to taborišče in si poiskati drugega.«

»Pa kam bi šli —?«

»Na tak kraj, kjer nas ne bodo lahko našli, še manj pa iskali. Torej predvsem čez Džalo. Ob reki navzdol ni nobenega broda, vsaj takega ne, da bi kamele mogli spraviti čez vodo. Šli bomo ob reki navzgor do broda, kjer si ti čez prišel. Zasledovalcem ne bo prišlo na misel, da si se vrnil po isti poti nazaj, koder si prišel. Zato smo tam gori še posebej čisto varni. Onstran Džale se obrnemo na jug, tam te ne bodo iskali.«

»In če se Saduk skriva kje v bližini —? Opažoval nas bo in šel za nami —!«

»Za tak slučaj moramo biti seve zelo previdni. Posebno po noči, kajti po dnevi si ne bo upal blizu. Prekanjen je in zahrbtn, pogumen pa se mi ne zdi. Če bo prišel, pride po noči, in zato moramo po noči tabor najostreje zastražiti. In na mojega hrta Dojana se tudi lahko zanesemo. Navohal in opazil ga bo, če se bo plazil krog nas. Bi sicer že kar sedajle lahko poiskal Sadukovo sled in poslal hrta za njim, pa stvar je prenegotova in zelo zamudna. Sled je že poldrugí dan stara.

Ali ste Sadukove vezi zavrgli?«

»Ne. Shranili smo jih.«

»Prinesi mi jih. Videti jih moram.«

»Zakaj? Prerezane so, druga se ne vidi na njih.«

»O, še marsikaj se bo videlo na njih! Le prinesi jih! In naroči svojim ljudem, naj se pripravijo na odhod. Ne povej jim pa, kam pojdemo, in jim odslej vobče nikdar več ne daj vedeti, kaj nameravaš.«

Odšel je v utico k ženskam in mi prinesel vezi, dvoje vrvi, jermen in kos sukna, ki so z njim Saduku usta zamašili.

Lotil sem se preiskovanja.

Vezi so bile prerezane z nožem ali pa z bodalom. Rezne ploskve na jermenu in na vrveh sem kmalu pregledal, težava pa je bila s suknom, dolgo sem se mučil, da sem ga zložil v gube, kakor je bilo ovito krog ujetnikove glave.

Končno se mi je posrečilo in natančno sem preiskal rezno ploskev.

»Reci svojim ljudem, naj pridejo sem!« sem naročil Perzu, ki je radovedno opazoval moje preiskovanje.

Sklical jih je, vsi so prišli, ne da bi slutili, kaj da bo z njimi. Tem siromakom se pač niti sanjalo ni, da kakovost rezne ploskve lahko izda rezilo in tudi njegovega lastnika.

»Pokažite mi nože in bodala!« sem zapovedal.

Vsak mi je pomolil svoj nož ali svoje bodalo, kar je pač imel. Ogledal sem si rezila, pri tem pa ostro opazoval obraze lastnikov. Ravnođušno so me gledali, še vedno niso slutili, kaj nameravam.

Ko sem bil gotov, sem mimogrede in kakor slučajno dejal:

»Vezi je namreč nekdo prerezal s trioglatim bodalom. Zločinca bom kmalu našel.«

V vsej četi Hasanovega spremstva je bilo samo dvoje trioglatih bodal in opazil sem, da je eden od obeh lastnikov pri mojih besedah nenadoma prebledel. Videl sem tudi, da je dvignil peto kakor človek, ki se pripravlja na skok.

Spet sem dejal:

»Zločinec bi rad ušel. Naj tega ne stori, ker bi si svoj položaj le poslabšal. Le odkrito priznanje ga more rešiti stroge kazni.«

Mirza me je zavzet gledal in njegove ženske, ki so izza ogla utice radovedno opazovale preiskavo, so si začudene šepetale.

Bil sem si na jasnem, našel sem storilca, sam se mi je izdal. Lahko bi ga bil takoj prijel, pa dal sem mu priliko, da se je izdal tudi drugim.

Pokazal sem s prstom nanj:

»Tale je! Primate ga!«

Komaj da sem povedal te besede, že je šinil z dolgim skokom v grmovje in izginil.

Skočili so za njim.

»Stojte!« sem jim zaklical.

»Emir, ušel nam bo!« se je bal mirza.

»Ne bo! Moj hrt ga bo kmalu prijel.«

Pokazal sem Dojanu za beguncem:

»Dojan, primi!«

Hrt je že komaj čakal na povelje, planil je v grmovje.

Prestrašen krik je zadonel, pes je zalajal.

»Halef, pripelji ga nazaj!«

Z zadovoljnim obrazom je odšel.

»Ampak, emir,« se je čudil mirza, »kako si po nožih spoznal storilca —?«

»Čisto lahko. Ploščato rezilo reže čisto drugače ko pa trioglato, ki je pripravnejše za sunek ko za rez. Preiskal sem rezne ploskve na suknu, na njem se posebno dobro vidijo. Tule poglej, kako je rezilo ploskev razgnalo! Tenek, ploščat nož takega ureza nikdar ne naredi, tole sukno je prerezalo le široko, oglato rezilo.

In poglej sem! Rezna ploskev na urezu ni gladka, raztrgana je in zavihana. Rezilo je bilo torej precej močno skrhano.

Po vsem je torej tale urez naredilo oglato bodalo, ki je vidno skrhano. Le dva tvojih ljudi imata trioglato bodalo in tole bodalo, glej, ki je last ubeglega tvojega služabnika, je edino, ki je skrhano!«

Mirza se je silno čudil.

»Emir, tvoja modrost je nedosežna!«

»Te hvale nisem vreden, mirza! Izkušnja me je naučila, da je treba v takih slučajih preudariti vsako, tudi najneznatnejšo malenkost. Ne modrost, ampak izkušnja in navada sta mi pomagali najti storilca. In vsak, ki je količkaj previden, se lahko tega nauči.«

»Toda kako si vedel, da bo ušel?«

»Ker sem videl, da je prebledel in dvignil peto. Tudi pri tem mi je pomagala izkušnja in opazovanje. Vsak zločinec ima slabo vest in je ne more prikriti. Ni prvokrat, da sem preiskoval take prerezane vezi!

Ali boš zločinca kaznoval?«

»Seveda! Izdal nas je. Smrt si je zaslužil!«

»Toda zaslišati ga moraš prej!«

»Zakaj? Njegov zločin je dokazan. Čemu ga še zasliševati?«

»Pri nas vsakega zločinca zaslišijo, preden ga kaznujejo, da se dožene njegova krivda.«

»Pa ga zasliši! Tebi se vsaj ne bo mogel naglagati.«

»Dobro! Pa tvoji ljudje naj se odstranijo, da ga ne bo sram in da bo laže priznal. Daj jim nože nazaj!«

»Ga boš kar tule zasliševal?«

»Da. Pa zasliševanje prevzamem samo z enim pogojem.«

»S katerim?«

»Da smem tudi sodbo izreči in če mi obljubiš, da izvršitvi sodbe ne boš nasprotoval.«

»Dobro!«

Njegovi ljudje so se oddaljili, midva pa sva sédla na sodne stole, kar na golo trato.

Halef je v tem prišel z beguncem. Ves prepadel je bil.

Mignil sem Halefu in pripeljal ga je pred naju. Nekaj časa sem mu ostro gledal v oči, pa dejal:

»Na tebi je, kaka bo tvoja usoda. Če priznaš svoj prestopek, te bomo morebiti milostno sodili, če pa boš lagal, se pripravi na džehenno!«

Skesano je odgovoril:

»Gospod, vse bom povedal! Pa prosim te, odpokličí psa!«

»Stal bo pred teboj, dokler ne bova gotova. Če boš lagal ali pa skušal pobegniti, te bo raztrgal.

Povej torej odkrito, ali si ti Saduka osvobodil?«

»Da.«

»Zakaj?«

»Ker sem mu prisegel.«

»Kaj si mu prisegel?«

»Da mu bom v vsaki sili pomagal.«

»Kedaj si prisegel?«

»Preden smo odpotovali.«

»Dolgo prej?«

»Ne. Ko smo se že pripravljali.«

»Pa kako si mu mogel priseči, kako sta se vobče dogovorila, ko pa je Saduk nem in ni mogel govoriti s teboj!«

»Gospod, pismen sem!« je povedal ponosno.

»Ah —! Torej ti je pisal pismo —?«

»Da.«

»Pripoveduj!«

»Sama sva nekoč sedela na dvorišču. Pa mi je napisal na pergament, ali ga imam rad. Odgovoril sem mu, da ga imam. Kaj bi tudi naj bil odgovoril? Vsakemu se je smilil, ker so mu jezik odrezali, tudi meni se je smilil.

Bagdád z desnega Tigrisovega brega. (K str. 203.)

Spet mi je napisal, da ima tudi on mene rad in če bi hotel biti njegov krvni brat. Odgovoril sem mu, da bi že bil, in nato sva si pri Allâhu in korânu prisegla, da si bova zvesta brata in prijatelja, da drug drugega ne bova zapustila in da si bova pomagala v vsaki sili in stiski.«

»Je res, kar praviš?«

»Da, emir! Lahko ti dokažem.«

»Kako boš to dokazal?«

»Shranil sem listek, ki sva nanj napisala najino prisego.«

»Ga imaš pri sebi?«

»Da. Ga hočeš videti?«

»Pokaži!«

Dal mi je pergament. Ves zamazan je bil seve in zmečkan, pa pisava je bila še čitljiva. Res sta si na njem obljubila in prisegla večno prijateljstvo in zvestobo.

Pokazal sem list Perzu, pogledal ga je in pri-kimal.

»Zelo nepreviden si bil!« sem dejal možu. »Kako moreš priseči komu prijateljstvo in zvestobo, ne da bi se prej prepričal, ali je tvojega prijateljstva vreden, in ne da bi preudaril, ali bi ti utegnila morebiti prisega kedaj škodovati!«

»Gospod, vsi, ki smo ga poznali, smo bili prepričani, da je pošten človek, ki nikomur nič žalega ne more storiti.«

»Pripoveduj dalje!«

»Tudi jaz nisem verjel, da bi bil hudoben človek, smilil se mi je, ko sem ga videl zvezanega. Spomnil sem se na svojo prisego, da mu bom pomagal v vsaki stiski, in bal sem se, da me bo Allâh kaznoval, če prisege ne izpolnim. In zato sem počakal na ugoden trenutek in ko so vsi odšli, sem mu prerezal vezi.«

»Je govoril s teboj?«

»Saj ne more govoriti!«

»Mislim reči, ali ti je dajal znamenja ali pa ti kaj napisal?«

»Ne. Ko sem mu prerezal vezi, je vstal, se stezal, mi dal roko in skočil v grmovje.«

»Kam?«

»Tjale!«

Pokazal je po pobočju navzgor. Saduk je torej pobegnil v nasprotno smer od reke. Čemu —? Saj

bi bilo enostavneje, če bi bil bežal k reki, kjer so taborili njegovi zavezniki —.

Nisem si znal odgovoriti na to vprašanje.

Dejal sem možu:

»Prelomil si zvestobo svojemu gospodu in nas vse si izdal ter nam nakopal veliko nevarnost. Kajti Saduk je zaveznik sovražnikov, ki zasledujejo tvojega gospoda. On jih je zvabil za vami in jim dajal znamenja. Šel bo k njim in nas vse izdal. Kaj misliš, kako kazen si si zaslužil s tem svojim zločinom?«

»Emir, ali sem si zaslužil smrt?«

Ves prepadel je povedal te besede. Odgovoril sem mu:

»Da! Smrt si si zaslužil, ker si dal svobodo morilcu in tudi nas vse izdal v smrt. Kajti če pridejo sovražniki tvojega gospoda, nas bodo vse pomorili.

Toda priznal si svoj zločin in obljubil sem ti, da te bomo milostno sodili, če boš odkritosrčen. Zato ti dovolim, da smeš svojega gospoda prositi za miljšo kazen. Ne verjamem, da bi bil eden tistih, ki storijo hudo, ker sovražijo dobro.«

Debele solze so siromaku trkljale po licu. Padel je pred svojega gospoda na obraz, tako ga je bilo strah, da ni mogel besedice izgovoriti, le ustnice so mu drhtele.

Strogi obraz mirze se je omilil.

»Ne govori!« mu je dejal. »Saj vem, kaj bi me rad prosil. Pa ne morem ti pomagati. Bil sem s teboj dosedaj vedno zadovoljen in tudi tvoja odkritosrčnost mi ugaja.

Toda tvoja usoda ni več v mojih rokah. Le tale emir more odločiti, kaj bo s teboj. Njega prosi usmiljenja!«

Tedaj je nesrečnež padel pred mene.

»Gospod, čul si —!« je jecljal.

»Ti torej misliš, da mora dober musliman pri-sego izpolniti?«

»Da, emir!«

»V vsakem slučaju?«

»Da. Sicer bi ga Allâh kaznoval.«

»Ali bi kedaj prelomil prisego?«

»Ne. In če bi me tudi življenje stalo.«

»Kaj pa če bi sedajle Saduk spet prišel —? Ali bi mu spet pomagal?«

»Ne. Osvobodil sem ga, izpolnil sem prisego. Sedaj je vse pri kraju.«

Njegovi nazori o obveznosti prisege so bili seve vsekakor jako čudni. Pa mojim namenom je njegovo naziranje čisto ustrezalo. Zato sem mu ga tudi pustil in le dejal:

»Ali hočeš popraviti svoj pregrešek in odslej svojemu gospodarju zvesto služiti?«

»Da, gospod! O, če bi bilo mogoče!«

»Mogoče je. Daj mi roko in prisezi!«

»Prisegam pri Allâhu in pri korânu in pri vseh kalifih, da bom odslej v ljubezni in zvestobi služil svojemu gospodu!«

»Dobro! Naj ti bo odpuščeno! Prost si in Hasan Ardšir mirza te sprejme spet v svojo službo. Pa ne pozabi, kaj si prisegel!«

Ves iz sebe je bil od veselja in tudi Perzu je bilo videti, da je zadovoljen z mojo rzsodbo.

Zadeva je bila urejena in pripravili smo se na odhod.

II.

V mestu „Tisoč in ene noči“.

Pri selitvi so nam povzročale največ sitnosti kamele.

Te neumne živali so sicer jako pripravne za potovanje po ravnini, po puščavi in puščavi, ker so vztrajne in skromne, popolnoma pa odpovejo, če pridejo v hribovje, med drevje, grmovje in skalovje. Čisto zmedene so v takem svetu, trmaste in neubogljive. Druga ni pomagalo, morali smo jih raztovoriti, sami smo znosili tovore k reki, kamele pa vlekli in tiščali po pobočju. Vode pa se te »ladje puščave« tudi bojijo. Suvali, topli smo jih, vse zaman, niso šle v vodo. Dva, trije smo morali po eno žival vleči črez.

Po mnogih trudih so bili končno ljudje, tovari in živina srečno na levem bregu. Razume se, da sva se s Halefom vrnila in skrbno zabrisala vsako sled za nami.

V Bagdâd zaenkrat še nismo potovali. Perzovi ljudje še niso bili vsi čisto zdravi, bolehalo so še na ranah, potrebni so bili počitka, kajti do Bagdâda je bilo še pet dni naporenega potovanja po pustem hribovju in po samotni peščeni mezopotamski ravnini. Iskali smo torej predvsem taborišče, kjer bi bili varni pred Sadukom in njegovimi zavezniki in kjer bi se lahko v miru negovali nekaj dni.

Obrnili smo se na jug in našli zvečer zapuščeno koč. Samoten, potujoč Kurd si jo je kedaj postavil za nekaj dni. Slonela je z zadnjo steno ob skali, na treh straneh pa jo je obdajal venec nizkega grmovja, črez katerega se je videlo daleč po vsej okolici.

Koj smo sklenili, da ostanemo pri koči.

Spravili smo živali v prostorno »dvorišče« za grmovjem in se tam tudi utaborili, kar nam seve ni dalo mnogo posla. Zložili smo sedla na tla in pogrnili poleg njih svoje odeje, pa je bil »tabor« gotov. Dame so se naselile v koči in se koj lotile priprav za večerjo.

Po dobri in obilni večerji smo legli spat. Noč se je naredila in utrujeni smo bili.

Tridnevno naporno jezdarenje je tudi mene zelo utrudilo. Trdno sem zaspal.

Nekaj ur sem menda spal, ko se me je nekdo dotaknil.

Odprl sem oči, prijel za nož in mislil skočiti na nože.

Pa ni bilo nevarnosti. Stara Halwa je stala pred menoj. Djala je prst na usta in mi mignila, naj grem z njo.

Precej sem se čudil. Kaj neki se je zgodilo, da so me tako zgodaj, še po noči, budili —?

Vstal sem. Vse je spalo. Zunaj pred grmovjem je sedel eden Perzov na straži, s hrbtom obrnjen k nam. Nihče naju ni videl.

Starka me je peljala za kočo, kjer je bujno cvetel gost bezgov grm. Pod njim me je pričakoval — Hasan Ardšir mirza.

Sedla sva ob bezgu.

»Oprosti, emir, da sem te motil v počitku!«

»Tvoj prijatelj sem, razpolagaj z menoj!«

»Govoriti moram s teboj. Pa po dnevi bi naju opazovali in svojim ljudem ne zaupam več.«

»Torej je važna tista zadeva, ki misliš o njej govoriti?«

»Za mene je važna. Tiče se namreč mojega potovanja, pa tudi mojega premoženja. Se še spominjaš, da sva govorila o Kadhimênu in da tam čaka na mene moja karavana?«

»Da.«

»In da mislim potovati v Kerbelo in nato v Hadramaut?«

»Da.«

»Tak je bil moj dosedanji načrt. Te dni pa sem mnogo razmišljal o njem. Dogodek s Sadukom mi je odprl oči, spoznal sem, da le nisem tako varen, niti na turških tleh ne, kakor sem si domišljeval. Tudi tvoje svarilo je zaleglo.

Spremenil sem svoj načrt in povedal ti bom, kaj nameravam. Zelo mi bo ljubo, če boš tudi ti moje misli odobril.«

»Povej, kaj si sklenil!«

»Pravil si, da si že bil v Bagdâdu —.«

»Da. Pa le čisto kratko.«

»Poznaš Bagdâd?«

»Ni tako velik, da bi se izgubil v njem.«

»Imaš prijatelje in znance v Bagdâdu?«

»Nekaj slučajnih znancev. Pa ne dvomim, da bi mi ne bili naklonjeni.«

»Misliš, da si varen v Bagdâdu?«

»Ne vem, česa bi se mi bilo treba v Bagdâdu bati. Razen tega potujem v varstvu padišaha in njegov budjeruldi padišahin bo pač tudi pri bagdâdskih turških oblastih veljaven. Povrh si še tudi lahko poiščem pomoči pri zastopniku ene ali druge evropske države.«

»Dobro! Poslušaj! Nekaj bi te rad prosil.

Karavana z mojim imetjem, kolikor sem ga rešil, čaka na mene v Kadhimênu. Pravil sem ti, da bom potoval v Kadhimên in odtam s truplom očetovim v Kerbelo, da ga pokopljem na svetem kraju, kakor si je želel.

Pa svoj načrt sem spremenil. Slutim namreč, da bi ne bil varen v Kadhimênu, izognil se mu bom in šel naravnost v Bagdâd.«

»In karavana —?«

»Karavana, tovari, živina in ljudje, to je prav tisto, radi česar potrebujem tvoje pomoči. Mi boš pomagal?«

»Z veseljem, Hasan Ardšir mirza, če le morem.«

»Torej pojdi mesto mene v Kadhimên —.«

»In kaj naj tam storim?«

»Kamele, ki so nosile moje imetje, kar sem ga rešil, tovari sami z zlatnino, srebrnino in drugim blagom, ter služabniki, ki so karavano spremljali, — vse to bi me na potovanju v Hardamaut le oviralo in zadrževalo. Zato sem sklenil, da bom vse prodal, blago in kamele, služabnike pa odpustil.«

Precej zavzet sem ga pogledal.

Po tem, kar je sam o sebi pripovedoval in kar sem na lastne oči videl, je bil Hasan Ardšir mirza nenavadno bogat človek, in s seboj na beg je vzel gotovo le to, kar je bilo najdragocenejše. Kje bo v naglici našel v Bagdâdu kupca, ki bi razpolagal s potrebnimi vsotami, da bi take dragocenosti kupil? Na evropskih tržiščih seve bi take orientalske dragocenosti takoj šle v denar.

Pa še bolj sem se zavzel, ko je nadaljeval:

»Ali bi prevzel ti prodajo?«

Hm —!

Lahko si mislite, kako je bilo ob tej ponudbi pri srcu meni siromaku in revežu, ki se je komaj prebijal skozi življenje! Na mah bi naj prevzel trgovino z bajnimi dragocenostmi Orienta —!

Pa nazadnje me ni bilo toliko strah pred tem nenavadnim poslom, saj sem se nekoliko razumel na orientalske dragocenosti. Le kupca kako bom našel, to me je trenutno skrbelo.

Odgovoril sem:

»Mnogo, zelo mnogo mi zaupaš, Hasan Ardšir mirza! Meni, človeku, ki ga od tržovske strani niti ne poznaš!«

»Dobro te poznam!« me je prekinil. »Vem, da ti smem popolnoma zaupati. Povej, ali sprejmeš ponudbo?«

»Sprejemem. Pa en pomislek ti moram povedati.«

»Kateri?«

»Ali bom našel za tiste tvoje dragocenosti tako hitro kupca, ki bo koj tudi v gotovini plačal?«

»O, časa bo dovolj! Poslušaj! Moj načrt je takle. Potoval bom odtod skrivaj v Bagdâd in v Kerbelo, iz Kerbelé pa nazaj v Bagdâd. Več tednov se bom mudil in če bi ti medtem ne našel kupca, še vedno lahko počakam. Pa v Bagdâdu je dovolj bogatih ljudi, Arrencev, Perzov, tudi Frankov.«

»Dobro! Če lahko počakaš, pa sprejemem.«

»Dal ti bom enega svojih ljudi za spremljevalca v Kadhimên. Nesel bo pismo mojemu zastopniku in poveljniku moje karavane, mirza Selim aga mu je ime. V pismu bom naročil Selim agi, da ti mora vse moje imetje, kar ga je v Kadhimênu, izročiti, in te bom obenem pooblastil za prodajo. Prodal pa boš vse, tovore in živali, služabnike pa boš izplačal in odpustil.«

»In cena —?«

»Sam boš ocenil blago ali pa ga dal po izvedencih oceniti. Zaupam ti. Kar boš storil, mi bo prav.«

»Ali ne bo tvoj zaupnik mirza Selim aga jezen, da ne boš njega poveril s tem zaupnim in važnim poslom? Gotovo ti je doslej zvesto in požrtvovalno slušil, zaupaš mu, ker si ga postavil za poveljnika karavani, ki je nosila toliko tvojih dragocenosti, in mnogo je žrtvoval, ker je zapustil domovino in šel s teboj, beguncem, ter varno spravil tvoje imetje čez mejo. Pravico ima torej, da predvsem njemu zaupaš —.«

»Ne ugovarjaj mi, emir! Dobro vem, kaj smem in moram storiti in komu smem prodajo zaupati. Mirza Selim aga je edini moj služabnik, ki ga ne

bom odpustil. In s tem se naj zadovolji. Prepričan sem, da boš ti boljše izvršil moje naročilo ko on.

Pa še drug razlog govori za tebe. Povedal sem ti že, da mislim odtod skrivaj v Bagdâd potovati. In tudi iz Kerbele se mislim vrniti v Bagdâd. V Bagdâdu torej potrebujem primerno stanovanje. In ti ga boš gotovo izlahka našel, saj poznaš mesto, si dejal.«

»Prepričan sem, da bom koj našel stanovanje.«

»In še eno. Ti si Frank, Evropejec. Vsaj v Bagdâdu boš nastopal kot Evropejec. In v družbi Evropejca in na njegovem stanovanju pač Hasan Ardšir mirze ne bodo iskali, mislim.

Vse to me je nagnilo, da sem tebe izbral, ne pa Selim ago. Kajti ne bom ti izročil samo svojega imetja, ampak tudi svojo »hišo« bom priporočil tvojemu varstvu.«

»Hasan Ardšir mirza, čudim se in v zadregi sem! Pomisli, da sem moški in še kristjan povrh!«

»Ne vprašam te, ali si kristjan ali musliman. Tudi ti me tega nisi vprašal, ko si me rešil iz rok Bebbehov. Zaupam ti!«

»Pa zakaj misliš meni svojo »hišo« v varstvo izročiti? Ali ni dovolj varna pri tebi samem?«

»Poslušaj! Tudi v Bagdâdu in na potu v Kerbelo nisem varen. Moji sovražniki ne smejo vedeti, kje je Hasan Ardšir mirza. Ker pa me je po mojem spremstvu lahko spoznati, bom skrivaj in preoblečen potoval v Bagdâd ter se naselil na stanovanju, ki nam ga boš ti preskrbel. In zato bom tudi svojo »hišo« pustil v Bagdâdu in jo tebi izročil v varstvo za čas, ko se bom mudil v Kerbeli.«

»Tvoje zaupanje je za mene velika čast. In tvoja »hiša« bo pri meni popolnoma varna. Ne bom z njo govoril in vobče ne občeval. Stara Halwa bo kakor doslej posredovala med nami.

Toda povej mi, ali boš sam potoval v Kerbelo?«

»Sam. Služabnike bom itak že prej odpustil, le Selim aga me bo spremljal. In krsto z očetovim truplom vzameva s seboj.«

»Pozabil si na nekaj, Hasan Ardšir mirza!«

»Na kaj?«

»Se ne spominjaš več, da bi tudi jaz rad šel v Kerbelo?«

»Pusti to misel, emir! Prenevarno je za tebe!«

»Ne bojim se!«

»Vem! Vem, da si pogumen človek, vem, da si bil v Mekki, pa te niso ubili, verjamem ti, da si upaš tudi v Kerbelo.

Toda pomisli na silno razliko med Mekko in Kerbelo! V Mekki živijo pobožni, miroljubni muslimani, sunniti, romanje v Mekko se vrši mirno in dostojno. V Kerbeli pa najdeš fanatične šiite, obhod, v katerem nosijo podobo Husainove glave, in žalostna igra, ki jo predstavljajo v spomin na njegovo nesrečno smrt, — vse to ljudi razburi do blaznosti in v svoji besni zdivjanosti ne poznajo nobene meje, redno se pokoljejo celò sami med seboj. Če bi le eden sam zaslutil, da nisi šiit, ali da celò nisi niti musliman, — po tebi je, grozne smrti bi umrl.

Naravnost v smrt bi torej šel, emir! Čemu tvegati življenje? Ubogaj me, pusti misel na Kerbelo!«

Razumel sem njegovo nujno svarilo.

Šiit je bil, morebiti mlačen ali celò »napreden« in svobodomiseln, brez ozkostrčnih predsodkov, — pa bil je vendarle musliman in njegova vera mu je s smrtno kaznijo prepovedovala, jemati nevernika s seboj na sveto mesto. Povrh bi več ali manj potoval v njegovi družbi in če bi me spoznali, bi tudi sam bil v smrtni nevarnosti.

Zato mi je tako nujno odsvetoval obisk Kerbele.

Nisem se hotel vsiljevati, še manj pa dražiti njegovo versko prepričanje, sklenil sem, da pojdem, če bo vobče mogoče, na lastno pest v Kerbelo, njemu pa da zaenkrat nič ne bom povedal.

Dejal sem torej vdano:

»Dobro! Šel bom v Kadhimên in v Bagdâd in izvršil tvoje naročilo, vestno in natančno. Tudi tvoja »hiša« bo popolnoma na varnem. Ali pojdem v Kerbelo ali ne, to se bo pa pokazalo šele v Bagdâdu.«

In s tem je bil najin nočni pogovor pri kraju.

Žal so dogodki šli drugo pot, nego sva midva tisto noč sklenila. Usoda je s Hasan Ardšir mirzo in z menoj ukrenila tako čisto, čisto drugače —.

Ostali smo še pet dni v varnem skrivališču pri zapuščeni koči. Šele ko so vsi Perzovi ljudje popolnoma ozdraveli in se okrepili, smo odpotovali.

Srečno smo prišli čez zadnje izrastke Zagrosa, ki se spuščajo v brezkončno mezopotamsko ravnino. Tudi na bagdâdski ravnini nismo srečali nobenih sovražnih beduinov, čeprav sem se bal, da ne bo šlo vse gladko. Seveda smo se za svojo srečno pot smeli zahvaliti le naši veliki previdnosti, ne pa prizanesljivosti in dobri volji beduinskih rodov.

Onstran velikega hana Beni Saad, kjer običajno prenočujejo perzijski romarji na potu v Kerbelo, štiri ure severovzhodno od Bagdâda, smo se ustavili ob razpadlem kanalu. Tam je mislil Hasan Ardšir mirza počakati, jaz pa bi naj jezdil v Kadhimên.

Utaborili smo se torej za več dni in poskrbeli, da nas ni bilo lahko najti. In to ni bilo pretežko.

Kanal je bil eden tistih, ki so po njih v davnih dobah Babilonci napeljevali vodo iz Tigrisa na svoja polja. Takih kanalov je po nekdanji Babiloniji povsod dovolj. Malomarni Turki so namakanje opustili, kanali so usahnili in deloma razpadli.

Naš kanal je bil najmanj šest metrov globok, tudi voda je bila še v njem in trstičje in grmovje je rastlo ob njegovem bregu. Naselili smo se na njegovem pobočju v varstvu trstičja in grmovja in kar nalašč bi nas moral iskati, kdor nas je hotel najti.

Pomagal sem pri urejevanju tabora, mirza pa je napisal pismo za Selim ago.

»Ali bo Selim aga ubogal?« sem še podvomil, ko mi je izročil pismo.

»Ne boj se! Ubogati te mora in te bo, kot da sem jaz sam na tvojem mestu!

Daj mu moje pismo in prevzemi vse moje imetje! In ko age ne boš več potreboval, mi ga pošlji sem v tabor. Sel, ki ti ga bom dal za spremljevalca, naj pride z njim, da me bo našel.

Nato poišči kupca za moje stvari in mu vse prodaj. Kar boš ukrenil, mi bo prav. In ko boš opravil, se vrni k meni. Čakal bom tukaj na tebe.«

Vzel sem pismo in naročil Halefu, naj mi pripravi konja.

»Kam pojdeš, gospod?« me je vprašal.

»V Bagdâd po opravkih.«

»Gospod, ali ne bom šel s teboj?«

»Topot ne, dragi Halef!«

»Zakaj ne?«

»Ker so moji opravki taki, da te ne morem rabiti.«

»Kdo pa bo čuval nad teboj?« je žalostno vprašal.

»V Bagdâdu sem varen. Tam ni kakor v puščavi ali pa kakor v gorah. Sicer pa moraš ostati v taboru. Važen, zaupen posel ti bom dal.«

»Kak posel?«

»Pameten in pogumen mož si in previden. Zato te postavljam za variha našemu taboru.«

In Halef je zadovoljen in ponosen ostal v taboru.

Pa še eden je hotel z menoj.

Anglež je opazil, da se pripravljam na odhod, pa je prišel bliže.

»Kam, master?«

»V Bagdâd.«

»Sami?«

»Hočete z menoj?«

»Tako vprašanje —! Pojdem! Kajne?«

»Dobro! Ste tudi vi potrebni kulturne obnove!«

»Well! Se bom obnovil.«

Odjezdila sva. Perzov sel naju je spremljal.

V dveh urah sva dospela do tretjega ovinka Tigrisovega severno od Bagdâda. V tem ovinku leži, na desnem bregu reke, Kadhimên. Krenila sva od ceste, ki pelje v Kerkuk, Erbil, Môsul in Diarbekr, na desno, jezdila mimo velikih bagdâdskih opekarn k Tigrisu in se dala prepeljati. Prijetno hladni palmovi vrtovi so naju sprejeli v svojo senco in koj nato sva bila v mestu.

Kadhimên stoji na »svetih« tleh. V mestu je namreč grob imâma Mûsâ ibn Džafarja. Ta slavni mož je nekoč potoval s svojim gospodarjem in vladarjem, enako slavnoznanim kalifom Harûn ar-Rašidom v Mekko in Medino. V Medini je pozdravil Džafar grob prerokov z besedami: »Slava tebi, oče!« kalif pa: »Slava tebi, stric!« Tedaj se je Harûn ar-Rašid ujezil: »Kako, ali misliš, da si bliže v sorodstvu s prerokom ko jaz, ki sem njegov naslednik?« In od tistega časa je svojega ministra prav tako sovražil, kakor ga je prej čislal in častil. Mûsâ ibn Džafar je moral v ječo in je tudi v njej umrl. Pa po njegovi smrti so pozidali nad njegovim grobom krasno mošejo, ki ima pozlačeno kupolo in pozlačene minârete in ki jo štejejo med najlepše stavbe sprednjega Orienta. Na milje daleč je videti blestečo se kupolo in visoke vitke minârete in trudnemu popotniku, ki cele tedne potuje po brezkončni mezopotamski ravnini, je »zlata mošeja« kadhimênska znamenje, da je konec puščave blizu.

Kadhimên pa je še zanimiv tudi po neki napravi, ki je čisto evropska in ki jo prav zato vsak tujec začuden gleda. Iz Kadhimêna v Bagdâd vozi namreč cestna konjska železnica.

Njen ustvaritelj je bil evropski izobraženi in vsem evropskim reformam naklonjeni namestnik

Midhat paša, ki so ga radi njegovih reform prestavili v Stambûl in pregnali v Arabijo. Da je ta mož ostal na svojem mestu v Bagdâdu, kako bi se bil že tistikrat Bagdâd dvignil in vsa Mezopotamija z njim! Saj je imel v svojih načrtih tudi železnico, ki bi naj vezala Perzijski zaliv in Mezopotamijo čez Sirijo in Malo Azijo s Carigradom. Žal je ta važni načrt do danes ostal le samo načrt.*

Posebni zanimivosti v Kadhimênu ni najti. Mesto ima ozke, zatohle ulice, tlak je sphana prst, zato je prahu in ob zimskem, deževnem času blata dovolj.

Prebivalci Kadhimêna so po veliki večini Perzi, po verski pripadnosti šiiti, po poklicu pa trgovci. Dnevno se vozijo po opravkih v Bagdâd. Skrajno fanatični so, ne vidijo radi tujcev med seboj in dostop v »zlato mošejo« je kristjanom vobče nemogoč.

Opoldne je bilo, ko sva z Angležem prijezdila v mesto. Da so ljudje začudeni gledali tujca, ki sta tičala v raztrgani, obnošeni obleki, pa jezdila krasne konje in bila do zob oborožena, za to se seve nisva zanimala. Posebej mene je skrbelo le eno, kako da bom namreč našel v precej razsežnem Kadhimênu zaupnika Hasan Ardšir mirze. Vsekakor sva morala obiskati, sem zasodil, nekatere karavanserâje — prenočišča za karavane —, katerih je tudi v Kadhimênu precej.

Silno je pripekalo solnce, bilo je gotovo 50 stopinj vročine. Pa saj smo bili v juliju, ki je eden najbolj vročih mesecev v Mezopotamiji. Gost, prašen, zatohel zrak je ležal nad mestom in kogar smo sre-

* Dandanes pelje železnica iz Carigrada po Mali Aziji do Aleppa v Siriji in še nekaj deset kilometrov po puščavi proti Môsulu. Angleži pa so med svetovno vojno potegnili železnico iz Basre proti Perzijskemu zalivu do Bagdâda in višje gori po puščavi proti Môsulu. Da oba konca do danes še nista zvezana, so krivi politični in strateški pomisleki obeh lastnikov Mezopotamije, Angležev in Turkov. Ni pa dvoma, da bo kedaj tekla železnica od Carigrada do Perzijskega zaliva (Op. prev.)

čali, vsak je imel obraz zakrit, da se obvaruje pekočih žarkov in prahu.

V neki ulici nam je prijezdil naproti človek v bogati perzijski noši. Obraz je imel zastrt s pajčolanom in jezdil je belca, opremljenega z rešmo, dragoceno konjsko opravo, ki si jo morejo privoščiti le najbogatejši perzijski mogotci. V primeri s tem človekom sva bila z Lindsayem res naravnost klateža.

Zato ni čuda, da se je mož tudi primerno obnašal.

»Poberita se! Izognita se na desno!« nama je zaklical in neskončno zaničljivo zamahnil z roko.

Jezdil sem sicer poleg Angleža, le sel je jezdil za nama, pa ulica je bila dovolj široka, čisto lahko bi bil prišel mimo naju. Vkljub temu bi se mu bil vljudno umaknil, da ni vse njegovo obnašanje kazalo naravnost žaljivo preziranje.

Zato sem hladno dejal:

»Prostora je dovolj! Naprej!«

Pa mesto da bi bil jezdil mimo, nama je zastavil z belcem cesto in zakričal:

»Svinja sunnitska, ali ne veš, kje si! Umakni se, sicer ti z bičem pokažem pot!«

Mož je izzival. Bil je eden tistih, ki hočejo na vsak način pretep.

No, lahko sem mu postregel. Malomarno sem odgovoril:

»Poskusi!«

Izdrl je bič in zamahnil.

Dalje pa ni prišel. Kajti v hipu sem šinil z vrancom v dolgem skoku mimo njega in mu sunil pest s tako silo v obraz, da je vkljub svojemu visokemu orientalskemu sedlu zletel s konja.

Oholi jezdec je seve klel in zabavljaj, ko se je pobiral od tal, pa nisem se zmenil zanj, mirno in ravnodušno sva z Angležem jezdila dalje.

Tedaj pa je ves prestrašen zaklical za nama sel:

»Pri Allâhu —! Ta gospod je ja mirza Selim aga —!«

Oholež je bil že spet v sedlu, pajčolan mu je pri padcu zdrknil z obraza, zato ga je sel šele tedaj spoznal.

Ni si ga utegnil popraviti, ves bled je bil od jeze, zavihtel je svojo zakrivljeno sabljo in spodbodel konja.

Pa kindžal mu je omahnil, ko je spoznal sela, zavzet je vzkliknil:

»Ti — Arab? Kako si prišel v družbo teh nenažnih in brezčastnih ljudi, ki jih naj Allâh pogubi?«

Sam sem odgovoril mesto sela:

»Ne zabavljaj! Si ti mirza Selim aga?«

»Da,« je odgovoril precej osupel nad mojim glasom.

Pognal sem vranca trdo k njemu in dejal polglasno:

»Jaz sem odposlanec in zaupnik Hasan Ardšir mirze. Pelji me na njegovo stanovanje!«

»Ti —? Odposlanec —?« se je čudil in me premeril od pete do glave.

In selu je dejal:

»Je res —?«

»Da!« je potrdil. »Tale effendi je emir Karâ ben Nemsî. Pismo ima za tebe od našega gospoda.«

Še enkrat me je nepopisno prezirljivo pogledal in oholo premeril pa dejal:

»Bral bom pismo, potem pa se bova pomenila o udarcu.

Pojdite, pa ne približajte se mi, ker vaša navzočnost žali moje oči.«

Ta mož je bil torej zaupnik in zastopnik Hasan Ardšir mirze, tisti, ki je pustil svojemu gospodu na ljubo svojo častniško službo v perzijski armadi, tisti, ki mu je Hasan Ardšir mirza zaupal svoje imetje, ki si je celò pridobil srce mlade Bende, Hasanove

sestre —! Kajti tudi to mi je mirza zaupno povedal. Ubogo dekle!

Če je bil tale aga res šah-swar, izvrsten jezdec, potem je pač tudi moral vedeti, da je treba jezdeca ceniti po njegovem konju. In po konjih ocenjena vsaj midva z Lindsayem nisva bila siromaka.

Razen tega ta »zaupnik« ni bil posebno previden. Begunec se ne sme kazati na ulicah velikega mesta v taki bogati opremi, ker vzbuja pozornost. S tem vsaj je slabo služil svojemu gospodu. In njegov nastop je bil tak, da bi se ne spodobil niti visoki osebnosti, kaj šele agi, navadnemu podložniku.

Seveda mi ni prišlo niti na misel, da bi ga ubogal in jezdil za njim. Mignil sem Lindsayu in vzela sva ga medse.

»Pes!« je zahrul. »Umakni se, sicer te dam bičati!«

»Molči! Sicer ti bom še enkrat dal poskusiti svojo pest. Z bogastvom svojega gospoda bi se vsak tepec lahko postavljaj! Te bomo že še vljudnosti naučili!«

Nič ni odgovoril, zastrl si je obraz in tiho jezdil z nama.

Jezdili smo po ozkih, zatohlih ulicah in nazadnje se je Selim aga ustavil pred nizkim zidom. V zidu so bila vrata, namreč predrtina, ki so jo zapirale trhle deske. Človek je prišel in nam ta vrata »odprl«.

Zajezdili smo na dvorišče.

Enonadstropna stavba ga je obdajala v štirikotu, hladna lopa je potekala krog dvorišča, v prvem nadstropju pa pokrit hodnik. Kamele so ležale po tleh in žvečile kepe iz ječmena in bombaževega semena, s katerimi v Bagdâdu in v okolici te živali krmijo. Naokoli so sloneli in lenarili služabniki, ki so pa nemudoma planili na noge, ko so ago zagledali. Tale mali poveljnik Hasanove karavane si je znal v strah ugnati svoje ljudi, to se je videlo.

Oddal je konja enemu svojih ljudi, midva z Lindsayem pa sva izročila konja selu v varstvo. In nato naju je peljal aga v hišo, ki je imela kakor povsod v Orientu pročelje na dvorišče, ne pa na ulico. Stopili smo skozi lopo v hladno vežo in šli po stopnicah navzdol v sardaub, v podzemeljski prostor, kamor se v teh krajih črez dan ljudje skrivajo pred neznosno poletno vročino.

Sardaub je bila štirikotna soba, ob stenah so ležale mehke, debele blazinice, krasna perzijska preproga je pokrivala skoraj vsa tla, na blazinici v kotu je stal kavin pribor iz masivnega srebra, poleg njega pa dragocena huka, perzijski nârgile. Na stenah je viselo redko orožje in čibûki so sloneli naokoli, pripravljeni za goste. V starinski posodi iz kineškega porcelana, ki je imela podobo zmaja, je duhtel fin perzijski tobak in od stropa je visela na srebrni verižici svetiljka, napolnjena s sezamskim oljem.

Po pojmi navadnega zemljana je bila ta oprema naravnost knežja. Kajpada si niti za trenutek nisem mislil, da bi bile vse te dragocene stvari last Selim age.

»Selâm alêk!« sem pozdravil, ko sem vstopil. Tudi Lindsay je pozdravil.

Agi se ni zdelo vredno, da bi odgovoril. Sedel je na mehko blazinico in tlesknil v roke.

Koj je vstopil sluga in Selim aga mu je mignil, naj mu prižge huko. S pristno orientalsko počasnostjo in dostojanstvenostjo se je služabnik lotil dela in med tem slovesnim opravilom sva midva z Lindsayem smela stati pri vratih kakor potepena šolarja. Ko je bilo slovesno opravilo prižiganja končano, je sluga odšel, pa seve najbrž za vrati obstal, da sliši, kaj se bo v sobi godilo.

Tedaj šele se je agi zdelo vredno, da je tudi naju počastil s svojo vzvišeno pozornostjo. Pokadil je nekaj pomenljivih dimov iz huke in vprašal:

»Kdo sta?«

Njegovo vprašanje je bilo čisto nepotrebno, saj mu je že Hasanov sel povedal, da sva odposlanca njegovega gospoda. Lahko bi mu bil robato odgovoril, kakor si je zaslužil, pa radi Bende sem zaenkrat še potrpel.

Mirno sem dejal:

»Odposlanca sva Hasan Ardšir mirze.«

»Odkod sta prišla?«

»Iz tabora tvojega gospoda.«

»Kje je tabor?«

»Blizu mesta.«

»Zakaj ni mirza sam prišel?«

»Ker je previden.«

»Katerega rodu sta?«

»Franka sva.«

»Džaura? Ah —! Kaj počenjata v tej deželi?«

»Potujeva.«

»Vidim. Pa čemu?«

»Ogledujeva si kraje in ljudi.«

»Zelo radovedna sta! Le neverniki so tako radovedni. Kako sta se seznanila z mirzo?«

»Srečali smo se.«

»To se razume! Kje ste se srečali?«

»V kurdijskih gorah.«

»Kedaj?«

»Že dolgo je temu.«

»Ste skupaj potovali?«

»Da. Vse do sem.«

»In mirza te je poslal k meni?«

»Da. Pismo imam za tebe.«

Siloma sem se premagoval. Dlan me je srbela, da bi temu nadutežu prisolil zaušnico, ki bi mu sapa zaprla. Pa še sem potrpel.

»Hasan Ardšir mirza je zelo nepreviden, da ti je povedal svoje ime in zaupal celo tako važno pismo ljudem, kakor sta vidva. Pravoveren musliman sem,

ne smem vzeti pisma iz tvojih rok, onesnažil bi se. Daj ga slugi, poklical ga bom.«

Te besede so mejile že na nesramnost. Vkljub temu sem še mirno odgovoril:

»Mislim, da Hasan Ardšir mirza, kolikor ga poznam, ni lahkomišeln. Pa povej mu to sam! In tudi on je pravoveren musliman, pa nikdar ni rabil tretje osebe, kadar je kaj vzel iz najinih rok.«

»Molči, nevernik! Jaz sem mirza Selim aga in storim, kar se mi zljubi.

Ali poznaš tudi ljudi iz njegovega spremstva?«

»Da.«

»So tudi ženske poleg?«

»Da.«

»Koliko jih je?«

»Dve dami in služabnica.«

»Sta jih kedaj videla?«

»Večkrat.«

»Mirza je res zelo nepreviden! Oko nevernika nikdar ne sme počivati na obleki pravoverne žene.«

»Povej to mirzi, ne pa meni!«

»Molči, predrznež! Ne potrebujem tvojih nasvetov!

Sta čula njihov glas?«

Oholi zarobljenec je hudo preizkušal mojo potrpežljivost! Zavrnil sem ga:

»Pri nas v Frankistanu ne poprašujejo tako rado vedno po ženskah. Ali pri vas ni tudi tako?«

»Kaj si drzneš —?« me je nahrul. »Čuvaj se! Sicer pa še moram s teboj govoriti radi tistega udarca. To bova pozneje opravila. Oddaj pismo!«

Spet je tlesknil v roke.

Sluga je vstopil. Pa nisem se zmenil zanj. Vzel sem pismo izza pasu in ga pomolil agi.

»Tamle ga oddaj!« je pokazal na slugo. »Si razumel?«

Mirno sem spet shranil pismo.

»Dobro!« sem dejal. »Bova pa šla. Sallam, mirza Selim aga!«

Obrnil sem se k vratom, Lindsay tudi.

»Stojta!« je zaklical za nama.

In slugi je zapovedal:

»Ne pusti ju ven!«

Stal sem že pri vratih. Sluga me je prijel za roko.

In tedaj mi je bilo dovolj. Naduti aga je bil nujno potreben krepkega nauka in nemudoma sem mu ga mislil dati.

Pa sir Lindsay me je prehitel.

Najinega pogovora sicer ni razumel, pa iz najinega glasu, iz kretenj in iz obrazov je razbral, da si nisva pravila posebnih ljubeznivosti.

Pristopil je, pograbil drobnega Perza za boke, ga dvignil in vrgel kakor žogo po zraku, da je priletel na ago in ga podrl na tla.

»Well done — sem dobro opravil, master?«

»Yes! Well!«

Aga je planil na noge in izdrl kindžal.

»Pseta —! Glave vama odbijem!«

Sedaj je prišla vrsta name, da ga vzamem v delo.

Stopil sem trdo k njemu, ga udaril po roki, da je izpustil sabljo, in ga prijel za ramena.

»Selim aga, najini glavi nista zrastle za tebe in za tvojo sabljo! Sedi in ubogaj! Tule je pismo! Zapovem ti, da ga nemudoma prebereš!«

Potisnil sem ga v blazine in mu porinil pismo v roke.

Nič več se ni branil, čisto osupel je bil, ves preplašen me je gledal in besedice ni zinil.

Obrnil sem se.

Pogumni sluga si je izbral boljši del, previdno se je umaknil. Ni ga bilo več. Ko pa sem tlesknil v roke, je pomolil glavo skozi vrata, pa tako, da je lahko vsak hip spet izginil.

»Pojdi sem!« sem mu zapovedal.

Stopil je v sobo, pa obstal pri odprtih vratih, pripravljen za skok.

»Prinesi pipe in tobaka! Pa takoj!«

Začuden je pogledal mene, a go pa vprašaje. Pa prijel sem ga za ramo in ga vlekel k steni, kjer so slonele pipe.

Moja trda pest ga je le poučila, da ne razumem nobene šale, vzal je dva čibûka, bila sta že nadevana, vtaknil enega meni, drugega Lindsayju med zobe in ju prižgal.

»Prinesi kavo! Pa brž in dobro.«

Nemudoma je izginil.

Sedla sva na blazine, kadila in čakala, da bo aga pismo prebral.

Počasi je bral, zelo počasi. Tega pa seve ni bila kriva njegova slaba pismenost, le vsebina pisma je bila zanj tako neverjetna in nedoumna, da se kar ni mogel sprijazniti z njo.

Med branjem sem opazoval njegov obraz.

Lep mož je bil, zelo lep. Pa krog njegovih oči so že ležale temne sence in pričale o izgubljenem času in o zapravljenih življenjskih silah, in v pravih, lepih potezah njegovega obraza je bilo nekaj, kar je po daljšem opazovanju naravnost odbijalo.

Ta Selim aga ni bil mož, da bi osrečil Bendo.

Sluga je vstopil in prinesel drobne findžâne na zlatih podstavkih. Ti findžâni niso bili večji ko naše jajčne kupe. Prinesel pa je mesto dveh kar pol tučata findžânov, da mu ja ni bilo treba spet kmalu priti v najino nevarno bližino.

Medtem si je bil aga na jasnem s pismom in tudi z nama. Temno me je pogledal in vprašal:

»Kako ti je ime?«

»Imenujejo me Karâ ben Nemsî.«

»In tale —?«

»Tale je David Lindsay bej.«

»In vse imetje mirze ti naj izročim?«

»Tako je mirza naročil.«

»Zakaj?«

»Vprašaj mirzo!«

»Ničesar ti ne bom izročil!«

»Stori, kar se ti zljubi! Tebi jaz ne zapovedujem.«

»Vrnil se boš k mirzi in mu nesel moje pismo!«

»Teга ne bom storil.«

»Zakaj ne?«

»Ker tudi ti meni ne zapoveduješ in ker tudi jaz storim, kar se mi zljubi.«

»Dobro! Poslal bom torej mirzi sela. Pa prej ne odidem odtod, da dobim odgovor od njeга.«

»Tvoj sel mirze ne bo našel.«

»Kako da ne?«

»Ker ne ve za njegov tabor.«

»Arab, tisti, ki je prišel z vama, vendar ve!«

»Seveda ve.«

»Njeга pošljem.«

»Ne bo šel.«

»Zakaj ne?«

»Ker se meni tako zljubi.«

»Ti ne zapoveduješ našim ljudem!«

»Seveda ne. Pa Hasan Ardšir mirza me je prosil, naj prevzamem iz tvojih rok vse njegovo imetje, kar ga imaš tukaj shranjenega, in da te naj s selom pošljem v tabor. In to bom tudi storil. Arab se bo le s teboj vrnil v tabor k svojemu gosposdu.«

Vzrojil je.

»Ti — ti se drzneš, meni zapovedovati —? Ti meni —?«

»Drznem —? Kaj še! Nobene drznosti se ne zavedam. Mar misliš, da me je strah pred teboj? Da si meni enak, bi čisto drugače govoril s teboj, pa jaz sem emir iz Frankistana, ti pa si čisto navaden aga iz Perzije.

Sicer pa se še nisi niti naučil, kako se obcuje z možmi. Na ulici si zahteval za sebe prostora kakor

kak general, na svojem stanovanju si pozabil odzdraviti na najin pozdrav, pri vratih si naju pustil stati, sam si sedel, nama pa nisi rekel sest, pipe in tobaka nama nisi ponudil, kakor se za goste spodobi, džaura, nevernika si naju imenoval, za svinje in psa si naju imel. In vendar — kak slaboten črv si ti v primeri z nama in s Hasan Ardšir mirzo! Z levom se borim, za črva pa se ne brigam, ako se mu zljubi, da se po prahu valja.

Hasan Ardšir mirza mi je naročil, naj prevzamem njegovo lastnino. To bom storil. Ti pa stori, česar ne moreš opustiti!«

»Udaril si me!«

»Ker si se sirovo obnašal.«

»Razžalil si me!«

»Ti pa naju!«

»Pritožil se bom pri mirzi!« je dejal strupeno.

»Pritoži se!«

»Ničesar ti ne oddam!«

»Mi tudi ni treba. Saj že sedim tule in sem vse prevzel.«

»Da se mi ne dotakneš nobene stvari!«

»Vsega se bom dotaknil, kar je meni izročeno. In če me boš oviral, bom obvestil mirzo.

Sedaj pa naroči, da dobim dober obed! Kajti jaz nisem samo gost, ampak tudi gospodar te hiše.«

»Ta hiša ni ne tvoja ne moja!«

»Vsekakor pa si jo vzel v najem. Ne obotavljaj se! Želim ti tvoj položaj olajšati in ti dovolim, da smeš še ti naročevati. Če tega ne storiš, si bom sam pomagal.«

Uvidel je, da mi ni kos. Vstal je.

»Kam?« sem ga vprašal.

»Ven. Da naročim obed.«

»Obed lahko tudi tu v sobi naročiš. Pokliči slugo! Pa takoj!«

»Človek, ali sem mar tvoj ujetnik —?«

»Da, če že hočeš zvedeti resnico. Ugovarjaš mi, ubogati nočeš, kratiš moje pravice, zato moram biti previden in ti ne smem dovoliti, da bi tale prostor zapustil in morebiti ukrenil kaj takega, česar ne morem odobravati.«

»Gospod, ne veš, kdo sem jaz!«

Prvikrat me je imenoval gospoda, — izgubljal je samozavest.

»Zelo dobro vem!« sem mu odgovoril. »Mirza Selim aga si, druga pa nič.«

»Zaupnik in prijatelj sem Hasan Ardsir mirze!«

»Njegov služabnik si!«

»Vse sem žrtvoval in šel z njim. In njegovo imetje sem rešil.«

»Vse to je lepo in hvalevredno, pa čisto samo po sebi umljivo. Sluga mora svojemu gospodarju zvesto služiti in požrtvovalno. To je njegova dolžnost.

Sedaj pa me boš spremljal k Perzu!«

»Da, to bom storil. In sicer takoj!«

»Tale moj spremljevalec David Lindsay bej ostane tu in poskrbel boš, da mu ne bo ničesar manjkalo! Drugo pa bo mirza sam odločil.«

Ni mi bilo, da bi se prerekal s tem nadutežem. Še manj pa, da bi rabil silo v zadevi, ki me pravzaprav ni nič brigala. Aga se je skliceval na svojega gospoda, — dal sem mu priliko, da je lahko od njega samega zvedel, kaj mora storiti.

Povedal sem Angležu, da pojdem z ago v tabor, in ga prosil, naj medtem čuva hišo in blago.

»Well!« je dejal. »Bom čuval! Pa najprvo bom jedel.«

»Sem že naročil, da dobite in da vam ničesar ne sme manjkati. Dobro se vam bo godilo! Medtem pa se bom jaz žejen, lačen in utrujen pehal po vročini in prahu —!«

»Pa ostanite tu! Čemu vam je treba laziti nazaj v tabor! Naj gre sam! Čemu se mučite? Kaj vas bri-gajo družabne razmere tega mirze?«

»Moram iti. Obljubil sem, da bom prevzel njegovo imetje. Pa tudi varno ni, tega zlikovca samega pustiti. Utegne še zgagariti —!»

»Kako mislite?«

»No, ljudi ima dovolj in tale sardaub ima samo ena vrata —.«

»Se ga bojite?«

»Ne. Pa ni mi za nasilje.«

»Pa pojdite z njim! Bom lepo čuval.«

Aga je dal svojim ljudem naročila in odšla sva na dvorišče.

Hotel je zasesti svojega dragocenega belca, ki si ga je seve šele z denarjem svojega gospodarja v Kadhimênu kupil.

Pa ugovarjal sem.

»Vzemi drugega konja!«

»Zakaj?« me je nevoljno pogledal.

»Belec bi vzbujal pozornost. In previden moraš biti, da ne izdaš svojega gospodarja! Izposodi si konja od enega svojih služabnikov!«

Rad ali nerad, ubogati je moral in odjezdila sva. Arab je šel za nama.

Da bi zabrisal sled za seboj in premotil morebitne zasledovalce, sem se dal koj v Kadhimênu prepeljati na levi breg Tigrisa v Muaddham, ki leži Kadhimênu nasproti. V velikem ovinku sem se šele obrnil na sever.

Muaddham je velika vas na levem bregu Tigrisa, uro oddaljena od Bagdâda. V Muaddhamu je pokopan veliki mohamedanski »svetnik« imâm Abu Hanife, ustanovitelj in početnik hanifitov, ki so ena izmed štirih glavnih ločink mohamedanizma. Po njegovih naukih sta urejena osmanski zakonik in obrednik. Izprva je stala na njegovem grobu mošeja, ki mu jo je postavil Malek šah iz dinastije Seldžukidov. Ko pa je Suleimân, prvi vladar dinastije Osmanidov, nepokorni Bogdâd ukrotil, je pozidal na grobu Abu Hanifa močno utrjeno trdnjavo. Abu Hanifa je dal

kalif Mansûr iz sovraštva zastrupiti, dandanes pa potujejo tisoči šiitov na njegov grob.

V dveh urah smo bili v taboru.

Mirza se je seve zelo čudil, ko me je nenadoma in tako kmalu spet zagledal. Aĝo je sprejel zelo prijazno.

»Zakaj si se vrnil?« me je vprašal, ko sva se pozdravila.

»Vprašaj ga sam!« sem dejal in pokazal na aĝo.

»Govori!« je naročil aĝi.

Selim aĝa je poiskal pismo in ga pokazal mirzi.

»Si ti to pisal?«

»Da! Ali ti ni tale emir povedal, da je pismo od mene?«

»Mu nisem verjel.«

»Kako da ne?«

»Ker mi naročaš nekaj, česar nisem pričakoval in si tudi zaslužil nisem.«

Ženske so stale za steno koč, da bi videle Selima in čule pogovor.

»Česa nisi pričakoval?« se je čudil mirza.

»Da moram vse, kar smo rešili, predati temule tujcu.«

»Tale emir ni nikak tujec, moj prijatelj in brat je.«

»Gospod, ali nisem tudi jaz tvoj prijatelj?«

Mirza je osupnil, pa kratko odgovoril:

»Moj sluga si bil, ki sem mu zaupal. Kedaj pa sem ti dal pravico, da se smeš imenovati mojega prijatelja?«

»Gospod, zapustil sem domovino, žrtvoval sem svojo bodočnost, begunec sem radi tebe, čuval in rešil sem tvoje imetje, — ali nisem zaslužil, da me imenuješ svojega prijatelja?«

»Storil si le svojo dolžnost. Tudi vsak zvesti služabnik bi bil isto storil.

Tvoje besede me žalijo. Nisem mislil, da si boš kedaj v zasluge štel, kar je bila tvoja dolžnost! Ali

ti nisem pisal, da moraš tega emirja prav tako ubogati kakor mene samega?«

Resno in s poudarkom je govoril mirza. Aga je bil zelo v zadregi, posebej še, ker je opazil, da tudi ženske poslušajo.

Izgovarjal se je:

»Gospod, tale človek me je udaril s pestjo po licu, ko sem ga srečal!«

Mirza me je pogledal in se nasmehnil.

»Selim aga,« je rekel, »zakaj pa ga nisi tudi ti udaril? Kako da si se dal tako hudo žaliti? Zakaj pa te je vobče udaril?«

»Srečala sva se na ulici, velel sem mu, naj se mi izogne. Pa ni ubogal, sunil me je s pestjo, da sem s konja padel.«

»Ali je res, emir?«

»Več ali manj je res. Srečali smo se na ulici v Kadhimênu, nisem ga poznal in tudi tvoj sel ga ni poznal, ker je imel obraz zakrit s pajčolanom. Jezdil je krasnega belca, kateremu je nadel tvojo rešmo, mislil sem, da je kak velik gospod. Nahrul nas je, naj se mu izognemo, vkljub temu, da je bilo dovolj prostora tudi za njega, in njegov glas je bil kakor glas padišaha.

Poznaš me, mirza, in veš, da sem miren, vljuden človek. Pa tudi drugi morajo biti vljudni do mene. Robato se je obnašal, naravnost grdo žaljivo za naju Franka. Zato sem ga opozoril, da je prostora dovolj zanj, pa izdril je bič, svinjo me je imenoval in udariti me je hotel. Seveda je koj ležal na tleh. Evropejec se ne bo dal svinjo imenovati od nikoogar, tudi od človeka ne, ki jezdi konja svojega gospodarja, opremljenega z rešmo, ki tudi ni njegova last.

Morebiti pa bi ga ne bil vrgel s konja, da sem vedel kdo da je. Toda šele ko je spet na konju sedel, ga je spoznal tvoj sel. Pajčolan mu je zdrknil pri padcu z obraza.

Tako je bilo. Govori sam z njim in če me še potrebuješ, me pokliči!«

Odšel sem h konjem in se pogovarjal s Halefom. Čez četrto ure me je prišel mirza iskat.

»Emir,« je pravil, »današnji dan me je zelo užalostil. Ali boš odpustil temu neprevidnemu človeku?«

»Rad, ako želiš. Kaj si sklenil?«

»Ne vrne se več s teboj v Kadhimên.«

»To bi bil tudi zahteval od tebe, če želiš, da še nadalje zastopam v Bagdâdu tvoje koristi.«

»Zadeva je torej poravnana in ponovno te prosim, da upravljaš moje imetje. Tule je zapisnik vseh reči, ki sem mu jih v varstvo izročil, imel ga je pri sebi. Ocenil jih boš in prodal. Z vsem sem zadovoljen, kar boš ukrenil, ker vem, da je težko najti kupca v takem kratkem času. Odpustil boš moje ljudi in jim izplačal toliko, kolikor sem ti tule napisal. Denar sem ti že pripravil v tvoje sedlo.

Morebiti boš kmalu našel kupca. Če pa ne, pa bom počakal. Kedaj moram odpotovati v Kerbelo?«

»Danes je prvi moharrem, desetega moharrema je praznik šiitov. Štiri dni potrebuješ iz Bagdâda v Kerbelo, dan poprej moraš že biti v Kerbeli, da dobiš prenočišče. Če torej odpotuješ petega moharrema, boš še prav prišel.«

»Torej naj še štiri dni ostanem tu v kanalu skrit?«

»Ni treba. V najkrajšem času ti bom našel v Bagdâdu stanovanje, kjer boš udobno shranjen in tudi bolj varen s svojimi ljudmi. Ne skrbi se!

In kaj boš storil s tovari, ki jih imaš pri sebi?«

»Tudi to bom vse prodal.«

»Torej mi izroči vse, česar ne misliš vzeti s seboj, in mi povej ceno. Morebiti se mi posreči, da najdem v Bagdâdu prav kmalu bogatega kupca, ki bo vse kupil.«

»Vse —? Eden sam? Emir, cena bo znašala veliko premoženje!«

»Ne skrbi se! Brigal se bom za tvojo korist, prav kakor da je moja lastna. In je tudi bolje za tebe, da ne vlačiš teh tovorov s seboj v Bagdâd, če misliš priti skrivaj.«

»Zaupam ti. Pojdi, pogledala bova tovore!«

Odprla sva zavoje in mojim začudenim očem so se odgrnili zakladi in dragocenosti, kakršnih v toliki izbiri in množini še nikdar nisem videl. Sestavila sva zapisnik in določila ceno. Nizka je bila za posamezne kose, skupna vsota pa je res pomenila premoženje bogatega človeka.

»In kaj boš storil s temile svojimi spremljevalci?«

»Izplačal jih bom in odpustil.«

»Jih boš odpustil šele v Bagdâdu?«

»Ne. Tukaj, koj ko mi sporočiš, da si našel stanovanje.«

»Tako je bolje! Čim manjše bo tvoje spremstvo, tem manj te bodo opazili.

Za koliko oseb torej naj bo stanovanje?«

»Za mene in za aĝo, za ženo, sestro in služabnico.

»Nobenega sluga ne boš obdržal?«

»Ne.«

»Pa misliš, da boš shajal brez sluga?«

»Najel si bom v Bagdâdu človeka, ki me čisto nič ne pozna.«

»Upam, da se mi bo posrečilo najti primerno stanovanje. Daj blago koj natovoriti!«

»Koliko kamelarjev potrebuješ na pot?«

»Nobenega. Midva s Halefom popolnoma zadostujeva.«

»Ti sam boš poganjal kamele po ulicah Kadhimêna —?«

»Zakaj pa ne? Ali sem morebiti za tak posel preimenitno oblečen?« sem se smejal.

»To vendar ne sme biti, emir! Dal ti bom nekaj ljudi na pot —.«

»Kaj še! Kaj pa naj počnem z njimi v Kadhimênu in v Bagdâdu? Za drugo bi mi ne bili ko za nadlogo in skrb. Bom že sam vse opravil!«

»Torej pa stori, kar misliš, da je prav!«

Natovorili smo kamele in jih privezali drugo drugi za rep. In nato sva se s Halefom pripravila na odhod.

»Daj mi še kako poverilo za tvoje ljudi v Kadhimênu! Sicer mi še verjeli ne bodo.«

»Tule, vzemi moj pečatnik! Poznajo ga.«

Ni se še pripetilo mojemu prstu, da bi bil kedaj nosil prstan perzijskega velikaša. Pa hitro se je privadil nanj in karavana je odpotovala.

Aga se ni prikazal pri slovesu. Se mi tudi prav nič ni tožilo za njim.

S tovornimi kamelami sem seve rabil mnogo več časa do Tigrisa ko prej z Angležem. Tudi prevoz čez reko naju je zadrževal, ker so se kamele vode bale. Pa brez nesreč sva s Halefom prignala karavano na dvorišče Selimovega stanovanja.

Njegovi ljudje so se zelo čudili, ko so naju zagledali in ko age ni bilo nikjer. Nemudoma sem jih sklical, jim pokazal pečatnik njihovega gospoda in jim povedal, da sem odslej jaz njihov zapovednik in da me morajo ubogati kakor prej ago, aga pa da se ne bo več vrnil.

Nisem opazil, da bi se bili radi spremembe v poveljstvu kaj posebnega žalostili, mirno in zadovoljno so se razšli vsak po svojem poslu.

Med dnevom sem zvedel od njih, da je lastnik hiše bogat trgovec iz zapadnega bagdâdskega predmestja. Povedali so mi tudi, kam je aga shranil blago, ki ga je pripeljal čez mejo. Ležalo je v pritličju, cela vrsta zavojev in zabojev, pravo skladišče. Dal sem k tem tovorom znositi tudi tiste, ki sem jih dobil od mirze, in sklenil, da bom drugo jutro vse blago pregledal in ocenil. Tisti dan sem bil že preveč utrujen.

V torbi na sedlu sem našel denar, ki mi ga je dal mirza za služinčad. Sami zlatniki so bili, njihova skupna vrednost je najmanj štirikrat presežala vsoto, ki jo je določil za izplačilo svojim ljudem.

Postavil sem Halefa za nadzornika in hišnega upravitelja in šel iskat Angleža.

V sardaubu je ležal, iztegnjen po mehkih blazinah. Njegov dolgi nos je padal in se dvigal v enakomernem taktu dihanja in iz njegovih široko odprtih ust je donelo glasno zateglo smrčanje.

»Sir David!«

Koj me je čul, skočil pokonci in izdrl nož.

»Kdo je —?«

»Le vtaknite nož za pas, sir! Nismo v kurdijskih gorah!«

»Ah —! Oh —! All right! Vi ste, master? Tako hitro ste se vrnil?«

»Seveda! Vam se hitro zdi, ker ste ves čas spali!«

»O ne! Sem tudi jedel in pil!«

»Torej se vam je dobro godilo?«

»Dobro! Izvrstno! Jako lepo je tukaj v Kadhimênu!«

»Verjamem! Živite kakor paša bagdâdski! Pa mene pogledajte, kako se potim! Vročina je kar peklenska!«

»Well! Lezite tamle na divan pa si počijte z menoj vred!«

»Hvala! Je drugega dela dovolj. Predvsem pa bi tudi jaz rad jedel.«

»Še niste jedli, kar ste odšli odtod?«

»Nič.«

»Pa kar plosknite v roke, koj bo prišel tisti lopov.«

»Ste že poskusili?«

»Yes! Pa se žal nisva razumela. Zahteval sem porter — pivo — pa mi je prinesel mlečno juho, za-

hteval sem sherry — špansko vino — pa mi je prinesel dateljne. Strašno!«

»Bom videl, če se meni bolje posreči.«

Tlesknil sem v roke in koj je prišel sluga, tisti, ki je pred nekaj urami tako neprijetno izkusil moč Lindsayevih mišic.

Povedal sem mu, da sem mesto ađe jaz odslej njegov gospodar.

»Gospod, povej, kako te naj imenujem!«

»Mene imenuj emirja, tale mirza pa je bej. Skrbi, da dobim obed!«

»Česa želiš, emir?«

»Kar imaš. Ne pozabi na svežo vodo!«

»Tako ti bom postregel, emir!«

»Ti si torej kuhar v tej hiši?«

»Da, emir! Upam, da boš z menoj zadovoljen.«

»Kako si pod ađom gospodaril?«

»Kupil sem, kar se je potrebovalo, in vsak drugi dan mi je dal denar.«

»Dobro, pa naj tako ostane. Pojdi!«

Ni bilo dolgo, pa mi je postregel z bogato izbiro najboljšega, kar je tistikrat nudil Bagdâd za želodec in za grlo. Gladen sem bil, krepko sem posegel po ponujenem in tudi sir Lindsay je pomagal.

»Ste se iznebili tistega lopova, tistega ađe?« je vprašal.

»Da. Ostal je pri svojem gospodu. Zdi se mi pa, da misli na maščevanje.«

»Pshaw —! Strahopetnež!

Pa veste, kaj bova po obedu počela? V Bagdâd se peljeva s konjsko železnico in si kupiva novo obleko!«

»Izvrstna misel! Potrebna sva nove obleke! In tudi obriti se bo treba!«

»Yes! Jako treba! In ostriči!«

»Med potom pa lahko poizveva še o nečem drugem, kar je še bolj potrebno in nujno.«

»Kaj bi bilo tisto?«

»Še ne veste, da sem postal trgovec —!«

»Trgovec —?« me je gledal s širokimi usti.

»Veletrgovec! Mislite si!«

»Well! S čim pa tržite?«

»Z zlatnino, srebrnino, starim perzijskim orožjem, s perzijskimi preprogami in drugim takim blagom.«

Debelo me je pogledal.

»Ne razumem vas —!«

»Perz mi je naročil, naj prodam njegovo imetje, kar ga je rešil črez mejo. Nekaj tovorov je Selim aga pripeljal sem v Kadhimên, v tejle hiši so shranjeni, drugo pa sva pravkar s Halefom pritovorila iz tabora.

»Zakaj prodaja?«

»Napoti mu je. V Hadramaut potuje pa noče vlačiti za seboj tolik tovor.«

»In vam je naročil prodajo?«

»Da. Poiskati mu moram kupca.«

»Kupca —? Ah —! Oh —! Kaj je v tistih tovorih?«

»Same dragocenosti in redkosti. In pol zastonj jih daje. Če bi bil bogat človek, sam bi vse kupil.«

»Imenujte mi nekatere reči!«

Vzel sem zapisnik in mu ga prebral.

»Oh —! Ah —! je vzklikal. »In koliko stane?«

Povedal sem mu ceno.

»Je toliko vredno?«

»Med brati dvakrat toliko. Saj pravim, pol zastonj!«

»Well! Lepo! Vam ni treba iskati kupca! Vem sam za njega. Vse bo kupil.«

»Vi da veste zanj? Kdo pa bi bil?«

»David Lindsay. Yes!«

Njegova ponudba me je seve silno iznenadila, pa tudi razveselila. Kako da že sam nisem mislil na njega —?

»Je mogoče, sir —? Vi bi kupili —? Resno mislite?«

»Yes! Čisto resno!«

»Težke skrbi me rešitel! Kajti kupca, ki bi imel toliko denarja koj na razpolago, takega bi bil menda težko našel v Bagdâdu.

Toda — kako pa bo pri vas z denarjem? Mirza bo hotel imeti gotovino, če že ne takoj, pa vsaj v kratkem.«

»Denar —? Pshaw! Denar imam! David Lindsay bej ima toliko.«

»Izvrstno! Veste, da sem si bil zelo v zadregi radi kupca! Torej dobro, zadeva je rešena.

Pa to je šele ena polovica njegovega premoženja, druga pa je tisto, kar je aĝa pripeljal čez mejo. Tudi tisto je naprodaj.«

»Kje je blago?«

»Tule v tej hiši, spodaj v pritlični sobi.«

»Je mnogo?«

»Bom šele jutri pogledal. Dal mi je zapisnik, odprl bom jutri zavoje in blago ocenil, oziroma dal oceniti. Potem šele vam lahko povem, koliko bo znašala cena.«

»Lepe reči, kaj?«

»To se razume! Tule, poglejte zapisnik! Na primer verižni oklepi, saracensko delo, trije kosi, redkost za vsako zbirko, meči iz lahorskega jekla kovani, še dragocenejši ko pristni damascenski, potem polne steklenice čistega, pristnega rožnega olja, zlati in srebrni brokati, pristne perzijske preproge, perzijski šali, celi svežnji najredkejšega svilenega blaga in tako dalje, same starine neprecenljive vrednosti. Tisti, ki bo to vse kupil in na zapadnih trgih po kosih prodal, bo shranil bogat dobiček!«

»Dobiček —? Oh —! Ah —! Mi na misel ne pride dobiček! Za sebe bom kupil.«

»Vse, sir?«

»Yes!«

»Pa pomislite, sir, to bo stalo ogromno premoženje!«

»Ogromno? Za vas morebiti, za David Lindsaya pa ne. Ali veste, koliko imam?«

»Seveda ne. Vas še nikdar nisem vprašal za vašimi premoženjskimi razmerami.«

»Torej bodite tiho! Moje premoženjske razmere so dobre, zelo dobre, izvrstne. Yes!«

»Lahko si seve mislim, da ste milijonar, toda tudi milijonar si mora premisliti, dobro premisliti, preden bo v take neplodne reči naložil milijone.«

»Nič ne de! Vrednost je dana. Sicer nimam toliko denarja pri sebi, da bi koj plačal, pa poznam ljudi v Bagdâdu. Bom napisal pisma, podpisal David Lindsaya in koj dobil denar, kolikor ga potrebujem. Well, jutri si blago pogledava.«

»Dobro! Čisto nepristranski bom postopal, kajti vi ste prav tako moj prijatelj kakor mirza. Poiskal bom izvedence, dal blago oceniti in nato se pogodiva.«

»Well! Sedaj pa v mesto, da se prenoviva!«

»Dobro! In potem opraviva še eden posel.«

»Posel? Kateri? Še kaka kupčija?«

»Ne. Stanovanje moram poiskati za mirzo in njegovo družino.«

»Se bo v Bagdâdu naselil?«

»Vsaj za nekaj dni. Iz Bagdâda bo romal v Kerbelo in se spet sem vrnil. In dame ostanejo med njegovim romanjem v Bagdâdu v mojem varstvu.«

»Srečen človek! Pa pojdiva v mesto!«

»Vzemite čibûk s seboj, sir! Obiskala bova bazarje prav po muslimansko, s čibûki v ustih.«

Obvestila sva še Halefa, da se vrneva do večerje, in šla na konjsko železnico.

Pa kaka je že bila, čeprav je minilo šele nekaj let, odkar je bila nova! Šipe na oknih so bile vse drobne, blazine so izginile s sedežev in pred vozovi so rožljale kosti dveh mrh, ki bi ju lahko mirno kazali po svetu kot »potujoče kostenjake«. Pa voz,

natrpano poln ljudi, se je premaknil, se premikal in celò brez nezgode sva se pripeljala v Bagdád.

Najprvo sva šla v bazâr. »Nova človeka« sva ga zapustila. Lindsay je zadušil vsak moj ugovor in plačal obleko tudi za mene. Tudi Halefu je kupil novo obleko.

Pred vrati trgovine je stal mlad Arabec in ko naju je videl stopiti z zavoji na ulico, se nama je ponudil za nosača. Kdor je namreč v Orientu le količkaj »effendi«, ne sme nositi sam zavojev po ulici, za to so hammâli, nosači, ki jih najdeš na vsakem oglu sloneti.

Izročila sva mu zavoj in stopal je za nama.

»Kam sedaj?« je vprašal Lindsay.

»Vino, rakija, kavarna!«

Sir Lindsay se je tem, za naju tako redkim kulturnim užitkom široko namuznil.

»Well! Stanovanje je lepo! Pa vina manjka v njem! Muslimani —! Kupiva celo klet, kaj?«

»Vsaj zalogo za nocoj in jutri.«

Stopila sva po ulicah in kmalu našla, kar sva iskala. Nakupila sva si vina in žganja in ker nisva mogla vsega naprtiti nosaču, sva povedala trgovcu naslov in mu naročila, naj pošlje steklenice na najino stanovanje.

Še eden opravek naju je čakal, obriti in ostriči se je bilo treba!

Na tako potovanje človek ne nosi britve in škarij s seboj, to se razume. Saj bi tudi ne bilo časa za tako olepševanje. Zato sva bila z najinima razmrščenima bradama in dolgimi lasmi bolj podobna pračloveku ko pa zastopnikoma evropske kulture. Posebej Lindsay, ki je bil pač doma vajen, da se je dnevno bril, je z veliko nevoljo prenašal to nadlogo.

Stopila sva v bližnjo kavarno, si naročila kavo in tobak ter se dala obriti in olepšati po vseh pravilih orientalske mode.

Med tem opravilom je sedel nosač zunaj pred durmi. Opazoval sem ga.

Ni imel druga na sebi ko predpasnik krog ledij, pa njegov obraz, vsaka njegova kretnja, vse njegovo vedenje je kazalo samozavest kralja. Prav gotovo je bil svoboden sin puščave.

Pa zakaj se je ta svobodni beduin ponižal k hlapčevskemu poslu hammâla — nosača?

Stvar me je zanimala, mignil sem mu, naj prisede k meni.

Prisedel je z dostojanstvenim obrazom moža, ki se zaveda svoje veljave, in vzel tudi čibûk, ki sem mu ga ponudil.

Nekaj časa sem ga molče gledal, pa začel:

»Nisi Turek?«

»Ne.«

»Svoboden ibn Arab si!«

»Da,« je dejal in me pogledal.

»Ali te smem vprašati, kako si prišel sem v Bagdâd?«

»Peš ín na konju.«

»Pa zakaj prenašaš tujim ljudem tovore?«

»Ker moram živeti.«

»Zakaj pa nisi ostal pri svojih ljudeh?«

»Tar me je gnal v svet.«

»Torej te zasleduje osvetnik.«

»Ne. Sam sem osvetnik.«

»In tvoj sovražnik je pobegnil v Bagdâd?«

»Da.«

»Ga že dolgo iščeš?«

»Dve leti ga že pričakujem tu v Bagdâdu.«

Torej radi krvne osvete se je ta svobodni sin puščave ponižal do hlapčevanja —!

»Odkod si doma?«

»Gospod, zakaj me toliko poprašuješ?«

»Ker potujem po deželah islâma in bi rad vedel, ali poznam tudi tvojo domovino.«

»Iz Kare sem, od tam, kjer se steka wadi Muntiš z wadijem Kirbe.«

»Torej si iz dežele rodu Beni Isa, iz Hadramuta?«

»Da.«

»Tam še nisem bil. Pa tudi tvojo domovino bom obiskal.«

»Dobrodošel boš, ako si zvest sin prerokov.«

»Ali je še kdo drug iz tvoje domovine tu v Bagdâdu?«

»Samo eden še in ta bo kmalu odpotoval domov.«

»Kedaj bo zapustil Bagdâd?«

»Koj ko najde ugodno priliko.«

»In zakaj je on prišel v Bagdâd?«

»Tudi radi tara.«

»Ali bi nam tvoj rojak hotel biti za vodnika v svojo domovino?«

»Ne samo za vodnika bi vam bil, ampak za dahîla, ki je za vse odgovoren.«

»Lahko govorim z njim?«

»Danes ne in jutri tudi ne. Odšel je in se šele pojutrišnjem vrne. Pridi pojutrišnjem zvečer sem v tole kavarno, pripeljal ti ga bom.«

»Čakal bom na vaju.«

Srečo sem imel, kar na lepem sem našel vodnika v daljni Hadramaut! Bil sem namreč trdno namenjen, da bom spremljal mirzo v to nepoznano, skrivnostno deželo. Tudi njemu je bil vodnik gotovo dobrodošel.

Nadaljeval sem:

»Ker si že dve leti v Bagdâdu, gotovo mesto dobro poznaš?«

»Vsako hišo.«

»Ali poznaš hišo, kjer bi se dalo prijetno in hladno stanovati in kjer človek lahko pride in odide, ne da bi ga kdo motil?«

»Poznam.«

»Kje je?«

»Ni daleč od hiše, kjer sam stanujem, v južnem delu mesta med palmovimi vrtovi.«

»Kdo je njen lastnik?«

»Pobožen učenjak stanuje v njej, ki nikogar ne bo motil.«

»Je daleč odtod?«

»Ako najmeš oslička, boš kmalu tam.«

»Torej pojdi in naroči tri osličke, vodil naju boš.«

»Le dva potrebuješ, jaz pojdem peš.«

Ni bilo dolgo, pa sta stala pred hišo dva oslička s svojimi gonjači. Ako na Jutrovem najmeš oslička, pride vedno tudi njegov lastnik z njim, za gonjača je in navadno tudi za vodnika. Oslička sta bila belca, majhni, pa vztrajni živalici, ki so v Bagdâdu posebno priljubljene.

Med najinim pogovorom sta seveda brivca opravljala na Angležu in na meni vsak svoj olepševalni posel. Iz »tehničnih« razlogov sva morala sedeti tako, da sva si med njunim delovanjem kazala hrbte. Končno je bil moj brivec gotov in tudi tisti, ki je Angleža snažil, je tlesknil v roke in s tem dal znamenje, da je veliko delo dokončano.

Hkrati sva se oba obrnila drug k drugemu — in menda se pač še nista kedaj dva človeka pogledala s takimi različnimi čuvstvi kakor midva. Sir Lindsay je namreč prijetno iznenaden vzkliknil, jaz pa sem prasnil v prešeren smeh.

Jezno je naježil obrvi.

»Zakaj se smejete?«

»Poglejte se v ogledalo, siri!«

»Kaj se pravi tod ogledalo?«

»Aina.«

»Well,« se je obrnil k brivcu, »aina, prosim!«

Brivec mu je podržal ogledalo. In vsi smo se na ves glas zasmeljali bridkemu razočaranju in nememu srdi, ki sta oba hkrati zaigrala na neusmiljeno spačenem Angleževem obrazu.

Mislite na dolg, koščen, od solnca in vetra porumenel obraz, od njegove suhe, oglate brade kaplja redka brada žemljastorumene barve, mislite si neskončna usta, ki trenutno v molčečem čudenju razkazujejo odprtino šentgotthardskega tunela, mislite si nos, trikrat povečan po živordečem, kumari podobnem tvorju, vrhu vseh teh izrazitih pojavov pa popolnoma gladko ostriženo, blestečo se lobanjo in na njenem golem temenu eden sam samotni, redek koder, — pa boste razumeli, koliko razočaranje, kolika jeza, kak brezmejen srd nad ubogim brivcem se je zrcalil v obrazu spoštovanega sir David Lindsay beja. Celò mladi beduin, sin puščave, ki je moral in ki je tudi znal v vseh okoliščinah življenja varovati samozatajajo in zmernost, se je nasmehnil in je komaj zadrževal glasen smeh.

»Thunder storm — grom in strela! Grdo —! Ostudno —!« je ropotal častivredni sin Anglije. »Kje je moj samokres —? Ustrelil ga bom, lopova! Zabodel ga bom, skozi in skozi zabodel —!«

»Ne razburjajte se, sir!« sem ga miril. »Tale dobri brivec ja niti slutil ni, da ima odličnega zastopnika britanskega naroda pod nožem, prepričan je bil, da ste pristen pravi musliman in vas je tudi po tem svojem prepričanju obril in ostrigel!«

»Well! Je res? Ampak — tale obraz —! Strašno —!«

»Potolažite se, sir! Turbân bo vse zakril. Za las boste podobni pravemu muslimanu in to bo za vas le dobro v teh krajih. In preden se vrnete v svoj ljubljeni Old England, vam bo kožuh spet zrastel.«

»Kožuh —? Oho, master —! Ampak, povejte, zakaj pa takale muslimanska glava vam tako dobro pristoji —? Vkljub temu, da je tudi vam samo čop pustil na temenu —!«

»Obrazi so pač različni! Enemu pristoji to, drugemu drugo.«

»Yes! Vidim, da je res.

Kaj pa stane vsa zadeva?»

»Deset piastrov mu bom dal.«

Zavzel se je.

»Deset piastrov —? Se vam je zmešalo —? Za požirek slabe kave, za dva dima smrdljivega tobaka in — in za tale popačeni obraz — pa deset piastrov!«

Kar spoznal ga več nisem, svojega »splendid Englishmana« —.

»Pomislite, kaka divjaka sva prišla sem — in kaka sva sedaj!«

»Yes! Če bi vas stara Alwa sedajle videla, bi od veselja vsa zaljubljena zaplesala menuet.

Pa glejva, da prideva odtod! Ampak kam —?»

»Stanovanje iskat. V kako vilo zunaj v predmestju. Tale beduin ve za neko stanovanje, se zdi. Jezdila bova tistale bela oslička, ki zunaj pred vrati čakata.«

»Well! Lepo! Naprej!«

Plačala sva, Anglež je plačal celò več ko deset piastrov, zapustila sva kavarno in zajahala drobni, pa močni živalici.

Žal nista zrastle za najini dolgi postavi. Meni so se vlekale noge skoraj po tleh, Anglež pa je svoja šiljasta kolena nastanil ravno pod pazduhami. Pred nama je dirjal mladi Arabec in brezobzirno udarjal na desno in levo, če mu je kdo prišel na pot, za njim sva skokoma jezdila midva, čepe na osličkih kakor opica na kameli, za nami pa sta dirjala lastnika oslov in s hripavim kričanjem obdelovala zadnje dele svojih živinčet ter ju priganjala k vse hitrejšemu skoku.

Tako smo vihrali po ulicah in cestah. Vse redkeje smo srečavali hiše, pridirjali smo v predmestje in pred visokim zidom se je beduin ustavil.

Razjahala sva. Ozka vrata so bila v zidu, Arabec je pobral kamen in z vso močjo potrkal.

Dolgo, dolgo se nihče ni oglasil. Nazadnje pa so se le odprla vrata, dolg, koničast nos se je pomolil skozi odprtino, za njim pa se je prikazal star, suhljat in bled obraz.

»Česa želite?« je vprašal medel glas.

»Effendi, tale tujec bi rad govoril s teboj!« je povedal naš vodnik.

Dvoje malih, sivih oči se je zapičilo v mene, brezzoba usta so se odprla in trepetajoč glas je boječe dejal:

»Vstopi, pa le ti sam!«

»Tale emir pojde z menoj!« sem dejal in pokazal na Angleža.

»Da! Pa le, ker je emir!«

Vstopila sva, najini spremljevalci so počakali zunaj in vrata v zidu so se zaprla. Šele tedaj sem videl celo postavo človeka, ki nam je prišel odpirat.

Droben, koščen možicelj je bil, skoraj izginil je v obilnem kuftânu. Njegov obraz je bil sicer suhljat, kakor so običajno obrazi jutrovcev, pa ne vem kako, ni se mi zdel orientalski. Posebno njegove sive oči so bile vse drugo ko oči jutrovca. Izpod kuftâna je gledalo dvoje ogromnih copat, počasi je drsel z njimi pred nama in naju peljal po krasno urejenih vrtnih nasadih, nad katerimi so se zibale zvezdute palme.

Na koncu nasadov je stala lična enonadstropna hišica. In snažna je bila, prava redkost tod.

Obstali smo.

»Česa želite,« naju je ponovno vprašal tresoči se glas.

»Si ti lastnik tegale krasnega vrta? In oddaješ stanovanje v najem?«

»Da. Bi ga rad vzel v najem?«

»Morebiti. Pa videti ga moram prej.«

»Pojdita! Burza z piorunami —! Kje je moj hišni ključ?«

Grčbel je z rokami po različnih žepih svojega obilnega kuftâna, jaz pa sem imel medtem časa dovolj, da si oddahnem od svojega nemega čudenja. Odkod je znal tale stari Turek v širokem kuftânu po poljsko kleti —?

Končno je našel ključ, pa seveda ne v kuftânu, ampak na bližnjem oknu. Odprl je in povedal:

»Vstopital«

Šli smo skozi okusno opremljeno vežo. V ozadju so peljale stopnice v nadstropje. Na desni in levi so bila vrata.

Starec je odprl vrata na desni in naju porinil skozi nje.

V prvem trenutku sem mislil, da je soba opeta z zelenimi tapetami. Pa so bile le zelene zavese, ki so začinjale visoke omare. In kaj da je v tistih omarah, to sem koj uganil, ko sem pogledal po dolgi mizi sredi sobe —.

Knjige so ležale po mizi, vse polno knjig, in prav pred menoj je ležalo odprto sveto pismo v nemškem jeziku, norimberške izdaje —.

Kako je prišlo nemško sveto pismo v daljni Bagdâd v hišo starega Turka, ki je povrh še po poljsko klel —?

V hipu sem bil pri mizi, položil roko na sveto pismo in vzkliknil po nemško:

»Sveto pismo —! In tamle Shakespeare, Montesquieu, Rousseau, Schiller, Lord Byron —! Odkod imate te knjige?«

Te knjige so bile le nekatere izmed mnogih, ki so ležale po mizi.

Starec je osupel stopil za korak nazaj, udaril v roke in vzkliknil:

»Kaj —? Nemški govorite?«

»Kakor ste čuli, da!«

»Kje ste se nemščine naučili?«

»Pravzaprav se je nisem nikoli učil. Že v otroških letih sem jo govoril.«

»Ste morebiti Nemeč?«

»Da.«

»Pa v beduinski obleki —? Kdo bi si to mislil?«

»In vi ste Poljak, kajne?«

»Da.«

»Pa v kuftânu —? Tudi tega bi si človek ne mislil!«

»Vsekakor izredno srečanje! In tale gospod?«

»Je Anglež.«

Nasmehnil se je.

»Za poznavalca ni težko uganiti —.«

»Dovolite, da se predstaviva! Moje ime —.«

»Prosim zaenkrat nobenih imen!« me je prekinil. »Preden si povemo naša imena, se hočemo predvsem osebno nekoliko spoznati!«

Tlesknil je po jutrovski navadi v roke. Pa brez uspeha.

Šele ko je ta klic nekaterekrat ponovil, so se odprla vrata in v sobo se je privalilo bitje, tako debelo in mastno, da ga njemu enakega še v življenju nikdar nisem videl.

»Allâh akbar —! Že spet —!« je stokaje prišlo izza klobasastih ustnic debelega bitja. »Česa pa spet potrebuješ, effendi?«

»Kavo in tobak.«

»Samo za tebe?«

»Za nas vse!«

»Močno kavo?«

»Poberi se!«

»Wallâhi — billâhi — tallâhi —! Kak siten effendi —!«

S tem tožnim vzdihljajem je debelo bitje spet odracalo skozi vrata.

»Kdo je ta nestvor?« sem, morebiti nekoliko vsiljivo, vprašal hišnega gospodarja.

»Moj kuhar je in sluga.«

»O jej —!«

»Da! Večinoma vse sam poje in popije. Zato pa je tako debel in masten. Le kar njemu ostane, dobim šele jaz.«

In zato si ti, ubogi gospodar, tako suh in mršav! Tako sem si po tihem mislil, povedal sem pa dvoumno:

»Taka navada je pa res usodna —!«

»Vajen sem ga. Bil je že moj sluga, ko sem še za častnika služil. Ni mu videti, da je že toliko star. Le za leto dni je mlajši ko jaz.«

»Častnik ste bili?«

»Da. V službi Turčije.«

»In sedaj sami stanujete v tejle hiši?«

»Sam.«

Globoka otožnost se je razgrnila po njegovem licu. Vsekakor je imel za seboj zanimivo preteklost.

Pozneje sem zvedel za njegov roman in tedaj tudi razumel, zakaj da prizanaša svojemu slugi. Pa o tem morebiti na kakem drugem mestu.

Anglež je med najinim nemškim in turškim pogovorom dolgočasno zehal. Končno me je dregnil in opozoril na svojo navzočnost in da bi tudi rad kaj zvedel.

Zato sem vprašal Poljaka:

»Morebiti govorite tudi angleški?«

»Da, gladko. Že v mladosti sem se naučil angleščine.«

»Torej govorimo, prosim, angleški, da se moj tovariš tule ne bo dolgočasil. Ne razume namreč druga ko angleški.«

»Z veseljem.«

Ponovil sem Angležu, kar sva s Poljakom govorila po turško in nemško, in nato smo se pogovarjali po angleško.

»Torej ste res prišli gledat moje stanovanje?« naju je vprašal.

»Da.«

»Kdo pa vama je povedal, da oddajem sobe v najem?«

»Neki Arabec, ki živi v vaši sosesčini. Našla sva ga na ulici in najela nosača.«

»Ne poznam ga. Ne brigam se za nikogar.«

»Tamle zunaj pred vrati čaka. Pošten, zanesljiv beduin je. Ni se ga treba bati.«

»Ali je govoril tudi o meni?« je vprašal sumljivo.

»Prav nič. Le to je povedal, da se pri vas do-
bijo sobe v najem.«

Mož je bil čudak in ljudi se je bal, to sem koj opazil. Ali nas bo hotel sprejeti pod streho —?

»Ali potrebujete stanovanje sami za sebe?« je vprašal.

»Ne. Tudi za svoje tovariše. Večja družba nas je, štirje gospodje, dve dami in njuna služabnica.«

Načubal je čelo in skrbeče gledal.

»Štirje gospodje — dve dami —? Hm —! Zelo romantično! Kdo pa so tisti ljudje? Mislím, — vaša dva tovariša in tisti dve dami?«

»Čisto pošteni ljudje so, prav nič vam ne bodo nadležni, le hvaležni vam bodo, če jih vzamete pod streho.«

»So Nemci? Angleži?«

»Ne eno ne drugo. Povest o njih je precej dolga in tudi precej romantična. Vse vam bom povedal. Pa prej moram vedeti, ali dobim stanovanje.«

»Ne vem, če bo prostora za toliko oseb. Sedem ljudi, hm —!

Pa — tule je kava!«

Spet se je privalil debeli mož-kuhar, topot rdeč v lice ko kuhan rak. Na svojih ko bruna obsežnih rokah je nosil pladnjik in na njem tri findžâne, iz katerih je dišalo približno kakor po kavi. Poleg je ležal star, oglodan čibûk in kupček tobaka, komaj da bi si z njim enkrat nadeval pipo.

»Tule je!« je hreščal. »Tule je kava za vse!«

Posedli smo po divanu. Pladnjik smo mu morali vzeti iz rok, čisto nemogoče je bilo debeluharju, da bi se bil sklonil k nam.

Gospodar je prvi poskusil kavo.

»Je dobra?« je vprašal debeli kuhar.

»Da,« je vdano odgovoril Poljak.

Za njim je poskusil Anglež.

»Je dobra?« je tudi njega vprašal kuhar.

»Fie —!«

Lindsay je zabrusil tekočino iz ust.

Jaz sem samo povohal pa enostavno postavil findžân spet na pladnjik.

»Ni dobra?« je pomilovaje vprašal debeluhar.

»Poskusi sam!« sem mu odgovoril.

»Mâ šâ 'llâh —! Take kave jaz ne pijem!«

Poljak je segel po čibûku.

»Saj je še pepel v njem!« je rahlo karal slugo.

»Seveda!« je razložil kuhar. »Pravkar sem sam kadil iz čibûka,« je dejal, kakor da bi bilo to samo po sebi umljivo.

»Pa vsaj iztresi pepel!«

»Daj sem!«

Iztrgal je gospodarju čibûk iz roke, stopil pred vrata, iztreseš pepel pa se vrnil.

»Tule! Sedaj si lahko nadevaš tobak!«

Stari je mirno ubogal svojega služabnika in pripravil čibûk, pa se vmes menda le spomnil, da še pravzaprav nisva ničesar užila. Zato je najbrž sklenil, da nama bo postregel z najboljšim, kar je hiša zmogla, in zapovedal:

»Tule je kletni ključ! Pojdi v klet!«

»Dobro, effendi! In kaj naj prinesem?«

»Vina!«

»Vina —? Allâh kerim —! Effendi, ali misliš svojo dušo šejtânu prodati —? Ali res hočeš, da te Allâh pogubi v najgloblji prepad džehenne? Kavô pij in vodo! Po kavi in vodi je okó čisto in je duša po-

božna. Kdor pa vino pije, ta zaide v brezdno nesreče in pogube.«

»Pojdi!«

»Effendi, meni vsaj prizanesi! Da ne boš po moji krivdi prišel v kremplje šejtânu!«

»Tiho bodi pa ubogaj!«

»In koliko tiste šejtânovе pijače naj prinesem?«

»Tri steklenice so še spodaj. Pojdi in prinesi vse tri!«

»Vse tri —? O, effendi, ali ne bo ena sama dovolj? Ali pa pol steklenice?«

»Poberi se!«

»Ubogal bom, ker moram. Pa Allâh mi bo odpustil. On ve, da jaz nisem kriv tvojega pogubljenja!«

Porinil se je skozi vrata.

»Čudak, tale človek!« sem dejal.

»Toda zvest! Čeprav ne štedi z mojimi zalogami. Pa vse mu prepustim, le vina ne. Musliman je, pa ga ne sme piti. Toda skušnjava bi ga utegnila le premagati —. Kletni ključ dobi le, kadar se meni vina zljubi. In ko mi ga prinese, mi mora vsakikrat ključ spet vrniti.«

»Pametna uredba! Toda —.«

Že med kuharjevimi nauki o nevarnosti in pogubljenosti vina sem nekaj sumil. Opozoriti sem hotel njegovega gospodarja na pomanjkljivost njegove naredbe, pa več nisem smel povedati.

Kajti debeli kuhar-kletar se je spet pojavil v vratih, topot sopihajoč kakor parni stroj. Pod vsako pazduho je nosil po eno steklenico, tretjo pa v roki. Sklonil se je, kolikor mu je pač dopuščala njegova debelost, in postavil steklenico svojemu gospodarju pred noge.

Siloma sem se premagal, da nisem prasn timer v glasen, nespodoben smeh. Kajti dve steklenici sta bili čisto prazni, v tretji pa je bilo še samo do polovice neke tekočine, ki je bila sumljivo vodi podobna.

Zavzet mu je gledal gospodar v debeli obraz.

»Tole je vse vino?«

»Zadnje tri steklenice, effendi!«

»Pa saj so vendar prazne. —!«

»Bom boš — čisto prazne!«

»Kdo je izpil vino?«

»Jaz.«

»Si znorel —? Meni in mojim gostom si pred nosom v eni sapi izpil dve in pol steklenice vina —!?«

»Pred nosom —? V eni sapi —? O, effendi, to ni res! Tega nisem storil!«

»Saj si vendar pravkar dejal, da si ti vino izpil —!«

»Pa ne v eni sapi! Izpil sem vino že včeraj, predvčerajšnjim, oni dan in prej že. Kajti vsak dan sem žejen in vsak dan se mi je zahotelo po kupici dobrega vina.«

»Tat —! Lopov —! Ti pokažem! Kako pa si prišel vse te dni v klet? Saj sem vendar nosil dan za dnem jaz kletni ključ v svojem žepu! Ali si mi morebiti kletni ključ v spanju ukradel?«

»Allâh illâ 'llâh —! O effendi —! Povem ti, da sem čisto nedolžen! Kako moreš kaj takega sumiti o meni —? Povej mi, ali sem kje kaj ukradel? Ali sem kedaj vlomil?«

»Kako pa si torej prišel do vina?«

»Kleti vobče nisem nikdar zaklenil. Pustil sem jo odprto, kadar pa sem bil žejen, sem šel pit.«

»Trzaskawica —! Dobro da vem!«

»Effendi, preklinjanje v tujem jeziku ne bo na stvari prav nič spremenilo! In — saj imaš še v tejle steklenici vina dovolj za vse svoje goste!«

Starec je dvignil steklenico k luči.

»Čuj, kako pa je tole vino?«

»Effendi, tako, da ne bo škodovalo ne tebi ne tvojim gostom. Le za pol kupice je še bilo vina v steklenici, pa sem vode prilil.«

»Vode —? Ah —! Tule — tule imaš svojo vodo!
Še to sam izpij!«

Zamahnil je in vrgel steklenico. Zadel bi bila kuharjevo glavo. Pa debeli kuhar se je topot sklonil tako gibčno, da bi mu človek tega nikdar ne verjel, steklenica je priletela v vrata in se razbila na kosce, voda pa se je razlila po tleh.

Pomilovaje je sklenil debeli sluga roke:

»Pri Allâhu, kaj počenjaš, effendi —? Razlil si mi tole dobro vodo, pomešano z vinom! Osvežujoč požirek si uničil meni in sebi! In tele črepinje! Kdo jih bo pobral? Sam jih poberi, jaz se ne morem priklanjati za njimi!«

In odmajal se je skozi vrata.

Nisem vedel, ali bi se smejal ali jezil.

Sluga-musliman je svojemu gospodarju-kristjanu na dolgo in široko pridižoval, da ne sme piti vina, ker da bo sicer prišel v najglobljo džehenno, sam pa si ga je dnevno privoščil po eno in več kupic, »kajti vsak dan je bil žejen« —.

Človek bi ne verjel, da so taki odnošaji med gospodarjem in služabnikom mogoči, če bi jih sam ne doživel. Najbolj pa sem se čudil, da se je suhemu »effendiju« njegova jezica v hipu pomirila. Ravno-dušno je gledal za svojim debelim kuharjem in po črepinjah pa dejal:

»Oprostita, gospoda! Ne bo se več zgodilo! Morebiti vama še pripovedujem, zakaj da toliko potrpi z njim. Velike usluge mi je storil!

Pa prosim, nadevajte si pipe!«

Njegovi prošnji je bilo težko ustreči. Saj je bilo komaj za eden čibûk tobaka na mizi. Da bi rešil položaj, sem poiskal svoj tobak, ga izsul na pladnjik in nadevali smo si pipe, midva z Angležem seve vsak svoj lastni čibûk.

Vmes sem premišljeval, zakaj neki ta Poljak in nekdanji turški častnik toliko potrpi s svojim neumnim in predrznim služabnikom. Ali je bil po svo-

jem značaju mehke in popustljiv človek? Ali pa so mu njegovo popustljivost narekovali globlji razlogi in oziri? Mož me je vse bolj zanimal in sklenil sem, da bom skušal kaj več zvedeti o njegovi preteklosti.

Čibûki so se zakadili in Poljak naju je povabil:

»Pojdita, gospoda, pokazal vama bom stanovanje!«

Peljal naju je v prvo nadstropje. Štiri sobe je imelo, opremljene s preprogami, z divani ob stenah in z blazinicami. Pod streho sta bili še dve majhni sobici. Vse sobe so bile snažne in so se dale zaklemiti, kar na Jutrovem ni posebno pogost pojav.

Stanovanje mi je ugajalo, vprašal sem po ceni.

»Najemnine ne računam!« je ugovarjal gospodar. »Rojaka sva, zato vas prosim, bodite moji gostje, vi in vaši spremljevalci, vsaj glede stanovanja!«

»Ne bom odklanjal vaše prijazne ponudbe,« sem dejal. »Tem manj, ker ne morem najeti stanovanja za daljši rok. Glavno je za nas, da nas nihče ne moti in da lahko odidemo, kadar se nam zljubi.«

»Pri meni bodete pač čisto nemoteni! Kako dolgo pa mislite ostati?«

»Žal le kratko. Najmanj štiri dni, kvečjemu pa štirinajst dni.«

Pa ne razumete me, kakor vidim. Seznaniti vas moram z našimi razmerami. Ali vam smem pripovedovati zanimiv doživljaj?«

»Prosim! Kar tule sedimo! Tu gori prav tako prijetno sedimo kakor spodaj in naše pipe tudi še gorijo.«

Sedli smo in pripovedoval sem Poljaku o svoji družbi in o doživljajih v kurdijskih gorah, o srečanju s Hasan Ardšir mirzo, o njegovi usodi in njegovih načrtih, seve le toliko, kolikor je bilo treba, da je naš položaj razumel.

Napeto me je poslušal in ko sem skončal, je skočil pokonci in vzkliknil:

»Čudovite reči ste doživeli! Neverjetno! Bil sem vojak, pa takih doživljajev ne štejem med svoje spomine!

Rad bom pomagal Perzu! Le kar pridite, gospod, z vso svojo družbo! Pri meni ste lahko brez skrbi! Nihče vas ne bo motil, še manj pa kdo izdal. Kedaj pridete?»

»Jutri o mraku. Pa na eno smo pozabili. Konje imamo in tudi kamele. Ali bo prostora za nje?»

»Prostora dovolj! Za hišo je dvorišče, niste ga še videli. Veliko je, dovolj bo prostora za živino.

Pa le z enim pogojem vas sprejemem!»

»Namreč —?»

»Da si za postrežbo sami skrbite.«

Pomislil sem na debelega Poljakovega kuharja-kletarja in odkritosrčno odgovoril:

»Nič se ne bojte! Sami si bomo stregli. Dovolj ljudi nas je in vajeni smo, da si sami pomagamo.«

»Torej smo si edini. Pripovedovali ste mi o svojih doživljajih, tudi jaz bi vam rad pripovedoval o svojih razmerah in o svojem življenju, pa vidim, da se vam mudi. Gotovo imate še posle. Pripovedoval vam bom drugikrat.

Ko pridete jutri zvečer, vam ni treba vstopiti skozi ulična vrata. Krenite krog vrtnega ogla, našli boste cestnemu vhodu nasproti široka vrata. Neopaženi lahko vstopite. Tam vas bom pričakoval.«

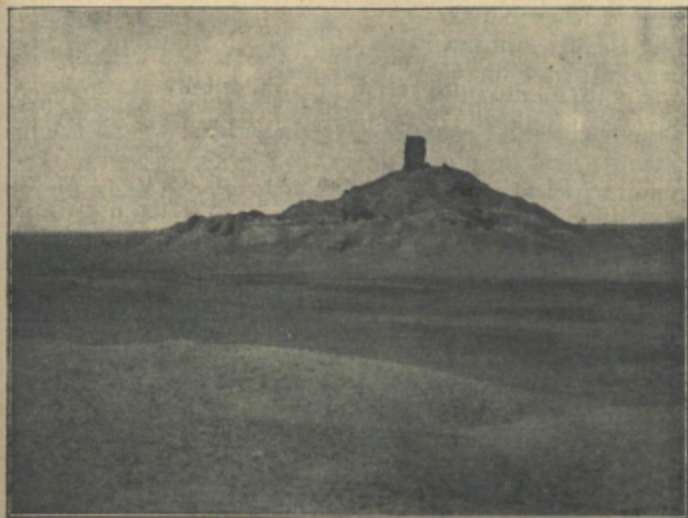
Poslovala sva se. Zadovoljen sem bil, dobro sem opravil.

Spet sva zajahala osličke, zložila noge pod pazduhe in v istem redu in dirindaju, kakor smo prišli, smo se vrnili v mesto.

Še tisti dan sem poslal Perzu poročilo v tabor, da je stanovanje pripravljeno in da lahko pride. Tudi z Angležem sva se pripravila na selitev. Pregledala sva Perzovo blago, ocenil sem ga in Anglež je vse kupil. Blago je zaenkrat ostalo v skladišču.

In drugi večer o mraku smo se vselili k Poljaku.

Hasan Ardšir mirza je bil preoblečen v žensko, da bi zamotil morebitne zasledovalce. Svoje služabnike je že v taboru izplačal in odpustil. Le mirza Selim aga je ostal pri njem. V Bagdâdu si je najel za slugo mladega beduina, ki mi je prejšnji dan kazal pot k Poljaku.

Borsippa, »babilonski stolp«. (K str. 266.)

Mirno in nemoteno smo preživeli nekaj dni v skritem stanovanju, počivali in si dali postreči. Doživeli nismo nič posebnega, izvzemši eden sam zanimiv dogodek, ki pa ga na tem mestu ne bom pripovedoval, ker ne spada k poteku dogodkov, katere v tej knjigi pripovedujem, in ker se mi bo, upam, pozneje kedaj nudila prilika, da ga pripovedujem.

Hasan Ardšir mirza se v mestu vobče ni pokazal, sluga je poskrbel vse, kar je bilo treba. Le jaz sem si včasih dovolil kratek sprehod.

Sir Lindsay pa se je mnogo mudil po mestu, imel je svoje posle, ki sem za nje šele pozneje zvedel, našel je znanca, si poskrbel denar in odpremijal kupljene dragocenosti v domovino.

To še moram omeniti, da sem na svojih sprehodih dvakrat srečal človeka, ki se mi je Saduku zelo podoben zdel. Pa le zdel, zato se žal nisem mnogo zmenil za srečanje.

Deseti moharrem se je bližal in Perzi so se pripravljali na romanje v Kerbelo.

Tudi jaz sem bil slejkoprej odločen, da pojdem v Kerbelo. Ko pa sem Hasan Ardšir mirzi o tem omenil, sem koj opazil, da mu je moje spremstvo manj ko kedaj prej ljubo. Pravzaprav mu tega nisem smel zameriti. Šiit je bil in njegova vera mu je prepovedovala obisk na svetih mestih v spremstvu nevernikov. Edino to mi je dovolil, da ga smem spremljati v Hille, tam bi se ločila in se šele po njegovem povratku v Bagdâdu spet sešla. Ker pa je sir Lindsay že nekaj dni sem pripovedoval, da bo kopal na razvalinah Babilona, smo se končno dogovorili, da ga bova z Lindsayem kje na razvalinah počakala.

Hasan Ardšir mirza je izprva mislil svoje žensko spremstvo pustiti v Bagdâdu. Pa žena in sestra, obe sta ugovarjali, za vsako ceno sta tudi hoteli v Kerbelo in s tolikim poudarkom sta silili v njega, da se je končno vdal. Mene sta sicer rešili skrbi in odgovornosti, ni mi bilo treba paziti na njuno varnost, sami pa sta šli v pogubo in smrt —.

Na prvi dan moharrema je mesto nenadoma oživeló. Romarji so prihajali, vse več jih je bilo, po kratkem odmoru so hiteli dalje na jugozapad proti Kerbeli.

Petega moharrema pa smo zvedeli, da se bliža Bagdâdu karavana smrti. Z Angležem sva koj sedla na konja in odjezdila ven pred mesto, da uživava nenavadni prizor. Tudi Halef naju je spremljal.

O »uživanju« seve ne smem govoriti.

V Kerbeli leži grob Husaina, nesrečnega mohamedanskega junaka, ki je pred mestnim obzidjem padel v boju za svoje kalifatske pravice. Južno od Kerbele, kakih 90 kilometrov oddaljen, leži Nedžef Ali, majhno mesto z grobom Alija, Husainovega enako nesrečnega očeta. Ali, Hasan in Husain, njegova sinova, so največji »svetniki« šiitov, tistih mohamedanov, ki le Aliju in njegovim sinovom priznavajo pravice do kalifata, do nasledstva v prerokovi službi in oblasti.

Šiiti verujejo, da pride vsak musliman, ki se da pokopati v Kerbeli ali pa v Nedžef Aliju, nemudoma v raj. Zato si vsak šiit le to najbolj želi, da bi bil res pokopan na enem ali drugem teh dveh »svetih« mest. Pa prevoz trupel iz dostikrat zelo oddaljenih dežel, po katerih šiiti živijo, stane mnogo in le bogati in najbogatejši si ga morejo privoščiti, reveži pa, ki želijo biti pokopani v Kerbeli, se za časa poslovijo od svojih domačih ter se peš čez gore in puščave napotijo h grobu Husaina ali pa Alija in tam pričakujejo smrti.

In tako ubere leto za letom na sto tisoče šiitskih romarjev dolgo pot k Husainovemu in Alijevemu grobu, ko se bliža deseti moharrem, dan Husainove smrti. Eni, ki »sami sebe nesejo h grobu«, drugi pa, ki spremljajo trupla svojih dragih in — za drag denar — drugih rajnih. Dolge karavane šiitov, Perzov, Afganov, Beludžov, Indov se pomikajo doli z Iranse planote čez Zagros v bagdádsko ravnino, druge spet prihajajo iz Armenije, Sirije in Arabije, od vseh strani vlačijo trupla vkup, celò na ladjah jih pripelejo po Eufratu navzgor.

Trupla ležijo že doma cele mesece pripravljena, pot v Kerbelo je dolga in traja včasih tudi cele mesece, vroče solnce Orienta pripeka neusmiljeno na že gnijoča trupla — lahko si torej mislite, kak neznošen, strašen smrad da širi taka karavana po vsej

poti, koder se premiče. Trupla ležijo v lahkih, lesenih krstah, ki v vročini popokajo, druga so zavita v odeje, ki gnijejo s trupli vred, ali pa so že vsa prežeta s smradom. Ni čuda torej, da jezdi strašna morilka kuga za to karavano in da se zato upravičeno imenuje »karavana smrti«.

Le dva se je ne bojita, šakal in roparski beduin. Prvega vabi duh trohnobe, bliža se z žarečimi očmi in gladnimi zobmi, da si utrga svoj delež, drugega pa mičejo zakladi zlata in srebra, ki jih nosijo karavane s seboj, da jih v Kerbeli izročijo čuvarjem svetega groba. Zlate in srebrne posode, obložene z demanti, obleke, posejane z dragocenimi biseri, dragoceno orožje in orodje, težke vreče zlatnikov, neprecenljivi amuleti, — vse to nosijo karavane v Kerbelo in v Nedžef Ali h grobom »svetnikov«, kjer izginejo ti zakladi v podzemeljskih kletih. Da bi premotili roparske beduine, skrijejo romarji zaklade v krstam podobne skrinje, pa izkušnja je roparje izučila, nobeno skrivanje ne pomaga več. Kadar napadejo karavano, odprejo enostavno vse krste in gotovo najdejo zaklade. Pogled na tako bojišče je strašen. Ubite živali, pomorjeni romarji, ostanki gnilih trupel in razbitih krst ležijo naokoli in samotni popotnik se v velikem ovinku izogne takemu prostoru, da uide nevarnemu, nalezljivemu dihu kuge.

Razume se samo po sebi, da taka »karavana smrti« dandanes ne sme več skozi nobeno obljudeno mesto. Poprej kedaj je smela potovati po sredini Bagdâda. Komaj je seve zapustila zapadna vrata, se je že razširil neznosni mrtvaški smrad po vsem mestu, strašna morilka je zavihtela koso in tisoči Bagdâdčanov so dnevno pomrli, — žrtve muslimanske malomarnosti, ki se tolaži s slabim izgovorom, da je »vse zapisano v knjigi življenja«.

V novejšem času se je v tem oziru marsikaj spremenilo in že omenjeni Midhat paša je temeljito pomedel s takimi nevarnimi predsodki in navadami.

Karavana sme dandanes le samo skozi severni del mesta in mora nemudoma čez gornji most Tigrisa odpotovati na zapad. V zahvalo za te njegove napredne odredbe, ki so seve nasprotovale »verskemu mišljenju« mohamedanov, so Midhat pašo predstavili v Carigrad, ga pa pozneje poslali v pregnanstvo v Taif v južni Arabiji, kjer so ga »neznani ljudje« zadržali.*

Pri gornjem mostu je bilo, da smo tudi mi gledali karavano smrti.

Neznosen mrtvaški smrad nam je vel naproti, ko smo se bližali mostu. Prve čete dolge karavane so pravkar prispele in se pripravljale, da se utaborijo. Visoko zastavo s perzijskim grbom — lev in za njim vzhajajoče solnce — so zatakneli v zemljo, krog nje bi se naj razporedil tabor. Pešci so sedeli na tleh, jezdeci so razjahali konje in kamele, le mule so stale natovorjene v dolgih vrstah. Vse je kazalo, da bo karavana le kratko počivala.

In nove čete so prihajale, v dolgih, nepreglednih vrstah, počasi kakor povorka polžev, ki se v ravni črti pomika po tleh. Rjave, od solnca ožgane in do kosti izsušene postave so do skrajnosti utrujene višele na opotekajočih se živalih, globoko sklonjene so sopihale mule, obložene s krstami in zavoji, klecajočih kolen so se porivali pešci po vročih tleh, smrad gnilobe se je valil za sprevodom, pa v očeh romarjev je plamtel ogenj fanatizma, s kričečimi, hripavimi glasovi so peli svoje blazno-divje pesmi.

Da bi bolje videl, sem pojezdil trdo h karavani. Pa čim več jih je prihajalo, tem strašnejši je bil smrad in Halef si je zatisnil nos z robom svojega šáša.

* Ker se je kuga iz Mezopotamije redno razširila po vsem sprednjem Orientu in tudi po Evropi, so v najnovejšem času evropske države posegle vmes in dandanes urejujejo prenos mrličev v Kerbelo strogi higijenični predpisi. Kužne nevarnosti dandanes ob teh »romanjih« ni več. — Op. prev.

Eden Perzov je opazil njegovo kretnjo in stopil bliže.

»Pes!« se je zadr. »Zakaj si zakrivaš nos?«

Halef ni razumel perzijski, zato sem jaz odgovoril mesto njega.

»Ali misliš, da je smrad tehle mrličev vonj raja?«

Sovražno in obenem prezirljivo me je pogledal.

»Ali ne veš, kaj pravi korân? Da kosti rajnih duhtijo po ambri, po rožah, jazminu, mošusu, po brinjju in sivki?«

»Te besede niso v korânu, zapisal jih je perzijski pesnik Ferid ed-Din Attar, zapomni si to! Sicer pa — če kosti vaših rajnih res tako duhtijo, čemu se pa torej vi držite za nosove?«

»Jaz ne! Drugil!«

»Torej skregaj najprej svoje ljudi, potem šele pridi nad nas! Pusti nas pri miru, kakor tudi mi tebe pri miru pustimo!«

Srdito me je pogledal.

»Človek, drzno govoriš! Sunnit si! Vi ste krivi nesreče, ki je zadela pravega kalifa in njegove sinove! Allâh naj vas pogubi v najglobokejšo in najtemnejšo džehenno!«

Zagrozil je s pestjo in se obrnil.

Sovraštvo med sunniti in šiiti je divje in neizprosno in plamti čedalje huje. Mož se nas je drznil napasti v neposredni bližini velikega mesta, kjer prebivajo skoraj sami sunniti! Kaj bi pač počeli s sunnitom ali celò s kristjanom, ki bi ga zalotili v Kerbeli —!

Rad bi bil počakal na konec karavane, pa previdnost me je gnala nazaj v mesto. Za trdno sem se namreč odločil, da pojdem vkljub vsemu odgovarjanju v Kerbelo, ako ne bo nepremagljivih ovir. In zato se nisem smel pokazati med sunniti, lahko bi me bil kdo v Kerbeli spoznal.

Vrnili smo se v mesto. Anglež je bil zelo zadovoljen, da smo šli, pravil je, da že ne more več

prenašati silnega smradu, in celò pogumni Halef je rajši pobegnil.

Doma mi je povedal mirza, da se ne bo pridružil karavani, ampak da bo šele drugo jutro odpotoval za njo. Omenil je, da je že tudi Selim ago o tem svojem sklepu obvestil. Pozneje sem zvedel od mladega beduina, da je Selim aga odšel v mesto, karavano gledat.

Ne vem, zakaj se mi je ta agova pot mahoma zdela tako sumljiva. Da je šel karavano gledat, to vendar ni bilo prav nič sumljivega. In vendar se nisem mogel ubraniti temne, negotove slutnje.

Legel sem spat in še vedno ga ni bilo nazaj. Čudno se mi je zdelo, da tudi Halefa ni bilo nikjer.

Zadremal sem.

Krog polnoči so me zbudili rahli koraki zunaj v veži. Prišli so mimo vrat in utihnili. Deset minut pozneje pa so se vrata moje sobe skoraj neslišno odprla. Nekdo je vstopil.

»Kdo je?« sem vprašal polglasno.

»Jaz sem,« je tiho odgovoril Halefov glas.

»Kaj se je zgodilo?«

»Vstani in pojdi z menoj!«

»Kam?«

»Ne govori! Utegnili bi naju slišati.«

Kaj se je zgodilo, da me je Halef ob taki uri tako nujno klical, tega seve nisem vedel. Pa gotovo je bilo nekaj nenavadnega. Saj Halef je bil pameten in previden človek.

Ubogal sem in vstal.

»Naj vzamem orožje s seboj?«

»Le samokres in nož.«

Vtaknil sem oboje za pas in šel bos za njim. Čevlje sem nesel v rokah.

Peljal me je k dvoriščnim vratom, tam šele sem se obul.

»Kaj je, Halef?«

»Le pojdi, effendi! Mudi se nama in tudi med potom ti lahko pripovedujem.«

Odprl je, stopila sva na prosto, vrata sem prislonil. Čudil sem se, da me ni peljal v mesto, ampak na jug, iz mesta ven.

Molče sva hitela po samotni cesti. Črez nekaj časa je začel:

»Ne zameri, gospod, da sem ti vzel počitek! Pa tistemu Selim agi ne zaupam —.«

»Kaj je z njim?«

»Po stranskih potih hodi —!«

»Krog polnoči sem nekoga čul v veži. Ali je bil on?«

»Seveda! Daj da ti povem! Ko sem se prejle vrnil iz tabora mrtvaške karavane, sem našel na dvorišču tistega debelega kuharja. Slabe volje je bil in zabavljaj je ko sraka.«

»Nad čim?«

»Nad Selim ago. Ta mu je namreč naročil, da mora pustiti dvoriščna vrata odprta, ker da se bo najbrž šele pozno v noči vrnil domov. Nimam rad, tistega Selim ago, ker tudi on tebe sovraži. Debeli sluga je pravil, da je gledal za njim pa da ni šel v mesto, ampak iz mesta ven proti poldnevu.

Po kaj je šel iz mesta? Effendi, ne zameri, pa radovednost mi ni dala miru. In od tebe sem se naučil, da je treba v nevarnih prilikah paziti na vsako malenkost. In mi živimo tu v Bagdâdu v nevarnih prilikah!

Vrnil sem se v hišo, zmolil svoj mogreb in po večerjal, pa age nisem mogel pozabiti. Vrh tega je bil večer tako lep, nebo krasno in lepe, velike zvezde na njem, — tudi jaz sem si smel privoščiti sprehod prav kakor Selim aga. In šel sem na sprehod in sicer prav v tisto smer kakor aga, ven iz mesta, proti poldnevu. Čisto sam sem bil, mislil sem na tebe, na šejha Mâleka, deda svoje žene, na Hanno, cvetlico

vseh žen, in pri vsem tem niti opazil nisem, da sem se že zelo oddaljil od mesta.

Ko sem se ozrl naokoli, sem opazil zid. Podrt je bil, zlezal sem čez podrtijo in šel dalje. In prišel sem na kraj, kjer so stala drevesa in križi. Koj sem vedel, kje da sem. Bil sem na pokopališču nevernikov. Križi so se svetili v blišču zvezd in tiho sem stopal. Duš nevernikov ne smemo zbuditi z glasnimi koraki, ujezijo se in se obesijo človeku na pete.

In tedaj sem zagledal ljudi, sedeli so na grobovih. Niso bili duhovi, kadili so čibûke, govorili in se smejali. Niso bili iz mesta, oblečeni so bili po perzijsko. Pa tudi nekaj Arabcev je bilo vmes in zunaj, tam, kjer so nehali grobovi, sem čul topot konj, ki so bili privezani.«

»Ali si čul, kaj so govorili?«

»Predaleč so bili, le tu pa tam sem čul kako besedo. Iz besed pa, ki sem jih ujel, sem posnel, da so govorili o velikem plenu in da morajo vse ljudi pobiti, le dva da morata ostati živa. Tudi sem čul zapovedovalen glas, pravil je, da morajo do zore počakati na pokopališču. In nato je eden vstal in se poslovil. Šel je trdo mimo mene. In spoznal sem aĝo.

Šel sem za njim do naših vrat. Pravil si, da si čul nekoga priti. Tisto je bil on. Koj za njim sem vstopil jaz.

Mislil sem si, da bi bilo pač dobro zvedeti, kdo da so tisti ljudje, ki je z njimi govoril, in zato sem poklical tebe.«

»Torej misliš, da so še na pokopališču?«

»Mislim, da so še.«

»Najbrž si bil na pokopališču Angležev. Poznam ga, obiskal sem ga, ko sem bil pred meseci prvokrat z Angležem v Bagdâdu. Blizu Slepkih vrat leži, ne bo težko, neopaženo priti do njega.«

Tiho sva stopala dalje in prišla do odprtega zidu. Tam sem pustil Halefa na straži, da bi mi kril

umik, če bi bilo treba. Previdno sem zlezal čez zid in šel dalje.

Kmalu sem bil med grobovi. Nobena sapica se ni genila, nobenega glasu ni bilo slišati, neopažen sem prišel k glavnim vratom, ki leže proti severu. Odprta so bila.

Rahlo sem vstopil. Nekje je zaprhal konj. Bil je gotovo last puščavskega beduina, kajti le konj, ki živi v svobodni naravi, je vaje tistega posebnega, boječega, rahlo se tresočega prhanja, ki vedno pomeni svarilo jezdecu.

Prhanje me je utegnilo izdati, nevarno mi je bilo. Brž sem se obrnil na drugo stran, počenil in se plazil dalje.

Koj nato se je nekaj zabelilo skozi grmovje. Poznal sem tako prikazen, beli arabski burnusi so bili. Zlezal sem bliže in opazil šest mož, ležali so križem na tleh in spali. Arabci so bili, nobenega Perza nisem videl. Pa Halef se vendar ni mogel zmotiti —! Ležali so najbrž kje drugje, ali pa so zapustili pokopališče.

Pa kdo so bili ti ljudje —? In kaj je počenjal Selim aga pri njih? Da je šel samo na sprehod in le slučajno zašel na pokopališče, to je bilo čisto neverjetno. Da ni imel slabe vesti, bi se ne bil tako tiho priplazil domov. In povrh je vedel, da bo prišel pozno domov, ker je naročil, da morajo pustiti vrata zanj odprta.

Ali je bil njegov obisk pri beduinih in Perzih na pokopališču v kaki zvezi z mirzo —?

Da bi zvedel kaj več, sem se plazil dalje. Nikogar nisem našel. Prišel pa sem spet blizu konj, vznemirili so se in prhali. Nisem se dal preplašiti, vedeti sem moral, koliko je konj.

Sedem sem jih naštel. Beduinov pa sem naštel šest.

Kje je bil sedmi —?

Še sem razmišljal o tem, čepe na rokah in kolnih, ko se nenadoma vrže nekdo na mene in me potlači k tlom. Ta je bil sedmi —!

Odkod se je vzela —? Gotovo je bil za stražo pri konjih, njihovo prhanje ga je opozorilo na mene. In nikak slabič ni bil, ležal je na meni ko gora in tulil iz vsega grla na pomoč.

Moj položaj ni bil zavidljiv.

Ali bi naj počakal na njegove tovariše in se poskusil z njimi —? Ali bi se jim naj mirno vdal, da bi morebiti kaj več zvedel o njihovih namerah —?

Ne eno ne drugo! Prenevarno je bilo.

Pognal sem se kvišku in se vrgel vznak na hrbet, napadalec je padel z menoj vred in pod moj hrbet. Sunek ga je iznenadil, ali pa je morebiti pretrdo priletel z glavo ob tla, — čutil sem, da so njegove roke odnehale.

Iznebil sem se ga, planil sem na noge in proti vratom. Na srečo sem bil le lahko oblečen in tudi težkega orožja nisem imel na sebi. Niso me došli.

Onstran zidu sem dvakrat ustrelil iz samokresa, seveda le v zrak. Tudi Halef je izstrelil svojo pištolo. Beli burnusi so izginili v temi in nekaj trenutkov pozneje sva čula nažel topot konj. Neznanim nočnim obiskovalcem se menda ni več varno zdelo na pokopališču nevernikov —.

»So te našli, effendi?«

»Seveda! Konji so me izdali. In nepreviden sem bil. Ti beduini so pametnejši, nego sem si mislil. Postavili so stražo pri konjih in na njo nisem mislil.«

»Allâh kerim —! Trda bi ti bila lahko predla, da jim nisi ušel! Tile beduini se gotovo niso s pošteni nameni sešli in skrili na pokopališču nevernikov!

Pa so bili sami beduini, tisti, ki so te zasledovali?«

»Perzov, ki si jih ti videl, ni bilo več pri njih. Se nisi zmotil?«

»Ne, gospod! Čisto dobro sem jih videl, po perzijsko so bili oblečeni.«

»Ali se ti ni zdel znan tisti zapovedujoči človek, ki si o njem pripovedoval?«

»Nisem ga dobro videl. Pretemno je bilo in sredi med drugimi je sedel.«

»Ga tudi po glasu nisi spoznal?«

»Ne.«

»Torej sva zaman šla na pokopališče. Razen če se ti nisi zmotil in če so res bili tudi Perzi poleg. Potem bi skorajda sumil, da so bili tisti, ki zasledujejo Hasan Ardšir mirzo.«

»Tiste misliš, ki smo jih srečali ob Džali?«

»Da.«

»Pa kako bi naj bili prišli v Bagdâd —?«

»Čisto lahko! Zvabil sem jih sicer na zapad, pa prav lahko jim je prišlo na misel, da je Perz potoval v Bagdâd. In ne pozabi, da nam je nemi Saduk ušel! Lahko, da so se našli! Šli so čez Džumeilo, čez Kifri in Zengabad na jug. Prehiteli so nas, ker radi žensk nismo mogli tako naglo potovati.«

»In po kaj misliš da so prišli na pokopališče?«

»Srečali so se kakorkoli s Selim ago in ta jih je povabil na razgovor.«

»Torej misliš, da Selim aga pripravlja lopovstvo zoper svojega gospoda?«

»Mogoče. Zmožen je vsega, kolikor ga poznamo.«

»In beduini —?«

»Ne vem, kam bi jih djal. Morebiti je tudi nje Selim aga naročil, ker jih potrebuje pri lopovstvu, ki ga pripravlja —.

Pa vse to so samo domnevanja, Halef! Dokazov nimava prav nobenih, razen da je bil Selim aga pri njih na pokopališču.

Pojdiva domov! Posvaril bom Perza, to je edino, kar morem storiti.«

Vrnila sva se domov in pripovedoval sem nemudoma mirzi o svojem doživljaju.

Ni se mnogo zmenil. Kar verjeti ni mogel, da bi bili zasledovalci že v Bagdâdu, in moji bojazni, da se besede, ki jih je Halef čul, morebiti nanašajo nanj, se je enostavno smejal.

»Vse prečrno vidiš, emir! V Bagdâdu me nihče ne pozna, najmanj pa beduini! In Šelîm aga je bil pač na sprehodu ter je slučajno našel tiste ljudi na pokopališču! Zvest mi je! Kako bi on mogel snovati kake naklepe zoper svojega gospoda! Sicer pa bom govoril z njim.«

Kar razumel ga nisem več. Poprej tako previden, da si še v Bagdâd ni upal očitno, je bil na mah malomaren in brezbrizen —.

Prosil sem ga, naj bo previdnejši, in mu svetoval, naj si izposluje pri paši vojaško spremstvo za na pot v Kerbelo.

Pa ni hotel.

»Ničesar se ne bojim,« je dejal. »Šiitov se mi ni treba bati, med prazniki preneha vsako sovraštvo. Še manj pa se bojim, da bi me napadli beduini. Do Hille me boš spremljal itak ti s svojimi prijatelji in od tam je le še dan hoda do Kerbele. Pot je polna romarjev, noben ropar si ne bo upal blizu.«

»Ne morem te prisiliti, da bi ubogal moj nasvet,« sem dejal obžalovaje. »Pa saj boš vzela le toliko s seboj, kolikor neobhodno do Kerbele potrebuješ, drugo pa boš pustil v Bagdâdu?«

»Prav ničesar ne bom pustil v Bagdâdu. Ali naj še to, kar imam, izročim tujim ljudem?«

»Naš hišni gospodar je, se zdi, pošten in zanesljiv človek.«

»Pa v samotni hiši stanuje! Lahko noč, emir!«
Pustil me je samega.

Nerazumljiv mi je bil. Poprej je skoraj vse imetje prodal, samo da bi mu ne bilo napoti, v Kerbelo pa je mislil vlačiti s seboj še zadnje, kar je imel —. Naravnost izzival je roparje —.

Kaj sem mogel še več storiti —? Opozoril sem ga na nevarnost, mu svetoval, naj se zavaruje. Ni me poslušal. Molčati sem moral. Le odkod se mu je vzela na mah tista njegova samozavest —?

Slutil sem vpliv Selim age. In to tem bolj, ker sem ga spravljal v zvezo z ljudmi, ki sem jih našel na pokopališču.

Legel sem spat in spal v beli dan.

Ko sem se zbudil, Angleža ni bilo več doma, šel je v mesto. Ko se je proti poldnevu vrnil, je pripeljal s seboj štiri moške. Trije izmed njih so bili oboroženi s krampi, motikami in lopatami.

Začuden sem jih gledal. Anglež se ni zmenil za mene.

»Kaj bodo ti ljudje?«

»Kaj bodo —? Hm —! Delali bodo! Tile trije so odsluženi angleški mornarji, četrti pa je Škot. Nekaj arabski zna, za tolmača mi bo.«

»Čemu pa hipoma potrebujete tolmača?« sem se vse bolj čudil.

»Ker pojdete vi v Kerbelo. Yes!«

»Ah —! In vi, kam pa vi mislite odpotovati?«

»V Babilon. Yes! Kopal bom! Krilate bike!«

»In zato ste si najeli kopače?«

»Yes!«

»In kdo vam je te ljudi poskrbel?«

»Bil sem na konzulatu.«

»Na konzulatu —? Ne da bi bili meni besedico povedali —?«

»Yes, sir! Dobil sem tudi pisma. In pisal sem pisma. Tudi denar sem si poskrbel. Vam pa nisem ničesar povedal, ker ste moj prijatelj bili.«

»Bil —? Kako to?«

»Kdor hoče Kerbelo obiskati, pa mene ne vzame s seboj, tega moje zadeve nič več ne brigajo! Well!«

Dobri Lindsay je bil čisto spremenjen. Užalilo ga je, ker sem se mu pred nekaj dnevi odločno uprl, da bi me spremljal v nevarno Kerbelo.

»Ampak, sir, — kaj vam je kar na mah šinilo v možgane? Če greste z menoj v Kerbelo, bo to vam in meni v pogubo!«

»Sem vas do sem spremljal, pa mi ni škodovalo. Dva prsta sem sicer izgubil, pa kaj za to —! Imam pa mesto njih dvojni nos. Well!«

Obrnil se je v stran in si dal opravka s svojimi ljudmi.

Škoda dobrega David Lindsaya! Prišel je sicer izkopavat krilate bike, pa bi bil vkljub temu rad šel tudi v Kerbelo, kar pa je bilo čisto nemogoče.

III.

Pri „babilonskem stolpu“.

Tistega dne proti večeru, ko je največja vročina prenehala, smo se odpravili iz Bagdâda.

Hasan Ardšir mirza je sestavil karavano čisto po svoji volji in mene vobče ni vprašal za svet. Na čelu je jezdil vodja, ki si ga je mirza nalašč najel za potovanje v Kerbelo. Za njim so stopale mule z gonjači in nosile njegovo imetje, kar ga je še obdržal, za njimi sta jezdila Hasan Ardšir mirza in njegov aga ob kameli, ki je nosila tahterwan z ženskami. Jaz in Halef sva jezdila predzadnja, zadnji pa je bil Anglež. S ponosnim, podjetnim obrazom je nadzoroval svoje štiri ljudi, ki je z njihovo pomočjo hotel prisiliti razvaline starega Babilona, da mu razodenejo svoje skrite skrivnosti. Alvo so natovorili na eno izmed mul, mladi beduin, ki ga je mirza v Bagdâdu najel za služabnika, pa je ostal doma.

Slabe volje sem bil in nad vsem sem se jezil.

Ni mi bilo prav, da si je mirza najel vodnika v Kerbelo, saj bi mu bil jaz sam prav tako lahko kazal pot. Jezilo me je, da je vkljub mojemu svarilu in čisto po nepotrebnem vzel s seboj vse svoje imetje. Nepreviden je bil, da ga kar razumeti nisem mogel. Puščava je kar mrgolela roparjev, ki so spremljali karavano smrti in prežali na plen, on pa je očitno vlačil s seboj svoje dragocenosti! Njegova neprevidnost je morala naravnost izzvati napad! Najbolj pa me je jezilo, da se je spet tako trdno oklenil Selim age, tistega človeka, ki mu malo dni poprej ni zapal in rajši mene poslal prodajat svoje zaklade —

Slutil sem, da ga je Selim aga naščuval. Kdo ve, kaj vse mu je natrobil v ušesa o meni, tujcu in neverniku —. Saj zmožen je bil vsega.

Tudi nad Angležem sem se jezil. Kaj ga je neki pičilo, da je bil nenadoma tako uduren? V divjini sem mu bil dober, komaj da je prišel v kulturni svet, pa me je zapustil —. Ali sem mu bil hipoma premalo dober za spremljevalca? Da ga nisem hotel vzeti s seboj v Kerbelo —? Saj je vendar moral razumeti, da s svojim pristno angleškim obrazom in nastopom ne more v nevarno mesto —.

Morebiti sem bil sam kriv, da ni šlo vse po moji volji. Premalo odločno sem zagovarjal svoje mnenje, nisem ga znal uveljaviti. Zakaj ne —? Neodločnost nikdar ni bila moja značajna lastnost.

Sam ne vem, kako da sem postal tako neodločen. Le to sem čutil, da nisem več čisto zdrav.

Rana, ki sem jo dobil v boju z Bebbehi pri napadu na Perzovo karavano, le ni bila čisto brez posledic, čeprav sem mislil, da sem jo popolnoma prebolel. Premalo sem se čuval, več skrbi, naporov in več nemira sem prestal zadnje tedne ko kateri drugi mojih tovarišev. Utrujen sem bil in čudno po-bit, ne da bi sam razumel, zakaj.

Nekaj dni pozneje sem seveda razumel —. Nosil sem že tistikrat pri odhodu iz Bagdâda v sebi kal smrtnonevarne kužne bolezni.

Bolan sem bil že pri odhodu iz Bagdâda, nevarno bolan, in zato ni bilo prav nič čudno, da sem bil vso pot siten in nadležen.

In morebiti je bilo prav to moje sitnarenje vzrok, da so me bili tudi tovariši siti, da se niso zmenili za moja svarila in se brigali sami za sebe.

Jezdili smo skozi mesto ob Tigrisu do gornjega mostu. Na mostu sem se za hip ustavil, da še enkrat pogledam, morebiti zadnjikrat v življenju, po slavni prestolici Harûn ar-Rašîdovi, po mestu »Tisoč in ene noči«.

V lesku solnčnega svita je ležalo pred menoj ob bregovih rajskega Tigrisa, skrivnostno in slavno po svoji zgodovini, bajno in prelepo po svoji zunanosti, v svojem osrčju pa je že kazalo vse znake vedno bolj naraščajočega razpada. Na levi blizu mostu je zelenel »Ljudski vrt«, slaboten poskus in ponesrečena posnema evropskega parka, za njim se je dvigalo visoko, rdečkasto zidovje karantene — opazovalnice in bolnice za okužene —. Ob njej poteka »slavna« bagdâdska cestna konjska železnica proti severu v Kadhimên. Trdo ob Tigrisu si namaka svoje temelje v njegovih brzih valovih trdnjava in serâj, vladna palača, ki pa seve že davno ni več tista, v kateri so stolovali kalifi. Više gori ob reki proti mostu leži predmestje Arabcev rodu Agil z medreso — visoko šolo — Mostansir, edino stavbo, ki jo je mesto iz dobe kalifa Mansûrja rešilo iz davne preteklosti v sedanost. Ob bregu Tigrisa stojijo lične hišice, prave igračke, z lesenimi, umetno izrezljanimi balkoni, ki visijo nad valovi kakor lastavičja gnezda. Globlje spodaj se temni palmov gozd na desnem bregu, priljubljeno sprehajališče Bagdâdčanov. In tostran in onstran reke, kakor daleč sega oko, pa se kopiči morje hiš, ko svinčniki tako vitki minâreti molijo v modro nebo, okrogle kupole stoterih mošej, pokrite z glazirano opeko — posnetek po babilonskem stavbarstvu — se bočijo, in tu pa tam pogledujejo iz tega sivkastega morja zvezdnati vrhovi palm. Lahna meglica prahu in dima visi neprestano nad velikim mestom.

Početki Bagdâda segajo nazaj v dobo Babiloncev. Pred leti so našli opeko s klinopisi, ki pričajo, da je »Bardâdu« stal že v prvem tisočletju pred Kr. Temelje današnjemu Bagdâdu pa je položil al-Mansûr, drugi kalif iz dinastije Abbasidov. Po padcu Omajjadov v Damasku si je izbral Bagdâd za prestolico, l. 763. Mnogo je zidal in dal svoji novi prestolici celo vrsto mošej in drugih stavb, med njimi

tudi že imenovano medreso Mostansir, ki je postala pod Abbasidi ognjišče arabske vede in umetnosti. Njegovo slavo in moč je priznavala celò tedanja Evropa. Frankovski kralj Pipin Mali je poslal k njemu poslanstvo in ga prosil pomoči zoper Omajjade, ki so iz Španije ogrožali celo Evropo.

Najbolj znan med nami je pač peti Abbasid in vladar Bagdâda, Herûn ar-Rašid, najslavnejši junak v pripovedkah »Tisoč in ena noč«. Vladal je v letih 786 do 809. Orientalске pripovedke so obdale njegovo osebnost z bajnim čarom in sijajem, slavijo njegovo pobožnost, poštenost in pravičnost ter njegovo bogastvo in sijaj njegove vlade. Slavijo tudi njegovo lepo soprogo Zobeido, ki se je z njim kosala v pobožnosti, ljudomilosti in v sijajnem, razkošnem življenju. Večkrat sta romala v Mekko in si dala vso dolgo pot do svetega mesta obložiti z dragoceni preprogami. V serâju je stalo ob njegovem prestolu zlato drevo, obloženo z demanti, smaragdi, rubini, safiri in biseri. Rad je nepoznan hodil s svojim zvestim ministrom Džafarjem med ljudstvo, vršil nepoznan junaška dela, poslušal pritožbe o svoji vladni in o svojih uradnikih ter delil dobrote. Tako ga slavijo pripovedke v »Tisoč in eni noči«.

V resnici pa ni zaslužil imena ar-Rašid, »pravični«, »modri«. Krvoločni okrutnež je bil, zvijačen in zahrbtni, tiran, kakor vsi njegovi predniki. Svojega zvestega, res modrega, učenega wezirja Džafarja je dal zahrbtno umoriti v ječi, svojo sestro in njenega otroka je dal živa zakopati in plemenito rodbino Barmekidov do zadnjega pomoriti. Ljudstvo ga je pregnalo s prestola, bežal je v Perzijo in umrl v Ragesu. Pokopan je pod zlato kupolo v Korasanu, Zobeida, njegova razkošna žena, ki je zapravljala milijone revnega ljudstva, pa leži na pokopališču severno od Bagdâda, stoletja so uničila in razdejala njen spomenik. Šele pred nekaj desetletji so ji pozidali novega. Sijaj in blesk, ki z njim obdajajo orien-

talske pripovedke Harûn ar-Rašida, je lažniv. Zgodovina je dokazala, da Harûn ar-Rašid iz »Tisoč in ene noči« ni kalif Harûn ar-Rašid iz dinastije Abbasidov.

Za Harûn ar-Rašidom je vladal v Bagdâdu al-Mamûn, svobodomislec med prerokovimi nasledniki. Zanikaval je božji izvor korâna, molil »večno modrost« in oboževal perzijsko kulturo. Njegovo mišljenje je močno vplivalo na razvoj arabske vede in umetnosti, politično pa se ta kalif ni mogel udejestviti.

Njegov naslednik al-Mûtasim se ni več čutil varnega v Bagdâdu, pozidal si je v pusti, prazni puščavi ob Tigrisu, severno od Bagdâda, novo prestolico, Samarro. Ustvaril je krog nje pravi raj, pa zapravljal državno blagajno in žulje milijonov svojih podložnih. Slovstvo je pod njim cvetelo, razkošno življenje se je šopirilo na njegovem dvoru, premoženja so zapravljali on in njegovi dvorjani, pa ljudstvo je trpelo.

Mutawakkil si je tudi postavil novo prestolico. Da bi ustvaril nekaj, česar svet še ni videl, je zapovedal, da morajo tramovje njegove palače iztesati iz slavnega Zoroastrovega drevesa, iz orjaške ciprese, ki je stala v Tusu v Korasanu. Zaman so prosili magi in duhovni Zoroastrovi, zaman so ponujali neverjetne vsote, da bi rešili sveto drevo, simbol svoje vere. Drevo so podrli, zavlekli bruna po težavni in silno dolgi poti k Tigrisu ter prišli v novo prestolico prav v trenutku, ko je Mutawakkila ubila njegova lastna turška telesna straža.

Odslej se uveljavlja na dvoru Abbasidov vpliv osmanskih Turkov. Slava Bagdâda blede bolj in bolj. Seldčuki, Mongoli pod Hulagom, bratom slovitega Džingis kana, Tataři pod Timor Lenkom so plenili Bagdâd, razdirali in morili. Dolga stoletja je bilo mesto jabolko prepira med perzijskimi šiiti pa med sunitskimi osmanskimi Turki. Dve veliki turški armadi sta izkrvaveli pod obzidjem Bagdâda, šele sul-

tân Mûrâd IV. ga je leta 1638. zavzel. Od tistega časa je Bagdâd in vsa Mezopotamija del osmansko-turške države, sultânov mutasarrif, namestnik, je gospodar Bagdâda. Od tistega časa vlada v Bagdâdu mir — pa tudi nevzdržno propadanje.

Vlada Abbasidov pomeni za Bagdâd višek slave in sijaja. Kruti orientalski despoti so bili, pa svoj dvor so znali obdajati s sijajem vede, umetnosti in pesništva. Posebno arabsko pesništvo je cvetelo za njihove vlade v Bagdâdu. Najslavnejši arabski pesniki so se zbirali na njihovem dvoru, največji učenjaki arabskega sveta so učili na medresi Mostansir. Arabsko slovstvo je doseglo pod njimi vrhunec svojega razvoja.

Kolika razlika med sijajnim Bagdâdom kalifov, prestolico sprednjega Orienta, središčem arabske vede, umetnosti in poezije, — pa med današnjim Bagdâdom! O Bagdâdu kalifov ni ostalo druga ko medresa Mostansir, minâret Sûk er-Rasl in deli obzidja, ki jim je prizanesel Midhat paša. In kamor pogledaš, povsod podrtija, razvaline, nesnaga, prah in odpadki. Celò most, ki sem na njem stal, je že komaj držal, iz vrbovine spletena ograja je bila vsa luknjasta in raztrgana. Mesto Dâru 'l-kalifat ali pa Dâru 's-sallam, kakor Bagdâd Arabci imenujejo, bi se moralo pravzaprav imenovati Dâru 't-taûn, mesto blata. Tretjina mesta so pokopališča, močvirne mlake, preperele razvaline, kupi odpadkov in mrhovine, mrharji in hijene se potikajo po njih. Vsakih pet, šest let se oglasi kuga v mestu in zahteva na tisoče žrtev. Mestni kanali, ki so jih zgradili kalifi, propadajo, zgodilo se je že, da se je v eni sami noči podrlo več sto hiš in pokopalo stanovalce pod razvalinami.

Do vsega tega pa kaže Turek svojo po vsem svetu znano indolenco in malomarnost. »Allâh je poslal, ne smemo mu nasprotovati!« In »v knjigi življenja je zapisano —!«. Tako pravi. Ko je leta 1831. kuga posebno strašno razsajala, se je tedanji an-

gleški poslanik na vso moč trudil, da bi jo zajezil. Pa vstali so zoper njega bagdâdski mullâhi in ga pognali v beg, češ, njegovo delovanje nasprotuje korânu. Seveda je nato nad tri tisoč ljudi dnevno umrlo na kugi —.

Pri tej misli se mi je zazdelo, kot da se tudi mene loteva kuga. Vroče je bilo, pa mraz me je spreletel. Streslo me je, brž sem pohitel za našo karavano, da bi ušel mestu in hudim slutnjam.

Med cesto na levi, ki pelje v Basro ob Perzijskem zalivu, in med cesto v ed-Dêr ob Eufratu smo šli mimo opekarn in mimo spomenika Zobeide do hana Ošah in prišli ven v puščavo.

Naša pot je šla v Babilon in Hille. Oba kraja ležita dobrih devetdeset kilometrov južno od Bagdâda ob Eufratu. Brezkončna, pusta in negostoljubna puščava leži vmes, neprimerna za potovanje. Običajno se zato potuje iz Bagdâda najprvo k Eufratu in šele ob njem navzdol v Hille. Na srečo je na tem mestu Mezopotamija najožja, od Bagdâda ob Tigrisu pa do Feludže ob Eufratu je celina komaj 65 km široka. Tod so se ob času Babiloncev in še stoletja

* Kakor vobče v vsej Mezopotamiji, tako so se po vojni razmere tudi v Bagdâdu izdatno zboljšale. Angleži, mandatarji Mezopotamije po vojni, so »usekali« po sredini mesta nekaj širokih ulic ter odprli pot zraku in solncu, moderni hoteli vstajajo eden za drugim, mesto dobiva moderno kanalizacijo, vodovod, električno in druge kulturne dobrine, nekateri deli mesta, na primer »latinski« — krščanski — del so skorajda snažni in lični, na južnem koncu Bagdâda pa nastaja sredi pustinje »angleška četrt« lične vile in parki, kjer stanujejo izključno Angleži. Tujski promet narašča leto za letom, odkar vozi iz Basre ob Perzijskem zalivu do Bagdâda železnica in odkar je mesto središče avtomobilskega prometa za Mezopotamijo in zvezano tudi z redno avtomobilsko in zračno progo čez Palestino naravnost z Evropo. Bagdâd je dandanes prestolica Faidhâla, kralja Irâka in sedež parlamenta ter vseh mogočih uradov. Radi svoje lege na križišču prometnih cest med Sredozemskim morjem in Perzijskim zalivom in Indijo ter med Perzijo in sprednjim Orientom ima Bagdâd še veliko trgovsko bodočnost. — Op. prev.

pozneje raztezali krasni vrtovi, palmovi gozdovi so zeleneli, dobro obdelana polja so bogato rodila, mesta in gradovi so se vrstili.

Dandanes je vse to izginilo. Pusto puščavo gledaš, kamorkoli sega oko. Le v toliko se razlikuje ta puščava od Arabske puščave onstran Eufrata, da ni najti na teh tleh niti za pedenj peska, suha prašna prst jo pokriva, naplavina Eufrata. Kanali, ki so jih izkopali marljivi Babilonci in po njih napeljavali iz Eufrata vodo na vsako njivo in na vsako gredo, so prazni in suhi, po večini so se razsušili in sesuli, niso za druga dandanes ko da ovirajo karavanski promet. In z rodovitno vodo vred je izginila tudi rodovitna zemlja.

Solnce je še vedno vroče pripekalo in v zraku so viseli sledovi karavane smrti, ki je prejšnji dan tod mimo lezla. Zdelo se mi je, da hodim po neprezračeni bolniški sobi, polni okuženih bolnikov. Pa tega si nisem le samo domišljeval, tudi Halef je godel nad smradom in Anglež je s svojim podaljšanim nosom zelo užaljen in ozlovoljen vohal po nezdravem ozračju. Le mirza in njegovi ljudje so se, se je zdelo, dobro počutili v tem dobesednem »dihu smrti«.

Tu pa tam smo prehiteli starega romarja, ki je zbral svoje zadnje moči, prišel bogvedi odkod ter potoval v Kerbelo, da tam umre na grobu svojega »svetnika«, pa je zaostal za drugimi. Vobče ne bo morebiti došel na svoj cilj, obležal bo na potu v puščavi in šakali bodo njegov grob —.

Včasi smo srečali tudi četo šiitov, pehali in mučili so se z ubogo mulo, kateri so naložili kar po štiri krste. Vsa znojna je sopihala žival pod svojo težo, ljudje so stopali ob strani in si držali nosove, za njimi pa se je vlekel smrad gnilobe in trohnobe.

Ob potu je sedel berač. Popolnoma nag je bil, le krog ledij je imel povezan ozek predpasnik. Na odbijajoče ostuden način je razkazoval svojo žalost nad umorjenim »svetnikom« Husainom: stegna in

roke si je prebodel z ostrimi noži, v dlan, v bedra, v vrat, nos, brado in ustnice si je zapičil vse polno dolgih žebeljev, na boku, trebuhu in na pasu si je nataknil železne kaveljne in na nje obesil težke uteži, kjer je bilo na njem še kaj zdrave kože, tam so tičale dolge igle, golo obrito glavo si je križem razrezal na vse strani. Skozi prste na rokah in na nogah si je zabil debele lesene kline — na vsem njegovem telesu ni bilo niti za palec več prostora za kakršnokoli novo muko.

Ko smo se mu približali, je vstal in z njim se je dvignil cel roj muh in mušic, ki so se pasle na njegovem krvavem telesu.

Oduren prizor!

»Diriga Allâh —! Wai Mohammed —! Diriga Hasan, Husain —!« je vpil z odurnim glasom in nam stegoval naproti ranjene roke.

Videl sem v Indiji spokornike, ki so se mučili na najneverjetnejši način. In smilili so se mi. Temu fanatičnemu bedaku pa bi bil rajši pripeljal zaušnico, ko pa mu dal miloščino. Ne samo radi tega, ker je s svojimi ostudnimi ranami razburjal moje že itak napete živce, ampak največ radi tega, ker me je dražila njegova neumnost. Le brezmejna, fanatična neumnost si more izmisliti take muke in z njimi še častiti smrt človeka, ki ni bil druga ko navaden zemljan in ki ni imel drugih zaslug, ko da je bil »v svaščini« s »prerokom«. In pri vsem tem si je ta človek še seve domišljeval, da je svetnik, in svetnik, ki bo po smrti dobil nemudoma prostor v najvišjih nebesih in ki ga morajo že tu na zemlji ljudje ponižno častiti in mu bogato miloščino dajati.

Hasan Ardšir mirza mu je vrgel zlatnik.

»Allâh te naj blagoslovi!« je vzkliknil udurni berač in dvignil roke kakor duhovnik, ki blagoslavlja.

Lindsay je segel v žep in mu dal srebrn novec vreden deset piastrov.

»Allâh je usmiljen!« je dejal berač že mnogo manj vljudno. Ni mu Anglež dal miloščine, ampak Allâh mu jo je naklonil.

Jaz pa sem poiskal uguljen piaster in mu ga vrgel pod noge.

»Svetnik« je nekaj časa novec zavzet gledal, potem pa je zavrel.

»Azdar — skopuh —!« se je zadril jezno, 'pa nadaljeval z neverjetno naglico in prezirljivo krileč z rokami:

»Azdar — pet azdarjev — deset azdarjev — sto azdarjev — tisoč azdarjev — deset tisoč azdarjev si ti —!«

In teptal je moj novec z nogami, pljuval nanj in besnel, da nas je bilo res že strah.

Halef se je seveda koj postavil v bran za svojega gospoda in mu po arabsko povedal svoje mnenje, in še prav krepko.

Opozoril sem ga:

»Pusti ga, Halef! Saj ne razume druga ko perzijski!«

Pa Halef se ni dal ugnati.

»Pri Allâhu, povedal mu bom, kako mislim o njem. Pa tako, da me bo razumel! Gospod, kaj pomeni azdar?«

»Skopuh.«

»Skopuh —? Allâh illâ 'llâh —! Ti da si skopuh —? Mu bom že povedal! Kaj se pravi bedak po perzijsko?«

»Bizaman.«

»In sirovež?«

»Džaf.«

Radoveden sem bil, kaj bo sedajle prišlo.

Mali Halef se je obrnil k beraču, obrnil dlan proti njemu pa si jo obrisal ob bedru, kar velja pri beduinih za hudo žalitev, ter mu zaklical:

»Bizaman —! Džaf —! Džaf —!«

Tedaj pa, o joj, so se odprle zatvornice šiitove zgovornosti s toliko silo, da smo vsi zbežali. »Sveti mučenik« je razpolagal s takimi krepkimi psovkami, da jih ni mogoče ponoviti, in tako obširen je bil slovar njegovih zabavljic, da smo se še dolgo čudili njegovi »zgovornosti«. Uklonili smo se sili njegovega duha in naglo odjezdili.

Vse gostejši zrak nam je vel naproti in nam zadušljivo polnil prsa. Sledovi kužne karavane so se jasno in razločno vlekli pred nami po puščavi in daleč zunaj na desni in levi od njih smo videli na odtiskih bosih nog in konjskih kopit, da je vojaška straža, ki jo je radi roparjev dal turški namestnik karavani na pot v Kerbelo, v previdni oddaljenosti spremljala gnile tovore.

Nisem mogel več vzdržati. Tudi Anglež in Haleb sta že komaj prenašala smrad.

Predlagal sem Perzu, naj vendar krene v stran od karavanske poti in naj po zgledu turške straže tudi on jezdi vzporedno z njo v čistejšem ozračju.

Pa ni hotel. Pravil je, da je za šiitskega romarja zelo zaslužno, če potuje »za dihom svojih rajnih«.

Na srečo sem z neprestanim sitnarenjem dosegel vsaj toliko, da nismo prenočili v hanu, ki je v njem malo pred nami počivala karavana smrti, ampak precej daleč v stran v strugi širokega zapuščenega kanala.

Utaborili smo se kar moč skrito in varno in razpostavili tudi straže. Okolica je migljala roparskih beduinov. Nihče se ni smel oddaljiti od tabora. Preden smo legli spat, smo se posvetovali in sklenili, da bomo drugo jutro prehiteli karavano, potovali še za dne skozi Hille in prenočili ob razvalinah, ki jih imenujejo »babilonski stolp«. Tam bomo počakali, da odide karavana mimo, Hasan Ardšir se ji bo pridružil malo pred Kerbelo, mi drugi pa da bomo pri razvalinah čakali na njegovo vrnitev.

Čutil sem težko utrujenost in topo, vrtajočo bolečino v glavi, čeprav me sicer glava nikdar ne boli. Bilo mi je, kot da se me loteva vročnica. Mislil sem tistikrat res tudi, da imam običajno tropično vročnico, ki se tujca v Orientu zelo rada prime, posebno po velikih naporih. Použil sem nekaj kinina, ki sem si ga z drugimi zdravili vred kupil pred odhodom iz Bagdâda.

Legel sem, pa vkljub utrujenosti dolgo nisem mogel zaspati. In ko sem končno le zadremal, so me nadlegovale odurne sanje in vsako uro sem se zbudil. Večji del noči sem prebil v polsnu.

V tem polsnu se mi je zdelo, da čujem zamolkel topot kopit. Pa nisem se zmenil.

Čudno sem se spremenil. Da sem bil zdrav, bi bil koj slutil nevarnost in planil na noge. Mesto tega pa sem leno in malomarno obležal in si prigovarjal, da so bile le sanje. Vso odločnost sem izgubil, za vse, kar je bilo zunaj mene, sem otopel.

Pa mi le ni dalo miru, vstal sem in stopil pred šotor.

Danilo se je, na vzhodu je žarela zarja, in v tistih krajih je po zarji hitro svetel dan. Opazoval sem obzorje in zagledal na vzhodu v ravnini puščave temno točko, ki je prihajala vse večja. Že čez nekaj minut sem spoznal, da je točka jezdec.

Naglo se je bližal taboru, — Selim aga je bil.

Konj se je kadil od potu, ko se je ustavil, Selim sam pa je bil v vidni zadregi, ko je mene zagledal. Na kratko je pozdravil, privezal konja in šel mimo mene.

Stvar se mi je zdela skrajno sumljiva.

Slučaj je bil za las podoben onemu v Bagdâdu, ko je mirza svoj sklep spremenil in povedal tudi Selim agi, da se ne bo pridružil karavani, ampak šele drugo jutro za njo odpotoval. Tistikrat je Selim aga nemudoma odšel z doma in Halef ga je videl na pokopališču v sumljivi družbi.

Tudi topot smo spremenili naš načrt in sklenili, da bomo potovali še tisti dan skozi Hille do »babilonskega stolpa« in da se bo mirza pridružil karavani šele malo pred Kerbelo. In tudi topot je Selim aga sredi noči odjezdil neznano kam —.

Glava me je bolela, počasi in trudno so se mi zbirale misli. Vso voljo sem zastavil, da bi jasno videl položaj.

Vprašal sem ago:

»Kje si bil?«

Potrudil sem se, da bi ga vprašal z vljudnim glasom, pa seve, vkljub temu je bilo moje vprašanje precej vsiljivo.

Skrajno neprijazno se je obregnil:

»Kaj tebe briga!«

»Zelo me briga!« sem se zagovarjal. »Ljudje, ki potujejo po takih skrajno nevarnih potih, so dolžni drug drugemu zaupati. In povrh smo sinoči odločili, da nihče ne sme tabora zapustiti.«

»Konja sem šel iskat.«

»Kje je bil?«

»Kaj to tebe briga? Si mar ti naš poveljnik, ki sem mu odgovoren? Pa povedal ti bom. Utrgal se mi je in mi ušel.«

Preiskal sem vezi in vajeti.

»Vezi se niso utrgale in vajeti tudi ne!«

»Razvozlale so se.«

»Prosi Allâha, da bodo tudi tiste vezi tako slabo držale, ki ti jih bodo kedaj okoli vratu obesili!«

Obrnil sem se v stran, pa stopil je trdo k meni in vprašal:

»Kaj si rekel? Kako misliš tisto? Ne razumem te!«

»Pa premišluj o pomenu mojih besed!«

»Stoj! Kar tako mi ne boš ušel! Povej, kaj si mislil s tistimi besedami!«

»Le na pokopališče Angležev v Bagdâdu sem te mislil spomniti.«

Prebledel je nekoliko, pa znal se je premagati, mirno je odgovoril:

»Na pokopališče Angležev? Kaj mene tisto pokopališče briga! Nisem Inglis! Pravoveren musliman sem! Ti pa si govoril o vrvi okoli vratu —. Sicer pa se s teboj ne bom prepiral. Povedal bom Hasan Ardšir mirzi, da si me razžalil. On naj opravi s teboj in naj te pouči, kako moraš z menoj govoriti.«

»Povej mu, ali pa mu ne povej, to je meni čisto vseeno. Povsod in vsikdar bom govoril s teboj, kakor zaslužiš!«

Glasno sva se prerekala in tovariši so se zbudili. Selim aša je odšel k mirzi, Halef pa je sumljivo gledal za njim. Anglež se vobče ni več menil mnogo za nas. Brigal se je le za svoje ljudi in za razvaline.

Ker se je medtem že čisto zdanilo, smo razdrli tabor, natovorili šotore in drugo opremo ter odjezdili. Hiteli smo, prehiteti smo morali karavano in pot do »babilonskega stolpa« je bila še dolga.

Moj sum, da Selim aša hujska mirzo proti meni, je bil čisto upravičen. Opazil sem, da je zelo razburjen govoril vanj.

In res je kmalu nato mirza pridržal konja in se meni pridružil.

»Emir,« je začel, »ali dovoliš, da govorim s teboj o Selimu?«

»Da.«

»Nista si prijatelja?«

»Ne.«

»Pa žaliti ga nočeš?«

»Sem ga razžalil?«

»Da.«

»Torej se ti je pritožil?«

»Da.«

»Če sem koga razžalil, pa se ne brani in ne ugovarja, mi je to dokaz, da sem pravo zadel in da mu torej nisem storil krivice.«

»Ali si je zaslužil vrv okoli vratu, ker mu je konj ušel?«

»Radi tega ne. Pa vrv si zasluži, kdor po noči zapusti tabor in gre k ljudem, ki se pripravljajo, da bi njegove tovariše napadli.«

»Emir, opazil sem, da je tvoja duša bolna in da je tvoje telo utrujeno. Zato vidijo tvoje oči vse črno in tvoje besede so grenke kakor aloa. Pa spet boš ozdravel in spoznal boš svojo zmoto, kajti tvoja sodba je bila vedno pravična in jasna, odkar te poznam.

Selim aga pa se ne bojim. Zvesto mi je služil vsa leta, zvest mi bo tudi, dokler ga Allâh ne pokliče k sebi.«

»In tisto, da se je po noči plazil po pokopališču Angležev —?«

»Gol slučaj, nič druga! Pravil mi je o tem. Večer je bil lep, ni mogel spati pa je šel na sprehod. Ne da bi sam vedel kako, je prišel na pokopališče. In prav tako slučajno je tam naletel na ljudi, miroljubni beduini so bili, pravljice so si pripovedovali o roparjih in pri tem seve govorili tudi o plenu. In to je čul tvoj sluga. Nič druga ni bilo. Povedal sem ti že v Bagdâdu, da me vse to prav nič ne vznemirja.«

Hm — Selim aga je bil vsekakor prav spreten pravljicar, Hasan Ardšir mirza pa zelo lahkoveren človek —! Tako sem si mislil, glasno pa dejal:

»Ali res misliš, da mu je nocoj konj ušel?«

»Prav nič ne dvomim.«

»Ali res misliš, da je Selim aga človek, ki bi v temi znal najti ubeglega konja?«

»Zakaj ne?«

»Tudi če mu je konj daleč ušel? Ves poten je bil in penast, ko ga je prijezdil v tabor.«

»Mučil ga je za kazen in naglo je jezdil. Prosim te, sodi bolje o mirza Selim agi!«

»Rad bom dobro mislil o njem, če ne bo več skrivaj hodil po noči iz tabora.«

»Zapovedal mu bom, da ne sme več. Ti pa pomisli, da je Allâh vseveden, človek pa da se prav lahko zmoti!«

In s tem opominom je odjezdil naprej.

Kaj bi naj bil storil —? Ali pravzaprav, kaj sem vobče mogel še storiti —?

Docela sem bil prepričan, da pripravlja Selim lopovstvo, prepričan sem bil, da se je po noči sešel z ljudmi, ki je z njimi govoril na pokopališču Angležev.

Toda kako bi mu naj to dokazal —?

Da sem bil zdrav in da sem imel še svojo odločno voljo, o, malenkost bi mi bila! Saj ni bilo treba druga, ko spet spremeniti načrt, opazovati ago in jezdit za njim, če bi bil spet šel obveščat svoje zavznike. Ali pa jih zvabiti v past —.

Pa ni mi bilo za nič. Čisto slab sem bil, zdelo se mi je, kot da so mi vse kosti votle in brez mozga, kot da je moja glava velik boben, ki po njem zamolklo bobnajo in razbijajo, čutil sem, da mi gineva vsa volja in odločnost, malomaren sem bil do vsega, tudi do takih dogodkov, ki bi bili sicer zbudili vso mojo pozornost in odločnost. Zato sem tudi zadnje Perzove besede, ki so bile že bolj opomin in neprijazna zavrnitev ko pa priznanje, malomarno vtaknil v žep in le to sklenil, da bom pazil na ago.

Naglo smo jezdili po puščavi, vse več raztrese-
nih romarjev smo srečavali, ki so zaostajali za karavano, smrad je bil vse hujši in še pred pol-
dnevom se je pojavila na obzorju dolga, temna črta.

»Karavana!« je opozoril Halef z nevoljnim glasom.

»Se ji bomo izognili?« sem vprašal mirzo.

»Da,« je odgovoril in mignil vodniku. Koj smo krenili na stran.

Kmalu smo bili spet sami na brezkončni rav-
nini, karavana je izginila in z njo tudi neznosni

smrad. Svež, čist zrak nas je obdajal in olajšani smo si spet oddahnili.

Naglo jezdenje bi me bilo veselilo, da nam niso neprestano zastavljali pot globoki, zapuščeni kanali. Ob straneh obdajajo te kanale visoki nasipi, ostanki blata, ki so ga Babilonci pri čiščenju izkopavali iz kanalov. Črez te nasipe smo se morali vzpenjati, onstran pa se spuščati v globine kanala, pa spet na drugi strani plezati na nasipe. Tako jezdenje še za zdravega človeka ni nič kaj prijetno, kaj šele za mene! Glava mi je bila silno občutljiva in vsak sunek, vsak skok me je zbolel, kot da me je kdo udaril po glavi. Vesel sem bil, ko smo krog poldneva razjahali, da si med najhujšo vročino odpočijemo.

»Gospod,« je v skrbeh pravil Halef, ki me je že ves čas opazoval, »tvoj obraz je pepelnat in tvoje oči imajo obroče —! Ti ni dobro?«

»Le glava me boli. Daj mi vode iz meha in steklenico s kisom!«

»Da bi mogel tvoje bolečine na sebe vzeti —!«

Dobri Halef! Ni slutil, kaj tudi njega še vse čaka —! In da bo res »vzel na sebe« moje bolečine —.

Dve uri smo počivali pa krenili dalje.

Meni je bilo vse huje, komaj sem se držal v sedlu. Da ni bil moj Rih tako izvrsten konj, nikdar bi ne bil zdržal tistega dne. Sramovati bi se bil moral pravzaprav pred staro Halwo, jezdila je kakor madžarski čikoš. Nikdar bi ne bil mislil, da se zna tako dobro držati v sedlu.

Končno se je pojavila na jugu v puščavi nizka višina, razvalina, ki jo beduini imenujejo Babil in ki je ostanek severne trdnjave starega Babilona.

Prijezdili smo bliže, zavili krog višine in krenili med obdelanim poljem proti jugu. Na desni so se dvigali nizki griči, pa tisto niso naravni griči, razvaline starega Babilona so, ki jih že skoraj dva tisoč let pokriva puščavski pesek in ki čakajo še na

kramp in motiko raziskovalca ter na šolano oko zgodovinarja in znanstvenika. Drug za drugim se vrstijo ti griči, polni spominov na nekdanjo slavo svetovnega mesta, Homaira, Mudželibe ali el-Kasr, kakor ga tudi imenujejo, in tell Amrân z majhno mošejo na vrhu.

Tu pa tam se dvigajo palme, svet je obdelan, Eufkrat teče v neposredni bližini in namaka polja, fellâhi — kmetje — iz bližnjih vasi sejejo in orjejo na ulicah in trgih nekdanjega velemesta. Južno od razvalin se palme zgostijo v razsežen senčnat gozd in koj nato smo ob Eufkratu, Hillam nasproti. Slab, nezanesljiv in gugajoč se mostič drži čez reko na desni breg in v mesto.

Hille je majhno mesto, razkričano po svoji nesnagi, ki je celò za Orient prevelika, po svojem raznovrstnem mrčesu, najbolj pa po svojem do norosti fanatičnem prebivalstvu. Nobenih zanimivosti ne nudi, zato se tudi nismo dalje mudili, nego je bilo neobhodno treba. Zadovoljili smo tucat beračev, ki so sedeli ob cesti, in hiteli naprej, k Birs Nimrudu, ki leži kakih trideset kilometrov južozapadno od mesta Hille. Birs Nimrud, po izročilu svetopisemski »babilonski stolp«, je ležal še v nekdanjem mestu Babilon, zato si lahko mislite, kako silno razsežen da je Babilon bil!

Kmalu je zrastel v daljavi pred nami na razvalini grič, iz njega je molela v nebo samotna, visoka zidina, od daleč stebri podobna. Pa solnce je že lezlo v zaton, ko smo prijezdili pod vznožje razvaline.

* Razjahali smo, postavljali so tabor in pripravljali večerjo, jaz pa sem zlezal po sipinah in razrušenih stenah na vrh.

Solnce je zahajalo za brezkončno, ravno puščavsko ploskev in Birs Nimrud je risal ogromno senco, raztegnjeno proti vzhodu. Na vse strani nepregledna ravnina in praznота. Na vzhodu temen rob na obzorju, tisto je palmov gozd ob Eufkratu, ki smo po

njem pravkar jezdili. Krog griča močvirnat svet, ogromne mlakuže, mestoma obraščene s trstičjem, ostanki pomladanskih poplav Eufratovih ali pa znamenja podzemeljskih vodnih žil. V bližini, južno-zapadno od Birs Nimruda, drug, pa nizek, potegnjen grič, tell Ibrahim Halil, še neraziskana razvalina, ki jo pokriva puščavski prah in pesek.

V položnem pobočju se dviga od vzhoda sem Birs Nimrud iz puščave, tu pa tam se vidijo na pobočju razkopani zidovi, štirikotne prostore očrtavajo, ostanki so stanovanjskih hiš nekdanjega mesta. Vrh sam stopa precej strmo iz teh sipin in strmo pada tudi na zapad, sever in jug. Ves grič s sipinami ob svojem vznožju vred je kakih petdeset metrov visok. Vrh je masiven, z žgano opeko zidan, ki je vezana z asfaltom, štirioglat je in postavljen tako, da ogli gledajo naravnost proti štirim delom sveta.

Na vrhu pa moli v nebo samotna stena, kakih devet metrov visoka, štiri metre široka in dva metra debela. Z žgano opeko je zidana in po sredini je že počena. Zob časa neprestano gloje ob njej, kdo ve, kako dolgo bo še stala ta samotna stena, simbol Babilona, ostanek, kakor pravi izročilo, svetopisemskega »babilonskega stolpa«.

Tu je torej ležal mogočni Babilon, prestolica Nebukadrezzarja, torišče tolikih znamenitih svetopisemskih dogodkov, velemesto, ki je vladalo v prvem tisočletju skoraj nad vsem tedaj znanim svetom! Grški zgodovinar Herodot, ki je potoval po teh krajih in še videl Babilon in tudi stolp, nam popisuje njegovo veličino.

Ob Eufratu je ležalo, pravi, in reka je delila mesto v dva dela. Imelo je v obsegu 480 stadijev, to je, nad 80 kilometrov. Zid je obdajal mesto, ki je bil petdeset laktov — laket je meril približno pol metra — debel in dve sto laktov visok, zavarovan je bil z mogočnimi obrambnimi stolpi na vsakih sto laktov in z širokim jarkom na zunanji strani. Sto bro-

nastih vrat je peljalo v mesto in od vsakih vrat je peljala do drugih vrat na nasprotni strani mesta ravna, široka cesta, tako da je bilo mesto razdeljeno na pravilne štirikote. Hiše so bile tri do štiri nadstropja visoke in zidane z žgano opeko, ki so jo vezali z asfaltom. Pročelja hiš so krasile mnogo-barvne, pisane plošče iz glazirane gline. Med posameznimi deli mesta so ležali široki, nezazidani prostori s polji, travniki in vrtovi, po katerih so se prebivalci dvamilijonskega mesta sprehajali ob večernem hladu.

Tudi bregovi Eufrata so bili na vsem njegovem potu skozi mesto zavarovani z visokim, močnim obzidjem. Bronasta vrata so se odpirala na reko. Veličasten most je držal črez Eufrat, bil je po poročilu Diodora četrť ure dolg. Pokrit je bil in streha se je dala sneti. Ko so ga stavili, so speljali Eufrat v ogromne krnice na zapadu mesta, ki so imele dvanajest milj v obsegu in so bile 75 čevljev globoke. To jezero je ostalo, ob času suše so iz njega namakali polja in vrtove v Babilonu in okolici.

Na vsakem koncu mostu je stala velika palača. Ti dve palači sta bili zvezani s hodnikom, ki so ga speljali pod Eufratovo strugo.

Najznamenitejša poslopja Babilona so bila: stari kraljevski grad, ki je imel miljo v obsegu, nova kraljevska palača, obdana s trojnim zidom in okrašena z neštevilnimi kipi in reliefi, in viseči vrtovi kraljice Semiramide.

Ti vrtovi so pokrivali 16.000 čevljev v kvadratu, 22 čevljev visok zid jih je obdajal. Na mogočnih obokih so se dvigale druga nad drugo viseče terase, iz ene na drugo se je prišlo po deset čevljev širokih stopnicah. Da ni uhajala voda in mokrota iz vrtov, so pokrili tla terase s kamenitimi ploščami, 16 čevljev dolgimi in štiri čevlje širokimi. Na teh kamenitih ploščah je ležala debela lega z asfaltom politega trstičja, na njem sta ležali dve legi žgane opeke,

zvezane z asfaltom, in nazadnje so tla polili še z raztopljenim svincem. Šele na ta svinec so nasuli najboljše vrtno zemlje tako visoko, da so tudi največja drevesa v njej lahko koreninila. Na najvišji terasi je bil studenec, ki je sesal vodo iz Eufrata in namakal ves vrt. Na terasah so bile senčne lope, ki so jih ponoči razsvetlili. V teh lopah je užival kraljevski dvor vonj najkrasnejših cvetlic in prelep razgled na vse mesto.

Herodot pravi dalje, da je stal sredi velikega Belovega templja v Babilonu stolp, njegovo vznožje je merilo približno tisoč korakov v obsegu, visok pa da je bil šest sto do osem sto čevljev. Dvigal se je v osmih nadstropjih, vsako višje nadstropje je za nekaj čevljev odstopalo od roba nižjega, tako da se je stolp proti vrhu vse bolj zoževal. V vsakem nadstropju so bile velike obokane dvorane in sobe s kipi, mizami, stoli in posodami iz čistega zlata. V prvem nadstropju je stal kip boga Bela, tehtal je tisoč babilonskih talentov zlata. V najvišjem nadstropju je bila zvezdarna, v njej so babilonski duhovni opazovali zvezde in iz njih prerokovali usodo. Kralj Kserks je stolp izropal in odnesel, kakor pravi Diodor, za 6300 talentov plena.

Jutrovska legenda pravi še, da je bil pod stolpom studenec, ki je bil prav toliko čevljev globok, kolikor je bil stolp visok. Na dnu tega studenca sta bila priklenjena zavržena angela Warûd in Marûd in v njegovih globinah je ležal zakopan ključ k vsem skrivnostim sveta.

Ta stolp je bil torej tisti, ki o njem pripoveduje prva Mozesova knjiga in ki je znan po imenu »babilonski stolp«. Dandanes mu pravijo Birs Nimrud ali pa Borsippa.

Tako je torej bilo v Babilonu.

In danes —!

Tam gori na višini »babilonskega stolpa« sem se spominjal svojih otroških let, ko sem sedel pri

svetem pismu in prebiral zgodbo o »babilonskem stolpu« in o Babilonu. In grozeče besede preroka Jeremije, ki so donele kakor glas trombe nad obsojenim Sinearom:

Ob vodah Babilona, ob bregovih Eufrata in na robovih jezer in kanalov so posedali pregnani sinovi Izraela. Neme so visele njihove citre in harfe na babilonskih vrbah in bridke solze so pretakali nad svojimi grehi in nad grehi svojih očetov. In če je zadonela harfa, je zapela v hrepenenju po večnem mestu, kjer je stalo svetišče Jahvetovo. In molili so: »Dvigam oči h goram, s katerih bo prišlo moje odrešenje«.

In Gospod je uslišal njihovo molitev. Prerok Jeremija iz Anatota je povzdignil svoj mogočni glas in napovedal:

Tako govori Gospod zoper Babilon in zoper deželo Kaldejcev: Ljudstvo prihaja od polnoči sem, ki bo spremenilo njihovo deželo v puščavo. Lok in ščit nosi, kruto je in neusmiljeno. Njegov krik je kakor bučanje morja. Bežite iz Babilona, ki ljubite svoje življenje, kajti bojni krik je v deželi in žalovanje.

Tako govori Gospod vojskinih trum: Glejte, obiskal bom kralja babilonskega, pripravite se zoper Babilon, vriskajte krog njega, njegovi temelji so padli, njegovi zidovi so se podrli. Pridite vsi zoper Babilon, odprite njegove žitnice, zadavite njegovo živino, oblegajte ga in nikomu ne pustiti uiti! Grešil je zoper Gospoda, zato bodo njegovi možje padli in njegovi bojovníki poginili. Meč naj pride nad Babilon in nad njegove kneze, nad preroke in nad močne, nad konje in vozove in nad ljudstvo, ki v njem živi. Prav kakor je Jahve razrušil Sodomo in Gomoro, tako bo tudi Babilon razvalina in puščava! —

Stal sem na vrhu nekdanjega ponosnega stolpa in gledal, kako strašno so se uresničile prerokove besede. S šest sto tisoč pešci, z dvanajst tisoč

konjiki in tisoč bojnimi vozovi, z nešteti kamelariji je prišel perzijski kralj Kir in zavzel mesto, vkljub temu, da je bilo silno utrjeno in je imelo živeža za dvajset let pripravljenege. Darij Histasp je podrl obrambne zidove in Kserks je mesto izropal. Ko je prišel Aleksander Veliki v Babilon, je hotel Belov stolp popraviti. Deset tisoč delavcev je odkopavalo ruševine, pa delo je obtičalo, ker je Aleksander na-nagloma umrl.

In od tistega časa je mesto vse bolj propadalo, puščavski veter je nanosil na razvaline pesek in prah in danes ni videti druga ko pusto gričevje, ki iz njega tu pa tam gleda porušen, osamel zid, edini spomin na nekdanjo slavo.*

* Pisatelj K. May je obiskal babilonske razvaline dolgo pred najnovejšimi izkopavanji. Da izpolnimo njegovo sliko o razvalinah Babilona, podamo še najnovejše naziranje o njih.

Po Koldeweyu, ki je kopal na razvalinah Babilona v letih 1899 do 1912, je ležal Babilon ob bregovih Eufrata, severno od današnjega mesta Hille. Obseg, ki ga navaja Herodot, — 80 km — je pretiran. Sicer pa se Herodotovo poročilo nasplošno krije z najdbami. Koldewey ga je uporabljal za kažipota pri izkopavanju. Telli — griči — Babil, Kasr, Amrâm in Homaira krijejo templje, kraljevske palače in večje stavbe, ki so bile zidane z žgano opeko in so se dalj časa držale. Vzhodno od teh gričev, tam, kjer so dandanes obdelana polja, so ležale ulice, trgi in stanovanjske hiše milijonskega mesta, sledovi o njih pa so popolnoma izginili, ker so bile te hiše zidane le s sirovo opeko. Griči Kasr in Homaira sta prekopana in preiskana, Babil in Amrâm pa le deloma. Nebroj zanimivosti so našli in jih odnesli v evropske muzeje, le zidovje je ostalo. Na levem bregu Eufrata dosedaj niso našli nikakih sledov o Babilonu. Gotovo pa je, da je segalo mesto tudi na levi breg, ker so odkopali temelje mostu, ki je držal črez Eufrat.

Na kraju, kjer stoji grič, imenovan Birs Nimrud, oziroma Borsippa, je ležalo sestrsko mesto Babilona. Klinopisi ga imenujejo Barsipp. Bilo pa je v tesni zvezi z Babilonom. Grič Birs Nimrud je ostanek templja in tempeljskega griča — stolpa —, posvečenega bogu Nebo — klinopisnemu Nabu —.

O »babilonskem stolpu« pa je mnenje danes takole.

Svetopisemsko poročilo v prvi Mozesovi knjigi 11, 1—9 je spomin na tempeljske griče — stolpe —, ki so si jih Babilonci postavljali v vsakem mestu ob templjih, da so na njih častili svoje bogove. Tudi Babilon je imel tak tempelj in tudi

Rad bi še bil sanjaril na vrhu »babilonskega stolpa«, pa sonce je zašlo, tema je naglo prihajala po puščavi sem od vzhoda. Vrnil sem se v tabor.

Šotor za dame je bil že postavljen, tudi večerjali so že. Vse je že spalo, le Lindsay in Halef sta še čakala na mene. Lindsay bi se bil rad posve-toval z menoj, kje naj koplje in kaj bova vobče počela tiste dni, ko bomo čakali na mirzo. Halef pa mi je hotel postreči z večerjo.

Potolažil sem Lindsaya, da se bova že drugo jutro pomenila, odklonil večerjo in se zavil v odejo. Zelo medlo in slabo mi je bilo, prav ničesar se mi ni ljubilo.

Zaspati pa nisem mogel. Nemirno sem se valjal po tleh, mislil sem, da imam vročnico, le včasih sem malo zadremal, pa se koj spet zbudil. Tako spanje me seveda ni okrepčalo, le še bolj slabilo me je.

Proti jutru sta me menjaje se sprehajala mraz in vročina, neka čudna, neznana bolečina mi je včasih šinila po kosteh in vkljub temi se mi je zdelo, da se ves svet suče krog mene kakor vrtiljak. Prepričan sem bil še vedno, da se me je pošteno lotila mrzlica, ki v Orientu pogosto prime tujca, in da mi bo kmalu bolje. Vzel sem spet kinina in obležal v topi pol-zavesti, ki je bila bolj podobna omotici ko pa spanju.

Ko sem se prebudil, so bili že vsi pokonci, tabor je bil pospravljen in ljudje pripravljene na od-

tempeljski grič ob njem. Ali pa je Birs Nimrud — Borsippa — res ostalek »babilonskega stolpa«, ki nanj misli sveto pismo, tega ne vemo. Koldewey je našel sredi Babilona blizu templja, posvečenega bogu Belu, temelje orjaškega stolpa in trdi, da je v njem treba iskati »babilonski stolp«, oziroma, da stoji na mestu, kjer je v davni preddobi neznano ljudstvo postavilo »babilonski stolp«.

Ugotoviti moramo, da izkopine v Babilonu in v Mezopotamiji vobče še danes niso končane. Poznejše dobe bodo spravile na dan gotovo še mnogo novih izkopin in tudi novih nazorov. — Op. prev.

hod. Začudil sem se, ura je bila že devet. Pustili so me spati, ker so vedeli, da mi ni dobro.

Mimo nas se je vlekla karavana smrti. Razdeljena je bila, eni so šli v Kerbelo, drugi pa v Nedžef Ali. Streslo me je, obrnil sem se v stran.

Halef mi je ponujal dateljnov in vode. Pojesti nisem mogel niti grížljaja, vodo pa sem pil. Moje stanje je bilo zelo podobno močnemu mačku. Na kar sem se dobro razumel, ker sem žal v svojih študentskih letih tudi jaz občutil včasih po jutrih tisto otožno razpoloženje, ki je posledica preveselih noči.

Vso silo svoje volje sem zbral, da bi se tega neprijetnega občutka iznebil. Deloma in za nekaj časa se mi je tudi res posrečilo.

Hasan Ardšir mirza je prišel.

»Bolan sil!« je dejal pomilovaje.

»Tropično mrzlico imam. Evropejca rada prime. Pa bo kmalu bolje.«

»Allâh ti daj zdravje!«

Pomenila sva se še o zadnjih podrobnostih. Nameraval je odpotovati, koj ko bi bila karavana mimo. Nujno sem ga prosil, naj bo previden in naj ima vso pot pripravljeno orožje.

Smehljaje se mi je obljubil in pravil, da bo krog 15. ali 16. moharema spet pri stolpu in da ga naj pri razvalinah počakam.

Opoldne je odpotoval.

Pri slovesu mi je mignila Benda, ki je že sedela na kameli.

Stopil sem k njej.

»Emir,« je pravila, »vem, da se spet vidiva, čeprav se toliko skrbiš za nas. Pa da te pomirim, mi izpolni eno željo!«

»Katero? Rad jo izpolnim.«

»Posodi mi svoje bodalo do vrnitve!«

»Dam ti ga! Tule je!«

In dal sem ji svoje bodalo, tisto, ki mi ga je svojčas poklonil šejh Isla el-Mahem, krasno, staro delo,

dvorezno, nekoliko zakrivljeno in čudovito damascirano. V arabskih besedah je stalo na njem: »Le po zmagi v nožnico!« Vedel sem, da se bo deklica znala braniti, če bo treba.

S kratkimi, skoraj sovražnimi besedami se je poslovil še tudi mirza Selim aga in karavana je odrinila na jugozapad.

In nato je bilo pri kraju z mojim premagovanjem in z mojo močjo. Vse se je zavrtilo krog mene.

Prestrašen je vzkliknil Halef:

»Gospod, opotekaš se —! Tvoj obraz je rdeč ko škrlat —! Pokaži mi jezik!«

Pokazal sem mu ga.

»Čisto sinje barve je —! Gospod, hudo vročnico imaš! Vzemi zdravilo in lezi!«

Sedel sem, ali pravzaprav sesedel sem se. Nisem se več mogel držati na nogah, kolena so mi klecala in vse se je vrtelo krog mene.

Nisem se še resno zmenil za svojo bolezen, tedaj pa me je res zaskrbelo. Pa nisem si znal pojavov razložiti. Zasodil sem, da je hud vročinski napad, pil sem vodo, pomešano s kisom, in si dajal na čelo hladne obkladke, namočene v kis.

Lindsay je prišel odnekod.

»Master,« je pravil, »kopat pojdem.«

Trudno sem zamahnil z roko.

»Ste bolni?« je vprašal sočutno.

»Vročnico imam, tropično vročnico, ki na potovanju po Orientu za Evropejca ni nič posebnega.«

»Ne morete z menoj, da bi mi pokazali, kje bi najuspešneje kopal?«

»Žal ne morem.«

»Torej pa ostanem pri vas.«

»Ni treba. Halef ostane pri meni, vi pa le pojdite!«

»Pa kam?«

»Hm —! Razvalin je dovolj tod! Pa ne oddaljite

se preveč! Če vas najdejo šiiti ali pa roparski beduini, se vam utegne vse mogoče pripetiti!»

Odšel je s svojimi ljudmi in zaprl sem oči.

Halef je sedel pri meni, poln strahu in skrbi, in mi kapljal kis in hladno vodo na obkladke.

Ne vem, kako dolgo sem ležal v tej lahni omotici. Zdramili so me koraki in nato je nekdo čisto blizu mene povedal:

»Kdo sta?«

Odprl sem oči.

Pred nama so stali trije do zob oboroženi beduini. Konj nisem videl nikjer. Divji, drzni ljudje so bili, nič dobrega ni obljubljal njihov obisk.

Malomarno, nepremično sem obležal, niti genil se nisem.

In vendar sva bila oba s Halefom v veliki nevarnosti. Moja bolezen, vročnica ali kaj je že bilo, mi je vzela vsako voljo.

»Tujca,« je odgovoril Halef mesto mene.

»Vidim, da nista šiita. Katerega rodu sta?«

»Od onstran Egipta prihajava in iz rodu Mugaribe sva, ki stanuje ob robu velike puščave.«

»Ali sta sama?«

»Kakor vidiš!«

»Prej vas je bilo več!«

»Čemu pa torej poprašuješ, če tako dobro veš, da nas je bilo prej več?«

»Poprašujem, ker hočem vedeti, kam so drugi vajini tovariši odšli.«

»Odpotovali so.«

»Pa kam?«

»V Kerbelo,« je povedal neprevidni Halef. O, da sem bil tako za nič —! S svojim odgovorom je Halef zagrešil usodno napako, ki jo je bilo le težko spet popraviti. Pa popravil bi bil, kar se je dalo, če bi bil imel le količkaj volje.

Toda malomarno sem obležal —.

»In še eden Frank je bil z vami!«

»Ni ga več tu.«

»Kje je?«

Ziniti sem hotel, migniti Halefu, pa nisem mogel. In neprevidni Halef je odgovoril:

»Nekje tod blizu.«

»Kaj dela?«

»Razvaline razkopava.«

»Čigav je tisti vranec?«

»Last je tegale effendija.«

»Daj ga sem! Tudi orožje morata oddati!«

Stopil je k vrancu in ga prejel za vajeti.

Njegova kretnja je bila, se je zdelo, izvrstno sredstvo za mojo vročnico. Kajti v hipu me je pustila in zdrav sem stal na nogah, jaz, ki se malo prej niti geniti nisem mogel —

»Stoj!« sem zaklical in izdril samokres. »Tudi jaz imam pri tej zadevi besedo! Kdor se konja dotakne, dobi kroglo!«

Mož se je obrnil k meni, pa hlastno odskočil, in v strahu gledal samokres. Tu v bližini Bagdâda so beduini to orožje že dobro poznali in se ga tudi zelo bali.

»Šalil sem se!« je dejal.

»Šali se, s komer se hočeš, z nama se ne boš! Kaj bi rad?«

»Videl sem vaju, pa sem si mislil, da bi vama lahko s čim koristil.«

»Tako govoriš le, ker se bojiš krogle! Odkod ste?«

»Pri Hillah ob Eufratu stojijo naši šotori.«

»Po kaj ste šli v puščavo?«

»Romarje smo spremljali.«

»Kje so vaši konji?«

»Nimamo konj.«

»Lažeš, vseskozi lažeš! Na gubah tvoje obleke vidim, da si pravkar jezdil! Odkod veš, da so bili še drugi ljudje z nama?«

»Romarji so pravili.«

»In kdo ti je povedal, da je bil eden izmed njih Frank?«

»Romarji so vaju videli pa so pravili.«

»Spet lažeš! Nikomur nismo povedali, kdo da smo!«

»Če ne verjameš, bomo pač odšli.«

Odšli so, pa poželjivo pogledovali po vrancu in po najinem orožju. Izginili so za razvalinami.

»Halef, zelo neprevidno si jim odgovarjal!« sem ga karal.

»Če pa so že itak vedeli, da nas je bilo več!« se je zagovarjal.

»Pa ni jim bilo potreba povedati, da so Perzi že odšli! Še manj pa, da je Lindsay blizu.«

»Zakaj ne?«

»Ti trije beduini so izvidniki. Prišli so poizvedovat, ali je Perz s svojimi ljudmi že odšel —.

Pojdiva, pogledati morava, ali so res tudi odšli in kam.«

Peš sva krenila krog griča.

Jeza nad roparskim obiskom in pa skrb za konja sta me sicer spravila na noge in mi za trenutek tudi vrnila mojo voljo in odločnost. Ko pa so beduini odšli in se mi je jeza ohladila, se je tudi slabost povrnila. Čisto počasi sem stopal, komaj sem se držal na nogah in pred očmi se mi je meglilo in mešalo, da niti najbližnjih predmetov nisem več razločeval.

Zavila sva krog razvaline. Pogledal sem po ravnini, pa ničesar nisem videl. Siva, umazana megla mi je ležala pred očmi.

»Jih vidiš?« sem vprašal Halefa.

Začuden me je pogledal, mene, ki sem dosedaj vedno imel sokolje oči.

»Da,« je odgovoril. »Tamle letijo k svojim konjem.«

»Koliko konj je?«

»Trije. Toda, gospod — ali ničesar ne vidiš?«

»Ne. Moti se mi.«

»Sedajle so sedli na konje. V skoku jezdijo proč in — glej, tamle zunaj jih čaka celo krdelo, pri miru stojijo, čakajo menda na tiste, ki so naju obiskali.«

»So beduini?« sem vprašal v hudih slutnjah.

»Ne vidim prav, predaleč je.«

»Skoči po moj daljnogled!«

Odhitel je.

Precej časa ga ni bilo nazaj. In medtem mi je prišlo na misel, da sem beduina, ki naju je nagoovoril, že nekje srečal. Vsaj njegov hripavi, robati glas se mi je zdel znan. Ugibal sem in ugibal, kje bi bil ta glas že slišal, pa bolj ko sem se trudil, bolj se mi je meglilo pred očmi. Nisem se spominjal na ničesar več.

Halef se je vrnil z daljnogledom. Ponudil mi ga je, nastavil sem ga na oči, pa videl le krvavo, vrtečo se meglo.

Vrnil sem daljnogled Halefu.

»Ti poglej! Jaz ničesar ne vidim.«

Dolgo se je ukvarjal z njim in ga sukal, končno je zaklical:

»Vidim jih!«

»Kdo so?«

»Perzi!«

»Ah —! Poznaš njihove obraze?«

»Ne. Pa sedajle so prišli tisti trije do njih —.«

»Da? In kako so jih sprejeli? Kakor znance?«

»Da. Pogovarjajo se —. In sedajle so krenili —.

Odjezdili so —.«

»V katero smer?«

»Na zapad.«

»Mislil sem si! In naglo jezdijo?«

»Da.«

Hipoma me je minila omotica. Glava mi je bila spet jasna in oči tudi. Nevarnost je pretila in zdramila mojo onemoglo voljo.

»Halef,« sem dejal, »tisti Perzi so prav oni, ki smo jih srečali gori ob Džali! Tisti, ki zasledujejo Hasan Ardšir mirzo, in tisti, ki si jih videl na pokopališču Angležev. Selim aga je njihov zaveznik. Ko je sinoči skrivaj zapustil naš tabor ob kanalu, je jezdil k njim in jim izdal, da bomo taborili ob Birs Nimrudu. Šli so seve za nami. Prejle pa so odposlali tiste tri beduine, da poizvejo, ali je Hasan Ardšir mirza že odšel. In sedaj hitijo, da ga napadejo, preden pride do Kerbele —.«

Halef se je prestrašil.

»Gospod, to bi bilo strašno —! Za njimi morava!«

»Seveda! Brž pripravi konjel!«

»Ali naj skočim po Angleža? Odšel je proti griču, ki si ga imenoval tell Ibrahim Halil.«

»Preveč časa bi izgubil z iskanjem. Mudi se! Brž pripelji konjel!«

Skokoma je odhitel krog razvaline.

Nastavil sem daljnogled in res čisto razločno videl krdelo jezdecev. Hiteli so na zapad. Ni bilo nobenega dvoma, Hasan Ardšir mirza in njegovi ljudje so bili v smrtni nevarnosti —.

Utrgal sem listič iz svojega zapisnika in napisal Angležu nekaj vrstic, da ga obvestim o nevarnosti in o svojih namerah. Svetoval sem mu, naj zapusti Birs Nimrud in naj jezdi h kanalu Anana ter tam počaka na naju, ker da mu pri Birs Nimrudu preti nevarnost. Pravkar da sva se s Halefom komaj ubranila trem roparskim beduinom.

Listek sem vtaknil med preperelo opeko ob vznožju griča. Ko se je vrnil, ga je moral takoj opaziti.

Nato sva skočila na konja in odjezdila.

Neverjetno moč ima duh nad telesom! Malo poprej sem bil še tako slab, da sem se komaj na nogah držal, vrtelo se mi je pred očmi in ničesar nisem

videl. In koj je vsa slabost izginila —. Moja glava je bila trezna in hladna, pogled jasen in neskaljen.

Prihitela sva na karavansko pot, dohitela zaostale romarje, hitela mimo beračev, ki so proseče dvigali roke k nama, došla —.

Ah, — tamle ob potu je ležala onemogla mula, ali pa je morebiti že poginila, in poleg nje sta se dva človeka trudila, da bi spet zmašila pol segnito truplo v raztrgano odejo —.

Strašen smrad mi je šinil v nos, nepremagljiv stud me je pograbil, želodec se mi je zvijal v krčih, nepopisno slabo mi je bilo. Zaman sem se premagoval. Mrzel pot mi je stopil na čelo.

»Gospod, kak pa si —!« je kriknil Halef in prijel vranca za vajeti. »Stoj, padel boš!«

»Naprej —!«

»Ne, ne —! Stoj —! Tvoje oči so steklene, kakor blazne —! Omahuješ —!«

»Naprej —!«

Da, povedati sem hotel to besedo, pa čul je nisem. Nisem je spravil iz grla, le nerazumljive glasove sem jecljal. Vkljub temu sem poganjal vranca k še večji naglici.

In koj nato je bila divja gonja pri kraju —.

Kot da sem použil najmočnejše sredstvo za bruhanje, tako me je hipoma pograbilo. Nič ni pomagalo, vdati sem se moral, obstal sem —.

In ko sem zagledal sluzavo, žolčasto tvarino, ki sem jo izbruhal, in ko sem pomislil, da mi bruhanje ni povzročilo niti najmanjših bolečin, — tedaj sem vedel, kaj mi je.

Smrtni strah me je popadel.

»Halef, zapusti me! Idi proč od mene!«

Ves prepaden me je gledal.

»Zakaj, gospod?«

»Ker imam — kužo!«

»Kužo —? Allâh akbar —! Res, gospod?«

»Da. Mislil sem, da je navadna mrzlica. Pa tule vidim, da je kuga.«

»Et-taûn —! El-jumurdžak —! Kuga —! Allâh illâ 'llâh —! To je strašno —! To je grozno —!«

»Da! Pojdi proč od mene! Poišči Angleža! Skrbel bo za tebe. Našel ga boš pri Birs Nimrudu ali pa pri kanalu Anana.«

Seveda sem te besede spravil iz sebe le počasi in jecljaje.

Namesto pa da bi me bil zapustil, me je Halef prijel za žareče vročo roko.

»Gospod,« je dejal, »ali res misliš, da te bom zapustil —?«

»Pojdi proč od mene!«

Vzpel se je na sedlu in zaklical pol v solzah in jokaje:

»Ne! Prokletstvo Allâha naj me uniči, če bi tebe zapustil! Zobje so ti počrneli, jezik se ti zapleta, — da, to je kuga!

Pa ne bojim se je! Kdo bo ostal pri mojem gospodu, ko bo trpel —? Kdo ga bo blagoslavljal, ko bo umiral —? Ne, ne grem od tebe, in če me z bičem napodiš, ne grem!

O effendi, o moj effendi, moja duša joče in moje oko je polno solz. Pojdi, drži se za sedlo —! Poiskala bova varen kraj, kjer ti bom stregel in te negoval —!«

Zajokal je.

»Res me nočeš zapustiti, moj dobri, zvesti Halef?«

»Pri Allâhu, gospod, ne ganem se od tebe!«

»O, tega ti nikdar ne bom pozabil!

Pa sedaj morava dalje! Obdržal se bom na konju! Naprej! Za Perzi!«

»Gospod, ni mogoče —!«

»Naprej!«

Pognal sem vranca in Halef je moral, rad ali nerad, za menoj.

Izprva sva hitela, pa kmalu sem moral vranca spet zadrževati. Stemnilo se mi je pred očmi, niti pred sebe nisem videl in zanesti sem se moral na Halefa, ki je prevzel vodstvo. Pri vsakem vrančevem koraku se mi je zdelo, da me je kdo po glavi udaril, nisem videl, ko ga srečavava, pustil sem konju vajeti in se z obema rokama držal za sedlo.

Došla sva karavano. Trudil sem se, da bi razločil posamezne gruče. Molče sva hitela mimo, peklenski smrad nama je vel naproti.

Mirze in njegovih ljudi pa nisem videl.

»Jih tudi ti nisi videl, Halef?« sem ga vprašal, ko sva dospela na kraj karavane.

»Ne.«

»Torej niso jezdili s karavano, ampak ob strani.«

»Kako jih bova našla?«

»Krenila bova na levo v puščavo in jezdila spet v isti smeri nazaj. Na desno se gotovo niso obrnili. Ali vidiš mrharje nad karavano?«

»Da.«

»Mrliče vidijo, mrhovino iščejo. Pazi, če vidiš katerega, da se je obrnil na levo! Jaz ničesar ne vidim, zanesti se moram na tebe.«

»In če pride do boja, gospod?«

»Potem bo moja duša močnejša ko moje telo. Naprej!«

Obrnila sva se na levo in jezdila naglo, kar je le mogel Halefov konj. Seveda sem se komaj držal v stremenih.

Tedaj je Halef pokazal kvišku.

»Mrharji! Tamle gori!«

»Vozijo ravno ali v krogu?«

»Krožijo.«

»Jezdi tako, da prideva naravnost pod nje! Boj vidijo ali pa trupla.«

Molče sva hitela dalje.

Deset minut je minilo, slutil sem, da se bliža odločitev, in ker strela v daljavo nisem bil več varen,

sem porinil medvedarico nazaj na hrbet in prijel za lahko repetirko.

Čudno, kako strašno sem oslabel! Težka dvocevna medvedarica, ki sem jo sicer z eno roko iz lahka obvladal, se mi je zdela da tehta cele stote.

»Gospod, tamle nekaj leži!«

»Trupla?«

»Da.«

»So tudi živa vmes?«

»Ne.«

»Brž k njim!«

In kmalu na to sva prijezdila na — bojišče.

Za vse življenje neizbrisno se mi je vtisnil v spomin prizor, ki sem ga zagledal.

Daleč vsaksebi je ležalo pet trupel po tleh. Nepremična so bila.

Ves iz sebe od razburjenosti sem bolj padel ko skočil s konja in pokleknil pri prvem. Srce mi je razbijalo, roka se mi je tresla kakor trstika v vetru, ko sem odgrnil haik od obraza.

Bil je — Saduk, nemi sluga Perzov, tisti, ki nam je pobegnil v kurdijskih gorah. V glavo je bil ustreljen.

Hitel sem dalje.

Tamle je ležala Alwa, stara, zvesta služabnica —. Kroglja jo je zadela v čelo.

Halef je zakričal:

»Wai — Perzova žena —!«

Skočil sem.

Da, ona je bila, Džanna, Hasan Ardšir mirze veselje in ponos! Tudi njo je ubila kroglja.

In poleg nje je ležal s široko razprostrtimi rokami, kot bi jo hotel še v smrti braniti, Hasan Ardšir mirza sam, s prstjo in peskom ves pokrit. Njegove rane so pričale o strašnem boju. Celò dlani je imel vse razrezane.

Silna žalost me je prevzela.

»O Bog, zakaj mi ni verjel —!«

»Da,« je dejal Halef s temnim obrazom, »sam si je kriv! Rajši je verjel izdajalcu, tistemu podležu, Selim agi, ko tebi!

Pa pojdi, gospod, tamle leži še nekdo! Pojdi!«
Obotavljal sem se. Noge so mi odpovedovale. Vedel sem, kdo leži tam —.

Benda je bila.

Daleč v stran od drugih je ležala. Pesek krog nje je bil ves razoran od kopit.

»Allâh naj pogubi ago —! Umoril jo je —!«

»Ne, Halef! Poglej bodalo! Ga poznaš? Tisto je, ki sem ji ga davi posodil. V srcu ji tiči in njena roka se ga še okleplje.

Pograbil jo je in jo vlekel proč od drugih. Tule se še vidijo sledovi njenih nog v pesku. Ni hotela z njim, branila se je. Tule je pesek ves razgreben in razkopan! Morebiti ga je ranila, pa si je sama sunila bodalo v srce, ko se ni mogla več braniti, — rajši ko pa da bi morala z njim —.

Hadži Halef Omar, tudi jaz bom tukaj obležal —.

»Gospod, ni več življenja v njih, mrtvi so! Ne moreva jim več pomagati. Pa maščujeva se lahko nad morilci!«

Nisem odgovoril.

Smrtnobleda, z zaprtimi očmi in polodprtimi ustnicami, kot bi v sanjah šepetala, je ležala Benda — »zmağovalka«. Za vedno so ugasnile njene sijajne oči, noben glas ni več prišel iz njenih mehkih ust, mrzlo jeklo je za vselej uknilo udarec njenega mladega, čistega srca. Smrtna kosa je pokosila mlado cvetlico v cvetu njenega življenja —.

V glavi mi je gorelo, okrvavljena zemlja se je sukala krog mene, roke, ki sem na njih kleče slonel, so mi omahnile, počasi, počasi sem zlezal na kup —.

In zdelo se mi je, da padam, padam, globlje in vse globlje, v meglen, temen prepad. Ni bilo nobe-

nega konca, ni bilo nobenih tal, neizmerna je bila globočina prepada —.

In iz daljave milijonov in milijonov milj sem čul glas:

»Gospod, gospod, zdrami se, da maščujeva njihovo smrt!«

Končno, po dolgem, dolgem času sem čutil, da ne padam več. Obležal sem nekje, na trdnem, varnem kraju, in dvoje krepkih rok me je držalo.

Otipaval sem roke in pogledal, kdo me drži.

Moški je bil, velike, vroče, težke solze so mu kapale iz njegovih oči na lice.

Odprl sem usta, govoriti sem hotel. Pa le s težavo sem zajeceljal:

»Halef, ne jokaj!«

»O gospod, mislil sem, da si umrl, da si umrl od bolečine in od žalosti! El-hamdulillâh — spet si živ!

Vstani! Tamle so sledovi! Jezdila bova za morilci in jih pobila! Da, dobila jih bova, vse —! Pri Allâhu prisegam, da jih bova!«

Zmajal sem z glavo.

»Ali ne moreš več jezdit, gospod?«

»Ne.«

»Prosim te, poskusi vsaj!«

Dobri človek!

Upal je, da me bo z mislijo na maščevanje zdramil, mi zbudil voljo —. Zaman je bil njegov trud.

In ko je videl, da niti misel na maščevanje več ne pomaga, se je vrgel na zemljo in se bil s pestjo po čelu.

»Allâh naj ugonobi te zločince, ki jih ne smem in ne morem ubiti! Allâh naj ugonobi tudi kugo, ki je mojemu gospodu vzela njegovo možato moč! Allâh naj ugonobi —.

Jâ Allâh illâ 'llâh —! Revež sem, črv sem, ki si ne morem pomagati! Najbolje je, da tudi jaz ležem in umrem!«

To je pomagalo. Sedel sem.

»Halef, ali naj mrharji raztrgajo trupla?«

»Ne. Pa kaj naj storiva? Sama —!«

»Pokopala jih bova.«

»Pokopala —?«

»Da.«

»Kako? Kje?«

»Tule v pesku.«

»Težko delo bo, gospod! Pa opravil ga bom. Toda tega Saduka, ki se je nemeга delal, da je laže izdal svojega gospoda, tega pa naj mrharji raztrgajo!

Pogledal bom, ali imajo še kaj pri sebi.«

Preiskal jih je. Ničesar ni našel, vse so jim roparji pobrali. In kaki zakladi so jim prišli v pest!

Čudno se mi je le zdelo, da so Bendi pustili dragoceno bodalo. So se le zbali, oskruniti mrtvo truplo dekleta in mu iztrgati orožje iz srca. Prosil sem Halefa, naj ji pusti bodalo v srcu. Nikdar več bi se ga ne mogel dotakniti.

In nato sva začela kopati.

Orodja nisva imela, z rokami in noži sva grebla po pesku in zemlji. Zelo počasi je šlo. In ko sva izkopala za čevelj globoko jamo, sva zadela na tako trdo plast, da bi morala ves teden kopati, če bi bila hotela izkopati jamo za pet trupel.

»Ne gre, gospod!« je pravil Halef.

Tudi jaz sem se ves upehan sesedel.

»Pustiva to delo!«

»In kaj bova s trupli?«

»Vrnila se bova k razvalinam. Saj niso več ko dve uri oddaljene.«

»Wallâhi, na to pa nisem mislil! Po Angleža pojdem, motike ima in lopate.«

»In trupla?«

»Pustiva ležati. Saj se koj vrneva!«

»Da jih medtem mrharji raztrgajo —!«

»Pa pojdem sam, ti pa boš stražil.«

»In na potu te napadejo roparji! Dosegli so, kar so hoteli, in bojim se, da se bodo vrnili k Birs Nimrudu in poiskali še naju. Zelo poželjivo so si ogledovali najina konja in najino orožje.«

»Zadavim jih!«

»Ti sam —?«

»Res ne pojde! In tudi tebe ne smem zapustiti, bolan si!«

»Oba pojdeva.«

»In trupla —?«

»Naloživa jih na konje in korakava peš poleg njih.«

»Preslab si, gospod! Saj še jezdiš komaj! In glej, kako te je kopanje utrudilo! Ves se treseš!«

»Naj se tresem! Vzdržal bom. Pojdiva!«

Težaven in žalosten je bil posel, ki sva se ga lotila. Opravil pa ga je večinoma Halef sam, jaz sem bil preslab. Ker nisva imela dovolj jermenov in vrvi, sem razrezal svoj lasso, tistega, ki me je že toliko let spremljal na vseh mojih potovanjih. Pa brez pomisleka sem ga žrtvoval. Saj sem bil prepričan, da bo v nekaj urah za večno otrpnila roka, ki ga je sukala.

Privezala sva vsakemu konju po dve trupli desno in levo ob sedlu, Saduka sva zagrebla v pesek, prišla za vajeti in odkorakala.

Nikdar ne bom pozabil tega žalostnega pogrebnega sprevoda. Da ni bilo zvestega Halefa, desetkrat bi bil obležal. Premagoval sem se, napenjal vse sile, kar mi jih je še ostalo, pa vkljub temu sem pri vsakem koraku klecnil v kolena in vsakih pet minut sem moral obstati, ne da bi bil zbral novih moči, ker teh ni bilo več, ampak da bi si nanovo okrepil voljo. Iz dveh ur je narastlo pet ur in solnce je zašlo. Mesto da bi bil peljal konja, sem mu visel na vajetih, pol me je podpiral dobri Halef, pol me je vlekel vranec. Poleg vsega tega sva se morala še skrivati in se previdno izogibati vsakemu srečanju.

Končno pozno na večer sva prispela k »babilonskemu stolpu«. Tam bi naj legel k večnemu počitku Hasan Ardšir mirza in njegova družina.

In tam bi naj dokončal tek življenja tudi jaz — Nikdar si tega nisem mislil.

Ustavila sva se na mestu, kjer smo prejšnji večer taborili. O Angležu ni bilo sledu. Listka ni bilo več, najbrž ga je našel in nemudoma odpotoval h kanalu Anana. Položila sva trupla na tla, privezala konje in legla. Tisti večer se ni dalo kaj druga začeti.

»Vem, da se bova spet videla!« — tako je dejala Benda. Da, videla sva se, vsaj jaz sem njo spet videl —!

Do smrti sem bil izmučen in le siloma sem spravil vkup nekaj nejasnih misli, pa vkljub temu sem si začel bridko očitati, da nisem storil vsega, kar bi bil lahko storil. Odločneje bi moral nastopiti, mirzi bi bil moral siloma zabraniti njegovo skrajno neprevidno potovanje. Če sem vkljub boleznim še imel moči, da sem jezdil za njimi in jih našel mrtve, če sem imel še moči za žalostno pot nazaj k razvalinam, bi bil še tudi Selim agi preprečil njegove namere, tako ali drugače, — če bi se bil potrudil.

Premalo sem se brigal za varnost mirze in njegovih ljudi —!

Mnogo let je že minilo, pa še danes se ne morem prav ubraniti temu očitku.

Noč je bila huda. Vkljub redni in pravilni telesni toploti mi je bila žila neenako in krčevito, dihal sem naglo in hlastno, jezik je bil suh in vroč in domišljija me je plašila s strahotnimi slikami in prizori, nekaterokrat sem poklical Halefa in se prepričal, da se mi le blede. Iz omotice so me večkrat prebudile bolečine pod pazduho, na vratu in na tilniku. Popisujem vam te pojave zato tako natančno, ker je kuga pri nas hvalaboгу zelo redek gost in ker so ti pojavi nepoznani.

Prav radi teh bolečin sem se prej zbudil ko Halef in opazil, da so mi po noči zrastle bule pod pazduho, na vratu in na tilniku in da sem dobil krvave lise na prsih in na rokah.

Razumel sem te pojave. Moja usoda je bila zapečatena. Zbudil sem Halefa.

Silno se je prestrašil, ko me je zagledal.

Prosil sem ga za vodo in ga poslal h kanalu Anana po Angleža.

Tri ure so minile, za mene tri dolge večnosti. In ko se je vrnil, je bil sam.

Dolgo je iskal, pa ni našel druga ko motiko in sledove v pesku, ki so dali sklepati na napad in boj. Motiko je prinesel s seboj, ena tistih je bila, ki jih je Lindsay kupil v Bagdâdu.

Ali so ga roparji napadli? O krvi ni našel nobenega sledu. Tudi sicer ni bilo videti, da bi bili koga ubili.

Ničesar nisva mogla ukreniti. Vse bolj sem slabel, komaj da sem se premikal, kaj šele da bi bil jezdil h kanalu ali pa za roparji.

Med Halefovo odsotnostjo se mi je menda bolezen še shujšala, kajti ves prepaden me je gledal in nujno prosil, naj vzamem zdravila.

Da, zdravilo, pa katero —? Kinin kloroform, salmijak, arzen, arniko, opij in drugo, — to sem si nakupil v Bagdâdu, pa vsa ta ropotija ni nič pomagala zoper kugo. Kaj sem jaz, lajik, razumel o kugi in o njenem zdravljenju —! Sveži zrak, pridno umivanje in kopanje in morebiti urez v bulo, to se mi je zdelo še najpametnejše. Ker nisva bila varna pri razvalinah, sva začela razmišljati, kam bi se skrila, — seve, kolikor sem bil razmišljanja zmožen.

Svet okrog Birs Nimruda je bil močviren, torej je bila tam kje voda, vsaj pod površjem peska. Morebiti tudi kak studenec, kak potočič. In če sem se ozrl proti jugovzhodu, se mi je zdelo, da bo kje spodaj na južnem robu razvaline, onstran Ibrahim Halila,

še najprej kak potok. Prosil sem Halefa, naj gre pogledat, če se res ne motim.

Koj je sedel na konja in odjezdil. V velikih skrbah me je pustil samega.

In ne zaman. Ni minilo pol ure pa sem začul topot kopit.

Obrnil sem se in zagledal sedem beduinov. Dva izmed njih, se mi je zdelo, sta bila ranjena. Tudi tisti trije so bili pri njih, ki so naju prejšnji dan obiskali.

Ko so zagledali mrliča, so osupnili in obstali ter se tiho posvetovali. Potem so prijezdili bliže in me obkolili.

»No,« je dejal tisti, ki me je tudi prejšnji dan nagovoril, »ali nam boš danes izročil konja in orožje?«

»Da, vzemite si oboje!« sem odgovoril ter malomarno in mirno obležal.

»Kje je oni drugi, ki je bil včeraj pri tebi?«

»In kje so tisti štirje, ki ste jih včeraj napadli ob kanalu Anana?«

»To boš že še zvedel, ko dobimo konja in orožje. Daj sem! Pa poglej, šest pušk meri na tebe! Če se braniš, si izgubljen!«

»Niti na misel mi ne pride, da bi se branil! Rad vam dam, kar zahtevate, in mesto da bi le enega ali pa dva izmed vas ustrelil, bode te vsi poginili, kakor hitro se dotaknete konja in orožja.«

Smejale se je.

»Tvoje puške pač ne bodo oživele!«

»Poskusi! Tule vzemi!«

S težavo sem sedel, mu z desnico pomolil samokres, z levico pa odgrnil obleko, da so lahko videli prsi in vrat.

In to je nemudoma pomagalo.

Arabec je že stegnil roko, pa jo koj odmaknil in ves prestrašen skočil k svojemu konju.

»Liwahihallâhu —!« je kriknil in šinil v sedlo kakor panter. »Kugo ima, kugo —! Smrt —! Smrt —!

Bežite, o vi pravoverni, bežite s tega prokletega kraja, da vas ne zagrabi kuga!»

V divjem diru je zbežal, tovariši pa za njim.

Tile dobri sinovi prerokovi so v svojem strahu pred kušo čisto pozabili na nauk korâna, da je usoda človeku zapisana v knjigi življenja in da torej tudi niti z najhitrejšim begom ne morejo uiti svojemu kismetu. Pozabili so celò, da bi mi bili lahko pognali kroglo v glavo, v zameno za konja in orožje, ki ju niso dobili.

In pol ure nato se je vrnil Halef.

Obraz mu je žarel, pravilno sem domneval. Našel je droben potočič, ki je svojo bistro vodo posiljal v Eufkrat, celò trstičje je rastlo ob njem.

Pripovedoval sem mu svoj doživljaj z beduini. Zelo ga je jezilo, da ni bil poleg. Zaklinjal se je, da bi bil vse postrelil.

Preden sva odšla, sva morala še pokopati Hasan Ardšir mirzo in njegove ljudi. Lindsayeva motika nama je dobro služila. Zavlekel sem se na zapadno stran razvalin, tam, kjer se dviga »babilonski stolp« v strmo, z opeko zidano steno, kakih petnajst metrov visoko. Halef je prenesel trupla in izkopal v trhlem zidu globoko in široko votlino, kar ni bilo posebno težavno, ker se je starodavna opeka kar sama luščila. Trupla je posadil v votlino in začel odprtino zadelovati.

Med njegovim delom sem sedel ob votlini in si vtisnil neizbrisno v spomin obraze svojih dragih rajnih, Hasan Ardšir mirze, bogatega velikaša, ki ga je temna usoda pregnala iz domovine, njegove blage, dobre žene, ki jo je ljubil in se prav radi nje vso pot izogibal vsem nevarnostim, Halwe, skrbne strežnice, in temnooke Bende, mladega dekleta, polnega upov —. Njeni dolgi lasje so ji valovali po ramenih, njena desnica je krčevito oklepala ročaj bodala —.

Prav tako smo pokopali Mohammed Emina na vrhovih Zagrosa, v skalnati votlini, z obrazom obrnje-

nim proti zapadu, tja, kjer vzhaja solnce nad sveto kaabo. Vsi ti so bili pri njegovem pogrebu in Hasan Arđšir mirza je molil sklepno sũro. Kdo bi mu bil tistikrat prerokoval, da bo tudi njega dohitela sliĉna usoda —.

Ko je Halef že skoraj konĉal delo in sva videla le že obraze rajnih, sva se poslovila od njih.

»Alláh illa 'lláhu wa-Muhammadum rasũlu 'lláhi —!« je zaĉel. »Gospod dovoli, da danes jaz molim sũro smrti!«

Molil jo je. Tudi jaz sem zlezal bliŹe in pokleknil. Ali naj se sramujem povedati, da so me oblivale grenke solze —?

Molil sem za njihove duše. Niso dokonĉali romanja v Kerbelo, v mesto Źalosti Husainove, nastopili so drugo romanje, odpotovali so na kraj resnice, kjer ni veĉ zmot, v mesto veselja in sreĉe, ki vlada na vse veke.

Naj bi jim bil Bog milostljiv!

Zaprla sva grobnico in se pripravila na odhod. Siloma sem premaġal svojo duševno bol in telesno slabost ter zlezal v sedlo. Še enkrat sem se obrnil na kraj, kjer sem pušĉal drage in dobre ljudi. TeŹko, teŹko mi je bilo slovo od njih.

O ĉlovek, kako slab in majhen si, kadar te zagrinjajo valovi veĉnosti!

Poĉasi sva lezla mimo griĉa Ibrahim Halil in mimo ruševin na juŹni strani griĉa. Vse moĉi sem moral napenjati, da sem se obdrŹal v sedlu. Celo uro sva potrebovala za pot, ki jo je Halef prejezdil v manj ko pol uri.

Našel sem precejšen potoĉiĉ, od zapada je prihajal in se niŹe spodaj izlival v Eufkrat. Njegova voda je bila ĉista in hladna, v številnih ovinkih se je vil po ravnini in ob njegovem breġu je rastlo gosto trstiĉje in vrbovje. Nisem se tistikrat mnogo zmenil, odkod ta potoĉiĉ v suhi pušĉavi, zvedel pa sem pozneje, da je svet ob Birs Nimrudu in zapadno od

njega vobče precej bogat na vodi in na skalnatih gričih ob robu Arabske puščave da dež v zimskih mesecih ni prerodka prikazen. Padavine se zbirajo v močvirjih in potočičih, ki od njih večina seve kmalu usahne v pesku, nekateri pa prilezejo tudi do Eufrata. Sam sem pozneje videl še tudi druge take potoke na desnem bregu Eufrata.

Najprvo mi je Halef pripravil udobno ležišče iz trave in listja ter spletel nad njim streho, ki mi je dajala senco. Nato sem se okopal in legel na »bolniško posteljo«. Ali bo tudi moja »mrtvaška postelja« —?

Moj jezik je bil temnordeč in po sredi črn in razpokan, neprestano me je tresla mrzlica in se menjala s hudo vročnico, gosta megla mi je ležala pred očmi in skozi njo sem gledal Halefa kakor prikazen in njegov glas sem čul, kot bi mu prihajal iz trebuha. Krvave lise na prsih in tvori na raznih delih telesa so se vse bolj razvijali in zvečer, ko me je za trenutek vročnica izpustila, sem prosil Halefa, naj mi jih prereže. Vem, da je taka operacija v divjini in brez primernih priprav lahko nevarna, pa posrečila se je. Da bi po noči ne podlegel nevarnemu, otrpnenju podobnemu spanju, ki je za kužo tako zelo značilno, sem ga prosil, naj me večkrat strese in z vodo poliva.

Tako je minila noč in jutro se je naredilo. Olajšanega sem se čutil. Halef je odšel na lov, da bi dobil kako divjačino.

Kmalu se je vrnil in prinesel nekaj perutnine. Opekel jo je na ražnju. Toda niti grižljaja nisem mogel použiti in tudi Halef je bil tih in žalosten sedel poleg mene in nič ni jedel. Dojan sam se je gostil.

Kako žalostno je bilo tistikrat, tam ob Eufratu, ob »rajski reki« —! Na smrt bolan, sam s Halefom, sem ležal v okuženem ozračju, sredi divjih, fanatičnih, neizobraženih in naravnost neumnih ljudi, brez pomoči in brez postrežbe, brez zdravil, brez

krepčilne hrane in pijače, slab do skrajnosti, da se nisem mogel braniti z drugim orožjem ko edinole z lastno nalezljivo kužno boleznijo —. V Hille ali v kak drug obljuden kraj nisem smel, koj bi naju bili ubili, do zdravnika v Bagdâd pa je bilo dobra dva dni daleč. Moja edina sreča je bila, da se me Halef ni bal in da me ni zapustil ter vse tvegâl, da mi pokaže svojo zvestobo in ljubezen.

Tisti dan je bil četrti v moji bolezni. Čul sem, da je četrti dan odločilen, morebiti da se mi bo obrnilo na bolje, ali pa bo vsega konec. Ostal sem pri edino možnem zdravljenju, pri vodi in svežem zraku in čeprav sem zadnje tedne mnogo trpel, sem le upal, da bo moja krepka narava obvladala bolezen in da je vsekakor bolje, se na njo zanesti ko pa na zdravila, ki jih nisem poznal — in jih tudi nisem mogel dobiti.

In res se mi je obrnilo na bolje.

Proti večeru je mrzlica popustila in bolečine v bulah so bile manjše. Po noči sem nekaj ur čisto dobro spal, okrepanega sem se počutil, in ko sem drugo jutro pokazal Halefu jezik, ki je že postajal moker, mi je povedal, da že tudi ni več tako začrnel.

Začel sem upati na ozdravljenje, pa se popoldne silno prestrašil, ko je tudi Halef začel tožiti, da ga glava boli, da se mu moti in da ga trese mrzlica. In še tisto noč sem za gotovo spoznal, da se je tudi njega prijela kuga. Gledal sem za njim, ko je šel po vodo, in videl, da se je opotekal.

»Halef, padel boš!« sem prestrašen zaklical.

»O gospod, vse se suče kroĝ mene!«

»Bolan si! Okužil si se!«

»Vem!«

»Od mene si dobil bolezen!«

»Allâhova volja je! V knjigi življenja mi je zapisano! Umrl bom, ti pa boš šel k Hanni in jo boš tolažil.«

»Ne, ne boš umrl! Stregel ti bom, negoval te bom, ozdraveti moraš!«

Odmajal je z glavo.

»Ti —? Saj se še sam s smrtjo boriš, ki te noče zapustiti!«

»Meni je že bolje. Ti mene nisi zapustil, tudi jaz tebe ne bom in kar si ti meni storil, bom tudi jaz tebi!«

»O gospod, kaj sem jaz v primeri s teboj! Pusti me tukaj ležati, da umrem!«

Tako daleč je torej že bilo —! Tudi njega se je že lotila tista pobitost in onemoglost, ki je značilna za kugo —.

Gotovo se ji je dolgo ustavljal, ni mi hotel kazati, da je tudi sam bolan, do zadnjega mi je stregel. Pa ni mogel več. Nekaj ur pozneje se mu je že bledlo. Morebiti se je z menoj vred okužil že v Bagdâdu, ko sva gledala karavano smrti, pri meni so se znamenja boleznih počasi razvijala, pri njem je nastopila pozneje, pa tem hujše.

In nato so se začeli hudi dnevi.

Sam sem bil še tako slab, da sem po vseh štirih lazil k vodi in se komaj zravnal, kadar je bilo treba Halefu postreči, in še sam sem potreboval najskrbnejšo postrežbo. Bili so hudi časi, le z grozo se spominjam na nje in rajši ne govorim o njih.

Tudi Halef se je rešil. Pa bil je še deseti dan svoje boleznih tako slab, da sem ga moral prenašati. Tudi sam sem bil še slab, nobenega varnega strela še nisem mogel oddati iz težke medvedarice. Ko sem se prvokrat po prestani boleznih ogledoval v vodi, sem se prestrašil divje, kosmate mrtvaške glave, ki se mi je režala iz potoka. Tudi na rokah in na nogah me je bila sama kost in koža.

Najina največja sreča je bila, da naju nihče ni našel. Le mrharji so krožili nad nama in naju sumljivo opazovali, in hijene in šakali, ki so po noči prihajali k vodi, so pogledovali skozi trstičje, ali

bova že kaj kmalu godna za njihove zobe. Seveda so se morali koj z veliko naglico umakniti, kajti Dojan ni bil nič posebno prijazen z njimi.

In po dolgih dneh sem spet stal na lastnih nogah.

Na svojem prvem daljšem sprehodu sem obiskal grob Perzov pri Birs Nimrudu.

Bil je še nedotaknjen. Peš sem prišel do razvaline in pač celo uro sem sedel ob grobnici in mislil na rajne, ki so v njej počivali.

Tedaj je zalajal Dojan, ki sem ga vzel s seboj.

Obrnil sem se in zagledal osem beduinov. Na lovu so bili, sokole so imeli s seboj in jato psov. Opazili so me in prišli bliže.

»Kdo si?« me je vprašal eden, ki je bil menda njihov poveljnik.

»Tujec.«

»Kaj počenjaš tu?«

»Žalujem za mrtvimi, ki so tule pokopani.«

Pokazal sem na grobnico.

»Kake smrti so umrli?«

»Roparji so jih umorili.«

»Kaki roparji?«

»Perzi.«

»Ah —! Perzi in beduini rodu Zobeide. Čuli smo o tem. Tisti so pomorili tudi neke tujce doli ob kanalu.«

Ustrašil sem se. Tisti tujci niso mogli biti drugi ko Lindsay in njegovi ljudje.

»Ali veš to za gotovo?«

»Da. Iz rodu Šatt smo, romarje smo spremljali v Kerbelo. In od njih smo čuli.«

Mož je seveda lagal. Rod Šatt živi daleč na jugu ob Eufratu in se v teh krajih ne sme pokazati. Sicer pa so bili na lovu, torej njihov tabor ni mogel biti daleč.

Zdeli so se mi skrajno sumljivi, pa nisem jim smel svojega nezaupanja pokazati.

Mož je pogнал svojega konja čisto blizu mene in pokazal na repetirko.

»Kako čudno puško imaš tule! Pokaži!«

Stegnil je roko po puški. Stopil sem nazaj in odgovoril:

»Ta puška je nevarna za tistega, ki je ne pozna.«

»Torej pa pokaži, kako je treba z njo ravnati!«

»Rad. Razjahaj in pojdi nekaj korakov z menoj! Nihče ne da svoje puške iz rok, če ne ve, ali je varen ali ne.«

»Daj jo sem! Moja je!«

Stegnil je roko po njej. Obenem je dvignil konja na zadnje noge, da bi me podrl na tla.

Tedaj je planil Dojan, zagrabil beduina za roko in ga potegnil iz stremena na tla. Beduin, ki je držal jato lovskih psov, je kriknil, izpustil pse in ti so koj planili na Dojana.

»Pokličite pse nazaj!« sem zaklical in dvignil puško.

Niso me ubogali, pomeril sem in ustrelil štirikrat. Vsak strel je ubil psa.

Pri tem pa sem premalo pazil na poveljnika. Vstal je, me pograbil odzadaj in me vrgel na tla. Mnogo preslab sem bil, da bi se bil uspešno branil, tiščal me je na tla, drugi so razjahali, prihiteli in mu pomagali.

Vzeli so mi puško in nož, me zvezali in prilonili h kupu opeke.

Medtem se je Dojan otepal svojih sovražnikov. Trije so še bili živi. Hudo so ga obgrizli, krvavel je, pa pogumno se je branil, nikdar ni nutil grla nasprotnikom. Morebiti bi se jim bil ubranil, da ni eden beduinov prijel za puško, pomeril in ustrelil. Kroglja je zadela pogumnega Dojana med rebra, mrtev se je zgrudil in poldivji beduinski psi so ga dobesedno na kosce raztrgali.

Zdelo se mi je, kot da je padel moj najboljši prijatelj. O, da sem bil tako slab! Da sem imel svojo

prejšnjo moč, kaj bi si bil naredil iz tistih preperelih vrvi, ki so mi jih povezali črez pas in prsi!

»Si sam?« me je vprašal poveljnik.

»Ne. Tovariša imam.«

»Kje je?«

»V bližini.«

»Kaj počenjata tod?«

»Zbolela sva med potom na kugi in tu obležala.«

Komaj sem zinil o kugi, že so se vsi prestrašeni umaknili. Le poveljnik je ostal in se mi jezno smejal.

»Navihan človek si! Mene pa ne boš prevaril! Kdor med potom obleži na kugi, nikdar več ne vstane!«

»Poglej me!«

»Tvoj obraz je res obraz smrti, pa kuge nimaš, le vročnico. Kje je tvoj tovariš?«

»Tamle ob —. Pa čuj, sam prihaja!«

Začul sem oddaleč glas, ki bi naj bil močen, pa je bil le hripav in cvileč in je venomer ponavljal: »Rih! Rih!« Blazno dirjanje je prihajalo vse bliže in trenutek pozneje je privedjal črez sipine in razvaline moj vranec. Halef je ležal na njem, z levo roko se ga je oklepala krog vratu, desno pest, ki je držala eno njegovih pištol, pa je tiščal med ušesa. Na rami mu je visela puška.

Zavzeti so gledali beduini čudni prizor. Kako je prišel do smrti izdelani Halef na konja —?

Ni ga mogel ustaviti, šinil je mimo mene.

»Stoj, Rih!« sem zaklical.

Koj je ubogal in se obrnil.

»Roko proč od ušes, Halef!«

Trdo pred menoj je obstal Rih. Halef je zdrknil od onemoglosti na tla. Komaj je imel moči, da je sedel, pa z jeznim glasom je vprašal:

»Čul sem streljanje. Gospod, koga naj ubijem?«

Pogled na tega živega mrliča je moral beduinom

povedati, da sem resnico govoril, ko sem pravil o kugi.

»Kuga! Res je kuga —! Allâh naj nas čuva!« so kričali.

»Da, kuga!« je ponovil poveljnik, vrgel svojo puško in svoj nož, ki si ju je osvojil, v stran in planil na konja. »Bežite, bežite, vi možje! Vidva pa, psa, ki sta nas okužila, vidva pa poginita in pojdita v džehenno!«

Pomeril je na mene, drugi pa na Halefa.

Oba sta ustrélila. Pa enemu je Dojan ranil roko, drugemu pa se je roka tresla od strahu pred kugo. Nobeden ni zadel.

Tudi Halef je izstrelil svojo pištolo. Pa tudi njegova roka se je tresla kakor veja v vetru, nič ni zadel, in ko je prijel za puško, je bil preslab, ni je mogel dvigniti. Beduini pa so bili medtem že daleč.

»Tamle bežijo! Šejtân naj jih vzame!« je hotel vzklikniti, pa le hripavo mrmranje je spravil iz sebe. »Kaj so ti storili, gospod?«

Povedal sem mu in ga prosil, naj mi razreže vezi. Komaj da je zmagal malenkostni napor.

»Ampak, Halef, kako si prišel na konja?«

»Jako lepo, gospod! Na tleh je ležal, splazil sem se k njemu, mu legel na hrbet in ga pogнал. Vedel sem, kje da si, in ko sem čul strel, sem ti moral hiteti na pomoč. Glas tvoje puške sega zelo daleč. Razodel si mi vrančevo skrivnost in zato me je tako naglo prinesel sem.«

»Sama tvoja bolezen je zadostovala, da so pobegnili. Njihov strah pred kugo je večji ko strah pred puškami. Pripovedovali bodo o srečanju in zato upam, da bova odslej varna pred takimi obiski.«

»In Dojan? Raztrgali so ga tisti psi?«

»Da.«

»O jazik! Gospod, prav tako mi je, kot da bi mi bil nekdo odtrgal polovico mojega gospoda. Ali se je junaško branil?«

»Da. In zmagal bi bil, da ga niso lopovi ustrelili. Pa še drugo, še vse žalostnejšo smrt morava obžalovati! Angleža in njegove ljudi so umorili!«

»Angleža —? Allâh illâ 'llâh —! Kdo pravi?«

»Poveljnik beduinov je povedal. Pravi, da je čul od romarjev. Morebiti pa je bil sam poleg.«

»Torej morava najti njihova trupla. Koj ko bom dovolj močen, jih bova šla iskat, da jih pokopljeva.

Anglež je bil nevernik. Pa rad te je imel, zato sem tudi jaz njega rad imel.

Gospod, skopljiva jamo za Dojana! Naj leži tule ob grobnici Perzov, saj je tudi nje čuval! Noben šakal in noben mrhar se ga ne sme dotakniti. Potem pa me pelji nazaj! Tako slab sem, kot da je tudi mene krogla zadela.«

Storil sem po njegovi volji.

Pokopala sva zvestega Dojana k nogam Hasan Ardšir mirze in njegove družine, kot da bi jih naj še v smrti čuval. Nato sem naložil Halefa na vranca, pobral orožje in se počasi vrnil v taborišče ob potoku.

IZ BAGDÂDA V STAMBÛL

TRETJI ZVEZEK

NA BEGU V EVROPO

V MARIBORU 1931

TISK IN ZALOGA TISKARNE SV. CIRILA V MARIBORU

K. MAY

ZBRANI SPISI

TRETJA KNJIGA

IZ BAGDÂDA
V STAMBÛL

V MARIBORU 1931

TISKARNA SV. CIRILA V MARIBORU

VSEBINA:

	Str.
1. Znanci	323
2. V rovih solnčnega templja	385
3. Na dnu —	436

Po nemškem izvirniku

K. MAYA

avtoriziran prevod

I.

Znanci.

»Pozdravljen, Damask, mesto cvetlic, prestolica dišav in lepote, oko sveta, deviški vrt rodovitnosti, sovražnik žalosti, delivec veselja!«

Tako pozdravlja orientalec v svojem gibčnem, poetičnem jeziku Damask, ko se mu bliža od vzhoda sem po negostoljubni, mrtvi puščavi, ali pa ko prihaja z libanonskih gor in ga zagleda z vrha es-Sâlihije.

In prvi pogled na Damask je za utrujenega popotnika res razveseljiv in osvežujoč, posebno lep pa je z vrha es-Sâlihije. Pravijo, da je razgled s tega vrha eden najlepših na svetu. Za teboj na zapadu se dvigajo slikoviti vrhovi Libanona, raztrgan in razklan apnenec, pust, gol in bel, ki je dal gorovju tudi njegovo ime, kajti Libanon pomeni »bel«. Pod tvojimi nogami pa leži na robu sive puščave zelena oaza Damaska, »smaragd v pesku puščave«, kakor pravijo arabski pesniki. In sredi zelenih vrtov, ki segajo miljo daleč v puščavo, leži Damask s svojimi belimi hišami, visokimi minâreti, kupolami in obokanimi bazârji. Onstran zelenja, proti vzhodu in jugu, pa se razteza siva puščava v daljno brezkončnost proti Mezopotamiji in v Arabijo.

El-Guta, kakor imenuje Arabec oazo Damaska, je plod reke Baradâ. Visoko gori v libanonskem gorovju izvira, ga preseka od zapada proti vzhodu v ozki soteski in se pri vstopu v ravnino deli v sedem strug in nebroj umetnih kanalov, ki oskrbujejo mesto z dobro pitno vodo ter namakajo vrtove in sado-

nosnike. Zato ima Damask zelo dobro pitno vodo. Baradâ se izgublja v puščavskih jezerih na vzhodnem robu oaze. Največje med njimi je Bahrat el-Atêbe. Pa le po zimi, oziroma v deževni dobi ima vodo, po leti je napol posušeno močvirje.

Damask je za beduina, ki cele tedne in mesece ne vidi zelenih vrtov in tekočih voda, uresničena fata morgana, za Evropejca pa eno najbolj zanimivih mest na svetu.

Bujna domišljija orientalcov je ovenčala zgodovino Damaska s fantastičnimi bajkami. O hribu džebel Kasiûn, zadnjem izrastku Libanona, ki se dviga zapadno od mesta, pravijo na primer, da je na njem Kain ubil Abela. V damaščanski oazi, pripovedujejo, je stalo drevo spoznanja dobrega in slabega, ki sta pod njem prva človeka grešila. In na minâretu slovite mošeje Omajjadov bo stal Isa ben Marjam, Jezus, sin Marijin, ko bo prišel sodit žive in mrtve. Po teh mohamedanskih legendah sega postanek mesta nazaj v prve dni človeške zgodovine in Damask bo stal do konca sveta. Damaščani so pač že od nekdanj ponosni na svoje mesto.

Res je vsekakor, da je Damask zelo staro mesto. Arabski zgodovinarji mnogo pišejo o njegovem postanku, pa njihovi podatki niso preveč zanesljivi, s svojimi bajkami zanašajo v izročilo mnogo več zmede ko jasnosti. Sveto pismo omenja Damask že zgodaj, verjetno je, da je mesto stalo že ob času Abrahama. Ob Salomonovem času je spadal Damask k izraelskemu kraljestvu, pozneje pa se je osamosvojil in postal glavno mesto kraljestva, ki je obsegalo velik del vzhodne Sirije. Kralji Damaska so bili veliki sovražniki Izraela. Judovski kralj Ahaz je zoper nje poklical na pomoč Asirce. Ti so radi prišli, pa niso samo Damaska osvojili, ampak zavojevali tudi kraljestvi Izrael in Judo.

Za njimi so vladali v Damasku Babilonci in njihovo dedščino so prevzeli perzijski kralji. Po Alek-

sandru Velikem je pripadel Damask njegovim naslednikom Seleukidom. L. 85 pr. Kr. je mesto zavzel arabski kralj Aretas in od l. 64 pr. Kr. dalje je bil Damask prestolica rimske province Sirije. Ob času Kristusovem je bilo že mnogo Judov v Damasku, prebivalstvo pa je bilo arabsko iz rodu Nabatejcev. Tudi kristjanov je bilo že koj izpočetka mnogo v Damasku, zato beremo v Apostolskih delih 9, 1: »Savel pa, ki je še koprnal po grožnji in moriji zoper učence Gospodove, je šel k velikemu duhovnu in si naprosil od njega pisem do shodnic v Damasku, da bi može in žene tega nauka, če bi jih kje našel, zvezane pripeljal v Jeruzalem.«

Spominov na sv. Pavla je v Damasku mnogo ohranjenih.

Ravna ulica še obstoja in je ena najdaljših, če že ne ena najlepših. Dandanes jo imenujejo Sûket-tawile, kar pomeni isto. Nanjo se nanašajo besede v Apostolskih delih 9, 11: »In Gospod je rekel Ananiji: 'Vstani in pojdi v ulico, ki se imenuje Ravna, in vprašaj v hiši Judovi po nekem Taržanu, Saulu po imenu —'.« Ravna ulica sega od Bâb el-Jahja (Janezovih vrat) do Bâb eš-Šarki (do Vzhodnih vrat), torej skoraj po vsem mestu.

Zunaj mesta kažejo blizu krščanskega pokopališča skalo in pravijo, da se je ob njej Gospod prikazal Saulu, Ap. d. 9, 3: »Ko pa je bil na poti in se je bližal Damasku, ga je nenadoma obsijala svetloba iz nebes, padel je na tla in slišal glas —.« Tudi Ananijevo hišo še kažejo. Na Ravni ulici stoji, blizu Vzhodnih vrat. Spremenili so jo v kripto, podzemeljsko kapelico, globoko pod tlakom današnjega Damaska leži, ker so ruševine svet za več metrov dvignile. Ob Tomaževih vratih pa kažejo v mestnem obzidju okno, skozi katero je sv. Pavel svojim sovražnikom ušel, Ap. d. 9, 23: »Ko pa je preteklo mnogo dni, so ga sklenili Judje umoriti. Savel pa je zvedel za njihove namene. Stražili so tudi pri mest-

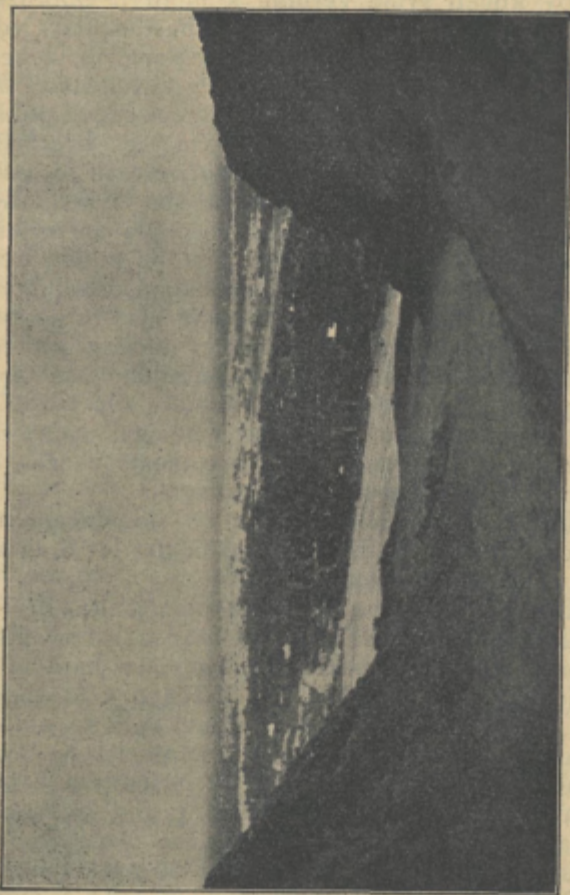
nih vratih noč in dan, da bi ga umorili. Njegovi učenci pa so ga vzeli po noči in ga v košu spustili po zidu na tla.«

Pozneje je Damask pripadel vzhodnorimskemu cesarstvu. Cesar Teodozij je spremenil poganski tempelj v Damasku v krščansko baziliko in jo posvetil sv. Janezu Krstniku. Njegova glava je bila shranjena v tej baziliki. V bojih med Bizantinci in Perzi je Damask mnogo trpel.

Pod islâmom je doživel Damask višek svojega sijaja. Po bitki pri Jarmuku l. 635 so Arabci mesto zavzeli. Zmago so olajšali arabski rodovi, ki so že stoletja prej stanovali v okolici in se naselili tudi v mestu. Kalif Muâwija si je izbral Damask za svojo prestolico, pod njegovimi nasledniki Omajjadi se je Damask silno razvil, pa po padcu Omajjadov kmalu spet začel propadati. Križarji so zaman poskušali zavladati v Damasku. Vpadi Mongolov in Tatarov so mestu zelo škodovali, od l. 1516 dalje pa je Damask pod oblastjo osmansko-turških sultánov in glavno mesto pokrajine Sirije.

Dandanes ima Damask krog 300.000 prebivalcev, od teh so štiri petine muslimani, drugi so kristjani vseh različnih obredov in Judje. Damaščani se zelo ponašajo s svojim mestom in vsi, kristjani in muslimani, so znani po svojem fanatizmu. Niti Mekkanec ni tako fanatičen kakor damaščanski musliman. Razkričani so tudi po svoji sirovosti in nevljudnosti. Poleg svojega fanatizma pa je damaščanski musliman še tudi neveden. Že od nekdanj je veljal Damask za najimenoitnejše mesto vsega sveta, kulturni stiki z Evropo pa so tudi Damaščanu prinesli prepričanje, da ga kultura zapada nadkriljuje. Toda mesto da bi se od zapada učil, vztraja trdovratno pri svoji starokopitnosti, sovraži zapad in posebno še kristjane in jim da ob vsaki priliki okusiti svoje fanatično sovraštvo. Ni še dolgo temu, da v Damasku kristjan ni smel jezdit konja ali kamele,

peš je moral hoditi, če ni hotel sestiti na osla. Vstaje in poboji kristjanov so se v Damasku ponavljali vsako leto, najhujši pokolj pa je doživel Damask l. 1860.

Damask z vrha es-Sâlihije. (K str. 323.)

Predigre k tem krvavim pobojem so se začele v Hâsbêji, mestu na zapadnem pobočju Velikega Hermona, v mestu Dêr el-Kamr južnovzhodno od Bei-

rûta, in v Saidi, starem Sidonu. Vstaja se je kmalu raznesla po vsej Siriji. V Damasku je izbruhnila 9. julija opoldne, prav ob času, ko so mueddzini z minâretov klicali svoje vernike k molitvi. Oborožena poulična druhal je pod vodstvom bašibozûkov vdrla v krščanski del mesta, moške so pomorili, žene in dekleta pa oskrunili in odvedli v suženjstvo. Nad šest tisoč kristjanov so v enem samem dnevu poklali.

Turški mutasarrif Ahmed paša je brezbrizno gledal krvavo klanje, toda nekdo drug se je zavzel za kristjane, mož, ki se je dotedaj vse življenje boril zoper nje, Abd el-Kâder, beduinski glavar in junak iz Alžerije, ki je zapustil domovino, da bi svoja zadnja leta v miru preživel v Damasku. Gostoljubno je odprl preganjanim kristjanom svojo hišo in jih reševal s svojimi zvestimi Alžerijci v mestno citadelo. Ko je spravil kakih deset tisoč kristjanov na varno, je napadla druhal citadelo in hotela s silo vdreti, on pa je planil v čeladi in oklepu s svojimi ljudmi med napadalce in zagrozil, da bo vse mesto zažgal, ako ne opustijo napada. In to je pomagalo.

In za ta plemeniti čin so po sklenjenem miru Francozi Abd el-Kâdra imeli celih pet let brez vsakega pravnega vzroka ujetega —.

Damask je važna trgovska postojanka, ker leži na karavanski cesti Bagdâd-Sredozemsko morje, oziroma Egipt. Od nekdanj je izhodišče karavan, ki potujejo čez veliko Arabsko puščavo v Mezopotamijo. Karavana natovorjenih kamel rabi za pot Damask-Bagdâd 30 do 40 dni, poštni sel na brzem dirkaču pa 14 dni. Seveda je ta puščavska kamelja pošta precej draga. Za navadno pismo iz Bagdâda v Stambûl čez Damask se namreč plača 28 mark (blizu 400 Din), za priporočeno pa 50 mark (700 Din). Iz Damaska odhajajo tudi muslimanske romarske karavane v Mekko, 45 dni rabijo za vso pot.*

* Po svetovni vojni je prišel Damask z okolico pod protektorat Francije. Podjetni Amerikanci in Angleži pa so začeli

V Damask sem tistikrat dopotoval iz Bagdâda, pa ne po običajni karavanski »cesti«, ampak v velikem ovinku čez taborišča Haddedinov in čez ed-Dêr ob Eufratu.

Zgodilo pa se je takole.

Pripotoval sem v Bagdâd s Hasan Ardšir mirzo, bogatim Perzom, ki je moral radi neljubih osebnih razmer s svojo družino vred domovino zapustiti. V Bagdâdu sem se našel kuge, sam ne vem, kje in kedaj. Izprva niti vedel nisem, kaj mi je, in pridružil sem se Hasan Ardšir mirzi, ki je bil s truplom svojega očeta namenjen v Kerbelo, da ga tam na svetem mestu pokoplje. Prišli smo v Hille in k »babilonskemu stolpu«, tam pa sem zares zbolel na kugi. Moja bolezen je bila kriva, da so se Selim agi, Hasanovemu služabniku in zaupniku, njegovi zločinski nameni posrečili, izdal je svojega gospoda njegovim zasledovalcem in ti so njega in njegovo družino pri razvalinah babilonskega stolpa napadli, ubili in izropali. In komaj da sem kugo srečno prebolel, se je lotila že tudi Halefa, mojega spremljevalca.

Žalostne dneve sva preživljala tistikrat. Skrila sva se pred roparskimi beduini v trstičje ob potočiču južno od razvalin, brez zdravil in brez prave postrežbe, brez krepčilne hrane in pijače, oslabela do skrajnosti sva poležavala cele tedne, stregla drug

z rednim avtomobilskim prometom čez Arabsko puščavo iz Damaska v Bagdâd. Močen avto rabi za to pot trideset ur. Leta 1925 sta obstojali že dve družbi za avtopromet po puščavi. Ena vozi vsak torek, druga vsak petek. Večinoma oskrbujejo turistovski promet, ki od leta do leta narašča. Tudi domačini, Arabci, imajo že svoje avtoprometne družbe.

Razen tega je Damask dandanes zvezan z Egiptom po železnici, ki pelje po dolini Jarmuka čez Haifo in Jafo v Kantaro ob Sueškem kanalu, kjer se steka v železnico Port Said-Kaira. Gorska železnica čez Libanon veže Damask tudi z Beirûtom. Tudi v Mekko vozi dandanes železnica iz Damaska po robu Arabske puščave. Po dolgih stoletjih propada pod turškim jarmom se je po vojni Damask spet dvignil.

drugemu in čakala, da narava sama ozdravi nevarno bolezen.

In oba sva prebolela kugo. Pa še teden dni sva ležala ob potoku, da si je tudi Halef dodobra opomogel. In potem sva se vrnila v Bagdâd. Poprej pa sva še vestno in skrbno iskala ob kanalu Anana za Lindsayem, mojim spremljevalcem in prijateljem, ki je prav na dan, ko je izbruhnila moja bolezen in ko so umorili Hasan Ardšir mirzo, odšel v sosedne razvaline kopat za »krilatimi biki« in od tistikrat brez sledu izginil. Pa nič nisva našla. Sir David je izginil in verjetno je bilo, da so ga beduini umorili, kakor so pravili neki ljudje, ki so me našli vsega bolnega in onemoglega ob babilonskem stolpu.

V Bagdâd sva srečno prišla in se koj podala na naše prejšnje stanovanje ter poizvedovala za Angležem. Na žalost pa sva zvedela, da Lindsaya ni bilo več nazaj in da ga vobče nihče več ni videl. Prijavila sva zadevo na angleškem konzulatu in obljubili so, da bodo nemudoma poizvedovali za ponesrečenim Lindsayem.

Čakala sva teden dni, pa iskanje je bilo brezuspešno in nazadnje sva sklenila, da odpotujeva.

Nameraval sem sicer obiskati Kerbelo, »sveto mesto« šiitov, kjer je pokopan šiitski »mučenik« Husain, in s Hasan Ardšir mirzo sva se domenila, da bodeva skupno potovala v Hadramaut, kjer se je mislil naseliti pri svojih rojakih. Pa s Kerbelo ni bilo nič, dovolj sem se naužil šiitskega fanatizma in tudi pravkar prestana kuga mi je vzela vse veselje, da bi še hodil za »karavano smrti«. Potovanje v Hadramaut pa je bilo za mene samega predrago. In povrh me je vleklo domov. Saj sem se že čez leto dni klatil po Jutrovem.

Obrnil sem torej »glavo svojega konja«, kakor pravijo Kurdi, proti Evropi, pa sklenil, da mimogrede obiščem še Haddedine.

Denarne skrbi me zaenkrat niso vznemirjale. Našel sem namreč v razvalinah babilonskega stolpa zaklad, ki je obilo zadostoval za potovanje do doma. Tistega zaklada pa nisem izkopal iz razvalin stolpa, ampak sem ga našel na kraju, kjer sem najmanj mislil, da se bo nahajal krivični, pa vendar tako zelo potrebni mamon.

Ob potoku je namreč bilo, kjer sva taborila in zdravila kugo. Halef je spal ali pravzaprav ležal v globoki nezavesti, meni pa je bilo že toliko bolje, da sem lahko trezno in jasno mislil. In razmišljal sem o najinem težavnem položaju. Oslabela sva bila, brez denarja sva bila, — kako bova prišla vsak na svoj dom?

Pa sem se spomnil na besede stare Mare Durime, nekdanje kurdijske kraljice, dobre ženice, ki sem se z njo sešel gori v kurdijskih gorah in ki mi je bila zelo naklonjena. Ko sva se poslavljala v Lizanu, mi je dala za spomin amulet, štirioglato vrečico iz bombaževega blaga, ter rekla:

»Vzemi ga! Pa dokler je zaprt, ti nič ne pomaga. Če pa boš kedaj v stiski, ga odpri! Rûh-i-kulian ti bo pomagal, četudi ne bo v tvoji bližini.«

Seveda tistikrat nisem mislil, da bi mi njen amulet utegnil kedaj koristiti, obesil sem ga na vrat in ga nosil iz spoštovanja do stare kurdijske kraljice in v spomin na njo. Pa odkrito moram povedati, skoraj pozabil sem nanj.

Tistikrat ob samotnem potoku pa me je mučil dolgčas. In če je človeku dolgčas, rad vzame tudi malenkostno, neznatno stvar v roke, samo da se zamoti. In povrh sem res bil tudi nekoliko radoveden, kaj da pravzaprav tiči v amuletu.

Snel sem ga, ga razparal in našel v njem zguban kos pergamenta. In v pergament sta bila zavita — dva angleška bankovca.

Priznam, da je kazal moj obraz v tistem trenutku veliko iznenadenje, ki pa nikakor ni bilo ne-

prijetno iznenadenje. Mara Durme je seveda čisto prav povedala, ko je dejala: »Dokler je amulet zaprt, ti nič ne pomaga.«

Toda odkod je dobila nekdanja kurdijska kraljica angleške bankovce —?

No, s tem vprašanjem si nisem hotel brez potrebe in brezuspešno beliti glave. Angleške funtovske bankovce lahko dobiš na vsakem koncu sveta, kolikor jih hočeš, in tudi take, ki grejo v visoke številke. Ampak — nekdanja kurdijska kraljica je bila res zelo bogata, zelo praktična žena in zelo dobrega srca, posebej pa se je še za mene siromaka zelo zanimala. Najrajši bi bil jezdil nazaj v Lizan in se ji zahvalil. Z Lindsayem sem izgubil bogatega človeka, ki pa je bil v denarnih zadevah silno dostojen in uvideven. »Plačam vse! Plačam dobro! Well!«, tako je imel navado reči in te besede so za mene reveža prav mnogo pomenile. Lindsaya sicer ni bilo več, pa amulet Mare Durime me je vsaj za nekaj časa rešil vseh denarnih težkoč in skrbi.

Ko je Halef okreval, sem mu povedal, kaj sem našel v amuletu. Vesel je bil in njegovo veselje je bilo še večje, ko sem mu pravil, da pojdem z njim k Haddedinom.

Potovanje k Haddedinom za mene ni bila nikaka žrtev. Saj so ležala njihova taborišča na mojem potu v Evropo in bilo mi je pravzaprav še ljubše, če sem potoval v Damask po daljši, pa udobnejši poti po Tigrisu do Tekrita, od tam k Haddedinom ter čez ed-Dêr ob Eufratu, ko pa naravnost čez veliko puščavo. In bil sem svojemu zvestemu Halefu tudi dolžen, da ga varno spravim domov in v naročje njegovi Hanni. Povrh je pustil Anglež svoja dva služabnika pri Haddedinih, morebiti sta bila še živa in ker sem se smatral za sir Lindsayevega dediča, sem moral tudi za njegova služabnika poskrbeti.

V Bagdâdu sva si privoščila skrbno nego in izdaten počitek, se oskrbela z vsem potrebnim za na

pot in odjezdila ob Tigrisu na sever. Za slučaj, da bi kdo za nama vprašal, sva na stanovanju pustila vest, da potujeva k Haddedinom.

Jezdila sva mimo Samarre do Tekrita in se obrnila na zapad v wadi Tartar, da bi se izognila rodovom Obeid, Abu Hammed in Džowâri, s katerimi si radi poraza v Dolini stopnic nismo bili posebni prijatelji. Ob Tartaru sva jezdila proti severu in srečala dan hoda južno od slovitih razvalin el-Hadr dva beduina, ki sta nama povedala, da so Haddedini zapustili svoje pašnike in se umaknili na jugozapad proti ed-Dêru ob Eufratu, ker so se hoteli izogniti neprestanim napadom môsulskega mutasarrifa.

Obrnila sva se torej na zapad in našla čez nekaj dni tabor Haddedinov.

Z velikim veseljem so naju Haddedini sprejeli. Saj je minilo že mnogo mesecev, odkar smo z Mohammed Eminom, šejhom Haddedinov, odpotovali, da osvobodimo njegovega sina Amad el-Gandûrja iz amadijske ječe. Koj so opazili, da Mohammeda manjka. Začela sva pripovedovati in njihovo veselje se je spremenilo v veliko žalost. Ves čas so si bili v skrbeh za nas, pa vedno so upali, da se bomo vsi srečno vrnili. Toda Mohammed je padel v boju s Kurdi in njegov sin Amad el-Gandûr je šel za njimi, da maščuje očetovo smrt.

Vest o smrti Mohammed Emina je ves rod silno potrla. Videl sem, da je bil junaški šejh pri svojem rodu in daleč čez njegove meje zelo priljubljen. V čast njegovemu spominu so obhajali v vsem rodu Haddedinov in tudi pri drugih rodovih Šamarrov velike žalne prireditve in s Halefom sva morala kot očividca njegove junaške smrti neprestano pripovedovati.

Amad el-Gandûrja še ni bilo nazaj. Po mojem mnenju je bilo tudi malo verjetno, da se bo sploh kedaj vrnil s svojega nevarnega maščevalnega pohoda na Kurde. Tudi za njim so žalovali Haddedini.

Saj je bil mladi šejh določen za naslednika svojemu junaškemu očetu.

Le ena oseba v vsem taboru Haddedinov ni žalovala. In ta je bila Hanne, Halefova žena. Ko je zagledala svojega malega junaka, je zavriskala od samega veselja in mu planila v naročje. Ves zamaknjen jo je gledal Halef, »rožo med ženami in ženo vseh žen«. In ne bom vam pripovedoval, kako je bil šele vesel, ko naju je peljala v šotor in nama pokazala malega hadžija, ki se je v najini odsotnosti prijavil k romanju po dolini solz.

»In — ali veš, gospod, kako ime sem mu dala?« me je vprašala srečna mati.

»Kako?«

»Ime mu je — po tebi in po očetu — Karâ ben Halef.«

Ves vzradoščen je vzkliknil Halef:

»In prav si tako storila, ti roža med ženami in žena vseh žen! Moj sin bo velik junak, prav kakor je njegov oče, kajti njegovo ime bo daljše ko najdaljša sulica njegovih sovražnikov. Vsi junaki ga bodo častili, vsa dekleta ga bodo ljubila in sovražniki se bodo prestrašili, kadar se bo v bitki začulo njegovo ime: Karâ ben hadži Halef Omar ben hadži Abu 'l-Abbas ibn hadži Dawûd al-Gosarâ!«

Seveda je bil tudi šejh Mâlek zelo vesel, ko naju je po dolgem času spet videl. Postal je vpliven mož med Haddedini in verjetno je bilo, kakor je vse kazalo, da si ga bodo Haddedini kmalu izvolili za šejha. In potem je smel tudi moj mali, zvesti hadži Halef Omar upati, da bo kedaj šejh Haddedinov.

V spremstvu odličnih bojevnikov smo si ogledali vse kraje, ki so se na nje vezali spomini na naše prvo bivanje med Haddedini, po večerih pa smo sedeli v šotoru ali pa pred njim in si pripovedovali naše dogodivščine, pri čemer Halef nikdar ni pozabil omeniti in poudariti, da je bil moj »zaščitnik in varih« na vsem našem dolgem potovanju.

Irca, Angleževa služabnika, sta še živela, pa sta se že čisto pobeduinila, tudi arabski sta že toliko znala, da sta se lahko sporazumela s svojimi beduinskimi tovariši. Godilo se jima je dobro, vkljub temu pa sta si že želela domov. In ko sta čula, da je sir Lindsay, njun gospod, izginil in da zaman čakata na njega, sta me prosila, naj ju vzamem s seboj v Evropo. Rad sem jima obljubil, saj sem radi tega tudi prišel k Haddedinom.

Namenil sem se, da obiščem na potu v domovino še Palestino. Iz Haife sem mislil po morju potovati v Carigrad in čez Balkan domov. Pa tudi Damask, mesto Omajjadov, sem hotel med potom videti in da bi se izognil neljubemu srečanju z mutasarrifovimi četami, sem se odločil, da pojdem južno od ed-Dêra čez Eufkrat in tako daleč na jugozapad v puščavo, da bi čez gorovje Hauran dospel v Damask.

Rad bi bil že kmalu odpotoval, pa Haddedini me niso pustili. Razen tega je hotel Halef na vsak način z menoj vsaj do Damaska, prosil me je in nadlegoval tako dolgo, da sem se končno vdal. Rad me je imel in tudi jaz sem se težko ločil od njega, nisem mu mogel odbiti prošnje. Ker pa je po dolgi ločitvi le hotel vsaj nekaj tednov preživeti pri svoji ženi, sem njemu na ljubo še počakal.

In tako se je moj odhod zavlekel v tedne in mesece, jesen je prišla in zima in z njo sicer ne sneg, ki ga v mezopotamski ravnini ne poznajo, pač pa deževje in viharo, hladno vreme. Tudi zimo sem še prebil v šotorih Haddedinov. Ko pa je nastopila pomlad, ki se tam začinja proti koncu februarja, sem odločno povedal, da se bom poslovil.

In odpotovali smo. Štirje smo bili, oba Irca, Halef in jaz.

Jezdili smo na jug k Eufratu, številna častna četa haddedinskih bojnikov nas je spremljala. Ob Eufratu smo se poslovili, Halef za nekaj tednov, jaz

pa za vse življenje. Vsaj tako sva tistikrat mislila, da bo. Dobro preskrbljeni z živili, vodo in vsem, kar se potrebuje za potovanje po puščavi, smo prebredli reko, še smo poslali zadnje pozdrave Haddedinom na drugi breg pa se obrnili v puščavo proti jugozapadu. Kmalu smo bili sami na brezkončni ravnini.

Naglo smo potovali in dober teden pozneje so zrastle pred nami izza ravne črte obzorja vrhovi džebel Haurana. Dva dni poprej pa smo doživeli srečanje, ki je bistveno spremenilo moje načrte in usodno vplivalo na moje potovanje proti domu.

Opazili smo namreč tisto jutro daleč zunaj v puščavi štiri jezdece na kamelah. Potovali so v isti smeri kakor mi, pa niso bili beduini. Ker je bil Hauran blizu in ker so hauranski beduini na slabem glasu kot roparji, bi nam bila družba štirih oboroženih mož zelo dobrodošla. Pognali smo konje, da bi jih dohiteli. Opazili so, da hitimo, in menda so se nas zbali, ker so tudi sami pognali svoje živali v hitrejši dir.

Pa prišli smo jim vse bliže, spoznali so, da jim ne uidemo, obstali so, pa se umaknili, kot da bi nas hoteli pustiti mimo. Eden izmed njih je bil starejši človek častitljive zunanosti in mirnega obnašanja, njegovi trije spremljevalci so bili mladi, krepki ljudje. Ni bila podoba, da so preveč bojeviti, oboroženi pa so bili dobro in puške so držali v rokah, da bi nas prestrašili.

Seveda se jih nismo zbali. Da res niso beduini, to sem videl na prvi pogled. Najbrž so bili potujoči trgovci iz Damaska ali iz katerega drugega mesta ali pa vobče ljudje miroljubnega poklica.

Pojzdili smo k njim in obstali. V skrbah so nas gledali.

»Selâm!« sem pozdravil vljudno. »Pustite orožje! Nismo roparji!«

»Kdo ste?« je vprašal starejši po arabsko.

»Mi trije smo Franki, tale pa,« sem pokazal na Halefa, »je moj sluga in miroljuben Arabec.«

Možu se je vidno razjasnil obraz in vprašal me je po francosko, menda da bi se prepričal, ali sem res Frank:

»Iz katere dežele Frankov ste, gospod?«

Njegova francoščina je bila priučena in slaba, materni jezik mu gotovo ni bila. Francoz ni bil in ker tudi Arabec ni bil, sem zasodil, da je najbrž Turek.

»Iz Nemčije sem,« sem odgovoril.

»Ah,« je dejal naivno, »Nemčija je zelo miroljubna dežela! Ljudje v Nemčiji nimajo drugega posla, ko da berejo knjige in pijejo kavo.

Odkod prihajate?«

»Od Eufrata sem črez puščavo.«

»Ali ste morebiti tudi vi trgovec kakor jaz?«

Mož je bil torej res trgovec, kakor sem slutil. In še zelo zaupljiv človek, ker je povedal svoj poklic, ne da bi ga bil vprašal. Trgovec nosi denar s seboj in ne sme svojega poklica izdati ljudem, ki jih ne pozna, vsaj v puščavi ne.

Odgovoril sem:

»Ne, nisem trgovec. Potujem po svetu, da vidim kraje in ljudi, potem pa pišem doma knjige, ki jih ljudje berejo, kadar kavo pijejo. Iz Bagdâda prihajam in v Damask sem namenjen.«

Začudil se je.

»Knjige pišete —? Pa nosite mesto pisalnega orodja vse polno pušk in samokresov s seboj —!«

»Ker bi se s pisalnim orodjem pač težko ubranil beduinom, ki strašijo po puščavah.«

»Tisto je seveda res!« je pokimal mož, ki si pisatelja pač menda ni mislil drugače ko z velikanskim gosjim peresom za ušesom, s prenosljivo mizico na sedlu in z ogromnim črnilnikom ob sedlu. »Po

puščavi ni varno potovati in prav te dni spet strašijo tod, kakor ste pravilno povedali, hauranski beduini.

Ali bi se nam pridružili? Veselilo bi nas!«

»Z veseljem! Kam pa ste namenjeni?«

»V Damask, prav kakor vi.«

»Izvrstno! Gotovo ste v Damasku doma?«

»Da. Stanujem v Damasku. Trгоvec sem pa večkrat potujem po trgovskih poslih k arabskim rodovom ob Rdečem morju. Pravkar se vračam s takega potovanja.«

»Vaš posel je nevaren, pa obenem zelo zanimiv. Če bi ne pisal knjig, bi hotel biti trgovec, ki obiskuje arabske beduine.

Pa katero smer mislite izbrati? Ob vzhodnem vznožju Haurana ali na levo proti karavanski romarski cesti, ki pelje v Mekko?«

»Katera smer bi bila varnejša?«

»Vsekakor je bolje, da se čisto izognemo Hauranu in se obrnemo na levo h karavanski cesti.«

»Tako mislim tudi jaz. Hauranskim beduinom ni zaupati. Potujmo na levo h karavanski cesti!

Ali ste že bili kedaj v teh krajih?«

»Ne še.«

»Čudim se, da tako dobro poznate kraje in razmere tod po puščavi —!«

»Poznam jih iz knjig, ki jih beremo, kadar kavo pijemo,« sem se šalil. »Sicer pa je moje znanje čisto splošno in če poznate tod svet, bi mi bilo ljubo, če bi nam pokazali najkrajšo pot v Damask.«

»Dobro! Vodil vas bom. Naprej!«

Obrnili smo se na levo in v zmernem diru jezdili dalje. Osem nas je bilo, ni se nam bilo treba izlahka koga bati.

Trgovčeva nezaupljivost je kmalu izginila, rad je govoril in pripovedoval in spoznal sem v njem poštenega, odkritega človeka, pristnega Turka starega kova. V Damasku je imel trgovino z vsem mogočim blagom, ki ga puščavski beduini kupujejo, in

ozki trgovski stiki so ga vezali z vsemi večjimi mesti turškega Orienta. Bogat je bil in celò to mi je zaupno povedal, da nosi s seboj veliko vsoto denarja, dobiček iz daljšega trgovskega potovanja po južni Arabiji. Beduini so mu sicer plačevali v blagu, v kožah in v volni, pa posrečilo se mu je, da je blago že med potom v pristaniških mestih zelo ugodno prodal.

Govorili smo o našem potovanju po Mezopotamiji in po Kurdistanu. Na ves glas se je čudil in temeljito je popravil svoje pojme o pisatelju, »ki knjige piše, katere potem ljudje berejo, kadar kavo pijejo«.

»Neverjetno —!« je pravil. »Sam sem mnogo potoval, pa takih reči še nisem slišal, kaj šele doživel! In trenutno se vračate domov v Evropo?«

»Da.«

»Kam pojdete iz Damaska?«

»V Palestino in od tam po morju v Stambûl.«

»V Stambûl —? Dobro poznam Stambûl. Brata imam tam, ki je tudi trgovec, in mnogo zvez imam s stambûlskimi trgovskimi hišami.

Ostanete dalje časa v Stambûlu?«

»Toliko, da si ga ogledam. Mudi se mi domov.«

»Ali bi vas smel prositi za uslugo?«

»Z veseljem vam ustrežem.«

»Ali bi nesli zaupno pismo mojemu bratu? Zelo hvaležen bi vam bil!«

»Rad! Ako dovolite, vas bom v Damasku obiskal in vzel pismo koj s seboj.«

»Pridite! Moj brat Maflei je dobro znan v Stambûlu. In zveze ima po vsem Balkanu. Saj mislite čez Balkan potovati domov?«

»Da.«

»Maflejeve zveze vam bodo potovanje zelo olajšale. Vesel bo, če vam bo mogel koristiti.«

Nehote sem prijel za vajeti.

»Kako je ime vašemu bratu?« sem naglo vprašal.

»Maflei.«

»Maflei —? Hm —! Zdi se mi, da sem to ime že nekje čul —!«

»Je čisto mogoče. Bratovo ime je v trgovskih krogih dobro znano.«

»Pa ni bilo v trgovskih krogih, kjer sem ga čul. Miroljubne prilike vsekakor niso bile.«

»Kje ste pa čuli o mojem bratu?«

»Počakajte —! Pomisliti moram. Zdi se mi, da ni bilo Maflejevo ime samo, ki sem ga čul. Bilo je v zvezi z nekim drugim imenom. Hm —!

Da —! Spomnil sem se. V Egiptu je bilo, v Gornjem Egiptu —. Tam smo naleteli na sina nekega trgovca iz Stambûla. Ime mu je bilo Isla ben Maflei.«

»Isla ben Maflei —? Res —? O, to je pa zanimivo —! Isla je namreč moj nečak, bratov sin.«

»Če je res bil tisti Isla —?«

»Gotovo! Isla ben Maflei, trgovski sin, je v Stambûlu le eden in tisti je moj nečak. Razen tega je res tudi potoval po Egiptu. Pa popišite mi ga, prosim!«

»Ljudje so si podobni. Prej ga bova spoznala, če vam povem zanimiv roman, ki ga je moj Isla doživel v Egiptu.«

»Roman —?«

»Da. Iskal je namreč in tudi našel ob Nilu svojo nevesto, ki jo je neki lopov odvedel njenim staršem.«

»Res je! Da, on je! Kako je bilo dekletu ime?«

»Zenica.«

»Ujema se! Vaš Isla ben Maflei je moj nečak iz Stambûla! Črnoğorka Zenica je sedaj njegova žena.

Ampak — povejte, kje sta se srečala? V Kairi? In kako da vam je pripovedoval o svojem romanu, kakor pravite?«

»Bil sem tudi v Kairi z njim skupaj. Pa o Zenici mi je pripovedoval ob Gornjem Nilu. Ali vam je znan. tisti njegov roman?«

»Seveda! Kmalu po poroki je prišel po trgovskih potih v Damask pa mi je vse pripovedoval. Zenica je Črnogorka, spoznal jo je na svojih potovanjih po Črni gori. Kar hipoma pa je izginila in z njo je izginila tudi njena prijateljica s svojim možem vred. Iskal jo je kdo ve kod vse in nazadnje tudi v Egiptu. Našel je njeno sled, pa jo koj spet izgubil. In nikdar več bi ne bil videl svoje neveste, da ni čisto slučajno naletel na nekega Karâ ben Nemsija, effendija iz —.«

Pridržal je kamelo, obstal in me gledal z odprtimi usti.

»Ah —! Allâh illâ 'llâh —! Tisti Karâ ben Nemsij je bil tudi iz Frankistana, iz Nemčije —! Tudi on je pisal knjige, katere so potem ljudje kupovali in brali —!

Kako vam je ime, gospod?«

»V Egiptu in vobče tod po Orientu me res imenujejo Karâ ben Nemsij.«

»Vi ste Karâ ben Nemsij —? Vi ste tisti, ki je rešil Zenico —?«

»Da.«

»Neverjetno —! Res čudno srečanje —!«

»Ako ne verjamete, pa vprašajte tule mojega služabnika in spremljevalca hadži Halefa, ki je pomagal Zenico osvoboditi!«

»Mâ šâ 'llâh —! Čudo božje —! Hamdulillâh, gospod, hvala Allâhu, da sem vas srečal! Dajte mi roko, gospod! Stisniti vam jo moram! Veliko dobroto ste storili mojemu bratu in mojemu nečaku! Kdo ve, ali bi se bil nesrečnež vobče še kedaj vrnil domov brez svoje Zenice.

Ne pojde drugače, gospod, pri meni boste stanovali, ko pridemo v Damask, vi in vaši ljudje! Moja hiša je vaša, in vse, kar imam, je vaše!«

Zadnje njegove besede so bile seve le orientalska rečenica, pa vkljub temu je bilo videti, da me je mož v resnici vesel. Radostno nam je stiskal roke, tudi Ircema. Ta sta začudena strmela nad tem nenavadnim izbruhom veselja in prijateljstva, pripovedoval sem jima pozneje zgodbo z Islo, Halef pa ni dal miru, nemudoma sem mu moral raztolmačiti najin francoski pogovor.

»Se še spominjaš Isle ben Mafleja, Halef?«

»Tistega mladega ženina tam doli v Egiptu?«

»Da.«

»Ki sva mu rešila njegovo nevesto iz rok Ibrahima mamûrja?«

»Tistega.«

»Seveda se ga še spominjam! Ti si bil tistikrat za hekima, ozdravil si Zenico, oba pa sva izvršila veliko junaštvo. Kaj je z njim?«

»Tale mož tu je stric Isle.«

»On —? Hamdulillâh —! Našel sem človeka, ki mu lahko pripovedujem, kaj vse smo tistikrat storili. Dobra dela ne smejo umreti, pripovedovati se mora o njih, da ostanejo v živem spominu na vse veke.«

In začel je pripovedovati, kakor je znal le on. Ovenčal je tisti najin doživljaj v Egiptu z najbujnejšimi cvetkami svoje orientalske domišljije. Razume se samo po sebi, da sem bil jaz najslavnejši hekim baši vsega sveta, on sam edini najslavnejši junak, Isla najplemenitejši mladenič vsega Stambûla, Zenica najlepša rajska mladenka, Ibrahim mamûr pa pravi šejtân v človeški podobi. Vsi skupaj pa smo izvršili junaštvo, kakršnega še svet ni videl in ki o njem že pripoveduje ves arabski Orient od vzhoda do zapada, od jutra do polnoči.

Skušal sem zaježiti veletok njegove zgovornosti in omejiti njegovo pretiravanje, pa odločno me je zavrnil:

»Ti tega ne razumeš, effendi! Jaz pa vem vse to bolje, kajti bil sem tistikrat tvoj aga s pasjim bičem, ki sem vso zadevo speljal v pravi tir.«

Jutrovec je v takih rečeh nepoboljšljiv, vse kreganje bi ne bilo nič izdalo, ukloniti sem se moral in mu pustiti njegovo voljo. Damaščanu pa je Halefov način pripovedovanja zelo ugajal, prav z zanimanjem je poslušal njegova pretiravanja in Halef je silno zrastel v njegovih očeh in pokazalo se je pozneje, da mu je tudi zelo naklonjen.

Brez nezgode in nemoteni smo prišli do karavanske ceste mekkanskih romarjev in dobre štiri dni pozneje smo jezdili skozi Bawâbet Allâh, skozi »Nebeška vrata« v Meidân, v južno predmestje Damaska, kjer se za hadž, za romanje v Mekko, zbira velika romarska karavana.

Kakor večina orientalskih mest kaže tudi Damask od znotraj vse drugačno lice ko od zunaj. Pogled na Damask iz libanonskih vrhov je nad vse lep, ko pa stopiš po ulicah, si zelo razočaran. Sicer ne manjka mestu častitljivih stavb, pa ulice so po večini ozke in vijugaste, z robotim, oglatim kamenjem tlakane ali pa vobče brez tlaka, gole, sirovo ometane stene brez oken zrejo negostoljubno na ulico. Garjevi, zanemarjeni psi se podijo okrog za mrhovino in drugimi odpadki, ki jih ljudje mečejo kar na ulico, in se prepirajo za nje z ostudnimi mrharji. Brezdomovinski pes in mrhar sta v orientalskih mestih edina, ki skrbita za snago in higijeno. Jezera in močvirja na vzhodnem delu mesta rodijo malarijo in druge kužne bolezni, ki v zdravstvenem oziru mestu ne dajejo posebno dobrega imena.

Krščanska četrt leži v vzhodnem delu mesta pri Tomaževih vratih, skozi katera pelje karavanska cesta v Palmiro. Snažnejša je ko drugi deli, pa tudi tam vidiš vse polno ruševin in razvalin, ki se muslimanom ne zdijo vredne, da bi jih odstranili. Blizu Tomaževih vrat je tudi katoliška cerkev in samostan.

Južno od Ravne ulice leži judovska četrt, v zapadnem delu mesta pa mohamedanska. V tej stojijo najlepše stavbe: citadela, z močnim zidom obdana trdnjava iz 13. stoletja, kamor pa vstop tujcem ni dovoljen, potem razsežni bazârji, deloma obokani, nad vse zanimivi za Evropejca, polni najrazličnejšega blaga in hrupnega življenja, veliki han Assad paša, trdo ob Ravni ulici, eden najlepših blizu in daleč, — in mošeja Omajjadov, najslavitejša stavba Damaska.

Mošeja Omajjadov, poleg »skalnate mošeje« v Jeruzalemu najlepša stavba dinastije Omajjadov v Siriji, je 550 čevljev dolga in 150 čevljev široka. Svojčas je stal na tistem mestu rimski poganski tempelj, ki pa ga je cesar Teodozij podrl. Cesar Arkadij je pozidal na kraju poganskega templja tridelno baziliko s stebrišči, ki so jo imenovali cerkev sv. Janeza, ker je bila v njej shranjena glava sv. Janeza Krstnika. Še Hâlid, osvojevalec Damaska, je l. 635 baje našel relikvijo v kripti bazilike.

Ta Hâlid, ki ga imenujejo mohamedani »Allâhov meč«, je določil polovico Janezove bazilike za mohamedane, drugo polovico pa za krščansko službo božjo. Ta posebnost nima primere v mohamedanskem svetu. Tistikrat, leta 635, pod drugim kalifom iz dinastije Omajjadov, pod energičnim Omarjem, sta namreč njegova generala Hâlid in Abu Obeïda vsak od svoje strani oblegala Damask, Hâlidova vojska je stala pred Vzhodnimi vrati, vojska blažega, dobrodušnega Obeïda pa pred Zapadnimi vrati. Jezen nad dolgotrajno oblego se je Hâlid zaklel, da bo dal vse prebivalce poklati, ko bo mesto padlo. Zmagovito je vdrl v mesto, sam je prvi splezal po lestvi čez zid in odprl vrata svoji vojski. Klanje se je začelo. Tedaj je zapadni del mesta brž sklenil, da se preda Abu Obeïdi in mu odpre vrata, ako bo prebivalstvu prizanesel. Abu Obeïda je bil zadovoljen. Obe vojski sta trčili skupaj na Ravni ulici in v baziliki sv. Ja-

neza. Na prigovarjanje blagega Abu Obeïde je Hâlid prenehal z morenjem, vzhodni del bazilike so smatrali za osvojen, mohamedanski, zapadni del pa je ostal kristjanom. Skozi ista vrata so hodili kristjani in mohamedani vsak v svojo molivnico.

Pa le 150 let je trajalo to izjemno stanje. Kalif Welid I. je vzel kristjanom njihove pravice in dal mohamedanom vso baziliko, kristjanom pa je v pisni pogodbi določil petnajst drugih cerkev v Damasku. Kristjani so se branili in grozili s starodavno prerokbo, da bo znorel tisti, ki se bo dotaknil krščanskega božjega hrama. Upali so, da se bo dal kalif oplašiti. Toda Welid je bil prvi, ki je udaril s kladivom po prekrasni oltarni sliki. Nato je spremenil vso cerkev v mošejo.

Arabski pisatelji slavijo Welidovo delo kot svetovno čudo. Tisoč dve sto grških stavbenikov in umetnikov iz Carigrada je delalo na novi mošeji. Iz vseh mest Sirije so spravili najlepše stebre v Damask in jih porabili za stebrišča v mošeji. Tla je pokrival redek marmor in tudi stene so dvanajst čevljev visoko prevlekli z dragocenim marmorjem, više gori do stropa pa so jih pokrili z mozaiki iz zlata in barvanega stekla. Tudi kupola je bila od znotraj okrašena z mozaiki, od zunaj pa pozlačena. Oboki stranskih ladij, ki so jih nosili stebri iz črnega marmorja z zlatimi kapiteli, so tudi bili obloženi z mozaiki, enako tudi nadzidki preddvora. Glavno kupolo, kubbet en-nisr, orlovsko kupolo, je krasila zlata citrona in vrh nje je bilo zlato granatno jabolko. Šest sto masivnih zlatih oljenk je viselo od pozlačenega stropa. Izročilo pripoveduje, da je osemnajst težko obloženih mul nosilo račune za stavbo mošeje. Welid je račune plačal, pa jih dal sežgati, da bi se nikdar ne zvedelo, kake ogromne svote je stala predelava Janezove cerkve v mohamedansko mošejo.

Leta 1069 je požar uničil velik del te krasote, leta 1399 pa so Mongoli pod Timurjem mošejo čisto oropali. Vkljub temu je še dandanes ena najlepših stavb mohamedanskega sveta. Vstop pa je kristjanom strogo prepovedan. Le z ulice dajo pogledati v preddvor mošeje, obdan z dvonadstropnimi arkadami.

Zanimivi so minâreti. Troje jih ima mošeja, pa so iz različnih stavbnih dob. Prvi, mâdinet el-arûs, nevestin minâret, je iz časa kalifa Welida, preprost stolp s koničastim nastavkom, drugi, minâret el-garbiije, zapadni minâret, kaže egiptovsko-arabski slog, je ličen osmerokot, ki se proti vrhu zožuje in neha s kroglo in polmesečem. Mâdinet Isa, Jezusov minâret, je štirioglat stolp z vitkim nastavkom v turškem slogu in dvema balkonoma za mueddzina, ki kliče vernike petkrat na dan k molitvi. Na tem najvišjem minâretu, bo, pravijo, stal Kristus na sodni dan in ločil dobre od hudobnih.

In blizu mošeje Omajjadov, na Ravni ulici, je stanoval moj novi prijatelj. Njegove gostoljubne ponudbe nisem mogel odkloniti, šli smo z njim.

Zavili smo iz Ravne ulice v ozko stransko ulico, kjer bi Evropejec nikakor ne iskal vhoda v stanovanje bogatega trgovca. Orientalec pač rad skrrije svoje domače življenje za neznatnimi, revnimi stenami, zato pa je notranjost bogatih orientalskih hiš nad vse razkošna.

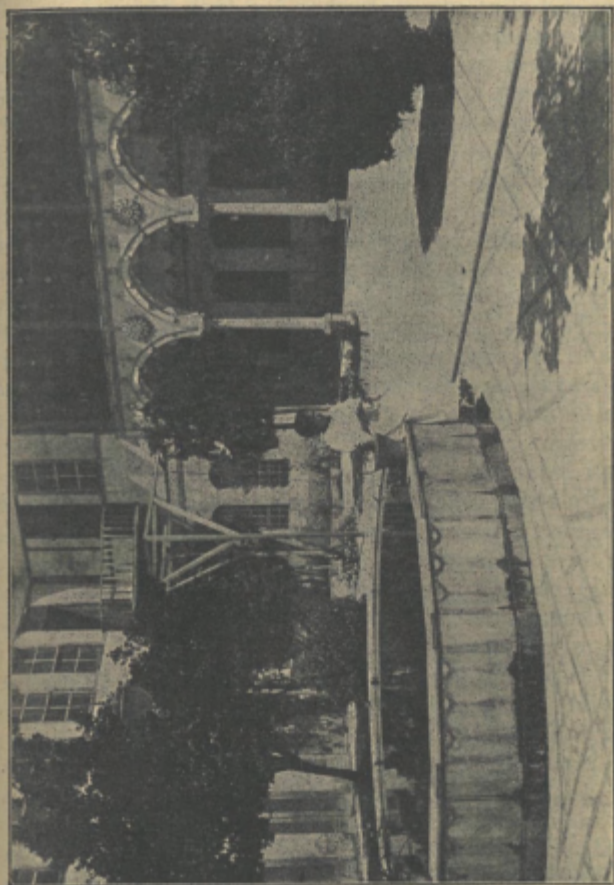
Ustavili smo se pred visokim, sirovo ometanim zidom. Razen visokih in širokih vrat ni bilo v njem prav nobene odprtine. Trгоvec je razjahal, pobral s ceste kamen in krepko potrkal.

Kmalu so se vrata odprla in zamorec, ki se mu je obraz svetil ko ebenovina, je pogledal na ulico.

»Wallâhi, effendi —!« je vzkliknil in odprl vrata na stežaj.

Globoko se je klanjal, gospodar pa nas je povabil, naj vstopimo. Naročil sem Ircema, naj rased-

lata konje in jih odpeljeta v hlev, s Halefom pa sva stopila za trgovcem.

Notranjost bogate hiše v Damasku. (K str. 348.)

Šli smo po dolgem, ozkem, hodniku podobnem preddvoru med golim zidovjem. Na koncu hodnika smo vstopili skozi druga vrata in tedaj šele smo bili

v pravi hiši. Razkošje Orienta se je razgrnilo pred nami.

Stali smo na velikem, štirikotnem prostoru, tla-kanim z belim marmorjem. Na treh straneh so ga obdajale globoke arkade s stebrišči. Ob marmornatih stebrih so cvetele citrone, oranže, granate in fige, zasajene v meter široke lesene čebre. Četrto stran dvora je zapiral zid, ki je delil dvor od hodnika, po katerem smo prišli. Jazmin, damaščanska roža in belordeče plameneč sirski hibiš se je vzpenjal po zidu. Sredi prostora so se v mogočnem granitnem basenu, polnem hladne vode, preganjale zlate in srebrne ribice, štirje vodometi ob njegovem robu so skrbeli za vedno svežo vodo. Nad arkadami je obdajalo dvor nadstropje, spet s hodnikom, živo pobarvano. Široke, s preprogami in duhtečimi cvetlicami okrašene stopnice so peljale k njemu, številna vrata so se odpirala v razne sobe, deloma zažrnjene s svilenimi zavesami, deloma zaprte z umetno izrezljanimi lesenimi pregrajami.

Ob basenu je slonela na mehkih blazinicah gruča dam. Ko smo nenadoma vstopili, so kriknile in se kakor golobje razletele na vse strani, da se skrijejo očem tujcev. Le ena je ostala, mlada je še bila, skoraj otročja. Stopila je k trgovcu in mu spoštljivo poljubila roko.

»Allâh naj pozlati tvoj prihod, očel!« ga je pozdravila.

Privil jo je k sebi in dejal:

»Pojdi k materi pa ji povej, da je Allâh poslal ljube goste naši hiši! Peljal jih bom v selamluk, potem pa pridem k vam.«

Govorila sta turški in ne arabski, ki je v Damasku splošen občevalni jezik. Morebiti je prej kdaj živel v Stambûlu.

Hčerka je odšla, mi pa smo počasi stopali v nadstropje in po hodniku, polnem vrat. Gospodar je odprl in vstopili smo v selamluk. Beseda je turška in

pomeni počivališče, namen selamluka pa je približno isti, kakor ga ima pri nas »boljša soba«.

Kupola je pokrivala sobo, barvano steklo je bilo vloženo v njene stene in širilo prijetno, pridušeno svetlobo. Divani, obloženi z mehкими blazinicami, so ob stenah vabili k udobnemu počitku, v kotu je tikala starinska francoska ura, izpod kupole je visel pozlačen lesteneč in med svilenimi draperijami, ki so krile stene, so zrle iz dragocenih zlatih okvirjev številne oljnate slike.

Pa kake slike —!

Zavzel sem se, da je mogoče najti take robate mazarije pa v taki imenitni hiši. O izobrazbi in umetniškem čutu gospodarjevem niso ravno ugodno pričale. Napoleon je visel na steni v cesarskem ornatu, pa z debelimi, ko cinober rdečimi lici, Friderik Veliki z brki iz dobe Henrika IV., Washington z ogromno lasuljo, lady Stanhope z nalepkom, pomorska bitka pri Česmi s holandskimi čolni, šopek cvetic z rdečim heliantom, rumenimi plavicami in modrimi zvončki, Herkul, grški bajeslovni junak, z zmajem sv. Jurija med nogami, zavzetje trdnjave Sagunt za časa Rimljanov s topovi in smodnikovim dimom. Take umetniške nestvore more pač le orientalec kupiti.

Pred divani so stale nizke mizice s kovinastimi pladnjiki, nadevani čibûki in drobni findžani so bili na njih pripravljani. Sredi sobe pa je stal — komaj sem verjel, pa oči me menda niso motile, mislim, — je stal klavir, pravi, resnični klavir. Oplatice so že sicer tu pa tam odstopile in odpadle, sicer pa je bil še precej dobro ohranjen.

Odkod je neki prišel ta klavir sem v Orient, na rob puščave —? Seveda sem se ga silno razveselil, najrajši bi ga bil koj odprl in se ga lotil, pa premagati sem se moral, tako mi je narekovala dostojanstvenost, ki sem jo bil dolžen Karâ ben Nemsiju.

Nismo še dobro sedeli, pa je že vstopil deček s ponvico živega oglja in nam prižgal pripravljene čibûke. In nekaj minut pozneje je vstopil drug deček s srebrno kavino ročko in nam nalil kave v pripravljene findžâne. Vse je šlo, kakor bi bili že zdavnaj vedeli, da pridemo v goste.

Gospodar je pokadil nekaj dimov pa nas po orientalski šegi pozdravil s prisrčno dobrodošlico. Ko mu je drobní čibûk dogorel, ga je odložil in nas prosil, da sme za nekaj trenutkov oditi in pozdraviti svojce.

Molče sva kadila s Halefom in pila kavo, ki nama jo je uslužni kahwedži vedno na novo nalival. Ko se je gospodar vrnil, nama je pokazal najine sobe. Tik druga ob drugi sta bili in po jutrovskih pojmih res bogato opremljeni. Tudi za Irca je obljubil da bo poskrbel.

Nato naju je peljal v pritličje. Kopel je bila pripravljena in dve popolni obleki od tarbûša pa do mehkih copat. Naš novi prijatelj ni bil samo prav po orientalsko gostoljuben, tudi zelo bogat je bil in oskrbljen z vsem, kar je za udobnost potrebno. Hvaležno pa obenem zelo rada sva se poslužila njegove gostoljubnosti, se okopala in preoblekla ter se nova in sveža človeka vrnila v selamluk. Komaj sva sedela, je že tudi gospodar prišel. Najbrž je naročil, naj mu javijo, ko bova gotova. Res izredna pozornost!

»Gospod, veliko veselje si prinesel v mojo hišo!« je pravil po arabsko. Zato me ni tikal, kajti Arabec ne pozna našega vljudnega »vi«. »Ko sem svojim ljudem povedal, kdo da si, so prosili, da bi te smeli videti. Ali jim boš dovolil?«

»Rad! In še posebna sreča bo za mene, če bom smel z njimi govoriti.«

»Prišli bodo šele popoldne, kajti sedaj so zaposleni. Obed pripravljajo in tega dela nočejo danes

nobeni služabnici prepustiti. Sami hočejo skrbeti za tebe.

Ali si že kedaj videl take lepe slike?« me je vprašal, ko je opazil, da mi je oko obviselo na sliki Herkula.

»Take slike so zelo redke!« sem dejal dvo-umno.

»Da, zelo redke so! Nihče v vsem Damasku ni- ma takih slik.«

»Kje si jih pa kupil, če smem vprašati?«

»V Stambûlu sem jih kupil in drag denar sem plačal za nje.

Ali veš, kaj pomenijo?«

»Dvomim, da bi pravo vedel.«

»Razložil ti jih bom. Tisto tamle na prvi sliki je sultân el-Kebîr«, — tako imenujejo v Orientu Napo- leona — »drugi tam je modri emir Nemsijev, potem je angleška kraljica,« — pokazal je sliko, ki je pred- stavljala lady Stanhope — »in poleg nje je šejh Amerikancev. Poleg cvetlic je neki junak iz Diar- bekra, ki je ubil morskega psa,« — o Herkul, da bi ti vedel, kako malenkostno sodijo o tebi! — »tamle je bitka pri Česmi in zadnja slika« — pokazal je na oblego Sagunta — »je obleganje Jeruzalema po kristjanih.«

»Odkod pa veš, da slike res to pomenijo?«

»Ko sem jih kupil, sem si dal njihov pomen raz- ložiti.

Ali niso lepe, te slike?« je vprašal dopadljivo.

»Krasne so! Toda povej, kaj pa stoji tamle sredi sobe?«

»O, tisto je moja največja dragocenost. Čalgi je, — klavir —, kupil sem ga od nekega Angleža, ki je pri nas stanoval, pa se pozneje izselil iz Damas- ka. Ako udariš po njem pa poje. Ga hočeš videti od znotraj?«

»Pokaži mi ga, prosim!«

Pristopili smo in odprl je klavir.

Nad tipkami sem bral ime tvrdke: Edward Southei Leadenhallstreet London. Odprl mi je tudi pokrov. Nekaj strun je sicer manjkalo, utrgale so se, najbrž je dobri trgovec ali pa kateri njegovih domačih preveč »udaril« po njem, da bi »zapel«. Ves prašen je bil in poln nesnaže, sicer pa ni bil najslabše vrste.

»Pokazal ti bom, kako se naredi, da čalgi poje!«

Mož je stopil pred tipke in jih začel obdelovati s pestmi, da so se mi lasje ježili. Najrajši bi bil pri-skočil, ga porinil v stran in mu pokazal, »kako se naredi«. Pa premagal sem se, treba je bilo še prej naviti nove strune in klavir uglasiti.

Občudoval sem njegovo »umetnost« pa ga vprašal, ali mu Anglež razen čalgija ni ničesar druga prodal.

»Anglež mi je prodal tudi žico in kladivo, s katerim se tolče po čalgiju, da roke ne bolijo. Koj ti bom oboje prinesel.«

O joj —! Kladivo, »s katerim se tolče po čalgiju« —! Mislil je najbrž ključ za uglaševanje.

Šel je in se kmalu vrnil s skrinjico, strune različne debelosti so bile v njej in ključ za uglaševanje.

In tedaj je vzel ključ ter tolkel z njim po tipkah, da je ubogi »čalgi« le kar pokal in tulil. Ljubez-nivi Anglež, ki mu je klavir prodal, si je najbrž privoščil z nevednim orientalcem robato šalo in mu razložil, da je ključ »kladivo, s katerim se tolče po čalgiju, da roke ne bolijo«. Sicer pa je bil klavir zelo razglašen.

»Ali hočeš tudi ti eno zaigrati?« me je povabil. »Nihče mi sicer ne sme čalgija odpreti in se ga tudi ne dotakniti. Ti pa si moj gost in smeš tudi nekoliko tolči po njem.«

Z velikodušno dobrohotnostjo mi je ponudil svoj ključ.

Seveda sem njegovo dobrohotnost hvaležno odklonil.

»Pokazal si mi«, sem dejal, »kako v Damasku igrate na čalgi. Dovoli torej, da ti tudi jaz pokažem, kako igramo čalgi pri nas v Evropi! Poprej pa dovoli, da ga popravim! Ni namreč več čisto v redu, kakor mora biti, da prav poje.«

V skrbeh me je gledal.

»Pa, gospod — saj mi ga ne boš pokvaril —?«

»Ne ne! Nič se ne boji! Mirno mi ga lahko zupaš!«

Poiskal sem si iz škrinjice primerne strune in jih navil, nato sem si z blazinicami sestavil visok sedež in začel z uglasovanjem.

Ko so zapele prve kvinte in oktave, je gospodar ves iznenaden tlesknil v roke.

»O, — ti znaš pa še vse bolje ko jaz!«

»To še ni godba, sedaj dajem strunam šele pravi glas.«

Ti Anglež ni pokazal, kako se igra na takem čalgiju?«

»Njegova žena je igrala čalgi, pa je umrla. Anglež pa je s pestmi bil po njem in zelo mu je ugajalo. Na ves glas se je smejal.«

»Torej ti bom kmalu pokazal, kako pri nas igramo čalgi!«

Kot dijak sem se pri našem kantorju učil glasbe. Uglasoval sem tudi klavirje, da sem si kaj zaslužil. Zato ni bila taka reč, uglasiti zanemarjeni trgovčev klavir. Kmalu sem bil gotov.

Med uglasovanjem so se nalahno odprla vrata. Obrnil sem se.

Dame so stale pri vratih, tiste so bile, ki so pri našem prihodu prestrašene zbežale z dvorišča. Radovednost jih je prignala, čudeč se so šepetale in včasi je kateri ušel celò glasen vzklik iznenadenja. In vse to je povzročilo že samo uglasovanje! Kvinte in oktave in včasi kak akord, ki sem ga poskusil, da slišim, ali so strune dobro ubrane. Kako skromni

so bili ti ljudje! Kaj šele, ko jim bom zaigral gibčen valček!

Pa zaenkrat ga še nisem. In to iz zelo tehtnih razlogov. Obed so pripravljale in če bi jih motil, bi nam bile vse presolile in prismodile.

Zaprl sem klavir in vstal. Dame so koj spet izginile.

»Zakaj ne igraš več?« me je vprašal gospodar. »Velik umetnik si in dame so tako navdušene, da nam bodo menda vso večerjo pokvarile.«

»Čalgi mora sedaj počivati. Po obedu pa naj se zbere tu v sobi vsa tvoja družina in čuli bodete godbo, kakršne še menda niste čuli, mislim.«

»Nekaj dam je na obisku v haremu. Ali tudi te smejo priti poslušat?«

»Seveda!«

Zelo sem bil radoveden, kako bo učinkoval poskočen valček na te orientalske dame, ki v svojem življenju menda niso še čule »frankovske« godbe. Pa kakor rečeno, previden sem moral biti, sicer bi bil lahko vsem nam večerjo pokvaril. Rajši sem počakal.

In moja previdnost je kmalu rodila dobre sadove.

Pač iz same radovednosti in ker so že komaj čakale na glasbeni užitek, so se dame izredno potrudile in pohitele. V neverjetno kratkem času smo dobili obed, ki je bil trgovčevi hiši v vso čast.

Komaj pa je minil, je že pristopil gospodar in vprašal, ali bom začel in ali sme »družina« priti.

»Ako dovoliš, pa začnem,« sem dejal. »Povej, prosim, svoji družini in damam, ki so na obisku, naj pridejo.«

Kahwedži je jadrno odhitel.

Koj nato je vstopila trgovčeva soproga z dvema hčerka in sinom, ki je imel kakih dvanajst let. Z njo pa so še prišle štiri druge dame, ki so bile na obisku. Dame so bile vse zaigrane, gospodar mi

jih je predstavil, pa povedal le njihova imena. Tiho in skromno so počenile po divanih in nekaj časa smo se pogovarjali o vsakdanjih rečeh in o našem potovanju. Pa raztreseno so poslušale, radovedno so se obračale po klavirju zastrte glave, iz katerih so gledale le oči in kos nosu. Končno sem se vdal njihovim nemim prošnjam in sedel h klavirju.

Prvi krepki akordi so zadoneli in za njimi nekaj zvenečih pasaž. Učinek je bil nad vse zanimiv.

Halef je prestrašen zdrknil z divana.

»Mâ šâ 'llâh —!« je kriknil in strmел v mene.

Gospodar je planil na noge in od čudenja razprostrl roke.

»Čujte, čujte —!«

Dame pa so vztrepetale, viknile od iznenadenja in dvignile roke. Pajčolani so se jim odgrnili in za hip sem videl vse obraze.

Po kratkem preludiranju sem jim zaigral svoj »najboljši komad«, okrogel, živahen valček. Moje občinstvo je nekaj časa strme in nepremično sedelo, pa kmalu je okrogli ritem začel nepremagljivo delovati. Nepremične, do nosu zavite postave so se zganile, roke so se razširile, po orientalsko v počepu skrčene noge so se stezale in telesa so se zazibala v taktu valčka. Gospodar pa je vstal, stopil k meni in s strmečimi, široko odprtimi očmi gledal na moje prste.

Ko sem skončal, me je prijel za roke in jih otipaval.

»Gospod, kake prste vendar imaš! Vrveli so gorindol kakor mravlje v mravljišču! Kaj takega še živ dan nisem videl!«

Halef pa je enostavno dejal:

»Gospod, tako godbo bomo slišali le še v rajju, kjer stanujejo duhovi zveličanih. Lâ ilâha illâ 'llâhu!«

Dame niso smele glasno izražati svojega čudenja. Pa njihove živahne kretnje in njihovo priznalno

šepetanje mi je pričalo, da se prav nič niso dolgočasile.

In igral sem dalje, vse, kar sem znal na pamet. Celo dolgo uro sem jih zabaval in moje občinstvo je neutrudljivo poslušalo neznane, za nje popolnoma nove zvoke.

Ko sem nekoliko počival, je dejal gospodar:

»Gospod, nisem vedel, da tiči v tem čalgiju taka lepa godba —!«

»O, še vse lepša godba tiči v njem! Le izvabiti jo je treba. Pri nas v Frankistanu je na tisoče moških in ženskih, ki znajo še desetkrat bolje ko jaz.«

»Tudi ženske —?« se je čudil.

»Da.«

»Torej se mora tudi moja žena naučiti, kako se igra na čalgi. In žena mora tudi moje hčerke naučiti.«

Dobri mož pač ni imel pojma, kolikò truda stane, da se človek dobro priučí klavirju in koliko let da se je treba učiti. In da svojega sklepa v daljnem Damasku pač nikdar ne bo mogel uresničiti, ker mu je razen klavirja čisto vsega manjkalo, kar zahteva pouk na klavirju.

Pustil sem mu njegove dobre namene in dejal:

»K taki godbi se da tudi plesati. Ali si že kedaj videl, kako se pleše v Frankistanu?«

»Nikdar še ne.«

»Torej pa pošlji po moja dva spremljevalca! Naj koj prideta!«

»Po tista dva? Čemu —?«

»Da bodeta pokazala, kako plešemo pri nas.«

»Plesala bodeta —?«

»Seveda!«

»Moška —?«

»Naši frankovski običaji dovoljujejo tudi moškim ples. Naj le prideta! Videl boš, kako je lepo!«

»Čujte čujte —!« je donelo po sobi v radovednem pričakovanju, ko je strežnik odhitel po Irca.

Koj sta prišla.

»Znata plesati?« sem ju vprašal.

Tudi za nju je gostoljubni gospodar poskrbel. Okopala sta se in se oblekla po turško od glave do nog. Prav čedna sta bila.

Ko sta zagledala klavir, sta se široko zarežala in se podjetno sunila s komolci.

»Glej glej —! Omara za muziko!« se je smejal Bill. »Če znava plesati, vprašate? Seveda znava! Ali naj?«

»Da.«

»V tejle turški obleki?«

»Zakaj ne?«

»In vi bodete igrali?«

»Seveda bom.«

»Well! Sezula se bova in plesala bosa.«

»Katere plese znata?«

»Vse! Irske seve, angleške, polko, galop, valček, skratka vse, kar hočete. Učili smo se take reči!«

»Ali znata highland?«

»Kako da ne, če sva Irca!«

»No, pa pospravita preproge in začnita! Dajmo highland!«

In začeli smo.

Krepka sinova Irske sta se neumorno sukala in veseli, priznalni smeh dam ju je vzpodbujal še k vedno večji vnemi. Mislim, da bi se bile te Damaščanke najrajši tudi same zasukale z njima.

Pa nazadnje sem zasodil, da je plesa, godbe in smeha dovolj. Vstal sem in zaprl klavir. Dame so se gorko zahvaljevale in odšle in tudi gospodar se je poslovil. Dolgo je bil z doma in mudilo se mu je po trgovskih poslih.

Dejal sem mu, da pojdeva s Halefom na sprehod in da bi si rada mesto ogledala. Koj je naročil, naj osedlajo za naju dva oslička in da naju mora služabnik spremljati. Pa da se ne smeva predolgo mu-

diti, ker pride zvečer nekaj njegovih prijateljev na obisk.

»Ali jim boš zaigral?« me je vprašal.

»Ako želiš, pa bom!«

»Odlični gostje bodo, gospodi iz krogov mojih tovarišev-trgovcev in uradniki. Tudi nekaj dam bo poleg. Predstavil te bom.«

Radoveden sem bil na te »višje kroge« —.

Pripravila sva se s Halefom za na sprehod in šla na dvorišče. Dva bela bagdâdska oslička sta naju čakala, slugo pa rjavec. Zajezdila sva, sluga je vtaknil vsakemu čibûk v usta in prižgal — obilo se je založil s tobakarskimi potrebščinami za sprehod —, črncem je z globokimi pokloni odprl glavna vrata na stežaj in odjezdili smo.

Zanimala me je predvsem krščanska četrt. Iz naše stranske ulice smo torej zavili v Ravno ulico in kmalu smo bili sredi živahne množice, ki se gnete po tej izrazito trgovski ulici od jutra do večera. Bosopeta, le s copatami na nogah, s širokimi turbâni na glavi, od katerih je plahutal šáš po ramenih, s kadečimi se čibûki v ustih sva s Halefom dostojanstveno kakor mogočni paši jezdarila med vrvečo množico, po kateri je sluga delal pot. Tako mora nastopati, kdor hoče v Orientu kaj veljati!

Z zanimanjem sem ogledoval bogate trgovine in obstojal pred delavnicami, ki so kakor povsod po Orientu kar na prostem pred hišo. Čudil sem se, kako je mogoče s takim preprostim orodjem izdelati res fina, okusna ročna dela vseh različnih strok. Tu pa tam sva se obrnila v kako stranko ulico, ako je nudila posebne zanimivosti, pa se počasi bližala Tomaževim vratom, pri katerih neha Ravna ulica.

Opazal sem, da tudi drugi ljudje hitijo k Tomaževim vratom. Na trgu pred vrati je bila gneča posebno velika, vse je vrelo ven iz mesta.

»Tam zunaj mora nekaj biti, kajne?« sem vprašal slugo.

»Da, effendi! Zanimive reči! Danes je namreč zunaj v vrtovih ljudska veselica, streljanje na lok. Kdor se hoče zabavati, gre danes ven pred vrata, da pogleda, ali je tudi njemu Allâh pripravil kako veselje.«

»Pa pojdimo tudi mi gledat! Saj še ni pozno. Ali veš, kje je veselica?«

»Vem, effendi!«

»Pelji nas!«

Pognali smo osličke v dir. Kmalu smo bili zunaj v zelenju, med vrtovi in nasadi.

Povsod je vrvelo živahno veselje, veselica je bila res »ljudska«. Kristjani, muslimani in židje so se križem mešali, mlado in staro, moški in ženske in otroci, revni sloji in bogati Damaščani, vsi so prišli, »da vidijo, ali jim je Allâh pripravil kako veselje«. Kak pomen da ima veselica, zgodovinski ali narodni ali krajevni, tega pa mi tudi najin služabnik ni vedel povedati.

Med drevjem so stali šotori in vabili k zabavi, stojnice so ponujale sadje, krepčila, cvetlice in razno drobno blago. Drzni »umetniki« so se razkazovali na vrveh in drogovih, indijski čarovniki so vzbujali občudovanje s svojo spretnostjo, krotilci kač so si ovijali svoje strupene živali krog vratu in si jih devali v usta, — kar seve ni bilo čisto nič nevarno, ker so kačem že prej izdrli strupene zobe — polnagi derviši so beračili na vseh ogljih in koncih, otroci so kričali, hammâli — nosači — so se prepirali, kamele so rjovele, konji rezgetali, psi so lajali in vmes so po šotorih godli, piskali, bobnali in brenkali na vsa mogoča in nemogoča glasbila, — skratka, bil je dirindaj, kakršnega na naših sejnih in »žegnanjih« nič lepšega in boljšega ne moremo doživeti. Le da sem na tej ljudski veselici gledal drugačne postave, zagorele obraze, bliskajoče se oči, rdeče turbûše, turbâne v vseh mogočih barvah, dolge kuftâne, džibbe in gallâbije, pravo zbirko oriental-

skih noš. O streljanju na lok ni bilo mnogo videti. Tu pa tam je kateri sprožil s peresi okrašeno puščico s tetiva, pa le slučajno in mimogrede, brez pravega cilja in namena. Kam ali koga da je puščica zadela, za to se strelec ni zmenil.

Jezdili smo ob dolgi vrsti šotorov in stojnic mimo kupov sadja in vabečih osvežujočih pijač, ko so mi hipoma udarili na uho čudni, znani glasovi. Obstal sem in poslušal.

Kaj je to bilo —? Ali sem prav čul —?

Pred velikim šotorom se je gnetlo vse polno ljudi, slišal sem gosli in harfo in po kratki predigrji je zapel obrabljen sopran — v nemškem jeziku znano božično popevko.

Tudi Halef je poslušal.

»Kaj je to, gospod?« se je čudil. »Ženska poje —? Kako je to mogoče?«

Pokimal sem in poslušal še drugo kitico.

Res — sopranistinja je pela v narečju moje ožje domovine, saških Krkonošev. Kako je prišla sem globoko v Orient —?

Nisem smel kar tako mimo, pogledati sem moral, ali se morebiti le ne motim. Mignil sem Halefu, razjahala sva, služabnik je ostal pri živalih, midva pa sva se prerinila skozi ljudi in vstopila.

Pri vhodu je sedel Turek z mogočnimi črnimi brki, hudo je gledal in naju nahrul:

»Piaster vstopnine za vsakega!«

Plačal sem za oba in ril dalje.

Na kolih, zabitih v zemljo, so bile pritrjene deske, čisto kakor pri nas na ljudskih veselicah, in na teh klopeh so čepeli in sedeli, kakor je kdo mogel in znal, tesno drug ob drugem ljudje vseh vrst, Turki, Armenci, Kurdi, židje, kristjani, Druzi, Maroniti, turški bašibozûki in Arnauti, pili šerbet in kavo, kadili ter jedli sadje in pecivo. Ob strani je bila točilnica in čisto spredaj pa oder in na njem dva

goslarja, dve harfenistinjii in gitaristinja, — vsi v tirolski narodni noši.

Ozrl sem se po šotoru.

Nabito poln je bil. Celò med klopni so stali ljudje. Če sem hotel svoj namen doseči, sem moral priti trdo do odra.

Ne meneč se za kletvice v vseh različnih jezikih sultánovih dežel, sem se preril do sprednjih vrst, potisnil brez vsakih vljudnih poklonov posestnike prve klopi še tesneje vkup in sedel, Halef pa poleg mene. Natakár je opazil mojo odločnost, z globokimi pokloni je prihitel in vprašal, kaj bova naročila.

»Šerbet za dva!« sem naročil. Plačal sem za dve čaši sladke pijače pet piastrov. Cene so bile res kakor v največjih hotelih!

Gitaristinja je medtem svojo pesem odpela, nihče razen mene je seve ni razumel, pa vkljub temu ji je občinstvo ploskalo in vzklikalo. Pridjala je še kratko pesmico in šla s krožnikom pobirat. Ker sva s Halefom šele vstopila, naju je obzirno prešla.

Spet so zapele gosli in harfa, nato je eden od goslarjev izginil za zastorom, godba je zaigrala in goslar se je prikazal na odru, preoblečen v — rokodelskega pomočnika, v raztrganih škornjih, potlačenem klobuku, s svežnjem na rami in s palico v roki. Zapel je znano rokodelsko popevko. Tudi njemu je hvaležno občinstvo ploskalo in vzklikalo, čeprav nobeden izmed njih niti pojma ni imel o rokodelskem pomočniku, ki z borimi denarci v žepu potuje iz kraja v kraj, da si ogleda svet.

Nisem več dvomil, ti ljudje so bili moji rojaki!

Da bi preizkusil »mednarodnost« teh potujočih pevcev, sem vprašal sopranistinjo, ki je pravkar spet prišla mimo s svojim krožnikom, po turško:

»V kakem jeziku poješ?«

In res, odgovorila mi je gladko po turško:

»Nemški pojem.«

Nadaljeval sem angleški:

»Torej ste Nemka?«

Pogledala me je pa odgovorila po angleško:

»Da. Z nemško-češke meje sem doma.«

Še sem poskusil s francoščino:

»Iz katerega mesta?«

»Březnice.«

»Kajne, nedaleč od saške meje?«

Vsa iznenadena je vzkliknila, topot pa nemški:

»Čisto prav! Jej, tudi nemški znate?«

»Kakor čujete.«

»Tu v Damasku?«

»Tu in povsod.«

»Torej ste Nемец?«

»Seveda! Vaš rojak.«

Poklicala je tovariše in veselega iznenadenja ni bilo ne konca ne kraja. Mene pa je stalo to iznenađenje nekaj kozarcev dragega šerbeta in v zahvalo mi je zapela vsa popotna družba mojo najljubšo pesem.

Ves ginjen sem poslušal ljube domače glasove in čisto pozabil sem, da sedim v oazi daljnega Damaska in v pisani družbi vseh mogočih ljudi.

Halef se je medtem menda obilo dolgočasil, ker ničesar ni razumel, oziral se je po ljudeh in najbrž opazil kaj sumljivega. Nenadoma me je dregnil s komolcem in mi mignil z očmi proti vhodu.

Pogledal sem in opazil moža, ki smo o njem tiste dni prav mnogo govorili, da ga bom pa tako kmalu srečal, to pa mi niti v sanjah ni prišlo na misel.

Takoj sem ga spoznal. Tistih lepih, finih, pa v svoji celoti tako zelo odbijajočih potez v obrazu, tistih prežečih, ostrih, bodečih oči, tistega hladnega, presunljivega pogleda, tistih temnih senc, ki so jih zarisale divje, neukročene strasti, ljubezen, maščevalnost, sovraštvo, nezadovoljena častiželjnost, pohlep po denarju, — kako bi mogel ta obraz kedaj pozabiti! Niti gošta brada, ki jo je ta človek topot nosil, me ni mogla zmotiti.

Bil je Dawûd Arafim, ki se je ob Gornjem Nilu dal klicati za Ibrahîma mamûrja.

Pravkar je šinil z očmi po šotoru in bistro ogledoval goste. Nisem mogel zabraniti, prepozno je bilo, najine oči so se srečale.

Imel je za moj obraz prav tako dober spomin kakor jaz za njegovega. Vztrepetal je, se naglo obrnil in hitel k vhodu.

»Halef, za njim! Vedeti morava, kje stanuje!«

Skočil sem in Halef je pohitel za menoj.

Ko sva prišla pred šotor, je Ibrahîm pravkar na osličku zdirjal izpred njega, njegov gonjač se je kričaje držal živali za rep in jo priganjal v skok. Našega služabnika pa ni bilo nikjer in ko sva ga po dolgem iskanju našla pred šotorom pravljíčarja, je bilo že prepozno, da bi begunca dohitela. Vrtovi oaze so mu nudili več ko dovolj prilike, da se nama je lahko skrila.

Slabe volje sem bil, ni mi bilo več za veselico, naročil sem slugi, naj naju pelje domov.

Koj ko sem zagledal Ibrahîma, mi je bilo, kot da bom s tem človekom spet imel opravka, rad bi bil kaj več zvedel o njem, — pa mi je ušel. Tudi Halef je bil slabe volje, mrmral je različne krepke besede v svoje redke brke in končno zagodrnjal, da je najbolje, če se vrneva domov in si spet zaigrava kako okroglo.

Odjezdili smo skozi Tomaževa vrata v Ravno ulico. Med potom me je nekdo poklical po imenu.

Naš gospodar je bil. Stal je z mladim človekom pri vratih draguljarne. Poleg je držal sluga osla za vajeti.

Vljudno me je povabil:

»Vstopi, prosim, gospod, za trenutek! Skupno se vrnemo domov!«

Razjahala sva in stopila v trgovino. Mladi mož me je pristrčno pozdravil.

»Tale je moj sin Šafei ibn Jakûb Afarâ.«

Ibn pomeni sina. Mlademu možu je bilo torej ime Šafei. Njegov oče, naš gospodar in prijatelj, pa je bil Jakûb Afarâ.

Tedaj šele sem zvedel, kako je ime našemu gostoljubnemu gospodarju. V Orientu naletiš pogosto na navado, da ti ljudje svoje ime povejo šele, ko so te dodobra spoznali.

Predstavil je tudi nas sinu in dejal:

»Tole je naša draguljarna. Moj sin in njegov pomočnik jo upravljata. Oprosti, da naju ne bo spremljal domov! Čakati mora na pomočnika, ki je šel ven v vrtove na ljudsko veselico.«

Ozrl sem se po prodajalni.

Majhna je bila in precej temna, pa toliko dragocenosti je bilo v njej nakopičenih, da je mene siromaka kar strah obhajal. Gospodar je opazil moje čudenje in pravil, da ima v drugih ulicah še več trgovin, trgovine s špecerijami, preprogami, z dragocenimi tobakarskimi potrebščinami in drugim blagom.

Postregli so nama s kavo. Brez kave si orientalec obiska ne more niti misliti. Zato imajo v vsaki trgovini, pa naj si je še tako neznatna, majhno peč za kavo. Ako prideš ogledovat blago, ako kaj kupiš ali ne, vedno dobiš tudi kavo. Orientalec sklepa trgovske posle pri kavi, — kakor mi pri vinu.

Popili smo kavo in se poslovili. Šafei je ostal v prodajalni, Jakûb pa nas je spremljal domov. Mrak se je delal in ko smo prišli domov, je bila že skoraj tema.

Med sprehodom so mi nežne roke okinčale sobo. Od stropa so visele košarice z duhtečimi cvetlicami in tudi po kotih so stale vaze z zelenjem in cvetlicami. Škoda, da se nisem razumel na pomen, ki ga dajejo cvetlicam! Morebiti bi bil razbral iz njih ginljivo zahvalo za popoldanski koncert —

Legel sem na divan in se vdal brezdjelju.

Pa nekaj sem le delal —. Mislil sem na Ibrahima mamûrja. Kar ni mi hotel iz spomina.

Kaj je počenjal v Damasku? Ali je spet name-
raval kako zlikovstvo? Zakaj je bežal pred menoj,
ko vendar nisem imel ničesar več opraviti z njim?
Kako bi kaj več zvedel o njem? Kako bi našel nje-
govo stanovanje?

Tako sem premišljeval in ugibal, pri tem pa po-
slušal na živahno stopicanje zunaj na hodniku. Ne-
kaj se je pripravljalo, rad bi bil šel gledat, pa moje
dostojanstvo mi ni dovoljevalo. Počakati sem moral.

Končno je po dolgem čakanju nekdo potrkal.
Jakûb je vstopil.

»Effendi, ali si pripravljen za večerjo?«

»Kakor zapoveduješ!«

»Torej pojdi! Halef, tvoj spremljevalec, je že
odšel v obednico.«

Ni me peljal v selamluk, kakor sem mislil, am-
pak po dolgem hodniku na sprednjo stran hiše. Tam
je odprl vrata.

Stopila sva v veliko, dvorani podobno sobo. Pač
sto sveč je gorelo na pozlačenem lestencu; izreki iz
korâna, črno vezeni, so se bleščali med svilenimi
draperijami. Dobro tretjino dvorane pa je zagrinjal
težek žameten zastor na železnem drogu. V njem so
bile kake tri čevlje od tal številne odprtine. Koj sem
uganil, kaj da ta zavesa pomeni, — da je bilo za njo
pripravljeno za dame, ki so prišle na obisk.

Kakih dvajset gospodov je bilo v dvorani. Vstali
so, ko sem vstopil. Pozdravili smo se in Jakûb me
je predstavil. Tudi dva njegova sinova in trije po-
močniki so bili med njimi in tudi Halef. Nič mu ni
bilo videti, mojemu malemu hadžiju, da je preprost
beduin iz Sahâre, prav dostojanstveno se je obnašal.

Izpočetka nam pogovor še ni šel prav gladko,
premalo smo se še poznali. Služabniki so ponujali
dišeče likerje in kadili smo. Nato pa so nam postregli
z večerjo, ki se pri pogledu na njo Halef, mali slad-
kosnedež, ni mogel vzdržati, da si ne bi bil zavihal
svojih redkih brčic, to je, osem kocin na desni in

devet kocin na levi svojega velikega orlovskega nosu.

Razen običajnih jedil, ki sem jih že poznal iz svojih potovanj po orientalskih kuhinjah, smo dobili še marmelado iz indijskih fig in sâlihîjske mirte, salato iz korenja subh el-belad, ki je podobno naši rdeči pesi, pa ostro pečen šürš el-mahrûb, pečene kuščarje, ki jih je gospodar imenoval dobb in ki so mi zelo teknili. Na takih potovanjih se človek pač odvadi vsem različnim predsodkom. Saj sem v srečnem Kurdistanu celô pečene netopirje jedel in pečene kobilice, pa so mi tudi dobro teknile. Le škoda, da topot mojega angleškega prijatelja Lindsaya ni bilo poleg. Gotovo bi bili tudi njemu pečeni kuščarji dobro teknili, kakor so mu teknili v Kurdistanu netopirji in kobilice.

Po obedu so odnesli sklede in pladnjike — pa prinesli klavir. Jakûb me je proseče gledal, razumel sem, kaj hoče, in brez obotavljanja sem bil pripravljen, da mu ustrežem. Toda eden pogoj sem stavil in vkljub vsemu ugovarjanju zahteval, da ga mora izpolniti.

»Zastor bode treba odstraniti!« sem povedal hladno.

Prestrašen me je pogledal.

»Zakaj, gospod?«

»Ker žamet tako slabi glasove čalgîja, da bi čisto nič ne slišali,« sem lagal. V resnici pa mi je pogoj narekovala sama porednost in tudi radovednost.

Čemu bi se morale dame skrivati za zastorom? Vedel sem, da tako predpisuje družabni red pri Turkih, vedel pa sem tudi, da damam storim veliko uslugo, če jih rešim zastora. In — radoveden sem bil, kdo vse da tiči za tistim žametom.

»Dame sedijo za zastorom!« je ugovarjal Jakûb.

»Saj imajo pajčolanel!«

Šele po dolgem posvetovanju z gosti je gospodar odgrnil zastor.

Kakih trideset žensk je sedelo na blazinicah za njim, vse zagrnjene od pete do glave. Res čemu jim je bilo treba še zastora, saj so bile itak že do nosu zavite.

Potrudil sem se in igral, kar sem le količkaj znal, seve vse na pamet, ker sekiric ti dobri ljudje niso imeli prav nobenih. Tudi nekaj pesmi sem jim zapel in sproti prevajal nemško besedilo v arabščino, kolikor se je seve dalo.

Ko sem končal, me je peljal Jakûb Afarâ k zamreženemu oknu, ki je gledalo ven na Ravno ulico.

In tam so stali, kolikor je bila ulica široka, ljudje, glava pri glavi —.

Kaj so si pač ti pravoverni sinovi prerokovi mislili, ko so me čuli peti —? Posvetno petje je namreč mohamedanom prepovedano.

Tega ne vem, kaj so si mislili. Le eno vem. Naši gostje se niso prav nič spotikali nad tem, da sem jim dal »slišati glas svojega grla« v posvetnih pesmih, česar noben pravoverni musliman starega kova ne bo storil. Bili so iz boljših krogov, po večini trgovci in uradniki, videli so že vsaj nekaj sveta ter so bili izobraženi in svobodomiselní dovolj, da si niso dali kaziti glasbenega užitka z ozkosrčnimi predsodki.

O polnoči se je družba razšla. Vsi so obljubovali, da bodo kmalu spet prišli.

Ubožci —! Tako malo je bilo, kar sem jim mogel nuditi, tako neznatno in gotovo ne na višku umetnosti, pa so vendar bili vsi srečni! Upajmo, da bo kmalu tudi Orientu, vsaj v večjih mestih, omogočen umetniški užitek!

Z damami v kljub odgrnjenemu zastoru nisem govoril. Tudi videl nisem o njih druga ko trideset

* Dandanes seve Damask ni več »mesto v daljnem Orientu in na robu puščave«. Kakor druga mesta na Jutrovem, ima tudi Damask svoje gledališče, svoj kino, svoja sportna društva, njegovi sinovi in tudi hčere studirajo v Evropi, so »izobraženi«, in čalgi, klavir, poje dandanes v vsaki boljši hiši. — Op. prev.

parov oči in trideset nosov. Niti ene noge ne in tudi ne čevljičkov, ki bi bili v taktu poskočnih komadov zdrknili z nog. Kajti noge in čevljički so pri narodnem orientalskem čepanju izginili pod obilno, košato vrhnjo obleko.

Jakúb me je vljudno pospremil v mojo sobo. Povabil sem tudi njegovega sina s seboj in ostali smo še nekaj minut v pristrčnem pogovoru.

Šafei je obžaloval, da njegov pomočnik ni mogel priti k večerni zabavi.

»Zelo bi ga bilo veselilo,« je pravil. »Pameten človek je in zelo ljubi glasbo. Zna tudi mnogo jezikov. Lahko bi bil z njim govoril turški, francoski in angleški.«

»Ali je rojen Damaščan?« sem vprašal brez posebnega namena in le, da bi nadaljeval započeti pogovor.

»Ne,« je odgovoril Jakúb. »Iz Odrina je, nečak je mojega strica. Ime mu je Afrak ben Hulâm. Nismo ga še poznali doslej. Moj brat Maflei mi ga je poslal iz Stambûla, priporočil mi ga je v posebnem pismu. Rad bi si ogledal svet in se še temeljiteje izobrazil v svojem poklicu.«

»Pa zakaj ni prišel nocoj v družbo?«

»Utrujen je in ni mu dobro,« je pravil Šafei. »Bil je na ljudski veselici zunaj v vrtovih. Ko se je vrnil, sem mu povedal, da je prišel Karâ ben Nemsî na obisk in da bo igral klavir. Pozna tvoje ime — kdo iz naše rodbine bi ga ne poznal, po tem, kar si storil Islî! Rad bi bil prišel, pa prosil je, naj ga opravičimo, ker da je bolan. Res je bil bled ko smrt in ves prepadel. Godbo pa je gotovo čul, vsaj nekaj, njegova soba je blizu dvorane, v kateri so bili gostje.«

Čudne slutnje so me obhajale —.

Pomočnik je bil na veselici in ko je prišel domov, je bil bled in prepadel in se je dal opravičiti, da ne more v družbo —. Ali je bil morebiti radi tega bled in prepadel, ker je mene videl na veselici in

ker je zvedel, da stanujem pri Jakûbu —? Ali je bil ta Afrak ben Hulâm morebiti v kaki zvezi z Ibrahimom mamûrjem —?

Pa ta misel je bila naravnost smešna in pretirana. Videl sem strahove —. Na veselici je bilo vse polno ljudi, zakaj bi moral biti ravno Ibrahim tisti, ki je bil pomočnik pri Šafeju —.

Pregnal sem si neumne sumnje. Kaj je mene brigal ta Afrak, ki je bil bolan in ni mogel na zabavo —! In — saj nismo bili v divjini, kjer mora človek paziti na vsako srečanje in na vsako malenkost.

Zadovoljen sem bil, ko sta se oče in sin končno poslovila, in sem legel spat. Kako vse drugače se je spalo na mehkih blazinicah ko pa zunaj na pesku ali pa na vlažni, strupeni zemlji!

Drugo jutro me je zbudilo petje slavčka, ki je sedel zunaj na drevesu pred mojim oknom. Tudi Halef je bil že pokonci in ko sem stopil v njegovo sobo, je pravkar zajutrkoval, pil je kavo in hrustal sladkarije. Ostal sem nekaj časa pri njem in nato sva šla na dvorišče, da ob žuborenju vodometov pokaživa vsak svoj običajni čibûk. Tudi po konjih sva pogledala. Stali so na marmorju in pšenični slami in zobali sladke dateljne. Tudi za nje je poskrbel gospodar, prav kakor za nas.

Ob basenu je prisedel k nam mladi Šafei. Prišel je po slovo. Ves dan, je pravil, bo moral ostati v trgovini, ker da je njegov bratranec in pomočnik zbolel in ne more z doma. Povabil naju je, naj obiščeva bazâr, pa dejal, kot bi se bil nečesa spomnil:

»Gospod, ti si velik hekim, ali ne?«

»Hekim —? Kdo pa ti je to povedal?«

»Isla nam je pravil. Tistikrat si v Egiptu ob Nilu prav čudežno ozdravil mnogo bolnikov.

Ali bi šel in pogledal pomočnika?«

»Si bil danes pri njem?«

»Da. Obiskal sem ga.«

»Kako mu je?«

»Povedal sem mu, da si zdravnik, in ga vprašal, ali bi mu bilo prav, da ga obiščeš.«

»No in kaj je dejal?«

»Dejal je, da ni treba, da se mu ta bolezen večkrat ponovi, pa da ni nič nevarnega in da bo že samo boljše. V dveh dneh, pravi, da mu bo minilo.

Pa bi ti sam šel k njemu —!»

»Hvala! Če me ne potrebuje, se mu ne bom vsiljeval. Sicer pa nisem noben hekim, noben pravi zdravnik.«

Poslovil se je in odšel po svojih poslih.

Gori v dvorani je zapel klavir. Rahla roka je poskušala tipke. Kmalu na to je prišel čibûkdži — fantič, ki ima čibûke na skrbi — in me prosil, naj pridem v dvorano.

Ena izmed trgovčevih hčerk je stala pri klavirju. Prišla mi je naproti in me prosila:

»Effendi, oprosti! Tako rada bi še enkrat čula pesem, ki si jo sinoči zadnje igrall!«

»Dobro! Zaigral ti jo bom.«

Sedla je v kot in se naslonila na steno. Pesem, ki jo je zaželela, je bila Haydnova »Bog, pred tvojim veličanstvom —«.

Zaigral sem ji jo in ji zapel tudi več kitic te veličastne, krasne cerkvene pesmi. Molče, z zaprtimi očmi je poslušala, le ustnice so ji bile nalahno odprte, kot bi hotela odpreti svojo dušo prelepi pesmi in jo vsrkati v sebe.

»Ali naj še kaj zaigram?« sem vprašal, ko sem skončal.

Vstala je in stopila k meni.

»Ne, effendi, nikar ne! Vsaka druga pesem bi oslabila vtis te pesmi.

Kdo poje pri vas take glasove in take pesmi?«

»Moški, ženske in otroci jih pojejo v vsaki cerkvi in pri vsaki službi božji. In v pridnih, pobožnih družinah jih pojejo tudi doma.«

»Effendi, kako lepo je pri vas! Vaše žene, vaše hčere so svobodne! Vaši duhovni, ki dovolijo, da smejo vaši ljudje peti take pesmi, so gotovo boljši in prijaznejši ko naši, ki trdijo, da Allâh ženski ni dal duše. Allâh naj kaznuje preroka in njegove duhovne za to laž!

Hvala ti, effendi! Ne bom pozabila te pesmi!«

Molče sem gledal za njo.

Mohamedanski Orient ječi pod verigami islâma in hrepeni po odrešenju iz stoletnega suženjstva. Ali mu bo odrešenje tudi prišlo —?

Zaprl sem klavir. Nisem smel, nisem hotel več igrati. Vsak glas, ki bi ga bila slišala, bi bil motil vtis pobožne cerkvene pesmi.

Šel sem na dvorišče dal osedlati osle in odjezdila sva s Halefom v mesto, da nakupiva nekaj potrebnih reči in da se sprehodiva.

Mudilo se nama ni, časa sva imela dovolj. Križem sva jezdarila po ulicah in prodrla celò v ozko, umazano židovsko četrt.

Nesnažo, razvaline, siromaštvo sva srečavala. Napol razpadle kočje so visele med razvalinami nekdanjih palač, možje so hodili okoli v obnošenih, raztrganih kuftânih, otroci so bili zaviti v cunje, ženske v obledelih prazničnih haljah pa so imele navešen ves svoj pristni in ponarejeni kinč. Tako so se pač, mislim, nosile žene in hčere Judove tistikrat, ko jim je prerok Izaja napovedoval: »Še pravi Gospod: Ker so hčere sionske prevzetne in ker hodijo z napetim grlom in drzno migajoč z očmi in vedno stopajo z drobnimi koraki in rožljajo z obročki na nogah, zato bo udaril Gospod hčere sionske s plešo na temenu in bo razgalil njihovo sramoto. Tisti dan jim bo pobral Gospod lepoticje na nogah in načelke in lunice, ušesne zvončke, zapestne verižice, zastore, glavnice, drobilke na nogah, pasove, vonjalnice, amulete, prstane in nosne obročke, praznična oblačila in plašče, ogrinjače in mošnje, ogledala, tenčice, turbâne in lahka

krila. In zgodilo se bo, da bo namesto dišave smrad po plesnobi in namesto pasu vrv in namesto spletenih las pleša in namesto dičnega plašča raševnik, opekline namesto lepote'.« Iz, 16—24.

Ko sva se vračala, sem se spomnil na povabilo Šafijevo, naj ga obiščem. Krenila sva torej v Ravno ulico, v bazár draguljarjev in zlatarjev, kjer je bila Šafejeva trgovina.

Pa ves zavzet sem ustavil oslička.

Trgovina je bila zaprta in dva kawwâsa sta stražila pred njo. Vprašal sem, kaj da se je zgodilo, pa sta me tako sirovo nahrulila, da sem se nemudoma pobral in jezdil dalje.

Doma sem našel vso družino zbrano. Vse je bilo razburjeno. Šafei je prihitel od nekod. V mesto je hotel, in ko je mene zagledal, je obstal.

»Effendi, ali že veš?« je hlasknil.

»Kaj?«

»Okradli so nas, strašno okradli in oropali!«

Prestrašil sem se.

»Okradli —? Kje —? Kedaj —? Videl sem kawwâsa pred trgovino —. Kaj pomenita?«

»Naj ti oče pripoveduje! Mudi se mi!«

»Kam?«

»Allâh illâ 'llâh —! Sam ne vem, kam.«

»Pa nekam si vendar namenjen?«

»Tatu iskat.«

Hotel je mimo mene, pa prijel sem ga za roko in pridržal. Ves iz sebe je bil, nesreča mu je vzela vso mirno razsodnost in treznost. In te je najbolj potreboval. Razburjenje bi ga bilo zapeljalo v nepredvidnosti, ki bi mu bile le škodovale.

»Ostanil!« sem prosil.

»Pusti me! Za njim moram!«

»Za kom?«

»Za tatom.«

»Vem, da za tatom. Pa kdo je tat?«

»Vprašaj očeta!«

Iztrgal se mi je, pa zdrknil sem z osla in vzel njegovo roko pod pazduho. Ni mi mogel uiti.

Pomirljivo sem mu prigovarjal, vdal se je in me peljal k očetu.

Tudi oče se je pripravljaj na odhod. Sredi sobe je stal, ves razburjen je bil in pravkar je nabijal dvoje velikanskih pištol.

Ko je zagledal sina, se je jezno zadrj:

»Še nisi šel? Kaj še počenjaš tu? Ne smeva izgubljeni časa! Idil! Vsak trenutek je dragocen! Brž! Koj pojdem tudi jaz in ustrelil ga bom, tega človeka, kjerkoli ga najdem!«

Žena in otroci so jokali in tožili in še povečali zmedo. Prigovarjal sem jim in jih miril in končno Jakûba pripravil do tega, da mi je pripovedoval, kaj se je zgodilo.

In zvedel sem tole.

Ko sva s Halefom odjezdila z doma, je prišel Afrak ben Hulâm, bolni pomočnik in sorodnik Jakûbov, k Šafeju v trgovino in mu sporočil, da ga pošilja njegov oče in da naj nemudoma pride v han Assad paša, ker da se mora z njim posvetovati o važnih kupčijskih zadevah. Šafej je koj odšel in pustil pomočnika v trgovini. Pa zaman je iskal očeta v hanu. Nazadnje je hitel domov in našel očeta pod arkadami udobno raztegnjena po blazinicah. Zvedel je, da oče pomočnika vobče z nobenim naročilom ni nikamor poslal.

Šafeju je bila zadeva koj sumljiva. Nemudoma se je vrnil v trgovino, pa je našel zaklenjeno. Odprl jo je z drugim ključem, ki ga je vedno nosil pri sebi, in na prvi pogled ves prestrašen opazil, da so izginili najlepši in najdragocenejši nakiti, z njimi pa tudi pomočnik.

Hitel je z novico nazaj k očetu, pa je bil v kljub svoji razburjenosti še toliko previden, da je trgovino zaklenil in postavil pred njo dva kawwâsa.

Vest o vladu je spravila vso hišo na noge. Oče in sin, oba sta se koj pripravila, da pohitita za tatom, — kam, tega seve nobeden ni vedel. Jakúb je predvsem sklenil, da bo tatu ustrelil. Kje da ga bo našel, za tem niti vprašal ni.

Miril sem jih.

»Z nepremišljeno naglico bodete stvari le škodovali!« sem pravil. »Saj niti ne veste, kdo da je tat in kam se je skrila. Sedite, prosim, pa se dajmo mirno posvetovati! Naglica nikdar ni dobra!«

»Toda ušel nam bo —!« je tarnal Šafei.

»Seveda bo ušel, če ni neumen! Bomo že našli njegovo sled.«

»Torej pa hitimo, da jo brž najdemo!«

»S treznim preudarjanjem se taka reč bolje opravi, ko pa z nezmiselnim letanjem! Dovolite, da se pobrigam za zadevo! Storil bom vse, kar se da storiti, in upam, da bom tatu kmalu za petami.«

Končno se mi je posrečilo, da sem jih pomiril. Sedli smo in začel sem s poizvedovanjem.

»Koliko so vredne dragocenosti, ki jih je odnesel?« sem vprašal.

»Teža ne morem točno povedati,« je pravil Šafei. »Pa vredne bodo gotovo mnogo mnogo mošenj.«

Mošnja je turška računsko vrednota za večje vsote. Mošnja srebra velja pet sto piastrov, mošnja zlata pa 30.000 piastrov.

»Pa misliš, da je res Afrak ben Hulâm zločinec?«

»Prav gotovo on! Čemu bi si bil sicer izmislil lažljivo vest, da naj grem k očetu —? Hotel je biti sam v trgovini. In le on edini je razen mene še imel ključ in le on je vedel, kje imam shranjene največje dragocenosti. In prav te so izginile.«

»Dobro! Pa denimo, da je on tat. Imamo zaenkrat vsaj samo z enim zločincem opravka. In za enim se laže najde sled ko pa za tremi, štirimi.«

In ta Afrak ben Hulâm je res vaš sorodnik?«

»Da.«

»Pa si prej spodaj na dvorišču pravil, da ga do njegovega prihoda niste poznali —!«

»Res je. Nismo ga še sicer videli, pa vedeli smo, da pride.«

»In stric Maflei iz Stambûla ga je priporočil?«

»Da. Pisma, ki jih je prinesel iz Stambûla, so bila pristna.«

»Ali je izučen zlatar?«

»Da. In še zelo spreten.«

»Ali pozna vaše družinske razmere?«

»Da. Pa pogosto se je zmotil.«

Spet so me obhajale misli, ki sem jih prejšnji dan zavržel, ker so se mi zdele smešne in pretirane. Topot so se mi vsiljevale s toliko prepričevalnostjo, da se jim nisem mogel ubraniti.

Dejal sem:

»Pravite, da je bil pomočnik včeraj na veselici —?«

»Da.«

»In da si mu povedal moje ime —?«

»Da.«

»Ter da je bil bled in prepadel —?«

»Da.«

»Sedaj pa pazi! Se še spominjaš, ali je bil bled in prepadel že, ko je prišel, ali pa je prebledel šele, ko je čul, da je Karâ ben Nemsî na obisku?«

Šafei me je iznenaden pogledal.

»Pri Allâhu —! Kaj hočeš s tem reči, effendi —? Dobro se spominjam, da je prebledel šele, ko sem mu o tebi povedal.«

»To nas bo morebiti spravilo na pravo sled.«

»Effendi, če bi bilo res —!«

»Prestrašil se je, ko je čul moje ime in da pri vas stanujem, ni prišel na večerno zabavo, opravičeval se je, da je bolan, davi ni mogel iz sobe, ker sva s Halefom sedela na dvorišču, in koj ko sva odšla, je prišel k tebi v trgovino —.

Šafei, tatu najbrž prav dobro poznam! In tudi ti ga poznaš, vsaj po imenu. In videl sem ga na veselici.

Halef, ali veš, kdo je ta Afrak ben Hulâm?»

»Kako bi naj to vedel?»

»Prav lahko bi vedel, da si vsaj nekoliko mislil in sledil mojim izvajanjem. Ta Afrak ben Hulâm, vaš dozdevni sorodnik iz Odrina in pomočnik v trgovini, ni nihče drug ko Dawûd Arafim, ki si je v Egiptu nadel tudi ime Ibrahîm mamûr.

Že sinoči sem slutil, da bo tako, ko si mi pravil o njem, da je bil bled in bolan in da ne more k zabavi, pa misel se mi je zdela tako nemogoča, da je niti sam nisem verjel. Danes pa sem skoraj prepričan, da nihče drug ni tat ko on.«

Nemi od strahu so strmeli v mene in precej časa je trajalo, da je Jakûb izpregovoril. Odločno je odmajal z glavo in dejal:

»Topot se pač motiš, effendi! Kar si povedal, je čisto nemogoče. Naš sorodnik se nikdar ni imenoval Dawûd Arafim in tudi ne Ibrahîm mamûr. Tudi v Egiptu ni nikdar bil. Vse svoje življenje ni prišel čez Stambûl.

Pa praviš, da si Ibrahîma mamûrja včeraj na veselici videl?»

»Da. Pozabil sem ti omeniti, ker sem preveč mislil na klavir.

Pa saj lahko sami doženemo, ali sta Ibrahîm mamûr in Afrak ben Halâm ena in ista oseba. Popišite mi svojega sorodnika!»

Popisala sta mi ga natančno do vseh malenkosti. In popis se je popolnoma ujema z osebnostjo Ibrahîma mamûrja.

Pa Jakûb in Šafei le še nista hotela verjeti.

»Afrak ben Hulâm ni bil nikdar v Egiptu!« sta venomer ponavljala. »In če bi bil naš pomočnik istoveten s tvojim egiptovskim mamûrjem, bi ne bil naš sorodnik. Kje pa bi naj potem dobil pisma, ki jih je

prinesel od mojega brata Mafleja iz Stambûla, odkod bi bil poznal naše družinske razmere —?»

»To je res edino, kar je na stvari še nejasno. Pa denimo, da je Ibrahim mamûr vašemu pravemu sorodniku pisma ukradel —!«

»Allâh kerim —! Usmiljeni Bog! Potem bi ga bil moral umoriti, sicer bi ne bil varen.«

»Bomo že še zvedeli, kaj je storil z njim. Pa kolikor ga poznam, je ta Ibrahim nevaren človek in vsega zmožen. Zmožen je tudi tega, da je umoril pravega Afraka in se polastil njegovih pisem. Najti ga moramo, dobiti ga moramo!

Sedaj vidite, kako hitro smo prišli, če že ne na pravo, pa vsaj na zelo verjetno sled! Mirno preudarjanje je boljše ko nepremišljena naglica. Tat je ali še v Damasku, ali pa je mesto že zapustil. Pripravljeni moramo biti za drugi slučaj, ker je verjetnejši in težavnejši.

Kaj bi storil, Jakûb Afarâ, če bi zvedel, da je tat mesto že zapustil?»

»Ako bi vedel, v kateri smeri je pobegnil, bi nemudoma hitel za njim in bi ne odnehal, dokler bi ga ne našel, pa če bi moral do konca sveta za njim.«

»Torej naj gre Šafei brž na policijo! Naj prijavi tatvino, policija pa naj zasede vsa mestna vrata in naj razpošlje izvidniške čete po mestu. Za tebe pa naj oskrbi potni list, veljaven za vse dežele padišahove, in spremstvo kawwâsov na konjih, pa takih kawwâsov, ki se boš na nje lahko zanesel.«

Hvaležen mi je stisnil roko.

»Effendi, tvoj nasvet je boljši ko moja naglica in jeza! Tvoje oči so ostrejše ko moje. Ali mi boš pomagal, da dobim svojo lastnino nazaj?»

»Da. Pelji me sedaj v sobo, v kateri je tat stanoval!«

Šafei je odhitel na policijo, mi pa smo šli gledat stanovanje lažnivega pomočnika Afraka.

En pogled po sobi, pa sem videl, da se je poslovil za vedno. Vse je vzel s seboj, kar je bilo njegovega. Našli pa nismo ničesar, kar bi nam bilo pokazalo kako sled za njim.

»Zaman smo iskali,« sem dejal. »Poskusiti moramo, da drugje najdemo kako sled.

Delili se bomo, vsak pojde na svoj konec mesta. Popraševati moramo pri mestnih vratih, pri vodnikih, vobče pri ljudeh, ki so ves dan na cesti.«

Koj sta se Jakúb in Halef odpravila vsak v svoj del mesta. Jaz sem jezdil na jug k Allâhovim vratom. Vzel sem osla, konja sem pustil doma, utegnil sem njegove moči prav kmalu in izdatno rabiti.

Sicer pa sem se brezuspešno mučil. Poizvedoval in popraševal sem povsod, kjer sem le količkaj slutil, da bi bili videli begunca, jezdil sem tudi po vrtovih na južnem koncu mesta, srečal policijske čete, zvedel pa nisem nič.

Ves poten sem ob treh popoldne prišel domov. Jakúb je že nekaterekrat prišel vprašat, če že imamo tatu, pa je spet odšel.

Nazadnje se je vrnil tudi Halef. Tudi on ni našel nobene sledi o ubeglem Ibrahimu, pa je vsaj prinesel vest, ki nam je dala nekaj upanja.

Preiskoval je namreč severni del mesta in prišel tudi mimo šotor, v katerem sem prejšnji dan poslušal nemške pevce. Sopranistinja je stala pri vhodu, spoznala ga je in mu mignila k sebi. Opazila je prejšnji dan, da sva radi enega njihovih gostov naglo odšla, pa je naročila Halefu, naj pridem k njej, če hočem o tistem človeku kaj več zvedeti.

»Pa zakaj ni koj tebi povedala, kar ima povedati?« sem se jezil. »Ako jezdiva ven k šotorom, izgubiva nekaj ur in te bodo le tatu v prid.«

»Gospod, kako se naj zmenim z njo, ko pa ne zna arabski, turško narečje pa tako govori, da ga ne razumem. Še to, kar mi je povedala, sem bolj uganil ko razumel.«

»Torej brž ven k njej! Pa vzemiva konje, osli so utrujeni!«

Bil je zadnji dan ljudske veselice, ki je trajala pet dni, in šotori niso bili več tako polni ko prejšnji dan. Ko sva prijezdila, je godba pravkar počivala. Koj sem poklical pevko. Poslušalcev se nama ni bilo treba bati, ker sva govorila nemški.

»Zakaj ste včeraj tako naglo odjezdili?« me je vprašala.

»Mudilo se mi je za tistim človekom, ki je kmalu za nama prišel, pa koj spet odšel. Ste ga videli?«

»Da. Pa zakaj se zanimate za njega?«

»Zvedeti sem hotel, kje stanuje.«

»Poznam ga.«

»Res? Kdo pa je?«

»Ne vem. Pa večkrat je že prišel k nam.«

»Ah! Zanimivo! Kaj pa veste o njem?«

»Nikomur ne pove, kje stanuje.«

»Res? Kako veste to?«

»Včeraj je bil že tretjič pri nas. Tamle, trdo pred nami, na prvi klopi je vedno sedel. In poleg njega je sedel neki Anglež. In tudi njemu ni povedal, kje stanuje.«

»Anglež? Ali je govoril angleški? Ali morebiti arabski?«

»Angleški sta govorila, vsako besedo sem razumela, čisto blizu sta sedela. Anglež si ga je najel za tolmača.«

»Za tolmača —? Ni mogoče —! Njega? — Za Damask?«

»Ne.«

»Torej je Anglež odpotoval?«

»Da.«

»Kam?«

»Ne vem. Čula sem le, da se prva vas imenuje Sâlihije.«

»In kedaj sta nameravala odpotovati?«

»Koj ko bi bil tolmač uredil neke svoje trgovske posle.«

»Hm —! Kake posle?«

»Ne vem, kake. Radi njih je prišel v Damask.«

»Torej mož ni iz Damaska?«

»Ne. Vobče se mi zdi, da ni ne Arabec ne Turak. Prišel je v Damask radi nakupa oliv za Beirût. Več ni vedela. Dal sem ji napitnino in odšel.

Da bi Jakûb ne skopnel od nepotrpežljivosti, sem poslal k njemu Halefa z najnovejšimi poročili, sam sem pa jezdil krog mesta na jug k Allâhovim vratom. Skozi nje pelje cesta v vas Sâlihije, ki je pravzaprav zapadno predmestje Damaska. Pred vhom v dolino reke Baradâ se cesta cepi, ena pelje na jug čez Kunêtro v Galilejo, druga čez Edrei v Transjordanijo, tretja pa po dolini reke Baradâ čez Libanon v Baalbek in dalje v Beirût ob Sredozemskem morju. Mamûrjeva sled je peljala zaenkrat samo do Sâlihije, tam sem moral poizvedeti, ali se je obrnil na jug v Palestino, oziroma v Transjordanijo, ali pa na zapad v Libanon.

Večerilo se je že, ko sem prijezdil pred vas. Dvomil sem, ali bom kaj prida zvedel. Hiša orientanca je obrnjena na znotraj, večji del njegovega življenja se odigrava na dvorišču, med hladnim zidovjem. Le malo oken gleda na ulico ali pa sploh nič. Orientalec torej nima toliko prilike, da bi opazoval ljudi, ki pridejo mimo njegove hiše.

Pa sreča mi je bila topot mila.

Naletel sem zunaj vasi na tiste nesrečneže, ki so radi svoje strašno nalezljive bolezni izobčenj iz človeške družbe, se potikajo po pustih krajih, prebivajo pod milim nebom in živijo od milodarov dobrih ljudi. Gobavce mislim, ki jih je tudi v Damasku precej, kakor po vsem Orientu.

V cunje zaviti so ležali ob cesti in mi od daleč klicali: »Nečist! Nečist!« Tako morajo opozoriti

vsakogar, ki se jim bliža, da ga ne okužijo. Stegivali so roke in prosili za miloščino.

Jezdil sem k njim in koj so zbežali. Ne smejo se približati zdravemu človeku. Miril sem jih, da sem Frank in da se njihove bolezni ne bojim. Obstali so, pa me pustili samo kakih dvajset korakov blizu.

»Česa iščeš pri nas, gospod?« je vprašal eden.
»Položi svoj dar na tla in beži!«

»Kak dar vam je najljubši? Hočete denar?«

»Ne. Saj si ne moremo ničesar kupiti. V mesto ne smemo in denarja bi nihče ne hotel vzeti od nas. Daj nam kaj druga, tobaka, kruha, mesa! Lačni smo. Jest nam daj!«

»Zakaj ležite tu na prostem? Saj so v Damasku bolnice za gobavel!«

»So vse prenapolnjene. Čakati moramo, da bo smrt izpraznila mesta za nas.«

»Rad bi pri vas po nekom poizvedel. Ako bom z vašimi odgovori zadovoljen, dobite jutri zarana tobaka za ves teden in še druge reči, ki jih potrebujete. Danes vam ne morem ničesar dati, nimam nič pri sebi. Nisem vedel, da bom vas našel.«

»Kaj ti naj povemo, gospod?«

»Kako dolgo že sedite tu ob cesti?«

»Že več dni.«

»Ali vidite vsakega človeka, ki mimo pride?«

»Vsakega. Ker vsakega prosimo za miloščino.«

»Torej ste tudi danes videli vse ljudi, ki so tod mimo prišli? Jih je bilo mnogo?«

»Ne. Največ jih je šlo v mesto na veselico, ki se danes zadnji dan obhaja, iz mesta pa — počakaj, da se spomnim!«

Premišljeval je nekoliko, poprašal pri tovariših pa dejal:

»Da, iz mesta pa je prišla karavana mul, namenjena v Râšêjo in Gazein, nekaj ljudi, ki so po-

tovali v Hâsbêjo, delavci iz Zebedânija ter krog poldneva Anglež z dvema spremljevalcema.«

»Anglež —? Kako pa veš, da je bil Anglež?«

»O, Angleža ni težko spoznati. Dolg in suh je bil, gladko obrit, ves je bil v sivo oblečen, visok klobuk je imel, velik rdeč nos in dvoje temnih očali na njem. Ko je prišel do nas, smo vpili in prosili miloščine, kajti Angleži so bogati. Obstal je in vprašal spremljevalca, kaj hočemo. In nato nam je dal tobaka, kruha in drobne treske, s katerimi se da ogenj ukresati.«

Z začudenjem sem poslušal gobavčevo poročilo in slutnje so mi prihajale, ki jim skoraj nisem mogel verjeti. Sicer pa so si Angleži podobni in zakaj bi tudi kak drug Anglež ne smel imeti takega velikega, rdečega nosu, kakor je krasil vsega spoštovanja vredno osebnost mojega najbrž že rajnega prijatelja David Lindsaya.

Bolj me je zanimal spremljevalec.

»Popiši mi moža, ki je bil Angležu za tolmačal!«
Popisal mi ga je. Bil je Ibrahim mamûr.

»Kam so jezdili?« sem vprašal dalje.

»Ne vemo. Jezdili so po beirûtski cesti v wadi Baradâ. Otroci starega Abu Medžaha pa bodo vedeli kaj več, Abu Medžah je namreč za vodnika. Tamle stanuje v hiši pri veliki palmi, ki jo vidiš ob cesti na vasi.«

Zadovoljen sem bil, zelo zadovoljen. Našel sem sled za Ibrahimom mamûrjem in vedel sem, da je ne bom izlahka izgubil.

»Hvala ti!« sem dejal gobavcu. »Zadovoljen sem s tvojim odgovorom.«

»Ali nam boš sedaj dal tobaka?«

»Kar sem obljubil, bom tudi storil. Jutri zarana bom jezdil tod mimo ter vam prinesel tobaka in jesti.«

»O effendi, tvoja dobrosrčnost ti bo naklonila milost pri Allâhu! In če nam prineseš tobaka, nam

»Nilove brzice me niso pogoltnile, tistikrat, ko sem padel črez krov. Allâh torej hoče, da se maščujem.«

»Jaz sem bil tisti, ki ti je rešil življenje. Allâh torej hoče, da se mi tvojega maščevanja ni treba bati.«

»Misliš?« je siknil. »Čemu pa je torej pripustil, da sem te spet v pest dobil?

Iskal sem te tistikrat v Kairi, pa te nisem našel. V Damasku nisem mislil na tebe, pa sem te našel —.«

»In bežal si pred menoj, Ibrahim mamûr! Ali pravzaprav Dawûd Arafim. Strahopetnež si!«

»Le zbadaj, škorpijon! Jaz pa sem lev, ki te bo raztrgal. Vedel sem, tistikrat v Damasku, da me boš izdal, zato sem šel. Nisem hotel izgubiti vseh težko pridobljenih uspehov. Zasedovali ste me in mi spet vse vzeli. Pa dobil bom nazaj dragulje, dobil jih bom! Zanesi se na to!«

»Dobi jih!«

»Da! In prinesel ti jih bom in pokazal! Zato te še nisem umoril. Pa umrl boš vkljub temu! Kajti ti si kriv vseh strašnih muk, ki sem jih pretrpel! Iztrgal si mi Zenico, njo, ki sem z njeno pomočjo hotel postati boljši človek. Ti si me pahnil nazaj v prepad, iz katerega sem se hotel dvigniti! In zato te bom kaznoval! Maščeval se bom. Umril boš, pa ne naglo, ne pod nožem in ne od krogle, o ne, počasi in v neskončnih mukah. Glad bo trgal tvôja čreva in žeja bo žgala tvojo dušo, da bo sikala kakor kaplja, ki pade na razbeljeno železo!«

»Zmožen si tega, vem!«

»Ne norčuj se! Nikar ne misli, da mi boš ušel! Če bi vedel, kdo da sem, bi okamenel od groze.«

»Ni mi treba vedeti.«

»Ne? O, pa ti bom le povedal, da ti bo vsako upanje minilo in da bo groza zgrabila tvoje srce. Vse boš zvedel, da boš od strahu z zobmi škripal! Ali veš, kaj je čuwaldar?«

»Vem.«

Čuwaldar pomeni vrečarja, človeka, zločinca, ki svoje umorjene žrtve v vrečo zavije in v morje vrže. Mnogo sem čul o čuwaldarjih. Še pred nedavnim časom so vznemirjali ves Carigrad.

»Dobro! Pa veš tudi, da so čuwaldarji organizirani in da imajo svojega poglavarja?«

»Ne, tega nisem vedel.«

»Torej pa vedi, da sem bil jaz poglavar in da sem še!«

»Bahač!«

»Ne dvomi! Ali nisi videl v Egiptu, da sem bogat? Odkod bi naj imel denar, jaz, izgnani uradnik? Tudi Afrak ben Hulâma smo zašili v vrečo. Eden mojih ljudi v Odrinu je namreč opazil, da ima mnogo denarja pri sebi. Našli so pri njem tudi pisma in jih prinesli meni. Previdno sem jih odprl, bila so priporočilna pisma. Koj sem sklenil, da bom šel v Damask in prevzel vlogo Jakûbovega sorodnika ter ob ugodni priliki izropal Jakûbovo trgovino. Ni se mi še ponudila prilika, pa si prišel ti, džaur! Hiteti sem moral, vedel sem, da ne boš miroval, da me boš našel in spet pregnal, in zadovoljiti sem se moral z majhnim plenom. In spet si ti tega kriv! Šejtân naj te zato muči v najstrašnejšem ognju džehenne!«

»In še to, kar si ugrabil, si spet izgubil!«

»Pa dobil bom nazaj, videl boš! In to bo tudi zadnje na svetu, kar bodo videle tvoje oči! Spravil te bom na kraj, odkoder ni vrnitve. Poznam te razvaline in njihove rove in hodnike, kajti vedi, da sem v Sugeiru rojen! Moj oče se je skrival v tehle rovih, ko je egiptovski paša prišel v Sirijo in lovil može in fante za svojo vojsko. Mlad sem še bil tistikrat, skupaj sva se plazila po teh globinah, z vsakim kotom sva se seznanila in zato tudi dobro vem za kraj, kjer bodo trohnele tvoje kosti, ko boš po strašnih mukah poginil.«

»Tudi Allâh ve zanj!«

II.

V rovih solnčnega templja.

Polna luna je vzhajala, ko smo krenili po Ravni ulici in čez serajski trg ob reki Baradâ proti Allâhovim vratom. Naprej je jezdil naš vodnik, z lastnikom najetih konj, za njima mi, Jakûb, njegov sluga, jaz in Halef pa Irca, za nami pa kawwâsi.

Za stražo ob Allâhových vratih se nismo zmenili. Naša četa desetih oboroženih kawwâsov je bila več ko dovolj močna izkaznica in propustnica. Naglo smo jezdili mimo in proti vasi Sâlihije.

Ob cesti so dremali ubogi gobavci. Topot konj jih je zbudil in silno so bili veseli obširnega zavoja, ki smo ga za nje položili na rob ceste. Kričaje so se nam zahvaljevali.

Vas Sâlihije je bila za nami, krenili smo v libanonsko gorovje.

Gori pri kupoli kubbet en-nasr, pri »kupoli zmage«, sem obstal. Še enkrat sem pogledal po Damasku, zadnjikrat menda v življenju.

Pod nami je ležalo mesto s svojimi belimi hišami, blestečimi se v luninem svitu kakor bivališče džinnov, puščavskih duhov, in krog njega je ležal temnozelen venec vrtov. Od jugovzhoda je prihajala cesta iz Haurana, po njej sem pripotoval v Damask, in na severovzhod je peljala cesta v Palmiro, ki je žal nisem mogel obiskati.

Nisem mislil, da se bom tako kmalu poslovil od mesta Omajjadov. Rad bi bil dalje časa ostal v Damasku in obiskal tudi zanimivo okolico. Pa mi ni bilo usojeno.

Onstran kupole kubbet en-nasr smo se obrnili na desno v pobočje gore Rebah, lezli v sotesko Rabûh in dospeli ob reki Baradâ v vas Dummar. Tam smo se ustavili.

Kawwâsi so zbudili občinskega predstojnika in ta nam je povedal, da so popoldne res jezdili štirje jezdec v naglem diru skozi vas, med njimi v sivo oblečen Inglis s temnimi očali. Krenili da so proti vasi es-Sûk, više gori ob reki Baradâ.

Brez odloga smo hiteli za njimi.

Dan se je delal, ko smo jezdili čez planoto el-Džudêde, na kateri leži istoimenska vas. Na levi sem videl kraj, kjer je ob Kristusovem času ležalo rimsko mesto Abila, glavno mesto pokrajine Abilene, zapadno od njega pa kažejo goro Nebi Hâbil, Abelovo goro, kjer je po legendi korâna Kain ubil Abela.

Prišli smo še mimo nekaterih vasi, ki sem pa njihova imena že pozabil. Konji so bili upehani, v neki vasi smo se morali ustaviti in jim privoščiti počitek. Prepotovali smo blizu 50 km, toliko, kakor se običajno v enem dnevu na konju prepotuje. Mi pa smo rabili samo polovico časa. Tako nismo smeli več divjati, živali bi se nam zgrudile na cesti in tatu bi nikdar ne dohiteli. Saj je bil že itak celih devet jezdnih ur pred nami.

Pokrajina ob reki je lepa, hribovit značaj ima. Vasi ležijo zakopane v sadonosnike in vinograde, trte se ovijajo po figovem drevju ali pa plezajo kar po tleh, Libanon je do neke višine zelen, izza zelenja pa gleda bela apnena skala, ki mu je dala ime. Ljudje so prijazni, nanosili so nam sočnega sadja, plačila pa nobenega niso zahtevali. Zvedeli smo tudi od njih, da naših beguncev sicer niso videli, da pa so pozno na večer čuli nagel topot konj. Bili smo tatu še vedno za petami.

Konji so si opomogli, odpotovali smo proti mestu Sûk wadi Baradâ. Ni bilo več daleč. Slikovito

lego ima sredi zelenja ob vhodu v ozko skalnato sotesko. V Sûku nismo ničesar zvedeli, nemudoma smo krenili dalje.

Po cesti nam je prišel naproti jezdec, star Arabec s sivo, častitljivo brado. Naš vodnik ga je koj spoznal. Pozdravil ga je in nam ga predstavil.

»Tale je Abu Medžah, habir — vodnik —, ki ga je Anglež najel.«

Tudi Jakûb ga je spoznal.

»Ti si?« je vzkliknil. »Odkod prihajaš?«

»Iz Zebedâniya.«

»Kje si pustil Angleža?«

»Prav v Zebedâniyu.«

»Zakaj?«

»Rekli so mi, da me ne potrebujejo več. Plačali so me pa sem se vrnil.«

»Koliko ljudi potuje z Angležem?«

»Dva, dragoman in služabnik.«

»Kdo je dragoman?«

»Ga ne poznam. Pravi, da je iz Konije. Pa ni res. Poznam Konijo v Anatoliji, bil sem že tam. Dragomanov jezik ni jezik ljudi iz Konije. Lažnivec je in goljuf. To sem koj spoznal.«

»Na čem?«

»Angleža vara, kjer ga le more. Opazil sem to, čeprav ne znam angleški.«

»Ali ima dragoman mnogo prtljage s seboj?«

»Konji in prtljaga so Angleževa last, dragoman nima druga ko neko veliko škatlo, ki mu je, se zdi, zelo dragocena. Silno pazi na njo, nikdar je ne da iz rok.«

»V kateri hiši so se ustavili?«

»V nobeni. Odslovili so me in jezdili kar dalje. Ostal sem pri znancu, da si odpočijem, kajti hiteli smo, kot bi gorelo za nami. Kar se mi tudi zelo sumljivo zdi. Sedaj se vračam v Damask.«

Rad bi bil vedel, ali so moje slutnje glede Angleževe osebnosti pravilne. Sopranistinje v Dama-

sku nisem vprašal, kak je bil Anglež, ki je prihajal v njen šotor, ker mi niti na misel ni prišlo, da bi utegnil biti moj prijatelj David Lindsay. Gobavci pa so mi ga preveč nasplošno opisali, tak je bil lahko tudi vsak drug Anglež. Vodnik Abu Medžah pa je bil ves dan skupaj z njim, moral je gotovo kaj več vedeti o njem.

Vprašal sem ga:

»Ali nisi čul, kako je Angležu ime?«

»Dragoman ga je vedno klical ‚sörr‘.«

»To ni ime, le naslov je in pomeni ‚gospod‘.«

»Ne znam angleški. Mogoče, da je dragoman kedaj povedal njegovo ime, pa nisem opazil.«

»Ali je dragoman k besedi sörr pristavil še kako drugo besedo?«

»Ne spominjam se.«

»Pomisli malo!«

»Hm —! Da, zdi se mi, da je včasi pridjal besedo, ki se je glasila nekako kakor Lize ali Linse.«

Lahko si mislite, kako me je odgovor iznenadil —!

Ali je bilo mogoče —? Da je bil moj prijatelj Lindsay še živ in povrh komaj nekaj ur pred menoj na potu čez Libanon —?

Ne, to je bilo čisto neverjetno, čisto nemogoče! Saj so vendar angleške oblasti poizvedovale za njim in ga iskale po Bagdâdu in po okolici, pa sledu niso našle o njem —.

Vkljub temu sem še vprašal:

»Ali ni morebiti rekel Lindsay?«

»Da, da! Prav tako je pravil!«

»Popiši mi Angležal!«

»Čisto v sivo je oblečen, njegova obleka je nova in na glavi ima visok klobuk. Tako visok, kakor od stopal pa do mojih kolen tule. Temna očala nosi in vedno ima v rokah nekako motiko, tudi kadar je na konju.«

»Ah —! In kak je njegov nos?«

»Njegov nos je zelo velik in zelo rdeč. Alepski tvor ima. Tudi njegova usta so velika in zelo široka. Suh je in vedno gladko obrit.«

»In — ali si morebiti kaj posebnega opazil na njegovih rokah?« sem napeto vprašal. Vse drugo je lahko imel tudi kak drug Anglež, dva prsta na levi roki pa je izgubil le eden Anglež, moj Lindsay.

»Da, opazil sem. Na levi roki mu manjka dveh prstov.«

Od iznenadenja sem ustavil konja.

On je bil! Moj stari, nerodni, pa dobri in ljubi prijatelj, master sir David Lindsay. Ves on, s svojim dolgim nosom, s širokimi usti, ki so se odpirala v vseh mogočih geometričnih figurah. Le da je bil topot v sivo oblečen, ne pa škatlasto, kakor v Mezopotamiji.

»On je!« sem vzkliknil. »Halef, si čul, sir David Lindsay še živi!«

Tudi Halef je obstal sredi ceste.

»Kdo —?«

»Ingliš, naš prijatelj, master Lindsay!«

»Pa so ga vendar umorili —!«

»Menda že še ne. Kajti Anglež, ki mi ga je pravkar popisal tale vodnik, ni in ne more biti nihče drug ko master Lindsay.«

»El-hamdu lillâh —!« je kriknil Halef, odkrito-srčno vesel. »Allâh akbar — Allâh je velik! In mogočen! Smrt in življenje sta v njegovih rokah, on oživi, kogar hoče.«

Jakûb naju je začuden gledal, ničesar še ni vedel o Lindsayu.

Pripovedoval sem mu o prijatelju, kolikor je bilo potrebno, ga opozoril, da je v nevarnosti, in ga prosil, da bi pohiteli.

Nemiren sem bil. Sir Lindsay je bil sicer previden človek, pa precej lahkoveren in zaupljiv, povrh pa neveden v potih zločincev in neroden, kakor more biti neroden le ponosen Anglež, ki samo na

denar zaupa. In tak človek je bil v rokah Ibrahima mamûrja, ki je bil sposoben vsake hudobije —!

Bal sem se za prijatelja. Bil je v nevarnosti in čim prej sem ga došel, tem bolje je bilo za njega.

Ločili smo se. Abu Medžah je jezdil dalje proti Damasku, mi pa smo hiteli za beguncem.

Prišli smo skozi nekaj prijaznih vasic, nato pa je zelenje izginilo, bližali smo se soteski. Še smo jezdili čez reko Baradâ na lesenem mostu, pa smo bili med skalami.

V davnih dobah si je reka izkopala izhod iz zebedânske doline, ki jo je svojčas gotovo polnilo jezero, skozi vzhodne apnene grebene Libanona v ravnino Damaska. Soteska je ozka, komaj da je prostora za reko in za cesto. Strmo se dvigajo gole stene iz temne soteske, temne votline zijajo iz njih, grobišča davnih rodov. Svojčas so pač peljale stopnice h grobovom, sicer bi ne bili mogli do njih, pa stopnice so se porušile in le z lestvami se pride dandanes do grobov, ki pa so izropani in prazni. Soteska se imenuje Sûk wadi Baradâ in je vhod v ravnino zebedânsko, ki ima ime po mestu Zebedâni.

Ni dolga, kmalu smo bili zunaj na ravnini, ki je pravzaprav široka dolina med dvema grebenoma Libanona.

Jezdili smo skozi več vasi in dospeli v Zebedâni. Dalje pa nismo mogli. Moj vranec in Halefov konj sta bila utrujena, drugi konji pa so kar omagovali. Zgodilo se je, česar sem se že v Damasku zbal, ko sem videl kljusea, ki jih je najel Jakûb.

Ostali smo čez noč v Zebedâniju.

Zebedâni je mesto, po naših pojmih pa velika vas. Visoko leži, 1200 m nad morjem, pravo letovišče je. Hiše so lepe in snažne, z rdečimi strehami, ki so vobče značilne za libanonske naselbine. Vrtovi in sadonosniki obdajajo mesto in zebedânska jabolka ter zebedânsko grozdje slavi po vsej Siriji. Prebi-

valstva ima nad šest tisoč, večinoma so krščanski maroniti.

Kawwâsi so kmalu našli udobno prenočišče, najprvo za sebe, potem pa še za nas. Dobro smo si počili.

V Zebedâniju so nam povedali, da je Abu Medžah v mestu prenočil, Anglež pa da je z dragomanom potoval dalje. Na našo željo je poslal občinski predstojnik sela v bližnjo vas Šijit na poizvedovanje. Sel se je na večer vrnil in poročal, da je Anglež v Šijitu prenočil, pa davi s tolmačem, slugo in vodnikom, ki si ga je v Šijitu najel, odjezdil v smeri proti Sugeiru. Ali je še mislil dalje potovati in kam da je vobče namenjen, tega nihče ni vedel.

Ob zori smo odjezdili po zebedânskih vinogradih v bližnji Šijit.

Ibrahîm mamûr je Lindsayju pripovedoval, da kupuje olive za Beirût, tako mi je pravila sopraništinja. Trgovina z olivami je bila seve le laž, pa Beirût je bil vsekakor cilj njegovega potovanja. Če se mu je posrečilo ujeti kako ladjo, je lahko s svojim ropom izginil brez sledu v enem ali drugem pristanišču Sredozemskega morja. Tudi Angležu je moral po resnici povedati, kam da je pravzaprav namenjen, ker se glede smeri moj Lindsay pač ni dal goljufati. Pa če je bil v Beirût namenjen, zakaj si ni izbral krajše poti, običajne ceste iz Damaska v Beirût, zakaj je potoval po ovinku čez Zebedâni? Najbrž da bi nam zabil sled.

Pri vasi Šijit izvira reka Baradâ v višini 1400 m. Zvedeli smo, da je Anglež res prišel mimo, prekorčili smo razvodje med Barado in reko Jahfûfe ter krenili navzdol. Rad bi bil nagleje jezdil, pa konji kawwâsov so bili za nič, Jakûbovi pa nič boljši. Vse počasneje smo potovali. In Ibrahîm mamûr je bil že devet ur pred nami!

Uvidel sem, da tako ne pojde dalje, in predlagal Jakûbu, da bi s Halefom jezdila naprej. Pa ni

pustil. Pravil je, da naju nujno potrebuje in da bi bil brez naju vkljub številnemu spremstvu kawwâsov čisto zapuščen. Vdati sem se moral, kaj sem hotel. Tolažila me je le misel, da se bo Lindsay, ki je tako strastno rad izkopaval, gotovo nekaj dni zamudil v razvalinah Baalbeka.

Jezdili smo torej, kar so konji kawwâsov mogli, in preganjal sem si nepotrpežljivost z mislijo na čudno naključje, ki mi je pripeljalo Lindsaya na pot, njega, ki sem bil o njem prepričan, da ga že dolgo ni več med živimi. Odkod je neki prišel v Damask? In kaj se je zgodilo z njim pri babilonskem stolpu, da nobenega sledu nismo našli o njem? In kam je bil trenutno namenjen?

Med tem ugibanjem smo prišli v Sugeir. Ime pomeni »majhen«, pa Sugeir je zelo velika vas, prijazno leži ob gorskem potoku sredi topolov in sadnega drevja.

Počivali smo in kawwâsi so se razkropili po vasi na poizvedovanje. Zvedeli smo, da je Anglež s svojo družbo res prišel skozi vas in koj jezdil dalje proti prelazu čez vzhodni Libanon. Po kratkem počitku smo mu sledili tudi mi.

Za Sugeirom leži široka ravnina, po njej so se konji kawwâsov še precej naglo pobirali. Za ravnino pa smo prišli v ozko dolino, ki strmo pelje navzgor k prelazu. Na levi se dvigajo navpične stene, na desni pa se odpira prepad, v katerem grmi gorski potok. Pot je bila kamenita, naporna. Spet so kawwâsi zaostali, pa čez dobro uro smo le prilezli na sedlo. V skrbeh sem gledal strmo zapadno pobočje. Pet ur, je pravil vodnik, da je še do Balbeka v ravni črti. Pa pot da je naporna in da se vleče po zavitih stranskih dolinah in po hribovju gorindol. Z našimi slabimi konji da bomo rabili mnogo več ko pet ur.

In prav je povedal. Jezdili smo po ozkih dolinah, se plazili na vrhove in grebene, se spuščali v doline in ko smo končno zagledali mogočne razva-

line Baalbeka na ravnini pred seboj, so bile še vedno več ur oddaljene od nas.

Razvaline Baalbeka. (K str. 396.)

Konji kawwâsov so se opotekali in ko je eden kawwâsov izjavil, da njegov konj ne more več, je

čauš — narednik —, njihov poveljnik, kratkomalo zapovedal »Stoj!« in odredil daljši počitek. Nobena prošnja in nobena obljuba ni pomagala in ker se Jakûb ni hotel ločiti od kawwâsov, ki da je za nje odgovoren, mi pa nismo hoteli Jakûba samega pustiti, ni druga kazalo, vdati smo se morali in razjahali smo.

Pa posrečilo se mi je, da sem po kratkem odmoru čauša spet spravil na noge. Seveda je največ pomagal izdaten bagšiš.

Potovali smo do večera in prišli v prijazno, slikovito vas na pobočju, kjer smo sklenili prenočiti. Ljudje so pravili, da so videli nekega Angleža v sivi obleki, ki da se je prepiral s svojim dragomanom.

Po vasi je sem od Baalbeka prijezdil neki človek. Koj sem ga nagovoril.

Bil je vodnik, ki ga je Lindsay najel v Šijitu. Pravil je, da se vrača domov, da vobče ni potoval do Baalbeka, ampak da ga je Anglež v zadnji vasi pred Baalbekom odslovil in plačal. Pravil je tudi, da sta se Anglež in dragoman sprla, zakaj, tega ni mogel zvedeti, ker ni razumel njihovega angleškega pogovora. Anglež da je zelo previden človek, neprestano da ima roko za pasom ob pištolah, ki imajo sicer samo eno cev, ki pa se da z njimi neprestano streljati, ne da bi jih bilo treba nabijati.

Prav zares me je zaskrbelo za mojega dobrega master Lindsaya. Ibrahim mamûr je bil vsega zmožen in če mu je Anglež postajal nadležen, — prav lahko se je zgodila nesreča. Najrajši bi bil pohitel v Baalbek, v nekaj urah bi bil na svojem vrancu tam. Pa kaj ko nisem mogel.

Tudi po noči mi skrb za Lindsaya ni dala miru. Strahotne slike so me plašile in na misel so mi prihajale vse mogoče nevarnosti, ki obdajajo mojega prijatelja. In komaj da je zasijala zora za vrhovi Libanona, že sem bil na nogah. Zbudil sem Jakûba in kawwâse in silil k odhodu. Pa spet je moral pomagati bagšiš, da so se gospodje kawwâsi zganili. Vob-

če sem opazil, da so ti ljudje odmerjali Jakúbu svojo pomoč le po višini in številu bagšiša. Opozoril sem Jakúba na to in ga prosil, naj jim pokaže, da mu morajo pomagati pri zasledovanju tatu, ne pa pri praznitvi njegove blagajne.

Potovali smo še skozi nekatere vasi, pot je peljala navzdol, predgorja Libanona so se umaknila in končno smo bili na ravnini Baalbeka.

Razvaline Baalbeka so silno razsežne in tako mogočne, da jim ni kmalu najti primere na svetu. Silni vtis še povečajo naravnost ogromne mere stavbnega gradiva, klesancev in stebričja. Južno od razvalin, kakih deset minut oddaljen, je nekdanji kamnolom in v njem leži klesanec, ki ga niso dogotovili, drži se še žive skale. Ta klesanec je 21 m dolg, $4\frac{1}{2}$ m visok in 4 m debel, vsebuje torej 370 kubičnih metrov in je gotovo 20.000 stotov težek. Zakaj da ga niso dogotovili, tega ne vemo. Mislili so ga pa vsekakor uporabiti pri stavbi podzidkov. Nerazumljivo nam je, kako so mogli s tedanjimi slabimi tehničnimi sredstvi prepeljati ali zavleči tako ogromno težo do templja in tak klesanec pravilno namestiti.

Ogromne mere kažejo tudi stebri. Med razvalinami ležijo raztreseni takozvani »bobni«, deli, iz katerih so bili stebri sestavljeni. Ti bobni merijo v premeru dobra dva metra in so blizu tri metre visoki. S kakimi tehničnimi pripravami so dvigali take ogromne teže v višino stebrov, ki meri 20—25 m?

Začetek Baalbeka je zavit v temno preteklost. V asirskih in egiptovskih napisih se Baalbek že imenuje. Iz njih vemo, da je bil glavni tempelj posvečen bogu Baalu. Ko so po Aleksandru Velikem Grki prišli v deželo, so mesto prekrstili v Heliopolis in so v templju častili solnčnega boga Heliosa. Za njimi so prišli Rimljani in posvetili tempelj svojemu bogu Jupitru. Rimski cesar Antonin Pij je pozidal na ostankih nekdanjega templja velikansko svetišče, ki

so ga imenovali čudo sveta. Tudi Venera in Bahus sta dobila vsak svoj tempelj. Bizantinski cesar Teodozij je poganski tempelj razdjal in pozidal sredi njega krščansko baziliko. Arabci so svetišče spremenili v trdnjavo, Mongoli so razdjali, kar je še ostalo.

Sledovi te burne zgodovine se jasno vidijo na razvalinah. Od nekdanjega rimskega templja Antoninovega so ostali le ogromni podzidki, pet metrov visoki, ki na njih stoji vsa tempeljska stavba, in šest mogočnih stebrov, ki samevajo sredi razvalin, simbol Baalbeka. Dobro ohranjena sta še templja Venere in Baha.

Omeniti je še treba, da so podzidki obokani. Temni hodniki vodijo pod razvalinami na vse strani, tu pa tam vidiš v obzidju vhode.

V neposredni bližini razvalin leži vas Baalbek. Fanatični, tatinski Arabci rodu Mutawile so njeni prebivalci. Tudi posadko ima Baalbek, pa njeni vojaki imajo kvečjemu le to zaslugo, da je radi njih ves okraj še manj varen za tujca.*

Obstali smo ob razvalinah, vzela sem daljnogled in pregledal razsežne ruševine. Pa nikogar ni bilo videti, ne domačinov, ne tujcev. Pozneje sem čul, da so šli vojaki baalbeške posadke za nedoločen čas na dopust, ki so si ga sami »vzeli«. Zato nas tudi ni nihče slovesno sprejel, ko smo se pojavili na vasi.

Skorajda prepričan pa sem bil, da tiči Anglež kje med razvalinami in išče za starinami. Le kako ga najti? Posameznik izgine med ogromnimi, razsežnimi zidinami.

* Po razdjanju Mongolov so v srednjem veku na Baalbek čisto pozabili. Šele v šestnajstem stoletju so ga Evropejci nanovo »razkrili«. V novejšem času so na razvalinah kopale različne znanstvene družbe. Njim gre zahvala, da so razvaline dandanes vobče dostopne. Tujski promet v Baalbeku se je v zadnjih desetletjih silno dvignil, nekdanja umazana arabska vas ob razvalinah je izginila, snažne hiše in prijazni hoteli so nastali. Baalbek je radi svoje zdrave, visoke lege tudi priljubljeno letovišče za bogate orientálce. — Op. prev.

Prosil sem čauša, naj obkoli v vas in razvaline s svojimi ljudmi in naj jih preišče. Ni hotel. Izgovarjal se je, da so ljudje in konji preveč utrujeni in da morajo predvsem počivati.

Vdal sem se, šli smo v vas, zasedli arabski han, poskrbeli za konje in za ljudi in izdatno počivali. Spet sem prosil čauša in spet se je izgovarjal, da si njegovi ljudje še niso dovolj počili. Vedel sem, kaj pomeni njegov izgovor. Prosil sem in se kregal, tudi Jakûb je prosil in se kregal, pa nič ni pomagalo. Končno je izjavil čauš čisto jasno in nedvoumno, da bo svoje ljudi le tedaj poslal na poizvedovanje, če dobi izdaten bagšiš.

Že je hotel Jakûb seči v žep, pa ustavil sem ga.

»Kajne,« sem rekel, »dobil si te kawwâse, da ti pomagajo najti tatu?«

»Da.«

»In kaj jim moraš za to plačati?«

»Hrano in prenočišče in vsakemu tri piastre, čaušu pa pet piastrov dnevno.«

»Dobro! To bodo dobili, ako bodo storili, kar jim naročiš. Če pa ne bodo, ne dobijo nič. Tako bo, pa je. Če pa nisi voljen odločno nastopiti proti tem ljudem, te pustim in pojdem svojo pot. In ko se vrneš v Damask, lahko pripoveduješ paši, kake lenuhe ti je dal na pot.«

»Kaj pa tebe vsa stvar briga?« se je zadrhl čauš nad menoj.

»Govori vljudneje z menoj, čauš! Nisem nikak prostak in tudi ne kawwâs, da bi mi ti poveljeval! Ali boš ubogal ali ne? Odpravite se in obkolite razvaline! Na zapadni strani ob velikem zidu se najdemo!«

Godrnjaje je zlezl na konja in njegovi ljudje tudi. Polglasno jim je dal neka povelja in razkropili so se.

Pa tudi sam sem šel iskat. Domenili smo se, da se bomo s streli klicali, če bo treba, pustil sem Ha-

lefa pri Jakûbu, vzel oba Irca s seboj in odjezdili smo med razvaline.

Pa kako najti Angleža v razsežnih grobljah?

Potočič se je zvijal ob vzhodni strani zidu. Dejal sem si, da se bo tujec, ki je prišel s konji, držal vode, že radi konj samih. Jezdil sem torej ob potoku navzgor. In srečo sem imel.

Ob polomljenem stebru je bila v zidu široka luknja in pred njo je ležal človek s puško v roki. Kakih pet sto metrov višje gori pa sem opazil siv cilinder, ki se je enakomerno dvigal in pripogibal nad svežo izkopano jamo.

Brž sem se skrila za steber, razjahal, izročil Irce-ma konja in jima naročil, naj se skrivata in da ju bom poklical. Sam pa sem spet stopil izza stebra in šel proti možu, ki je stražil pred luknjo.

Ležal je tako, da me ni videl. Ko je čul korake, je planil na noge in pomeril:

»Stop! Tođ ne sme nihče!«

Govoril je angleški, pa je bil po turško oblečen in tarbûš je imel na glavi.

»Zakaj?« sem ga vprašal po angleško.

Začudil se je in povetil puško.

»Ah —! Angleški govorite —? Ste tolmač?«

»Ne. Pa denite puško v stran! Vaš prijatelj sem. Ali je mož, ki tamle gori koplje, sir David Lindsay?«

»Yes.«

»In vi ste njegov služabnik?«

»Yes.«

»Dobro! Prijatelj sem Lindsayev, pa bi ga rad iznenadil.«

»Kaka sreča! Pojdite k njemu! Sicer sem na straži in bi mu moral najaviti vsakega človeka, ki bi se nam bližal, pa vi ste njegov prijatelj. Nočem vam pokvariti veselja, če ga hočete res iznenaditi. Upam, da resnico govorite.«

Šel sem. Čimbolj sem se bližal sivemu cilindru, tem previdneje sem stopal. Prišel sem na rob jame,

ni me slišal. In ko se je Anglež spet zravnal, sem mu segel po cilindru in mu ga snel z glave.

»'sdeath! Kdo je —?«

Šinil je okoli, me zagledal, pa obstal s široko odprtimi usti. Nobene besede, niti najmanjšega glasu ni spravil več iz sebe.

Da, bil je Lindsay s svojim orjaškim, dobrim, starim nosom in na njem je kraljeval rdeči tvor in je imel v trenutku važen posel, da je zadrževal temna očala, ki bi bila sicer od čudenja zdrknila na tla.

»No, sir,« sem ga vprašal, »zakaj pa me tisti-krat niste počakali ob kanalu Anana?«

»Vsi dobri duhovi —!« se mu je končno le izvilo iz iznenadenih ust. »Kdo pa je to —? Saj ste vendar mrtvi —?!«

»Da! In prikazal sem se vam kot duh iz onega sveta. Ali vas je morebiti strah pred duhom vašega dobrega, starega prijatelja?«

»Ne, ne!«

Skočil je iz jame, planil na mene in me objel z obema rokama.

»Živi ste, master —? Živi —? In Halef?«

»Je tudi živ. Tamle čaka. In še dva druga znanca sta tu.«

»Kdo?«

»Bill in Freed, ki ste ju pri Haddedinih pustili.«

»Ni mogoče —! Kje pa ste ju našli?«

»Pri Haddedinih seve.«

»Ste bili pri Haddedinih —?«

»Skoraj četrt leta.«

»In jaz —, well, jaz Haddedinov nisem našel.«

»Torej ste jih iskali?«

»Da. Vam bom pripovedoval.«

»Seveda! Pa povejte, kdo je tisti človek tamle ob zidu?«

»Moj sluga. Sem ga v Damasku najel. Pa pojdite, pripovedovati si morava!«

Šla sva k votlini v zidu, izginil je v njej in prišel nazaj z buteljko in kozarci. Bil je sherry, — špansko vino —, dobri, pristni sherry.

»Počakajte, tudi Irca morata piti!«

Poklical sem Irca in nato se je ob starih zidinah Baalbeka odigraval prizor, ki ga ne morem popisati. Irca sta jokala od veselja, Lindsay pa je kremžil obraz na vse mogoče načine, da bi skrnil svoje ginjenje.

»Kje pa je vaš tomač« sem ga vprašal.

»Tolmač? Ah, torej veste, da sem si najel tudi tolmača?«

»Da. Našel vas je na ljudski veselici v šotoru, kjer je pela neka nemška družba.«

»Čudno! Neverjetno! Vse veste! Ali ste vsevedni?

Pa povejte mi, kako da ste prišli za menoj? Kako ste nas našli? Slučajno? Ste me morebiti iskali?«

»Iskal sem vas. Že od Damaska sem smo vam neprestano za petami. Torej kje je vaš tolmač?«

»Ni ga več.«

»Kako —?«

»Odšel je.«

»O jej! In svojo prtljago je vzela s seboj?«

»Ne. Prtljaga je tu.«

Pokazal je v jamo.

»Res? Krasno! Izvrstno! Pripovedujte!«

»Kaj? O čem? Vse?«

»O vašem tolmaču zaenkrat samo. Drugo lahko pozneje pripovedujete.«

»Vas tako zelo zanima, tisti moj tolmač?«

»Seveda!«

»Kako to?«

»Zasledujemo ga.«

»Zasledujete? Ah! Zakaj?«

»Tat je in star grešnik. Že iz Egipta ga poznam.«

»Tat? Je morebiti dragulje kradel?«

»Seveda! Ste jih videli pri njem?«

»Yes! Poslušajte, kako je bilo.

V Damasku sem se dolgočasil. Zvedel sem, da je veselica zunaj v vrtovih in sem šel tja. Pa je prišel tisti lopov, opazil je, da sem Anglež, pa me je angleški nagovoril. Prišel je v Damask olive kupovat in je bil namenjen v Beirût. Jaz bi bil rad Jeruzalem obiskal, vprašal sem ga, če bi mi hotel biti za dragomana. In pogodila sva se. Obljubil mi je, da pojde z menoj v Jeruzalem in da se bo v Haifi vkrcal za v Beirût. Tudi vodnika je obljubil, da bo poskrbel. Pripravil sem se in čakal. Prišel je k meni, odpotovala sva. V Sâlihiji je najel vodnika.«

»Vem. Govoril sem z njim.«

»Well! Srečali ste ga. Torej jezdili smo na Libanon. Ze zvečer se mi je zdela smer sumljiva in drugo jutro sem opazil, da nismo na poti v Jeruzalem.

Prijel sem ga, skregala sva se. Izprva ni hotel priznati, pa je nazadnje le priznal, da hoče v Baalbek, kjer da mi bo pokazal krilate bike. Od tam pa da pojdeva v Jeruzalem. Bil sem zadovoljen, pa zapal mu nisem več. Strašno se mu je mudilo iz Damaska in tako naglo je potoval, kot bi ga kdo zasedoval.

Razvaline dobro pozna. Peljal me je naravnost sem k tej jami in dejal, da se da v njej izvrstno prenočiti. Legli smo spat, konji so stali zunaj. V spanju se mi je zdelo, da slišim hrzkanje in nekdo mi je segel v prsni žep. Zbudil sem se, jutro se je delalo in moje denarnice ni bilo več.

Skočil sem na noge in zagrabil za puško. Zunaj je bežal tolmač na svojem konju. Ustrelil sem, konj je padel in lopov je hotel vzeti s sedla zavoj, pa je bil preveč pritrien. Mučil se je, prišel sem bliže, zbežal je peš. Vzel sem zavoj in ko sem ga odprl, sem našel v njem zlat nakit in dragulje.«

»In vašo denarnico pravite, da vam je odnesel?«

»Da. Hm —!«

»Kaj je bilo v njej?«

»Ah —! Oh —! Same dragocenosti! Lepilo, sukanec, igle. In slično. Svoj denar imam shranjen drugje. Well!«

»Čujte, sir, naključje nam je res izredno milo in naklonjeno! Mož, ki mu je vaš dragoman dragulje ukradel, je prišel z menoj.«

»Res? Kje je?«

»Zunaj na vasi čaka.«

»Pokličite ga! Bo vse dobil nazaj.«

»Kje jih imate?«

»Tule.«

Šel je v jamo in se vrnil z zavojem. Odprl ga je. Srajca je bila v njem, šâš in škatle razne velikosti.

Zakril sem škatle in dvakrat ustrelil. Koj nato je v bližini odgovoril strel. Porinil sem Lindsaya, Irca in služabnika v jamo, da bi mi ne pokvarili iznenadenja.

Halef in Jakûb Afarâ sta prišla. Začudena sta gledala, ko sta našla le mene samega in zavoj na tleh.

»Si ti streljaj, gospod?« je vprašal Halef.

»Da.«

»Si kaj našel?«

»Seveda! In še mnogo. Jakûb Afarâ, dvigni šâš tamle od tistega zavoja!«

Odgrnil je šâš, kriknil od iznenadenja in šinil pokonci.

»Allâh jâ 'llâh —! Moji dragulji —!«

»Da. Preglej jih, ali so vsi!«

Sklonil se je, odpiral škatle in škatlice, pregledoval in dejal:

»Vse je. Ampak, gospod —,« je lovil sapo od razburjenja, »kje si jih našel? Kako?«

»Ne gre meni hvala, ampak možu, ki tiči tule v jami.«

»V jami —?« je neverno gledal.

»Da. Koj ga boš videl. Halef, stopi ponj!«

Mali hadži je stopil v jamo — krik veselega iznenadenja je zadonel iz nje.

»Allâh akbar —! Inglis!«

In potem smo si pripovedovali, Anglež po angleško, Jakûb in Halef pa po arabsko in turško. Jakûb Afarâ, trgovec, je z zanimanjem gledal suhega Angleža, ki mu je bilo vkljub njegovemu ogromnemu nosu na vsem ponositem, samozavestnem obnašanju videti, da je angleški lord. Zahvaljeval se mu je v svoji polomljeni angleščini, pa Anglež je zamahnil z roko in dejal:

»Ni nikaka zasluga! Mu nisem radi tehle škatlic ustrelil konja, ampak ker me je jezilo, da me je hotel okrasti. Well!«

Šli smo v jamo, da si ogledamo Lindsayevo »stanovanje«.

Jama je bila pravzaprav obokan hodnik, ki pa ga je potres ali pa sovražnik, kakor se je zdelo, zasul, tako da je ostal le kakih deset korakov dolg, obokan, sobi podoben prostor. Tudi stene so bile že porušene, pa odstranili so ruševine in »soba« je bila čisto porabna za prenočišče. Lindsayevi konji so stali v njej in po tleh je ležala njegova prtljaga. Ibrahimovega konja, ki ga je Lindsay ustrelil, je njegov sluga zasul s kamenjem, da bi truplo ne privabilo šakalov in mrharjev. Zato ga tudi nisem opazil.

Jakûb je bil sicer ves srečen, da je dobil dragulje nazaj, pa zelo ga je jezilo, da mu je tat ušel.

»Ne vem, kaj bi dal, da bi ga dobil v pest! Ali misliš, gospod, da bi ga bilo mogoče prijeti?«

»Bodi zadovoljen in vesel, da si dobil dragulje tako poceni nazaj, pa pusti tatu, ki je nevaren človek!«

»Pa še bolj vesel in zadovoljen bi bil, če bi tudi tatu imel. In prav zato, ker je nevaren človek.«

»Hm —! Morebiti pa se bo dalo narediti, da ga dobimo v pest —. Morebiti že nocoj.«

»Kako?«

»Ali misliš, da bo ta predrzen človek pustil tak dragocen plen, ne da bi ga vsaj poskusil nazaj dobiti?«

»Torej misliš, da se bo vrnil?«

»Skoraj gotovo, kolikor ga poznam.«

»Ne bo si upal.«

»Saj ne ve, da smo medtem mi prispeli v Baalbek. Davi na vse zгодaj je zbežal, mi pa smo šele pravkar prišli. Črez dan si ne bo upal blizu, prišel bo zvečer ali ponoči, če vobče pride, in se bo skušal priplaziti do Angleža. Prepričan je, da bo z njim in z njegovim služabnikom izlahka opravil, če ju po noči iznenadi. Mi se skrijemo, mu nastavimo past in ga primemo iz zasede.«

»Izvrstno! Storili bomo tako! In potem ga izročimo oblastem. Bo vsaj enega zločinca manj. Ne grem prej od tod, da ga dobim.«

»Ne sme nas videti in tudi naših konj ne. Tudi kawwâsi morajo izginiti. Najbolje bo, če odidejo v vas in se nastavijo v vojašnici. Zadovoljni bodo, da bodo smeli lenariti. Tudi naše konje bomo spravili v vas in eden izmed nas pojde z njimi, da jih bo stražil.«

»Vse to bom poskrbel jaz. Koj pojdem k občinskemu predstojniku ali pravzaprav h kodža paši. Kajti Baalbek ni vas, mesto je in predstojnik ni navaden kjaja, ampak kodža paša.«

Odjezdil je v mesto, ki je po naših pojmih umažana podeželska vas. Najrajši bi bil sam vse oskrbel, pa saj je tudi Jakûb imel papirje in priporočilna pisma, ki so mu zagotovila vso pomoč turških uradnikov.

Toda vsaj kawwâse sem lahko sam zbral in jih poslal v vas. Pa kje so neki tičali?

Šel sem k zidu na zapadni strani razvalin, kamor sem naročil čâuša in njegove ljudi. Pa o kawwâsih ni bilo niti gumba videti.

Koj sem jih razumel. Vobče niso izvršili mojega naročila, potuhnili so se, krenili krog razvalin v mesto, se najbrž udobno naselili v kaki kavarni ter se bahali, da so prišli v Baalbek iskat velikega lopova.

Zvedel sem kmalu, da je res tako bilo. Sicer pa sem bil zadovoljen. Nam vsaj niso mogli nič pokvariti.

Vrnil sem se k Lindsayu. Sedla sva pri vhodu v njegovo »stanovanje«, si postavila steklenico sher-ryja pred noge in si začela pripovedovati.

Prvi sem bil seveda jaz na vrsti. Na kratko sem povedal svoje dogodivščine, od trenutka, ko smo se ločili pri »babilonskem stolpu« in ko je Lindsay odšel na izkopavanje, jaz pa iskat Hasan Ardšir mirzo, pa do trenutka, ko sem ga spet našel pri izkopavanju v baalbeških razvalinah. Večkrat me je ustavil in spoznal sem, da sva pravzaprav hodila drug za drugim, pa se vendar nisva našla.

»Mislil sem, da ste mrtvil« je pravil, ko sem skončal.

»Zakaj?«

»Tako so mi povedali lopovi, ki so me ujeli.«

»Ujeli —? Torej ste bili v ujetništvu, sir?«

»Da! Zelo v ujetništvu! Čisto v ujetništvu! Well!«

»Torej ste vendar tudi sami doživeli marsikaj zanimivega! Kdo pa vas je ujel?«

»Ah! Odšel sem tistikrat s svojimi ljudmi, da bi kopal in našel krilate bike. Eden izmed njih je znal tudi nekaj malega arabski. Vzel sem ga s seboj, da bi mi bil za tolmača, če bi bilo treba. Saj veste, z vami ni bilo nič, tistikrat —!«

»Bolan sem bil.«

»Well! In sitni tudi! Niste me hoteli vzeti s seboj v Kerbelo! Oduren prijatelj! Well!

Torej kopali smo. Izkopal nisem nič in vrnili smo se. Našel sem vaš listič, ki ste mi na njem napisali, naj gremo h kanalu Anana in tam počakamo. Ubo-

gal sem in šli smo h kanalu Anana. Pa je bilo neumno, zelo neumno, da smo šli —!»

»Zakaj?«

»Ker so nas tam napadli in ujeli.«

»Tega vendar jaz nisem kriv!«

»Yes! Vi! Dolgočasili smo se, ležali smo in lenarili, zaspali —.«

»Hm —! Torej je bila že noč —?«

»Ne. Po dnevi je bilo, sicer bi bili postavili stražo, pa bi se nam ne bilo nič hudega zgodilo.«

»Torej ste vendarle sami krivi —!«

»Well! Lenarili smo torej in spali. Pa so prišli nad nas, da nismo vedeli, ne odkod ne kako. Yes! In preden smo se zavedli, še za puške nismo prijeli, pa so nas že zvezali in nam izpraznili žepe.«

»Ste imeli mnogo denarja pri sebi?«

»Ne preveč. Saj veste, da sem se mislil v Bagdâd vrniti.«

»Kdo so bili tisti, ki so vas napadli?«

»Arabci.«

»Vem. Pa iz katerega rodu?«

»Dejali so, da so iz rodu Šatt.«

»Torej so bili najbrž tisti, ki so napadli tudi naju s Halefom, pa naju pustili, ker so se kuge zbali.«

»Bo že tako. Torej bili smo ujetniki. Skrili so nas v razvalinah, tam smo nekaj dni gladovali, potem pa so nas vlekli dalje.«

»Kam?«

»Ne vem. Po samem močvirju in trstičju. Nič hudega niso nameravali z nami, le denar so hoteli imeti, pa bi nas koj izpustili. Pismo bi naj pisal, nesli bi ga v Bagdâd in dobili denar, dvajset tisoč piastrov. Pisal sem Johnu Logman, pa tako, da niso nič dobili. Rekel jim je, naj v treh tednih spet pridejo, trenutno da nima toliko denarja.«

»Pa to je bilo vendar nevarno za vas!«

»Ne, dobro je bilo. Medtem smo jim namreč ušli. Spravili so nas bliže k Bagdâdu in trčili med potom

na sovražen rod. Spopadli so se, naši so sicer zmagali, mislim, ker so bili v premoči, pa med bitko so premalo pazili na nas, posrečilo se nam je, da smo se jim izmuznili. Šli smo v Bagdâd.

Vam bom o tem svojem zanimivem begu o priliki kaj več pripovedoval, če hočete in če bo čas.«

»In v Bagdâdu ste šli koj na naše stanovanje?«

»Yes! Zvedel sem, da ste bili tudi vi tam, pa da ste odšli k Haddedinom. Sitna reč! Zakaj niste počakali? Kaj bi naj bil storil? Moral sem za vami. in svoja Irca sem moral poiskati. Parnika nisem več potreboval, prodal sem ladjo, ki je že toliko časa brez dela slonela v bagdâdski luki. Vodnika v Hadramaut tudi nisem potreboval, sicer pa ste ga že vi plačali.

Vzel sem si človeka, ki je znal angleški, se pridružil neki karavani in odpotoval. Iskal sem Haddedine, pa jih ni bilo najti. Poiskali so si druge pašnike. In vi ste umrli —.«

»Kdo vam je to povedal?«

»Beduini so nam pripovedovali, da so Abu Salmani napadli neke francoske popotnike, jih izropali in umorili. Vse se je ujemalo, kraj, čas in osebe.

Bili ste torej mrtvi. Ni se mi ljubilo, da bi tudi mene ubili, pa sem šel v Damask. Poslal sem tolmača nazaj in ostal v Damasku cele tri tedne. Da ste stanovali v krščanski četrti pri Evropejcih, bi se bila gotovo kje srečala.

In kaj se je potem zgodilo, to že sami veste. Ali vam naj podrobneje pripovedujem, master?«

»Hvala! Zadostuje! Pa drzni ste bili, da ste si upali črez puščavo v Damask!«

»Pshaw —! Si vi niste upali?«

»Seveda! Ampak —!«

V tistem hipu sem zagledal zunaj za vasjo četo oboroženih jezdecev. Jezdili so proti jugu v libanonsko predgorje. In ko sem natančno pogledal, — sem spoznal naše kawwâse.

Kam so jezdili? Kaj so nameravali? Zakaj niso prišli k zapadnemu zidu, kakor sem jim naročil?

Na to vprašanje sem koj dobil odgovor.

Od mesta sem sta se bližala razvalinam dva človeka. Jakûb je bil in še nekdo, mož častitljive, dostojanstvene zunanosti.

»Selâm!« je pozdravil neznani spremljevalec Jakûbov, ko sta vstopila.

»Alêk!« sem odgovoril.

»Jaz sem kodža paša baalbeški, pa sem prišel, da vas vidim in da pokadim z vami pipo tobaka.«

Segel je za kuftân in izvlekel čibûk. Koj mu je porinil Lindsay tobaka in mu tudi prižgal.

»Dobrodošel si, effendi!« sem dejal. »Ali dovoliš, da se za nekaj časa pomudimo na ozemlju, ki ga ti vladaš?«

»Ostanite, dokler se vam zljubi, pa dovolite, da prisedem! Čul sem, da ste Franki, bral sem tudi pismo svojega predstojnika. Zato prihajam k vam. Storil bom vse, kar zahtevate. Ali vam je prav, da sem kawwâse nagnal nazaj v Damask?«

»Torej si jih ti poslal nazaj?«

»Da. Čul sem, da posedajo po kavarni in govorijo o vaši zadevi. Ali morete ujeti tatu, ako se razzve, da ste ga prišli lovit? In tale Jakûb Afarâ mi je tožil, da so vam bili nepokorni in da so zahtevali bagšiš za vsak korak, ki so ga za vas storili. Zato sem jih spodil in dal čâušu pismo na kaimakâma, da jih bo kaznoval. Padišah, ki ga naj Allâh blagoslovi, hoče imeti red v državi in tudi mi moramo skrbeti, da bo red.«

Mož je bil res pošten uradnik, prava redkost v deželah padišaha. Le škoda, da nismo mogli njegove poštenosti tudi pošteno izkoristiti. Prosili smo ga le, naj molči o nas in o naših namenih, sicer pa da naj zadevo prepusti nam.

»Bodite zadovoljni, da niste prišli kakemu drugemu kodža paši v pest!« je pravil. »Ali veste, kaj bi storil?«

»Kaj misliš, da bi storil?«

»Odvzel bi vam zlato in dragulje. Predvsem, da odloči, čigavi so. Treba je vendar dokazati, da se je res zgodila tatvina, da so te dragocenosti res ukradene, kdo da je tat itd. Medtem bi minilo mnogo dni in v mnogih dneh se spremeni tudi zlato in drago kamenje, kakor sami veste.«

In prav je povedal. Take so bile pravne razmere v Turčiji. Jakûb si je lahko čestital, da je naletel na poštenega uradnika.

Kodža paša nas je prosil, naj mu zaupamo konje, pa da naj jih posamič pripeljemo v mesto in neopazeno. Posvaril nas je še, naj ne hodimo v podzemeljske rove razvalin, ker bi se v njih lahko zgrešili in se ponesrečili.

Da so pod razvalinami templja rovi in hodniki, to sem že sam opazil. Čemu so služili, se ne ve. Morebiti za shrambe, morebiti tudi za zavetišče ob času sovražnega napada. Da so iskali v teh rovih pribežališče tudi ljudje, ki se niso smeli pokazati na solncu, je bilo verjetno.

Jakûb je že pustil svojega konja pri kodža paši. Tudi mi smo naše osedlali in jih drugega za drugim spravili v »mesto«. Zanemarjeno je in neznatno, kar se tembolj vidi, ker so razvaline tako silne in močocene. Prebivalci se bavijo s svilorejò, baalbeški konji so plemenite, lepe pasme, tudi baalbeške mule zelo cenijo.

Županova hiša je bila še najlepša v vsem mestu in njegovi hlevi so nas popolnoma zadovoljili.

Posedeli smo nekoliko pri kodža paši in popili kavo, nato sem odšel, da si ogledam razvaline, pa tudi, da vidim, ali se je morebiti Ibrahim mamûr že vrnil. Domenili smo se, da bodo tovariši prišli za menoj in me počakali pri Lindsayevem »stanovanju«.

Bližal sem se razvalinam od severne strani, kjer je bil svojčas glavni vhod, propileje. Stopil sem skozi šesterokotni preddvor in počasi korakal med razvalinami, postajal tu in tam, ogledoval to in ono in se nemoten vdajal silnemu vtisu. Kolika razlika med rodovi, ki so si postavljali take orjaške spomenike, pa med slabotnimi reveži, ki so stanovali tam onstran razvalin v zanemarjenih kočah »mesta« Baalbek!

Tiho je bilo med zidovjem. Včasih je zašuštelo, kača je bežala mimo, radovedno me je gledal kameleon iz špranje. Visoko gori v zraku je krožil sokol in se v kolobarjih spuščal na samotni steber. Gnezdil je na njem. Žive duše ni bilo videti.

Ali se je Ibrahim mamûr že vrnil? Nisem verjel. Dan je še bil. In če je že tudi bil med razvalinami, se mi ni bilo treba bati, da bi me opazil. Posameznik je izginil med mogočnimi zidini in stebri. Sicer pa — saj niti slutiti ni, da smo že v Baalbeku.

Pa glej, ali ni tamle smuknila temna senca za steber —? Naglo in gibčno kakor roparica?

Obstal sem in napeto poslušal.

Nič ni bilo slišati, nič se ni genilo. Najbrž sem se zmotil.

Pa vendar sem počasi stopal proti kraju, kamor je senca izginila.

V podzidku ob dveh stebrih je zijal temen rov. Radoveden sem šel bliže. Kaj bi bilo nevarnega na tem, če sem nekoliko pogledal v mračni hodnik? Kjer so v davnih dobah zdihovali žrtve Baala in Moloka, kjer so se skrivali begunci pred napadi Asircev, Grkov, Rimljanov, Arabcev, Mongolov —. Saj mi ni bilo treba iti predaleč —. Le do kamor je segala dnevna luč. Kodža paša nas je sicer svaril, — pa če sem bil previden, se mi ni moglo nič zgoditi.

Stopil sem nekaj korakov v rov.

Širok je bil, da bi lahko štirje vštric korakali. In obokan je bil. Suh, čist, miren zrak me je obdajal in neprodorna tema je strmela v mene iz globine.

Obstal sem in poslušal v temo. Ničesar ni bilo slišati in ne videti, pa domišljija mi je slikala belo-oblečene Baalove duhovne, plamenice so žarele, po rovu so prihajali, da me primejo in zvežejo, žrtev solnčnega boga.

Naglo sem se obrnil in stopil nazaj proti vhodu. Svetla, topla dnevna luč je sijala v rov. Kako čisto drugače je bilo zunaj v lesku solnčnih žarkov, ki —

Stoj, ali ni za menoj zaškrtal pesek —?

Pogledati sem hotel. Pa v tistem hipu sem dobil strašen udarec po glavi. Le to še vem, da sem omahnil in stegnil roke v smer, odkoder je udarec prišel, nato pa mi je tema zažrnila oči in zavest.

Ne vem, koliko časa sem bil nezavesten. Počasi in stopnjema se mi je zavest vračala in dolgo je trajalo, da sem se spomnil, kje da sem in kaj se je zgodilo.

Ležal sem na zemlji, roke in noge so mi bile zvezane? Kje sem bil —?

Črna tema in gluha tihota je vladala krog mene. Pa glej, tamle pred menoj sta se bleščali dve majhni, okrogli ploščici v posebnem, čudnem, rahlem sijaju, ki je od časa do časa izginil, pa se spet pokazal.

Poznal sem ta sijaj. Kolikokrat mi je že izdal bližino živega bitja! Tisti sijaj je prihajal iz oči, ki so se odpirale in zapirale. In tiste oči, to sem vedel, niso bile živalske, človeške oči so bile.

Kdo je bil tisti človek tam pred menoj v temi —? Gotovo tisti, ki me je po glavi udaril. Pa zakaj me je udaril —?

Pravkar sem zbiral svoje omamljene misli, da bi to vprašanje rešil, ko se je oglasil človek, ki sem o njem videl le dvoje bleščečih se oči, in povedal:

»Ah —! Končno si se predramil! Govoriti moram s teboj!«

Da nimam res močnih živcev, prestrašil bi se bil —.

Glas mi je bil znan. Kdor ga je le samo enkrat čul, ga ni mogel nikdar več pozabiti, tega hladnega, ostrega, bodečega glasu. Človek, ki je tamle pred menoj v temi sedel, ki me je zahrbtno pobil na tla, ni bil nihče drug ko Ibrahîm mamûr, tisti, ki smo ga prišli loviti —.

Pa, bodete vprašali, kako je vedel, da sem se zbudil iz nezavesti? Prav kakor sem jaz videl sijaj njegovih oči v temi, tako je tudi on videl moje oči, ki so se zasvetile, ko sem jih odprl. Bil je pač v takih rečeh prav tako dobro šolan kakor jaz.

Ni bilo časa razmišljati, kako je prišel v rov in kako me je našel. Položaj je bil nevaren, zelo nevaren. Misliti sem moral na drugo.

Ali mu naj odgovorim? Zakaj ne? V temi mojega obraza ni videl, zato mu tudi nisem mogel pokazati svojega preziranja. Mislil bi si bil, da molčim iz strahu. Strah pa me ni bilo, čeprav sem vedel, da me ne čaka nič dobrega. Da bi ga prosil usmiljenja, to mi niti na misel ni prišlo. Bil sem že v hujših škripcih, pa sem se še vedno izmuznil. Zaupal sem na svojo srečo, da se bom tudi topot. In priliko je bilo treba izrabiti. Lahko sem mu marsikaj izvabil, česar bi mi sicer nikdar ne povedal. Človeku, ki je bil obsojen na smrt, se lahko vse pove —.

Po trenutnem razmišljanju sem torej kratko odgovoril:

»Govori!«

»Me poznaš?« je vprašal strupeno.

»Da.«

»Ne verjamem. Kako bi vedel, kdo da sem?«

»Tvoj glas mi pove, Ibrahîm mamûr!«

»Ah! Res! Poznaš me! Pa še bolj me boš poznal!

Ali misliš na Egipt?«

»Seveda mislim!«

»In na Zenico, ki si mi jo ugrabil?«

»Da.«

prinesi, prosim, še tudi pipe, take navadne, ki jih kupiš za nekaj parâ. Nimamo vsi pip.«

»Dobili bode te tudi pipe. Obljubim vam.«

Odjezdil sem v vas k hiši starega Abu Medžaha. Žena in otroci so bili doma.

Sin mi je pripovedoval, da je Angležev tolmač najel Abu Medžaha za vodnika čez Libanon do mesta Zebedâni in da se bo že drugi dan vrnil.

Koj sem razumel, da je previdni in prekanjeni Ibrahim mamûr nalašč zato najel vodnika le do Zebedâniija, da bi zamotil zasledovalce. Begunec je bil. V Zebedâniiju ni imel nobenih poslov, bilo bi tudi skrajno neprevidno, če bi se bil v Zebedâniiju skrnil. Mudilo se mu je dalje, brez dvoma v Beirût, odkoder je imel odprto morje v svet. Gotovo si je mislil v Zebedâniiju dobiti drugega vodnika.

No, zvedel sem mnogo. Do Zebedâniija sem mu lahko mirno sledil, tam pa, sem zaupal na svojo srečo, bom že spet našel njegovo sled.

Vrnil sem se v Damask, ko je noč legala na mesto.

Jakûb me je že čakal. Ves nepotrpežljiv je bil. Sam ni ničesar zvedel, pa poročilo, ki sem mu ga po Halefu poslal, mu je dalo upanje, da bom vsaj jaz srečnejši. Potni list je že imel in tudi priporočilno pismo na vse policijske oblasti Sirije ter deset dobro oboroženih kawwâsov na konjih, ki so že čakali na njegovo povelje.

Poročal sem mu, kaj sem zvedel pri gobavcih, in nato smo se posvetovali. Ves se je razvnel, kar gorel je. Še tisti dan je hotel za tatom.

Jaz bi bil rajši počakal do drugega jutra. Po noči slediti tatu, ni bilo po mojem okusu. Pa kaj sem hotel! Vsi moji razlogi so bili bob v steno. Na moj ugovor, da ne bomo sami našli po noči v Zebedâni, je koj poslal po vodnika, ki je znal pot tudi po noči. Prav vročinski je bil nemiren in komaj sem našel priliko, da sem mu omenil gobavce pri Allâ-

hovih vratih in svojo obljubo. Malenkost za njega! Nemudoma je poslal slugo v mesto, da nakupi vkljub pozni uri tobaka, pip, kruha, jestvin in drugih potreščin za siromake.

Tako je le minilo nekaj ur, preden smo bili pripravljene za na pot. Jakûb si je najel tri konje, po enega za sebe in za svojega služabnika, enega pa za prtljago. Ker nismo vedeli, kam nas bo pot peljala in koliko časa da bo zasledovanje trajalo, se je oskrbel tudi z živili in večjo vsoto denarja.

Slovo je bilo kratko. Dame so obžalovale, da ne bo več »klavirskih večerov«. Zelo so se veselile na nje, pa kaj, ko je usoda sklenila drugače.

»Ne morem vas obiskati —.«

»Saj ne bodete njega obiskali, ampak mene!«

»Vseeno! Ne bom več prestopil njegovega praga! Pa saj lahko prideva kje drugje skupaj, kajne? Ljubo bi mi namreč bilo, če bi vam mogel s čim ustreči.«

»Prav lahko! In zelo vam bom hvaležen.«

Ta brezposelni brivec in postopač je bil zelo pripraven za moje namene. Poznal je gotovo vse zakonite beznice in pribežališča ljudi tiste vrste, med katerimi je živel Ibrahim mamûr. Ta ga ni poznal, brivec ga je laže iskal in laže poizvedoval za njim ko pa jaz.

Zato sem koj začel:

»Ali se še spominjate tistega Ibrahima mamûrja, ki sem mu odpeljal Zenico?«

»Zelo natančno se ga še spominjam. Ime mu je pravzaprav Dawûd Arafim. Ušel nam je, tistikrat v Egiptu.«

»Da. In sedaj je tu v Carigradu. In jaz ga iščem.«

»Vem, da je tu v Carigradu.«

»Kako veste to?« sem se zavzel.

»Videl sem ga.«

»Ah! Kje?«

»Gori v St. Dimitriju sem naletel nanj. Ni me spoznal.«

St. Dimitri, Tatavola, Jeni mahalle in Feri kjöj so najbolj razkričane četrti Carigrada. Ves izvržek Evrope in Azije se tam shaja. Ali je tam stanoval moj rojak —?

Vprašal sem ga:

»Ali pogosto pridete v St. Dimitri?«

»Zelo pogosto. Stanujem namreč tam.«

Vedel sem dovolj.

Ta izgubljeni človek se je naselil v St. Dimitriju, med grško sodrgo, med najhujšimi propalicami Carigrada —. Tam je doma zločin, po noči tvega življe-

nje, kdor se pokaže na ulici, in še po dnevi hodita tam zločin in greh javno po ulicah —.

»V St. Dimitriju stanujete?« sem se čudil. »Ali niste mogli najti drugega stanovanja?«

»Dovolj bi jih lahko našel. Pa v St. Dimitriju je čisto lepo. Posebno, če ima človek denar, da lahko tiste lepote uživa.«

»Ali ste sledili Ibrahîmu, ko ste ga našli? Zelo važno je, da zvem, kje stanuje.«

»Nisem šel za njim, pustil sem ga pri miru. Saj sem bil vesel, da me ni spoznal. Poznam pa hišo, iz katere je prišel, in bom tam poizvedoval za njim.«

»Ali bi mi pokazali tisto hišo koj sedajle?«

»Rad. Kar pojdiva! Kavo bodete plačali za mene, kajne?«

Plačal sem za oba in šla sva.

V bližini sem najel dva konja in odjezdila sva skozi Pero in Tepe baši gori v St. Dimitri.

Pravijo, da so Kopenhagen, Dresden, Neapel in Carigrad najlepša na svetu. Nimam vzroka, da bi tej trditvi ugovarjal. Pa glede Carigrada bi dejal, da je mesto lepo le, če ga gledaš od zunaj, recimo z Zlatega roga, če pa stopiš po njegovih ulicah, si silno razočaran. Čisto pravilno si je Carigrad ogledal neki angleški lord, ki o njem pravijo, da je obiskal Carigrad izključno le na svoji jahti, ne da bi bil le za korak zapustil njen krov. Peljal se je iz Rodosta na severni obali Marmarskega morja do Carigrada in po Zlatem rogu navzgor do Ejjuba, se vrnil in koj nadaljeval vožnjo po Bosporu do Črnega morja pa spet nazaj. Lahko je rekel, da si prelepega užitka, ki ga nudi Carigrad od zunaj, ni dal pokvariti z nesnažnimi in odurnimi podrobnostmi.

Brž ko stopiš v mesto, prideš v ozke, vijugaste ulice, ki tega imena niti ne zaslužijo. Tlaka navadno ni, hiše so večinoma lesene in na ulice gledajo gole stene brez oken. Na vsak korak srečaš grdega, mršavega, poldivjega psa-brezdomovinca. Ti psi so

mojo kretnjo, položaj je postal zanj skrajno nevaren, s silnim sunkom je planil kvišku in me vrgel s sebe.

»Pes ti! Ne boš mi ušel!« je kriknil in segel po meni.

Pa le konci njegovih prstov so se me dotaknili, umaknil sem se mu. Vedel sem, da bo zagrabil prav za tisto mesto, sklonil sem se, skočil na stran in pohitel za njegovim hrbtom po hodniku.

»Ah —! Pes —! Džaur —! Kje si? Meni ne boš ušel!«

Tako je kriknil in najbrž tudi planil za menoj, pa seveda v nasprotno smer, ker ni vedel, da sem za njegovim hrbtom zbežal po hodniku.

Za trenutek sem obstal. Posrečilo se mi je, globoko sem si oddahnil. Prerezal sem si vezi in jih vtaknil v žep.

Kaj pa sedaj —? Zaenkrat proč od njega in potem bom razmišljal.

Smuknil sem globlje po rovu, pa se naslonil na steno in poslušal.

Vse je bilo tiho. Ali naj grem še globlje? Kodža paša je dejal, da so nevarni, ti rovi. Ali se naj spoprime z njim, ga premagam in prisilim, da mi pokaže pot ven na zemljo? Ne! Imel je moje samokrese, jaz pa le nož. Če sem ga hotel premagati, sem mu moral življenje vzeti — in potem sem bil prav tam ko prej. Mrtvi Dawûd Arafim mi ni mogel pokazati poti nazaj na svetlo.

Bili so prav neprijetni, nevarni trenutki. Še vedno je bilo vse tiho. Kje je moj nasprotnik? Ali stoji na mestu? Ali se mi bliža? Ali je šel od mene proč? Vsak trenutek sva utegnila trčiti skupaj.

Vsekakor je bilo bolje, če sem šel dalje. Saj rovi niso mogli biti brez konca. Kvečjemu če so se raztezali pod podzidki tempeljskih stavb. In te so bile 250 m dolge in pod preddvorom velikega templja nekaj nad sto metrov široke. Prej ali slej sem moral priti do izhoda. Naprej torej!

Držal sem se stene in stopal dalje, počasi in previdno. Korak' za korakom sem pretipal z nogo tla, preden sem stopil.

Naštel sem dve sto drobnih korakov, ko sem začutil, da postaja zrak hladen in vlažen. Ali je bila voda kje blizu? Še pet korakov sem stopil, pa mi je zmanjkalo tal.

Počeni! sem in tipal. In otipal sem rob velike okrogle luknje, segala je od ene stene rova do druge. Kaj je to bilo? Vsekakor vodnjak. Še sedaj je bila voda v njem, kakor je pričal vlažni zrak. Kdo ve, kako globok je —! Vsa sreča, da sem ga še o pravem času otipal! Kdor je padel v ta vodnjak, ni več prišel ven.

Po krožnem izseku, ki sem ga otipal na svoji strani rova, sem zasodil, da ima vodnjak približno poldruhi meter širine. Lahko bi ga preskočil, — toda kaj, če na drugi strani ni več hodnika! Kaj, če je na drugi strani zid —! Skok bi bil lahko zadnji v mojem življenju!

Skočiti torej nisem smel, vrniti sem se moral. Pa kam? V negotovost? Sovražniku v roke —?

Ibrahim je molčal. Niti najmanjšega glasu ni bilo slišati. Kje je bil? Ali je ostal na mestu, kjer sem ga napadel, in je čakal na mene, ker je vedel, da se bom moral vrniti? Ali je še vedno mislil, da sem zbežal v nasprotno smer? Ali pa je morebiti pohitel enostavno k vhodu, ga zasedel in čakal s samokresi v roki, da pomolim glavo iz rova?

Kakorkoli je bilo, pri vodnjaku nisem smel ostati. Nazaj sem moral in ven iz rova.

Vzel sem nož med zobe, počeni! ter drsel na kolenih in dlaneh trdo ob steni. Pred vsakim takim »korakom« sem prej s konci prstov previdno pretipal prostor pred seboj, potem sem se šele porinil za nekaj centimetrov dalje.

Počasi sem napredoval, zelo počasi, pa napredoval sem. Dvestokrat, tako sem naštel, sem že presta-

vil kolena in prišel torej gotovo že mimo mesta, kjer sem ga napadel. Za teh dvesto korakov sem seveda rabil dobro uro. In še pol ure je minilo, — pa mi je stene na levi zmanjkalo. Porinil sem se na desno, tudi tam je ni bilo. Tla pa so se nadaljevala na vse strani.

Kaj je to pomenilo? Na desni in na levi sem otipal ogle, torej je moj dosedanji hodnik pravokotno zadel na drug hodnik. Ali se je na drugi strani nadaljeval?

Ako je bilo na tem mestu križišče dveh hodnikov, ga je Ibrahim gotovo zasedel in čakal na mene. Pa kje je bil? Poslušal sem in napeňjal uho, pa niti najrahljšega glasu nisem slišal. Ako je čakal na križišču, ga vsaj v neposredni bližini ni bilo. Torej naprej!

Porival sem se čez križišče, da se prepričam, ali se moj dosedanji hodnik nadaljuje v isti smeri. Mogoče je bilo, da čaka Ibrahim onstran križišča. Srce mi je bilo mirno, dihal sem rahlo in neslišno.

Prelezel sem križišče in pretipal tla na vse strani. Dosedanji hodnik se je res nadaljeval. Kam sedaj? V isti smeri dalje ali na desno ali na levo? Zrak je bil na vse strani enakomerno nepremičen, enakomerno vlažen in gorek, tema na vse strani enakomerno neprodorna.

Preudarjal sem. Bil sem na razpotju. Ako je bil Ibrahim na križišču, je zasedel gotovo tisti hodnik, ki je peljal na prosto, ako ga ni bilo na križišču, pa je zasedel vhod.

V hodniku, ki je potekal v smeri dosedanjega mojega hodnika, ga ni bilo, razen če se ni skrtil kam globlje. Treba je bilo le še preiskati hodnik, ki je križal moj hodnik. Obrnil sem se na levo. Za centimetre sem se pomikal dalje in čez deset minut sem vedel, da Ibrahima ni. Obrnil sem se torej na desno.

Prilezel sem menda na sredo križišča, ko se mi je zazdelo, da čujem rahel, enakomerno se ponavlja-

joč glas. Porinil sem se še nekaj centimetrov dalje. Res! Tisti rahli glas, tisto je bilo tikanje moje žepne ure, ki mi jo je Ibrahim mamûr odvezel. Tamle je ležal! In v tisti smeri se je prišlo ven na zemljo.

Pa kako naj pridem ven? Kako naj pridem mimo njega?

Najprvo sem moral vedeti, kje se točno nahaja in ali leži ali stoji. Tvegal sem najhujše, vse glasneje je tikala ura, vse bliže sem lezel k njemu. Zgrabiti in napasti ga nisem smel. Vedel sem, da z nožem nič ne opravim, gotovo je držal v vsaki roki samokres.

Počasi in rahlo in neskončno previdno sem tipal s prsti. In sedaj, — da, sedaj sem se nečesa dotaknil. Sukno je bilo. Tule je ležal, neposredno pred menoj, le roko bi iztegnil, pa bi me imel. In spet je minilo deset minut, pa sem vedel, da leži in sicer poprek čez hodnik.

Ali bi stopil čez njega? Ali pa ga rajši z zvijačo zvalil v stran? Vrgel bi na primer kamenček ali pa pest prsti nazaj po hodniku in se stisnil k steni.

Izbral sem prvo. Bilo je sicer nevarnejše, pa zato zanesljivejše.

Še sem ga neskončno previdno otipaval in dočkal, da leži s prekrižanimi nogami. To mi je bilo ljubše, ko pa če bi bil ležal razkoračen. Neskončno počasi sem vstal, stopil trdo k njemu in dvignil nogo. Če bi se sedajle obrnil —! Preživljal sem nevarne, napete trenutke. Pa srečno sem prenesel nogo čez njega in potegnil tudi drugo za seboj.

Hvala Bogu, najhujše sem prestal!

Ni se mi bilo treba več plaziti po tleh, pokonci sem stopal dalje, seveda še vedno rahlo in previdno. Pa čim dalje sem prišel, tem manj se mi ga je bilo treba bati, tem varneje sem stopal in tem hitreje.

Zrak se je spremenil, topel val mi je zavel v obraz, bližal sem se izhodu. Stopal sem naglo in v navadnem koraku in se nazadnje skoraj spotaknil ob neke stopnice. Zlezal sem po njih, prvi žarki svetlobe

so prisijali v rov, kmalu sem bil v poltemi, nato že v dobro razsvetljenem hodniku, odprtino sem zagledal pred seboj, bezeg je duhtel pred njo. Odgrnil sem vejevje in se preril skozi grm.

Hvala dobrotljivemu Bogu! Prost sem bil! Nikdar mi dnevna svetloba še ni tako prijetno, dobro dela ko tistikrat.

Pa pri bezgu nisem šel v rov —! Prilezel sem torej čisto nekje drugje izpod razvalin. In solnce se je že nagibalo k zatonu.

Torej tako dolgo sem tičal pod zemljo —? Brž k tovarišem, če smo hoteli tatu prijeti!

Naglo sem stopil krog razvalin in naletel pri Lindsayevi jami na svoje ljudi.

V silnih skrbeh so me že čakali. Pet ur sem izostal! Pripovedoval sem svoje doživljaje, strme so me poslušali in ko sem končal, je vzkliknil Jakûb:

»Sam je šel v past! Hvala Allâhu, imamo ga! Koj pojdemo v rov in ga primemo!«

Vsi so skočili na noge.

»Stojte!« je branil kodža paša. »Počakajte, da dobimo pomoč iz mesta!«

»Dovolj nas je!« je ugovarjal Halef.

»Ne! Hodniki so razsežni, vsak ima svojo skrivnost in svojo nevarnost. In vsak svoje vhode in izhode, ki jih vi ne poznate. Obkoliti moramo razvaline in zato potrebujemo najmanj petdeset mož.«

»Devet nas je in ti bodo zadostovali!« je pravil Jakûb. »Kaj misliš?« se je obrnil k meni.

Bil sem za to, da brez odloga začnemo. Tudi Lindsay je tako sodil, ko sem mu raztolmačil položaj.

Sklenili smo torej, da se koj lotimo iskanja.

»Pa luči potrebujemo!« sem opozoril.

»Koj jih poskrbim!« se je ponudil kodža paša.

»Predolgo bo trajalo, če boš šel v mesto po nje!«

»Ni treba. Tamle ob razvalinah ima barvar svojo kočo, pri njem dobimo svetiljke.«

Odhitel je, mi pa smo sestavili bojni načrt.

Zasesti smo morali vhod pri obeh stebrih, tam, kjer sem šel v rov, pa tudi izhod pri bezgovem grmu, kjer sem prišel ven. Razen tega smo morali nekoga postaviti za stražo v Lindsayevi jami, ker so bili v njej shranjeni Jakûbovi dragulji. Pri bezgovem grmu je zadostoval eden sam, tam smo namreč nameravali vdreti v globine in v tisti smeri se nam ni mogel izmuzniti. Pri stebrih sta morala stati dva, ker je bilo verjetno, da bo tam poskušal uiti, in dva smo morali postaviti za stražo pri draguljih v Lindsayevi jami. Ostali so nam štirje in ti bi naj preiskali rove ter prijeli tatu.

Pa kako razdeliti vloge? Jaz sem moral vsekakor v rove, ker sem jih že poznal. In ker je bil Halef še najsposobnejši med vsemi, sem si njega vzela za spremljevalca. In kodža pašo tudi, ker je bil uradna oseba. Tudi Lindsay se mi je ponudil. Nisem ga hotel vzeti s seboj, ostal bi naj pri draguljih in pri svojih konjih. Pa ni popustil, vdati sem se moral in vzeti tudi njega s seboj.

Pri draguljih je moral ostati Jakûb, ker so bili njegova last. Za pomoč smo mu še pustili Lindsayevega služabnika. K vhodu ob stebrih smo postavili oba Irca in k bezgovemu grmu pa Jakûbovega slugo. Lastnik Jakûbovih najetih konj je bil v mestu, njega nismo mogli porabiti.

Vzel sem svoje pištole, ker mi je samokrese Ibrahim pobral, in nož. Billu sem dal repetirko, Freedu pa medvedarico, kodža paša je prinesel svetiljke in razšli smo se.

Pol ure je minilo, da sem spet stal ob grmu. Dal sem še kodža paši in Lindsayu potrebna navodila, sezuli smo se in pustili obuvala pri vhodu, s Halefom sva šla naprej v rov, kodža paša in Lindsay pa sta stopala za nama in nosila svetiljke, ki jih zaenkrat še nismo prižgali.

Tiho smo se plazili. S Halefom sva se držala za roke, vsak je na svoji strani s prosto roko drsel po

steni, da se nam tat ni mogel izmuzniti. Včasih je kodža paši, ki takega zalezovanja ni bil vajen, poknilo v gležnjih, to je edino motilo nemo tihoto.

Prispeli smo na križišče. Rahlo sem sunil Lindsaya in kodža pašo, obstala sta, s Halefom pa sva legla na tla in se plazila na mesto, kjer sem pustil Ibrahima. Ker je gotovo držal moja dva samokresa v rokah, sva se že prej domenila, da ga bo vsak izmed naju prijel za eno roko, nato bi ga naj Lindsay razorožil in zvezal, kodža paša pa bi naj pomagal.

Previdno sva se bližala mestu, — pa bilo je prazno.

Kje je bil? Ali je le prostor menjal in leži kje v bližini?

Preiskala sva križišče na vse strani, lezla tudi nekaj korakov v rov — ni ga bilo. Najbrž, sva zasodila, se je skrila kam globlje.

Vrnila sva se k Lindsayu in kodža paši, ki sta že željno čakala, kedaj ju bova poklicala na pomoč.

»Ni ga več,« sem šepetal. »Pojdita kakih petdeset korakov nazaj in prižgite svetiljke! Postavita se pred luč, da se ne bo svetila v rov!«

»In vi, master?« je vprašal Lindsay.

»Midva s Halefom bova preiskala rove.«

»Brez luči?«

»Seveda! Luč bi naju izdala, že od daleč bi naju opazil in naju izlahka ustrelil.«

»Kaj pa, če ga najdeta? In naju ne bo blizu. Ali mu bodeta sama kos?«

»Si bova že pomagala.«

Vrnila sva se na križišče in šla najprvo v rov, v katerem je bil vodnjak. Spet sva se prišla za roke in vsak je spet na svoji strani s prosto roko drsel po steni. Ko sva začutila vlažen zrak, znamenje, da je vodnjak blizu, sva počenila ter previdno, stopinjo za stopinjo, otipavala tla pred seboj.

Pritipala sva se do krožnega izseka v tleh — Ibrahima pa ni bilo nikjer.

Vrnila sva se nazaj na križišče in lezla v rov, ki se je nadaljeval v osi rova z vodnjakom. Čisto počasi in neslišno sva se pomikala, zelo verjetno je bilo, da se Ibrahim skriva v tem rovu. Čez četrto ure pa sva zadela ob steno, ki je rov zapirala, in o Ibrahimu ni bilo nobenega sledu.

In spet sva prišla nazaj na križišče in krenila v rov, ki se je nadaljeval v osi rova z bezgovim grmom ob vhodu. V tem rovu je moral tičati Ibrahim, bil je edini, ki ga še nisva preiskala. Vsak centimeter sva previdno pretipala, neskončno počasi sva lezla, prav kakor polža.

Rov je bil zelo dolg in najina previdnost ni bila zaman. Ibrahima sicer nisva našla, pač pa sva otipala globoko jamo, ki je segala čez ves hodnik. Kako lahko bi se bila ponesrečila!

Vrnila sva se k tovarišema. Čudila sta se.

»Bil je v rovu,« je modroval Lindsay, »torej še mora biti v rovu! Yes!«

»Morebiti pa nam je ušel, ko smo se posvetovali v vašem »stanovanju!« sem menil. »Saj dobro pozna podzemeljske hodnike in vse njihove skrite vhode in izhode.

Vzemita luč! Pregledali bomo najprvo vodnjak.«

Šli smo k vodnjaku. Zelo globok je bil in druga ni bilo videti v njem ko črno temo. Stopnic ni imel in lestvice tudi ni bilo nobene videti. V vodnjaku se gotovo ni skrilo.

Šli smo še v rov, ki se je končal z jamo. Posvetili smo in našli, da peljejo stopnice v jamo. Pa prva stopnica je ležala tako globoko, da je niti z iztegnjeno nogo nisem mogel doseči.

»Ali pojdemo tu doli?« je z lahno grozo popraševal kodža paša.

»Seveda! Edini rov je, po katerem je utegnil uteči.«

»Kaj pa, če bo streljal na nas —?«

»Stopal boš za nami, ne bo te zadel. Daj mi luč!«

Lezli smo v globočino, dvajset stopnic sem našel. Prišli smo v raven rov, ležal je globoko pod zemljo, in zadeli smo na druge stopnice, ki so peljale kvišku.

Zlezli smo po njih, našli spet raven rov, stopili po njem — in prišli na križišče, popolnoma enako onemu, na katerem sem našel Ibrahima.

Kam sedaj? Ali naj se ločimo, ali naj ostanemo skupaj? Ločili smo se.

Lindsay in kodža paša sta ostala na križišču z eno svetiljko, midva s Halefom pa sva vzela drugo in krenila krog ogla po rovu na desno. Zelo dolg je bil in vse bolj se je širil. Svetloba je prihajala odnekod, hitela sva dalje — in prišla na svetlo pri stebrih, tam, kjer sem prvokrat stopil v rove.

Pa kje sta bila Irca, ki sem ju postavil pri stebrih za stražo?

»Gospod, Ibrahim je prišel po temle hodniku, pa sta ga Irca prijela!« je menil Halef.

»Da je tako, bi nas bila že zdavnaj obvestila. Pojdi, poglejva k bezgovemu grmu!«

Hitela sva h grmu. Tudi Jakubov sluga je izginil.

»Vlekli so ga v jamo, kjer se je Inglis nastanil!« je razlagal spet Halef. »Pojdiva še tja!«

»Pa vzemiva še tudi Angleža in kodža pašo s seboj, da ne bodeta zaman čakala spodaj na križišču!«

Spet sva hitela nazaj k stebrom, pobrala gorečo svetiljko in zlezla v rov po tovariša. Ko smo bili spet na svetlem, smo ugasnili luči in šli na Lindsayevo »stanovanje«.

Že od daleč sem videl, kako je njegov sluga na vso moč krilil z rokami. Ves razburjen je Ircema nekaj pripovedoval. Poleg pa je stal Jakubov sluga in ju gledal, ker ni razumel angleški.

Ko so nas zapazili, so nam prihiteli naproti.

»Sir, ni ga več!« je vpil Bill že od daleč.

»Koga?«

»Master Jakûba.«

»Kam je šel?«

»Za onim.«

»Za kom?«

»No — za tistim, ki ga lovimo.«

»Ne razumem te. Mislil sem, da ga že imate —.«

»Midva —? Ne! K nama ni prišel. Mislila pa sva, da ga ima master Jakûb. Streljal je pa sva mu hitela na pomoč.«

»Streljal je —? Zakaj?«

»Vprašajte tegale!«

Pokazal je na Lindsayevega slugo, ki je skupno z Jakûbom stražil pri Lindsayevi jami.

»Zakaj je tvoj tovariš streljal?«

In tedaj smo čuli zgodbo, ki je bila čudna in neverjetna, obenem pa za nas vse zelo poniževalna.

Jakûb in Lindsayev sluga sta stražila pri vhodu v jamo in se veselila, da bomo v kratkem pripeljali Ibrahima mamûrja ujetega in zvezanega. Hipoma pa sta začula ropot za seboj in ko sta pogledala, sta videla, da padajo v jamo ruševine, ki so hodnik zapirale. Silno sta se prestrašila, prepričana sta bila, da se ruši vsa ogromna razvalina solnčnega templja. Skokoma sta zbežala.

Ker pa se tempelj ni podrl, se jima je vrnil pogum. Šla sta nazaj in pravkar sta mislila vstopiti v jamo, da pogledata, kaj je bilo, ko jima — prijezdi naproti Ibrahim mamûr. Vsa iznenadena in preplašena sta odskočila. In medtem je Ibrahim mamûr jadrno odjezdil —.

Jakûb se je prvi spet zavedel. Pograbil je najbližnjo puško, skočil na drugega Lindsayevega konja — enega si je »izposodil« Ibrahim —, ustrelil dvakrat za beguncem, ga seve ni zadel, pa planil za njim.

Zgodba je bila res pravljjično čudovita in skoraj da je nisem mogel verjeti. Ko pa sem stopil v jamo, mi je prvi pogled pokazal, da je žal le vse preveč resnična. Zavoja z dragulji ni bilo več, Ibrahim ma-

mûr jih je vzela s seboj. Tudi dveh konj je manjkalo, med njimi najboljšega, ki ga je jezdil Lindsay sam. Anglež je prišel za menoj v jamo. Koj je opazil, da konjev ni več.

»Ah —! Oh —! Ni ga! Za njim! Brž!«

In že je grabil za tretjim konjem.

Prijel sem ga za roko.

»Kam, sir David?«

»No, za tatoma!«

»Ali veste, kam je pobegnil?«

»Ne.«

»No, torej ostanite, da se vrne Jakúb. Od njega bomo zvedeli, kam se je tat obrnil. Mogoče ga celo že s seboj pripelje.«

»Effendi, kaj je to?«

Halef je med najinim pogovorom stikal po jami. Pomolil mi je kos papirja.

»Kje si ga našel?«

»Na konja je bil prilepljen.«

Papir je bil res še moker. Ibrahim mamûr ga je oslinil in prilepil konju na čelo.

Bral sem v turškem jeziku:

»Vse sem slišal.«

To je bil seve jako hud poper za nas! Druga nismo mogli ukreniti, ko da smo šli preiskovat in ugibat, kje je prisluškoval in kaj je slišal.

Zlezli smo čez ruševine, ki so se sesule v jamo in tako zelo preplašile našo stražo. In takoj nam je bilo vse jasno.

Povedal sem že, da je zapiral kup ruševin jamo, ki si jo je Lindsay po nasvetu Ibrahima mamûrja izbral za prenočišče. Mislil sem izpočetka, da je morebiti potres porušil strop ali pa da je sovražnik poškodoval hodnik. Pa bilo je čisto drugače.

Ko smo prilezli čez ruševine, smo opazil na drugi strani leseno steno, oporo iz desk, zapirala je ves hodnik od ene stene do druge in od vrha do tal. Le na vrhu je bilo nekaj desk odstranjenih. Ob deske

»Master Jakûba.«

»Kam je šel?«

»Za onim.«

»Za kom?«

»No — za tistim, ki ga lovimo.«

»Ne razumem te. Mislil sem, da ga že imate —.«

»Midva —? Ne! K nama ni prišel. Mislila pa sva, da ga ima master Jakûb. Streljal je pa sva mu hitela na pomoč.«

»Streljal je —? Zakaj?«

»Vprašajte tegale!«

Pokazal je na Lindsayevega slugo, ki je skupno z Jakûbom stražil pri Lindsayevi jami.

»Zakaj je tvoj tovariš streljal?«

In tedaj smo čuli zgodbo, ki je bila čudna in neverjetna, obenem pa za nas vse zelo poniževalna.

Jakûb in Lindsayev sluga sta stražila pri vhodu v jamo in se veselila, da bomo v kratkem pripeljali Ibrahima mamûrja ujetega in zvezanega. Hipoma pa sta začula ropot za seboj in ko sta pogledala, sta videla, da padajo v jamo ruševine, ki so hodnik zapirale. Silno sta se prestrašila, prepričana sta bila, da se ruši vsa ogromna razvalina solnčnega templja. Skokoma sta zbežala.

Ker pa se tempelj ni podrl, se jima je vrnil pogum. Šla sta nazaj in pravkar sta mislila vstopiti v jamo, da pogledata, kaj je bilo, ko jima — prijezdi naproti Ibrahim mamûr. Vsa iznenadena in preplašena sta odskočila. In medtem je Ibrahim mamûr jadrno odjezdil —.

Jakûb se je prvi spet zavedel. Pograbil je najbližnjo puško, skočil na drugega Lindsayevega konja — enega si je »izposodil« Ibrahim —, ustrelil dvakrat za beguncem, ga seve ni zadel, pa planil za njim.

Zgodba je bila res pravljичno čudovita in skoraj da je nisem mogel verjeti. Ko pa sem stopil v jamo, mi je prvi pogled pokazal, da je žal le vse preveč resnična. Zavoja z dragulji ni bilo več, Ibrahim ma-

múr jih je vzel s seboj. Tudi dveh konj je manjkalo, med njimi najboljšega, ki ga je jezdil Lindsay sam.

Anglež je prišel za menoj v jamo. Koj je opazil, da konjev ni več.

»Ah —! Oh —! Ni ga! Za njim! Brž!«

In že je grabil za tretjim konjem.

Prijel sem ga za roko.

»Kam, sir David?«

»No, za tatom!«

»Ali veste, kam je pobegnil?«

»Ne.«

»No, torej ostanite, da se vrne Jakúb. Od njega bomo zvedeli, kam se je tat obrnil. Mogoče ga celò že s seboj pripelje.«

»Effendi, kaj je to?«

Halef je med najinim pogovorom stikal po jami. Pomolil mi je kos papirja.

»Kje si ga našel?«

»Na konja je bil prilepljen.«

Papir je bil res še moker. Ibrahim mamúr ga je oslinil in prilepil konju na čelo.

Bral sem v turškem jeziku:

»Vse sem slišal.«

To je bil seve jako hud poper za nas! Druga nismo mogli ukreniti, ko da smo šli preiskovat in ugíbat, kje je prisluškoval in kaj je slišal.

Zlezli smo čez ruševine, ki so se sesule v jamo in tako zelo preplašile našo stražo. In takoj nam je bilo vse jasno.

Povedal sem že, da je zapiral kup ruševin jamo, ki si jo je Lindsay po nasvetu Ibrahima mamúrja izbral za prenočišče. Mislil sem izpočetka, da je morebiti potres porušil strop ali pa da je sovražnik poškodoval hodnik. Pa bilo je čisto drugače.

Ko smo prilezli čez ruševine, smo opazil na drugi strani leseno steno, oporo iz desk, zapirala je ves hodnik od ene stene do druge in od vrha do tal. Le na vrhu je bilo nekaj desk odstranjenih. Ob deske

so od zunaj, torej od vhoda sem, nasuli kamenja, pa tako naravno, da si je moral vsak, ki je stopil v jamo, misliti, hodnik se je sam od sebe porušil in zadelal. Pri tleh je bilo kamenja dobre tri metre na debelo, na vrhu pri stropu pa niti pol metra ne. Če so pustili med ruševinami in stropom še nekaj špranj, so iz hodnika čisto lahko videli v jamo in tudi slišali, kaj so govorili ljudje, ki so v jami stanovali.

Kdo da je rov zadelal, tega seve nismo zvedeli. Namen pa je bil očividni, — če so pripravljali zločinstvo, so zvalili nevedne žrtve v to nalašč pripravljeno jamo, češ da je »izvrstno stanovanje«, in jih zapustili, pa za steno prisluškovali in zvedeli vse, kar so hoteli vedeti. Morebiti je imel enake namene tudi Ibrahim mamûr z Lindsayem, le da sem mu prezgodaj prekrizal račune.

Morebiti je bila naprava že stara, morebiti je Ibrahim zvedel za njo od svojega očeta. Saj je z njim dolgo časa živel v podzemlju solčnega templja. Ko je opazil, da sem mu ušel iz rova, je hitel za umetni zasip in slišal ves naš bojni načrt ter tudi zvedel, da bodeta le dva stražila dragulje. Ko smo mi drugi odšli, je predrl gornjo plast nasipa, čuvaja sta se prestrašila in zbežala, v miru je pobral dragoceni plen, zajahal Lindsayevega konja in ušel. Res nevaren človek je bil.

Ko smo vse to ugotovili, smo se vrnili v jamo. Lindsay je sedlal.

»Kam?« sem ga vprašal.

»Za tatom. Za svojim konjem, Yes!«

»Vaš trud je zaman, sir!«

»O ne! Zelo potreben trud!«

»Saj ne morete danes za njim!«

»Pa bom le jezdil za njim!«

»Ne bodete ga našli!«

»Zakaj ne?«

»Noč bo kmalu.«

»Noč? Ah, da! Hm —! Ušel nam bo!«

»To se bo šele pokazalo.«

Kodža paša je pristopil.

»Effendi, ali dovoliš, da stavim predlog?«

»Govori!«

»Ta zločinec je gotovo v gore pobegnil. Tam je varen in tja ne morete za njim. Pa v gorah ne bo ostal. K morju mora, v kako pristanišče. Odpeljal se bo čez morje, tam je varen.

Imam pa v službi ljudi, ki poznajo najkrajšo pot čez Libanon v pristanišča. Na razpolago so vam. Ali naj jih razpošljem?«

»Stori to, Effendi! Bogato te bomo za to uslugo nagradili.«

»Kam misliš, da bi jih bilo treba poslati?«

»V vsa večja sirska pristanišča.«

»Torej v Tarabulus, Beirût, Saido, Zôr in Akko?«

»Da. V eno teh pristanišč se bo gotovo zatekel. Jim boš dal tudi pisma s seboj?«

»Da. Priporočilna pisma na pristaniške oblasti. In popis tatu.«

»Torej hiti in jih napiši, pa pošlji ljudi k nam, da jim damo denarja za na pot.«

»Bolje, da jih sam plačam, saj mi lahko pozneje vrnete. Od vas bi preveč zahtevali.«

Bil je res nad vse pošten mož! Z naglimi koraki je odhitel v mesto.

Mi pa smo ostali v razvalinah. Ker nismo imeli drugega dela, smo šli preiskovat hodnik, ki se je nadaljeval onstran umetnega nasipa. Prižgali smo svetiljke, pustili služabnike pri naših rečeh in splezali čez ruševine.

Hodnik je bil prav tako dolg, kakor tisti, ki sem ga poslednjega preiskal, peljal je na križišče, od katerega sva prišla s Halefom k dvema stebroma. Stvar je bila torej čisto preprosta, za nas pa je bila usodna.

Čez dobro uro je prišel kodža paša s štirimi jezdeci. Oskrbel jih je z denarjem in živežem, pa

Lindsay je dal vsakemu še dober bagšiš, ki so z njim lahko bili zadovoljni. Nemudoma smo odjezdili.

Mi pa smo čakali na Jakûba in se dolgočasili.

Noč je že bila, ko smo čuli zunaj opotekajoč se korak trudnega konja. Ko smo pogledali, smo spoznali Jakûba. Sam je bil.

Razjahal je, pustil konja zunaj, stopil v jamo in molče sedel k nam. Nismo ga motili, sam je začel.

»Allâh me je zapustil! Zmešal mi je pamet!«

»Allâh ne zapusti poštenega človeka!« sem ga tolažil. »Ujeli bomo tatu! Poslali smo sele v vsa večja sirska pristaniška mesta.«

»Hvala vam! Pa vsega tega bi ne bilo treba, če bi me Allâh ne bil čisto zapustil. Imel sem ga že.«

»Kje?«

»Više gori onstran vasi Šaad. V naglici je zgrabil slabega konja, jaz pa sem vzel najboljšega. Kmalu sem ga dohitel, čeprav je bil že daleč. V skoku sva jezdila drug za drugim in vihrala skozi vas Šaad. Tako blizu sem mu že bil, da bi ga bil lahko z roko prijel.«

»Pa nisi streljal?«

»Nisem mogel. Obe cevi sta bili izstreljeni in pozabil sem puško nabiti. Jeza mi je podvojila moči, v diru sem ga hotel zgrabiti in s konja potegniti.«

Dirjala sva mimo orehovega nasada. Tedaj je zlikovec skočil s konja, si vrgel zavoj čez ramena in zbežal med drevje. Na konju nisem mogel za njim, tudi sam sem razjahal in ga peš zasledoval. Pa bolje zna teči ko jaz, pustil me je zadaj, se v velikem polkrogu vrnil h konjem, zasedel mojega, ki je bil boljši, meni pa pustil svoje izdelano kljuse in odjezdil, še preden sem prišel blizu.«

»Ej, ti smola! Pa ga nisi več došel?«

»Poskusil sem, pa topot je imel on boljšega konja. In tema se je naredila.«

Šel sem v vas, vprašal, kako jo imenujejo, in se vrnil k vam. In tule sem —. Allâh naj mu spremeni

vsak dragulj, ki mi ga je ukradel, v kamen nesreče, v solzo žalosti!»

Mož je imel res pravo pristno smolo! Dvakrat je že držal svojo lastnino v rokah in dvakrat jo je spet izgubil!

Skoraj gotovo je mislil Ibrahim mamûr pobegniti v Tarabulus, ker je ubral pot čez Šaad, odkoder pelje pot naravnost čez zapadni Libanon. Po noči nismo mogli za njim po gorovju, zato je bilo zelo verjetno, da bo došel še pred nami.

Še huje jezen ko Jakûb pa je bil moj master Lindsay.

»Moj najboljši konj je proč, čisto proč!« se je hudoval. »Obesil ga bom, tega lopova! Yes!«

»Tistega, ki vam je konja vzel?« sem ga vprašal.

»Yes! Koga pa?«

»Potem dajte tegale Jakûba obesiti!«

»Jakûba? Tegale? Zakaj njega?«

»On vam je vzel konja, pa lopov Ibrahim mamûr je bil tako nabrisan, da mu ga je potoma pred nosom ukradel.«

»Ah —! Oh —! Kako je bilo? Pripovedujte!«

Povedal sem mu, kako smolo je imel Jakûb. Pa mesto da bi ga bil pomiril, sem le olja nalil na ogenj. Potegnil je obraz v take hude gube, kakor jih še nisem videl pri njem, in se zadrl:

»Tako je torej bilo! Strašno —! Odurno —! Ima najboljšega konja pa ga ne ujame! Si ga pusti ukrasti! Yes! Well!«

Jakûb je videl jezni Lindsayev obraz, lahko si je mislil, o čem da govoriva.

»Povej mu, da mu bom drugega kupil!« je dejal.

»Kaj pravi?« je zaropotal Anglež.

»Drugega konja vam bo kupil.«

»On —? Meni —? David Lindsayu —? Konja —? Ah! Vse lepše! Najprvo sem se jezil, da mi je tat ukradel konja, potem sem se jezil, ker ga ni ukradel meni, ampak temule —. Sedaj pa se jezim,

da mi bo konja kupil. Meni, David Lindsayu! Odurna dežela! Pojdem odtod! Na Angleško! Tu ni nobenega pametnega človeka več najti!»

Tako se je tudi meni zdelo. Storili smo, kar je bilo najpametnejše, legli smo spat, da bi bili drugo jutro ob zori sveži in čili za odhod.

Poprej pa je še prosil Lindsay kodža pašo, naj mu preskrbi dva konja in naj pošlje tudi lastnika. Kodža paša je obljubil in se vrnil v mesto.

Kmalu po polnoči nas je nekdo poklical.

Zunaj je stal kodža z dvema konjema in njihovim lastnikom. Vstali smo.

Jakûb je bogato poplačal poštenega, res po-zrtvovalnega uradnika za njegov trud in njegove iz-datke, pristrčno smo se poslovili od dobrega kodža paše pa odjezdili. Iz Baalbeka nismo odnesli posebno prijetnih spominov.

Svitalo se je, ko smo zapuščali zeleno ravnino baalbeško in zajezdili v puščino, ki leži proti severu. Ob poti so ležali vinogradi, pa ne na gričih kakor pri nas, ampak kar po ravnini. Libanonsko vino, ki tod raste, je močno in aromatično, pa nekoliko trpko.

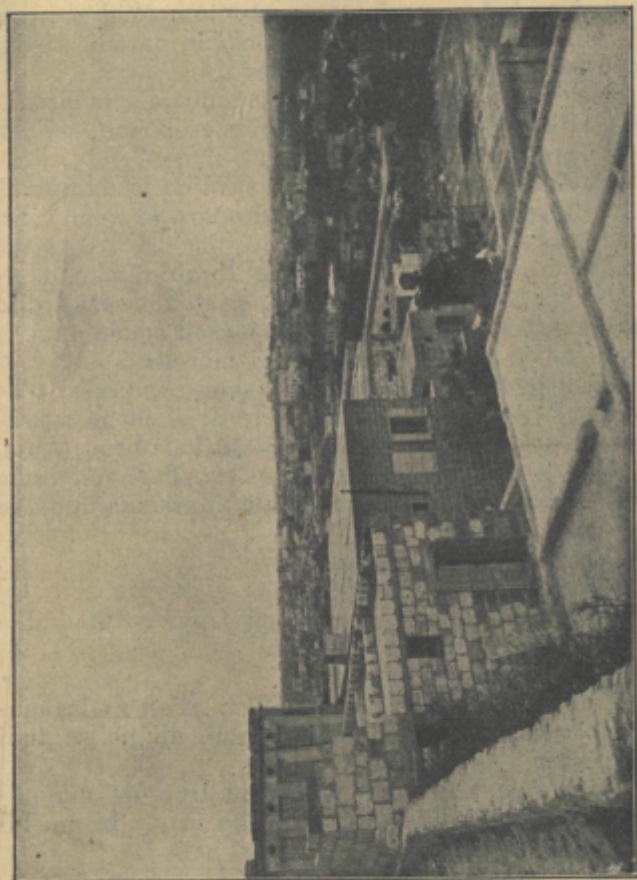
V vasi Šaad smo poprašali za beguncem. Zvedeli smo, da ni prenočil v vasi in da ga vobče niso videli. Pa neki človek, ki je tisti večer prišel iz Ainâte na pobočju Libanona, je pravil, da je srečal samotnega jezdeca, ki je bil najbrž v Ainâto namenjen.

V Ainâti smo res zvedeli, da je pozno po noči samotni jezdec prihitel skozi vas in si najel vodnika, ki je natančno poznal najkrajšo pot v Tarabulus.

Tudi mi smo si vzeli takega vodnika in jezdili kar dalje.

In tako smo jezdili za beguncem in kraja v kraj, brez miru in počitka, toliko da smo si po noči malo oddahnili. In povsod smo poizvedovali za njim in povsod zvedeli, da je res prišel mimo. Splezali smo po strmih vzhodnem pobočju Libanona navzgor,

hiteli mimo ceder, ki jih žal topot vobče nisem videl, in se spustili na drugi strani po zateglem zapadnem pobočju proti Tarabulusu.

Tarabulus s pristaniščem el-Mina v ozadju. (K str. 434.)

Vse drugače sem si mislil svoje potovanje čez slavno svetopisemsko gorovje —.

Končno se je zmodrilo pred nami Sredozemsko morje. In spodaj ob vznožju gorovja je ležal na obali Tarabulus.

Mesto pravzaprav ne leži na obali, pristaniško mesto Tarabulusa se imenuje el-Mina. Med mestom in pristaniščem ležijo krasni vrtovi in nasadi, ki dajejo Tarabulusu izrazito lepo lego.

Ko smo se bližali mestu, je odhajala iz pristanišča vitka goeleta. Ali je bilo že prepozno —? Ali je bil Ibrahim mamûr na krovu —?

Zavihrali smo po vrtovih v el-Mino in na pomol. Nastavil sem daljnogled na jadrnico. Še sem videl obraze, ki so zrlí nazaj na mesto.

Da, tam ob prešraji je slonel Ibrahim mamûr —.

Ne ujezim se za karsi bodi, pa topot sem srdito udaril z ного ob tla. Smola, vsepovsod smola —.

Poleg je stal umazan turški mornar.

»Kaj je tista ladja tamle?« sem ga vprašal.

Mâ šâ 'llâh —! Jadrnica!« je dejal in mi s preziranjem pravega pomorskega veščaka obrnil hrbet.

Opazil sem pristaniškega mojstra. Tudi njega sem vprašal in zvedel, da je jadrnica iz Marseilla in da se imenuje Bouteuse.

»In kam je namenjena?«

»V Stambûl.«

»Ali pojde kmalu kaka druga ladja v Stambûl?«

»Saj ni nobene v pristanišču!«

Takole —.

Lahko smo sedeli na pomolu in zijali za izginjajočo jadrnico, se smejali naši smoli, ali pa se tudi jezili nad njo —.

Anglež je klel po angleško in Irca sta mu pomagala, Jakûb je klel po kurdijsko in jaz bi mu bil najrajši pomagal.

Pa saj vsa jeza ni nič pomagala.

»V Beirût moramo, tam gotovo najdemo ladjo za Stambûl,« sem predlagal.

»Misliš, da bomo?« je Jakûb neverno dvomil.

»Prepričan sem.«

»Pa ti si vendar hotel v Jeruzalem potovati —!«

»Jeruzalem naj počaka! Se bo že še našla prilika, da ga obiščem. Sedaj ni časa. Prej ne odneham, da ti dobim dragulje nazaj. Če se bodo vobče dali dobiti —.«

Mali hadži Halef Omar me je vprašal, ali sme z menoj. Seveda je smel. Se razume! In da Lindsay ne bo pustil nas same potovati za tatom, to se je tudi samo po sebi razumelo.

Jakûb je torej izplačal svojega vodnika in konjarja, Lindsay pa svojega, najeli smo si nove vodnike in drugo jutro smo odpotovali ob obali navzdol v Beirût.

In v Beirûtu nam je bila sreča mila.

Pravkar se je odpravljala v Stambûl ameriška brza jadrnica. Ogledali smo si jo. Ozka je bila, ostro na kilj zgrajena, pristen ameriški klipper. Nekaj mokrih, slanih pljuskov bi že morali vzeti v račun pri vožnji s takim ozkim, z jadri polno obloženim pomorskim dirkačem, pa kaj bi se jih bali, morebiti pa le pridemo vsaj obenem z Ibrahimom v Stambûl —.

Poiskali smo kapitana in se pogodili. In nekaj ur pozneje smo že rezali valove Sredozemskega morja Stambûlu naproti.

Zbogom, ponosni, lepi Libanon! Topot sem hitel mimo tvojih lepot, — pa na svidenje drugikrat!

III.

Na dnu —.

V »Zlatem rogu«, pristanišču Carigrada, ki ima to ime, ker se kakor zakrivljen volovski rog poriva daleč v celino, — tam spodaj je ležala jadrnica »Bouteuse«. Povesila je peruti in se dala prikleniti. Poprej pa je ko brzi galeb jadrala in hitela po Egejskem morju in kos je bila našemu ameriškemu klipperju, za celih štiriindvajset ur je prej prispela v Stambûl.

Ko smo stopili na suho, sem seve koj pomeril korake k njej.

Kapitan me je sprejel z vso ljubeznivostjo, ki je lastna Francozu.

»Radi bi videli mojo jadrnico?« me je vprašal.

»Ne, kapitan! Rad bi poizvedel za nekim vašim potnikom, ki ste ga v Carigradu izkrcali.«

»Na razpolago sem vam, gospod!«

»V Tarabulusu je neki moški vstopil —.«

»Da, samo eden.«

»Ali smem vprašati, katero ime si je dal?«

»Ah! Torej ste od policije?«

»Ne, navaden človek sem, Nemec. Pa mož, ki za njim poizvedujem, je v Damasku enega mojih prijateljev okradel. Zasledovali smo ga čez Libanon in prišli za njim v Tarabulus prav v trenutku, ko ste z njim odjadrili. Šele v Beirûtu smo našli ladjo za v Stambûl. Pa kakor vidim, smo spet za štiriindvajset ur prepozni. Zato vprašam za vašim gostom.«

Kapitan si je zamišljen gladil brado.

»Iz srca pomilujem vašega prijatelja, da ga je doletela taka težka izguba, prav rad bi njemu in vam pomagal, pa res ne vem, ali mi bo mogoče.«

»Vaš popotnik je nemudoma zapustil krov?«

»Tako. Ah — spominjam se, da je poklical na krov hammâla in mu izročil svojo prtljago. Ni je imel mnogo, le srednje močen zavoj. In tistega hammâla, bi mislim, spet spoznal. Popotnik, ki za njim poprašujete, pa se je zapisal v ladijsko knjigo z imenom Afrak ben Hulâm.«

»To ime je izmišljeno.«

»Najbrž. Pridite v nekaj dneh spet na krov! Obljubim vam, da bom vprašal hammâla za tistim človekom in kam mu je nesel prtljago, če ga kje srečam.«

Šel sem.

Tovariši so me pričakovali na obali. Jakûb Afarâ nas je povabil k bratu. Z Lindsayem bi ne bila rada nadlegovala Maflejeve gostoljubnosti, povedala sva Jakûbu, da bova stanovala v hotelu, pa si ni dal reči. Šla sva torej z njim, pa le na obisk, sva dejala. Sicer pa bi le bil rad po dolgem času spet videl Islo in njegovo Črnoškorko Zenico.

Veletrgovec Maflei je stanoval v bližini Jeni džamije, Nove džamije. Zunanost njegove hiše ni dala prav nič sklepati na njegovo bogastvo, kar pa poznavalca orientalskih razmer prav nič ne moti. Notranost je bila tem razkošnejša.

Sluga nam je prišel odpirat, pa naših imen mu seve nismo povedali, radi bi bili Malfeja in Islo iznenadili. Peljal nas je v selamluk in nismo dolgo čakali na gospodarja.

Precej zavzet je gledal številni obisk, ko je vstopil. Saj nas je bilo devet vsega skupaj. Ko pa je med nami opazil brata, je na mah pozabil vso orientalsko dostojanstvenost in turško resnobljnost, z naglimi koraki je pohitel k njemu in ga objel.

»Mâ šâ 'llâh —! Ti —?! Ali je Allâh s pravo lučjo razsvetil moje oči —? «

»Prav vidiš, ljubi brat!«

»Torej naj Allâh blagoslovi tvoj vstop in vstop tvojih prijateljev!«

»Da, prijatelji so, tile, ki sem jih ti jih pripeljal!«

»Prihajaš v trgovskih poslih v Stambûl?«

»Ne. Pa o tem se pomeniva pozneje. Je Isla, sin tvojega srca, doma ali na potovanju?«

»Doma je. Njegovo srce se bo veselilo, ko bo zagledal tvoj obraz.«

»Pa tudi drugo veselje in iznenadenje ga še čaka. Pokličí ga!«

Nekaj minut je minilo, pa se je Maflei vrnil. Isla ga je spremljal. Stopli sem na stran, da me ni mogel koj prvi hip videti.

Izla je objel strica pa pogledal po nas. Opazil je Halefa in ga koj spoznal:

»Allâhu —! Hadži Halef aga —! Ti si tukaj —?!« je vzkliknil ves začuden. »Pozdravljen, ti služabnik in spremljevalec in varih mojega prijatelja!

Pa povej, ali si se ločil od njega?«

»Ne.«

»Torej je tudi on v Stambûlu?«

»Da.«

»Zakaj pa ni prišel k nam?«

»Saj je prišel.«

»Kje je?«

»Obrni se!«

Isla se je obrnil, za hip obstal, pa pohitel k meni in mi ovil roko krog vratu.

»Effendi, da bi vedel, koliko veselje si mi prinesel! Oče, poglej si tega effendija! Ta je tisti Karâ beñ Nemsí, ki sem ti o njem pravil, in tale je hadži Halef Omar aga, njegov sluga in prijatelj!«

In tedaj so se odigravali prizori, ki jih ne morem opisati. Celò hladnemu Angležu so se svetile oči v ginjenosti.

Maflei in Isla sta koj zaprla trgovino, da sta se mogla čisto nam posvetiti, posedli smo po blazinah, sluge so letali, čibûki, tobak in kava so morali takoj na mizo.

In pripovedovali smo si.

»Pa kako si našel tegale effendija, stric?« se je čudil Isla.

»Srečala sva se v puščavi blizu Haurana.«

»Tam? Kako to?«

»Vračal sem se s trgovskega potovanja po južni Arabiji, on pa je prihajal črez puščavo iz Bagdâda. Povedal mi je svoje ime in vzel sem ga s seboj v Damask. Bil je moj gost.«

»In Afrak ben Hulâm, vnuk mojega strica? Ali mi od njega ne prinašaš nobenih pozdravov?«

»Pozdravov ne, pač pa novice.«

»Nič pozdravov, samo novice —? Ne razumem te!«

»Neki Afrak ben Hulâm je prišel k nam, pa ni bil pravi.«

»Allâh illâ 'llâh —! Kako je to mogoče —? Saj smo mu dali priporočilno pismo na pot za tebe —! Ali ti jih ni izročil?«

»Izročil jih je. Sprejel sem ga, kakor sta mi naročila. Dal sem mu prostor v svoji hiši in v svojem srcu, pa bil je nehvaležen, okradel me je.«

Nema in iznenadena sta ga gledala. Potem pa je planil Maflei na noge in vzkliknil:

»To ni res! Ne more biti res! Motiš se! Tega ne stori, kdor ima kri naših očetov v žilah!«

»Res je! Kajti tisti, ki mi je prinesel tvoje pismo in ki je pravil, da je Afrak ben Hulâm, — ni bil Afrak ben Hulâm, naš sorodnik.«

Vsa prepadena sta bila. In oče je vzkliknil:

»Ali misliš, da sem tujcu dal tako pismo v roke —?«

»Pismo si dal pravemu v roke. Pa tisti, ki ga je prinesel, je bil tujec. Prej kedaj se je dal imenovati

Dawûd Arafim, pozneje Ibrahim mamûr in v Damasku —.«

Isla je skočil na noge.

»Ibrahim mamûr —? Kaj praviš o njem? Kje je? Kje si ga videl?«

»V moji hiši je bil, pod mojo streho je stanoval in spal, milijonske zaklade sem mu zaupal, toda vedel nisem, da je Ibrahim mamûr, tisti, ki vas smrtno sovraži.«

»Allâh kerim —!« je vzkliknil stari Maflei. »Moja duša bo okamenela! Koliko nesrečo je povzročilo moje pismo —.

Toda povej, kako je prišlo pismo Ibrahimu v roke!«

»Ibrahim mamûr je pravega Afrak ben Hulâma umoril, ker je videl pri njem mnogo denarja. Ko je našel pismo, ga je previdno odprl in prebral, pa koj sklenil, da bo mesto njega šel v Damask in ob ugodni priliki izropal vso mojo trgovino. Da ni prišel tale effendi vmes, bi se mu bilo tudi prav gotovo posrečilo. Ko pa je zagledal Karâ ben Nemsija, se je silno prestrašil, zbal se je, da ga bo effendi izdal, naglo je pobral v trgovini, kar mu je prišlo pod roke, in zbežal.«

»In ti —?«

»Koj sem opazil tatvino. Spet nam je pomagal effendi, da smo našli njegovo sled. Hiteli smo za njim. V Baalbeku mu je tale Inglis odvzel dragulje, pa nisem bil zadovoljen, tudi tatu sem hotel prijeti. Iskali smo ga po rovih, ki ležijo pod razvalinami, medtem pa je on po drugi strani prilezel ven in pobegnil z dragulji. Zasledovali smo ga čez Libanon do Tarabulusa in ko smo prišli v pristanišče, je pravkar odplul —. In v Stambûl smo prišli štiriindvajset ur prepozno. Izginil je.«

»S katero ladjo se je pripeljal?«

»Z Bouteuso.«

Isla je vstal.

»Nemudoma pojdem h kapitanu.«

»Ostani!« sem miril njegovo živahno podjetnost. »Sem že bil pri njem. Ibrahim mamûr se je koj izkrcal, ko je jadrnica pristala, si vzel hammâla in odšel v mesto. Kapitan pozna hammâla, obljubil mi je, da nam bo pomagal zločinca iskati, in me je povabil, naj ga obiščem.«

»Torej pa vsaj vse podrobno pripovedujte, kako je bilo!« je prosil Maflei. »Ne mučite nas z odlomki!«

Pripovedovali smo jima podrobno naše doživljaje z Ibrahimom, tudi to sem povedal, kar mi je Ibrahim o čuwaldarjih pravil.

Silno sta se razburila. Maflei bi bil najrajši kar stekel h kâdiju in k policiji, vse je hotel spraviti na noge, ves Stambûl je hotel preiskati za zločincem. Stopal je po selamluku kakor razdražen lev. Tudi Isla je bil ves razpaljen.

Ko se jima je vroča kri nekoliko ohladila, smo začeli trezno preudarjati.

Nujno sem svetoval, naj ne storita nobenega nepremišljenega koraka in naj sploh ničesar sama ne ukreneta, ako hočeta, da bom pomagal. Utegnila bi mi sicer vse pokvariti. Posebej sem še odsvetoval, da bi vmešavala v našo zadevo policijo. Deloma zato, ker sem turško policijo že dobro poznal in vedel, da je le redkokje dobra in zanesljiva, pa tudi, ker sem hotel poskusiti, ali bom sam našel sled za tatom. Posrečilo se mi je, da sem prodril s svojimi nasveti.

In potem sva se hotela z Lindsayem posloviti. Toda Maflei in Isla sta skočila pokonci ter nama enostavno zastavila vrata. Za nobeno ceno naju nista pustila, brezpogojno sta zahtevala, da morava biti ves čas najinega bivanja v Stambûlu njuna gosta. In da bi čisto nemoteno živela, sta nama ponudila za stanovanje vrtno vilo, ločeno od drugih poslopij.

Kaj sva hotela — ostati sva morala, sicer bi se bila hudo zamerila.

Naselila sva se torej v vili na skrajnem koncu vrta. Opremljena je bila, vsaj po carigrajskih pojmi, zelo udobno. Živela sva po svojih navadah in po svojem okusu, nihče naju ni motil. Počivala sva, hodila na sprehode pa ugibala, kako bi prišla Ibrahimu na sled. Kar seve ni bila lahka reč. Kajti v velikem mestu, kakršen je Carigrad, izgine posameznik kakor kaplja v morju. Ni bilo druge pomoči, zaupati sva morala slučajju in pridno postopati po mestu.

In zazdelo se je, da nama bo sreča pomagala. Že tretji dan me je prišel iskat neki hammâl. Pravil je, da ga pošilja kapitan jadrnice Bouteuse. Vprašal sem ga, ali se še spominja popotnika, ki je prišel z jadrnico in kam da mu je nesel prtljago. Dejal je, da v glavno ulico Pere, zatrjeval, da se hiše še natančno spominja ter se ponudil, da mi jo koj pokaže. Šel sem z njim.

V tisti hiši je stanoval posredovalec za stanovanja. Spominjal se je še, da je res bil pred nekaj dnevi pri njem človek, čigar zunanost se je ujemala z mojim popisom. Iskal je stanovanje. Dal si je tudi različna stanovanja pokazati, pa nobeno mu ni ugajalo, plačal ga je za njegov trud in šla sta vsak svojo pot. Kam da je tujec odšel, tega ni vedel povedati.

To je bilo vse, kar sem zvedel. Vrnil sem se domov, nezadovoljen sem bil. Pričakoval sem, da mi bo hammâl prinesel več uspeha.

Pa usoda mi je hotela dobro. Že na potu domov me je za ta neuspeh odškodovala s srečanjem, ki me je končno pripeljalo Ibrahimu na sled.

Stopil sem namreč potoma v kavarno na kavo in na pipo tobaka. Vroče je bilo.

Pa komaj sem sedel na blazine, ko se od nekod nekdo oglasi — v nemškem jeziku:

»Jej, ali je mogoče —? Ste vi ali je kdo drug?«

Obrnil sem se. Kdo govori tu nemški —?

Zagledal sem gosto zaraščen obraz, znan se mi je zdel, pa zaman sem ugibal, kje bi ga bil videl.

»Mene mislite?« sem vprašal bradatega.

»I koga neki drugega? Ali me ne poznate več?«

»Seveda bi vas moral poznati —. Pa ne spominjam se več vašega imena in tudi ne, kje da sem vas videl. Prosim, pomagajte mojemu slabemu spominu!«

»Ali ste pozabili tistega brivca, ki vam je gori ob Nilu nekoč pel tisto lepo domačo pesem? In ki vam je pomagal rešiti neko dekle iz —.«

Tedaj sem se spomnil.

»Ah, da —! Seveda! Seveda se vas spominjam! Vaša razraščena brada me je motila. Bog vas živi, rojak! Prisedite! Saj imate čas?«

»Časa več ko dovolj, posebno še, če mi plačate kavo. Trenutno sem namreč kakor pravijo, nekoliko pogorel.«

Prisedel je.

Gotovo se še spominjate tistega brivca, ki sem o njem pripovedoval v prvi knjigi, v povesti »Moj roman ob Nilu«. Naletel sem nanj prav v trenutku, ko sem se pripravljaj, da rešim Zenico. Bil je odnekod iz Prusije, doma pa mu ni ugajalo, šel je v svet. Klatil se je okoli, živel, kakor je mogel, včasih dobro, včasih slabo, včasih pa je menda tudi bilo, da ni imel nič jesti in da je torej že tudi tistikrat »pogorel«. Bil je lahkoživ človek, nestalneža značaja, pošteno, vztrajno delo mu ni dišalo. Storil nam je tistikrat ob Nilu veliko uslugo. Poznal je namreč Ibrahima mamûrja in od njega sem zvedel, kaj da je ta človek in kako da mu je pravzaprav ime.

Mogoče mi je tudi topot prinašal srečo —.

Koj sva tičala v starih spominih. Govorila sva nemški, ni se nama bilo treba bati, da bi naju kdo razumel. Gostje so bili sami pristni Turki.

»Torej nekoliko pogoreli ste? Kako to?« sem poprašal. »Pripovedujte, kako se vam je godilo, odkar se nisva več videla!«

»Kako se mi je godilo? Slabo! S tem sem vam vse povedal. Tisti Isla ben Maflei, ki sem pri njem služil, me je napodil, ko je mislil, da me ne potrebuje več. Prišel sem v Aleksandrijo in od tam sem potoval z nekim Grkom na otok Kandijo, kjer sem bil pa kmalu spet brez službe. Šel sem na neko ladjo, si prevoz zaslužil z delom in prišel sem v Stambûl. In tu sem se nastanil.«

»Nastanili? Torej imate službo?«

»Da. In tudi ne.«

»Kako to?«

»Ker imam tako službo, da ni vedno dela. Navadno ni nobenega.«

»Kaj pa ste?« Slutil sem, kako »službo« opravlja.

»Vse mogoče. Posredovalec za vse, kar kdo potrebuje, vodnik po mestu, sluga, dninar, pomočnik, nosač, vobče vse, s čimer se kak para zasluži. Toda, ko pa nikogar ni, ki bi naj zanj posredoval, ljudje sami letajo po Stambûlu, brez vodnika, vsak si sam pomaga, vsak sam nosi svojo prtljago, nihče me ne potrebuje. Pa hodim na sprehod in gladujem, da mi kruli po želodcu in žvižga po črevah.

Upam, da mi bodete vi pomagali, gospod rojak! Saj veste, da sem tudi jaz bil vam na uslugo, tistikrat ob Nilu!«

»Bomo videli, kaj se bo dalo za vas storiti. Zakaj pa ne greste k Isli? Saj veste, da je v Stambûlu. Bogat je, pomagal vam bo!«

»Hvala lepa! O njem rajši ničesar ne slišim. Užalil me je. Napadel je mojo osebno čast. Ne bom mu dal prilike, da to še enkrat stori!«

Slutil sem, s čim da je Isla »napadel osebno čast« mojemu brivcu —. Rekel pa mu nisem nič.

»Ali naj jaz govorim za vas? Stanujem namreč pri njem.«

»O, neprijetna reč —!«

»Zakaj?«

»Pa Allâh ti ne bo pomagal, džaur! Tako trdno, kakor te sedajle držijo tele vezi, tako trdno te bodo držali tudi tile temni rovi, ki te v njih čaka smrt, nezogibna smrt —!«

»Torej pa mi pred smrtjo še vsaj povej, kje živi tisti Barûd el-Amazat, ki ti je prodal Zenico za sužnjo?«

»Teга nikdar ne boš zvedel.«

»Vidiš, da se me bojiš! Če bi bil prepričan, da bom poginil, bi mi brez skrbi povedal.«

»Ni radi tega, da ti ne povem! Le zato, ker ti nobene želje več nočem izpolniti.

Sedaj pa molči! Spati moram, po noči me čaka mnogo dela, spočit moram biti.«

»Ne boš mogel spati. Vest ti ne bo dala miru.«

»Vest ima le džaur. Pravoverni jo prezira.«

Čul sem iz šuštenja njegove obleke, da je legel. Ali je res mislil spati? Nisem verjel. Ali se je le delal, kot da spi? Se je igral z menoj, kakor se mačka igra z miško?

Ostro sem ga nekaj časa opazoval.

Res ni spal. Imel je sicer oči zaprte, pa kadar jih je odprl in pogledal na mene, niso bile trudne in zaspane, ampak žive in ostre. Močno so se bleščale.

Kako bi sicer tudi mirno spal? Saj je vendar dobro vedel, kako slabo me je zvezal, poznal pa me je tudi dovolj in si je lahko mislil, da bom vse poskusil in se rešil, če bo mogoče. Ovil mi je namreč neke trake okoli gležnjev in nekaj, sam nisem vedel kaj, okoli zapestja. Roke mi je pustil spredaj in čisto lahko sem z njimi segel do gležnjev.

Da sem imel nož! Pa vse mi je vzel, tudi žepe mi je izpraznil. Kolika sreča vobče, da sem vzel le nož in samokrese s seboj! Če mi je bila res usojena smrt v podzemeljskih hodnikih solnčnega templja, bi vsaj Halef podedoval moje puške, mesto da bi prišle temu zločincu v roke.

Smrt —? Ali je res bilo tako nevarno? Se nisem mogel braniti? Se nisem mogel rešiti?

Roke mi je samo zvezal, ne pa tudi privezal. Lahko sem jih pregibal, tudi prsti so bili svobodni. Izdrl bi mu nož, si prerezal vezi, — pa bi bil prost.

Toda to se je moralo kmalu zgoditi. Opoldne je bilo, ko sem stopil v rov, gotovo sem bil več ur nezavesten, — lahko mu je prišlo na misel, da bi me vendarle ustrelil. Potem je vsaj gotovo vedel, da sem mrtev.

Razmišljal sem. Če bi se bil čisto počasi splazil k njemu in otipal, kako leži, kje ima nož, in mu ga v hipu izdrl —? Ne, to je bilo nemogoče. Ali pa bi planil nanj in ga zadavil z rokami? Tudi to ni bilo mogoče. S samimi prsti nisem mogel obseči močnega moškega vratu. Da bi ga z nogami napadel? Ga sunil s peto v sence? Ne! Je bilo preveč tvegano. Če ga nisem zadel koj v prvem hipu naravnost na pravo mesto, sem bil izgubljen. Ne, nož sem moral dobiti med prste v prvem hipu napada in čisto zanesljivo, sicer je bilo zaman vsako tveganje.

Odločil sem se za počasnejši, pa varnejši napad.

Počasi, čisto počasi sem se zravnal. Nobena guba na obleki mi ni smela zašuštetiti, v sklepkih mi ni smelo pokati in povrh sem moral tudi oči zapreti, sicer bi bil iz njihove lege spoznal, kaj počenjam. Kajti prav tako, kakor sem jaz videl blesk njegovih oči, je tudi on videl moje oči.

Ni bilo lahko, pa šlo je. Počasi, neskončno počasi in previdno sem sedel, počasi in neskončno previdno počenil na roke in noge. Oči sem imel napol odprte, da bi ujel njegov pogled.

Sedajle je spet pogledal po meni — in komaj da je oči zaprl, je kriknil od strahu, kajti z desnim kolonom sem ga tiščal za vrat, z levim pa na prsi. Šinil je z obema rokama k vratu, da bi si ga osvobodil, in njegova kretnja mi je dala čas in priliko, da sem mu segel za pas. Otipal sem nož in mu ga izdrl. Čutil je

zdravstvena policija Carigrada, ker požirajo mrhovino in odpadke, ki so njihova edina hrana. Vsak trenutek trčiš vkup z nosačem, težko obloženim, da ne moreš mimo, s konji, osli, kamelami in drugimi prometnimi sredstvi, ki te potiskajo ob zid ali pa v blato.

In prav tako se je nama godilo, ko sva jezdila v St. Dimitri.

Ulice so bile skrajno nesnažne, po tleh so ležali najrazličnejši ostanki in odpadki rib, sadja, sočivja, olupki melon so gnili kupoma, poleg mesnic je smrdela kri v širokih jamah, crknjeni psi, mačke, podgane, konjska mrhovina, — vse to je širilo neznosen smrad, mrharji in psi so se klatili okoli, edina bitja, ki so skrbela za snago in zdravje. Komaj sva se izogibala nosačem, ki so vlačili klesance, deske in bruna po ozkih ulicah kdove kam, in če naju je kedaj srečal težko in široko obložen osel ali pa debel musliman na oslu ali mula ali celò kaka volovska vprega, sva si smela čestitati, če sva prišla cela in zdrava mimo in če naju niso zmečkali.

Pa nazadnje sva le prispela živa in zdrava v St. Dimitri. Plačala in odslovlila sva konja in konjarja ter peš šla dalje.

Najprvo mi je pokazal brivec svoje stanovanje, polrazpadlo bajto na dvorišču lesene kočice, bolj podobno kozjemu hlevu ko človeškemu bivališču. Vrata so bila lepenka, sešita in pribita na lesen okvir, za okno je bila luknja v steni, vrč brez ročaja je zastopal vso kuhinjsko posodo in jedilno opremo in še čez njega je spredel pajek goste mreže, kos raztrganega jadra na tleh je bila vsa hišna oprema, divan in postelja.

Molče sem si pogledal žalostno luknjo in šla sva nazaj na ulico. Brivec me je peljal v neko hišo, ki že od zunaj ni nič dobrega obljubovala. In ko sem vstopil, me je koj prvi pogled poučil, kjè da sem. Prišla sva namreč v eno tistih grških vinarn ali ka-

varn, ki v njih človeško življenje nima nobene vrednosti in ki njihovih prebivalcev in obiskovalcev ni mogoče opisati z dostojnimi besedami.

V prvi sobi se nisva mudila, peljal me je koj v zadnjo sobo. Tam so igrali karte in kadili opij.

Kadilci so ležali na dolgi, ozki slamnjači ob zidu v različnem stanju pijanosti. Star dedec se je pravkar pripravljaj, da si prižge svoj strupeni čibûk. Njegovo do kosti shujšano telo se je napol zravvalo od poželenja, njegove sicer ugasle oči so žarele in roke so se mu tresle. Oduren prizor! Poleg njega je ležal mlad, komaj dvajsetleten fant v opojnem spanju, smehljaj se je, kot da je v sedmih Mohamedovih nebesih. Zapeljivec opij ga je že imel v krempljih in črez nekaj let bo prav tak, kakor je njegov sosed. Blizu njega se je zvijal dolg, suh Dalmatinec v blaznih sanjah in poleg njega se je režal odurno spačeni obraz propalega derviša, ki je zapustil samostan in šel v beznico opija, da žrtvuje svoje življenjske moči blaznim slikam strupene opojnosti.

»Ali tudi vi kadite?« sem vprašal spremljevalca.

»Da. Pa še ne dolgo.«

»Za božjo voljo! Torej je le morebiti še čas, da prenehate! Ali ne veste, kako zahrbtn, kako satanski je ta strup?«

»Satanski? Hm —! Zdi se mi, da ga ne poznate! Ravno nasprotno! Prav nebeški je! Ali hočete poskusiti?«

»Mi niti na misel ne pride! Kaka pijača se dobi?«

»Vino. Naročil bom, drugo je vaša stvar.«

Dobila sva mastno, rdeče grško vino, slab okus je imelo, da skoraj ni bilo užitno. Kdor pozna slastno grško grozdje, kar ne more verjeti, da je grško vino tako čisto za nič.

V to hišo je torej zahajal Ibrahim mamûr —!

Vprašal sem gostilničarja za njim. Ker pa radi previdnosti nisem smel imenovati nobenega imena

in ker vobče nisem vedel, kako ime si je nadel v Carigradu, nisem zvedel ničesar.

Najbolje je bilo, če je brivec prevzel opazovanje. Naročil sem mu torej, naj skrbno gleda krog sebe in če bo kaj opazil, naj takoj mene obvesti. Dal sem mu nekaj denarja in se poslovil. Nisem še bil pri vratih, pa je že sedel pri igralcih, da zaigra denar v hazardu, ostanek pa je menda pokadil v opiju. Mož je bil na duši in na telesu izgubljen, sklenil pa sem, da ga spravim na pravo pot, če bo mogoče.

Drugi dan je bil petek, mohamedanska »nedelja«. Isla je imel opravke v Peri, povabil me je s seboj in šel sem.

Na povratku domov sva prišla mimo poslopja, ki je bilo mošeji podobno, mrežasta pregraja ga je ločila od ceste.

Isla je obstal.

»Effendi,« je pravil, »ali si že kedaj videl plešoče derviše?«

»Da, pa ne tu v Stambûlu.«

»Tule je njihov manastir — samostan —. Prav ob tej uri imajo svoje vaje. Si jih pogledava?«

Nisem se branil in stopila sva skozi široko odprta vrata mrežaste pregraje na dvorišče, tlakano z velikimi marmornatimi ploščami. Na levi je bilo pokopališče, tudi ograjeno. V senci temnih, visokih cipres so se belili spomeniki, okrašeni s turbânastimi nastavki. Popoldne je bilo, številni obiskovalci, posebno dame, so se sprehajali med grobovi, beli in pisani površniki so se bleščali med temnimi cipresami. Turki radi obiskujejo kraje, kjer uživajo njihovi dragi svoj večni »kêf« — počitek.

V ozadju dvorišča je stal okrogel paviljon s kupolo, na desni pa samostan, enonadstropna stavba tudi s kupolo. Njena okna so bila obrnjena na dvorišče, na ulico je gledala gola stena.

Sredi dvorišča je stala visoka, do vrha z bršljanom ovita cipresa. Dvorišče je bilo polno ljudi, vsi

so hiteli proti paviljonu. Mene pa je Isla najprvo peljal v samostan.

Derviš je turška beseda in pomeni berača, pa arabsko se mu pravi fakir. Derviš se imenuje danes vsak mohamedanski redovnik. Redov je v mohamedanizmu zelo mnogo, mohamedanski redovniki pa nimajo slovesnih obljub, naših katoliških obljub uboštva, pokorščine in devištva vobče ne poznajo. Njihovi samostani so zelo bogato obdarjeni s posestvi, glavnicami in raznimi drugimi dohodki, turška duhovščina vobče ne trpi na pomanjkanju. Menihi so večinoma oženjeni, jejo, pijejo, kadijo, kvartajo in lenarijo, — tak je ves njihov »poklicni« posel. Poprej kedaj so derviši uživali velik ugled v verskem in političnem življenju, njihov ugled pa je propadel in le nižje ljudstvo jih še spoštuje. Zato si izmišljajo razne »umetnosti« in goljufije, da bi si z njimi pridobili ugled svetnikov, ki so v Allâha zamaknjeni in od njega posebno odlikovani. Predstave prirejajo, »vaje«, pri njih kažejo te svoje umetnosti, plešejo in pojejo. Zato jih imenujejo plešoče in tuleče derviše.

Stopila sva skozi samostanska vrata in šla v veliko hladno vežo, ki je zasegala vso širino stavbe. Iz veže je peljal pravokotno na levo hodnik po vsej dolžini samostana. Ob hodniku so se vrstile celice »redovnikov«, okna so gledala na dvorišče, vrat pa ni bilo, kdor je šel mimo, je lahko videl, kaj delajo redovniki.

Opremljene so celice zelo preprosto, ozek divan ob steni je vsa njihova oprema. Na teh divanih so sedeli derviši s svojimi koničastimi pokrivali iz klobučine, prav taki so bili, kakor pri nas klowni v cirkusu. In kaj so delali? Eni so kadili, drugi so se pripravljali na »ples«, spet drugi so nepremično sedeli na divanih kakor kipi in strmeli predse.

Videla sva dovolj, šla sva v paviljon.

»Omar ben Sadek —? Je mogoče —? Ti
ikaj —?«

og »Hamdulillâh — hvala Allâhu, ki mi je danes
dposlal toliko veselje! Da vidim solnce tvojega ob-
ličja —! Moja duša je stokrat in stokrat koprnela za
teboj kakor cvetlica za solncem, odkar sem te mor-
al tako naglo zapustiti.«

Bil je Omar, sin tistega Sadeka, ki naju je s
Halefom vodil črez šott Džerid, kakor sem pripove-
doval v prvi knjigi svojih potopisov. Omarju je tisti-
krat očeta Sadeka ustrelil neki Abu en-Nasr, ki pa
mu je bilo pravzaprav ime Hamd el-Amazat. Ustrelil
pa ga je, ker je hotel uničiti naju, ki sva bila priči nje-
govega zločina v alžerijskem wadiju Tarfawi. Brez
vodnika sva namreč bila na nevarnem šottu izgub-
ljena. In slaba bi se nama bila tistikrat godila, da ni
prišel črez šott Sadekov sin Omar in naju rešil.
Zasledovali smo morilca, ga našli v oazi Kebilli, pa
ušel nam je, kebilski wekil mu je pomagal. Omarja
je gnal tar — krvna osveta — za morilcem, še tisto
uro je odhitel za njim in od tedaj ga nismo več
videli.

»Kako pa prideš v Stambûl?« sem se čudil. »In
kaj delaš tu?«

»Ali ne vidiš, da sem hammâl? Stopimo v ka-
varno, gospod, vse ti bom pripovedoval.«

Isli sem svoje dogodivščine iz Alžerije pripove-
doval že v Egiptu, poznal je Omarja po imenu. Ve-
selilo ga je, da je srečal pogumnega, mladega človeka,
in rad naju je spremljal v bližnjo kavarno.

In tam je Omar pripovedoval.

Ni se mu tistikrat posrečilo, da bi bil dohitel
morilca. Kamela, ki jo je kebilski wekil prav po
izdajalsko posodil Abu en-Nasru, je bila hitrejša ko
njegova, ki jo je dobil od svojih prijateljev. Vkljub
temu ga do Derne v Tripolitaniji ni izgubil iz oči.
Tam pa je moral kameli privoščiti počitek in ko je
po morilčevi sledi prišel v Bombo, je zvedel, da se

je pridružil karavani, ki je potovala v oazo Siwa. Sam ni mogel čez puščavo, čakati je moral na drugo karavano. Čakanje se je zavleklo in nazadnje je moral celò svojo kamelo prodati za slabšo, da se je preživljal od izkupička, ki ga je pri zamenjavi zaslužil. Šele čez tri tedne je našel priliko za potovanje, pridružil se je karavani, ki je bila namenjena skozi puščavo Barka in wadi Džagabib v oazo Siwa.

Ko pa je prišel v Siwo, je zvedel, seve šele po dolgem iskanju in poizvedovanju, kajti oaza je zelo razsežna, da je Abu en-Nasr odšel čez Umm es-Sağir in Mogaro k jezeru el-Karûn v oazi Fajûm. Potoval je za njim. Ko pa je prišel v oazo, je zaman iskal morilca, izginil je. Sklepal je iz tega, da je morebiti ubral drugo pot, morebiti južnejšo karavansko stezo čez oaze Baharije, Farafra in Dahel. Obiskal je z nepopisnimi napori po vrsti vse te tri oaze, pa ni ničesar zvedel. Šele v Tafi v Gornjem Egiptu je iz nekih slučajnih opazk uganil, da se je morilec z napačnim imenom ukrcal na jadrnico in se peljal po Nilu navzdol. Obiskal je torej vsa mesta in vse vasi ob Nilu in prispel ves izmučen in raztrgan v Kairo.

Tam pa je nenadoma srečal Abu en-Nasra na trgu Mohammed Ali. Zasledoval ga je po vsej dolgi ulici Mohammed Ali do vrta Ezbekije, pa ga izgubil. Dan in noč je letal po mestu in končno res naletel nanj v pristanišču Bulâk, pa prav v trenutku, ko se je vkrcal na ladjo za Delto. Rais ga ni hotel vzeti na krov, ker ni imel s čim vožnje plačati, za delo pa ga ni potreboval.

Ves je plamtel od jeze, da mu je morilec spet ušel. Pripovedoval je nekemu arabskemu šejhu svojo nesrečo in ta mu je posodil konja, da ga je vsaj po suhem mogel zasledovati. Jezdil je ob rosetskem rokavu Nila navzdol, pa v Rahmaniji spoznal, da se je Abu en-Nasr peljal po damietskem rokavu. Hitel je poprek čez delto, zvedel v Samamûdu, da je ja-

drnica pristala in nadaljevala pot po reki navzdol. Sledil ji je do Damiette, pa prišel prepozno. Abu en-Nasr je že odplul v Adalijo.

Brez sredstev je bil, za nosača je služil v damietskem pristanišču, da bi si zaslužil prevoznino. Tudi konja je prodal. Nazadnje pa ga je le neka ladja brezplačno vzela s seboj na otok Kiper, odkoder se je z ribiško ladjo prepeljal na maloazijsko celino. V Anamanu, nasproti Kipru, se je izkrcal in šel peš čez Selindi in Alajo v Adalijo. Tam pa je sled popolnoma izgubil.

Vkljub temu ni opešal in ni obupal. Zakon krvne osvete je trd in neizprosni ter zahteva včasih tudi nadčloveške žrtve.

Iz smeri, ki si jo je Abu en-Nasr izbral, je sklepal, da namerava najbrž potovati v Carigrad. Peš se je napotil tja in se preživljal z beračenjem. Ni čuda, da je potoma zbolel, neprestani naporji so mu izčrpali moči, več mesecev je ležal. Na vso srečo so ga sprejeli v neki derviški samostan.

In po mnogih mnogih mesecih, ko sem medtem jaz prepotoval že vso Mezopotamijo in ves Kurdistan ter se dolgo mudil pri Haddedinih, je končno prispel v Carigrad. Sledu še ni našel in da je živel, je moral služiti za nosača, kar pomeni gotovo veliko samozatajevanje za svobodnega beduina.

Ko sem ga vprašal, ali še misli dolgo ostati v Stambûlu, je odgovoril:

»Gospod, morebiti bom mesto kmalu zapustil. Allâh mi je pomagal, da sem zvedel za važno ime.«

»Za katero?«

»Ali nisi dejal tistikrat na šott Džeridu, da se morilec Abu en-Nasr piše pravzaprav Hamd el-Amazat?«

»Da. In —?«

»Našel sem v Stambûlu človeka, ki se imenuje Ali Manah ben Barûd el-Amazat.«

»Ah —! Kdo je?«

»Mlad derviš v samostanu, ki si ga preje obiskal. Tudi jaz sem obiskal samostan, rad bi bil govoril z dervišem, da bi morebiti kaj zvedel o Amazatih. Pa sem zagledal tebe in ga pustil. Lahko grem drugikrat k njemu.«

»Ali Manah ben Barûd el-Amazat —!« je vzkliknil Isla tako glasno, da so gostje po kavarni dvignili glave. »Torej je sin tistega Barûd el-Amazata, ki je ugrabil in prodal mojo ženo? Koj pojdem v samostan! Govoriti moram z njim.«

Že je vstal. Prijel sem ga za roko.

»Ne boš šel! Amazatov je mnogo. Morebiti tisti derviš vobče niti v sorodu ni z Barûd el-Amazatom. Če pa je res njegov sin, kakor misliš, potem moramo biti zelo previdni. Lahko se nam posreči, da dobimo v pest oba, Hamd el-Amazata in Barûd el-Amazata, prav lahko pa se nam tudi ponesreči, zaslutil bi nevarnost in izginil.

Ali mi dovoliš, da ga obiščem?«

»Da, pojdi, effendi! Pa nemudoma! Počakava te tukaj.«

Obrnil sem se k Omarju.

»Kako pa si zvedel, da je dervišu ime Ali Manah ben Barûd el-Amazat?«

»Sinoči sem se vozil z njim in z enim njegovih tovarišev v Bahariwe kjöj. Menila sta se in čul sem njegovo ime. Tema je že bila, šel sem za njima. Obstala sta pred hišo, ki je bila zaklenjena. Trkala sta, nekdo je prišel odpirat in je vprašal, kdo želi vstopiti. Odgovorila sta: ‚En-Nasr!‘. Nekaj ur sem čakal, pa sta spet odšla. Medtem so prihajali tudi drugi ljudje in odhajali in vsakega je vprašal vratar, kdo želi vstopiti, in vsak je odgovoril, da en-Nasr.

Kaj misliš, gospod, kaj naj to pomeni?«

»So imeli luč, tisti ljudje?«

»Ne, čeprav je policijsko prepovedano, po noči brez luči po ulicah hoditi.«

»Pa jih ni noben kawwâs ustavil?«

»Kawwâsa vobče nobenega ni bilo blizu.«

»In kaj si nato storil?«

»Šel sem za njima in ju zasledoval do samostana pleščočih dervišev.«

»Si čisto natančno razumel besede en-Nasr?«

»Čisto natančno!«

Omarjevo poročilo o skrivnostni hiši v Bahariwe kjöju mi je zdramilo celo vrsto novih misli. Nehote sem se spomnil na Ibrahimovo bahanje, tistikrat, ko sem zvezan ležal v rovu baalbeških razvalin. Mislil je tistikrat, da mu nisem več nevaren, ker da itak nikdar več ne bom videl belega dneva, pa je bahavo pravil, da je poglavar čuwaldarjev-vrečarjev.

Če je govoril resnico, in mislim, da jo je, kajti ta človek je bil res pravi satan, potem je bila njegova lepa družba razširjena po vsej Turčiji, posebno po Balkanu, Egiptu in Siriji. To so dokazovale njegove zveze, ki jih je vsepovsod imel. Carigrad pa je bil gotovo sedež te zločinske organizacije. Zločinskih družb v Carigradu nikdar ni manjkalo, posebno živahno pa so delovale zadnja leta. Zgodilo se je, da so našli izpraznjena stanovanja, izpraznjene cele hiše, lastnika pa obešenega v hiši, ali pa je izgubil in nihče ga ni več videl, po Zlatem rogu ali pa po Bosporu je kakega jutra plavalo truplo, ki je kazalo vse znake nasilne smrti, po noči so na najrazličnejših koncih mesta, pa ob eni in isti minuti, izbruhnili požari, v splošni zmedi so ljudje po okolici kradli in ropali in požari so bili očitvidno z zvezi med seboj in z ropanjem, po noči so ljudje srečevali sumljive postave brez predpisane luči in če jih je ustavila policija, so se neznanci postavili v bran in obstreljevali policijo. Taki in slični dogodki so bili tistikrat v Carigradu na dnevnem redu. In čisto neverjetno se čuje, kako je pravica postopala s temi zločinci. Nekoč je policija zajela celo krdelo takih nevarnih ljudi in sultân jih je obsodil na izgnanstvo v Tarabulus. Črez nekaj dni se je vrnil kapitan ladje, ki je

kaznjence vozila, in poročal, da se je ladja potopila in vsi kaznjenci da so utonili. Zadeva je bila s tem rešena. Nekaj dni pozneje pa so videli ponesrečene zločince na carigrajskih ulicah in živa duša se ni radi tega vznemirjala —.

Slutil sem, da sem morebiti na sledu zločinski organizaciji, ki ji je načeloval Ibrahim mamûr, in da je skrivnostna hiša v Bahariwe kjöju morebiti ena njihovih zbirališč. Mogoče je bilo, da je tja zahajal tudi Ibrahim mamûr sam. Ako druga ne, vsaj sled bi našel za njim in če smo mu bili le na sledi, nam je težko spet ušel. Treba pa je bilo hišo opazovati.

Zaenkrat o svojih mislih tovarišem še nisem ničesar omenil, saj so bile samo slutnje. Najprvo sem moral obiskati mladega derviša.

Vprašal sem Omarja in zvedel, da stanuje Ali Manah v peti celici od glavnega vhoda. Pustil sem tovariše v kavarni in odšel v samostan.

Dostojanstveno in zamišljeno, kakor se spodobi za pobožnega muslimana in občudovalca derviških visokih vaj, sem stopil po dvorišču in v vežo samostana. Vrata na hodnik so bila odprta.

Počasi sem korakal po dolgem hodniku in spet nazaj. Derviši so sedeli v svojih celicah, ogledoval sem jih in nihče se ni zmenil za mene. V peti celici je sedel mlad človek, nekaj čez dvajset let je imel. Strmel je v okno in molče prebiral kroglice svojega »rožnega venca«. Tudi mohamedani imajo namreč svoj »rožni venec«, 99 kroglic, nanizanih na vrvico. Seveda ne molijo rožnega venca kakor katoličani, ampak izgovarjajo k vsaki kroglici po eno ime Allâha. Teh imen, nabranih iz korâna, je 99. Zadostuje pa tudi, da molče prebirajo kroglice in mislijo na Allâha.

Obstal sem pri vratih ozke celice.

»Selâm!« sem pozdravil z globokim glasom in spoštljivo kretnjo.

»Selâm alêk!« je odzdravil. »Kaj hočeš?«

»Iz daljnih dežel prihajam in ne poznam običajev te hiše. Videl sem vaš ples in bi se ti rad zahvalil za izpodbudo, ki mi jo je dala vaša pobožna vaja. Ali smeš sprejeti darilo?«

»Smem. Daj sem!«

»Koliko mora biti?«

»Vsak para sprejmemo.«

»Tule, vzemi!«

Dal sem mu po svojih skromnih razmerah, pa zadovoljen je bil. Rekel je:

»Hvala ti! Ali naj bo ta dar za red ali za mene?«

»Vzemi dar in obdrži ga za sebe!«

»Torej mi pa povej svoje ime, da bom vedel, komu naj bom hvaležen!«

»Prerok pravi, da bo dar iz molčeče roke na dan sodbe dvojno zaračunan. Zato dovoli, da molčim, pa mi ti povej svoje ime, da vem, kdo je pobožni sin prerokov, ki sem z njim govoril.«

»Moje ime je Ali Manah ben Barûd el-Amazat.«

»In kateri je kraj, ki ga je razveselil dan tvojega rojstva?«

»Skader je moj rojstni kraj.«

Derviš ni lagal. Njegova izpoved se je ujemala s tem, kar sem zvedel od Isle. Ta mi je namreč že v Egiptu pravil, da je Barûd el-Amazat, ki je Zenico prodal, živel v Skadru.

»Ali še živijo v Skadru tvoji sorodniki?«

»Ne.«

Več nisem smel vprašati, sumljivo bi se mu bilo zdelo.

Povedal sem še nekaj vljudnih besed in odšel. V kavarni sta me Isla in Omar že nestrpno pričakovala.

»Kaj si zvedel?« me je vprašal Isla.

»Ta derviš je res sin tistega Barûd el-Amazata, iz Skadra je doma. In če me vse ne vara, je Hamd

el-Amazat, ki se je dal imenovati tudi Abu en-Nasr, njegov stric.«

»Effendi, povedati nam mora, kje je njegov oče, ki mi je ukradel nevesto!«

»Mora —? Kako ga boš prisilil?«

»H kâdiju pojdem.«

»In tam bo povedal napačen kraj, ali pa, če bo pravega povedal, posvaril očeta. Ne, bodimo previdni in pustimo policijo in kâdija. Smo dosedaj sami opravili in sreča nam je bila mila, bomo še zanaprej sami poskusili.

Sedaj pa pojdem in si pogledam hišo v Bahariwe kjöju, ki jo je sinoči Ali Manah obiskal. Omar me bo spremljal. Morebiti ti že nocoj lahko povem, kaj sem našel in kaj bom ukrenil.«

»Pa naj bo po tvojem, effendi! Vrnil se bom domov. In ko bodeta gori gotova, mi moraš Omarja s seboj pripeljati, pri meni bo stanoval in hammâl ne bo več.«

Ločili smo se. Isla je odšel domov, midva z Omarjem pa sva krenila k Zlatemu rogu, si najela kaik, enega tistih dolgih, ozkih čolnov, ki v Zlatem rogu in v Bosporu nadomestujejo naše izvoščke, in se peljala do Ęjjuba. Tam sva izstopila in peš mahnila v Bahariwa kjöj, ki je najzapadnejše predmestje Carigrada.

Brodila sva po nesnagi, po odpadkih, se plazila po ruševinah in končno krenila v ozko, samotno in temno ulico.

Omar mi je pokazal sumljivo hišo le mimogrede. Če bi bila obstala in jo opazovala, bi bila vzbudila pozornost. Njeno pročelje je bilo ozko, pa zelo se mi je zdelo, da gre globoko na dvorišče. Eno nadstropje je imela, ki je segalo črez pritličje. Vrata so bila obbita z močno železno pločevino in razen majhne, štirioglate luknje v zidu ob vhodu ni imela nobenih oken, gola, masivna stena je gledala na ulico.

Vse to sem videl mimogrede in šla sva dalje po ulici. Sosednja hiša je tudi imela nadstropje in ozko pročelje. Pri vratih je visel umazan listič in na njem sem bral:

»Stanovanje se da v najem,«

Koj sem se odločil, prijel sem za kljuko in vstopil. Začuden me je gledal Omar, češ, kaj neki name ravam, rekel pa ni nič, stopil je za menoj.

Znašla sva se v ozki, temni veži, tipala sva po njej dalje in butnila ob druga vrata, glavnim nasproti. Odprl sem jih in stopil na dvorišče. Imelo je, kakor pročelje, kake štiri metre v širini, dolgo pa je bilo gotovo 40 m. Na obeh podolžnih straneh in na počezni strani v ozadju so stala poslopja, podobna lesenim barakam, trhla in razpadla, da so se utegnili vsak hip sesesti. Na desno in levo od dvoriščnega vhoda so peljala vrata v pritličje teh poslopij, nizko je bilo, sobe niso mogle biti večje ko kaki kurniki. V nadstropje se je prišlo po lesenih stopnicah, trinajst jih je bilo svojčas, kakor sem pozneje strokovnjaški dožgal, in od teh trinajst jih je ob mojem času že šest manjkalo.

Dvorišče je bila ena sama velika, blatna luža, ob času deževja seve. Solnce pa je lužo posušilo in spremenilo blato v trd, pa razpokan tlak. Sredi tega posušenega blata je tičala lesena klada, ki njenega namena vkljub vsej duhovitosti nisem mogel opredeliti, in na tej skrivnostni kladi je čepelo nekaj, kar bi bilo še bolj skrivnostno, da ni molel iz njega star, umazan čibûk. Okroglo je bilo tisto, kar je sedelo na kladi, in oblečeno v vsestranski raztrgan kuf-tân. Na tej krogli je ležal turbân, ki je bil svojčas morebiti sinjemoder ali pa radi mene tudi rdeč, dandanes pa glede barve neopredeljiv. Med kroglo in turbânom je silil v dan nos, ki je bil po vsej verjetnosti človeški nos, in pa že omenjeni čibûk. Nos ni bil mnogo krajši ko čibûk.

Ko sva se pojavila na dvorišču, je okroglo bitje zagodrnjalo, deloma zadovoljno, deloma sovražno, se premaknilo in se začelo razvijati.

»Selâm!« sem pozdravil.

»Sssssssss — hmmmmmmmm!« je zasikalo in zagodlo.

»Tukaj se daje stanovanje v najem?«

V hipu se je krogla zakotalila s klade in se zravnila, kakor se zravna človek.

»Da! Res je! Seveda! Takoj se da v najem! Lepo stanovanje, krasno stanovanje, sijajno stanovanje, še za pašo predobro, vse skoraj čisto novo! Prosim, veličanstvo, ali si ga hočete ogledati?«

Vse to je prišlo tako naglo in hlastno iz okroglega bitja, kakor da bi orehe sipal. Videl sem, kot najemniku sva bila temu človeku prav tako dobrodošla, kakor bi mu bila v vsakem drugem slučaju zoprna.

In kak je bil ta človek —!

Predvsem je bil žid, ta gospodar tega »sijajnega, krasnega, skoraj čisto novega stanovanja«, ki je stal pred menoj v vsej svoji patriarhalični gloriiji. Vse na njem se je zdelo, da je že nekaj tisoč let staro.

Majhen je bil, zelo majhen, pa tembolj debel. Videl pa od njega nisem druga ko dvoje slamnatih copat, kuftân, neopredeljiv turbân, nos in čibûk. Pa vse te reči, izvzemši seve nos, so bile menda že ob času Metuzalema v rabi. Iz copat je v ginljivi slogi gledalo vseh deset prstov, kuftân ni bil več kuftân, ampak le še skorja nesnaže, na vse strani razpokana, turbân je bil podoben ogromni, grbavi češplji in čibûk je častitljivi žid po dolgih dolgih letih tako zgrizel in odgrizel, da mu je le še glava ostala, cev je izginila. In ker se brez cevi tudi čibûk ne da vtakniti v usta, je srečni lastnik tega starodavnega piparskega orodja vtaknil v čibûkovo glavo kost poginulega mrharja. Ta vsaj se ni dala tako kmalu zgrijeti. Sicer pa kuftân ni imel več rokavov in ker si ga je

s toliko nežnostjo, bi rekel, ali pravzaprav s toliko skrbjo ovijal krog svojega okroglega telesa, sem zaslutil, da je vobče njegova edina obleka.

Mož me je vikal, zato sem bil tudi jaz vljuden.

»Ste lastnik te hiše?« sem vprašal.

»Ne. Pa veličanstvo bodi prepričano, da vkljub temu nisem eden izmed tistih ubogih, propadlih —.«

»Oprostite,« sem ga prekinil, »odgovarjajte kolikor mogoče kratko! Čigava je hiša?«

»Hiša je last bogatega peka Mohammeda v Kassim paši. Podedoval jo je.«

»In vi — kaj ste vi?«

»Oskrbnik sem pravzaprav. Čuvati jo moram in čakati, če bi prišel kak najemnik.«

»Kaj dobite za čakanje?«

»Piaster dnevno in za pol piastra kruha.«

»V. hiši nikdo ne stanuje?«

»Ne. Tudi jaz stanujem v sosedni hiši.«

»Koliko najemnine zahteva pek?«

»Deset piastrov na teden in vnaprej je treba plačati.«

»Pokažite mi stanovanje!«

Odrpl nama je najprvo vrata v pritličje. Pogledala sva v jame, kletem podobne, polne nesnage in golazni. Zlezli smo še po stopnicah in prišli v tri »sobe«, prva je bila podobna golobnjaku, druga kurniku, tretja pa hlevu za kunce.

»Tule je selamluk, tule stanovanjska soba, tule pa harem,« je razlagal žid dostojanstveno, kot bi razkazoval knežje stanovanje.

»Dobro! In kaj je v poslopih na dvorišču?«

»Nič. Stanovanje za služinčad in hlevi za konje.«

»In kako vam je ime?«

»Jaz sem Barúk Šebet ben Barúk Hereb ben rabbi Barúk Mizhah, z briljanti, dragulji in starinami trgujem in če potrebujete služabnika, sem drage volje pripravljen, da vam vsak dan sobo pometem in osnažim in grem za vas v mesto po opravkih.«

»Vaše ime je zelo bojevito! In kje pa je vaša trgovina z briljanti, dragulji in starinami?«

»Veličanstvo, pravkar sem vso zalogo razprodal.«

»Torej pojdite k bogatemu peku Mohammedu pa mu povejte, da najmem stanovanje. Tule vzemite deset piastrov za teden dni, dobil jih bo vsak teden vnaprej, kakor zahteva. In tule je še deset piastrov za vas! Kupite si tobaka!«

»Hvala vam, veličanstvo!« je vzkliknil ves vesel. »Razumete se na to, kako je treba občevati s človekom, ki trži z briljanti, dragulji in starinami! Pa Mohammed mé bo vprašal, kdo da ste. Kaj mu naj rečem?«

»Predvsem me nikar ne imenujte veličanstvo! Moja obleka je sicer nova in cela, pa je tudi vse, kar ima. Nisem namreč druga ko navaden pisar, ki je vesel, če koga najde, ki sme zanj pisati, tale moj prijatelj pa je ubog hammâl, ki tudi zelo malo zasluži. Zložila sva denar in bova tukaj stanovala in morebiti se najde še kdo, ki se nama pridruži, da ne bo preveč najemnine prišlo na enega. Ali bova dala vam kaj zaslužiti, to bova šele videla, kajti zelo morava štediti.«

Govoril sem tako, ker sva morala radi nevarne sosesčine veljati za kolikormogoče revna in nezatna človeka. Najini sosedje so se utegnili za naju zanimati.

Žid je odgovoril:

»O, effendi, meni ni treba dajati visoke plače! Če mi daste dnevno dva piastra, bom vse storil, kar zahtevate.«

»Videl bom, ali se bo dalo toliko zaslužiti, da bi najel služabnika in mu plačal dnevno dva piastra. Kedaj se lahko vseliva?«

»Tako, effendi!«

»Torej prideva nocoj. Upam, da hiša ne bo zaklenjena.«

Zadeva je bila torej urejena in posloвила sva se od dobrega Barûka »sulica«, sina Barûka »sablja«, sina rabbija Barûka »nanožnica«. Tako se namreč glasi v prevodu njegovo dolgo ime.

Doma sem Isli, Mafleju in Jakûbu poročal o najinih potih in načrtih. Bila sta enih misli z menoj in sklenili smo, da pojdem s Halefom in Omarjem v Bahariwe kjöj stanovat in prežat na Ibrahima. Tudi Lindsay bi bil rad šel, pa moral sem ga odkloniti, le škodoval bi mi bil. To ga je tako ujezilo, da je še tisti dan pobral svoje reči, dejal, da noče več pri Mafleju stanovati, ter odšel v hotel de Pest v Pero.

Domenili smo se še vse potrebno, zavili orožje v odeje in se odpeljali v Bahariwe kjöj. Konje smo pustili pri Mafleju.

Žid je že čakal na nas. Potrudil se je, z ženo sta stanovanje kolikormogoče očistila in prav po knežje se je veselil, ko sem ga pohvalil. Naročil sem mu, naj nakupi kruha, kave, moke, jajc, tobaka, nekaj kuhinjske posode in tri rabljene, pa snažne odeje. Denar sem mu moral seve vnaprej dati, saj ni imel nič. Ko je odšel, smo spravili puške v tretjo sobo, v »harem«, kamor razen nas treh nihče ni smel stopiti.

Barûk se je kmalu vrnil, žena mu je pomagala nositi. Bila je podobna živi mumiji. Povabila me je, naj z njima večerjam. Obljubil sem, da pridem, le koristilo mi je lahko, če smo si bili dobri. Da sem si njuna srca že pridobil, je dokazovala slamnjača, ki sta jo od nekod privlekla. Bila bi nam naj za »divan«. Sicer je bila iz samih lukenj sestavljena, saj je bil Barûk revež, pa pokazati je hotel, da sočustvuje z nami, ki smo bili tudi »reveži«.

Ko sta spet odšla, smo prižgali luč in si nadevali pipe. Zmračilo se je. Določili smo, da bo Omar med večerjo stražil pri polodprtih hišnih vratih in opazoval sosednjo hišo, Halef pa da bo šel na dvorišče. Stene so bile lesene, če se je skrtil v eno izmed tistih barak, je le utegnil kaj važnega slišati.

In potem sem šel k večerji. Barûk me je že čakal. Stanoval je v leseni koči trdo ob naši hiši. Dobro volje sta bila z ženo. Slutil sem, da sta pri nakupovanju kaj malega »zaslužila«. S ponižno pristrčnostjo sta me sprejela. Morebiti sta upala, da jima novi najemniki prinesejo zarjo boljše bodočnosti.

Stara židinja je imela precej več zmisla za snago nego sem si mislil, in večerja mi je teknila, čeprav ni bilo kdo vedi kaj, kar sta nudila. In ko sem jima podaril nekaj kave in njemu kup tobaka — oboje sem že kar k večerji prinesel s seboj —, sta bila tako vesela, kot da sem ju z zlatom obdaroval.

Žal sem opazil, da je kuftân res samo in edino oblačilo ubogegega Barûka. Hlač vobče nisem videl in rokav suknjiča, ki je nocoj sramežljivo gledal iz luknje, kjer bi moral biti pritrjen pravzaprav kuftânov rokav, je bil že tudi »ves iz sebe«. Tem pomanjkljivostim ni bilo težko opomoči in sklenil sem, da bom pomagal. Barûk je seve lagal, ko je govoril o svoji trgovini z briljanti, dragulji in starinami, pa slabih namenov gotovo ni imel, le postaviti se je hotel in sram ga je bilo revščine. Saj sta živela dnevno za dva piastra in pol —. In vsa srečna sta bila, ko sem jima povedal, da bodeta prevzela postrežbo in da jima bom za njun trud dnevno plačal pet piastrov.

Med večerjo sem neopazeno napeljal pogovor na naše sosede.

»Effendi,« je pravil Barûk, »naši sosedge so sami siromaki. Kdo bi sicer tod stanoval? Nekateri so dobri in pošteni, drugi pa hudobni in zlobni. Pisar ste, pa v tem delu mesta bodete težko kaj zaslužili. S sosedi torej ne bodete imeli posla, pa vkljub temu vas prosim, čuvajte se našega najbližnjega soseda tamle na desni!«

»Zakaj?«

»Nevarno je, o tem govoriti.«

»O, molčati znam!«

»Verjamem. Pa morebiti bi svoje stanovanje koj zapustili, če vam povem, kdo da so tisti ljudje. In ne bilo bi mi prav, če bi nas zapustili.«

»Obljubim vam, da svojega novega stanovanja vkljub temu ne bom zapustil. Upam, da sva si prijatelja in zato mislim, da boste pošteni in odkriti do mene. Nisem bogat, pa tudi siromak je lahko hvaležen.«

»Da ste dobrega srca, to ste že danes pokazali, komaj da ste se vselili. Zato verjamem vašim obljubam in vam zaupam.«

»Ali bom torej smel zvedeti, kaki so sosedge?«

»Če vas tako zelo zanima, vam bom pa povedal. Vsa naša ulica ve, da se pri sosedih tamle nič kaj prida ne godi. Pa ne brigajo se za nje. Nekoč se je zgodilo, da se je neki radovednež splazil v hišo, ki tamle na drugi strani meji na naše sosede in ki je prazna. Ko ga drugi dan še ni bilo nazaj, so ga šli njegovi ljudje iskat pa so ga našli obešenega na tramu. Sam se gotovo ni obesil.«

»Torej mislite, da naši sosedge niso samo sumljivi, ampak tudi nevarni?«

»Da! Zelo se jih je treba čuvati.«

»Pa vsaj vedeti menda smem, kdo da tam stanuje?«

»Neki Grk z ženo in sinom. Vino se dobi pri njem in opij kadijo. Moški hodijo od jutra do večera po mestu in vabijo goste v hišo. Imenitni gospodje prihajajo pa siromašni ljudje, ljudje iz Stambûla in tujci, kvarta se in godba igra, ne verjamem pa, da tudi vsi odidejo, ki so vstopili. Včasih se čuje klic na pomoč in orožje žvenketa in potem plava drugi dan mrtvo truplo v morju. Včasih pridejo po noči cele čete moških brez predpisanih luči, težko so obloženi z različnim blagom, ki ga vsega nesejo v hišo. In potem menda delijo.«

»Pravite, da se nihče ne briga za tisto hišo, pa vendar veste vse to tako natančno! Ali ste morebiti tudi vi kedaj prisluškovali?«

»Effendi, tega ne smem nikomur povedati, sicer bi bil izgubljen!«

»Niti meni ne?«

»Vam še posebno ne, kajti vi bi res šli in storili, kar sem storil jaz —.«

»Morebiti pa samo tako govorite, da bi me zastrašili.«

»Effendi, res ne lažem!«

»Verjamem da ne. Pa morebiti se vam je samo sanjalo.«

To je pomagalo. Starec ni hotel veljati ne za lažnika ne za sanjača.

Odgovoril je:

»Ničesar vam ne povem. Le to vas prosim, ne dotaknite se deske in tudi ne droga!«

»Kake deske?«

»V desni steni vašega selamluka je zrahljana deska, le na gornjem žeblju še visi in se da poriniti v stran. Za desko je prazen vmesen prostor in za njim lesena stena sosednje hiše. Tudi tam visi ena izmed desk le na gornjem žeblju, sam sem spodnjega izdrl. Ako porinete desko v stran, vidite v sobo, kjer ležijo kadilci, poleg pa slišite žvenketanje kozarcev in smeh gostov.«

»Ste bili pa res zelo neprevidni! Da vas je kdo opazil, bi bili izgubljeni!«

»Hotel sem pač vedeti, kaj počenjajo tam na oni strani. In ker ni šlo drugače, sem izdrl žeblje.«

»Bi se bilo dalo že še drugače narediti. Na primer, če bi bili v desko zvrtili luknjo, tako majhno, da bi je od one strani vobče ne videli —.«

»Skozi luknjo bi premalo videl.«

»Tisto je res! Skozi špranjo ste več videli. No, in kaj je s tistim drogom?«

»V baraki leži, ki meji na sosednjo hišo. Dovolj je dolga, da seže do nadstropja, in plezati se da po njej. Sosednja stena je lesena in ena izmed desk ima luknjo in veliko, široko špranjo. Ako splezate po lestvi in pogledate skozi luknjo, vidite naravnost v dolgo, veliko sobo, tam se zbirajo ljudje, kadar si delijo plen.«

»Katera deska je tista?«

»Zaznamoval sem si jo s kredom, da jo laže spoznam.«

»Pa kako, da teh ljudi še niste naznanili policiji? Vaša dolžnost bi bila!«

»Effendi, moja prva in glavna dolžnost je, da si ohranim življenje. Nočem viseti za vrat!«

»Saj bi vas policija ne izdala —!«

»Effendi, vidim, da še niste dolgo v Stambûlu!«

»Kako to?«

»Ker pravite, da me policija ne bo izdala. Ne poznate stambûlske in vobče ne turške policije! Ko sem nekoč gledal skozi luknjo v tisto dolgo sobo, sem videl imenitne gospode, tudi derviše in kawwâse. Koliko je visokih uradnikov, ki jim padišah plačo dolžen ostane in ki živijo le od bagšiša, katerega iztisnejo, kjer in kolikor ga le morejo. In od česa naj tak uradnik živi, če tudi bagšiša ni dovolj ali če ga vobče ni —? Vsak si pomaga, kakor more in zna, in prav nič ni čuda, če zajde med tiste lopove tamle —.

Sedaj pa pomislite tole! Če bi šel tožit sosede, utegnem naleteti prav na takega policijskega uradnika ali pa na kâdija, ki zahaja k sosedom in deli z njimi plen. Pa bi bilo po meni —.

Ne! Dovolj mi je, da vem, kaj se tam godi. Ne bom se vtaknil v stvari, ki mene nič ne brigajo —! In le edino vam sem povedal, ker upam, da boste previdni.«

Barûkove besede so bile le preveč resnica! Po vseh deželah padišahovih, od Eufrata do Nila, od Bospora do Donave, po Orientu in po Balkanu je

vladala povsod ista turška morala: padišah sam potrebuje denar, ti pa si vzemi plačo, kjer in kakor moreš! In od kâdija do wezîrja, od vaškega kjaje do mogočnega mutasarrifa, vse je ožemalo in izmozgavalo ubogo ljudstvo, da si »poišče svojo plačo«. Ni čuda, če je taka morala vzgojila zločince, uničila zmisel za pravičnost in red in rodila neštete krivice in zločine —.

Pa zvedel sem dovolj o naših sosedih, nisem smel več siliti v Barûka.

Skrivnostna hiša je bila tudi za mene in za moje tovariše nevarna sosesčina. Grk je gotovo že zvedel, da je dobil nove sosede, njegova »obrt« mu je nalažala previdnost, mogoče da je že poizvedoval za nami in nas dal celò že tudi opazovati. To mu ni bilo težko, saj nas je ločila le lesena stena. Črez dan smo smeli le s skrajno previdnostjo na dvorišče, na ulici pa se vobče nismo smeli pokazati. Kako lahko bi nas kdo od sosedov videl, ki nas je že od prej poznal. Zato je bilo dobro, da smo Barûka najeli za postrežbo, ni nam bilo treba hoditi iz hiše.

Zaskrbelo me je. Tovariši so morebiti pustili luč goreti, ki se je utegnila svetiti skozi špranjo v sosedno hišo. Ali pa so morebiti preglasno govorili in bi jih lahko slišali.

Brž sem se poslovil in odšel. Poprej pa sem še poučil Barûka, kako se naj obnaša, in kaj naj pove, če bi kdo popraševal za nami. Reče naj, sem mu naročil, da je stanovanje najel reven pisar, ubog hammâl in še bolj siromašen Arabec, torej ljudje, ki se ne brigajo za sosede in ki imajo sami s seboj dovolj posla. Ker je žid stanoval koj za steno naše prve sobe, smo ga lahko s trkanjem priklicali, če smo ga potrebovali.

Šel sem najprvo h glavnim vratom.

Priprta so bila, Omar je stal na straži. Pravil mi je, da je že več ljudi prišlo v sosednjo hišo. Vsak je potrkal in nato je skozi linico pri vratih nekdo vpra-

šal, česa želi, in ko je povedal geslo en-Nasr, so se mu vrata odprla.

Zaklenila sva vrata in šla na stanovanje. Halef je stražil na dvorišču, nič sumljivega ni opazil in tudi ne slišal. Tudi njega sem vzel s seboj. Sedli smo v temi in pripovedoval sem jim, kaj sem zvedel pri židu.

Šli smo preiskovat steno selamluka. Kmalu smo našli desko, ki je o njej pripovedoval žid. Visela je le še z zgornjim koncem na enem samem žeblju in se je izlahka dala premakniti.

Porinil sem jo na stran in segel v odprtino.

Za steno je bil kakih 30 cm širok prazen prostor in na oni strani sem otipal leseno steno sosednje hiše. Tudi tam se je dala deska odmakniti. Čisto rahlo sem jo porinil v stran. Za steno je bila tema.

Spravil sem deske spet nazaj, prinesli smo si slamnjačo in odeje pa legli in čakali v temi, če bi se morebiti dalo kaj slišati.

Uro ali kaj smo sedeli in se šepetaje pogovarjali, ko je pri sosedu zaropotalo. Sedel sem trdo k steni in odrinil desko.

Težki koraki so zatopotali, več ljudi je bilo. Nekdo je vstopil in debel glas je povedal:

»Semkaj! Takole! Hasan naj se pripravi, da bo šel!«

In črez nekaj časa je isti glas vprašal:

»Znaš pisati?«

»Da!« je odgovoril boječ, stokajoč glas.

»Imaš denar doma?«

»Denar zahtevate —? Kaj sem vam storil, da ste me zvalili sem in zvezali?«

»Storil? Nič, čisto nič nisi storil! Tvoj denar, kar si ga imel pri sebi, tvojo uro in tvoje prstane imamo; tudi tvoje orožje. Pa to nam še ne zadostuje. Še več denarja hočemo! Odkupiti se moraš! In če ne plačaš, kar zahtevamo, te bodo jutri zarana našli v morju.«

»Allâh kerim —! Usmiljeni Allâh! Koliko zahtevate?«

»Bogat si! Pet tisoč piastrov ni preveč za tebe!«

»Preveč je! Nimam toliko!«

»Koliko imaš doma?«

»Tri tisoč menda.«

»Ali jih bodo izročili, če pošljemo sela? Nikar nas ne skušaj prevariti! Prisegam ti, tvoja poslednja ura je odbila, če ne dobimo denarja!«

»Allâh illâ 'llâh —! Dali vam bodo denar, če napišem pismo in ga zapečatim s svojim prstanom.«

»Posodil ti bom tvoj prstan. Odvežite mu roke! Naj piše!«

Tiho je bilo nekaj časa, menda je nesrečnež pisal.

Legel sem na slamnjačo in segel v odprtino. Previdno in neslišno sem odmaknil desko na sosednji steni in pogledal skozi špranjo.

Prav pred menoj je ležal neki moški, s hrbtom obrnjen k nam. Gologlav je bil in njegova obleka je bila raztrgana, najbrž se je branil, ko so ga zgrabili. Pred njim so stali trije oboroženi moški, eden v grški noši, najbrž lastnik ali najemnik beznice, druga dva v običajni turški obleki. Ujetnik je pisal pismo, po jutrovskega običaju na kolenih, drugi pa so ga gledali.

Porinil sem desko nazaj in poslušal.

»Takole! Zvežite ga spet in spravite v sosednjo sobo! Če ne bo miren, ga enostavno zadavite! Čul si, zapomni si!«

Vrata so se zaprla. Odšli so.

Molk je legel na sosednjo sobo. Povedal sem tovarišema, kaj sem videl in slišal.

»Tatovi so!« je menil Halef. »Kaj bomo storili?«

»Ti ljudje niso samo tatovi, roparji so in morilci!« sem šepetal. »Ali misliš, da ga bodo izpustili, če bo tudi plačal? Saj bi jih koj izdal! Počakali bodo, da dobijo denar, pa ga spravili s poti.«

»Torej mu moramo pomagati!«

»Da. Pa kako?«

»Ropot bi spravil vso hišo na noge, branili bi se in utegnili bi biti nevarno za nas. Saj ne vemo, koliko jih je. Povrh se lahko zgodi, da bodo prav tisti zbežali, ki jih iščemo —. Kdo ve, kedaj in kje jih spet najdemo!«

»Kaj pa torej naj storimo? Pustiti ga ne smemo!«

»Šli bi po policijo. Toda kje jo bomo našli —? In medtem se lahko že mnogo zgodi —. Sicer pa, kdo ve, ali bi policija hotela hišo napasti. Saj je pravil žid, da tudi kawwâsi in visoki uradniki zahajajo h Grku. Še nas bi nazadnje zaprli —!

Najbolje je, če kar mogoče tiho odstranimo deske v naši in njihovi hiši, se splazimo tja in osvobodimo ujetnika, pa deske spet pritrdimo ter poslušamo in opazujemo dalje.«

»Pa orodja nimamo!«

»Moj nož zadostuje. Bolj važno je, da opravimo vse kolikormogoče neslišno. Koj bomo začeli.«

»Pa veš, kam so ujetnika djali?«

»Da. V sobo poleg tiste, v katero smo prej videli skozi špranjo. Vrata je Grk zaprl z zapahom. Odstranil bom deske, zlezal v prvo sobo, stopil skozi vrata v drugo ter pripeljal ujetnika sem k nam.«

Lotil sem se dela.

Treba je bilo odstraniti še najmanj dve deski. Tipal sem po steni in našel, da je vsaka deska pribita zgoraj in spodaj le z enim samim žebljem. Deske niso bile kdo vedi kako močne, trhle so bile in žebliji vsekakor niso preveč trdno tičali.

Vzel sem svoj bowieknife — močen, nekoliko zakrivljen nož, kakršnega nosijo severoameriški lovci —, ga vtaknil med desko in tram ter začel počasi in previdno desko trgati, seveda le na spodnjem koncu. Neslišno sem jo odtrgal, potem še eno, obe deski in pa tisto, ki jo je že žid zrahljal, sem odrinil, Omar jih je prijel in segel sem v odprtino.

Deske na spodnji steni so bile močno pritrjene, zavili so konce žebeljev in jih zabili nazaj v deske. Pile nisem imel, moral sem z nožem konce žebeljev odrezati. Zamudno delo je bilo, roka se mi je utrudila, pilil sem nekaj časa z desnico pa spet z levico, in povrh se moral opravljati delo kolikormogoče brez vsakega šuma.

In komaj da sem bil gotov, so prišli koraki v sosednjo sobo. Grk je bil, luč je imel. Odprl je vrata v ujetnikovo sobo, vstopil pa ni.

»Ali ste dobili denar?« je vprašal ujetnik.

»Da!« se je nasmejal Grk.

»Torej me izpustite!«

»Še ne! Jutri zarana te izpustimo. Hočem ti le povedati, da bodo prišli ljudje v sosednjo sobo. Ne smejo vedeti, da si tukaj. V tvojo sobo sicer ne bodo stopili, pa tudi slišati te ne smejo. Zato te bom privezal in ti zamašil usta. Če boš čisto miren, boš jutri prost, če ne, pa te zadavimo.«

Turek je prosil, naj ga izpustijo. Obljubljal je, da nikomur ne bo ničesar omenil. Pa zaman. Spet je prosil, naj mu vsaj ust ne zamaše. Čisto tih in miren da bo. Pa tudi nič ni pomagalo. Ujetnikov glas je bil boječ in preplašen, najbrž je slutil, kaj z njim nameravajo.

Grk ga je privezal in mu zamašil usta, pa šel in zaklenil vrata za seboj.

»Sedaj pa brž!« sem šepnil. »Dokler ne pridejo ljudje, ki jih je napovedal Grk!«

Vtaknil sem samokrese za pas in nož, odrinil desko in zlezal skozi. Halef in Omar sta ostala trdo pri odprtini na straži, da bi prihitela na pomoč, če bi bilo treba.

Odklenil sem vrata in vstopil.

»Tiho bodi! Rešil te bom!« sem šepnil ujetniku in potipal po njegovih vezeh. Vrvi so bile, prerezal sem jih in jih vtaknil v žep. Usta so mu bila zama-

šena z robcem, ki mu je bil privezan čez usta in nos. Odvezal sem ga in ga tudi vtaknil v žep.

»Mâ šâ 'llâh —!« je dejal ujetnik in vstal.

»Tiho! Pojdi z menoj!«

»Kdo si ti in kam —?«

»Molči!«

Potegnil sem ga za seboj, zaklenil vrata in ga porinil skozi odprtino v naše stanovanje.

»Hamdulillâh —!« je šepnil Halef. »Zelo smo si bili v skrbeh! Pa šlo je hitreje, nego smo si mislili!«

Nisem mu odgovoril, zapičil sem žepni nož v srednjo desko, bowieknife in bodalo pa v drugi dve deski. Odprtina je bila zaprta, pa tako, da sem lahko vsak hip deske spet odmaknil.

Spet smo čuli korake. Privlekli so pijanega človeka v sosednjo sobo in ga enostavno vrgli na tla, da prespi pijanost. Kaj da bi drugo jutro z njim počeli, to smo si lahko mislili. Ljudje, ki so pijanega človeka prinesli, so spet odšli, ne da bi bili pogledali v ujetnikovo sobo.

Prepričan sem bil, da vso noč nihče ne bo stopil k ujetniku. Bili smo varni, odšli smo v selamluk, prižgali luč in si ogledali naš »plen«.

Ujetnik je bil srednje visok človek, petdeset let še ni imel. Njegov obraz je bil inteligenten in odločen.

»Dobrodošel!« sem ga pozdravil. »Slučajno smo opazili, kaj se godi pri sosedih, pa smo te rešili.«

»Torej niste eni izmed tistih lopovov?«

»Ne.«

»Vedel sem, da me bodo umorili, če bom tudi plačal odkupnino, pa sem mislil, da si prišel po mene in da je udarila moja zadnja ura.

Kdo ste?«

»Jaz sem Nemec, tale dva pa sta moja prijatelja, svobodna Arabca iz Sahâre. Tale tukaj, Omar ben Sadek, je prisegel krvno osveto nekemu človeku, ki najbrž tudi zahaja v onole hišo. Zato smo si na-

jeli tole stanovanje, da bi ljudi laže opazovali. Šele danes smo se vselili in Allâh je hotel, da smo že kar prvo noč zabranili velik zločin.

Ali smem zvedeti, kdo da si ti?»

Temno je gledal pred sebe, zmajal z glavo pa odgovoril:

»Ne! Rajši molčim. Nočem, da bi se v tej zadevi javno imenovalo moje ime, ki ga mnogi poznajo. Tujec si in lahko ti bom hvaležen, tudi če ne veš mojega imena.«

»Naj bo, kakor ti želiš! Pa ne govori o hvaležnosti! Storili smo, kar nam je narekovala naša dolžnost.

Ali si koga spoznal tam med onimi?»

»Ne. Mnogo gostov je tam, pa tudi mnogo takih, ki, se mi zdi, niso sami gostje. Dal bom to jamo razbojnikov še nocoj preiskati.«

»Ali se ti bo posrečilo? Prepričan sem sicer, da Grk pred jutrom ne bo opazil tvojega bega in da ga bo policija iznenadila, razen če je straža pri vratih. Toda zvedel sem, da obiskujejo to hišo tudi policisti, derviši in visoki uradniki, in zato dvomim, da boš s policijo svoj namen popolnoma dosegel.«

»S policijo —?» je dejal zaničljivo. »Pogledal sem v neko sobo in videl kawwâse. Spoznal sem jih, mene pa niso videli.

Ne, ne pojdem k policiji. Vedi, da sem častnik — čin je postranska stvar —, šel bom po svoje vojake in bom s to beznico čisto nakratko opravil.«

To mi je bilo ljubo, obenem pa tudi neprijetno. Če je te ljudi razgnal, se je lahko zgodilo, da prav tistega nocoj ni bilo poleg, ki smo ga iskali. In iznova bi morali iskati za njim.

Toda kamen se je začel valiti, nisem ga mogel več zadržati. Moj ugovor bi nič ne pomagal. Po vsem, kar sem opazil, je bil naš gost visok turški častnik, in tak človek si od Franka pač ni dal zapovedovati —.

Le eno sem ga prosil.

»Stori mi vsaj eno uslugo pa mi pokaži ujetnike. Rad bi vedel, ali so med njimi tisti, ki jih iščemo.«

»Vse ujetnike boš videl.«

»Dovoli še opazko! Kdor hoče vstopiti, tega vprašajo pri vratih, česa želi, in le na geslo en-Nasr mu odprejo. Morebiti ti bo moja opazka še koristila.«

»Ah —! To besedo je torej moj vodnik povedal, ko smo prišli pred hišna vrata! Ampak —,« je nadaljeval nezaupljivo, »odkod poznaš geslo?«

Mirno sem odgovoril:

»Omar ben Sadek je prisluškoval pri vratih in jo čul.«

Pripovedoval sem mu še o dogodkih prejšnjega dne, kolikor je bilo treba, in nadaljeval:

»Svetujem ti, da svoje ljudi deliš. Eden del naj vkoraka skozi glavna vrata, na geslo vam jih bodo odprli, drugi del pa naj vdere skozi naše stanovanje in skozi predrtino tule. Oba dela morata obenem napasti, ker je zelo verjetno, da bo straža pri glavnih vratih dala dogovorjeno znamenje, ko bo opazila vojake, in tovariše posvarila.«

»Vidim, da si pošten, zaupam ti in bom storil, kakor si svetoval.

Ali nimaš kakega tarbûša? Ti lopovi so razgalili glavo pravovernega muslimana, kaznoval jih bom za to!«

»Posodil ti bom svojega. Tudi tele pištrole ti bom posodil, da ne boš brez orožja.«

»Hvala ti, Frank! Vse ti bom vrnil. Najpozneje v eni uri sem spet tukaj.«

Pospremil sem ga do vrat, naglo je odšel.

»Gospod,« je dejal Omar, »ali bodo Abu en-Nasra meni prepustili, ako je med njimi?«

»Ne vem.«

»Jaz imam prvo pravico nanj!«

»Častnik se bo najbrž malo brigal za tvoje pravice.«

»Torej vem, kaj bom storil. Ali se še spominjaš moje prisege na šott Džeridu, na mestu, kjer je moj oče izginil v jezeru smrti? Nisem se bril do danes, nisem prestopil praga mošeje — pa bi mi naj ušel sovražnik, ki sem ga s tolikimi trudi iskal in našel?«

Šel je v drugo sobo in sedel pred odtrgane deske. Gorje Abu en-Nasru, ako je bil med zločinci in je prišel Omarju v roke!

Ugasnil sem luč in prisedla sva s Halefom k Omarju.

V sobi poleg nas je bilo menda več ljudi, najbrž sami pijani. Smrčali so in stokali, kakor ljudje, ki so kadili opij, — same žrtve. Molče smo sedeli in poslušali in čez tri četrt ure sem šel h glavnim vratom, častnika čakati.

Pa minila je dobra ura, ko sem opazil v temi dolgo vrsto ljudi, ki so prihajali po ulici. Dobili so gotovo točna navodila, kajti en del je obstal v senci, drugi pa je prišel naravnost k nam. Tem je načeloval častnik, ki smo ga rešili, še sicer vedno v svoji prejšnji, meščanski obleki, pa do zob oborožen.

»Ah —, pričakuješ nas,« je šepnil. »Tule je tvoja pištola in tvoj tarbûš!«

Vzel je stotniku, ki je prišel za njim, izposojene stvari in mi jih vrnil.

Peljal sem vojake, kakih trideset jih je bilo, na naše stanovanje. Vse tri sobe so jih bile polne, ko je zadnji vstopil. Vkljub slabim stopnicam je šlo vse še dovolj tiho in gladko.

»Prižgi luč!« je zapovedal.

»Si zaklenil spodaj vrata?«

»Da.«

»Si postavil stražo?«

Nasmejal se je.

»Čemu stražo?«

»Dejal sem ti že, da sem se šele sinoči vselil, ne poznam še torej dobro teh prostorov, posebno

ne onih pri sosedu. Mogoče je, da bodo, napadeni od dveh strani, vdrli na naše dvorišče, če nimajo kje kakega tajnega izhoda. Če torej ne zastražimo dvorišča in vrat, nam bodo ušli.«

»Le prepusti vso skrb meni!« je dejal mogočno.

»Že sam vem, kaj moram storiti.«

Prižgal sem luč, postavil jo je k leseni steni in zapovedal vojakom, naj s puškami stene razbijejo. Hip pozneje so zabobneli udarci in zahreščale stene.

Častnikove besede so me ujezile, še bolj pa me je ujezilo njegovo povelje.

Tak napad je bil največja neumnost. Razbijanje so vendar morali slišati na oni strani. In preden je bil prvi vojak tam, so se že davno lahko pripravili na boj ali pa se poskrili in zbežali.

Le eden je položaj razumel, Omar. Po prvem udarcu je izdrl moje nože iz desk, odrinil deske in planil skozi odprtino. Že zdavnaj ga ni bilo več nikjer, ko je vdrl v sobo častnik na čelu svojih ljudi.

Mislil sem izprva, da bi se sam postavil h glavnim vratom. Pa nisem šel. Saj nisem bil jaz tisti, ki je bil odgovoren za pogoške drugih in ki bi jih moral popravljati. Mogoče pa je tudi bilo, da bi nalletel na Ibrahima, če se pridružim vojakom. Omar ga je sicer tudi iskal, pa dva sta več videla ko eden, in povrh je Omar predvsem iskal Abu en-Nasra.

Planil sem torej trdo za častnikom skozi predrtino.

Kakih šest pijanih ljudi je ležalo v sobi poleg naše, pustili smo jih, poskakali čez nje in hiteli dalje. Tudi druga soba je bila že prazna, pravkar je zadnji zaloputnil vrata za seboj.

Skočili smo za njim. Od ulice sem je zadonelo divje kričanje, tudi tam so že vlomili vojaki.

V tretji sobi nam je priletel naproti Omar.

»Ni ga gori!« je sopihal. »Doli moram.«

Krvna osveta ga je gnala, da je mnogo pred nami preletel že vse sobe v prvem nadstropju.

»Kdo je gori?« je vprašal častnik.

»Nad dvajset ljudi, čisto zadaj. Nikogar ne poznam.«

Porinil nas je v stran in odhitel.

Mi pa smo divjali dalje. Po vseh sobah je gorela luč. Napad je bil tako nenaden, da so v strahu čisto pozabili luči ugasniti. Čul sem pozneje, da je vratar koj izstrelil pištolo, ko je spoznal vojake, in izginil v temnem hodniku. Strel se k nam ni čul, pa v hiši so ga čuli, bil je za zločince znamenje najhujše nevarnosti, poskrili so se in zbežali. Zato smo našli vse sobe prazne.

Prihiteli smo do vrat zadnje sobe. Bila so izredno močna in od znotraj zaklenjena. Vojaki so jih napadli s puškinimi kopiti. Tudi od znotraj se je čulo treskanje in pokanje.

Pa vrata se niso vdala. Najbrž so bila nalašč za brambo tako močno narejena in soba za njimi je bila zadnje pribežališče. Tudi zid ni bil lesen, ampak z opeko zidan.

Turške puške so bile preslabe. Skočil sem po svojo medvedarico.

Ko sem se vrnil, so komaj neznatno špranjo vlomili v vrata.

»Proč!« sem dejal vojakom. »Bom jaz poskusil.«

Medvedarica je bila seve vse drugačen vlomilec ko pa slabotne palice padišahovih domobrancev. Močno, z železom okovano kopito medvedarice je že koj v prvem sunku zdrobilo nekaj desk, še trije udarci in vrata so se razletela v treske. Tisti hip pa je zagrmelo za vrati, gotovo deset strehov je počilo. Nekaj vojakov je padlo, mene ni zadel noben strel, ker sem stal ob strani, da sem laže lomil vrata.

Častnik je planil s svojimi ljudmi skozi odprtino, že sem hotel za njim, ko sem začul z dvorišča klicanje.

Obstal sem in poslušal.

»Gospod! Pomoč! Brž! Brž!«

Šunder in ropot je bil velik, vkljub tem sem spoznal Halefov glas. Gotovo je bil v nevarnosti. Brž sem moral k njemu.

Planil sem nazaj po sobah, odkoder smo prišli. Spet je Halef klical, topot silneje in nujneje.

Pot skozi celo vrsto sob in po trhih stopnicah mi je bila predolga, lahko bi mi bili medtem mojega Halefa ubili. Nisem mnogo pomišljal. Na levi je bila stena, ki je mejila na naše dvorišče. Sunil sem s puško deske.

»Vzdrži, Halef! Koj pridem!«

»Brž, brž, gospod! Imam ga!«

Trhle deske so zletele na dvorišče, tema je bila spodaj, streli so se bliskali, ljudje so kričali in kleli. Zaletel sem se in skočil v temo. Ni bilo previsoko, pa precej trdo sem priletel na tla. Naglo sem se pobral.

»Halef, kje si!« sem klical.

»Tule, pri vratih!«

Res! Pogumni Halef je čul, da sem pravil častniku, naj zastraži glavna vrata, in ker me ni ubogal, je sam šel na dvorišče in se postavil pred vrata. Ko smo napadli zadnja vrata, so zločinci predrli leseno steno in poskakali na dvorišče. Polovica jih je že bila na dvorišču, ko sem z medvedarico vlomil vrata. Hoteli so skozi naša glavna vrata, pa so naleteli na Halefa. Ni se jim skrilo v temo, junaški in odkrito jim je zastavil pot in jih napadel. Streli, ki sem jih čul, so bili njemu namenjeni. Ali je bil zadet, nisem vedel. Še je stal pri vratih in obdeloval svoje napadalce s puškinim kopitom.

Medvedarica je koj zredčila gosto gručo krog Halefa, eni so padli pod udarci in sunki, drugi pa so zbežali. Še medtem ko sem mlatil po njih, sem mu zaklical:

»Koga imaš, Halef?«

»Ibrahima mamûrja!«

»Je mogoče? Kje?«

»Tule!«

»Je mrtev?«

»Ne vem. Pobil sem ga na tla.«

»Končno!«

Napadalci so zbežali. Z nadstropja so še vedno skakali ljudje na dvorišče, kričanje in preklinjanje je križem donelo. Nisem se zmenil za begunce, sklonil sem se, da vidim, ali smo res dobili Ibrahima mamûrja v pest. Prižgal sem šibico in posvetil Halefovemu ujetniku v obraz.

Pa razočaran sem se zravnal.

»O jej, Halef! Ta ni Ibrahim mamûr!«

»Ne —? Ni mogoče! Čisto razločno sem ga videl pri blisku strela.«

»Ti je pač ušel in ti si prijel drugega. Kam je neki zbežal?«

Pogledal sem po dvorišču.

Ljudje so plezali čez nizko lesno, ki je zapirala prostor med hišo in barako. Tam se je prišlo v Barûkovo dvorišče.

Tudi Halef jih je opazil.

»Tamle bežijo! Tudi on je tam ušel. Za njim!«

»Gotovo, da je tam čez ušel. Pa za njim nama ni treba. Saj mora mimo naših hišnih vrat. Pojdi!«

Skočila sva skozi vežo in odprla hišna vrata. Trije, štirje so bežali mimo, prišli so iz Barûkove hiše. Peti je prihitel za njimi in jim klical:

»Stojte! Ostanite skupaj!«

On je bil! Njegov glas je bil, prav tako je donel, ko tistikrat, ko smo ob Nilu reševali Zenico in ko je klical svoje sužnje.

Tudi Halef ga je koj spoznal.

»On je! Za njim!«

Zagrešil je veliko, usodno neumnost. Da bi bil molčal! Ne bilo bi nama treba druga ko planiti izza vrat in ga prijeti.

Ibrahim je klic gotovo čul, ga tudi spoznal po glasu, niti obrnil se ni, pustil je svoje ljudi in planil v temo.

Koj sva skočila za njim.

Da bi nama zmešal sled, je skočil zdaj v to, zdaj v ono temno ulico. Toda nisva se dala premotiti, vedno sva mu bila trdo za petami, komaj kakih petnajst korakov za njim.

Pa skok v temno dvorišče je le škodoval moji nogi, nategnil sem si kite ali kaj, bolelo me je, pa nisem mogel tako naglo za njim. Sicer bi ga bil gotovo došel, vljub temu da je bil jako dober tekač. Tudi Halefu je že primanjkovalo sape.

»Ustreli ga, gospod!« je sopihal.

Seveda bi ga bil lahko ustrelil, pa nisem hotel. Drugi so imeli večje pravice do tega zločinca, živega sem hotel dobiti.

Tedaj pa se je odprla ulica in morje se je za-bleščalo pred nami v svitu obrežnih luči. Ob Zlatem rogu smo bili.

Kaj bo sedaj —?

»Na desno, Halef!« sem vzkliknil.

Ubogal je. Sam sem hitel na levo. Dobila sva ga med sebe in morje. Ni nama mogel uiti.

Čul je moj klic, obstal je za hip, se ozrl za nama, spoznal nevarni položaj, se zagnal, pljusknil v vodo in izginil.

»Yâ wai —!« je vzkliknil Halef. »Pa ne sme nama uiti!«

Zgrabil je za puško.

»Ne streljaj!« sem mu zaklical. »Ves se treseš od tekanja! Tvoj strel ne bo varen! Pusti!«

»Ušel nama bo —!«

»Skočil bom za njim.«

»Po noči —? V temno morje —?«

»Še manj me bo opazil.«

»Gospod, saj nič ne trepečem!« je pravil. Bal se je za mene. »Čisto miren sem! Saj gre za važen strel!«

Tedaj se je pokazala Ibrahimova glava na površju — strel je počil — strašen krik je zadonel — grgraje je izginil Ibrahim mamûr v valovih.

»Zadel sem ga —!« je viknil Halef. »Vidiš, da nisem trepetal!

El-hamdu lillâh — naš veliki sovražnik Ibrahim mamûr je mrtev!«

Zadovoljna sva se vrnila na stanovanje.

K. MAY

ZBRANI SPISI

TRETJA KNJIGA

IZ BAGDÂDA
V STAMBÛL

V MARIBORU 1931

TISKARNA SV. CIRILA V MARIBORU

IZ BAGDÂDA V STAMBÛL

ČETRTI ZVEZEK

DRUŽBA EN NASR

V MARIBORU 1931

TISK IN ZALOGA TISKARNE SV. CIRILA V MARIBORU

VSEBINA:

	Str.
1. Novi zapetljaji	489
2. Za defektiva	540
3. Kiradži	580
4. Skrivnostno pismo	607

Po nemškem izvirniku

K. MAYA

avtoriziran prevod

I.

Novi zapetljaji.

Bili smo torej v Carigradu.

Nekaj dni je že minilo, kar smo prispeli iz Damaska, pa še ni bilo časa, da bi si bili ogledali prestolico turškega cesarstva, važni dogodki so nas vzeli čisto v zakup.

Našli smo sled Ibrahima mamûrja, nevarnega člana in poglavarja zločinske družbe, ki si je nadela ime »en-Nasr«, zmagovalec. Mnogo je imel na vesti, tudi mi smo še imeli pri njem neporavnane račune. Ugrabil je Črnoğorko Zenico, zaročenko in poznejšo ženo Isle ben Mafleja, trgovca v Carigradu, in ukradel je dragocen nakit Maflejevemu bratu Jakûbu Afarâ, zlatarju v Damasku. Isla in Maflei, oba sta bila moja prijatelja, zavzel sem se za njuno stvar. Zasedovali smo Ibrahima na njegovem begu iz Azije v Evropo, iz Damaska čez Libanon in po Sredozemskem morju. Toda prišli smo 24 ur prepozno v Carigrad in ga izgubili.

Naletel pa sem v samostanu plešoćih derviřev na Omar ben Sadeka, prijatelja iz Tunizije. Mesece sem je že iskal po vsem Orientu nekega Hamd el-Amazata, ki mu je ustrelil očeta na šott Dđeridu, na »Jezeru smrti«. V Carigradu končno se mu je zdelo, da ga bo našel. Zvedel je za derviřa, ki mu je bilo ime Ali Manah ben Barûd el-Amazat, zasodil je, da je najbrž sorodnik morilćev, in upal je, da bo našel kmalu tudi morilca samega. Razen tega je izsledil shajaliřce družbe en-Nasr v Bahariwe kjöju, cariğrajskem predmestju. Zanimal sem se za to zločin-

sko gnezdo, se naselil s Halefom v neposredni bližini, v hiši nekega peka, ki jo je »upravljaj« stari žid Barúk. Slučaj je nanesel, da je prav tisto noč zašel zločincem v mreže neki višji turški častnik, ubili bi ga bili, da ga nismo rešili. Šel je po vojake in napadel roparski brlog. In tistikrat smo čisto nepričakovano zadeli na Ibrahima mamúrja. Zbežal je, ko nas je spoznal, s Halefom sva stekla za njim, skočil je v Zlati rog, da bi se rešil s plavanjem, pa Halef ga je ustrelil, ko je pomolil glavo iz valov.

Nisem bil čisto zadovoljen. Rad bi bil nevarnega zločinca živega dobil v pest. Pa usoda je tako hotela. Ibrahima je doletela kazen za njegove zločine v Zlatem rogu, ki je pogoltnil že toliko njegovih žrtev.

Zamišljen sem se vračal s Halefom tisti večer na stanovanje.

Ibrahima ni bilo več. Pa novi zapletljaji so se pojavljali, našel sem sled dveh drugih dobrih znancev, zločincev, ki sta bila vredna tovariša Ibrahimova in ki sem ju že dolgo iskal. Njuna sled je peljala v osrčje Balkana, torej v isto smer, kamor sem bil tudi jaz namenjen.

Slutil sem, da ne bom več dolgo bival na obalah Zlatega roga.

Poti nazaj na stanovanje ni bilo lahko najti. Ulice so bile temne in ozke in druga drugi podobne in od Zlatega roga do Bahariwe kjója je daleč. Sicer sem med lovom za Ibrahimom pazil na smer in na število ulic, pa vkljub temu sva s Halefom dolgo brodila po temi, da sva prišla do stanovanja.

Tam se je medtem marsikaj spremenilo.

Na ulici je bilo svetlo. Krik in vik in streljanje je privabilo sosede in tudi ljudi iz drugih ulic, prišli so s papirnatimi svetilkami, stali naokoli in pasli radovednost. Vojaki so zastražili vhod v pekovo in v obe sosednji hiši in iskali po dvoriščih za ubeglimi, pred Grkovo hišo je stala gruča ujetnikov, zvezani so bili, straže so stale krog njih. Prijeli pa so vsa-

kega, ki so ga našli v beznici, pa najsi je bil domačin ali gost. Grk sam, lastnik ali morebiti najemnik hiše, je bil mrtev, stotnik je naletel na njega in mu s sabljo preklal glavo. Pač pa so ujeli ženo in sina. Tudi tiste pijance so spravili na ulico, ki jih je Grk zavllekel v sobo poleg nas. Hrup in šunder napada jih je čisto streznil, tudi strah je menda mnogo pomagal.

Nekaj vojakov je bilo mrtvih, mnogo pa ranjenih. Ta izguba bi bila izostala, če bi poveljujoči častnik ne bil zločincev tako neumno napadel. Žal je bil tudi moj Halef ranjen, dobil je strel v roko in nekdo ga je z nožem sunil. Rane so bile globoke, pa na srečo ne nevarne.

Od nasprotnikov jih je padlo šest, ujeli pa so le štiri, vsi so bili, se je zdelo, člani zločinske družbe. Vsi drugi so nam ušli. Kar bi se tudi ne bilo zgodilo, da je častnik ubogal moj nasvet in zastražil glavni vhod v pekovo hišo. Čisti dobiček napada je bil torej precej malenkosten.

Pri vходу je slonel Omar. Zelo slabe volje je bil. Toliko se je trudil, toliko je tvegaval, vso hišo je preletal, nazadnje pa Hamd el-Amazata našel ni. Jezen je bil na turškega častnika in na njegove vojake vobče, pravil je, da bi bil sam vse bolje opravil, in se za nič ni brigal.

Stari žid Barûk je že spal, ko se je napad začel. Zbudili so ga begunci, ki so drli čez plot na njegovo dvorišče in vlomili hišna vrata. Silno se je prestrašil, ko je čul ropot in streljanje, ni si upal pogledati, kaj se godi, zaklenil se je z ženo v sobo in trepetaje čakal, kedaj pride vrsta nanj. Ko je streljanje prenehalo, je prilezel na dan in od čudenja sklepal roke nad nenavadnim prizorom.

Končno so bili vojaki gotovi, postavili so ujetnike v vrsto, jih povezali in se pripravili na odhod. Poprej pa jim je poveljujoči častnik še dovolil, da smejo Grkovo hišo opleniti. Tega si niso dali dvakrat

reči. V desetih minutah so pobrali in odnesli vse, kar ni bilo pribito in pretežko. Vsak je dobil svoj delež.

Medtem sem poiskal stotnika in ga vprašal za poveljnikom.

»Zunaj pred hišo stoji!« mi je povedal.

To sem tudi sam vedel, videl sem ga na ulici. Pa rad bi bil o njem kaj več zvedel.

Ni mi hotel povedati svojega imena in tudi ne čina. Sramoval se je, ni mu bilo, da bi se njegovo ime imenovalo v tej, nekoliko nečedni zadevi. Bi se ne bil zmenil za njega, obzirno bi bil molčal, pa ujezil me je. Nastopal je ošabno in skorajda sirovo, po končanem boju se niti zmenil ni za mene, čeprav je bil meni vso hvalo dolžen, da se je rešil in da se mu je napad posrečil.

Ni bil vreden obzirnosti. Zato me čisto nič ni vest vznemirjala, da sem poizvedoval, kdo da je ta človek, ki ne pozna najenostavnejših pravil olike.

Nisem se dal oplašiti po redkobesednem stotniku. Vljudno sem vprašal:

»Vaš poveljnik je visok častnik, kajne?«

»Da,« je zagodel.

»V katerem činu je?«

»Ne vprašaj! Prepovedano nam je govoriti o njem,« je dejal osorno.

Pa prav zato sem hotel zvedeti.

Stopil sem po dvorišču, da si poiščem človeka, ki bi bil postrežljivejši in zgovornejši.

Vojaki so bili s plenjenjem gotovi, vračali so se na ulico. Godrnjaje in preklinjevaje je še stikal eden po dvorišču.

Ustavil sem ga.

»Si slabe volje?«

»Kaj bi ne bil!«

»Kaj se ti je zgodilo?«

»Iskal sem za ubeglimi lopovi, pa sem prepozno prišel k plenjenju. Nič nisem dobil,« je godel.

»Pa ti bom jaz pomagal.«

»Ti —?«

»Ali bi si rad zaslužil lep bagšiš?«

»Bagšiš —? O, tisto že! Mi ga boš ti dal?«

»Lep bagšiš dobiš, če mi poveš, kar te bom vprašal.«

»Kaj bi rad zvedel?«

»V kakem činu je častnik, ki vam je poveljeval pri napadu?«

»Prepovedano nam je govoriti o njem. Ne smem ti torej povedati. — Pa saj tudi on ni mislil na mene! Ali mi daš dvajset piastrov, če ti povem?«

»Dobiš jih!«

»Miralaj je.«

Povedal je tudi njegovo ime, pa ga iz raznih vzrokov na tem mestu rajši zamolčim. Znano je v Carigradu in tudi po drugod, še danes je mož visoka, vplivna osebnost. Ni rojen Turek, Grk je z otokov, sluga je bil pri svojem sedanjem gospodu, pa znal si je pridobiti njegovo naklonjenost in je naglo napredoval. Njegove »zasluže« pa so take, kakor so običajno pri ljudeh, ki se iz nižjih služb dokopljejo na visoka mesta. Posebnih duševnih zmožnosti ta miralaj vsaj ni imel.

Plačal sem vojaku zahtevani bagšiš in šel na ulico. Miralaj je stal blizu vrat, videl me je.

Da bi se mi zahvalil za rešitev, tega vobče niti pričakoval nisem. Da pa bo tako nevljuden, tega pa nisem mislil.

Pristopil je in vprašal:

»Ali so vsi Franki taki bojazljivci kakor ti?«

»Zakaj vprašaš?«

»Kje pa si bil, ko smo se mi borili?«

Dlan me je zarsbela, najrajši bi mu bil zaušnico prisolil. Pa premaгал sem se, Frank mora biti vljudnejši in olikanejši ko takle navaden sluga svojega turškega paše.

»Tudi mi smo se borili,« sem dejal ravnodušno. »Pa seveda le s tistimi, ki so čisto brez potrebe tebi

ušli. Moder človek bo vedno skrbel, da kolikor mogoče popravi pogrške svojih bližnjih.«

»Kdo mi je ušel?« je vzklikal.

»Vsi tisti, ki jih nisi polovil.«

»Kako naj vse polovim? Cele hiše nisem mogel obkoliti,« se je zagovarjal.

»Svetoval sem ti, da bo treba zastražiti tale vhod, ker da bodo zločinci vdrli skozi naše dvorišče. Moj sluga in jaz, midva edina sva zasedla vrata, pa preslaba sva bila in več ko polovica jih je ušla, medtem ko si se ti »boril« s tistimi maloštevilnimi, ki niso mogli več uiti.

Kaj se bo zgodilo z ujetniki?«

»Allâh vedi! Kje boš jutri stanoval?«

»Vsekakor tu. Plačal sem stanovanje za teden dni vnaprej.«

»V tej hiši ne boš več stanoval!«

»Zakaj ne?«

»Boš že videl! Izseliti se boš moral. Torej kje te jutri najdem?«

»Pri trgovcu Mafleju stanujem, blizu Jeni džamije. Tukaj sem stanoval le začasno. Pri Mafleju me boš našel.«

»Poslal ti bom svojega sela.«

Obrnil mi je hrbet, ni me pozdravil, ni se mi zahvalil.

Nisem se prav nič čudil njegovemu obnašanju. Pa upal sem, da mu bom svoje mnenje še povedal, preden se ločim od Carigrada.

Dal je povelje, vojaki so obstopili ujetnike, eni pa so pohiteli v Grkovo hišo.

Tudi jaz sem slugi v miralajski suknji pokazal hrbet. Še ozrl se nisem za njim. Stopil sem na dvorišče in šel iskat ranjenega Halefa.

In tedaj sem seveda koj razumel, zakaj ne bom več mogel stanovati pri židu —.

Prijazni miralaj je namreč dal Grkovo beznico zažgati. Gost dim se je že valil iz strehe in plameni

so objemali lesene stene. Res prav po turško je hotel izbrisati spomine na svoj nečastni doživljaj.

Brž sem poklical Halefa in Omarja, skočili smo v stanovanje, da rešimo svoje imetje.

Zadnja soba je bila že polna dima. Zavili smo puške v odeje, pripravili še drugo, kar smo prinesli s seboj, in odnesli našo prtljago na dvorišče. In kmalu nato je bila vsa, po večini lesena stavba v plamenu.

Sosedje so koj opazili ogenj in zagnali krik in vik, ki ga ni mogoče popisati. Le kdor pozna carigrajska predmestja in njihove lesene barake, ta bo vedel, kaj pomeni v Carigradu požar. Na gašenje vobče nihče ne misli, ogenj se širi ko vihar, saj so cele četrti same lesene stavbe, daleč naokoli vse beži in odnaša, kar se da rešiti, in v nekaj urah je celo predmestje kup pepela.

Moj stari Barûk je od groze onemel, njegova žena pa je obsedela kakor od kapi zadeta. Tolažil sem ju, sam sem znosil njuno revščino na dvorišče in obljubil, da jima bom poskrbel streho. Mislil sem na Mafleja in upal, da mi prošnje ne bo odbil.

Na dvorišču seveda nismo smeli ostati, požar se je vse bolj širil. Omar je pohitel po hammâle, naložili smo jim svoje imetje in zapustili stanovanje, ki sem ga sicer plačal za ves teden, ki pa ga nisem uporabljal niti 24 ur. Bogati pek Mohammed pa menda ni prehudo žaloval za lesenimi kočami, milijonske škode vsaj ni imel.

Polnoč je bila mimo, ko smo potrkali pri Mafleju. Vse je že spalo, pa nazadnje smo le pritrkali vratarja.

Kmalu je bila vsa hiša pokonci. Pripovedovali smo. Precej so bili seve razočarani, ko so zvedeli, da se nam je pravzaprav naš načrt ponesrečil. Rajši bi bili Ibrahima živega dobili. Pa sem jih le potolažil, češ Ibrahima je zadela zaslužena kazen v valovih Zlatega roga.

Prosil sem Mafleja, naj vzame Barúka vsaj za nekaj časa pod streho. Rad me je uslišal in mi obljubil, da bo skrbel za njega.

Nam pa je spet ponudil vrtno vilo. Vse je bilo pripravljeno, koj smo se lahko vselili.

Že sem se mislil posloviti, pa Isla me je zadržal.

»Počakaj, effendi! Za h koncu sem ti pripravil prav veselo iznenadenje. Dobili smo namreč nepričakovano zelo ljubega gosta. Ugani, kdo je!«

»Kako bom ugani! —! Ga poznam?«

»Videl ga sicer še nisi, pa pripovedoval sem ti že mnogo o njem. In ko ga boš videl, moraš uganiti, kdo da je!«

Radoveden sem bil. Kdo bi naj bil Maflejev gost —? Če mi je Isla pripovedoval o njem, je bil gotovo v kaki zvezi z njim in z našimi doživljaji.

Kmalu se je Isla vrnil. Spremljal ga je postaren človek. Oblečen je bil po turško in nič ni bilo na njem, kar bi mi bilo le količkaj pomagalo pri ugibanju. Njegov zagoreli obraz je bil ostro začrtan, pogum in samozavest sta gledala iz njega. Pa številne gube na njem, dolga bela brada in osiveli lasje so pričali, da je doživel mnogo bridkih ur.

»Tale je naš gost!« mi ga je predstavil Isla.
»Ugani, kdo je!«

»Res ne vem, kdo bi bil.«

»Boš že ugani!«

Obrnil se je k njemu in ga prosil:

»Nagovori ga v svojem maternem jeziku!«

Mož se mi je priklonil in dejal:

»Sluga pokoran, visokospoštovani!«

Govoril je srbski —.

Kateri izmed Islovih znancev bi govoril srbski, pa bi bil tudi meni znan —?

Koj sem ugani. Ponudil sem možu obe roki:

»Glej glej, Očko! Dobro mi došli!«

Res je bil Očko, Zeničin oče, Črnogorec. Zelo je bil vesel, da sem ga spoznal po materni govoric.

Kajpada nismo več mislili na spanje, posedli smo in Očko je moral pripovedovati.

Zenica je bila njegov edini otrok. Ko je nena doma izginila, — Barûd el-Amazat jo je spravil Ibrahimu v roke — ni imel več miru doma, šel jo je iskat po širnem svetu. Zdaj tu zdaj tam je mislil, da je našel njeno sled, pa razočaran je vsakikrat spoznal, da se je zmotil. Iskal jo je po Mali Aziji in po Armeniji, hudo se mu ni godilo, bogato je bil založen z denarjem. Le sreča mu je kljubovala.

Prisegel je, da se ne vrne v domovino, dokler ne najde ljubljenega otroka, pa po dolgem, brezuspešnem iskanju se je moral končno le vrniti v Carihrad. Taka odiseja je mogoče seve le v Orientu, v naših urejenih razmerah bi bila nezmisljena.

Vrnil se je torej k Mafleju. Pa kako se je začudil, ko je našel pri njem svojo Zenico omoženo z njim, za katerega jo je iskal. Pa ne samo svojo Zenico, tudi svojo ženo je našel pri Mafleju. Prišla je za hčerko v Carihrad.

Kdo da mu je povzročil toliko žalost in mu dal ugrabiti hčerko, je že zvedel od Isle. In tudi to, da mu je Zenico odpeljal Barûd el-Amazat in da živi v samostanu plešočih dervišev neki Ali Manah ben Barûd el-Amazat, po vsej priliki sin Barûd el-Amazata. Pripovedoval sem mu, da smo našli tudi Ibrahimu, da nam je sicer ušel, pa da ga je Halef ustrelil, ko se je hotel rešiti čez Zlati rog. Ni bil zadovoljen, da ga je dohitela kazen. Maščevati se je hotel še tudi nad njim, ki mu je prinesel toliko nesrečo v hišo, koj drugo jutro, je pravil, pojde nad derviša Ali Manaha, prisilil ga bo, povedati mu mora, kje živi njegov oče. Ves razdražen je bil. Dolgo sem ga miril in mu prigovarjal, da je nazadnje le prepustil derviša meni. Vse bi mi bil lahko pokvaril.

In potem šele smo šli spat.

Utrujen sem bil in spal bi bil v beli dan, da me niso prišli buditi.

Maflei je namreč poslal slugo in mi sporočil, da me nekdo išče in da hoče nujno z menoj govoriti. Spal sem kar oblečen, kakor je na Jutrovem v navadi, zato sem bil koj pokonci.

Neki človek me je čakal. Vprašal me je po imenu in mi rekel, naj koj pridem v St. Dimitri, v gostilno, ki sva jo prejšnji dan obiskala z mojim rojakom, on da želi z menoj govoriti in da je zelo nujno.

Sporočilo me je vznemirilo.

»Kaj pa hoče?«

»Ne vem,« je odgovoril. »Blizu tam stanujem pa me je gostilničar prosil, naj grem po tebe.«

»Pojdi domov pa povej, da koj pridem!«

Plačal sem mu pot. Odšel je.

Pet minut pozneje sva že hitela z Omarjem za njim.

St. Dimitrijske beznice niso posebno varne in na dobrem glasu, kdo ve, kaki ljudje so čakali na mene in kaj mi je hotel brivec povedati. Zato nisem smel iti sam in ker Halefa, ki je bil ranjen, nisem hotel nadlegovati, sem vzel Omarja s seboj. Najel sem dva konja, lastnika sta se jima obesila za rep in ju priganjala s palicami in kričanjem in naglo smo »potovali«.

Gostilničar nama je prišel pred vrata naproti. Sumljivo ponižno je pozdravil in vprašal:

»Effendi, ali si ti tisti Nemsî, ki je bil pred kratkim z nekim drugim Nemsijem v moji gostilni?«

»Da.«

»Govoriti hoče s teboj.«

»Kje je?«

»Gori leži.«

»Kaj mu je?«

»Pojdi k njemu! Tvoj spremljevalec naj te spodaj v gostilni počaka.«

»Gori leži,« — tako je dejal. Kaj mu je bilo —? Ali se je ponesrečil? Je bil bolan? Vsekakor mu je moralo biti hudo, da je poslal po mene.

Omar je stopil v gostilniško sobo, jaz pa sem odšel z gostilničarjem v nadstropje. Na vrhu stopnic je mož obstal.

»Effendi, ne prestraši se!«

»Kaj mu je?«

»O, nič posebnega.«

»Je bolan?«

»Le z nožem ga je nekdo sunil.«

»Ah —! Kdo —?«

»Neki tujec, ki še nikdar ni bil pri meni,« je hitel pravit.

»Zakaj ga je sunil?«

»Tujec je prišel in tvoj znanec se mu je pridružil. Naročila sta vino, pila in govorila. Nato sta kvartala in tvoj znanec je po vrsti izgubljal. Plačati bi bil moral izgubljeno igro, pa ni imel denarja. Sprla sta se, noži so se zabliskali. Tvoj znanec je bil pijan, ni se mogel braniti. Tujec ga je sunil.«

Vsakdanja zgodba! Ubogi, izgubljeni rojak —!

»Je rana nevarna?«

»Menda ne. Ni bil takoj mrtev.«

Mož je menda mislil, da sunek z nožem ni nevaren, ako zabodeni takoj ne umre —.

»Pa si vendar prijel onega drugega?«

»Kako ga naj primem?« je pravil v zadregi. »Tvoj prijatelj mu je bil dolžen, ni mogel plačati, in povrh je on prvi napadel tujca. Še jaz bi bil dobil svoj delež, če bi se bil vmešal v prepir.«

»Ga poznaš, tistega človeka?«

»Ne. Povedal sem ti že, da še nikdar ni bil pri meni.«

»Si poslal po zdravnika?«

»Seveda! Koj sem poslal po najslavitejšega hekima, ki ga imamo v Stambûlu.«

»In kaj je rekel?«

»Obvezal mu je rano. Saj mi boš vrnil stroške za hekima in kar je tvoj prijatelj zapil? Tudi tisto mi je dolžen ostal, ker ni imel s čim plačati. Onemu tuj-

cu sem moral plačati tudi to, kar je tvoj prijatelj pri kvartanju izgubil. Tudi to mi boš vrnil, kajne?«

»Bom zadevo še prej preiskal. Pojdiva k ranjencu!«

»Stopi tamle skozi tista vrata! Ne morem s teboj, spodaj v sobi so gostje.«

Odšel je. Stopil sem v sobo.

Prazna je bila, le slamnjača je ležala v kotu in na njej moj brivec smrtnobled in z upadlim obrazom. Koj sem videl, rana je bila nevarna, morebiti celo smrtna.

Sklonil sem se k njemu.

»Kako je?«

»Hvala lepa, da ste le prišli!« je dejal trudno in počasi.

»Ali smete govoriti?«

»Ne more mi več škodovati! Pri kraju je z menoj! Vem, da bom umrl.«

»Upajmo, da še ni tako hudo! Gostilničar vam je poskrbel zdravnika?«

»Da.«

»In kaj je rekel?«

»Mazač je. Sam vem, kako mi je.«

»Dal vas bom prepeljati v Pero. Poskrbel vam bom boljšega zdravnika. Ali imate potni list? Ste se oglasili na našem konzulatu, ko ste prišli v Carigrad?«

»Ne.«

»Zakaj ne? To bi bili vendar morali storiti!«

»Nisem šel k našim zastopstvom, ker — ker mi ni bilo, da bi zvedeli za mene.«

Moj rojak se je torej skrival pred oblastmi —. Ali je imel morebiti slabo vest?

»Gostilničar mi je pravil,« sem nadaljeval, »da ste z nekim človekom pili, nato kvartali in se sprli z njim. Kdo je bil tisti človek?«

»Tisti? O, vam ni povedal gostilničar?«

»Dejal je, da še nikoli ni bil pri njem.«

»Lagal je! Pa lahko bi bili sami uganili! Ibrahim mamûr je bil.«

Ves zavzet sem šinil pokonci.

»To ni mogoče —! Ibrahim mamûr je vendar mrtev! Ustrelili smo ga!«

»Ustrelili? O, da bi ga res bili!«

Čudno —! Ves čas, odkar sva se poznala, je brivec govoril vzhodnonemško narečje, na smrtni postelji pa je hipoma znal čisto književno nemščino! Mož mi je bil vse bolj sumljiv. Zakaj se je skrival —?

»Pripovedujte, kako je bilo!« sem ga prosil.

»Šedel sem spodaj v gostilniški sobi. Pozno je že bilo. In tedaj je prišel. Ves moker je bil, da je curljalo od njega. Prav kot da je iz vode prilezel. Takoj sem ga spoznal.«

»Ali je on vas spoznal?«

»Ni me.

Prisedel sem k njemu, pila sva in kvartala. Izgubljal sem. Bil sem pijan, menda sem se izdal in mu pravil, da ga poznam in da sem dobil naročilo, naj ga opazujem. Zahteval je, naj plačam, kar sem zaigral. Pa nisem imel denarja in sprla sva se. Prijel sem za nož, hotel ga zabosti — vam na ljubo. Pa prehitel me je. Tako je bilo.«

»Nočem vam ničesar očitati. Nima pomena in bolni ste. Rajši mi povejte, ali se Ibrahim mamûr in gostilničar poznata?«

»Pa še zelo dobro se poznata! Gostilničar mu je takoj prinesel suho obleko, še rekel mu ni za njo.«

»Prej ste govorili nemški v narečju, danes pa govorite drugače. Povejte odkritosrčno, odkod ste doma!«

»Saj mi nič več ne pomaga — vem, da je rana smrtna. Zato vam bom povedal resnico. Iz Turingije sem. Sorodnikov nimam. Domov ne smem —. Naj vam to zadostuje! Ne govoriva več o tem!

Ali me bodete res v Pero spravili?«

»Da. Poprej pa vam še pošljem pametnega zdravnika, da presodi, ali vas smemo prepeljati. Si še česa želite?«

»Kupite mi čašo šerbeta pa ne pozabite na mene!«

S trdom je govoril in v presledkih, proti koncu že čisto rahlo. Po zadnjih besedah pa je umolknil in zaprl oči. Zavest ga je zapuščala.

Šel sem v pritličje, poklical gostilničarja in mu povedal, da bom poslal zdravnika in dal rojaka prepeljati v Pero, če bo mogoče. Naročil sem mu, naj poskrbi za prevoz, in mu obljubil, da bom plačal vse upravičene stroške.

In nato sva z Omarjem odhitela v Pero.

Nemudoma sem šel na poslaništvo. Kancelar, Carigrajčan po rodu, je molče in zamišljen poslušal moje poročilo, pa vljudno in uslužno obljubil, da bo skrbel za mojega rojaka, tudi zdravnika da bo oskrbel. Le Omarja da naj pustim za vodnika, ker sam bi težko našel zakotno gostilno v St. Dimitriju.

Pomirjen sem se vrnil domov. Ubogi brivec je bil v dobrih, skrbnih rokah. Vkljub tem sem sklenil, da se bom še pobrigal za njega, dokler bom v Carigradu.

Doma sem najprvo poiskal Islo. Našel sem ga v sobici, polni poslovnih knjig, zavojev in škatel. Najbrž je bila njegova pisarna.

Pripovedoval sem mu, da je Ibrahîm še živ, da ga je torej Halef prejšnjo noč zgrešil. Ni bil ravno preveč vesel te novice, pa pomiril sem ga. Bili smo Ibrahîmu na sledu, težko da bi nam ušel, in utegnili smo ga živega dobiti v roke, če smo le količkaj pazili.

Pripovedoval sem mu tudi o brivcu. Nič ga ni pomiloval. Pravil mi je, da ga je zato pogнал iz službe, ker ga je nekaterekrati okradel.

Med pogovorom so mi oči čisto slučajno ušle po knjigi, ki jo je imel pred seboj odprto. Bila je nekaka poslovna knjiga, ni me brigalo, kaj ima v njej za-

pisano, in me tudi ni zanimalo. Igraje je listal po njej, odprl sedaj tu sedaj tam, ne da bi vedel, sem sledil njegovim prstom, slučajno sem pogledal natančneje — in zagledal vpisek, ki me je tako iznenadil, da sem koj položil roko na list.

V knjigi sem bral:

»Henri Galingré Skader«.

»Galingré —?« sem vzkliknil.

Pogledal me je.

»Da. Trгоvec je, v Skadru živi. Ga poznaš?«

»Tega Galingréja menda ne. Pa ime Galingré poznam zelo dobro.«

»Res? Da, tvrdka Galingré je daleč naokoli znana. Kje si čul o njej?«

»Zvedel sem za ime Galingré na enem svojih potovanj. Silno bi me zanimalo, ali je tvoj Galingré iz iste rodbine ko moj.«

Oprosti, da se vmešavam v tvoje trгоvske zadeve! Ali ste v zvezi z Galingréji iz Skadra?«

»Da. Že dolgo. Naš dobavitelj je.«

»Ga poznaš tudi osebno? Si ga že kedaj videl? Govoril z njim?«

»Seveda. Večkrat nas je že obiskal, tudi jaz sem že bil pri njem v Skadru.«

»Ali poznaš tudi njegove razmere? Njegovo rodbino?«

»Ko smo navezali z njim trгоvske stike, sem poizvedoval po njegovih razmerah. Tudi sam mi je to in ono pripovedoval o sebi in o svoji rodbini.«

»In kaj veš o njem?«

»Po rodu je Francoz, iz Marseilla je doma —.«

»Iz Marseilla —? Zanimivo! Hm —! Torej bi le utegnil biti moj Galingré —!«

»Tvoj Galingré —? Katerega misliš? Rodbina Galingré je precej številna.«

»Bomo videli. Pripoveduj, prosim, če še veš kaj več o njegovi rodbini!«

»Sedanji skaderski trgovec Galingré je imel izprva majhno trgovino v Marseillu. Pa ni mu zadoštovala. Šel je v Orient, najprvo v Stambûl, pozneje v Odrin. Tam sem ga spoznal. Pred letom ali kaj pa se je naselil v Skadru, trgovina mu uspeva, obogatel je.«

»In njegovi sorodniki —?«

»Brata je imel, ki mu pa tudi ni ugajalo v Marseillu. Šel je v Alžir in pozneje v Blido. Sreča mu je bila mila, trgovina se mu je obnesla in brat v Odrinu mu je poslal sina, da si ogleda alžerijski trg in se izobrazí v trgovskih poslih. Sin se je v Marseillu oženil, živel nekaj časa pri stricu, pa se vrnil v Odrin, kjer je prevzel trgovske posle po očetu.

Nekoč je moral potovati k stricu v Blido, da se dogovori z njim o nekih obsežnih trgovskih poslih. In prav tistikrat so umorili strica in izropali njegovo blagajno. Umora so sumili nekega armenskega prekupca, ki pa je pobegnil. Policija je izdala za njim tiralico in mladi Galingré je šel, da poišče zločinca, ker se mu je zdelo, da policija ni dovolj marljivo na delu. Pa ni se več vrnil. Izginil je.

Oče je podedoval bratovo trgovino v Blidi, njegovo premoženje se je podvojilo, pa za sinom še danes joče in ne vem, kaj vse bi dal, da bi zvedel, kam je izginil.

To je vse, kar vem o Galingréjih.«

»No dobro, jaz mu koj lahko povem, kaj se je njegovemu sinu zgodilo.«

»Ti —?« se je začudil.

»Da. Zakaj mi nisi Galingréja že prej omenil! Saj sem ti pravil o svojih doživljajih v Alžeriji!«

»Pripovedoval si mi, pa Galingréja nisi omenil.

Galingré, brat skaderskega Galingréja, je živel v Alžeriji, v Blidi. Ali si se morebiti z njim sešel?«

»Z bratom skaderskega Galingréja ne. Pač pa z njegovim nečakom, s sinom tvojega Galingréja iz Skadra.«

»Res —? To bi pa očeta silno zanimalo! Ali veš kaj več o njem? Izginil je —.«

»Ne vem mnogo, pa še to, kar vem, je žalostno dovolj.

Pravil sem ti svojčas v Egiptu, da sem našel v alžerijskem wadiju Tarfawi ubitega Francoza. In kmalu nato sem naletel na nekega Abu en-Nasra. Ime mu je pravzaprav Hamd el-Amazat —.«

»Tisti, ki ga išče Omar ben Sadek —?«

»Da. Našel sem pri njem različne predmete, ki so bili očitvidno last ubitega Francoza. Abu en-Nasr je končno tudi sam priznal, da je Francoza ustrelil.

In tistemu umorjenemu Francozu je bilo ime Paul Galingré —.«

Isla je šinil pokonci.

»Paul Galingré —? Sin skaderskega Galingré-ja —? Umorjen —? Ah!

Toda — ali imaš dokaze?«

»Da. Našel sem njegovo ime na samokresu, ki mu ga je morilec odvzel.«

»Strašno! Kako bomo to očetu sporočili —?«

»Vsekakor skrajno previdno in obzirno. Pa imam še več dokazov, da je bil umorjeni res Paul Galingré. Snel sem mu prstan, še danes ga nosim s seboj. Oče ga bo gotovo spoznal. Njegov žepni robec je bil zaznamovan s črkami PG, tudi na krovu njegove ure sta bili vrezani črki PG. Na prvi strani njegovega zapisnika sem bral ime Paul Galingré.

Vse te predmete, samokres, žepni robec, uro in kompas, sem odvzel morilcu in jih shranil, da bi imel dokaze v rokah, če bi potreba nanesla. Pa nekaj dni pozneje so se mi na nesrečnem pohodu čez šott Džerid s konjem in sedlom vred pogreznili, »Jezero smrti« jih je pogoltnilo. Le prstan še imam.«

Zavzet je poslušal Isla. Pripovedovati sem mu še moral podrobnosti. Čas in kraj, vse se je ujemalo.

»Da se nisva prej pomenila o tem —! Koliko bridkih ur bi bila prihranila očetu, ki jih je preživel v moreči negotovosti —!

Pa sporočiti mu moraš, kam je izginil njegov sin! Veliko dobro delo boš storil!«

»Seveda mu bom sporočil.«

»Mu boš pisal?«

»To se bo šele pokazalo. Po pismu bi vest o sinovi nesreči prenašlo in prenenpričakovano prišla nad njega. Mož je star, kakor praviš, utegniti bi se razburiti, škodovalo bi mu. Najbrž mu bom vest osebno sporočil.«

»Kako? Ali misliš v Skader potovati radi teža?«

»Samo radi teža ne. Pa saj veš, da pravzaprav potujem proti domu. In domov lahko potujem tudi čez Skader. Obiskal bi Galingréja. Vsekakor bomo o tem še razmišljali.«

Pa motim te pri delu! Dovolj, da obiščem Halefa, ki je ranjen!«

Šel sem k bolnemu Halefu, in mu pripovedoval o obisku v St. Dimitriju in da je Ibrahīm še živ.

Kar verjeti ni mogel, da ga je zgrešil. Končno je moral le priznati:

»Gospod, torej se mi je le tresla roka —!«

»Menda že.«

»Pa saj si vendar tudi sam čul, kako strašno je zakričal in kako je grgraje izginil v vodi! In ni se več prikazal na površju —!«

»Ibrahīm je pretkan človek. Le delal se je, kot da je zadet. In gotovo je tudi dober plavač, malenkost je bila za njega, vzdržati nekaj časa pod vodo.«

Sicer pa, moj ljubi hadži Halef Omar, oba sva bila strašno neumna in oba sva mu pošteno nasledla —!«

»Kako to, gospod?«

»Ali res misliš, da človek kriči in grgra, če dobi kroglo v glavo —?«

»Teža ne vem,« je menil. »Kajti nikdar še nisem dobil krogle v glavo. Če pa jo bom kedaj dobil, česar pa naj me Allâh radi Hanne milostno obvaruje, bom poskusil, ali se bo dalo kričati in grgrati.

Ampak, gospod, ušel nam je —! Ali misliš, da bomo spet našli njegovo sled?«

»Upam.«

»Misliš, da s pomočjo tistega gostilničarja v St. Dimitriju?«

»Z iskanjem moramo vsekakor začeti pri gostilničarju ali pa pri dervišu Ali Manahu. Slutim, da se derviš in Ibrahîm dobro poznata. Še danes ga spet obiščem.«

Tudi žida sem obiskal. Maflei mu je dal sobico v naši vrtni hiši.

Vdal se je v svojo usodo in ni več tožil, da je ob streho. Tolažila ga je pač misel, da bo bogati Maflei skrbel za njega. Medtem ko sem bil v St. Dimitriju in na poslaništvu v Peri, je obiskal Bahariwe kjôj in si ogledal pogorišče. Pravil je, da je skoraj vsa ulica do tal pogorela.

Pogovarjala sva se še, ko je potrkal Maflejev črnc. Iskal je mene, povedal je, da je prišel neki častnik in da hoče govoriti z menoj.

»Kak častnik je?« sem vprašal.

»Jüzbaši — stotnik —.«

Najbrž je bil tisti jüzbaši, ki sem ga videl v Bahariwe kjôju pri napadu.

»Pelji ga v mojo sobo!« sem naročil črncu.

Ta jüzbaši je bil seveda odposlanec, ki mi ga je miralaj sinoči obljubil. Ni se mi zdelo vredno, da bi radi njega le en sam korak preveč storil. Zato mu nisem šel naproti, on se je moral potruditi k meni.

Poklical sem Halefa in mu povedal, kdo je prišel na obisk.

»Gospod,« je pravil, »ta jüzbaši je zelo nevljuden človek. Ali ga boš vljudno sprejel?«

»Da.«

»Torej ga hočeš osramotiti? Mu pokazati, da smo mi vljudnejši? Dobro! Bom pa tudi jaz vljuden z njim. Dovoli, da ga sprejemem kot tvoj sluga!«

Šel je ven pred vrata, jaz pa sem sedel na divan, si prižgal čibúk in dostojanstveno čakal.

Črez nekaj minut šo prišli koraki in koj nato sem čul Halefov glas. Vprašal je črnca:

»Kam?«

»Tegale ago naj peljem k tistemu tujemu effendiju.«

»K emirju iz Germanistana si najbrž hotel reči! Le vrni se, odkoder si prišel! Saj moraš vendar vedeti, da se k takemu emirju ne pride kakor h kakemu čevljarju ali krojaču! Emir, ki mi ga je Allâh dal za gospoda, je vaju, da se občuje z njim kar najvljudneje in najspoštljiveje.«

»Kje je tvoj gospod?« je zaropotal stotnik.

»Dovoli, visokost, da najprvo tebe vprašam, kdo da si!«

»To bo tvoj gospod že sam videl.«

»Ne vem, če se mu bo poljubilo, da bi videl. Moj gospod je zelo strog in nikogar ne smem spustiti pred njega. Vsak obisk moram napovedati in šele če dovoli, sme vstopiti.«

Tiho sem se smejal, ko sem v duhu gledal ponižni obraz mojega Halefa in poleg njega krutega jüzbašija, ki bi bil v svoji onemogli jezi Halefa najrajši brcnil izpred vrat in odšel, pa ni mogel, ker je moral povelje svojega predstojnika izvršiti.

Le srdito je dejal:

»Tvoj gospod ni nikak visok emir! Taki emirji stanujejo drugje ko pa v raztrganih kočah St. Dimitrija!«

»Šel je v St. Dimitri za zabavo. Dolgčas mu je bilo, pa si je najel stanovanje v tisti raztrgani koči. In pa da bi videl, kako napade šestdeset junaških sultánovih vojakov zločinsko gnezdo, pa pusti zločincem ulti. Zelo dobro se je zabaval. Sedaj pa sedi

na divanu in uživa svoj kôf, v katerem ga ne smem motiti.«

»Ranjen si. Ali si bil tudi ti poleg?«

»Da! Bil sem.«

»Nisem te videl.«

»Seveda ne, ker sem bil spodaj pri vratih, kjer bi morala pravzaprav straža stati.«

»Saj tam ni bilo nikogar!« je zaničljivo pravil jüzbaši.

»Več ko gori v nadstropju, kjer ste bili vi!

Pa vidim, da bi rad kaj več zvedel o mojih junastvih. Ti naj pripovedujem? Dovoli, visokost, da ti prinesem blazinico!«

»Stoj, človek! Zdi se mi, da menda resno misliš! Povej svojemu gospodu, da moram z njim govoriti!«

»In če me vpraša, kdo da si?«

»Reci mu, da tisti jüzbaši, ki je bil sinoči poleg pri napadu.«

»Dobro! Prosil ga bom, naj ti pokaže milost svojega obraza in ti dovoli vstopiti. Vidim, da si visok gospod, in za takega gospoda že smem tvegati, da me vrže iz sobe, če te noče sprejeti.«

Vstopil je in zaprl vrata za seboj. Obraz mu je žarel veselja in hudomušnosti.

»Ali bo sedel poleg tebe?« je šepnil.

»Ne. Položi mu blazinico temle pred vrata, meni nasproti! Pa zelo vljuden bodi! In prinesi mu čibûk in kavo!«

»Tudi za tebe kavo?«

»Ne. Z njim je ne. bom pil.«

Odprl je vrata in ponižno povabil:

»Emir dovoli.«

Jüzbaši je vstopil. Tisti je bil iz Bahariwe kjôja. Nalahno je pokimal in koj začel:

»Prihajam, da izpolnim, kar mi —.«

Odločno in nedvoumno sem zamahnil z roko, koj je utihnil. Niti pozdravil ni, ko je vstopil! Menda se mu ni zdelo vredno, Franka pozdraviti. Nujno je bil

potreben pouka v oliki in namenil sem se, da ga bom vzel nekoliko v šolo.

Stal je pri vratih, ko mu je Halef prinesel blazinico in mu jo položil trdo pred nože. V Orientu namreč stolov nimajo, če »sedejo«, počenejo s pred seboj prekrižanimi nogami na preprogo ali pa na blazinico.

V nemem strmenju je gledal jüzbaši blazinico pa spet mene. Jeza, užaljenost, ogorčenost mu je igrala v obrazu. Pa nemo sem ga gledal tudi jaz, vdal se je, moral se je vdati, ker ni smel oditi, dokler ni izvršil naročila, in ker najbrž na mojem nepremičnem obrazu ni bral niti najmanjše popustljivosti. Molče je počenil. Pa obraz mu je drhtel, videti mu je bilo, kako se premačuje. Za njega, ponosnega muslimana in še stotnika povrh, je pomenilo zelo veliko ponižanje, da je moral na obisku pri Franku sestiti za vrata. Šola vljudnosti se je torej začela.

Ker imajo na Jutrovem v vsaki količkaj boljši hiši vedno pripravljeno vrelo vodo za kavo, ni trajalo dolgo, da je Halef postregel molčečemu jüzbašiju z duhtečo kavo in s čibûkom. Vzel je kavo in si dal prižgati čibûk. Halef je obstal za njim, pripravljen, da mu postreže, in pogovor se je začel.

»Moj sin,« sem dejal z očetovsko prijaznim glasom, čeprav moj nagovor ni bil na mestu, ker sva bila oba precej enake starosti, »moj sin, izvoli si zapomniti, kar ti bodo moja usta sedajle povedala! Ako stopiš v stanovanje izobraženca, ga moraš najprvo pozdraviti, sicer boš veljal za mutca ali pa za neizobraženega človeka. Tudi ne smeš nikdar sam začeti s pogovorom, ampak moraš počakati, da te hišni gospodar nagovori. Kajti hišni gospodar ima pravico, da da znamenje za pogovor. Pa tudi to si zapomni, da se zelo lahko zmoti, kdor bližnjega sodi, ne da bi ga temeljito spoznal. In od zmote do ponižanja je le majhen korak! Hvaležno boš uvaževal moje dobro

premišljene očetovske nauke, kajti izkušnja je dolžna mladino poučiti.

Sedaj pa mi povej, s kako prošnjo si prišel k meni!«

Mož je že zdavnaj vzel pipo iz ust in buljil v mene z odprtimi usti. Takih besed še gotovo nikdar ni čul.

Ko sem končal svoj poučni nagovor, je butnil na dan:

»Nisem prišel s prošnjo, ampak s poveljem!«

»S poveljem —? Moj sin, zapomni si tudi to, da je zelo koristno, če človek počasi govori! S počasnim, premišljenim govorjenjem se namreč obvaruje nepremišljenih besed. Vedi, da ne poznam v Stambûlu človeka, ki bi imel pravico, meni kaj zapovedovati! Hotel si najbrž reči, da si ti dobil povelje in da radi tega povelja prihajaš k meni. Kajti ti si podložnik, jaz pa sem neodvisen človek.

Kdo te je poslal?«

»Tisti, ki nam je sinoči poveljeval.«

»Misliš miralaja, ki mu je ime —.«

Pridjal sem ime, ki sem ga zvedel od vojaka v Bahariwe kjöju in ki ga rajši zamolčim.

Jüzbaši je osupnil.

»Ti — ti poznaš njegov čin in njegovo ime?«

»Poznam ga, kakor čuješ.«

»Kdo ti ga je izdal?«

»Tega tebi ni treba vedeti. Frank zve vse, če hoče.

Česa želi miralaj?«

»Zapovem ti naj, da ne smeš za njim popraševati in da živi duši ne smeš omeniti sinočišnjega dogodka.«

»Povedal sem ti že, da meni tu v Stambûlu nihče ne zapoveduje. Povej miralaju, da bo dogodek objavljen v prihodnji številki Basireta!

Ker tvojega povelja ne sprejemem, je najin pogovor pri kraju.«

Vstal sem in odšel v sosednjo sobo.

Jüzbaši pa je nem in prepadel obsedel na svoji blazinici, kajti šele čez nekaj minut mi je prišel Haléf praviti, da je z nekaterimi krepkimi kletvicami izginil skozi vrata in po vrtu.

Skoraj gotovo je bilo, da bo slavni miralaj še enkrat poslal sela. Pa ni se mi ljubilo čakati na njegova »povelja«, saj sem vedel, kaj bi mi rad povedal. Odšel sem z doma.

Namenjen sem bil v samostan dervišev. Ibrahim nam je ušel, najti sem moral spet njegovo sled. In najprej, sem zasodil, jo bom našel pri Ali Manahu, s katerim sta se gotovo dobro poznala.

Z dostojanstveno zbranostjo sem spet korakal po dolgem hodniku in obstal pred peto celico. Ali Manah je bil doma, kakor prejšnji dan je sedel na ozkem divanu in »molil«.

»Es-selâm alêk!« sem pozdravil izpodbudno.

Zamišljen se je ozrl.

Pa obraz se mu je razjasnil, spoznal me je. Videči mu je bilo, da mu moj obisk ni neljub.

»Selâm!« je odzdravil. »Ali si mi spet prinesel milodar?«

»Še ne vem, ali bo milodar ali ne. Kako te naj imenujem, Ali Manah ben Barûd el-Amazat ali en-Nasr?«

Šinil je pokonci in stopil pred mene.

»Psst! Molči!« mi je boječe šepnil. »Tukaj nisva varna. Pojdi ven na pokopališče! Koj pridem za teboj.«

Igra je bila dobljena, izigral sem pravo karto. Treba je le bilo igro premeteno nadaljevati.

Odšel sem na pokopališče. Priznaval sem si, da moj položaj ni lahek. Saj razen nekaj imen in slučajnih doživljajev ničesar nisem vedel o čedni družbi en-Nasr, kateri je Ibrahim poveljeval. Ena sama beseda me je lahko izdala. Moral sem že zelo diplomatično popraševati in odgovarjati, če sem hotel kaj zvedeti o Ibrahimu.

Dostojanstveno sem spet odkorakal iz samostanske veže in črez dvorišče ter pobožno stopil med grobove, okrašene s turbânastimi nastavki na marmornatih, ozkih ploščah.

Tam so ležali, tuleči in plešočí dervíši —. Doigrali so svojo komedijo in se doplesali v Allâhov raj. Kako bodo prišli po »mostu preizkušnje«, ki pelje črez globok prepad in je ozek kakor mečeva ostrina —?

Nisem bil dolgo sam med samotnimi grobovi in cipresami, dervíš je prišel za menoj. Navidez zatopljen v pobožno premišljevanje je stopal proti samotnemu kotu. Šel sem za njim, v kotu je počakal na mene.

»Kaj mi boš povedal?« je vprašal.

Zelo previdno sem moral govoriti, sicer bi s prvimi besedami vse pokvaril.

Odgovoril sem:

»Ne poznam te. Preden kaj povem, moram vedeti, ali ti smem res zaupati —.«

»Vprašaj usto, dobro me pozna!«

Usta — naglas je na zadnjem zlogu — je turška beseda in pomeni »mojster«, »zapovednik«. Ker seveda nisem vedel, kdo je v Stambûlu »mojster« zločinske družbe en-Nasr, so bile dervíševe besede za mene skrajno nevarna čer, ob kateri so se lahko hipoma razbila moja poizvedovanja.

Vse sem torej tvegal, ko sem predrzno vprašal:

»Kje ga najdem?«

Kot zaupnik bi bil moral seveda sam najbolje vedeti, kje se mojster skriva. Zato sem se skoraj čudil, ko mi je zaupljivo odgovoril:

»V St. Dimitriju pri Grku Kolettisu. Do sinoči smo se zbirali v Bahariwe kjöju, pa našli so nas in nas razgnali. Tudi usta je moral bežati, skoraj bi ga bili ustrelili. Skočil je v Zlati rog in se rešil s plavanjem.«

Tedaj sem kajpada takoj vedel, da je usta Ibrahim sam. Njegovo bahanje v razvalinah Baalbeka je bilo torej vsekakor upravičeno. Derviševa izpoved je bila zame dragocena pridobitev.

Pa zaupljivi Ali Manah je povedal še neko drugo ime.

Spomnil sem se na svoje doživljaje pri Šammarih, na boje v Dolini stopnic, na Isla el-Mahema, šejha Obeidov, in na njegovega spremljevalca, nekega Grka, tolmača pri angleškem poslaništvu v Môsulu. In ta — ali ni bilo tudi njemu ime Kolettis, Aleksander Kolettis?

Da! Tudi tisti je bil Kolettis. Ali je bil dervišev Kolettis istoveten z Grkom Kolettisom iz Doline stopnic —? Mogoče. Vsaj čedna družba, v kateri je živel tu v Carigradu, se je popolnoma strinjala z značajem propalega Grka, ki sem ga tistikrat srečal.

Vprašal sem derviša:

»Ali smo pri Kolettisu varni?«

»Popolnoma. Veš, kje stanuje?«

»Ne. Nisem še dolgo v Stambûlu.«

»Odkod si prišel?«

»Iz Damaska.«

»Iz Damaska —? Si bil dolgo v Damasku?«

»Le nekaj dni.«

»Si morebiti srečal katerega naših?«

»Da. Usto.«

»Res je! Usta je bil v Damasku.«

»Govoril sem z njim. Lep načrt si je zasnoval, ogromen plen bi nam bil prinesel, pa se mu ni posrečil.«

Začuden me je gledal.

»Tudi to veš —? Res si naš zaupnik!

Da, sijajen načrt si je napravil! Pa neki Frank, neki hekim ga je spoznal. Bežati je moral.«

»Vem. Znano mi je. Usta se je izdal za Afrak ben Hulâma, sorodnika Jakûba Afarâ, zlatarja v Damasku. Pa Frank ga je spoznal iz Egipta, kjer stâ se

Pogled na Carigrad z Zlatim rogom.

srečala radi nekega dekleta. Usta se je zbal, da ga izda, pobral je, kar je v naglici dobil v roke, in zbežal čez Libanon in Tarabulus v Stambûl.«

»Vidim, da res poznaš usto in njegova pota. Smem ti zaupati. Vedi torej, da dragulji še niso prodani.«

»Ali veš to zanesljivo?«

»Čisto zanesljivo! Jaz in moj oče, midva sva ožja zaupnika uste.«

»Prišel sem radi tistih draguljev. Zvedel sem za človeka, ki bi jih kupil in tudi takoj plačal. Govoriti moram z usto. Kje ima dragulje shranjene?«

»V Galatskem stolpu.«

»V Galatskem stolpu? Ali so tam varni?«

»Čisto varni. Vratar je naš človek.

Pa najbrž si že prepozen.«

»Zakaj?«

»Kolettisov brat je tudi nekoga našel, ki bi dragulje kupil. In danes so se sestali.«

Zaskrbelo me je za Jakûbov nakit. Bila bi res spet smola, če bi prišel prepozno —.

Potajil sem se in popraševal dalje. Treba je bilo železo kovati, dokler je bilo še mehko.

»Kje je Barûd el-Amazat, tvoj oče?«

Nezaupno me je pogledal.

»Zakaj vprašaš?«

»Govoriti moram z njim.«

»Ne vem, ali si res naš zvest zaupnik —?« je dvomil.

»Preizkusi me!«

»V Odrinu ga boš našel pri trgovcu Hulâmu.«

Kar prestrašil sem se. Kaj je počenjal Barûd el-Amazat, brat Hamd el-Amazata, Galingréjevega morilca, pri trgovcu Hulâmu —? Ali so ti Amazati pripravljali že spet novo lopovstvo —? Ali so res nameravali celo rodbino Galingréjevo in Maflejevo uničiti —?

Spet sem se potajil in samozavestno dejal:

»Vem. Tisti Hulâm v Odrinu je sorodnik Jakûba Afarâ iz Damaska in tudi sorodnik trgovca Matleja tu v Stambûlu.«

»Vidim, da vse veš. Lahko ti zaupam.«

»Torej pa mi še povej, kje je tvoj stric Hamd el-Amazat!«

»Tudi njega poznaš —?«

»Da. In še zelo natančno.«

»Kje si ga videl?«

»V Alžeriji in tudi v Egiptu.«

Vse huje se je čudil. Njegovo spoštovanje do mene je kar vidno rastlo. Najbrž je mislil, da sem odličen član njihove čedne bratovščine in vreden vsega zaupanja.

Spoštljivo me je vprašal:

»Torej si morebiti celò usta v Damasku?«

»Ne poprašuj sedaj! Vse boš zvedel. Povej mi, kje najdem tvojega strical«

»Moj stric Hamd el-Amazat je trenutno v Skadru pri nekem frankovskem trgovcu, Galino ali Galine se mu pravi.«

Res so se spravili ti Amazati nad Galingréje —!

Ali se je derviš samo delal, kot da ne pozna točno njihovega imena —? Da bi me preizkusil —?

Popravil sem mu:

»Galingré misliš reči, kajne?«

Njegovo čudenje je bilo vse večje.

»Gospod, — ti pa res vse veš!« je dejal spoštljivo.

»Da. Pa nečesa še ne vem. Kako ime si je usta nadel v Stambûlu?«

»Tukaj mu je ime Abd el-Mirhatta, iz Konije je doma.«

»Hvala! Kmalu boš več zvedel od mene.«

Poslovil sem se. Suženjski pokorno me je pozdravil, prevara se mi je gladko posrečila. Mlad je še bil, neizkušen. S kakim Ibrahimom ali pa Amazatom bi ne bil imel takega lahkega posla.

Mudilo se mi je. Ibrahim je utegnil derviša obiskati, koj bi navohal prevaro in vse bi bilo izgubljeno. Prehiteti sem ga moral.

Maflejem sem pozneje lahko poročal o svojem obisku, zaenkrat sem moral takoj za Ibrahimom. Šel sem v St. Dimitri, da v gostilni poizvem za Kolettisom.

Gostilničarja ni bilo doma, našel sem le njegovo ženo.

Vprašal sem jo, kako je z brivcem, in zvedel, da je prišel zdravnik iz Pere in mu povezal rano. Nato so ga odpeljali. Vprašal sem jo tudi za Kolettisom.

Začudena me je gledala.

»Kolettis —? Kolettis je vendar moj mož!«

»Kolettis je tvaš mož! —?« sem hlinil prijetno iznenadenje. »Nisem vedel. In — ali poznate tudi nekoga, ki se imenuje Abd el-Mirhatta?«

»Da. Pri nas stanuje.«

»Je doma?«

»Ne. Je šel na sprehod.«

»Ne veste, kam?«

»Pač. Dejal je, da h Galatskemu stolpu.«

»Sam je šel?«

»Z moževim bratom sta šla.«

»Je že dolgo temu?«

»Kvečjemu četrt ure.«

Usoda mi je bila mila!

Derviš je pravil, da ima Ibrahim dragulje shranjene v Galatskem stolpu in da je Kolettisov brat našel za nje kupca. Ali sta šla po dragulje?

Prilika je bila ugodna, zelo ugodna. Če nisem imel spet smole, sem lahko ujel tatu in mu odvil tudi dragulje. Dve muhi na en udar!

Ko sem se poslovil, mi je gostilničarka še povedala, da je Omar prišel z zdravnikom, pa ostal, ko so brivca odpeljali, je odšel šele, ko sta tudi Ibrahim in Kolettisov brat odšla.

Razumel sem ga. Maščevalec je bil zločincu za petamil.

Brž sem odjezdil v Galato.

Galata in Pera sta izrazito trgovski četrti Cari-grada, Galata leži trdo ob obali Zlatega roga, Pera više gori. Galatska četrt je stara, ulice so ozke, temne, seyeda ne vse, promet pa je silen, ker ob Galati pristaja večji del trgovskih ladij. Mornarji, vojaki, čolnarji, španski židje, hammâli se prerivajo po ulicah, da ni lahko priti skozi vrvež.

Posebnost Galate je »Galatski stolp«, starodavna bizantinska stavba iz petega stoletja. Visok je in masiven, stopnice peljejo v njegovi notranjščini do vrha, pod vrhom je galerija s pregrajo, odkoder je krasen razgled po mestu in po Bosporu.

Bolj ko sem se bližal stolpu, tem večja je bila gneča. Ljudje so hiteli vkup, se suvali in drenjali, da je bilo nevarno za tistega, ki bi se hotel preriti skozi nje. Vpili so, krilili z rokami in zijali proti stolpu.

Razjahal sem, plačal in odslovil konjarja ter stopil bliže.

Skozi gnečo se je priril čolnar, vprašal sem ga, kaj se je zgodilo.

»Dva človeka sta zlezla na stolp, pa padla čez ograjo ter se ubila. Tamle ležita, mrtva in vsa razbita.«

Strah me je popadel. Omar je šel za Ibrahimom. Ali se mu je pripetila nesreča —?

Z vso silo in brezobzirnostjo sem se rinil skozi množico. Marsikak sunek sem dobil in marsikak udarec, stopali so mi po nogah, me stiskali in porivali. Pa prišel sem skozi in do stolpa.

In tam ob njegovem vznožju, sredi ozkega kroga radovednežev sta ležali dve strašno razbiti in razmesarjeni trupli. Galatski stolp je 44 m visok; lahko si mislite, kaj pomeni padec iz take višine!

Napeto sem gledal po truplih.

Hvalabogu, Omarja ni bilo poleg. Obraz enega izmed ponesrečencev je bil obrnjen navzgor, koj sem spoznal Kolettisa iz Doline stopnic, ki je ušel Haddedinom.

Pa kdo je bil oni drugi —?

Pri padcu si je razbil glavo, ves s krvjo je bil oblit, ni ga bilo spoznati. Njegova smrt da je bila strašna, je pravil eden mojih sosedov, ki je stal blizu v trenutku, ko je priletel na tla. Ujel se je pri padcu za ograjo na galeriji, minuto ali kaj je visel v zraku, pa je omaгал, je pravil moj sosed, in padel.

Nehote, ne vem kako, sem pogledal po njegovih prstih.

Ah —! Desne prste je imel z nožem prerezane —! Najbrž se je z desnico držal. Ni se ponesrečil, tudi ni omaгал, — nekdo ga je vrgel z galerije in ko se je prijel za ograjo, mu je prerezal prste.

Kje je bil Omar —?

Preril sem se skozi radovedneže do stolpa in vstopil. Vratarja sem odpravil z obilnim bagšišem in odhitel navzgor.

Stolp ima osem nadstropij, ki so pravzaprav le okrogle sobice. Spodnjih pet nadstropij vežejo kamenite stopnice, zadnje tri pa lesene. Bolj zdirjal ko stopal sem po njih. V zadnjem nadstropju je kavarna. Gostov ni bilo, sam kahwedži se je dolgočasil med mizicami. Iz kavarne pelje še 45 stopnic do zvonišča, s pločevino je krito in zelo opolzlo. Iz zvonišča sem stopil ven na galerijo, ki ima tudi pločevinasta tla in je zavarovana z železno ograjo.

Ob galeriji ima stolp kakih petdeset korakov v obsegu. Iskal sem po opolzljih tleh in res kmalu našel krvave sledove na tisti strani, kjer sta spodaj ležali trupli.

Torej tu gori, na tej opolzli in vrtoglavi višini, se je Omar, kakor sem slutil, boril —! Eden proti dvema —! Strašno je moralo biti!

Videl sem dovolj. Treba je bilo le še, da se pričam, ali so moje slutnje pravilne. In tudi za Omarjem sem moral pogledati. Utegnil je biti nevarno ranjen.

Pohitel sem po stopnicah in odšel domov.

Prvi, ki sem ga srečal v selamluku, je bil Jakúb Afarâ. Obraz mu je žarel veselja, objel me je in vzkliknil:

»Emir, veseli se z menoj! Dobil sem nazaj svoje dragulje!«

»Ni mogoče —!«

»Pa je vendarle!«

»Kdo ti jih je dal?«

»Tvoj prijatelj Omar mi jih je prinesel.«

»Ali je povedal, kje jih je dobil?«

»Ne. Dal mi je zavoj in koj odšel v vilo na vrtu ter se zaklenil v svojo sobo. Nikomur ne odpre.«

»Videl bom, ali bo meni odprl.«

Šel sem v vilo. Pri vratih je slonel Halef.

Prišel mi je naproti in rekel polglasno:

»Gospod, kaj se je zgodilo? Omar ben Sadek je prišel ves krvav domov. V svoji sobi je in rane si izpira.«

»Ti ni povedal, kdo ga je ranil?«

»Ne.«

»Našel je Ibrahîma mamûrja in se boril z njim.«
Prestrašil se je.

»Kje?«

»Na Galatskem stolpu.«

»Strašno —! In —?«

»Vrgel ga je z galerije v globočino. Tako vsaj domnevam. Pa mislim, da ni bilo mnogo drugače. Seveda smemo le mi trije vedeti, kaj se je zgodilo. Molči torej!«

Šel sem k Omarjevi sobi, potrkal in povedal svoje ime. Koj je odprl, tudi Halef je smel vstopiti. In pripovedoval nama je svojo zgodbo.

Po naročilu poslaniškega kancelarja je spremljal zdravnika k brivcu v St. Dimitri in ga peljal nazaj v Pero. Spremljal je še tudi nošače, ki so šli po ranjenega brivca. Topot je našel v gostilniški sobi Ibrahima. Sedela sta s Kolettisom v kotu za mizo, tiho sta se pogovarjala. Poznal seve ni ne enega ne drugega. Naročil si je vina in malomarno sedel. Ujel je tu pa tam kako bolj glasno besedo in vzbudil se mu je sum. Zapustil je gostilniško sobo pa šel skozi vežna vrata na dvorišče in v sosednjo sobo, ki je bila prazna. Gostilničarka je bila na dvorišču, nihče ga ni opazil. Stisnil se je za steno in prisluškoval. Govorila sta glasneje, ker sta mislila, da sta sama. Koj je vedel, za kaj jima gre.

Govorila sta o draguljih, ki jih je Ibrahim prinesel iz Damaska, in da jih imata skrite v Galatskem stolpu. Tam da so varni, ker je vratar eden njihovih ljudi. Kolettis je pravil, da ima za dragulje kupca in da bo posredoval pri prodaji.

Omar je vedel za zgodbo o draguljih, pripovedoval sem mu jo. Zasumil je, da je eden izmed obeh najbrž tisti Ibrahim mamûr, ki ga mi iščemo. In ko je Ibrahim pripovedoval gostilničarju o svojem begu čez Zlati rog, je spoznal, da je res Ibrahimu na sledu.

Vrnil se je v prvo sobo, pil in čakal. Ko sta se odpravila, jima je neopaženo sledil. Šla sta res h Galatskemu stolpu.

Dolgo sta govorila z vratarjem v nesnažnem pritličju, ki je služilo za kurnik, pa odšla z njim po stopnicah. Šel je za njima.

V kavarni sta pila kavo, tudi Omar si je naročil kave. Vratar se je vrnil in zlezla sta v zvonišče. Čez nekaj časa je šel za njima.

Ko je prilezel v zvonišče, sta stala zunaj na galeriji ob ograji, s hrbtom obrnjena proti njemu, v zvonišču pa je ležal zavoj.

Stopil je za njima na galerijo, čula sta ga in se obrnila.

»Česa iščeš tu?« ga je vprašal Ibrahim.
»Kaj te briga!« mu je Omar malomarno odgovoril.
»Ali nisi bil pravkar pri Kolettisu?«
»Sveda sem bil.«
»Ali naju zasleduješ? Bi rad prisluškoval, ti pes?« ga je nahrul Ibrahim sirovo.

In tedaj se je Omar spomnil, da je svobodni sin svobodnega in pogumnega beduina rodu Merazig, in pogum leva je prišel nad njega:

»Da, čul sem, kaj sta govorila,« je priznal pristojušo. »Ti si Ibrahim mamur, ugrabil si Zenico in ukradel dragulje. Tvoj brlog smo ti sinoči požgali. Maščevanje ti je blizu. Prinašam ti pozdrave od emirja iz Frankistana, ki ti je Zenico spet odzvel in te pregnal tudi iz Damaska. Tvoja zadnja ura je odbila!«

Ibrahim je obstal kakor okamenel. Omar je porabil priliko, ga bliskoma zagrabil in zavihtel čez ograjo.

Kolettis je kriknil in izdrl bodalo.

Le nekaj trenutkov sta se borila. Kolettis je sunil Omarja v tilnik, rana je Omarju podvojila moči, — tudi Kolettis je zletel čez ograjo.

Tedaj pa je Omar opazil, da se je Ibrahim ujel za ograjo. Sklonil se je in ga z nožem urezal čez roke. Ibrahim je izpustil ograjo in padeł.

Vse to se je godilo mnogo hitreje, nego se da pripovedovati. Omar je zlezal nazaj v zvonišče, pobral zavoj in odšel.

Krog trupla se je mahoma nabrala velika množica radovednih ljudi, porabil je splošno zmedo in se izmuznil neopažen.

Vso to svojo krvavo zgodbo je pripovedoval tako ravnodušno, kot da je čisto nekaj vsakdanjega. Tudi jaz nisem mnogo govoril, obvezal sem mu rano, ki pa sicer ni bila posebno nevarna, in nato smo šli vsi

trije k Maflejevim, kjer je moral Omar dogodek še enkrat pripovedovati.

Tam je seveda njegova povest vse drugače delovala. Maflei, Jakúb in Isla, vsi trije so hkrati planili na noge, pozabili na svojo muslimansko dostojanstvenost in hiteli v Galato, da vidijo mrtvega Ibrahima in Kolettisa.

Mi drugi smo obsedeli in se pogovarjali, pa dolgo je trajalo, da sò se vrnili. Pripovedovali so, da ležijo trupla v pritlični sobi stolpa in da nihče ne pozna »ponesrečencev«, kakor so pravili ljudje, ker niso vedeli, kaj se je zgodilo. Mafleju in njegovima tovarišema seveda niti na misel ni prišlo, da bi bili izdali skrivnost, za katero so le sami vedeli.

Vprašal sem Halefa, ali bi ne šel gledat starega znanca, Grka Kolettisa, ki ga je videl v Dolini stopnic.

Prezirljivo je skomignil z rameni.

»Če bi bil Karâ ben Nemsî ali pa hadži Halef Omar, bi šel. Tisti Grk pa je mrhovina, ki je nočem videti.«

Dolgo smo še sedeli in razpravljali o podrobnostih strašnega dogodka. Maflei, Jakúb in Isla se kar niso mogli pomiriti.

»Še vse premajhna kazen ga je doletela!« je pravil Isla. »Kratek trenutek smrtne groze je premalo za zločine, ki jih ima ta človek na vesti! Živega bi bili morali dobiti v roke!«

»Ostala sta nam še dva od te čedne družbe, ki moramo z njima še poravnati račune,« je menil Maflej. »Ta sta Barûd el-Amazat in Hamd el-Amazat. Ali ju bomo pač kedaj dobili?«

»Za vas tri, za Mafleja, Islo in Očkota,« sem dejal, »pride v poštev le Barûd el-Amazat, ki je ugrabil Zenico. Hamd el-Amazat vam posebej nič ni storil, z njim ima opravka le Omar, ki hoče maščevati smrt svojega očeta.

Ako mi obljubite, da se sami ne bodete maščevali nad Barûd el-Amazatom, ampak ga izročili sodnji, vam povem, kje ga dobite.«

»Ti —?« so se čudili vsi trije hkrati.

Iznova so se razvneli. Silili so v mene, me nadlegovali in prosili, pa ostal sem pri svoji besedi, ničesar nisem povedal, dokler mi niso obljubili, kar sem želel.

In potem sem jim pripovedoval o svojem drugem obisku pri plešočem dervišu in kaj vse sem izvabil iz njega.

Komaj da sem končal, je planil Jakûb Afarâ pokonci.

»Allâh kerîm — usmiljeni Allâh! Sedaj vem, kaj ti ljudje nameravajo —! Vso našo rodbino hočejo uničiti, ker je Isla Ibrahimu Zenico odvezel! Najprvo so hoteli mene spraviti na beraško palico, ni se jim posrečilo. Sedaj so se lotili Hulâma v Odrinu. In potem prideš ti, Maflei, na vrsto! Pri tvojem dobavitelju Galingréju so že začeli!

Nemudoma moramo Hulâmu in Galingréju pisati in ju posvariti!«

»Pisati?« je dvomil Isla. »To ni nič! Sami moramo v Odrin in prijeti tistega Barûd el-Amazata. Težke račune imamo z njim!

Effendi, ali pojdeš z nami?«

»Da,« sem odgovoril. »S pisanjem res ni nič. Najbolje da osebno opravimo. In šel bom z vami, kajti Odrin leži na potu v mojo domovino.«

»Na potu v tvojo domovino —? Že v pisarni si mi prejle pravil, da potuješ domov. Je res?«

»Da.«

»Se ti že tako zelo mudi? Saj si komaj prišel v Stambûl!«

»Seveda se mi mudi. Izostal sem dalje, nego sem računal.«

Ni jim bilo prav, tem dobrim ljudem, da jih mislim že koj zapustiti. Ugovarjali so, pa pomirili so se, ko sem jim povedal svoje razloge.

Med tem prijateljskim prepirom je le eden molče stal ob strani. Moj Halef je bil. Pa po obrazu mu je drhtelo; vedel sem, da ima tudi on mnogo na srcu, kar mu sili na usta, in morebiti še več ko vsi drugi —.

»Kedaj odidemo?« je popraševal Isla. Ves je gorel, menda bi bil najrajši kar odhitel.

»Tako!« je odločil Očko. »Niti trenutka nočem izgubiti. Mudi se mi, da čimprej dobim svojega prijatelja Barúd el-Amazata v pest.«

»Mislim, da se bo vendarle treba prej pripraviti,« sem menil. »Če jutri zarana odpotujemo, še ne bo prepozno. Ves dan imamo pred seboj.

In kako bomo potovali? Na konjih ali z vozom?«

»Jezdili bomo!« je odločil Maflei.

»In kdo vse pojde?«

»Jaz — jaz — jaz — jaz —!«

Enoglasno in vsi trije so se ponujali.

Vsi bi bili seve radi šli. Po dolgem, pa povsem prijateljskem prerekanju smo odločili, da pojdejo tile: Jakûb Afarâ, ki si ni dal vzeti ugodne prilike in bi bil rad obiskal svoje sorodnike Hulâme v Odri-nu, Isla, ker mu njegova živahna podjetnost ni dala miru, da ne bi sam in osebno dobil v pest tistega, ki mu je ugrabil nevesto, Očko, ki se je hotel maščevati za prestano žalost nad izgubo ljubljene hčerke, Omar, ki ga je še vedno vezala slovesna prisega iz šott Džerida, da maščuje nad Hamd el-Amazatom očeto-vo smrt in ki je bil pripravljen potovati za morilcem do Skadra ali pa do konca sveta, če bi bilo treba, in jaz, ker so vsi ti kraji ležali na potu v mojo domovino. Maflei bi bil tudi rad šel z nami in le s težavo so ga pregovorili, da je ostal doma. Nekdo je moral ostati v trgovini in ker je Isla na vsak način hotel odpotovati, je njega »zadel žreb«.

Halef ves čas ni zinil besédice. In ko sem ga vprašal, kaj bo storil, mi je odgovoril:

»Mar misliš, da te bom samega pustil oditi —? Allâh naju je združil, — pri tebi bom ostal!«

»Toda misli, Halef, na Hanno, na cvetlico med ženami, na ženo vseh žen! Vse bolj se oddaljuješ od nje!«

»Tiho bodi, gospod! Saj veš, da vedno to storim, za kar se odločim! S teboj bom šel, pa je!«

»Pa nazadnje se bova le morala ločiti —!«

»Gospod, tista ura bo itak kmalu prišla in Allâh vedi, ali se bova v življenju še kedaj videla! Zaenkrat se ne ločim od tebe, s teboj pojdem, kakor daleč pojdejo drugi, in prej ne bom šel od tebe, da to deželo zapustiš!«

Vstal je in šel ven.

Vsak ugovor je bil zaman, to sem dobro vedel. Poznal sem ga. In tako je tudi Halef potoval z nami.

Za na pot smo bili kmalu pripravljeni. Vsaj midva s Halefom. Treba nama je bilo le konje osedlati, pa sva lahko odpotovala. Drugi so imeli seve ves večer polne roke dela s pripravami.

Ena dolžnost me je še vezala na Stambûl, — svojega dobrega Lindsaya sem še moral pred odhodom obiskati, mu sporočiti, da odpotujem, in se posloviti.

Šel sem torej v Pero, v »Hotel de Pest«, kjer je stanoval. Pravkar se je vrnil z izleta v Bujukdere.

Sprejel me je napol veselo napol kujavo.

»Welcome, sir! Oduren človek —! Se preseli tja gori v zanimivi Bahariwe kjöj, mene pa pusti sedeti —!«

Česa pa pravzaprav iščete pri meni, he —?«

»Sir, prišel sem vam sporočiti, da ne stanujem več v Bahariwe kjöju.«

»Ne več —? Ah —! Lepo! Pa se k meni preselite, master!«

»Hvala! Jutri odpotujem. Pojdete z menoj?«

»Odpotujete —? Kam?»

»V Odrin in dalje po Balkanu.«

»Ah —! Oh —! Slaba šala —! Yes!»

»Ni nikaka šala! Resnica je!»

»Resnica —? Pa zakaj tako nenadoma? Saj ste šele prišli v tole gnezdo, ki mu pravijo Stambûl!»

»Dovolj sem ga videl in ni mi žal, da ga prej zapustim, nego sem si mislil.«

Obširno sem mu pripovedoval, kaj vse sem doživel.

Ko sem končal, je zadovoljno pokimal in dejal:

»Lepo! Dobil je svoje dobro zaslužen plačilo, tisti lopov Ibrahim! Nam je nekaterekrati ušel, končno pa ga je le doletelo! Yes!»

Upam, da dobite še tudi ona druga dva! Well! Bi bil rad poleg, pa ne morem!»

»Ne morete? Zakaj ne?»

»Sem oddan.«

»Oddan —?»

»Da. Bil sem na konzulatu. Našel sem bratranca. Je tudi Lindsay. Pa ni David. V Jeruzalem bi rad pa pojdem z njim.«

»Naj pa sam potuje!»

»Ne zna potovati, pravi, pa me je prosil, naj ga spremljam. In obljubil sem.«

»Hm —! Škoda!»

»Da! Škoda! Well! Obiskal vas bom in Mafleje tudi. Drevi. Da se poslovim.«

»To je prav tisto, sir, za kar sem vas hotel prositi. Doživela sva v tehle mesecih toliko, kolikor drugi vse življenje ne doživijo. In taki doživljaji družijo in tesno vežejo —! Vzljubil sem vas, rad vas imam, težko mi je, da se morava ločiti. Pa biti mora! Vdati se moram. Saj nama še ostane upanje, da se spet vidiva!»

»Yes —! Oh —! Ah —! Svidenje —! Ločitev —! Oduerna beseda! Mi kar nič ne ugaja —!»

Z negotovim glasom je govoril in segel z eno roko po dolgem nosu, da ga pomiri, z drugo pa si je potegnil po očeh.

»Ampak —,« je nadaljeval, »pravkar sem se spomnil —! Kaj pa bo s konjem?«

»S kakim konjem?«

»No, z vašim —! Z Rihom!«

»Kaj bo z njim? Hm —! Jezdil ga bom!«

»Jezdili —? Vse življenje? Ga vzamete s seboj v domovino?«

»Ne vem.«

»Prodajte ga, sir!«

»Komu?«

Vedel sem, kam meri. Pričakoval sem to vprašanje.

Jezno me je gledal.

»Komu —? Tako vprašanje! Sir David Lindsayu —! Komu pa drugemu! Lep denar dobite! Premislite si! Če ga trenutno še rabite, mi ga pa vsaj pozneje pripeljite na Angleško! Ne bom nič skoparil! Plačam v gotovini. Kolikor zahtevate! Well!«

Vedel sem, da bo ob slovesu načel vprašanje o usodi mojega Riha. Sam sem že razmišljal o tem, čimbolj sem se bližal domovini. Vkljub temu mi ta predmet ni bil nič kaj prijeten in ljub.

Rih mi je prirastel k srcu. Priznavam, da mi je bila misel na ločitev težka, tako težka, kakor če bi se moral ločiti od najboljšega prijatelja. Toda ločiti sva se morala —.

Kaj bi naj jaz, ubogi pisatelj, počel s takim konjem? Živel sem doma v razmerah, ki so mi tako razkošje enostavno prepovedovale in onemogočale. Ampak — kam z njim? Da bi ga prodal? Darilo Mohammed Emina, šejha Haddedinov —? In komu —? Lindsayu —?

Hm —!

Dober, človek je bil, bogat, plemenit —. Toda beduin ni bil in njegov Old England ni bila svobodna pustinja —.

Ne, obdržati ga nisem mogel, Prodati pa tudi ne. To še manj.

In vedel sem, kaj edino smem z njim storiti —.

Vse bolj se mi je utrjevala moja misel. Dolžen sem bil tej krašni, plemeniti živali, ki me je spremljala, v tolikih nevarnostih in mi tolikokrat rešila življenje, dolžen sem ji bil dati gospodarja, ki jo je znal negovati. Ne na mrzli, megljeni sever, ne v zaprt hlev k polnim jaslim, — nazaj na svobodno pustinja in puščavo Orienta jo bom dal, spet bi naj Rih gledal in užival prostost svoje rodne domovine, — pašnike Haddedinov.

Umaknil sem se Lindsayevi ponudbi z različnimi izgovori, dejal, da je še čas o tem govoriti, pa da se itak zvečer vidiva, in se poslovil.

Obiskal sem še poslaništvo in govoril s kancelarjem. Pravil mi je, da mu tisti »brivec« ni dal mnogo več posla. Ko so ga prenesli v bolnišnico, je umrl. Niso posebno obzirno ravnali z njim. Povedati je namreč moral, kdo da je, pa zvedeli, da je ubegel kaznenec.

In tak je bil njegov konec. Pomiloval sem ubogega mladega človeka, lahko bi bil s svojimi izrednimi zmožnostmi vse kaj boljšega dosegel. Pa ni se znal dvigniti, zanemaril se je in žalostno je propadel v tujini.

Kancelar me je pospremil do vrat. Še sva postajala in se poslavljala, ko sta prijezdila mimo dva častnika. Nisem se zmenil za nju. Pa eden je pridržal konja, ko me je zagledal, in drugi je tudi obstal. Kancelar se je poslovil in se vrnil v hišo, stopil sem po ulici — ko nekdo zakliče za menoj:

»Mâ šâ 'llâh —! Ali je mogoče, emir?»

Ali so meni veljale te besede? Obrnil sem se.

Eden izmed jezdecev je bil — tisti miralaj, ki sem se z njim seznanil v Bahariwe kjöju in ki sem njegovega sela tako »vljudno« sprejel. Drugi je bil tudi miralaj — in, res, da, tisti kol agasi — štabni častnik —, Nasr agasi po imenu, ki sem ga v Šejh Adiju zalotil ob potoku. Vohunit je prišel tistikrat, spraval sem ga v vas, pa mu vrnil svobodo, čeprav sem se radi tega skoraj sprl z Ali Bejem. Rešil sem mu življenje, bil mi je zelo hvaležen in prav prisrčno sva se ločila.

Res veselilo me je, ko sem ga spoznal. Bil je dober, pošten človek, ni mnogo takih najti med turškimi častniki. Pristopil sem, prijateljski sva si stisnila roko.

»Sallam, effendi!« sem ga pozdravil. »Veseli me, da te spet vidim. In posebej še, ker vidim, da je Allâh uresničil mojo željo.«

»Katero željo?«

»Ali se ne spominjaš več, kaj sem ti rekel tistikrat ob slovesu v dolini Šejh Adi?«

»Kaj?«

»Dejal sem: „Morebiti boš že miralaj, ko se spet vidiva!“ In Allâh mi je željo uresničil. Iz kol agasija je postal miralaj, polkovnik!«

»Ah, da! Seveda se spominjam! Kdo bi si bil tistikrat mislil, da se bodo tvoje besede uresničile —!

Toda — ali veš, komu se moram predvsem zahvaliti za povišanje?«

»Komu?«

»Tebi, emir!«

»Kako to?«

»Kakor veš, so se Jezidi pritožili pri padišahu nad môsulskim mutasarrifom. Prišel je anadoli kâdi askeri in preiskal zadevo. Môsulski mutasarrif je bil odstavljen in kaznovan, tudi mnogi drugi so bili kaznovani. Anadoli kâdi askeri je bil strog, pa pravičen. In ker sem se radi tebe nekoliko zavzel za Jezide, me je predlagal v povišanje.«

Čestital sem mu k povišanju in pridjal:

»Storil si dobro delo, da si govoril za pošteno, pridno ljudstvo Jezidov, in Allâh ti je koj tudi naklonil plačilo!«

»Pa kako si prišel v Stambûl? Si že dolgo tukaj?«

»Komaj nekaj dni. Pripotoval sem črez Bagdâd in Damask.«

»Kje pa stanuješ?«

»Pri trgovcu Mafleju, ki ga gotovo poznaš.«

»Da. Ali te smem obiskati?«

»Zelo dobrodošel mi boš! Pa žal sem že na odhodu.«

»Na odhodu? Tako naglo zapuščaš Stambûl?«

»Da. Domov se mi mudi. Jutri zarana odpotujem.«

»Škoda! Kam?«

»Domov. Prepotoval sem Orient in si ogledal kraje, ljudi in običaje. Pripovedoval bom doma o doživljajih, tako čudnih, da jih bodo komaj verjeli.«

Te besede so bile z lahno hudomušnostjo naslovljene na njegovega spremljevalca. Čutil se je zadetega. Dejal je:

»Poslal sem vnovič k tebi, pa te ni bilo doma. Ali dovoliš, da te tudi jaz obiščem?«

Kako prijazen je bil mahoma! Sam se je ponudil, da pride, in še za dovoljenje me je prosil! Prijaznost Nasr miralaja je učinkovala!

Hladno sem odgovoril:

»Sprejel te bom, čeprav mi je čas zelo kratko odmerjen.«

»Kedaj?«

»Črez eno uro. Prej ne. Pozneje pa tudi nimam časa.«

»Dobro! Pridem točno.«

Nasr miralaj je začuden gledal.

»Allâh akbar! Tudi vidva se poznata —? Dobro, pa prideva oba.«

Podal mi je roko in poslovili smo se.

Da bom njega srečal, to sem si pač najmanj mislil. Menda je bilo »zapisano v knjigi življenja«, da moram v Carigradu nakratko ponoviti vse svoje doživljaje širnega Orienta in še enkrat srečati svoje prijatelje in neprijatelje, preden se vrnem v domovino.

Na povratku k Mafleju sem si nakupil nekatere stvari, ki sem jih potreboval na potovanju po Balkanu. Prepričan sem sicer bil, da bo hotel Maflei plačati vse stroške zasledovanja, pa ni se mi zdelo lepo, da bi živel samo od njegovih darov in bil popolnoma odvisen.

Halef se je zelo razveselil, ko je čul, da sem srečal nekdanjega Nasr agasija in da pride na obisk. Nemudoma se je lotil priprav, da mu postreže, osnažil je čibûke, poskrbel za fin tobak, prestavljal findžâne in polagal blazinice, prinesel vodo za kavo in mi čisto resno pravil, da bo treba miralaja z Bahariwe kjöja vljudno sprejeti, ker bo prišel z mojim prijateljem na obisk, in da ne bo smel sedeti pri vratih kakor njegov jüzbaši.

Ni še minila ura pa sta prišla.

Prisrčno sem ju sprejel in ju pogostil, kolikor je zmogla moja skromnost. Tudi miralaj z Bahariwe kjöja je bil izredno vljuden in prijazen, čisto drugačen, nego je bil prejšnjo noč. Zaslutil sem, da mu je prijatelj Nasr miralaj pripovedoval o meni in mu temeljito popravil njegove nazore o Frankih.

Govorili smo seveda o naših doživljajih pri Jezidih. Pripovedoval sem tudi, kako se mi je godilo na potovanju v Amadijo, Lizan in globlje po Kurdistanu — povedal sem mu seve le toliko, kolikor sem smel turškim častnikom povedati o svojih izkušnjah s turškimi oblastmi —, omenil sem tudi, da sva se srečala v Amadiji z môsulskim makredžem in kako sem ga spravil v ječo. Nasr miralaj mi je pravil, da so ga vojaki srečno pripeljali v Môsul. Tam pa da je

izginil. Anadoli kâdi askeri, je že vedel, v kateri ječi da tiči odstavljeni predsednik môsulskega sodnega dvora.

Le o eni stvari nismo govorili. O zadevi namreč ki je radi nje miralaj pravzaprav na obisk prišel. Razumel sem, da mu je težko, govoriti o svojih nečednih doživljajih.

Šele ko smo se poslavljali, se je »spomnil«, da bi bilo treba tudi to omeniti. Emir, ki je začel, »čul sem, da se bo jutri bralo v Basiretu o neki zadevi. Ali ni mogoče urediti tako, da bi tisti članek ne izšel?»

Skomignil sem z rameni pa odgovoril počasi in s poudarkom:

»Moj gost si, effendi, in vaju sem, da dajem vsakemu, torej tudi tistemu, ki je moj gost, čast, ki mu gre. Pa vaju sem tudi, da govorim odkrito. Zato dovoli, da tudi s teboj odkrito govorim!»

»Govoril.«
»Da ni bilo mené, bi ti danes ne živel več. Ne zahtevam plačila, tudi ne zahvale. Kar sem storil, sem storil, ker sem človek in kristjan.«

Toda pozabiti bi ne bil smel, kaj sem storil za tebe! Mesto tega pa si postopal z menoj kakor s kakim prostakom in danes si mi poslal tistega jüzbašija, ki mi je hotel celò zapovedovati. Ne zameri, da sem mu dal primeren nauk! Nisem vaju, da se dela z menoj, kakor s človekom, ki za zabavo obiskuje grške pivnice. Mislim, da sem storil sinoči svôjo dolžnost in če mi izpolniš mojo željo, naj bo vsa zadeva pozabljena.

»Povej svojo željo.«

»Da si si rešil življenje, za to gre hvala pravzaprav nekému židu. Stanovali smo pri njem in on nas je opozoril na tisto odprtino, skozi katero smo te rešili. Da tega ni storil, bi bilo po tebi! Požgal si tisto beznico, zgorelo pa je tudi njegovo stanovanje in imetje.«

»Če podariš ubogemu židu majhno odškodnino, bo ves srečen, jaz pa bom ob slovesu nesel s seboj spomin na človeka, ki je pošten, dober mož.«

»Žid je —? Ali ne veš, effendi, da musliman žida sovraži, ker je nevernik. Jaz —.«

Prekinil sem ga in dejal precej glasno in resnobno:

»Effendi, pomisli, da tudi jaz nisem musliman! Ti sam si po rodu Grk in tudi po veri in si šele pred kratkim prestopil k veri preroka. Če zaničuješ drugoverce, te bodo radi tega le pomilovali. Povem ti pa, da bi jaz nikdar ne zaničeval tega, kar sem bil v svoji mladosti.«

»Emir, saj ne mislim tebe! Kje je tisti žid?«

»Maflei je siromaka vzel pod streho.«

»Ali bi ga poklical?«

»Tako, bo prišel.«

Halef je odhitel in kmalu nato je vstopil žid Barúk.

Mrko ga je gledal miralaj pa dejal, le napol k njemu obrnjen:

»Tvoje imetje ti je sinoči pogorelo?«

»Da, efendi,« je žid ponižno potrdil.

»Vzemi tole pa si kupi drugo!«

Segel je v mošnjo in mu nekaj dal, koliko tega nisem videl. Pa mnogo ni bilo, vsaj na prstih se je poznalo, da njegova pest ni posebno polna.

Žid se je zahvalil in je hotel oditi. Pa zadržal sem ga.

»Stoj, Barúk Šebet ben Barúk Hereb! Pokaži, koliko si dobil! Radodarni effendi mi bo oprostil mojo radovednost. Saj bi le zato rad vedel, koliko ti je dal, da se mu lahko primerno zahvalim.«

Dobil je dva zlatnika, enega za petdeset piastrov, enega za dvajset, skupaj torej sedemdeset piastrov v zlatu.

To že ni bila več varčnost, tudi ne skopost, — umazanost je bila.

Prepričan sem bil, da si je miralaj prejšnji večer in še preden je dal svojim vojakom dovoljenje, da smejo pleniti, osvojil ves denar, kar ga je našel v Grkovi hiši, in da je gotovo tudi ujetnikom žepe preiskal. Tudi tistih tri tisoč piastrov je gotovo dobil nazaj, ki so jih njegovi ljudje poslali, da ga odkupijo. Nisem sicer videl, da bi bil ves ta denar pobasal v svoj žep, pa dvomil prav nič nisem o tem. Poznal sem šege in navade teh turških visokih osebnosti —

Vprašal sem ga:

»Si dobil nazaj tistih tri tisoč piastrov, ki so jih poslali tvoji ljudje za odkupnino?«

»Da.«

»In temule ubožčku, ki se mu moraš zahvaliti, da si dobil svoj denar nazaj in še življenje povrh, njemu pa daš umazanih sedemdeset piastrov za pohištvo, ki mu je zgorelo —? Daj mu tisoč pa se ločiva v miru in prijateljski in Basiret ne bo objavil nobenega članka!«

»Tisoč, emir —? Kam pa misliš —? Temu židu —?«

»Čisto kakor hočeš! Barûk, daj mu tistih sedemdeset piastrov nazaj! Šla bova h kâdiju, ti za tožnika, jaz za pričo. Tisti, ki ti je uničil tvoje imetje, ti ga mora tudi plačati, — pa če je tudi polkovnik in moj gost. In poprašal bom pri svojem poslaniku, ali dovoljuje padišah svojim častnikom, da smejo po Stambûlu požigati.«

Vstal sem. To je bilo znamenje, da je obisk pri kraju. Tudi gosta sta vstala in žid je pristopil, da vrne miralaju njegov denar.

Ta pa je zamahnil z roko in dejal s pritajeno srditostjo:

»Obdrži! Poslal ti bom, kar manjka.«

»Pa stori to nemudoma!« sem ga opozoril. »Kajti čez eno uro bova šla h kâdiju.«

Prizor ni bil prijeten. Pa saj ga nisem sam izzval. Še danes si ne očitam, da sem trdo nastopal

in častnika prisilil k povračilu škode. Zaslužil si je kazen za svojo nadutost in tisoč turških piastrov tudi ni taka reč, čeprav visoko doni. Saj pomeni kvečjemu 2500 dinarjev. Pa s to vsoto je bilo dobremu Barûku imenitno pomagano. Toliko vse njegovo »pohištvo« ni bilo vredno. Za obnovitev »trgovine z briljanti, dragulji in starinami« seveda ni zadostovalo.

Ošabno nam je pokimal miralaj in odšel iz sobe. Še roke mi ni dal v slovo.

Radoveden sem le bil, kaj bo rekel Nasr miralaj, ki je bil seve priča temu neprijetnemu prizoru.

Pa pokimal mi je, mi ponudil roko in dejal:

»Emir, vem, težko ti je, gosta tako ostro prijeti! Toda povem ti, na tvojem mestu bi bil jaz isto storil! Ljubljenec je Ferik paše, druga pa nič. Allâh te spremljaj pa na mene misli, kakor bom tudi jaz na tebe mislil.«

Prisrčno sva se poslovila.

Še preden je minila ura, je prinesel onbaši — narednik — mošnjo denarja. Preštel sem in našel 930 piastrov, torej točno toliko, kolikor je Barûku manjkalo do tisoč, pa niti pare več.

Moj dobri Barûk je plesal in skakal od veselja in njegova žena me je imenovala najdobrotljivejšega effendija na svetu ter obljubila, da bo vsak dan molila za mene. Če bi me bila kedaj vest pekla, da sem kršil gostoljubje in nevljudno nastopal z miralajem, — misel na njuno srečo bi me bila popolnoma potolažila in pomirila.

Zvečer smo se vsi zbrali, slovo smo obhajali. Tudi Lindsay je prišel, kakor je obljubil. Slovesa se je udeležila tudi Zenica, v moje veliko veselje in v prijetno iznenadenje Lindsayevo, ki je že toliko čul o Črnogorki, pa je še ni videl. Razume se, da smo si mnogo pripovedovali in še enkrat ponovili vse žalostne in vesele doživljaje v Egiptu, v Damasku in drugod.

Lindsay se je poslovil. Posebno prisrčno je bilo njegovo slovo od Halefa. Mali hadži mu je prirastel k srcu, to sem videl.

Spremljal sem Angleža do njegovega hotela. Tam je odčepil steklenico in mi zagotavljal, da me ljubi kakor brata.

»Zelo sem zadovoljen z vami!« je pravil. »Le eno me jezil!«

»Kaj neki?«

»Vlačili ste me okoli in mi obljubovali zdaj tu zdaj tam, da bom našel krilate bike. Pa niti enega nisem videl, kaj šele našel! Mislil sem jih poslati na Angleško, se proslaviti —! Pa nič ni bilo iz tega —. Neprijetna reč! Yes!«

»Mislim, da bodele tudi doma na Angleškem našli krilatih bikov, kolikor hočete, pa se izkopavati jih ne bo treba. Kar po ulicah in cestah letajo!«

Nagrbančil je čelo.

»Ali mislite s tem morebiti mene —?«

»Kaj še! Na misel mi ne prihaja!«

»In kako ste si premislili s konjem?«

»Premislil sem si. Ne prodam ga.«

»Ne prodate —? Oduren človek! Pa ga obdržite!

Toda vkljub temu me morate obiskati na Angleškem, ko pridete domov! V dveh mesecih najpozneje sem tudi jaz že doma. Razumete?«

In še nekaj! Moj vodnik ste bili po Kurdistanu in po drugod. Nič vam še nisem plačal. Tule vzemite!«

Porinil mi je listnico.

»Ne počenjajte neumnosti, sir!« sem dejal in mu porinil listnico nazaj. »Moj prijatelj ste in kot prijatelja in tovariša sva jezdila po Kurdistanu. Nisem bil vaš sluga, ki ga morate plačati. Ali razumete?«

»Ampak master, mislim —!«

»Mislite si, kar in kakor si hočete! Tega pa nikar ne mislite, da bom vzel denar od vas! Z Bogom!«

»Mi bodete nemudoma vzeli denar ali ne —!«

»Farewell, sir!«

Naglo sem ga še objel, ga porinil od sebe in smuknil skozi vrata. Vpil je nekaj za menoj, pa nisem se zmenil za njega.

Ko je drugo jutro solnce vzhajalo, smo bili že onstran Čataldže na cesti v Odrin.

539

II.

Za detektiva.

Odrin, ki ga Turki Edirné imenujejo, je bil svojčas eno najvažnejših mest v osmanskem cesarstvu. Leta 1361 so si ga Turki osvojili pod Mûrâdom I. in od l. 1366 do 1453 so osmanski sultâni stolovali v Odrinu, dokler ni Mohamed II. leta 1456 Carigrada povzdignil v prestolico. Tudi pozneje so sultâni še radi prebivali v Odrinu, posebno Mohamed IV.

Odrin šteje več ko štirideset mošej, med njimi je mošeja Selimije najznamenitejša. Večja je ko Aja Sofija v Carigradu, slavni stavbenik Sinan jo je postavil, iz šestnajstega stoletja je. Kakor oaza stoji sredi žalostnega kupa lesenih koč, ki se s svojimi pisano pobarvanimi zidovi in stenami dvigajo iz nesnage in cestnega blata. Osem orjaških stebrov nosi veličastno kupolo in štirje čudovito vitki minâreti je krasijo, vsak s tremi galerijami za mueddzine. Stebrišča notranjščine pokriva dragocen marmor vseh različnih vrst, 250 oken ima in ob ramazanu — deveti mesec mohamedanskega leta, takozvani »mesec posta« — gori v njej 12.000 luči.

Prihajali smo v smeri od Kirk kilise in že od daleč so nas pozdravljali vitki minâreti Selimije. Sploh je iz daljave Odrin lepo in slikovito mesto. Ko pa hodiš po njegovih ulicah, se ti godi kakor v vseh drugih mestih Orienta, — namesto lepote in slikovitosti vidiš nesnago, nered, zanemarjenost. Orientalska mesta nikdar tega ne nudijo, kar obljubujejo.

Hulâm je imel svojo hišo blizu mošeje Mûrâda I. Štiriindvajset kupol ima, ki jih nosi 70 stebrov, in lep marmornat preddvor v terasah. Mošejo so Turki postavili iz zaklada, ki so ga vzeli redu Johanitov pri zavojevanju Smirne.

Krenili smo v živahno ulico in obstali pred več nadstropij visokim zidom. Ta zid je pomenil pročelje Hulâmove palače. Druge odprtine ni bilo v njem ko vrata, ki so bila pa zaklenjena. Pristno orientalska stavba.

Isla je potrkal. V vratih je bila luknja in v njej se je pojavila bradata glava.

»Ali me še poznaš, Malhem?« je vprašal mladi Carigrajčan. »Odpri!«

»Mâ šâ 'llâh —!« je vzkliknilo od znotraj. »Si res ti, effendi? Koj bom odprl!«

Vrata so zaškripala, širok hodnik se nam je odprl in za njim običajno orientalsko dvorišče, obloženo z marmorjem in obdano s stebričjem, arkadami in hodniki. Povsod se je bleščalo bogato, razkošno bogastvo. Tudi številni služabniki, ki so hiteli od vseh strani, da nam postrežejo, so pričali, da je gospodar vajen udobnosti in izobilja.

»Kje je effendi?« je vprašal Isla nekega moža, ki ga je pozdravljajal z izbrano spoštljivostjo. Bil je hišnik, kakor sem pozneje zvedel.

»V ičliku — pisarni — pri svojih knjigah.«

»Pelji tele effendije v selamluk in skrbi, da bodo dobro postreženi! Tudi za konje dobro poskrbi!«

Isla in Jakûb Afarâ sta se prijela za roke in odšla v gospodarjevo pisarno. Nas pa so peljali v sobo, ki je bila podobna dvorani. Sprednja stran se je odpirala na široko, s stebričjem okrašeno verando, na treh straneh pa so viseli med dragocenimi draperijami izreki iz korâna, z zlatom vezeni na sinjem dnu.

Divani, preoblečeni z zeleno svilo, so vabili k počitku in posedli smo po njih, čeprav smo bili še

vsi prašni od potovanja. Sluge so prihiteli, vsak izmed nas je dobil nârgile in kavo v čašicah, ki so stale na srebrnih trinožnikih. Vse je kazalo pristno, bogato razkošje.

Komaj smo pokadili nekaj dimov in popili požirek kave, sta že vstopila Jakub in Isla s hišnim gospodarjem.

Hulâm je bil častitljiva, ponosna postava z dolgo, polno brado, podobno tisti, ki jo je nosil nepozabni Mohamed Emin. Njegov nastop je nehote silil k spoštovanju. Vstali smo, kar je pa sicer tudi vljudnost zahtevala.

»Es-selâm alêkum!« je pozdravil in dvignil roke kakor v blagoslavljanju. »Dobrodošli v mojem stanu! Počutite se, kakor da ste v domači hiši!«

Stopil je k nam, vsakemu podal roko pa prisedel s sorodnikoma. Tudi njim so prinesli pipe in kavo. Mignil je, sluge so izginili in Isla nas je po vrsti predstavil. Mene je dalj časa bistro gledal, pa mi spet podal roko in obdržal mojo roko v svoji.

»Morebiti še ne veš, effendi, da te že dolgo poznam,« je pravil. »Isla mi je mnogo, mnogo pripovedoval o tebi. Ljubim te, moje srce si si osvojil, čeprav te še nisem nikdar videl.«

»Effendi, tvoje besede so mi olajšale srce!« sem odgovoril. »Nismo v puščavi in tudi ne v šotorih gostoljubnih beduinov, v mestu smo in zato ne vemo, ali smo tudi res povsod dobrodošli.«

»Da, res je! Lepi običaji naših očetov se leto za letom vse bolj izgublajo, izginili so iz mest in se tožeč umaknili v puščavo. Samota puščave je rodila gostoljubje, v njej je Allâh zasadil palmó bratske ljubezni in pomoči, nikjer je ni popotnik bolj željen in potreben ko v puščavi. V velikem mestu je tujec bolj zapuščen ko v Sahâri, kjer počiva pod nebom Allâhovem in mu nobena streha ne jemlje pogleda na brezkončnost. Bil si v Sahâri, so mi pravili. Ali nisi čutil, da rešnico govorim?«

»Allâh je povsod, kjer imajo ljudje vero v srcih. V mestih stanuje in na puščavi počiva njegovo oko, nad vodami čuje in v vejah pragozda šušti. V globinah zemlje deluje in v zračnih višinah, bleščečega hrošča vodi in lešketajoče se solnce vlada, čuješ ga v vriskanju veselja in v tožbi bolečine, njegovo oko se sveti v solzah veselja in odseva v solzah, ki z njimi žalost rosi lica. Bil sem v mestih, kjer milijoni prebivajo, in bil sem v puščavi, kjer tedne daleč ni človeških bivališč, pa nikdar se nisem bal, kajti vedel sem, da sem povsod v Božjih rokah.«

»Effendi, kristjan si, pa veren človek! Vreden bi bil, da bi postal učenec prerokov. Čislam te in spoštujem prav tako, kot da je prerokov nauk tudi tvoj nauk.

Isla mi je pravil, da ste mi prišli na pomoč, nevarnost da mi preti. Povej, kaka nevarnost mi grozi!«

»Ali ti Isla še ni nič povedal?«

»Ne še. Ni bilo časa. Mudilo se mi je, da vas pozdravim.«

»Torej pa mi povej, ali ne stanuje v tvoji hiši neki tujec?«

»Da. Že nekaj časa stanuje pri meni. Pobožen mož je, iz Konije je doma. Pa danes ga ni v Odrinu, odjezdil je v Hadži Burgas.«

Iz Konije je —? Hm —! In kako mu je ime?«

»Abd el-Mirhatta. Obiskal je grob slavnega svetnika Abd el-Mirhatte, da izpolni obljubo. Zato se imenuje služabnik Mirhatte.«

»Zakaj stanuje pri tebi?«

»Sam sem ga povabil. Rad bi otvoril velik bazar v Brussi, pa si bo v Odrinu blaga nakupil.«

»Ali še kak drug tujec stanuje pri tebi?«

»Ne.«

»Kedaj se vrne Abd el-Mirhatta?«

»Nocoj.«

»Torej bo nocoj naš ujetnik.«

Osupnil je.

»Allâh kerim —! Zakaj —? Moj gost je pobožen mož po Allâhovi volji. Zakaj ga bodete prijeli?«

»Ker je slepar in še vse kaj hujšega tudi. Njegova pobožnost je le krinka, pod katero skriva svoj pravi sleparski obraz. Opazil je, da si pobožen služabnik Allâhov, pa si je nadel pobožno krinko, da bi se ti prikupil in laže dosegel svoje hudobne namene.«

»Hudobne namene —? Ne verjamem, da bi imel hudobne namene! Meni vsaj še ni nič hudega storil.«

»Pa drugim. In še tvojim sorodnikom povrh! On je namreč tisti, ki je ugrabil Zenico, ženo Isle.«
Hulâm se je prestrašil.

»Pripoveduj mu, Isla!« sem mu pokimal.

In Isla mu je pripovedoval. Pa stari, častitljivi, pošteni mož, ki je druge po sebi sodil, niti tedaj ni hotel verjeti, da je zločinca sprejel pod streho. Kar ni mu šlo v glavo, da bi znal kdo tako spretno varati. In še varati njega, ki da je vendar izkušen človek.

»Poglejte si ga najprvo in govorite z njim!« je pravil. »Videli bodete, da se motite!«

»Prav nič nam ne bo treba z njim govoriti!« se je oglasil Očko. »Dovolj je, da ga vidimo. Kajti dobro ga poznam in tudi Isla ga pozna.«

»Ne eno ne drugo ne bo potrebno!« sem dejal jaz. »Prepričan sem, da je tisti tvoj pobožni gost prav gotovo Barûd el-Amazat.«

»Iz česa pa sklepaš to tako za gotovo?« je dvomil Hulâm.

»Ker si je nadel ime Abd el-Mirhatta. Tako se je dal imenovati tudi Ibrahim v Stambûlu. Slutim, da si je najbrž tudi Hamd el-Amazat v Skadru nadel isto ime.«

»Ampak moj gost utegne le biti pravi Abd el-Mirhatta —!« je še ugovarjal Hulâm.

»To je vsekakor mogoče. Verjetno pa ni. Pa počakajmo do večera, da ga vidimo.«

Več se zaenkrat ni dalo reči in tudi ne ukreniti. Počakati smo morali.

Dobili smo po stari patriarhalični navadi vsak svojo sobo, kopel in novo, snažno obleko. Nato smo si počili in šli k večerji, ki je bila gospodarjevemu bogastvu primerno obilna in bogata.

Nepotrpežljivo smo pričakovali noči in ubijali čas z razgovori in šahom. V mesto ni kazalo iti, svetoval sem, da rajši ostanimo doma. Barûd el-Amazatova pot v Hadži Burgas je bila gotovo samo izgovor. Kak posel bi sicer naj imel v majhnem, neznatnem Burgasu? Sumil sem, da je šel v Odrin na obisk k svojim somišljenikom. In za nas ni bilo varno, da bi se pokazali na ulicah. Tujci smo bili, opazil bi nas in zasumil nevarnost.

Ko se je stemnilo, smo šli v sobo, v kateri se je nastanil Isla. Hulâm, tako smo sklenili, bi naj s svojim sumljivim gostom večerjal v selamluku in tam bi ga naj iznenadila Isla in Očko, ki sta ga poznala, mi drugi pa bi zasedli izhod, da bi nam ne ušel.

Dve dolgi uri smo čakali in končno je zatopotal na dvorišču konj. Četrť ure pozneje nam je javil sluga, da je sedel Hulâm s svojim gostom k večerji.

Previdno smo se bližali selamluku.

Glavna vrata smo zaklenili in vratarju je bilo zapovedano, da nocoj nikogar ne sme pustiti v mesto. Neslišno smo zasedli balkon in se postavili za stebre. Selamluk je bil močno razsvetljen, čisto razločno smo videli Hulâma in njegovega »gosta« in vsako besedo njunega pogovora smo dobro čuli.

Hulâm je le čul, da smo prišli bliže. Vedel je seveda, kaj se godi za njegovim hrbtom. Zasukal je pogovor na našo zadevo. Govorila sta o Stambûlu.

»Si že bil kedaj v Stambûlu?« je vprašal svojega gosta.

»Že nekaterekrati.«

»Poznaš mesto?«

»Da.«

»Poznaš četrt, ki jo imenujejo Bâhariwe kjöj?«

»Čul sem o njej. Ali ne leži na gornjem koncu Zlatega roga blizu Ejjuba?«

»Da.«

»Pa čemu poprašuješ?«

»No, tam se je te dni nekaj čisto posebnega zgodilo. Zvedelo se je namreč, da se tam v neki hiši zbirajo zločinci najhujše vrste —«

»Ni mogoče —!«

»Da. In posrečilo se je oblastim, da so celo družbo prijeli, same morilce in roparje —«

»Allâh illâ'llâh —!« se je pobožni mož prestrašil. »Ampak — povej, kako so zvedeli za nje!«

»Nekdo jih je opazoval. In slišal je, da so smeli vstopiti v hišo samo tisti, ki so povedali neko geslo.«

»Geslo —?« je hlastnil prestrašeni gost.

»Da.«

»Pa kako geslo?«

»Vsak je moral povedati besedo „en-Nasr.“

»Neverjetno —!«

Iz te besede ni donelo ogorčenje nad zločinci, ampak strah človeka, ki ima slabo vest in ki sluti nevarnost. Prav nič nisem dvomil, da je res tisti, ki ga iščemo. Povrh mi je še šepnil Očko, ki je stal trdo poleg mene:

»On je! Čisto dobro se ga spominjam!«

Hulâm je nadaljeval:

»Zvedeli so torej za geslo ter vdrli v hišo.«

Pripovedoval je dogodek in gost ga je z napetim zanimanjem poslušal. Še tresočim se glasom je vprašal:

»In usto so res ustrelili —?«

»Usto —? Kdo je to? Kdo se tako imenuje?«

»Pobožnemu« možu se je zarekló. Prepozno je opazil, da se je izdal.

V zadregi je jecljal:

»Ne — da —! Tistega poglavarja mislim, ki si ga Ibrahima mamûrja imenoval.«

Tedaj je vendarle tudi neverni Hulâm uvidel, da se nismo zmotili v njegovem gostu. Pa ni pokazal, da ga je spoznal. Mirno je odgovoril:

»Streljali so nanj, ko je plaval čez Zlati rog. Pa ga niso zadeli. Ni bil mrtev, le delal se je, kot da ga je krogla zadela.«

»Torej še živi —?«

»Ne več. Drugi dan ga je doletelo maščevanje.«

»Maščevanje —?«

»Da! Kazen za njegove zločine. Neki Arabec iz Tunizije ga je sunil z galerije Galatskega stolpa.«

»Strašno —! In — ali se je do smrti pobil —?«

»Seveda! On in neki Grk Kolettis, ki je z njim vred splezal na stolp. Tudi njega je Arabec vrigel v globočino.«

»Kolettis —? Jâ wai —! In kdo je tisti Arabec?«

»Iz Tunizije je, kakor sem že dejal. Krvno osveto je prisegel nekemu Hamd el-Amazatu in po vseh deželah padišahovih ga je iskal. Ta Amazat je namreč v Blidi umoril nekega frankovskega trgovca in ustrelil tudi njegovega nečaka.«

»Pa kaj to njega briga?«

»Saj ga ne išče radi tega. Ampak ker je ustrelil na šott Džeridu njegovega očeta.«

»Allâh kerim —! Kaki hudobni ljudje živijo na svetu!« je hinavski vzkliknil Barûd el-Amazat. »To je vse radi tega, ker nihče več ne veruje v Allâha in v preroka!

In misliš, da bo tisti Arabec našel Hamd el-Amazata?«

»Gotovo da ga bo. Mu je že na sledu.«

»Kako pa je zvedel za njega?«

»Tisti Hamd el-Amazat ima namreč brata, ki mu je ime Barûd el-Amazat in ki je prav tak lopov kakor njegov brat. Ugrabil je hčerko svojega prijatelja in jo prodal za sužnjo tistemu Ibrahimu ma-

mûrju, ki se je ubil pri Galatskem stolpu. Ugrabljena deklica je bila nevesta Isla ben Mafleja, mojega sorodnika. Isla jo je iskal v Egiptu in jo tudi našel. Odpeljali so jo Ibrahimu in sedaj je njegova žena. Tudi Isla, moj sorodnik, je obljubil maščevanje Barûd el-Amazatu in je že na potu, da se maščuje.«

Hulâmov gost se je vse bolj čudno obnašal. Bled je bil, nič ni več jedel in njegove oči so v strahu visele na Hulâmovih ustnicah.

»Ali ga bo našel?« je vprašal.

»Gotovo! Ni sam šel na pot. Očko, oče njegove neveste, ga spremlja in frankovski hekim, ki je Islu vrnil nevesto, pa njegov sluga in končno tisti Arabec, ki je vrgel Ibrahima mamûrja z Galatskega stolpa.«

»Torej so že našli njegovo sled?« je hlastnil gost.

»Seveda so jo že našli! In tudi za njegovo ime vejo, ki si ga je nadel.«

»Res? Katero ime pa si je nadel?«

»Ime Abd el-Mirhatta. Tudi usta si je v Stambûlu to ime nadel.«

Prestrašen je viknil gost:

»Pa — tako je ja mení ime —!«

»Seveda! Allâh vedi, kako da sta si tista dva lopova izmislila ravno ime tega pobožnega svetnika! Naj bo njuna kazen tem večja!«

»Ampak — kako pa so zvedeli za njegovo ime?«

»Povedal ti bom. Barûd el-Amazat ima sina v samostanu plešočih derviŝev v Stambûlu. Tistega je obiskal frankovski hekim in se je delal, kot da je tudi ‚en-Nasr‘. Mladi derviŝ se je dal prevariti in mu je povedal ime, ki si ga je nadel usta ter mu tudi izdal, da živi Hamd el-Amazat v Skadru pri nekem frankovskem trgovcu, ki mu je ime Galingré.«

To je bilo za gosta dovolj. Vstal je in se opravičil:

»Gospod, te vesti so tako strašne, da mi nobena jed več ne diši. Povrh me je še tudi jezdenje utrudilo. Dovolj, da grem počivat!«

Tudi Hulâm je vstal.

»Verjamem, da ti nobena jed več ne diši! Kdor take reči o sebi sliši, tega seveda davi strah.«

»O sebi sliši —? Ne razumem te! Ali mar misliš, da sem jaz tisti Barûd el-Amazat, ker imam slučajno isto ime?«

»Ne mislim samo tega, ampak sem celo prepričan o tem, ti — lopov!«

Šinil je pokonci.

»Kaj —? Lopova me imenuješ —? Ne reci tega še enkrat, sicer —!«

»Sicer —? Kaj bo sicer —?« je povedal Isla, skočil in se postavil poleg njega.

Barûd el-Amazat je klecnil v kolena.

»Isla ben Maflei —!«

»Da! Isla ben Maflei, ki ga dobro poznaš in ki ga ne moreš prevariti, kakor si prevaril Hulâma!

In poglej! Tamle stoji še eden, ki ima še več besede s teboj!«

Obrnil se je.

Očko je stal poleg njega.

Videl je, da je izgubljen. Kriknil je:

»Šejtân vas je pripeljal semkaj! Pojdite v džehenno!«

Sunil je Islo v stran in planil po sobi.

Bil je že pri stebrih. Tam pa mu je Halef zastavil pot in mu podmaknil nogo. Spotaknil se je in padel.

Seveda smo ga koj prijeli in vlekli nazaj v selamluk.

Strahopetnež je bil. Ko je videl, da ni več pomoči, je otrpnil. Zvezali so mu roke in ga posadili na tla.

»Effendi, ali še verjameš, da je tvoj gost tako strašno pobožen, kakor se je delal?« je vprašal mali

Halef. »Vedi, okradel bi te bil pa pobegnil, da nismo mi prišli vmes!«

»Prav ste govorili!« je priznal Hulâm. »Pa kaj mislite storiti z njim?«

Tedaj je položil Očko roko na ujetnika in povedal:

»Ugrabil mi je hčerko in me pognal v svet, da sem jo v žalosti in tugi dolge mesece iskal. Moj je, ker tako velijo zakoni Črne gore!«

Stopil sem pred njega.

»Tisti zakoni veljajo le za Črno goro, tukaj v Odrinu pa ne. Sicer pa je knez Črne gore tiste zakone razveljavil.

Obljubili ste mi, da smem tega človeka izročiti sodnji, in upam, da obljube ne bodete prelomili!«

»Effendi, dobro poznam sodnike te dežele!« je ugovarjal Očko. »Podkupljivi so, vzeli bodo denar, njemu pa dali priliko, da bo ušel. Zahtevam, da ga izročite meni!«

»In kaj boš storil v njim, če ti ga izročimo?« ga je vprašal Hulâm.

Črnogorec je izdrl bodalo.

»Umr! bo od tegale jekla!«

»Tega ne dovolim! Tudi on ni prelil krvi!«

»Član je družbe en-Nasr, morilcev, ki ima svoj sedež v Stambûlu.«

»In prav zato ga ne smeš umoriti! Ali nam naj uide njegov sin? Ali nam naj uidejo vsi tisti, ki jih niste mogli prijeti, čeprav so člani družbe, ki čuje na geslo en-Nasr? Ostati mora, da zvemo njihova imena!«

»Kdo pa mi jamči, da bo res tudi kaznovan, če ga prepustim vam?« je dvomil Očko.

»Jaz! Mož, ki mu je ime Hulûm, ni zadnji med meščani Odrina. Koj pojdem h kâdiju, po njega mora priti, ga vtakniti v ječo in obsoditi. Pri Allâhu in pri preroku prisegam, da bo storil svojo dolžnost!«

»Bodi torej!« se je vdal Očko. »Pa to ti povem, prijel te bom za besedo! Kajti maščevati se hočem!«

Spravili smo Barúd el-Amazata na varno. Kruti Očko se ni dal pregovoriti, zapreti smo ga morali k ujetniku.

Hulâm pa je šel h kâdiju. Radovedno smo čakali, kaj bo mož postave ukrenil.

Kmalu se je Hulâm vrnil. Pripeljal je kawwâse, ki so dobili povelje, da morajo ujetnika odgnati v ječo. Izročili smo jim ga in ko so z njim odšli, smo lepli spat z zavestjo, da smo obvarovali gostoljubnega Hulâma pred nesrečo in da smo rešili vso deželo nevarnega človeka.

Navadno ni treba dolgo čakati, da tak kâdi začne s poslovanjem. Zato smo drugo jutro sklenili, da se še pomudimo v Odrinu in počakamo na njegovo rzsodbo. In ker ni bilo drugega dela, smo si šli ogledovat mesto.

Obiskali smo razne mošeje, turško medreso — visoko šolo —, hodili po slovitem bazârju Ali paša in se vozili po Marici, ob kateri leži Odrin.

Ko smo se opoldne vrnil domov, smo našli poziv, da moramo ob devetih turškega časa, to je, ob treh popoldne, priti k obravnavi.

Točno ob napovedanem času smo stali pred kâdijem.

Razprava je bila javna in mnogo občinstva se je nabralo. Mi smo bili za priče. Vsak je moral povedati, kar mu je bilo znano o obtožencu, ta pa je sedel poleg in poslušal.

Ko smo končali, je vprašal kâdi obtoženca:

»Čul si, kaj pravijo priče. Ali je res, ali ni?«

Nič ni odgovoril. Kâdi je čakal celo minuto pa nadaljeval:

»Ker ničesar ne poveš v svoj zaговор in ne ovržeš prič, sklepam, da s svojim molkom priznavaš zločine, katerih te priče dolžijo. Torej si kriv vsega, kar so priče povedale.

Ker si član družbe, ki je v Stambúlu delovala, te moram poslati v Stambúl. Tam ti bodo prisodili tudi kazen za ugrabitev Črnogorke.

Ker pa si hotel tudi tukaj v Odrinu izvršiti zločin in oropati velespoštovanega meščana Hulâma, boš dobil sto udarcev na podplate. In to se bo takoj zgodilo.«

Mignil je kawwâsom.

»Pripravite klop in palice!«

Dva sta koj odšla, da prineseta orodje, ki se v Turčiji običajno rabi pri bastonadi.

Številno občinstvo je ves čas mirno poslušalo. Ljudje so čakali na bastonado, ki je menda za nje vsekakor prijetno razburljiv prizor.

Ko pa sta kawwâsa odšla, je med gledalci zavalovelo. Nekdo se je počasi in previdno, pa vztrajno prerival med njimi in silil v sprednje vrste. Ni bilo nič posebega, take reči se dogajajo povsod, kjer se naberejo radovedneži. Bi se tudi ne bil zmenil za njega, pa prišlo mi je na misel, da bi nasilni radovedež le utegnil biti v kaki zvezi z obtožencem. Barûd el-Amazat je bil član široko razpredene družbe, prav nič ni bilo nemogoče, da je imel tudi v Odrinu vplivne zaveznike, ki so mu hoteli pomagati.

Pogledal sem si ga.

Dolg in mršav je bil, nosil se je, kakor se nosijo bolgarski kmetje, pa Bolgar gotovo ni bil. Njegov dolgi suhi vrat, njegov sokolji nos, dolgi, ozki obraz z visečimi brki, vzbočena prsa, — vsi ti znaki so vse prej dali sklepati, da je Armenec.

Čemu se je rinil v ospredje? Iz gole radovednosti? Ali pa je bil morebiti zares obtoženčev zaveznik? Skrbno sem pazil na njegov obraz in na vsako njegovo kretnjo, pa tako, da mu moja pozornost ni mogla biti sumljiva.

Kawwâsa sta se vrnila. Eden je nosil sveženj tistih zloglasnih palic, ki so za bastonado neobhodno

potrebne, drugi pa desko, na kateri so bile spredaj in na sredini zanke. V nje vtaknejo obsojencu roke in noge, da se ne more geniti. Na spodnjem koncu deske je pritrjena preprosta priprava, ki dvigne bose podplate kaznjenčeve v primerno in priročno visoko lego, da udarci zanesljiveje padajo.

»Slecite in sezujte ga!« je zapovedal kâdi.

Kawwâsi so pristopili.

In tedaj šele je obtoženi pokazal, da zna tudi govoriti, pa še kako dobro!

»Stojte!« je vzkliknil. »Ne dam se tepsti!«

Kâdi je namrščil obrvi.

»Ne —? Kdo pa mi bo branil?«

»Jaz!«

»Pes!« Ti se drzneš tako z menoj govoriti —? Dal ti jih bom dve sto naštetih namesto sto!«

»Niti enega udarca mi ne boš dal!«

V njegovem glasu je bilo nekaj, kar je kâdija le osupnilo.

»Žakaj ne?«

»Ker pri svojem zasliševanju nisi pravilno postopal.«

Take besede — pa kâdiju mesta Odrin! In vpričo javnosti in tujih gostov —!

Kar sapo mu je vzelo.

»Jaz — jaz da nisem pravilno postopal?«

»Da, ti! Popraševal si me, tudi povedal si marsikaj. Na glavno pa si pozabil!«

»Pozabil —? Jaz —?«

»Da! Ali si me vprašal, kdo sem in kaj sem?«

»Ni treba! Morilec si in tat! To zadostuje.«

»Ničesar nisem priznal. Pa če bi tudi bil kriv, batinati me v nobenem slučaju ne smeš!«

»Žakaj neki ne?«

»Ker nisem musliman, ampak kristjan.«

Še preden sta se kâdi in obtoženec sporekla, se je preril neznani človek v bolgarski noši med

prve vrste. Barûd el-Amazat ga je opazil. Ali mu je njegova navzočnost odprla usta —?

Bistro sem ga opazoval. Previden je bil, z nobeno kretnjo ni izdal, da sta si znana z obtožencem, ali da je kakorkoli v zvezi z njim. Toda njegov obraz, njegove oči, ves njegov nastop je kazal, da hoče obrniti na sebe njegovo pozornost in mu dajati pogum.

Kâdiju je bilo videti, da so zadnje obtoženčeve besede le zalegle.

»Džaur si?« je vprašal. »Morebiti celò Frank?«

»Nisem Frank. Armenec sem.«

»Torej vendarle podanik padišaha, ki mu naj Allâh podeli tisoč let življenja! In če si njegov podanik, spadaš tudi pod mojo sodno oblast in smem te kaznovati.«

»Motiš se!« ga je zavrnil Armenec. Dajal si je kar moč samozavesten nastop in skušal govoriti ponosno. »Nisem podanik sultánov in tudi ne padišahov. Armenec sem po rodu, pa sem prestopil v evangelijsko cerkev. Nastavljen sem za tolmača pri angleškem poslaništvu v Stambûlu. Trenutno sem torej angleški podanik. Opozarjam te na odgovornost, ki si jo lahko nakoplješ, če se me dotakneš!«

V zadregi ga je gledal dobri kâdi. Rad bi bil ustregel Hulâmu, ki je bil gotovo eden najuglednejših meščanov Odrina, pa mu je Armenec s svojo izjavo vse pokvaril.

»Lahko dokažeš svojo trditev?« ga je vprašal.

»Da.«

»Dokaži!«

»Poprašaj na angleškem poslaništvu v Stambûlu!«

»Ne jaz, ampak ti moraš skrbeti za dokaze!«

»Ne morem, ker sem ujetnik.«

»Torej bom poslal sela v Stambûl. Samo to ti povem, — podvojeno število jih dobiš, če si me nagall!«

»Ne lažem. Pa če bi tudi ne bilo res, da sem angleški podanik, me ne smeš tepsti, niti obsoditi me ne moreš!«

»Predrznež!«

»Kâdi si. Jaz pa zahtevam, da me postaviš pred višji sodni stol.«

»Jaz sem za tebe najvišji sodni stol!«

»Ni res! Zahtevam, da me postaviš pred sodni stol petorice. Pa če bi me zaslišal tudi samo kâdi, nižji sodnik, me ne sme sam zasliševati, sod mora biti sestavljen iz sodnika, državnega tožnika, zastopnika meščanstva in sodnega zapisnikarja.«

Kâdijev položaj je bil res siten. Vroče mu je prihajalo, jeza mu je sršala iz oči. Da je obtoženec njemu, kâdiju, varihu postave, pa nauke dajal, kako mora biti sestavljen sodni stol, in to še vpričo tujcev —!

»Lopov!« se je zadr. »Postave poznaš in sodno postopanje, pa še grešiš zoper postavo! Skrbel bom, da jih dobiš tri sto mesto sto!«

»Stori, kar hočeš, pa glej, kako se ti bo posrečilo! V imenu poslanika Velike Britanije ugovarjam zoper obsodbo!«

V zadregi nas je gledal kâdi. Dejal je obtožencu:

»Postava me sili, da ti moram ugoditi. Ne domišljaj si pa, da se ti je položaj radi tega zboljšal! Morilec si in zločinec in glavo boš izgubil, to ti jamčim!

Odvedite ga v ječo in zastražite ga desetkrat ostreje ko druge ujetnike!«

Odpeljali so ga. Videl sem, da sta se Barûd el-Amazat in neznanec v bolgarski obleki pomenljivo spogledala. V obtoženčevih očeh sem razločno bral zadovoljstvo in samozavest, vsiljivi tujec pa mu je izpodbudno pomežiknil. Nihče razun mene ni opazil njunih pogledov.

Kaj bi naj bil storil? Bi naj bil opozoril kâdija na neznanca?

Nič nam ni koristilo. Tudi če sta si bila obtoženec in neznanec bližnja znanca ali celò prijatelja, še to ni bil noben pravni vzrok za sodno postopanje. In če bi bil kâdi neznanca tudi dal prijeti, bi se ne bil izdal, da je v kakršnikoli zvezi z obtožencem.

Sicer pa kâdijevim sodnim sposobnostim nisem mnogo zaupal. Ni bil mož, da bi se kosal s takimi pretkanimi lopovi.

Rajši sem vzel neznanca nase.

Zasedanje je bilo pri kraju in ljudje so se razšli. Kâdi je stopil k Hulâmu in se mu opravičeval, Črnogorec Očko pa se je lotil mene.

»Ali ti nisem dejal, effendi,« je pravil nevoljen, »da bo tako prišlo!«

»Kaj takega seveda nisem pričakoval. Nisem sicer kâdi in tudi ne mufti, pa mislim, da si sodnik ni mogel drugače pomagati.«

»Sela bo moral poslati v Stambûl na angleško poslaništvo in poprašati, ali je res, kar pravi —?«

»Da.«

»In kako dolgo bo trajalo, da se sel vrne?«

»Počakati moramo.«

»In če je res angleški podanik —?«

»Kazni kljub temu ne bo ušel.«

»In če ni —?«

»Potem je kâdija nalaгал in ta bo sleparja strogo kaznoval.

Sicer pa o tistem njegovem angleškem podaništvu besedice ne verjamem.«

»O, morebiti je pa le res! Čemu bi si naj bil tako laž izmislil?«

»Predvsem, da se izogne bastonadi. Pa tudi, da pridobi čas.«

»Da bi, misliš, medtem našel priliko za beg —?«

»Kajpada. Pretkan človek je!«

»Beg mu moramo onemogočiti!«

»Treba bo kâdiju povedati, da ga mora najstrožje zastražiti. Prepričan sem, da bo poskusil uiti.«

»Effendi, pojdi ti h kâdiju!«

»Naj gre kateri izmed vas! Jaz nimam časa. Nujno pot imam.«

»Kam boš šel?«

»Povem ti pozneje. Pri Hulâmu se vidimo.«

Neznanec je namreč že zapustil sodno dvorano. Da bi kaj več zvedel o njem, sem moral za njim.

Pustil sem tovariše in odšel.

Zunaj na ulici sem kmalu našel svojega neznanca. Počasi in zamišljen je korakal. Stopil sem za njim.

Kakih deset minut sva šla drug za drugim, ko se je nenadoma obrnil.

Gotovo me je koj spoznal. Med obravnavo sem bil ena glavnih prič, videl sem, da me je že v sodni dvorani opazoval.

Pa ni se izdal, mirno je šel dalje in hipoma krenil v ozko stransko ulico.

Seveda sem šel za njim. Nadel sem si podobo človeka, ki ima važen posel in je ves v sebe zamišljen ter se ne briga za okolico.

Polovico ulice je morebiti prehodil, ko se je spet obrnil. Spet me je videl in gotovo mu je bilo sumljivo, da imava oba isto pot. Pa šel je dalje.

Tako sva prehodila nekaj ulic in cest, enakomerno mirno sva korakala, on se je včasih obrnil, jaz pa sem se delal, kot da bi se ne brigal za njega. Iz oči pa ga nisem pustil. Končno mi je bilo že vseeno, če si je tudi mislil, da ga zasledujem. Izogibal se me je, bal se me je in to me je še bolj prepričalo, da ima slabo vest.

Nazadnje je bilo menda tudi njemu že preneumno. Spet je smuknil v ozko ulico in ko sem pol minute pozneje krenil za njim, je stal za oglom.

Z divjimi očmi me je ošinil.

»Ali me morebiti zasleduješ —?«

Obstal sem, si ga ogledal od pete do glave, kakor da bi ga še nikdar ne bil videl, pa dejal:

»Kaj te brigajo moja pota!«

»Mnogo me brigajo! Zdi se, da je tvoja pot tudi moja!«

»Blagor tebi, če je tako! Kajti pota, ki jih hodim jaz, so poštena in ravna.«

»Ali hočeš s tem morebiti reči, da moja niso —?«

»Ne poznam tvojih potov. Me tudi prav nič ne brigajo.«

»Upam!« je dejal zaničljivo. »In zato boš šel odslej ti naprej!«

»Mi je vseeno.«

Šel sem dalje. Nisem se ozrl.

Pa vedel sem, kaj bo storil. In moje uho je bilo dovolj ostro in dobro šolano, ni me mogel premotiti. Čul sem njegove korake nekaj časa za seboj, potem pa so se oddaljili. Tiho je sicer stopal, da bi ga ne slišal, pa sem ga le slišal.

Ko ni bilo več čuti njegovih korakov, sem se naglo obrnil.

Ni ga bilo na ulici. Pohitel sem nazaj.

Res! Po stranski ulici je bežal. Naglo sem stopil za njim in prišel ravno o pravem času na ogel. Spet je krenil v drugo ulico.

Seveda sem stal nekaj minut pozneje spet na oglu in videl, da se je obrnil proti čaršiji Ali paše.

Mož je menda mislil, da bom izgubil njegovo sled v gneči bazârja, če sem mu vobče še za petami. Pa ljubo mi je bilo, da je krenil med ljudi. V gneči in vrvenju bazârja sem mu lahko prišel čisto blizu, ni me mogel opaziti.

In tako je tudi bilo. Trdo za njim sem bil, čeprav je več ko desetkrat spremenil smer.

Končno je bil menda na cilju. Na koncu bazârja krojačev se je obrnil proti karavanseráju in izginil skozi vrata.

Preudarjal sem.

Uiti mi ni mogel. Ali je stanoval v karavanse-rāju? Ali je šel samo na obisk?

Obstal sem nedaleč v stran med gnečo in čakal. Ni še minilo pol minute, kar je vstopil, pa je že pomolil glavo skozi vrata in se oziral naokoli. Seveda za menoj. Glava je sicer koj spet izginila, pa dobro sem videl, da je ostal za vrati. Prežal je name.

Dobro misel mi je tedaj šinila v glavo. Stopil sem k bližnjemu trgovcu z izgotovljeno obleko.

»Selâm!« sem pozdravil.

»Alêk!«

»Ali imaš moder šâš na prodaj?«

»Da, effendi!«

»In haik tudi?«

»Kolikor jih hočeš!«

»Mudi se mi. Ali mi boš posodil šâš in haik za nekaj minut?«

Sumljivo me je pogledal.

»Posodil —? Hm —!«

»Ne boj se! Nisem slepar! Tule, vzemi mojo uro in moj samokres! Povrh ti dam še svoj kuftân in pet sto piastrov. To bo menda zadostovalo za šâš in haik? Ko se vrnem, bova spet menjala. Pa brž!«

Začuden me je gledal. Takega »kupca« menda še ni videl. Ponudil sem mu mnogo več, nego je bilo blago vredno.

»Effendi, čemu pa hočeš tako kupčijo skleniti?«

Povedal sem mu. Lahko sem mu zaupal, njegov obraz je bil pošten.

»Nekega človeka zasledujem, ki me pozna, ki pa me ne sme spoznati. Brž! Sicer mi uide!«

»Allâh illâ 'llâh —! Torej si najbrž tajni policist?« se je prestrašil.

Pustil sem mu njegovo mnenje, utegnilo mi je koristiti.

»Ne poprašuj! Daj brž!« sem dejal. »Ali ne veš, da zahteva padišah pomoči od tebe, kadar gre za javni blagor in če je treba prijeti zločinca?«

Prepričan je bil, da sem res tajni detektiv. Odložil sem kuftân, ogrnil mi je haik in mi ovil šâš kroĝ turbâna. Izročil sem mu samokres, uro in denar pa stopil k vratom in čakal.

Neznanec je še vedno stal pri vhodu v karavanserâj in opazoval bazâr. Trgovec je sledil z očmi mojemu pogledu. Opazil je neznanca za vrati in vprašal:

»Effendi, ali misliš tistega tamle, ki stoji za vrati karavanserâja?«

»Da.«

»Prišel je pravkar tod mimo, kajne?«

»Da.«

»In me je pozdravil.«

»Teĝa nisem videl. Ali se poznata?«

»Da. Odkupil sem mu nekaj obleke. Ali misliš, da je zločinec?«

»To bomo šele zvedeli. Ali veš, kdo da je in kako da mu je ime?«

Pomolčal je, me gledal pa dejal:

»Sluĝabnik padišahov si in zato bom odkritosrčen. Povej, kaj bi rad zvedel!«

»Si novo obleko kupil od njega?«

»Ne.«

»Torej ni krojač?«

»O ne, krojač pa ni. In tudi moj prijatelj ni —.«

»Ne —?«

»Občutno škodo mi je povzročil, tisti človek!«

»Te je morebiti goljufal?«

»Seveda! Prišel mi je ponujat obleko, obnošena je sicer bila, pa poceni jo je dajal, kupil sem jo. In potem so mi jo pa spet vzeli —.«

»Vzeli —? Kdo?«

»Kawwâsi.«

»Hm —! Obleka je bila ukradena!«

»Še vse huje! Uropana je bila!«

»Torej je ropar, tisti človek tamle?«

»Ne vem, ali je ravno on koga napadel ali ne. Pa kawwâsi so mi pravili, da so roparji napadli neke ljudi na cesti in jim vzeli obleko. Zadeva je prišla pred kâdija, kawwâsi so našli obleko pri meni in moral sem jo dati nazaj. Izgubil sem denar in obleko. In tisti človek je tega kriv —!«

»Njeĝa pa kâdi ni prijel?«

»Ga niso našli. Ni iz Odrina, tujec je. Skril se je. In ko se je čez nekaj časa spet pokazal v mestu, so ga sicer prijeli, pa ga tudi spet izpustili.«

»Kako to?«

»Ker ima denar —.«

»Kaj pa je?«

»Davkar je, haradž pobira.«

Haradž je glavarina, ki jo sultân pobira od nemuslimanov. Kakor druge davke, tako daje osmanska vlada tudi haradž za določeno svoto zasebnikom v zakup. Ti najemniki se hočejo seveda okoristiti, pa iztirjajo in iztisnejo iz ljudi mnogo več, nego so sami plačali.

»Kako mu je ime?«

»Manah el-Barša.«

»Ali je Bolgar?«

»Nosi se kakor Bolgar, pa ni. Armenec je.«

»Ali veš, kje stanuje?«

»V Skoplju je doma, ker ima skopljanski davčni okraj v najemu.«

»In kje stanuje v Odrinu, kadar pride sem?«

»Kadar je v Odrinu, stanuje zdaj tu zdaj tam, največkrat pa v mehani handžije Doksatija.«

Mehana je gostilna, handžija pa je gostilničar.

Vprašal sem dalje:

»Kje je Doksatijev han?«

»Koj poleg hiše grškega metropolita.«

Kje da je hiša grškega metropolita, tega seveda tudi nisem vedel. Pa nisem se smel izdati, da mi je

Odrin tako malo znan. Saj sem bil tajni detektiv —. Upal sem, da bom Doksatijevo gostilno že sam našel.

Sicer pa je prav tedaj Armenec zapustil karavanserâj. Poslovil sem se.

Res le samo moja sreča je hotela, da sem nalezl na trgovca z obleko in zvedel od njega podrobnosti o svojem neznancu. Kdo ve, kako dolgo bi bil sicer popraševal okrog, preden bi bil vse zvedel. Pa še v nevarnosti bi bil, da se s popraševanjem izdam.

Stopil sem za davkarjem.

Ozrl se je še sicer nekaterekrati, pa niti na misel mu ni prišlo, da bi pod modrim turbânom in obilnim haikom sumil tistega, ki ga je malo prej zasledoval in ki je z njim celò govoril. Ni me spoznal. Drzno sem stopal za njim. Izginil je v hišo, ki je bila podobna mehani.

Blizu tam je imel kostanjar stojnico. Odkupil sem mu pest pečenih kostanjev in ga zapletel v pogovor.

»Kdo pa stanuje v tisti veliki hiši tamle na levi?«

»Grški metropolit, effendi.«

»In kaj je tista hiša tamle poleg?«

»Mehana je, last nekega bolgarskega handžije, Doksati mu je ime. Ali želiš morebiti pri njem stanovati? Priporočam ti ga! Poceni je in udobno se živi pri njem.«

»Ne. Iščem le gostilničarja Marato.«

»Te ga pa ne poznam.«

Seveda ga ni mogel poznati. Tudi jaz ga nisem poznal. Da bi kostanjarju ne vzbudil suma s svojim popraševanjem, sem si ime Marato enostavno izmislil.

Odšel sem.

Zaenkrat sem vedel dovolj. Kaj bo treba ukreniti, se je moralo šele pokazati. Najprvo smo morali poskrbeti, da nam ujetnik ni ušel. V kaki zvezi

da je z njim skopljanski davkar Manah el-Barša, to je bilo treba šele ugotoviti. Kar pa ni bilo čisto lahko. Toda zvedeti smo morali.

Dobro sem si zapomnil lego Doksatijeve mehane, da bi jo lahko tudi ponoči našel, če bi bilo treba, pa se vrnil domov.

Čakali so že na mene. S sodno razpravo so bili vsi nezadovoljni. Posebno Omar je bil hud. Slutili so, da pripravlja Barûd el-Amazat novo lopovstvo, ugibali so, kaj bi bilo treba ukreniti, da jim ne uide, pa si niso vedeli pomagati. Čudno se jim je tudi zdelo, kam sem tako nenadoma izginil.

»Gospod,« je menil hadži Halef Omar, »povem ti, zelo me je že skrbelo, kje da tičiš!«

»Skrbelo? Zakaj?«

»Zakaj? Še vprašaš?« se je čudil. »Ali še vedno ne veš, da sem tvoj prijatelj in varih?«

»Seveda vem, moj dobri hadži Halef!«

»No — in ker si moj prijatelj, mi moraš vendar povedati, kam pojdeš, in ker sem tvoj varih, me moraš celò s seboj vzeti.«

»Nisem te potreboval, Halef!«

»Nisi me potreboval —?«

Čisto užaljen je bil in energično je vihal svoje redke brčice, osem kocin na desni in devet kocin na levi svojega velikega orlovskega nosu. »Nisi me potreboval, praviš —? Potreboval si me v Sahâri, v Egiptu, ob Tigrisu, pri vragomolcih, v Kurdistanu, v razvalinah, ki se na njihovo ime trenutno ne morem spomniti, v Stambûlu, povsod! Tu v Odrinu pa me hipoma ne moreš več potrebovati —? Tega enostavno ne verjamem. Ali ne veš, da je tu v mestih prav tako nevarno, kakor v Sahâri ali pa v Dolini stopnic, kjer sva toliko sovražnikov zajela!«

»Zakaj nevarno?«

»Ker v takih velikih mestih sovražnika mēd toliko množico ne vidiš. Ali misliš morebiti, da res ne vem, kam si šel?«

»Kam?«

»Da si nekoga zasledoval, ki je najbrž kak nov naš sovražnik —.«

»Odkod pa si to misel vzel?«

»Vedno opazujem tvoje oči pa vidim, kaj počenjaš.«

»No — in kaj so počenjale?«

»Opazovale so pri kâdiju nekega Bolgara, ki pa ni Bolgar. Ko je odšel, si mu sledil.«

»Zares, Halef, dobro si opazoval!«

Ponosno je spet segel po brčicah.

»O, gospod, ali še veš, kako je bilo tistikrat, ko sva jezdila po wadiju Tarfawi in našla sled?«

»Vem še.«

»Tistikrat sem se ti smejal, ker si hotel brati v pesku. Bil sem tistikrat še to, kar Turek imenuje ahmak, — neumen sem bil, pa domišljeval sem si, da sem silno pameten.«

»Seveda! Mnogo si se medtem od mene naučil, kajne?«

V zadrego sem ga spravil. Saj vendar ni mogel priznati, da se je varih učil od varovanca. Da bi se torej čisto ne osramotil, si je izbral srednjo pot.

»Drug od drugega sva se učila, gospod! Kar si ti znal, sem se jaz naučil od tebe, kar pa sem jaz znal, si pa ti od mene sprejel. Oba sva se učila in sedaj sva pametna, tako pametna, da imata Allâh in njegov prerok svoje veselje nad nama. In da nisi kristjan, ampak pravoveren musliman, bi bilo to veselje še večje.«

»Kar tule praviš, bo treba šele temeljito preiskati. Pa bomo koj nocoj poskusili, ali si že res tako silno pameten, da imata Allâh in prerok svoje veselje nad teboj.«

Oči so se mu skoraj jezno zabliskale.

»Gospod,« je dejal, »ali me hočeš užaliti? Zvesto sem ti služil, odkar te poznam. Čuval sem te v vseh nevarnostih telesa in duše. Tvoj prijatelj sem

in tvoj zaščitnik. Tako zelo te ljubim, da skoraj sam ne vem, čigavo da je pravzaprav moje srce, ali tvoje ali Hannino, ki je roža med ženami in žena vseh žen. S teboj sem stradal in žejo trpel, se potil in prezebal, s teboj in za tebe sem se boril, noben sovražnik ni videl mojega hrbta, kajti sram bi me bilo, da bi te bil zapustil.

In ti še dvomiš, ali sem pameten —? Za vse to nimaš druga ko žalitev —? Gospod, brca bi me manj zbolela ko ta tvoja beseda!»

Dobri, mali človek je mislil resno. Njegove oči so bile mokre.

Zasmilil se mi je. Pomirljivo sem mu djal roko na ramo:

»Nisem tako hudo mislil, moj dobri Halef! Le pošalil sem se in reči sem hotel, da boš nocoj imel priliko pokazati svojo prebrisanost.«

Koj je bil potolažen.

»Povej mi, gospod, tisto priliko, pa boš videl, da sem vreden tvojega zaupanja!«

»Gre za človeka, ki sem ga med zasliševanjem opazoval. Zdi se mi, da je —.«

»— znanec našega ujetnika,« mi je segel v besedo. Pokazati je hotel, da ne zna samo uganiti mojih misli, ampak da zna tudi samostojno misliti.

»Najbrž.«

»Morebiti mu hoče pomagati.«

»O tem prav nič ne dvomim. Barûd el-Amazata more le beg rešiti. Kdor mu hoče pomagati, mu ga mora omogočiti. Tisti neznanec se je priril v ospredje, se postavil tako, da ga je obtoženec moral videti, z vsem svojim nastopom, z vsakim pogledom mu je hotel povedati, naj se ničesar ne boji in da mu bo že pomagal. In ko so obtoženca odpeljali nazaj v ječo, mu je mignil z očmi. Vse to je počenjal gotovo s posebnim namenom. Morebiti že ima načrt, kako ga bo rešil.«

»In ti si šel, da vidiš, kje stanuje?«

»Da. Tudi za njegov stan in za njegovo ime sem zvedel.«

»Kdo je?«

»Manah el-Barša mu je ime, davkar je v Skoplju in stanuje trenutno v mehani handžije Doksatija.«

»Pa kako si zvedel za njega?«

Pripovedoval sem mu.

»Wallâhi —! Že vem, kako naj pokažem svojo prebrisanost!«

»No —!«

»Tistega Manah el-Baršo naj grem opazovat!«

»Da.«

»To pa bom uspešno le mogel, če bom pri Doksatiju stanoval.«

»Da.«

»Ali veš, kje je tista mehana?«

»Vem.«

»In kedaj pojdem?«

»Koj, ko se stemni.«

»Pa mehane ne bom našel!«

»S teboj pojdem. Pokazal ti jo bom.«

Tedaj se je oglasil Črnogorec Očko.

»Tudi jaz pojdem, gospod!«

»Kam?«

»Stražit pojdem.«

»Ah! Koga?«

»Barûd el-Amazata. Prenočil bom pred njegovo ječo.«

»Misliš, da bo treba?«

»Vseeno mi je, ali je treba ali ne. Ugrabil mi je hčerko in mi prinesel mnogo gorja v hišo. Maščeval se bom.

Kristjan si in praviš, da moramo Bogu prepustiti maščevanje. Storil sem ti po tvoji volji in prepustil Barûd el-Amazata kâdiju. Ako misli pobegniti, moram skrbeti, da se mu ne bo posrečilo.

Šel bom stražit in vas bom koj obvestil, če bi se kaj posebnega zgodilo.«

Ni nas poslušal, ko smo mu pravili, da je njegova skrb čisto nepotrebna. Šel je, maščevanje ga je gnalo.

Halef je pospravil svoje reči in osedlal konja.

»Delal se bom,« je pravil, »kot da sem šele danes pripotoval v Odrin in da iščem prenočišče. Deljal bom, da so mi Doksatijev han prav posebno priporočili.«

Spremljal sem ga peš blizu do mehane. Tam sva se ločila. Počakal sem, da je izginil v vratih, pa se vrnil domov. Med potom sem zamenjal izposojeni haik in šaš za uro, samokres in kuftân. Tudi denar sem dobil vrnjen.

Zmračilo se je, ko sem prišel domov. Hulâm je predlagal, da obiščimo mestno kopel, kjer da se dobi dobra kava, pristni odrinski aiwasperwerdesi — hladetina — in kjer igrajo karâšekler, igre s senčnatimi podobami. Šli smo.

O turških kopelih se je že mnogo pisalo, ni jih treba še meni posebej opisovati. Karâšekler so bili taki, da jih ne morem hvaliti, in odrinska hladetina je bila morebiti pristna, pa ni bila po mojem okusu.

Ko smo se naužili vsega, kar je kopel nudila, smo stopili po mestu. Večer je bil lep, zelo lep, ni se nam ljubilo iti domov. Šli smo še na sprehod ob bregovih Arde, ki se pri Odrinu izliva v Marico.

V prijetnih pogovorih nam je večer minil in polnoč je bila že blizu, ko smo se vračali domov. Svetlo pa je bilo še precej.

Nismo še prišli do mesta, ko smo srečali tri jezdece. Dva sta jezdila belce, tretji pa rjavca. Jezdili so mimo nas, nismo se posebej zmenili drug za drugega. Jezdec po noči za tiste kraje ni nič posebnega.

Bili so že skoraj mimo, ko je eden izmed jezdecev svojemu tovarišu nekaj povedal. Brezpomembno, malenkostno opazko.

Nehote sem obstal.

»Kaj je?« je vprašal Hulâm.

»Tistele jezdece gledam.«

»Ali jih poznaš?«

»Ne. Jezdecev ne poznam, pa glas se mi je zdel znan.«

»Zmotil si se, gospod! Glasovi so si podobni.«

»Res je! In zato me ne vznemirja preveč. Zdelo se mi je namreč, da sem čul glas Barûd el-Amazata.«

»Ni mogoče! Saj je vendar v ječi!«

»Iz ječe se da pobegniti —.«

»Misliš, da bi bil pobegnil?«

»Nemogoče ni.«

»Če bi bil ušel, bi se bil obrnil po široki, lepi cesti proti Plovdivu, ne pa po tej samotni in slabi stezi.«

»Prav taka pot je za begunce varnejša ko velika cesta v Plovdiv.«

Pa kaj bomo govorili! Zmotil sem se. Čeprav je bil glas čisto glas Barûd el-Amazata —.«

Nekaj mi je pravilo, da se le nisem zmotil. Nemir se me je lotil, pospešil sem korake in tovariši so hiteli z menoj vred.

In doma nas je čakal Očko —.

»Končno —!« je vzkliknil,

»Si nas že pričakoval?« sem vprašal v hudih slutnjah.

»Da. Že dolgo vas čakam.«

»Kako da ne stražiš več pred ječo?«

»Zdi se mi, da se je nekaj zgodilo. Saj sem rekel, da vas bom o vsem obvestil —.«

»Kaj se je zgodilo?«

»Daj da ti povem! Ležal sem pred vhodom v jetnišnico. Nekdo je prišel in si dal odpreti. Vstopil je in čez nekaj časa je prišel z dvema drugima iz jetnišnice.«

»Si koga spoznal?«

»Ne. Pa ko so odhajali, je dejal eden: ‚Bolje se je posrečilo, nego smo si mislili!‘ Koj se mi je zdelo, da nekaj ni v redu.«

»Si šel za njimi?«

»Seveda. Pa na oglu ulice sem jih izgubil.«

»In potem —?«

»In potem si nisem vedel sam pomagati pa sem šel domov, da vam sporočim. Žal vas ni bilo doma. Škoda! Morebiti je že prepozno!«

»Dobro! Koj bomo zvedeli, kaj se je zgodilo. Hulâm, ti pojdeš z menoj, vi drugi pa ostanite doma.«

Odhitela sva s Hulâmom v ulico, kjer je imel Doksati svoj han. Vrata so bila še odprta, vstopila sva.

Han je imel eno samo gostilniško sobo, ki je bila odprta na dvorišče, na ulico pa ni imela nobenih oken. Nisva vstopila, naročila sva enemu izmed hlapcev, ki so se potikali po dvorišču, naj pokliče gospodarja.

Doksati je bil majhen, star in suh možicelj s pretkanim gršim obrazom. Globoko se nama je poklonil in vprašal, česa želiva.

»Ali je prišel nocoj kak gost?« sem vprašal.

»Več jih je prišlo, effendi!«

»Tudi majhen človek na konju?«

»Da. Brke ima, pa take, kakor opipana stara kokoš rep.«

»Ne govoriš ravno spoštljivo o svojih gostih, pa on je tisti, ki ga iščeva. Kje je?«

»V svoji sobi.«

»Pelji naju k njemu!«

Stopil je naprej.

Šli smo čez dvorišče in po stopnicah na hodnik. Luč je gorela in videl sem več vrat. Najbrž so bile tujske sobe.

»Tukaj stanuje!« je pokazal.

Odprl je. Luč je gorela v sobi, drugega pohištva ni bilo v njej ko stara preproga.

Pa soba je bila prazna.

»Tukaj stanuje?« sem vprašal.

»Seveda!«

»Če ga pa ni!«

»Allâh vedi, kje je!«

»Kje je njegov konj?«

»V hlevu seve.«

»Kje imaš hleve?«

»Na drugem dvorišču.«

»Ali je bil tudi v gostilniški sobi?«

»Da.«

»In kam je potem odšel?«

»Postavil se je k vratom in čakal.«

»Dobro! Pa še nekoča iščem. Ime mu je Manah el-Barša. Ga poznaš?«

»Kako bi ga ne poznal!«

»Ali tudi prihaja k tebi?«

»Še nocoj je bil moj gost.«

»Je bil —? Torej ni več?«

»Ne. Odpotoval je.«

»Sam?«

»Ne. Z dvema prijateljema.«

»So jezdili?«

»Da.«

»Kaki so bili njihovi konji?«

»Dva sta bila belca, eden pa rjavec.«

»Kam so jezdili?«

»V Plovdiv in dalje v Sofijo.«

»Si poznal tista dva Manahova prijatelja?«

»Ne.«

»Kedaj pa sta prišla?«

»Manah el-Barša je šel z doma in ju je pripeljal.«

»Ali je tistikrat tudi vse tri konje pripeljal?«

»Ne. Le rjavca. Belca je kupil šele o mraku.«

Kakor je vse kazalo, se le nisem zmotil, ko se mi je na sprehodu ob Ardi zdelo, da čujem Barûd el-Amazatov glas.

Primerjal sem Doksatijeve odgovore s tem, kar mi je pripovedoval Očko, in sklepal, da je nabrž Manah el-Barša pomagal Barūd el-Amazatu uiti. Kako? No, to se je dalo že še zvedeti.

Pa kdo je bil tretji v tej čedni družbi? Morebiti kak jetničar, zaveznik teh zločincev, tudi kak en-Nasr. Pomagal je pri begu, sum bi bil padel na njega, pa se je pobral.

Vprašal sem handžijo:

»In tisti mali človek, — ali je šel za njimi?«

»Ne.«

»Za gotovo veš, da ne?«

»Čisto za gotovo! Stal sem pri vratih, ko so odhajali.«

»Pelji me k njegovemu konju!«

Vrnili smo se po stopnicah na dvorišče in peljal nas je skozi nekak uvoz v drugo dvorišče. Že od daleč sem navohal konjski hlev.

Odprl je neka vrata. Tema je bila, pa hrzkanje je pričalo, da je vsaj eden konj v hlevu.

»Zakaj ni luči?« sem vprašal.

»Ugasnili so jo,« je povedal duhovito.

»Ali je prej gorela?«

»Da.«

»Si jo ti ugasnil?«

»Ne.«

»Torej so jo ugasnili oni trije?«

»Najbrž.«

»Torej so stali tudi njihovi konji v temle hlevu?«

»Da.«

Zaslutil sem, kaj bom našel v hlevu —.

»Si bil poleg, ko so odjezdili?« sem še vprašal.

»Ne.«

»Prižgi luč!«

Poiskal je šibico in prižgal staro, polomljeno svetiljko na steni.

Halefov konj je stal pri jaslih. In poleg na tleh je ležal velik zavoj, povit v kûftan in povezan z vrvmi. Vnaprej sem vedel, kaj tiči v zavoju —.

Raztrgal sem preperelo vrv in razvil kuftân.

In iz zavoja je planil — moj mali hadži Halef Omar, nemudoma stisnil pest in se rotil:

»Allâh illâ 'llâh —! Gospod, kje so tisti psi, ki so me napadli, tisti pasji sinovi in vnuki pasjih sinov, ki so me povezali v kuftân?«

»Kdo ve, kje da so, Halef! Pravzaprav bi moral ti sam najbolje vedeti, kje da so!«

»Jaz —? Jaz bi naj vedel —? Kako naj vem, ko pa sem bil zvezan kakor sveti korân, ki v Damasku visi na železnih verigah!«

»Hm —! Zakaj pa si se pravzaprav dal tako močno zvezati?«

Ves začuden me je pogledal.

»Pa me še vprašaš —? Ti —? Ti, ki si me sam poslal sem, da bi —.«

»— da bi pokazal svojo prebrisanost! Ne pa da bi se dal povezati v kuftân kakor vreča volne! Nisi se posebno slavno odrezal, dragi Halef!«

Pobesil je glavo.

»Gospod, ne žali me! Da si bil poleg, bi me še opravičil!«

»Mogoče. Verjetno pa ni. Ali veš, da je Manah el-Barša pobegnil?«

»Da! Šejtân naj ga raztrga!«

»In Barûd el-Amazat je tudi pobegnil!«

»Da! Džehenna naj ga pogoltne!«

»In da si ti vsega kriv!«

»Ne, gospod! Teža pa ne vem! To ni res!«

»Pripoveduj!«

»Seveda bom pripovedoval!«

Globoko je šel po sapo in začel:

»Ko sem prišel k temule handžiji, ki mu je ime Doksati in ki zija, kakor da je on tisti šejtân, ki bi naj pogoltnil in požrl Barûd el-Amazata z Manah

el-Baršo vred, — ko sem torej prišel v tole mehano, sem zvedel, da stanuje tukaj Manah ei-Barša in da ima tri konje v hlevu ter da si je dva izmed njih šele pravkar kupil. Opazoval sem ga, stvar se mi je zdela sumljiva. Videl sem, da je šel iz hiše.

»Si slutil, kaj namerava?«

»Da, gospod!«

»Zakaj nisi šel za njim?«

»Mislil sem si, da gre v jetnišnico. Tam pa da je itak Očko na straži, sem si dejal.«

»Hm —! Ni slab, tvoj izgovor!«

»Vidiš, gospod, da tudi jaz včasih pravo zadensem!«

Na njegovem glasu sem čul, da mu je odleglo. Težko mu je bilo, siromaku!

Pripovedoval je dalje:

»Zasumil sem, da gre in da bo Barûd el-Amazata osvobodil. Pa vedel sem tudi, da bo za beg konje potreboval. Vsekakor se je torej moral vrniti v hlev, kamor je konje postavil. In skril sem se v hlevu.«

»Skril? Zakaj?«

»Da bi jih iznenadil.«

»Ni bilo ravno treba. Poslal bi bil po kawwâse ali pa bi bil šel sam po nje. Ta pot bi bila najbolj varna.«

»Mislil sem na to. Pa nisem šel.«

»Zakaj ne?«

»Gospod, najbolj varna pot ni tudi vsakokrat najlepša! In kako lepo bi bilo, če bi bil zločince hadži Halef Omar takole sam in brez tuje pomoči dobil v pest —!

»Račun pa moramo plačati mi za tvoje samoljubje!«

»Allâh nam jih bo spet dal v roke! Ne boj se!

Skril sem se torej v hlev in čakal. Ko so prišli, so bili trije. Koj so me našli. Vprašali so me, česa iščem v hlevu. Pa komaj da me je Barûd el-Amazat

zagledal, me je že tudi spoznal. Videl me je pri kâdiju, ko sem bil za pričo. Planili so nad mene. Branil sem se na vso moč, celò kuftân sem Barûdu raztrgal. Pa kaj sem si hotel — preveč jih je bilo!«

»Saj si imel pištole!«

»Gospod, šest rok me je prijelo, jaz pa jih imam samo dvojje! Da mi je Allâh ustvaril deset rok, bi jih bil šest porabil za zlikovce in štiri bi mi bile še ostale za pištole in za nož —!

Podrli so me na tla, me zavili v kuftân in povezali. In tule sem ležal, dokler nisi prišel ti. Tako je bilo!«

»O joj, hadži Halef Omar, o joj —!«

»Gospod, tudi jaz bi najrajši zajavkal! Pa kaj ko nič ne pomaga! Izmuznili so se nam! Da smo v puščavi, bi kmalu našli njihovo sled. Tu v velikem mestu pa se vsaka sled koj zabriše.«

»Našel sem njihovo sled. Zvedel sem, kam so odšli.«

»Hamdulillâh — hvala Allâhu, gospod! Dal ti je razum, ki —.«

»— ki ga ti danes nisi imel! Sicer pa še nimamo ubežnikov v pesti, čeprav smo našli njihovo sled. Sled še ni človek, ki ga iščeš, Halef! Zato se ne zanašaj preveč!«

Med pogovorom sem opazoval tla. Prst je bila razgrebena in je pričala o ljuti borbi med malim, pa junaškim Halefom in njegovimi tremi nasprotniki. Nekaj pisanega sem opazil pri brleči luči.

»Posveti sem!« sem dejal. »Kaj leži tule na tleh?«

Halef je posvetil. Na tleh je ležala cunjja, pobral jo je.

»Odkod je ta kos blaga?«

»Tole blago sem iztrgal Barûd el-Amazatu iz kuftâna, ko smo se ruvali in pestili. Glej, tule še visi žep!«

»Ali je kaj v njem?«

Pera. V ozadju Galatski stolp. (K str. 519.)

Segel je v žep.

»Košček papirja. Glej!«

Posvetil je bliže.

V žepu je bilo drobno, pa z velikim pečatom zapečateno pismo. Odprl sem ga.

Listič je bil v pismu in na njem tri vrstice, pisane z arabskimi črkami, pa tako drobno pisane, da jih pri brleči luči nisem mogel brati. Vtaknil sem pismo v žep.

»Poglej, morebiti še najdemo več ostankov srdite borbe!« sem dejal.

Iskali smo, pa nismo nič našli.

Nerazumljivo mi je bilo, kako da so lopovi Halefu pustili orožje, nož in pištolo, ki jih je imel za pasom. Tudi njegovo puško sem videl sloneti v njegovi sobi.

»Ali je tudi Manah el-Barša najel sobo pri tebi?« sem vprašal handžija, ki je nem in strme gledal in poslušal.

»Da.«

»Ali pogosto stanuje pri tebi?«

»Da.«

»Torej ga dobro poznaš?«

»Da. Ime mu je Manah el-Barša, kakor mu praviš, in davkar je.«

»Kje je doma?«

»V Skoplju. Pa je le malokedaj v Skoplju. Ves okraj ima v najemu, pa mnogo potuje, da iztirjava davek.«

»Pelji nas v njegovo sobo!«

Šli smo. Upal sem, da bomo našli kako sled na njegovem stanovanju, pa smo zaman iskali.

Zapustili smo nesrečno pozorišče Halefovega udejstvovanja. Poslal sem Halefa domov. Ves pobit in slabe volje je odjezdil in mrmral krepke kletvice v svoje kocine, ki jih je brke imenoval.

S Hulâmom pa sva se nemudoma podala h kâdiju.

Vse dotedaj je Hulâm molčal. Šele med potom se mu je jezik razvozlal. Čisto nesrečen je bil.

»To je preveč! To je vse preveč —!« je tožil. »Kdo bi si bil kaj takega mislil! Da nismo šli v kopalnico in na sprehod, bi nas bil Očko našel doma, po hiteli bi bili h kâdiju — in kdo ve, če bi ne bili bega prepredili, ali vsaj begunce kmalu ujeli!«

»Je že moralo tako biti!«

»Pa čemu greva h kâdiju? Saj ne more pomagati.«

»Prijaviti morava Barûd el-Amazatov beg. In le z njegovo pomočjo se lahko prepričamo, ali je res ušel. Kajti nama bi vstopa v ječo ne dovolili.«

»Spal bo žel!«

»Zbudila ga bova.«

»Ali bo hotel vstati ob taki pozni uri?«

»Mora!«

Kâdi je seveda že spal in nihče si ga ni upal zbuditi. Odločno sem moral nastopiti, da so ga končno le šli buditi.

Ni naju preveč prijazno sprejel. Nevoljno je godel in vprašal, česa želiva.

»Izročili smo ti Barûd el-Amazata,« sem dejal, pa tudi ne preveč prijazno. »Ali si skrbel, da je dobro zastražen?«

»Si zato prišel in me dal zbuditi, da me vprašaš, ali sem storil svojo dolžnost?«

»Čul bom tvoj odgovor.«

»Ujetnik je skrbno zastražen. Lahko spet odideta!«

»Ne, midva ne bova odšla. Pač pa je on odšel.«

»On? Kdo?«

»Tvoj ujetnik.«

»Allâh akbar — Allâh je velik, le on te razume. Jaz pa ne razumem tvojih besed.«

»Torej bom govoril jasneje. Barûd el-Amazat je ušel.«

Kâdi je planil z divana, na katerem je sedel in menda tudi spal.

»Kaj praviš —? Ušel da je —?«

»Da.«

»Ušel —? Iz ječe —?«

»Da.«

»Odkod veš to?«

»Srečali smo ga.«

»Jâ 'llâh —! Zakaj pa ga niste prijeli —!«

»Ga nismo poznali.«

»Kako pa torej veste, da je bil on —?«

»To smo zvedeli šele pozneje. Neki davkar ga je osvobodil. Ime mu je Manah el-Barša.«

»Manah el-Barša —? O, poznam ga! Imel je v najemu haradž v skopljanskem okraju.«

»Ali sedaj ni več davkar?«

»Ne. Šel je v gore.«

»Šel je v gore« pomeni na Balkanu tiste, ki so prišli navzkriž z oblastmi in so se morali skriti pred njimi v nedostopne planine.

Vprašal sem kâdija:

»Si ga videl med zasliševanjem?«

»Ne. Ali je bil poleg?«

»Da. In dajal je med zasliševanjem tajna znamenja obtožencu. Njegov nastop je dajal Barûd el-Amazatu pogum, da je tako drzno govoril.

»Zakaj pa me nisi opozoril na njega?«

»Bi nam ne bilo nič koristilo.«

»Odkod pa ga vobče poznaš?«

»Sledil sem mu in zvedel za njegovo ime pri nekem trgovcu v bazârju. Stanoval je v Doksati-jevem hanu, dva konja je kupil in nocoj je odjezdil z Barûd el-Amazatom in še z enim iz mesta. Bili smo na sprehodu in tema je bila, nismo jih dobro videli, le po glasu se mi je zdel eden znan. In pozneje smo zvedeli, da je res ušel.«

»In kdo je bil tisti tretji?«

»Ne vem. Slutim pa, da eden tvojih jetničarjev, ki je najbrž pri begu pomagal.«

Pripovedoval sem mu na kratko dogodke tistega večera.

Jeza ga je pograbila, dal si je prinesiti sabljo, si vzел deset kawwâsov za spremstvo in odšli smo v jetnišnico.

Nadječar je ves začuden gledal pozni in ne- navadni obisk.

»Pelji nas v celico ujetnika, ki mu je ime Barûd el-Amazat!« je zapovedal kâdi.

Nadječar je ubogal. Celica pa je bila prazna.

Koj je moral poiskati jetničarja, ki je imel posebej na skrbi Barûda.

Pa tudi njega ni bilo nikjer. Izginil je.

Kâdijeva jeza se ne da popisati. Besnel je in obkladal svoje ljudi s priimki, ki za nje v evropskih jezikih ni najti spodobnih besed. Nadjetničarja je seveda koj dal zapreti.

Miril sem ga. Povedal sem mu, da vem, kam so se ubežniki obrnili in da pojdem koj drugo jutro za njimi. Potolažil se je končno in mi obljubil kawwâse za spremstvo in pomoč. Ob zori bi me naj čakali pred Hulâmovo hišo.

III.

Kiradži.

Ulične razsvetljave turška mesta tistikrat še niso poznala. Niti v Carigradu samem je niso imeli. Kvečjemu v največjih in najživahnih ulicah. Da je bil Odrin brez nočne razsvetljave, je razumljivo.

Strog policijski zakon je določal, da ne sme nihče brez svetiljke po noči na ulico. Kogar so našli brez luči v mestu, tega so brezobzirno zaprli.

Tudi s Hulâmom sva si vzela papirnato svetiljko na pot h kâdiju. Ko sva se pred jetnišnico od kâdija poslovila, sva si svetiljko prižgala in odšla domov.

Pa nisva še prišla daleč, ko je planil izza ogla neki človek. Prihitel je po ulici, tako sem tistikrat mislil, in zelo se mu je mudilo. Trčil je v mene, odskočil pa se zadril:

»Pazi vendar!«

»Kaj pa divjaš tako okoli ogla! Ti pazi!« sem ga precej neprijazno poučil.

Koj je bil vljudnejši.

»Oprosti! Oprosti! Tako se mi mudi —! In še luč mi je ugasnila —. Ali si jo smem prižgati ob tvoji luči?«

»Lahko! Tule!«

Prižgal si je luč, počasi in obotavljaje se, pa vmes gostobesedno pripovedoval in se opravičeval:

»Silno se mi mudi. Po zdravnika moram hitro. Gosta smo dobili pa nam je nenadoma zbolel. In povrh je še taka sitnost z njim —! Samo nemški zna in mi ga ne razumemo —!«

Zadeva me je seveda koj živahno zanimala. Rojak — pa bolan v tujini —. In samo nemški zna —! Ne more se sporazumeti z ljudmi —. Dolžen sem bil vsaj podrobno poprašati, kdo da je in kaj mu je.

»Iz katere dežele pa je?« sem vprašal.

»Iz Bavaristana,« je razlagal.

Torej Bavarec je bil —! Da bi mož utegnil lagati, to mi še na misel ni prišlo. In tudi ni mogel lagati. Kaj so ti ljudje vedeli o Nemčiji in o Bavarski —! Sto proti eni bi bil stavil, da so zvedeli za ime te nemške pokrajine edinole iz ust človeka, ki je res Bavarec. Ne, ta človek ni lagal!

Poizvedoval sem dalje:

»Na čem pa je zbolel?«

»Živčno vročnico ima.«

Nisem razmišljal tistikrat o bolezni, ki se je lotila rojaka, tudi ne, da je ta njegova bolezen nekam čudna. Mislil sem le na to, da leži moj rojak bolan in brez pomoči pri tujih ljudeh.

»Kaj je tisti vaš gost?« sem spet vprašal.

»Ne vem. Prišel je k mojemu gospodarju, ki ima tobakarno, da bi si tobaka kupil.«

Niti na misel mi ni prišlo, da človek z živčno vročnico ne bo hodil po noči po tobak. Rojak je bil pomoči potreben — sklenil sem, da ga vsaj obiščem.

Vprašal sem:

»Ali stanuješ daleč od tod?«

»Ne.«

»Pelji me k njemu!«

»Si hekim ali morebiti lekarnar?«

»Ne eno ne drugo. Pa Nemec sem. In bolnik je moj rojak. Pogledal bom, morebiti mu lahko kakorkoli pomagam. Vsaj za tolmača bom lahko.«

»Če res hočeš pomagati, pa pojdi z menoj!«

Hulâm me je hotel spremljati. Pa prosil sem ga, naj gre sam domov, da ga nočem nadlegovati in da bom že sam opravił. Dal sem mu svetiljko in šel z neznancem.

Ni bilo daleč, komaj nekaj minut. Obstal je pred neko hišo in potrkal.

Vrata so se odprla. Stal sem zunaj na ulici in čul:

»Si našel hekima?«

»Hekima ne. Pač pa sem našel človeka, ki je bolnikov rojak.«

»Kaj bomo z njim! Hekima potrebujemo!«

»Za tolmača nam bo, ne razumemo bolnika. Mogoče pa, da mu bo tudi vedel pomagati.«

»Pa naj vstopi!«

Stopil sem v ozko, temno vežo in po njej na majhno dvorišče. Svetiljko sem držal v roki, pa slabo je brlela, komaj tri korake daleč sem videl.

Niti najmanj nisem slutil, da mi preti kaka nevarnost. Zato sem se zelo začudil, ko je hipoma zadonelo povelje:

»On je! Primite ga!«

Svetiljka je ugasnila, pobili so mi jo na tla. In od vseh strani so me pograbili.

Ali so se zmotili —? So morebiti drugega čakali —?

Na to niti za hip nisem mislil. Koj sem vedel, da je zaseda meni namenjena, in tudi vedel, kdo da mi jo je poskrbel. Moja prva skrb je bila, da se jim ubranim in se jih otremem ter zbežim. Pa kako —?

Da bi na pomoč klical —? Bi mi prav nič ne bilo koristilo. Vrata so se za menoj zaloputnila, dvorišče pa je bilo od vseh štirih strani obdano s poslopji.

Sam sem se jih moral otresti ter uteči po hodniku in skozi vrata na ulico. Druge rešitve ni bilo.

Široko sem se torej postavil, sunil z rokami od sebe kolikor mi je dovoljevala gneča krog mene, pa jih spet nenadoma krepko potegnil k sebi. Sunek je res podrl dva na tla. Pa spredaj in zadaj so me držali še drugi in tudi tista dva, ki sta padla, sta se koj spet obesila na mene.

In potem smo se suvali in borili, tiho in obupno. Druga ni bilo slišati ko topotanje številnih nog po mehkih tleh in sopihajoče hropenje. Napenjal sem vse moči, da sem mislil, pljuča mi bodo počila, — zaman! Preveč jih je bilo. Podrli so me na tla, še na tleh sem se branil, suval in butal krog sebe, pa vse bolj sem se zapletal v vrvi —.

Bil sem zvezan in ujet!

Zakaj nisem klical na pomoč? Zakaj se nisem oglasil? Da bi si vsaj življenje rešil, če je že svoboda bila izgubljena. Za življenje mi vsaj trenutno ni šlo. Saj bi bili laže opravili, če bi me bili ustrelili ali pa zabodli. Živega so me hoteli imeti. Če bi bil kričal, bi se bili zbali ljudi, ki bi bili morebiti prihiteli na pomoč, pa bi me bili zabodli.

V takih prilikah tudi srednje močen človek razvija izredne telesne moči. Kar brez sape sem bil in mojim napadalcem se ni nič bolje godilo. Nož in pištolo so mi že kar izpočetka izdrli iz pasu. Sicer pa bi ne bil mogel rabiti ne enega ne drugega, deset ali štirinajst rok me je držalo.

Lopovi so stali krog mene, si oddihavali in kleli na vse načine, tema pa je bila taka med ozkim zidovjem, da roke nisem videl pred očmi.

»Ste gotovi?« je vprašal eden.

»Da!« so odgovorili.

»Spravite ga v sobo!«

Prijeli so me in odnesli. Lahko bi se bil še branil, povezali so mi samo roke k telesu in mi zvezali noge pri gležnjih. Upognil bi bil kolena in nekaj zdravih, krepkih sunkov bi se mi še bilo posrečilo. Pa le poslabšal bi si bil položaj in še huje razdražil svoje sovražnike. Mirno sem se pustil nesti.

Opazil sem, da so me vlekli skozi dve sobi. V tretji so me enostavno vrgli na tla. Nosači so odšli, ostal sem sam.

Poskusil sem vezi. Trdne so bile. Ali sem bil sam v hiši? Poslušal sem.

Ne. V sosedni sobi so bili ljudje. Najbrž straža, sem si mislil. Kako dolgo me bodo pustili samega?

Ugibal sem, kako bi se rešil, pa zmotili so me v razmišljanju.

Vrata so se odprla in dva človeka sta vstopila. Eden je nosil luč.

Drugi je stopil trdo pred mene in me vprašal: »Me še poznaš?«

Postavil se je tako, da mu je svetila luč v obraz. Pogledal sem ga.

In lahko si mislite, kako sem bil prijetno iznenaden, ko sem v njem spoznal — Ali Manaha, sina Barûd el-Amazata, derviša, ki sem ga v Stambûlu dvakrat obiskal. Seveda ni bil več v svoji redovni obleki.

Nisem mu odgovoril. Sunil me je z nogo in rekel: »Vprašam te, če me poznaš!«

Molčanje mi ni prav nič koristilo. Ako sem se hotel rešiti, sem moral vedeti, kaj nameravajo z menoj in kam me bodo spravili. In zato sem moral govoriti.

»Da,« sem torej odgovoril.

»Slepar si! Lažeš! Noben Nasr nisi!«

»Ali sem rekel, da sem član vaše čestite družbe?«

»Da.«

»Ne! Vprašal sem tistikrat, ali te naj nagovorim z ‚en-Nasr‘. Ti pa si mislil, da sem eden vaših. Nisem jaz kriv, da si se dal premotiti.«

»Zakaj pa nisi popravil moje zmote?«

»Him —! Ali sem mar zato prišel k tebi na obisk, da te naučim previdnosti in duhovitosti —?

»Čemu ste me ujeli? Kaj hočete od mene?«

»Ubili te bomo.«

»Kako hočete?« sem odgovoril kolikormogoče malomarno.

»Le nikar se ne delaj, kot da ti ni nič za življenje! Džaur si, kristjan, in ti psi ne znajo umreti, ker nimajo ne korâna ne preroka in ne raja.«

Spet me je sunil v rebra. Da sem imel le eno samo roko prosto! Tale derviš bi še vse drugače plesal ko tistikrat v Stambûlu!

»Kaj morem za to, če me mislite umoriti?« sem dejal. »Umril bom prav tako hladnokrvno kakor sedajle hladnokrvno prenašam tvoje brce. Kristjani niso taki strahopetneži, da bi suvali zvezanega človeka, ki se ne more braniti. Odvzemi mi vezi, pa boš koj videl, čigav prerok je večji in čigav raj je lepši!«

»Pes! Še grozil bi mi! Ali se hočeš z grobarjem še pred zoro spoznati?«

»Torej pa me pusti pri miru in se poberi od tod!«

»Ne, ne bom šel. Govoriti moram s teboj. Ali se ti morebiti poljubi čibûk med pogovorom?«

Mladič je znal celò šale zbijati! Jezil bi se bil, da nisem bil vesel njegove duhovitosti.

Plačal sem mu šalo z enakim drobižem.

»Da si dober koradžî — plesalec —, to sem videl v Stambûlu. Da si pa še boljši šaljivec, tega pa bi ne bil verjel, kajti plešočim dervišem navadno manjka tiste duhovitosti, ki je potrebna za šalo.

Če res želiš z menoj govoriti, pomisli, s kom govoriš! Povem ti, da ti bom le tedaj odgovarjal, če boš spoštoval mojo brado, kakor ti zapoveduje tvoj prerok!«

Namenoma sem ga razžalil. »Kora« pravi Turek le tistim plesom, ki jih plešejo ženske dvomljivega slovesa in ki se jih pravoverni musliman strogo vzdrži. Ples dervišev smatrajo za nekaj čisto drugega, njihov ples je verski ples, svet. Nisem ga mogel huje razžaliti, ko da sem ga imenoval koradžîja in povrh še plešočim dervišem odrekal duhovitost.

Pričakoval sem, da me bo spet obdaril z brcami, pa zelo sem se čudil, ko me je sicer jezno in plam-

teče pogledal, rekel in storil pa mi ni nič. Le tiho je sedel poleg mene. Njegov tovariš pa ni sedel.

»Da si musliman, bi te kaznoval za tvoje besede,« je pravil. »Kristjan pa pravovernega muslimana ne more razžaliti. Kako bi žaba onesnažila solnce!

Govoriti moram s teboj o nekih dogodkih v Stambûlu. Vprašal te bom in odgovarjal mi boš!«

»Odgovarjal ti bom, če bodo tvoja vprašanja vljudna, kakor se spodobi.«

»Ti si tisti frankovski hekim, ki je v Damasku preprečil usti njegove namene?«

»Da.«

»In zasledoval si usto čez Libanon do Tarabulusa?«

»Da.«

»In si se srečal z njim v Stambûlu?«

»Da.«

»Streljal si na njega, ko je skočil v morje?«

»Nisem jaz streljal, ampak moj sluga.«

»Si pozneje še videl usto?«

»Da.«

»Kje?«

»Pod Galatskim stolpom.«

»Ali je bil živ?«

»Mrtev je bil.«

»Torej je le res, kar tale človek pravi —!«

Pokazal je na človeka, ki je svetil.

Ali Manahu in njegovim ljudem torej ni bilo znano, da je usta ubit —? Radoveden sem bil, kdo jim je prinesel to novico.

Vprašal sem derviša:

»Ali nisi vedel, da je usta mrtev?«

»Ne. Izginil je. Našli so Kolettisa mrtvega ob stolpu in poleg njega nekoga drugega, ki pa ga nihče ni poznal.«

»Tisti je bil usta.«

»Vrgli ste ga s stolpa!«

»Kdo ti je pravil, da je vaš usta mrtev?«

»Tale tukaj. Prišel sem v Odrin, oče me je poklical k sebi. Ničesar nisem vedel. Iskal sem očeta pri Hulâmu, seveda nisem povedal, kdo da sem. Pa sem zvedel, da je v ječi. Tale mož je njegov sluga, skupaj sta stanovala pri Hulâmu. Tvoj prijatelj in zaščitnik hadži Halef Omar mu je pripovedoval, kaj vse ste doživeli v Stambûlu, on pa je pravil meni. In tako sem vse zvedel.«

Ah —! Že spet ta čenčavi, bahavi Halef —! Komur le more, mu pripoveduje o naših »junaštvih« pa hvali sebe in mene.

»Zvedel sem pa tudi,« je nadaljeval derviš, »da je oče spet svoboden. Prijatelji so ga rešili. Šel sem ga iskat k Doksatiju, pa je že odpotoval. Mesto nje-ga sem našel tebe. Pravkar ste bili v hlevu.

Opazoval sem vas. Zvedel sem, da si Nemeč, in zamislil sem si načrt, kako te bom dobil v roke.

Skril sem se, odšla sta s Hulâmom h kâdiju in vedel sem, da pojdete tudi v jetnišnico gledat. Brž sem poslal enega naših za teboj, čakati je moral na tebe, začeti s teboj pogovor in ti reči, da je pri njem zbolel neki Nemeč.

In tako si sedaj v naših rokah. Kaj pač misliš, da bomo storili s teboj?«

Marsikaj novega mi je derviš povedal, to in ono v njegovem pripovedovanju mi je dalo misliti. Jezil bi se bil nad Halefom. Njegova blebetavost je bila kriva, da sem sedel v pasti, ki ni bila niti duhovito zamišljena, ki pa je vkljub temu nisem navohal.

Pa ni bilo časa za razmišljanje in ne za jezo. Pohiteti sem moral z odgovorom.

»Ne bojim se za življenje. Ubili me gotovo ne bodete!«

»Zakaj bi te ne ubili? V naših rokah si!«

»Če me ubijete, ne dobite odkupnine!«

Oči so se mu zasvetile. Zadel sem pravo struno. Odkupnina —! Dobili bi denar, mnogo denarja, in potem bi me še vedno lahko s poti spravili —.

Vprašal je:

»Bi plačal odkupnino?«

»Da.«

»Koliko?«

»Kako visoko me ceniš?«

»Ne cenim te više ko škorpijona ali pa kačo. Oba sta strupena in kdor ju najde, ju ubije. Tvoje življenje ni vredno niti desetinke pare.

Toda to, kar si nam hudega storil, zahteva kazen, veliko kazen! In zato boš moral plačati odkupnino!«

Ah, tule —! Čisto jasno in razločno mi je povedal: odkupnina je le kazen in če jo plačam, je moje življenje še vedno manj vredno ko desetinko pare —!

Pa mar mi je bilo za nizko oceno —! Glavno mi je bilo, da pridobim čas in poiščem priliko za beg. In vedel sem, da bodo pograbili za vabo in da bom našel tudi priliko za beg.

Vkljub temu sem resno in užaljeno odgovoril:

»Primerjaš me s strupeno golaznijo! Ali je to tista vljudnost, ki sem jo stavil za pogoj, da ti odgovarjam? Ubijte me! Kaj meni mar za to! Enkrat moram umreti. Ampak niti pare ne dobite, če ne boš vljudneje govoril.«

»Naj bo po tvojem! Toda čim več vljudnosti zahtevaš, ted večja bo odkupnina. To si zapomni!«

»Koliko zahtevate?«

»Si bogat?«

»Ne menjam s teboj.«

»Počakaj!«

Vstal je in odšel v sosednjo sobo, skozi katero so me prinesli. Njegov tovariš je ostal pri meni, pa ni besedice zinil.

Čul sem glasove, razumel pa nisem ničesar. Zdelo se mi je, da se ne morejo zediniti.

Dobre pol ure je minilo, da se je vrnil. Ni pri-
sedel, stoje me je vprašal:

»Boš dal petdeset tisoč piastrov?«

»Mnogo je!«

Nekoliko sem se vendarle moral braniti, že radi
lepšega. Saj plačati itak nisem mislil. Odkod bi naj
tudi denar vzel?

Nepotrpežljivo je zamahnil z roko:

»Niti pare manj, Hočeš? Takoj odgovori! Ni-
mam časa!«

»Dobro! Plačal bom.«

»Kje imaš denar?«

»Pri sebi seveda ne. Tolike vsote ne bom nosil
za seboj po Balkanu. Sicer pa ste mi itak vse vzeli,
kar sem imel v žepih.«

»Pa na stanovanju imaš denar!«

»Tudi ne.«

»Kako pa boš torej plačal?«

»Dam vam nakazilo na Stambúl.«

»Na koga?«

»Na perzijskega poslanika.«

Zelo se je začudil.

»Na perzijskega poslanika —? Njemu naj damo
tvoje pismo —?«

»Da.«

»Bo plačal?«

»Ali misliš, da zastopnik šah-in-šaha nima
denarja?«

»Vem, da ima denar, celò mnogo denarja ima.
Pa — ali bo plačal za tebe?«

»Bo. Ker čisto natančno ve, da dobi vse po-
vrnjeno, kar izda za mene.«

Dobri zastopnik perzijskega šaha si bo, o tem
sem bil prepričan, seveda mislil, da sva oba znorela,
donašalec pisma in jaz. Kaj se je temu gospodu sa-
njalo o zemeljski navzočnosti nemškega peromazca
mojega imena —.

»Če torej veš, da bo plačal, pa mu napiši nakazilo!«

»Kam? Na kaj? Na steno tamle?«

»Prinesli ti bomo papir, pero in črnilo in ti odvezali roke.«

Njegove besede so mi vlile novo nado. Roke dobim proste —! Morebiti se mi je ponudila prilika, da sem se lahko osvobodil. Prijel bi derviša za vrat in mu zagrozil, da ga zadavim, če me ne izpusti. Lahko bi ga tudi omotil s pestjo, izdrl tovarišu nož, si prerezal vezi na nogah in planil ven.

Taki in slični načrti so mi bliskoma spreletavali možgane. Pa bili so le romantični izrodki moje prenapete domišljije. Niti do poskusa nisem prišel. Derviš je bil previden, bolj previden, nego bi bil prisodil njegovemu »poklicu«.

Odšel je, pa se koj vrnil s štirimi do zob oboroženimi možmi. Posedli so s puškami v rokah krog mene in njihovi obrazi niso kazali nič kaj posebno velike naklonjenosti in prijaznosti. Najmanjša sumljiva kretnja — pa bi bilo po meni.

Derviš mi je odvezal roke, mi dal kos pergamenta, ovitek in črnilo in pisal sem po orientalsko na kolenih od desne na levo tole perzijsko pismo:

»Mojemu bratu Abbas Jezub Hamman mirzi, solnčnemu žarku Farzistana, ki sije v Stambûlu!

Plačaj za mene, nevredni odsev Tvoje milosti, donašalcu tegale pismá petdeset tisoč piastrov. Moj blagajnik Ti jih bo vrnil, koj ko jih boš zahteval. Ne poprašuj sela, kdo da je, in ne, odkod je prišel in kam se bo vrnil!

Senca sem Tvoje svetlobe

Karâ ben Nemsî.

Podpisal sem se s tem imenom, ker sem sodil, da je tudi dervišu znano. Morebiti ga je zvedel od

očetovega sluge, kateremu ga je Halef skoraj gotovo povedal.

Naslovil sem še ovitek in dal vse skupaj Ali Manahu. Glasno je prebral pismo tovarišem in s prijetnim zadoščenjem sem opazil veliko zadovoljstvo na njihovih obrazih. Mislil pa sem pri tem tudi na obraz velespoštovanega perzijskega poslanika, ki mu je bilo sicer čisto drugače ime, kako, tega niti vedel nisem. Ali bo gledal, ko bo pismo bral —! Gorje tistemu, ki mu ga bo prinesel!

Zadovoljen mi je derviš pokimal in mi dejal:

»Dobro si napisal! In prav si dostavil, da naj nič ne poprašuje. Sicer pa bi itak ničesar ne zvedel.

Zvežite mu spet roke! Kiradži že čaka.«

Pokorno sem si dal spet roke zvezati, potem pa so vsi odšli. Sam sem ostal v sobi.

Najprvo sem spet preizkusil vezi. Sem le upal, da so me v naglici bolj površno zvezali.

Pa na žalost so opravili ta posel tako dobro in strokovnjaški, da sem jim moral na tihem izreči vse svoje priznanje! Zaman sem se napenjal in jih skušal raztrgati.

Ker torej nisem mogel s telesnimi močmi delovati za svojo osvoboditev, sem začel z duhom. Vdal sem se razmišljanju.

Po kaj je prišel Ali Manah v Odrin?

Mene gotovo ni iskal. Sam je pravil, da ničesar ni vedel o meni in o moji družbi, ko je prišel v Odrin. Saj nas je šele pravzaprav čenčavi Halef izdal. Oče ga je poklical k sebi. Poslal je torej sela po njega. Iz Odrina v Stambûl se ne pošilja sela brez važnih vzrokov. Čemu ga je poklical k sebi? Ali je bil potreben pri lopovstvu, ki ga je pravkar pripravljaval v Hulâmovi hiši? Ali pa je morebiti pripravljaval kako drugo lopovstvo? Ki o njem še nič nisem vedel in ne slutil?

Kje sem vobče ležal? Kdo so bili ti ljudje? Ali so bili člani družbe en-Nasr, ki ji je načeloval Ibra-

him? Ali pa so bili morebiti v kaki drugi zvezi z ubeglim Barûd el-Amazatom in z davkarjem?

Zdelo se mi je, da je zadnje verjetnejše. Možakarji, ki so sedeli krog mene, ko sem pisal tisto slavno pismo na perzijskega poslanika, so imeli pristne škipetarske obraze. Prepričan sem bil, da so bili Arnauti, Albanci.

Pa še nekaj druga se mi je zdelo premisleka vredno.

Derviš je dejal, da kiradži že čaka. Kiradžiji so vozniki, ki prevažajo blago po vsem Balkanu, od veletrgovcev po večjih mestih k trgovcem po vaseh in naselbinah. Tistikrat še ni bilo železnic in tudi ne rednih poštnih zvez po Balkanu, kiradži je bil spediter, odpremnik Balkana. Povsod je bil in nikjer, ves Balkan je poznal, vse kraje in vasi in naselbine, na vsako vprašanje je znal odgovoriti. Kjer je obstal, tam je bil dobrodošel, kajti znal je pripovedovati. In v divjih, samotnih planinah Balkana bi vse leto ne zvedeli nič o svetu, če bi ne prišel na leto enkrat kiradži in poprašal, ali je pastir v planini nabral dovolj sira za njegov voz.

Kiradžiju zaupajo. Visoke vrednosti v blagu prevaža, pa izročijo mu blago v odpremo, ne da bi zahtevali od njega kako jamstvo. Edino jamstvo je njegova poštenost. Po mesecih, celò po letih se šele vrne, pa vrne se in denar prinese. In ako je oče medtem umrl, prinese denar sin ali pa zet, toda dobavitelj dobi denar.

Poštenost kiradžija je prišla na Balkanu že v pregovor. Na žalost pa se zdi, da so se sedaj razmere spremenile.

Med stare, poštene kiradžijske družine so se vselili novinci, ki izrabljajo njihovo obče znano poštenost in zaupanje trgovcev in žanjejo tam, kjer so sejali pošteni ljudje ter jemljejo ugled in dobro ime kiradžiju, čigar ime so si seve tudi nadeli.

Torej tak kiradži je že čakal —!

Pa menda ja ne na mene —? Ali so me mislili kam odpeljati? Moje upanje na beg je padlo skoraj pod ničlo. Le dokler sem bil v mestu, sem smel pričakovati pomoči. Če se do drugega dne nisem vrnil, bi moji prijatelji, posebej moj zvesti Halef, vse storili, da me najdejo. Če pa so me odpeljali, je lahko izginila vsaka sled za menoj. Kje bi me naj iskali v divjih gorah Balkana?

Ko sem razmišljal o tem in o kawwâsih, ki bi naj ob zori čakali na mene, bi bil od jeze raztrgal vezi, — pa žal, bile so premočne.

Očital sem Halefu njegovo neprevidnost, pa sem bil sam še vse bolj neumen. Slepó sem šel v naravnost otročjo past! Da me je zapeljala moja dobrosrčnost in skrb za rojaka, to me ni opravičilo. Še manj pa potolažilo. In ker ni bilo drugega človeka blizu, sem sam sebi očital svojo neumnost in neprevidnost.

Pa glej, spet so prišli, tisti štirje! Besedice niso rekli, debelo cunjo so mi povezali krog ust, me zavili v staro preprogo in me odnesli. Kam, tega seveda nisem vedel, črez glavo sem bil zavit v preprogo.

Cunja me je dušila, sape mi je zmanjkovalo. Dišala je po česnu in po vseh mogočih snoveh čarovniške kuhinje, preproga pa ni bila nič boljša. Hlastal sem po sapi, pa je nisem dobil. Tako se menda godi tistemu, ki ga živega pokopljejo, ko čuje, kako padajo prve grude na njegovo krsto. Ti ljudje menda vobče niti mislili niso, da bi se utegnil na tisti duhteči cunji in v nesnažni preprogi zadušiti —.

Gugajoče premikanje je nehalo, niso me več nesli. Začutil sem trda tla pod seboj. Nekam so me položili, pa nisem vedel kam. Potem sem čul škripanje koles, gori in doli, sem in tja me je metalo. Da — v vozu sem bil.

Peljali so me iz Odrina. Kam —?

Roke sem imel še vedno povezane k telesu in noge so bile tudi še zvezane. Pa kolena sem lahko

upognil. In to sem tudi storil. Krčil in stegoval sem nože in ruval tako dolgo, da se je preproga nekoliko zrahljala. Zavohal sem vsaj slutnjo boljšega zraka, strašna mora, ki mi je ležala na prsih, je odnehala in že sem ugibal, ali je moj položaj res tako čisto brezupen, da ni druge pomoči ko vdanost.

Napenjal sem uho, da bi čul, ali se morebiti kdo pogovarja na vozu ali blizu nje. Pa nobenega glasu nisem ujel. Nisem vedel, ali je kiradži sam ali pa me spremlja še kdo drug.

Zavalil sem se na desno in potem na levo stran. Prostor ni bil širok, voz je bil torej zelo ozek. In kamor sem se obrnil, povsod sem zadel na mehko. Najbrž so me zakopali v seno ali pa v slamo.

Iz sunkov in tresljajev, ki so prihajali od premikajočega se voza, sem sklepal, da ležim z glavo nazaj. Ali bi se mi posrečilo, da bi se porinil iz voza in padel na cesto? Noč je bila in temno je tudi bilo, to sem videl, še preden so me napadli. Zavalil bi se s ceste in daleč daleč v stran, ne našli bi me, rešen bi bil —.

Upognil sem koleno, se uprl s petami ob dno voza in se porinil nazaj. Pa zadel sem z glavo na nekaj trdega, zaman sem se napenjal, voz je bil od zadaj zaprt. Tam ni bilo izhoda in ne rešitve.

In nato je minilo mnogo mnogo časa, ki se mi je zdel sestavljen iz samih večnosti. In končno sem začutil, da človeške roke tipajo po svežnju, v katerem sem tičal.

Nekdo me je valjal in valjal in sukal in me nazadnje izvil iz preproge. Ležal sem v slami globoko zakopan, videl sem, da je že dan, in pred menoj se je pojavil obraz Barûd el-Amazatovega sluga.

»Če oblubiš, da boš molčal, ti vzamem zavoj od ust,« je povedal.

Sveda sem nemudoma in z vso vnemo pokimal.

Odvezal je cunjo, ki mi je mašila usta in nos, in — ah, hvalaboğu, čist, svež zrak je planil v moja

izmučena pljuča. Zdelo se mi je, da sem prišel iz pekla v nebesa.

»Si lačen« me je vprašal.

»Ne.«

»Si žejen?«

»Tudi ne.«

»Dali ti bomo jesti in piti in ne bomo te mučili, dokler boš tiho in če ne boš poskusil uiti. Če ne boš ubogal, pa te ubijemo.«

Obraz je izgínil.

Nekaj več svobode sem le dobil. Preproga me ni več ovirala, laže sem se premikal po vozu, celò sesti sem poskusil. Ležal pa sem v zadnjem delu večno dolgega ozkega voza, ki je bil pokrit s ponjavo. Trdo pred menoj je čepel Barúdvov sluga, najbrž moj čuvaj, in spredaj sta sedela še dva, drug poleg drugega, s hrbtom obrnjena k meni. Enega, se mi je zdelo, sem že nekje videl, bil je menda poleg, ko so me napadli in zanesli v sobo.

Drugi pa je bil na vsak način kiradži, tisti, ki je o njem pravil derviš. Nisem videl druga od njega ko kožuh, ki ga nosi vsak pravi kiradži po leti in po zimi, klobuk s strašno širokimi krajci, in bič. Pa človek, ki je tičal v tistem umazanem in obnošenem kožuhu in pod širokokrajnim klobukom, je bil trenutno za mene najvažnejša osebnost na vsem svetu.

Kar nisem si namreč mogel misliti, da bi bil takle kiradži stare, poštene šole pa zavéznik zločincev in razbojnikov. Prav tako pa se mi tudi ni zdelo verjetno, da bi tisti predpotopni kožuh skrival kiradžija »moderne šole«. Sklenil sem, da bom počakal in ga bistro opazoval. Sede sem se naslonil na zadnjo steno voza in nisem odvrnil očesa od njega.

In po dolgem čakanju se je res obrnil k meni.

Pogledal me je. Nekaj trenutkov so strmele njegove velike, sinje oči v mene, nato pa je dvignil obrvi, zamežikal z levim očesom in se spet obrnil.

Koj sem ga razumel. Dvignjene obrvi bi mi naj povedale, naj pazim, mežikanje z levim očesom pa bi me naj opozorilo na levo stran voza.

Ali je bilo na levi strani voza kaj posebrega? Za mene koristnega?

Pogledal sem. In druga nisem opazil ko vrv, privezana je bila k notranji steni in se izgubljala v slami. Napeta je bila, menda je nekaj na njej viselo. Ali me je na tisto vrv mislil opozoriti —?

Naredil sem se, kot da mi je moja lega že neprijetna, in se porinil na levo. Tam sem se naslonil tako, da sem lahko z rokami, vkljub temu, da so mi bile povezane, tipal za vrvjo in po slami, kjer se je izgubljala.

In zelo sem se moral premagovati, da nisem glasno kriknil od veselja. Kajti na vrvi je visel — nož. Dobri kiradži ga je pripravil za mene. Pomagati mi je, hotel in pameten človek je bil! Ni ga trdo privezal, le narahlo ga je vtaknil v zanko.

Z lahkoto sem zanko odpel in trenutek pozneje je že tičal nož z ročajem v golenici mojih škornjev, z rezilom obrnjen navzgor. Sklonil sem koleno tako daleč, da sem z rokami dosegel rezilo. Nož je bil zelo oster, v hipu sem si prežagal vezi na roki. In koj na to so bile tudi noge svobodne. Vse to sem opravil globoko skrit v slami, nihče ni opazil, kaj počenjam.

Globoko sem si oddahnil. Nisem bil več ujetnik. In še nož sem imel, dobro orožje v vajenih, urnih rokah.

Kaj bo sedaj —?

Previdno sem stegnil roko, odgrnil za hip ponjavo na desni in pogledal ven.

Ah —! Tamle zunaj ob vozu je jezdil Ali Manah ben Barûd el-Amazat, moj derviŝ! Na drugo stran nisem pogledal. Gotovo je tudi tam kdo jezdil.

Moj načrt je bil kmalu gotov.

Spremljevalci so imeli puške in pištole. Zaenkrat sem se torej moral boju izogniti in si pomagati z zvijačo, telesna moč bi ne bila izdala mnogo.

Preril sem se torej k zadnji steni voza z rokami skritimi v slami. Pretipal sem steno in našel, da je spletena iz vrbja in da je hvalaboгу precej trhla. Še vedno obrnjen naprej k svojemu čuvaju sem začel z nožem izrezavati steno. In čez četrť ure sem izrezal luknjo, ki je bila dovolj velika, da sem lahko zlezal skozi njo.

Ta posel mi ni šel tako lahko izpod rok, kakor bi si kdo mislil. Obrnjen naprej sem delal z rokami za hrbtom, kar je vsekakor precej nerodno. Tudi preproga me je zelo ovirala in povrh je moj čuvaj od časa do časa sumljivo pogledal po meni. Kaj če bi se mu zljubilo, da bi me spet zavil v duhtečo preprogo in pri tem opazil, da so vezi prerezane —. Ves čas sem bil pripravljen na najhujše. Na vso srečo so kolesa tako neznansko škripala in voz je tako hrupno ropotal, da mojega rahlega žaganja in rezanja nihče ni slišal.

Ko je bila luknja gotova, sem počakal. Spet se je čuvaj obrnil in me pogledal. Šele čez kakih pet minut se bo spet obrnil. Moj čas je prišel —.

Zaril sem se v slamo, se obrnil in zlezal z nogami naprej iz voza. Dotaknil sem se tal, voz se je premikal v koraku, stopal sem z njim, potegnil še telo in glavo ven, — prost sem bil.

Lahko bi bil ušel tudi peš. Pa bolj varen sem bil na konju. In konja sem moral dobiti.

Vozili smo se po ravnini, na desni in levi je bil gozd, pot je bila slaba in malo zvožena. Na desni je jezdil derviš, na levi pa tudi nekdo, čisto kakor sem domneval. Dervišev konj ni bil velik, pa boljši je bil ko oni na levi. Gosto kocinasto dlako je imel, krasne grive in košat rep, ki je segal skoraj do tal. Krepko je stopal in obenem gibčno in rahlo. Ali bo nosil dva jezdeca?

Ta misel me je prešinila kakor električna iskra. Najprvo sem bil jaz dervišev ujetnik, sedaj pa bo on moj —!

Vzel sem nož med zobe. Jezdecu se niti sanjalo ni, kaj se pripravlja za njegovim hrbtom. Mirno je jezdil svojo pot. Omeniti moram, da se je ponjava precej visoko bočila nad vozom, zato se jezdeca na desni in levi niti videla nista.

Le s prsti je visel derviš v stremenih, sedlo je bilo turško, globoko, trdno je sedel v njem. Pa udarec v tilnik, sem sodil, ga je moral suniti naprej, izgubil bi stremena. Potem sem ga moral stranski dvigniti iz sedla. Najvažnejše za mene je bilo, da sem se obdržal na konju.

Stopil sem za jezdecem, se zagnal in trenutek pozneje klečal konju na hrbtu, trdo za jezdecem. Konja je nepričakovani napad iznenadil, za hip je obstal. In to mi je zadostovalo. Udarec jezdecu v tilnik — omahnil je naprej, noge so izgubile stremena. Zgrabil sem ga za vrat, se dvignil na konja, potegnil jezdeca za seboj in se spustil v sedlo z jezdecem v rokah. Vse to sem opravil v nekaj sekundah in še o pravem času, — konj se je postavil na zadnje noge. Brž sem prijel za vajeti, obrnil konja ter počasi in tiho odjezdil po poti, od koder smo prišli.

Pot je krenila v ovinek. Obrnil sem se.

Enakomerno je ropotal voz dalje, ničesar še niso opazili. Tudi niso mogli tako lahko opaziti, lesena kolesa so na svojih lesenih tečajih naravnost peklenški škripala, jezdeca drug drugega nista videla, in onemu na levi niti na misel ni prišlo, da bi se le samo obrnil. Edino nevaren je bil Barûdov sluga, moj čuvaj. Če se je ta spet obrnil, je moral opaziti, da sem izginil.

Rad bi bil videl njihove osuple obraze, ko bodo našli, da je poveljnik izginil z ujetnikom vred. Ne bilo bi mi težko, skrilo bi se kje v gozd in čakal. Pa

nisem hotel preveč izkušati svoje sreče. Zadovoljen sem moral biti, da sem jim ušel. In mislil sem tudi na svoje prijatelje, ki so si bili že gotovo v skrbeh.

Položil sem si ujetnika čez kolena, pognal konja in v diru odjezdil nazaj.

Ali Manah se je napada tako prestrašil, da je celò pozabil krikniti. Nato sem ga držal za vrat, kričati ni mogel, le grgrajoč glas je spravil iz sebe, pa utihnil. Nepremičen in tih je ležal pred menoj, bal sem se že, da sem ga zadavil.

Konj je dirjal enakomerno, mehko in vztrajno, ni se mi bilo treba bati, da bi me došli. Sicer pa se jih nisem več toliko bal, imel sem tudi jaz dobro orožje. Ali Manahu sta namreč tičali dve nabiti pištoli za pasom, ki sem si jih nemudoma osvojil.

Preiskal sem še njegove žepe. Našel sem v njih svojo uro in mošnjo in ko sem jo vzel v roke, sem opazil, da je precej težja, nego je bila prejšnji dan. Denar v njej se je pomnožil, Ali Manah mi je poskrbel za potne stroške —. Ob sedlu je visela platnena vreča. Segel sem v njo, otipal sem municijo in živila. Opremljen je bil torej za daljše potovanje.

Gozda je zmanjkalo in prijezdili smo med polja. Koruza je rastle na desni in levi, dobro obdelani rožni vrtovi so pričali, da jezdimo po deželi, ki prideluje dragoceno, duhteče rožno olje.

Pogledal sem nazaj.

Res, v diru je nekdo jezdil za menoj. Najbrž je bil tisti, ki je stražil voz na levi strani. Opazili so beg —.

Moj konj je bil prav tako nagel ko njegov, čeprav je moral dva človeka nositi. Ni se mi bilo treba bati, da bi me dohitel. In ko sem kmalu nato prijezdil na obljudeno cesto, sem bil popolnoma varen. Ti zločinci se niso smeli mnogo kazati po obljudenih krajih —. Res je zasledovalec jezdil počasneje in kmalu nato izginil.

Obstal sem in razjahal. Konj je bil potreben počitka, pa tudi za ujetnikom sem moral pogledati. Mogoče je bilo vsekakor, da sem ga pretrdo prijel. Položil sem ga na zemljo in ga preiskal. Srce mu je bilo mirno, tudi dihal je čisto redno.

»Ali Manah, ne delaj se mrtvega!« sem mu dejal. »Dobro vem, da si pri zavesti! Odpri oči!«

Izprva je bil gotovo brez zavesti, pa zbudil se je med jezdenjem in le delal se je nezavestnega, da bi se izognil mojim vprašanjem, premislil položaj in morebiti našel priliko za beg.

Zato me tudi ni ubogal. Ni odprl oči.

»Dobro!« sem dejal. »Prepričati se hočem, ali si res mrtev. Sunil ti bom tale nož v srce.«

Vzel sem nož. Komaj pa je čutil njegovo konico na prsih, je že na široko odprl oči in kriknil:

»Jâ wai —! Stoj! Stoj! Ali me res hočeš zabosti?«

»Živih ljudi ne bom klal, mrtvemu pa itak nič ne škoduje, če ga zabodem. Če torej nočeš, da ti dam poskusiti tale nož, ostani živ in se ne delaj mrtvega!«

Preplašen je sedel. Rekel sem mu:

»Nekoliko sva menjala vloge. Prej sem bil jaz tvoj ujetnik, sedaj pa si ti moj! Sreča je okrogla, Ali Manah!«

Nič ni odgovoril.

»Povej, Ali Manah,« sem nadaljeval, »kam si me hotel spraviti?«

»Na varno.«

»To je zelo dvoumno povedano! Kdo bi naj bil na varnem, vi pred menoj ali jaz pred vami?«

»Oboje.«

»Govori jasneje! Ne razumem.«

»Nič hudega bi se ti ne bilo zgodilo, effendi! Spravili bi te bili na kraj, kjer bi nam ne mogel uiti. To pa zato, da bi moj oče dobil čas in izginil. Potem bi bili počakali, da bi sel prinesel odkupnino, pa bi te bili izpustili.«

»Zelo ljubeznivi ste! In kateri je tisti kraj, kamor ste me mislili spraviti?«

»Neki karaul v gorah.«

»Ah! Torej v tak stražni stolp ste me mislili spraviti —! In upali ste, da bo tvoj oče laže prišel na varno, če me imate zaprtega?«

»Da, effendi!«

»Kako to?«

»Ker bi ga le utegnil najti.«

»Kako bi ga naj našel? Nisem vseveden.«

»Hadži, tvoj sluga je pravil, da znaš vsako sled najti.«

Hm —! O ta Halef —! Lepo juho mi je skuhal s svojo blebetavostjo!

Pa imel sem derviša tam, kjer sem ga hotel imeti. Rad bi bil zvedel, ali ve, kam se je obrnil njegov oče.

»Kako naj najdem v Odrinu sled za tvojim očetom?«

»Ne vem.«

»No, Ali Manah, povem ti, da sem njegovo sled že našel!«

Vidno se je prestrašil.

»Odjezdil je z jetničarjem in z Manah el-Baršo ob Ardi proti zapadu. Dva konja sta bila belca, eden pa rjavec.«

Ves zmeden je vzkliknil:

»Motiš se! Motiš se!«

»Prav nič se ne motim. Upam, da bom kmalu še več zvedel.«

Njegov strah mi je pričal, da sem prav uganil.

»Kje pa je tisti listič, ki ste mi ga sinoči odvzeli?« sem nadaljeval.

»Kak listič?«

»Sam si mi ga vzel iz žepa. Upam, da ga še imaš.«

»Zavržel sem ga. Nič posebnega ni bilo na njem.«

»Nasprotno! Meni se zdi, da nekaj zelo važnega! Dovoli, da te nekoliko preiščem! Pokaži svoje žepel!«

Navidezno uslužno je vstal, da bi mu laže segel v žepe. Komaj pa sem iztegnil roko, je odskočil in planil h konju.

Pripravljen sem bil na kaj takega. Vedel sem, da bo poskusil ulti. Preveč radovoljno je vstal.

Zato sem ga tudi koj spet imel, še nog ni vtaknil v stremena.

»Le lepo pri meni ostani, sicer dobiš kroglo v glavo!« sem mu zagrozil. »Tvoja spretnost in gibčnost je morebiti zadostovala za samostan plešočih dervišev v Stambûlu, da bi pa meni ušel, za to pa je ni dovolj!«

Preiskal sem mu žepe, ni se branil.

Pa nič nisem našel. Tudi po sedlu sem iskal zaman. Pa nekam ga je moral vtakniti, zavržel ga gotovo ni, čeprav je tako trdil. Pismo je bilo brez dvoma važno, sicer bi ne bilo tako skrbno zapečateno.

Ali ga je morebiti v mošnjo djal —? Odprl sem jo.

Razen mojega denarja je bilo v njej še nekaj zlatnikov, ki jih jaz nisem imel, in med denarjem je res bil tudi listič.

Šele sedaj sem si ga natančneje ogledal. Tri vrstice so stale na njem, pisane v nestaaliku, v tisti poševni, napol na levo obrnjeni pisavi, ki je pol podobna običajni pisavi neshi, pol pa poševni pisavi taalik.

Zadovoljen sem vtaknil listek v žep, ni bilo časa, da bi se pečal z njim, paziti sem moral na ujetnika. Dejal sem:

»Prepričan sem, da mi bo listek še marsikaj zanimivega in važnega povedal. Tebi je seveda znano, kam je tvoj oče odpotoval?«

»Ne vem, kam je šel.«

»Tega ti pač ne verjamem!«

»Gotovo da ne vem! Odšel je iz Odrina, še preden sem prispel.«

»Pa si od drugih zvedel, kam se je obrnil. Vsekakor v Skader. Tam čaka na njega njegov brat, tvoj stric Hamd el-Amazat.«

Naredil sem se, kot da se ne brigam za njega, v resnici pa sem ga pri teh besedah bistro opazoval. In videl sem, da je zadovoljnost za hip šinila po njegovem obrazu. V Skader torej njegov oče gotovo ni bil namenjen.

»Mogoče da potuje v Skader,« je dejal. »Pa verjemi mi, res ne vem!

Sedaj pa mi povej, effendi, kaj nameravaš z menoj!«

»Kaj misliš?«

»Izpustil me boš —.«

»Ah —!«

»— in vrnil se bom nazaj, odkoder sem prišel —.«

»Morebiti celò k očetu —?«

»Ne! Saj ne vem, kam je šel! Za svojimi tovariši pojdem.«

»Morebiti bi rad celò jezdil?«

»Seveda bom jezdil!«

»Hm —! Ni slab, tvoj okus!«

»Saj mi boš tudi konja dal!«

»Hm —!«

»Konj je vendar moja last!«

»Ti pa si moja last, torej je tudi konj moja last! Sicer pa si bom dobro premislil, preden te bom izpustil!«

»Saj si vendar prost in nič hudega ti nismo storili!«

»Nič hudega —? Veš, kaj bom storil s teboj? Vzel te bom s seboj v Odrin in spremljal me boš v hišo, kamor ste me sinoči zavlekli. Sem le rado-

veden, kaki ljudje tam stanujejo. Seveda pojde tudi kâdi z nama!«

»Effendi, tega ne boš storil! Čul sem, da si kristjan. In Isa ben Marjam, vaš učenik, vam je zapovedal, da morate svoje sovražnike ljubiti!«

»Torej priznavaš, da si moj sovražnik —?«

»Nisem jaz tvoj sovražnik, le ti si bil moj sovražnik! Upam, da si dober kristjan in da boš ubogal, kar ti tvoj učenik naroča!«

»Vsekakor bom rad ubogal svojega Gospoda.«

»No — zakaj me torej ne izpustiš?«

»Prav zato, ker ubogam svojega učenika. Tako zelo te ljubim, da se kar ločiti ne morem od tebe!«

»Še šališ se! Torej pa bom plačal odkupnino.«

»Si bogat?«

»Jaz ne. Pa moj oče bo kmalu bogat.«

»Svoje bogastvo si je najbrž nakradel in naropal. Takega denarja se nočem dotakniti.«

»Torej ti dam drugega. Vrnil ti bom tvoj denar.«

»Moj denar? Ali imate moj denar?«

»Nimamo ga še, pa dobili ga bomo.«

»Kje?«

»Ali ne veš več, da si pisal po denar v Stambûl?«

»Ah —!«

»Da! Sel je že odšel v Stambûl po denar na perzijsko poslaništvo, ki bi naj plačalo za tebe.«

»In tisti denar mi hočeš dati —?«

»Da. Ako me izpustiš, ga dobiš nazaj, koj ko ga sel prinese.«

»Sel ga ne bo nikdar prinesel!«

»Zakaj ne? Saj si vendar dejal, da bo perzijski poslanik plačal za tebe —!«

»O Ali Manah ben Barûd el-Amazat, zdi se mi, da si svojo pamet v Stambûlu zaplesal! Vaš sel ne bo dobil v Stambûlu niti pare! Perzijskega poslanika s takim imenom, kakor sem ga jaz napisal, vobče

- ni na svetu, mislim, in stambûlski perzijski poslanik mene vobče ne pozna. Zato tudi nič ne bo dobil.«
- »Effendi, torej si nas nalagal —?«
- »Laž pravzaprav ni bila. Kvečjemu vojna zvi-jača. Zakaj pa ste tako neumni, da ste mi verjeli —!«
- »In nobenega denarja bi ne dobili?«
- »Nobenega.«
- »In ti bi bil izgubljen —!«
- »Vem. Pa izgubljen bi bil tudi, če bi vam bil plačal še tako veliko odkupnino. Niti za hip nisem dvomil, da bi me vkljub temu spravili s poti —.
- Sicer pa se vas nisem preveč bal. In da se mi vas res ni bilo treba bati, vidiš sam, — prost sem!«
- »Torej me boš res ujetega peljal v Odrin?«
- »Seveda.«
- »Pa mi vsaj moj denar vrni, ki sem ga shranil v tvoji mošnji!«
- »Zakaj?«
- »Moj je!«
- »Čemu ti bo še denar?«
- »Potrebujem ga.«
- »Zaprli te bodo. V ječi ne potrebuješ denarja!«
- »Saj moram tudi v ječi jesti in piti!«
- »Ti bodo že dali, kar potrebuješ. Slaščice sicer ne bodo, kar boš dobil. Sicer pa plešočemu dervišu nič ne škodi, če se nekoliko posti!«
- »Me boš torej okradel —?«
- »Ne! Okradel te ne bom, le škodo si bom povrnil iz tvojega denarja, ki si mi jo naredil. Poglej me! Obleko ste mi raztrgali pri napadu in drugo si moram kupiti. Ti si naročil in vodil napad, ti si torej kriv, da so mi obleko poškodovali. Plačati moraš škodo. Ne kradem torej, če si prisvojim tvoj denar.
- Pa ne bom si ga prisvojil, kâdiju ga bom izročil. Sicer pa — ali sme derviš premoženje imeti? Koli- kor vem, je last reda vse, kar ima —.«
- »Nisem več derviš. Le malo časa sem bil v samostanu.«

»Vsekakor iz razlogov, ki so ti jih narekovale tvoje zveze s tisto čedno družbo v Stambûlu, kajne?»

No, pa to me nič ne briga. Odpotovala bova. Daj sem roke!«

Poiskal sem jermen, ki sem ga otipal v njegovi vreči na sedlu.

Prestrašil se je.

»Effendi, kaj boš storil z menoj?»

»Privezal te bom nekoliko k stremenu.«

»Te ga ne smeš! Kristjan si, jaz pa sem praveren musliman. Nisi kawwâs! Nimaš pravice, me zvezati!«

»Ne obotavljaj se, Ali Manah! Tule je jermen. Ako ne boš dal takoj rok sem, te udarim po glavi, da se boš spet onesvestil. Ne boš mi dajal predpisov, kako smem s teboj ravnati in kako ne!«

Pomagalo je. Ta lažiderviš vobče ni bil nikak junak, brez poguma in brez odločnosti je bil, pravi strahopetnež. Pomolil mi je roke, zvezal sem mu jih in ga privezal k stremenu.

Zajahal sem konja in prijel za vajeti.

»In kaj boš storil z mojim konjem?» je vprašal.

»Kâdiju ga bom izročil. Marš! Naprej!«

Odšla sva. Nisem mislil, da se bom tako kmalu vrnil v Odrin in še v takem spremstvu.

IV.

Skrivnosno pismo.

Molče in korakoma sem jezdil. Ni mi bilo, da bi brez potrebe mučil ujetnika. Poldne še ni bilo, ko sem prijezdil na glavno predmestno cesto odrinsko, na kateri leži sloviti karavanserâj Mustafa paše. Ljudje so naju srečavali, začudeni so gledali, nobenemu pa se ni zdelo vredno, da bi bil vprašal, kdo sva in odkod. Besedice ni nihče rekel.

Zajezdila sva v mesto. Vse več ljudi sva srečavala. Dva kawwâsa sta nama prijezdila naproti.

Poklical sem ju k sebi, jima razložil, odkod imam ujetnika, in ju prosil, naj me spremljata. Šla sta z menoj.

Ujetnika sem seveda moral izročiti kâdiju. Pa najprvo sem se moral oglasiti doma, da pomirim svoje prijatelje. Gotovo so si bili že v velikih skrbeh. Saj sem izostal vso noč in večji del predpoldneva. Kawwâsa sta mi kazala pot k Hulâmovemu stanovanju.

V neki ulici sem zagledal med ljudmi človeka, ves prestrašen je obstal, ko je zagledal Ali Manaha. Nekaj časa je strmel vanj kakor okamenel, pa se obrnil in z naglimi koraki odhitel.

Ali je poznal ujetnika? Najrajši bi bil poslal za njim kawwâsa in ga dal prijeti. Kaj, če je bil tudi on član družbe, ki je tod »delovala« —! Posvaril bi druge in vse mogoče se je še lahko zgodilo.

Pa premislil sem si. Dokazov nisem imel prav nobenih, samo sumničenje in domnevanje pa še ni zadostovalo. Morebiti je bil vobče čisto nedolžen in

ni bil v nobeni zvezi s tistimi ljudmi. In če je tudi bil, — vse je lahko tajil. Saj so ti ljudje znali lagati, da so že skoraj sami verjeli svojim lažem.

Nisem smel nanj naščuvati policije, še sitnosti bi si bil nakopal. Tujec sem bil, kristjan sredi samih mohamedanov. Nisem smel preveč oblastno nastopati.

Ti moji pomisleki so žal rodili veliko nesrečo, — pa jaz vsaj je nisem bil kriv.

Prispeli smo pred Hulâmovo hišo. Potrkal sem.

Vratar je pogledal skozi luknjo v zidu in ves radosten je vzkliknil, ko me je zagledal.

»Hamdulillâh —! Si res ti, effendi —?«

»Da. Odpri, Malhem!«

»Takoj! Takoj! Tako smo se že bali za tebe! Mislili smo, da se ti je kaj pripetilo —! Sedaj pa je vse dobro!«

»Kje je Halef?«

»V selamluku.«

»In drugi?«

»Tudi vsi drugi. Vsi so zbrani in žalujejo, ker si tako nenadoma izginil.«

Tedaj me je eden kawwâsov presenečen pogledal.

»Ej —! Ali si ti tisti Karâ ben Nemsi?«

»Da. Tako mi vsaj pravijo.«

»Kako lepo! Izvrstno! Torej sva zaslužila tri sto piastrov!«

»Kakih tri sto piastrov?«

»Poslali so nas, da te poiščemo. Kdor najde sled za teboj, dobi tri sto piastrov.«

»Kdo vam je obljubil nagrado?«

»Hulâm. In midva sva te našla —!«

»Hm —! Pravzaprav sem jaz vaju našel —. Pa dobila bodeta nagrado. Pojdita!«

»Tri sto piastrov —! Torej tako visoko so me cenili! Lahko sem bil ponosen!«

Vratar je medtem odklenil. Pa potegnil je obraz v zelo začudene gube, ko je zagledal derviša. Zajezdili smo na dvorišče.

Komaj da so zatopotala kopita po tlaku, že so prihiteli od vseh strani.

Prvi je bil seveda moj Halef. V enem samem skoku je planil po stopnicah, čisto v nasprotju z orientalsko dostojanstvenostjo, skočil k meni, me prijel za roko in vriskal:

»Allâh illâ 'llâh —! Si res ti —? Si res ti, gospod?«

»Seveda sem! Pa pusti me, da razjaham!«

»Na konju si —? Si bil zunaj mesta?«

»Da. Nesrečen sem bil. Pa koj mi je bila spet sreča mila.«

Tudi drugi so prihiteli. Vsak mi je hotel stisniti roko, vse je kričalo od veselja.

Tedaj šele so zagledali ujetnika. Isla je kriknil ves zavzet.

»Effendi, kdo je ta —? Koga si pripeljal?«

»Ali ne poznaš več Ali Manaha, plešočega derviša iz Stambula?«

»Res je Ali Manah! Kje si ga dobil?«

Tudi drugi so se čudili. Opazili so, da je zvezan. Vse križem so popraševali.

»Ali Manah —?« je pravil Hulâm. »Sin ubeglega Barûda —?«

»Da. Moj ujetnik je. Pojdite! Pripovedoval vam bom.«

Šli smo v selamluk in vzeli tudi ujetnika s seboj. Pa nismo še dobro sedli, ko je že nekdo potrkal. Kâdi je bil. Veselil se je in se obenem zelo čudil, ko me je zagledal.

»Effendi —? Živ —? Hvala Allâhu! Dal sem te iskati, pa bal sem se, da si izgubljen. Kje si bil?«

»Sedi prosim! Koj boš zvedel!«

»Poslušal bom. Kako me veseli, da si se zdrav vrnil!«

Ujetnik je počenil v kot in Halef je sedel poleg njega. Sam je vedel, kaj mora storiti, niti naročiti mu ni bilo treba.

Pripovedoval sem, mnogokrat so me prekinili. Skoraj nisem mogel do konca. In še so me popraševali po podrobnostih, se čudili in vzklikali. Dogodek se jim je zdel skoraj neverjeten.

Ali Manah je seveda čul moje pripovedovanje in zvedel, kako in s čigavo pomočjo sem ušel. Nisem se bal za kiradžija. Kje bo že ta pošteni voznik, ko bo derviš spet zagledal svobodno solnce —.

Halef je molče sedel pri ujetniku. Nazadnje mu je bilo govorjenja dovolj, oglasil se je:

»Tiho, možje! Sedaj ni čas za govorjenje! Na delo moramo!«

Kâdi je nevoljno in očitajoče pogledal po malem hadžiju pa vprašal:

»Kaj pa misliš, da bi bilo treba?«

»Nemudoma moramo tegale Ali Manaha zaslišati. Nato moramo na kraj, kjer so gospoda napadli, in potem moramo za vozom.«

»Je res! Torej pa bom tegale človeka, ki je sin ubeglega zločinca, koj dal odpeljati v ječo, da ga zaslišim.«

Ugovarjal sem.

»Zakaj bi ga ne zaslišali koj tu in koj sedajle? Mnogo časa bo šlo v izgubo, da ga prepeljemo v ječo. Meni se pa mudi. Najrajši bi se kar sedajle odpravil za ubežniki. Saj smo že itak s pripovedovanjem izgubili mnogo časa. Ubegli Barûd el-Amazat pa hiti dalje in utegne zabrisati vsako sled za seboj.

Kar tule ga zasliši, effendi! Morebiti pa kaj koristnega zvemo iz njegovih odgovorov.«

»Ker tako želiš, pa bodi!«

Nadel si je resen, dostojanstven, uradni obraz in začel:

»Tvoje ime je Ali Manah ben Barûd el-Amazat?«

»Da.«

»Tvoj oče je torej Barûd el-Amazat?«

»Da.«

»Tisti, ki nam je ušel?«

»O tem ne vem ničesar.«

Zavzet ga je gledal kâdi. Tudi mene je iznenadila derviševa predrznost.

»Še lagal boš?« ga je nahrul. »Bastonado dobiš, pa boš že resnico govoril! Ali poznaš nekdanjega davkarja Manah el-Baršo?«

»Ne.«

»Ti si dal sinoči tegale effendija v neko hišo zvabiti in si ga napadel?«

»Ne.«

»Pes! Ne laži! Effendi sam je pravil!«

»Moti se!«

»Pa ti sam si ga dal zvezati in dal sinoči z vozom odpeljati iz Odrina!«

»Tudi to ni res!«

»Kako pa si mu torej prišel v roke?«

»Jezdil sem po cesti. Došel sem neki voz. Ne vem, kam je bil namenjen in ne, kaj da je bilo v njem. Govoril sem s kiradžijem, ki je bil lastnik voza. Hipoma pa me je nekdo udaril po glavi, onesvestil sem se. In ko sem se spet zbudil, sem bil ujetnik tegale človeka, kateremu ničesar nisem storil. Še poznam ga ne.«

»Tvoj jezik se cedi laži! Pa s svojimi lažmi si položaja ne boš izboljšal, le poslabšal si ga boš! Vsi vemo, da si en-Nasr.«

»Še vem ne, kaj naj ta beseda pomeni!«

»Saj si vendar v samostanu plešočih dervišev v Stambûlu s temle effendijem govoril o družbi en-Nasr!«

»Nikdar nisem bil v samostanu plešočih dervi-
šev v Stambûlu.«

Mladič je lagal naravnost izzivalno nesramno!
Misli je, da se bo s svojim predrznim nastopom iz-
rezal. Čisto kakor njegov oče! Ti ljudje so bili pravi
poklicni lažniki!

Jezen ga je nahrul kâdi:

»Pri Allâhu! Dobil boš bastonado, če ne boš go-
voril resnico! Ali pa si morebiti tudi ti angleški po-
danik, kakor je pravil tvoj oče, da je?«

»Nimam očeta, ki bi bil angleški podanik. Po-
udarjam, da je tisti Barûd el-Amazat, ki o njem go-
vorite, čisto drug, meni nepoznan človek.«

»Če pa mu je prav tako ime kakor tebi —!«

»Si je pač to ime po krivici nadel.«

»Kaj pa si torej, če nisi derviš?«

»Ribič sem.«

»Odkod si?«

»Iz Inade.«

»Kaj pa torej počenjaš v Odrinu?«

»Na potovanju sem.«

»Kam potuješ?«

»V Sofijo.«

»Po kaj? Ribit?«

»Na obisk k sorodnikom. Odrina vobče ne poz-
nam. Niti eno uro nisem bil v mestu. Po noči sem
prišel in koj jezdil dalje. In potem sem srečal
tisti voz.«

»Nisi ribič, lažnik si! Ali moreš dokazati, da si
iz Inade?«

»Pošlji v Inado, pa boš zvedel.«

Njegova predrznost je res spravila kâdija iz
ravnotežja. Ni si vedel pomagati.

Vprašal je Islo:

»Isla ben Maflei, povej, ali si tega človeka res
videl v samostanu plešočih derviŝev v Stambûlu?«

»Da! On je! Priŝegam pri bradi prerokovi in pri
bradi svojih prednikov.«

Kâdi se je obrnil k meni:

»In ti, Karâ ben Nemsî, tudi ti si ga videl v samostanu?«

»Da. Celò govoril sem z njim.«

»In trdiš, da je tale človek prav tisti derviš?«

»Da! On je! Celò sam mi je to priznal sinoči in tudi danes na potu v Odrin. Laže, da bi se rešil.«

»Še večjo kazen si bo nakopal, ne pa da bi se rešil!

Ampak — kako mu bomo dokazali, da je res, kar pravite?«

Čudno vprašanje —!

»Dokazano je z našimi trditvami. On pa mora dokazati, da ni res, kar pravijo priče!«

»Da da! Tako je! Pa v Inado moram poslati —!«

»Ali dovoliš, da ga nekaj vprašam?«

»Vprašaj ga!«

»Najprvo tebe, effendi! Ali si videl tisti listič, ki smo ga sinoči našli v Doksatijevem hlevu?«

»Da.«

»Bi ga spet poznal?«

»Čisto gotovo!«

»Ali je tale?«

Vzel sem listič iz mošnje. Natančno ga je pogledal pa priznal:

»Ta je! Pa zakaj vprašaš?«

»Koj boš zvedel. Hadži Halef Omar, ali poznaš mojo mošnjo?«

»Da.«

»Ali je tale?«

»Da.«

Sedaj sem moral derviša ujeti.

Vprašal sem ga:

»Ali Manah, povej, čigavi so zlatniki, ki se nahajajo v tejle mošnji!«

»Zlatniki so mo —, so seveda tvoji, če je mošnja tvoja last!« je odgovoril.

Skoraj bi se mu bilo zareklo, pa še med odgovorom je opazil past, ki sem mu jo nastavil.

»Torej nimaš nobenih pravic do teh zlatnikov?«

»Kake pravice naj imam do tvojega denarja?«

Kâdi je zmajal z glavo.

»Effendi, če ga jaz ne ujamem, se tudi tebi ne bo posrečilo! Vtaknil bom lopova v ječo in ga že naučil resnico govoriti!«

»Pa nimamo časa. Peljimo ga v hišo, kjer so me napadli. Ljudje, ki tam stanujejo, ga gotovo poznajo in nam bodo že povedali, kdo da je.«

»Prav! Vse tiste ljudi bom dal zapreti!

Ali Manah, v kateri ulici je tista hiša?«

»Ne vem, o kaki hiši govoriš. Nikdar še nisem bil v Odrinu.«

»Njegove laži so vse debelejšje! Effendi, ali boš našel sam tisto hišo?«

»Da. Dobro sem si jo zapomnil.«

»Torej pa pojdimo! Poslal bom po kawwâse, da mi polovijo vse ljudi, ki tam stanujejo.

Pa še nekaj. Tvoj prijatelj je obljubil nagrado tri sto piastrov tistemu, ki te najde. Tale dva kawwâsa sta te našla. Ali dobita nagrado?«

»Seveda! Koj jo bom izplačal.«

Vzel sem mošnjo, pa Hulâm me je zadržal in užaljen rekel:

»Stoj, effendi! Moj gost si, pa boš za mene plačeval —? Ali hočeš osramotiti čast moje hiše —?«

Moral sem se ukloniti.

Poiskal je denar in poklical oba kawwâsa, ki sta z žarečimi očmi stala ob vratih in čakala na nagrado. Že jima je hotel denar naštet, ko je vtaknil vmes kâdi svojo roko.

»Stoj! Jaz sem predstojnik policije v Odrinu! Povej, effendi, ali sta te res našla!«

Nisem hotel ubogih kawwâsov spraviti ob zaslužek. Odgovoril sem:

»Da, res sta me našla.«

»Tvoje besede so zelo modre! Toda povej mi še, ali bi te bila našla, če bi ju jaz ne bil poslal?«

»Hm —! Potem bi me seveda ne bila našla!«

Slutil sem, kam meri premeteni kâdi.

»Komu torej gre zahvala, da sta te našla?«

Moral sem mu odgovoriti po njegovi volji. Že zato, ker ga nisem smel ujeziti. Potrebovali smo ga še.

Odgovoril sem torej:

»Tebi seveda!«

»Čigava je torej nagrada, effendi?«

»Le tvoja!«

»Torej naj jo Hulâm meni izplača! Vsakemu svoje! Tudi kâdi mora skrbeti, da doseže svojo pravico!«

Hulâm je odštél denar in kâdi ga je vtaknil v žep.

Kawwâsa sta razočarana gledala. Smilila sta se mi. Neopaženo sem se jima približal in stisnil vsakemu po en zlatnik v roke, od tistih, ki sem jih našel v mošnji in ki niso bili moji. Seveda sem to storil čisto skrivaj, sicer bi bil pravični kâdi še tudi topot poskrbel, »da doseže svojo pravico« —.

Vsa srečna sta bila, meni pa moja radodarnost ni prav nič škodovala, saj denar ni bil moj. Vsekakor sem ga bolje porabil, nego bi ga bil Ali Manah.

Kâdi je poslal po kawwâse. Kmalu so prišli.

Odpravili smo se že na pot, ko mi je kâdi mignil. Stopil sem na stran. Radoveden sem bil, kaj bi mi rad povedal, da tako skriva.

»Effendi,« je začel, »ali si res tako čisto prepričan, da je tvoj ujetnik tisti derviš iz Stambûla?«

»Popolnoma!«

»In poleg praviš da je bil, ko so te ujeli?«

»Da. Sam je določil višino odkupnine.«

»In vse ti je vzел, kar je bilo v tvojih žepih?«

»Da.«

»Tudi tvojo mošnjo?«

»Tudi.«

Zaslutil sem, kam meri.

Ko sem pripovedoval svoje dogodivščine, sem tudi prostodušno povedal, da sem našel v svoji mošnji več denarja, nego sem ga sam djal v njo. In na ta prirastek je kâdi meril, osvojiti si ga je hotel, na tak način seve, da je spet »poskrbel za svojo pravico«.

Prijazno in zaupno je nadaljeval:

»In danes, ko si ga prijel, je imel tvojo mošnjo v svojem žepu?«

»Da.«

»In ko si mu jo vzel, je bilo več denarja v njej ko prej?«

»Da,« sem povedal odkritosrčno.

»Hm —! Torej moraš priznati, da tisti denar pravzaprav ni tvoj!«

»Ah —! Čigav pa?«

»Njegov seve!«

»Wallâhi —! Ali nisi iz njegovih lastnih ust čul, da tisti zlatniki niso njegovi, ampak moji —?«

»Lagal je!«

»Kar je treba seve šele dokazati!«

»Saj si sam dejal, da je bilo več denarja v mošnji, ko si jo dobil nazaj, nego prej, ko ti jo je vzel!«

»Res je. Pa kako so prišli v mošnjo, tega ne vem. Ker pa so v moji mošnji, so pač moja last.«

»Tega ne smem priznati! Oblast ti jih mora odvzeti in jih vrniti pravemu lastniku.«

»Povej mi, kâdi, čigava je deževnica, ki se nabere ponoči na dvorišču?«

»Čemu to vprašanje?«

»Ali mora oblast tudi tisto deževnico vrniti pravemu lastniku? Menda ne. In prav tako je tudi s tistimi zlatniki. Deževalo je čez noč v mojo mošnjo. In kakor je tvoja tista deževnica, ki se čez noč nabere v tvojem dvorišču, tako so tudi ti zlatniki moji.

Pa ne prerekajva se v prilikah! Derviš je priznal, da zlatniki niso njegovi, ker so v moji mošnji. Sam se jim je torej odrekel.«

»Vidim, da si Frank in da ne razumeš postav, ki veljajo v naši deželi.«

»Mogoče. Zato se pa držim svojih postav. Kâdi, zlatnike bom obdržal! Ne dobiš jih!«

Obrnil sem mu hrbet. Ni me več nadlegoval.

Nisem imel namena, porabiti denar za sebe, le kâdiju ga nisem hotel dati. Lahko sem ga mnogo koristneje naložil nego v njegov nenasitni žep.

Odšli smo na kraj napada. Kawwâsi so nam od daleč sledili.

Na oglu, kjer sem trčil vkup z neznancem, smo obstali, razložil sem, kako je bilo. Hulâm je bil za pričo, natančno se je še vsega spominjal.

Od tam sem sam kazal pot k hiši, kjer so me napadli. Vrata so bila zaklenjena. Trkali smo, pa nihče se ni oglasil.

»Bojijo se!« je menil kâdi. »Videli so nas priti, pa so se poskrili.«

»Ne verjamem!« sem ugovarjal. »Zelo se mi zdi, da me je srečal eden teh ljudi prejle, ko sem prijezdil v mesto. Videl je, da je derviš ujet in da se jim je njihov namen čisto ponesrečil. Koj je posvaril tovariše in vsi so zbežali. Hiša je prazna, mislim.«

»Vdrli bomo s silo.«

Radovedneži so se zbirali. Kâdi jih je dal razgnati po kawwâsih in nato so vrata enostavno razbili.

Koj sem spet spoznal ozki, temni hodnik in majhno dvorišče. Kawwâsi so se nemudoma razkropili po vseh prostorih, pa se kmalu vrnili s poročilom, da nikoogar ni v hiši. Videlo se je, da so prebivalci zapustili hišo v divjem begu.

Pogledal sem še v sobo, kamor so me položili, in stopil na dvorišče.

Kâdi je spet zasliševal derviša. Ta je topot še predrzneje odgovarjal. Morebiti se je prej bal, da bi ga utegnili izdati ljudje, ki so v hiši stanovali. Ko pa

je videl, da ni nikogar več doma, mu je tudi njegov strah izginil.

Ponoviti sem moral svojo izpoved in pokazati kraj, kjer so me na dvorišču napadli, sobo, kjer sem zvezan ležal, in kako sva sedela z dervišem, ko sva se pogajala za odkupnino. Povsod je moral biti derviš poleg.

»In praviš, da res ne poznaš te hiše?« ga je vprašal kâdi.

»Ne.«

»Še nikoli nisi bil tu?«

»Ne.«

Kâdi se je obrnil k meni.

»Effendi, tako ne more noben človek lagati! Se mi le zdi, da se ti motiš!«

»Torej se je tudi Isla zmotil?«

»Zakaj ne? Ljudje so si podobni! Tale ribič iz Inade utegne biti čisto nedolžen človek!«

»Ali bi stopil nekoliko na stran, effendi?«

»Čemu?«

»Rad bi ti nekaj povedal, kar ni dobro, da bi drugi slišali.«

Skomignil je z rameni.

»Tale lahko vse slišijo, kar mi imaš povedati, effendi!«

»Torej tudi besede, ki niti za tebe ne bodo prijetne?«

Pomislil je in dejal strogo:

»Ničesar mi ne smeš povedati, kar bi me žalilo! Pa milosten bom in ti izpolnil željo. Pojdi!«

Stopila sva nekaj korakov na stran.

»Kako je to, kâdi, da hipoma čisto drugače govoriš? Kako je, da nenadoma verjameš temu človeku, ko si bil prej pri Hulâmu vendar popolnoma prepričan o njegovi krivdi —!«

»Ker sem spoznal, da si se zmotil.«

»Ne!« sem dejal s pridušenim glasom. »Nisi spoznal, da sem se jaz zmotil! Le to si spoznal, da si se sam zmotil!«

»Jaz da sem se zmotil —? V kom? V temle ribiču?«

»Ne! V meni. Mislil si, da boš dobil tiste zlatnike, ki so se ponoči nabrali v moji mošnji. Pa jih nisi dobil in zato je tale derviš nenadoma nedolžen ribič!«

»Effendi —!«

»Kâdi —!«

Srdito me je pogledal:

»Ali veš, da te radi teh besed lahko vtaknem v ječo?«

»To si boš še premislil! Gost sem te dežele in njenega vladarja. Prav nobene moči nimaš nad menoj!

Povem ti pa, da bo Ali Manah vse priznal, če mu zagroziš z bastonado. Ne smem ti predpisov dati, pa rad bi doma pripovedoval, da so sodniki padišahovi pravični uradniki.«

»Smo tudi pravični uradniki! Koj ti bom dokazal!«

Stopil je k ujetniku in ga vprašal:

»Ali poznaš handžija Doksatija?«

Ali Manah je prebledel. Z negotovim glasom je dejal:

»Ne. Saj še nikdar nisem bil v Odrinu.«

»In on te tudi ne pozna?«

»Kako me naj pozna, če pa me še nikdar ni videl!«

»Laže!« sem vzkliknil. »Na obrazu mu lahko bereš, da laže! Zahtevam, da pokličeš Doksatija! Naj si ga pogleda in naj —.

Za božjo voljo —! Nazaj —!«

Slučajno sem tisti trenutek pogledal kvišku. Dvorišče so obdajale razne stavbe. Tam, kamor sem pogledal, v prvem nadstropju ene izmed stavb, je bil

nekak balkon z lesenim omrežjem. In skozi tisto omrežje sta gledali cevi dveh pušk. Ena je bila namerjena na mene, druga pa, se mi je zdelo, na Ali Manaha.

Ko sem zakričal, sem že obenem tudi planil v stran in skočil v vežo na varno. In v tistem hipu sta počila dva strela in nekdo je zakričal:

»Allâh jâ 'llah —! Na pomoč! Na pomoč!«

Eden kawwâsov se je vrgel na svojega tovariša, ki se je v krvi valjal po tleh.

Ena krogla je veljala meni, o tem nisem dvomil. Za trenutek bi naj bil prepozen, pa bi bil mrtev. Strelec je že sprožil petelina, ko sem odskočil, krogle ni mogel več zadržati in zadela je enega izmed kawwâsov, ki je stal trdo za menoj.

Druga krogla pa je bila namenjena dervišu. In ta je svoj cilj zadela. Ali Manah je mrtev ležal na tleh.

Vêč nisem videl.

Planil sem čez dvorišče. V ozadju so peljale ozke lesene stopnice na zamreženi balkon. Skočil sem po njih.

Halef je kričal za menoj:

»Gori, gospod! Pridem za teboj!«

On edini se je v hipu zavedal, kaj je treba storiti. Drugi so še vedno stali na dvorišču in strmeli.

Stopnice so peljale na ozek hodnik v nadstropju. Sobe so ležale na njem, pa bolj luknje ko človeška bivališča. Na koncu hodnika je bil zamrežen balkon.

Z dvema tremi skoki sem bil na balkonu. Dišalo je še po smodniku, strelcev pa ni bilo nikjer. Pogledala sva s Halefom po sobah, po hodniku, v vsak kot. Nikjer ni bilo nikogar.

Kam sta izginila —? Dva sta gotovo bila, različno sem videl cevi dveh pušk. Saj je tudi dvakrat počilo in ljudje tod nimajo dvocevka.

Kar se mi je zazdelo, da čujem onstran poslopja korake. Dva človeka sta bila.

Stene so bile lesene, iz desk. Ena je imela luknjo v grči. Pogledal sem skozi.

Res! Nisem se zmotil. Črez sosednje dvorišče sta dva bežala, vsak je imel v roki turško puško.

Skočil sem nazaj na hodnik in zaklical na dvorišče:

»Brž ven na ulico, kâdi! Morilca bežita skozi sosednjo hišo!«

»Ni mogoče!«

»Sam sem ju videl. Brž!«

Obrnil se je k svojim ljudem in malomarno dejal:

»Pa poglejte, če je res!«

Počasi sta odkorakala dva kawwâsa skozi vežo.

No, meni je bilo pač vseeno, ali so morilca dobili ali ne —. Čemu bi se jezil nad čudnim kâdijevim obnašanjem.

Šel sem nazaj na dvorišče in kâdi me je vprašal:

»Effendi, ti si tudi hekîm, kajne?«

Orientaliec misli, da je vsak Frank hekîm ali pa vsaj vrtnar. Tudi naš modri kâdi je tako sodil o Frankih.

»Da,« sem odgovoril, da bi se izognil dolgemu razlaganju.

»Torej pa poglej, ali sta tista dva tamle čisto mrtva!«

Preiskal sem ju.

O Ali Manahu ni bilo nobenega dvoma več. Krogla mu je prebila levo sence in šla pri drugem sencu ven. Bil je »čisto« mrtev. Kawwâs je bil zadet v čelo, živel je še. Pa videti je bilo, da bo v kratkem izdihnil.

»Moj oče! Moj oče!« je tožil njegov tovariš, ki je klečal poleg njega.

»Kaj javkaš« se je obregnil nanj kâdi. »Bilo mu je zapisano v knjigi življenja, da bo tako umrl. Allâh že ve, kaj stori!«

Počasi sta prišla skozi vežo kawwâsa, ki ju je kâdi poslal za morilcema.

»No, ali je prav pravil tale effendi?« ju je vprašal kâdi.

»Da.«

»Sta videla morilca?«

»Da.«

»Zakaj pa ju nista prijela?«

»Sta bila že precej daleč.«

»Pohitela bi bila za njima!«

»Nisva smela. Nisi nama naročil. Rekel si le, naj pogledava, če je res, kar tale effendi pravi.«

»Mrcini leni! Koj mi skočita za njima pa glejta, da ju dobita!«

Seveda sta se nemudoma v divjem diru pognala skozi vežo. Pa vedel sem, kako bo —. Zunaj na ulici, ko ju kâdi ne bo več videl, se bo njuna naglica spremenila v udobno korakanje.

O turški kâdi —! O turški kawwâsi —! O balkanska pravica —!

»Allâh akbar —!« je kruto godrnjal Halef. »Ustreliti sta te hotela, tista lopova, za kazen pa smeta uiti —!«

»Pusti ju, Halef! Ni vredno, da bi se le en sam korak trudil za njima!«

»Pa če bi te bila krogla zadela —!«

»Potem bi bila morilca izgubljena. Ti bi ne bil miroval, dokler bi ne bil maščeval moje smrti.«

Kâdi je ogledoval mrtvega Ali Manaha. Ko je bil gotov, je dejal:

»Ali veš, effendi, zakaj sta ga ustrelila?«

»Bala sta se, da bi izdal skrivnost lopovske družine en-Nasr. Ni bil pogumen, odločen človek. Vse bi bil izvlekel iz njega, da si mu zagrozil z bastonado.«

»Prejel je svoje plačilo! Pa zakaj so mi ustrelili mojega kawwâsa?«

»Krogla ni bila namenjena njemu, ampak meni. Opazil sem v zadnjem hipu cev, namerjeno na mene,

pa sem odskočil. Krogla je zadela kawwâsa, ki je stal za menoj.«

»Torej sta hotela tebe ubiti?«

»Vsekakor. Kaj boš storil s derviševim truplom?«

»Onečastil bi se, če bi se ga dotaknil. Prejel je svoje plačilo. Dal ga bom zakopati. To je vse, kar morem storiti.

Čigav je tisti konj, ki si na njem prijezdil z ujetnikom?«

»Mislim, da je bil dervišev.«

»Ali je še pri Hulâmu?«

»Da.«

»Poslal bom po njega. Oblast se bo pobrigala za pravega lastnika.«

»In njegov oče?«

»Ušel je, kakor veš.«

»Ali ga boš dal zasledovati?«

»Če pa ne vem, kam se je obrnil.«

»Pa jaz vem.«

»Boš šel za njim?«

»Seveda.«

»Kedaj?«

»Koj ko bo mogoče. Nas še potrebuješ?«

»Ne. Lahko takoj odideš.«

»Torej bom v dveh urah na potu.«

»Allâh naj vas spremlja in naj vam pomaga najti lopove!«

»Da, Allâh. Pa želel bi, da bi mi tudi ti pomagal.«

»Jaz? S čim?«

»Ali mi nisi obljubil pismenega dovoljenja, da jih smem prijeti, in pa šest kawwâsov?«

»Da. Ob zori bi te naj čakali pred Hulâmovo hišo. Ker pa si izginil in te ni bilo od nikoder, tudi kawwâsov nisem poslal.

Ali potrebuješ vseh šest?«

»Trije bodo dovolj.«

»V dveh urah bodo trije kawwâsi čakali na tebe. Allâh s teboj! Allâh naj ti da srečno pot v domovino tvojih očetov!«

Odšel je s pozorišča.

Odkar mu nisem hotel izročiti derviševih zlatnikov, se je ves spremenil. Tudi njegovi kawwâsi so izginili.

Le kawwâsov sin je klečal pri ranjenem očetu in jokal. Obstreljeni kawwâs je umiral.

Vzel sem mošnjo, odštél denar, kolikor ga je bilo derviševega, in ga dal kawwâsu. Zavzet me je pogledal.

»To bi naj bilo moje, effendi?«

»Da, tvoje je! Daj očeta spodobno pokopati! Pa nič ne omeni kâdiju!«

»Gospod, hvala ti! Tvoja dobrotljivost je balzam za rano, ki mi jo je zadjala Allâhova volja! Revež sem. S tem denarjem pa bom postavil očetu nagrobni kamen s turbânom in ljudje, ki bodo prišli na pokopališče, bodo vedeli, da tam počiva veren sin prerokov.«

Tako sem jaz, kristjan, ne da bi nameraval, pripomogel muslimanu do nagrobnega spomenika —.

Nismo še prišli do Hulâmovega stanovanja, ko sta nas že srečala dva kawwâsa. Peljala sta derviševega konja. Zelo se je mudilo odrinski sodni oblasti, da »da vsakemu svoje« —.

Doma smo koj sedli k bojnemu posvetu.

Predvsem se je Hulâm zanimal, kdo bi bili tisti ljudje, ki so stanovali v hiši, kjer so me napadli. Menil je, da so člani družbe en-Nasr. Nemogoče ni bilo. Sodil pa sem, da so tudi eni tistih, ki so, kakor na Balkanu pravijo, »šli v gore«.

Spomnil sem se na pismo, ki sem ga našel v raztrganem žepu Barûd el-Amazata. Poiskal sem ga, vsekakor sem ga moral še pred odhodom prebrati. Slutil sem, da bom našel v njem kako sled za ubegli mi zločinci.

Pa zaman sem se trudil, zaman so se trudili tudi tovariši, pametnega zmisla nismo znali spraviti iz pisma. Posamezne črke so bile še dovolj razločno pisane, toda besede, v katere so se družile, niso dale nobenega pametnega pomena.

Tedaj se je pokazalo, da je Halef še najpametnejši.

»Effendi,« je dejal, »kaj pa, če je pisava tajna —!«

»Hm —! Morebiti si pravo zadel! Hamd el-Amazat, ki je pismo pisal, je moral računati z možnostjo, da pride listič v roke tujim ljudem. Pisava ni tajna, pa zdi se, da imajo besede tajen pomen. Poskusimo z najkrajšimi!

Ni — az — nah — ila —, teh besed ne razumem, v nobenem jeziku jih ni, ki pride v poštev za te kraje. Ah —! Če obrnem besedo ‚nah‘, dobim ‚han‘ —! To je že nekaj.«

»Morebiti pa je treba vse besede narobe brati —!« je ugibal Hulâm.

»Res! ‚Ila‘ da ‚ali‘, — to je srbski, to razumem. ‚Az‘ bi dalo ‚za‘, tudi to je srbski —.«

»Poskusi brati vse tri vrstice od leve proti desni, mesto od desne proti levi!« je svetoval Isla.

Storil sem tako. In z nekolikim trudom sem razbral tale stavek:

»In pripa veste la Karânorman han ali za panajir Menelikde.«

Besede so bile namenoma pobrane iz rumunškega, arabskega in turškega jezika. V prevodu se stavek glasi:

»Nemudoma vest v Karânorman han, pa po sejm v Melniku.«

»To da dober pomen!« je vzkliknil Hulâm. »V nekaj dnevih je res sejm v Melniku!«

»In ‚Karânorman han‘ —?« sem vprašal. »Kdo ga pozna?«

Nihče ga ni poznal. Beseda pomeni hišo v črnem gozdu. Kraj je torej ležal v gozdovih in je bil neznamen, ker ga ni poznal niti trgovec Hulâm, ki je poznal ves Balkan.

»Zaenkrat se nam še ni treba preveč brigati za Karânorman han,« sem dejal. »Glavno je, da želi pisec vest šele po sejmu v Melniku, potem naj šele pride v Karânorman han. In v Melnik kaže tudi pot, ki jo je sinoči ubral Barûd. Ali ne?«

»Da!« je pravil Hulâm. »Barûd je šel v Melnik. Tam ga bomo gotovo našli.«

»Torej pa ne izgubljamô časa! Koj bomo odpotovali. Poprej pa je še treba poslati sela k trgovcu Galingréju v Skader.«

»Sela oskrbim jaz! Pa preden odidete, bodete še obedovali. In — dovolite, da vas oskrbim z vsem potrebnim za na pot!«

V dveh urah smo stali na dvorišču. Štirje smo bili: Očko, Omar, Halef in jaz.

»Effendi,« je popraševal Isla, »za koliko časa misliš odpotovati?«

»Ne vem. Ako kmalu dohitimo begunce, se vrnemo, da izročimo Barûd el-Amazata odrinskemu sodišču. Ako pa bomo morali daleč v Balkan za njimi, pa je mogoče, da se ne vidimo več.«

»Naj bi bila Allâhova volja, da jih kmalu dohitite! Če pa se ne vrneš več in če potuješ domov, pa pridi kmalu spet v Stambûl! Svojeĝa hadžija pa nam vrni, preden odideš domov!«

»Jaz pojdem tja, kamor bo šel moj gospod!« je povedal Halef. »Zapustil ga bom šele tedaj, ko me bo nagnal.«

Potrkalo je. Kawwâsi so bili.

Skoraj bi se bil na ves glas zasmel, ko sem jih zagledal. Sedeli so na mrhah, ki vse skupaj niso bile sto piastrov vredne, do zob so bili oboroženi, pa silno miroljubno so gledali v svet.

Eden je pojezdil k meni, me pogledal in dejal:

»Effendi, ali si ti tisti, ki ga imenujejo Karâ ben Nemsî?«

»Da.«

»Dobil sem povelje, da se ti moram javiti. Jaz sem namreč kawwâs baši.«

Bil je torej poveljnik te troglave čete.

»Ali imaš pismeno povelje, da smemo prijeti ubežnike?«

»Da.«

»Znate jezditî?«

»Jezdimo pa ko sam vrag. Ne vem, če nas boš dohajal!«

»Me veseli. Koliko vam moram dnevno plačati?«

»Deset piastrov za osebo.«

Bilo je sicer več, nego sva se s kâdijem domeni-
nila, pa vedel sem vnaprej, da jih ne bom vso več-
nost plačeval. Kawwâs baši je visel na svojem klju-
setu ko cunjâ na vrvi. In njegova tovariša sta bila
prav istega kova.

»Ali veste, zakaj vas je kâdi poslal?«

»Da!« je odgovoril kawwâs baši ponosno. Tri
lopove moramo prijeti, ki jih sami ne morete. In po-
tem jih moramo z vami vred pripeljati v Odrin.«

Pojmi o njihovih dolžnostih so se tem junakom
sicer nekoliko zmešali, pa zadovoljen sem bil z nji-
mi. Bili so čisto po mojem okusu in slutil sem, da
se bom dobro zabaval. Halef pa je bil silno jezen, da
nam je kâdi poslal take siromake.

Poslovali smo se. Nismo vedeli, ali se bomo še
kedaj videli. Bilo je slovo za negotov čas, ne slovo
za vse življenje, pa tudi ne kratki, površni: »Na
svidenje!«

Res je, dobre ljudi sem puščal v Odrinu, pa moj
najljubši prijatelj, moj Halef, je ostal pri meni. In to
mi je bilo v tolažbo.

Obrnili smo se ob Ardi navzgor, na zapad, v
osrčje Balkana, naporom in nevarnostim naproti, ki
so bile večje, nego smo si mislili.

MEZOPOTAMIJA

MERILO $\approx 1 \text{ cm} = 88 \text{ km}$